

آثر الامراء

MA'ASIRUL - UMARA

NAWAB SAMSAM-UD-DAULA S. KHAN

نواب صمصام الدوله شاه نوانر خان

PUBLISHED BY: THE ASIATIC SOCIETY

CALCUTTA) ایشیائی سوسائٹی کلکتہ

1888

۱۸۸۸ء

فهرست مضامین کتاب مآثر الامرا جلد اول

صفحات	اذکار
۱	حمد و نعت
	تمهید که مولف مغفور این نسخه یعنی میر عبد الرزاق الحسینی
	الخوارزمی ادرنگ آبادی هنگام شروع بقید قلم آورده
	خطبه و تمهیدی که میر غلام علی آزاد بر سر اجزای فراهم آمده
۱۰	ابتداء نوشته
	احوال نواب مصصام الدوله شاه نواز خان خوفی شهید
۱۴	ادرنگ آبادی رحمه الله
۴۱	دباجه میر عبد الرزاق بحواله مقدمه (۵)
۴۲	مقدمه در فهرست کتاب
۴۲	حرف الالف هشتاد و پنج (۸۵) ترجمه
۴۴	حرف الباء بیست و نه (۲۹) ترجمه
۴۵	حرف التاء شانزده (۱۶) ترجمه
۴۶	حرف الثاء دو (۲) ترجمه
۴۶	حرف الجیم مقدمه (۱۷) ترجمه

صفحات	اذکار
۴۷	حرف الخاء چهل و چهار (۴۴) ترجمه ..
۴۸	حرف الدال بیست و یک (۲۱) ترجمه ..
۴۹	حرف الذال شش (۶) ترجمه ..
۴۹	حرف الراء هشتاد (۸۰) ترجمه ..
۵۲	حرف الزاء چهار (۴) ترجمه ..
۵۲	حرف السین پنجاه و پنج (۵۵) ترجمه ..
۵۳	حرف الشین پنجاه و چهار (۵۴) ترجمه ..
۵۵	حرف الصاد نه (۹) ترجمه ..
۵۵	حرف الضاد یک (۱) ترجمه ..
۵۵	حرف الطاء دو (۲) ترجمه ..
۵۵	حرف الظاء دو (۲) ترجمه ..
۵۶	حرف العین سی (۳۰) ترجمه ..
۵۷	حرف الغین هفت (۷) ترجمه ..
۵۷	حرف الفاء پانزده (۱۵) ترجمه ...
۵۷	حرف القاف بیست و نه (۲۹) ترجمه ...
۵۸	حرف الکاف نه (۹) ترجمه ..
۵۸	حرف اللام پنج (۵) ترجمه ..
۵۹	حرف المیم یکصد و پنجاه و دو (۱۵۲) ترجمه ..
۶۳	حرف النون پانزده (۱۵) ترجمه ..

صفحہ	انکسار
۶۳	حرف الواد پنجم (۵) ترجمہ
۶۳	حرف الہاء شش (۶) ترجمہ
۶۳	حرف الیاء ہشتم (۸) ترجمہ

• باب الالف •

۶۴	اسمعیل بیگ دولدی
۶۵	اعتبار خان ناظر
۶۵	افضل خان
۶۷	ادھم خان کوکہ
۷۳	اشرف خان میر منشی
۷۵	ابراہیم خان اوزبک
۷۷	آصف خان خواجہ عبدالمجید ہروی
۸۴	اسکندر خان اوزبک
۸۷	الغ خان حبشی
۸۸	اعتماد خان خواجہ سرا
۹۰	آصف خان خواجہ غیاث الدین علی قزوینی
۹۳	اعتماد خان گجراتی
۱۰۰	امیر فتح اللہ شیرازی
۱۰۵	اسمعیل قلی خان ذوالقہر
۱۰۷	آصف خان میرزا قوام الدین جعفر بیگ

صفحہ	انکار			
۱۱۵	افضل خان شیخ عبدالرحمن	
۱۱۸	اسلام خان چشتی فاروقی	
۱۲۰	ابوالفتح خان دکنی	..
۱۲۶	احمد بیگ خان کابلی	...
۱۲۷	اعتماد الدولہ میرزا غیاث بیگ طہرانی	
۱۳۴	اعتبار خان خواجہ سرا	...
۱۳۵	ابراہیم خان فتح جنگ	
۱۴۰	اسد خان معموری	...
۱۴۲	ادداجی رام	...
۱۴۵	افضل خان علامہ ملا شکر اللہ شیرازی	
۱۵۱	اخلاص خان حسین بیگ	
۱۵۱	آصف خان مشہور بہ آصف جاہی	
۱۶۰	اہتمام خان	...
۱۶۲	اسلام خان مشہدی	...
۱۶۷	اصالت خان میر عبدالہادی	
۱۷۲	امیر خان میر ابوالبقا	...
۱۷۴	اعظم خان میر محمد بانو عرف ارادت خان	
۱۸۰	اعتقاد خان میرزا شاپور	..
۱۸۲	آلہ بار خان	..

صفحات	اذکار
۱۸۵	احمد خان نيازي
۱۸۸	آتش خان حبشي
۱۸۹	آله قلي خان اوزبک
۱۹۱	الف خان امان بيگ
۱۹۴	احمد بيگ خان
۱۹۵	اوزبک خان نذر بهادر
۱۹۸	✓ اخلاص خان شيخ آلهديه
۲۰۰	افتخار خان خواجه ابوالبقا
۲۰۳	ازادت خان مير اسحق
۲۰۶	اشرف خان خواجه برخوردار
۲۰۷	آله ورديه خان
۲۱۵	اکرام خان سيد حسين
۲۱۶	الله يار خان مير توزک
۲۱۷	اسلام خان مير ضياء الدين حسيني بدخشي
۲۲۰	احتشام خان اخلاص خان شيخ فرید فتح پوري
۲۲۲	امالک خان ميرزا محمد
۲۲۵	احتماد خان شيخ عبد القوي
۲۲۹	آله ورديه خان عالمگير شاهي
۲۳۲	اعتقاد خان ميرزا بهمن يار

صفحہ	اذکار
۲۴۱	اسلام خان (رمی)
۲۴۷	اعظم خان کوکہ
۲۵۲	افتخار خان سلطان حسین
۲۵۵	آتش خان جان بیگ
۲۵۸	امانت خان میرک معین الدین احمد
۲۶۸	انرج خان
۲۷۲	اشرف خان میر محمد اشرف
۲۷۴	آغر خان پیر محمد نام
۲۷۷	ارسلان خان
۲۷۷	امیر خان میر میران
۲۸۷	امانت خان ثانی
۲۹۰	ارشاد خان میر ابوالاعلا
۲۹۱	اسمعیل خان مکھا
۲۹۲	ابونصر خان پھر شایستہ خان
۲۹۳	امان اللہ خان
۲۹۵	ابراہیم خان
۳۰۱	احسن خان سلطان حسن
۳۰۳	امیر خان منڈھی
۳۱۰	آصف الدولہ حملاہ الملک اسد خان

مفحات	انکار
۳۲۱	امیر الامرا سید حسین علی خان
۳۳۹	اعتقاد خان فرخ شاہی
۳۴۶	اعتماد الدولہ محمد امین خان چین بہادر
۳۵۰	اخلاص خان اخلاص کیش
۳۵۲	امین خان دکنی
۳۵۷	امین الدولہ امین الدین خان بہادر سنبھالی
۳۵۸	اعتماد الدولہ قمر الدین خان بہادر
۳۶۱	امیر الامرا غازی الدین خان بہادر فیروز جنگ
۳۶۳	ابوالخیر خان بہادر امام جنگ
۳۶۵	ابوالنصور خان بہادر صفدر جنگ
۳۶۸	آصف الدولہ امیر الممالک
۳۷۰	اسمعیل خان بہادر ہندی

* باب الجاء *

۳۷۱	میرام خان خانخانان
۳۸۴	بہادر خان شیبانی
۳۷۷	باز بہادر
۳۸۱	بابا خان قاقشاں
۳۹۳	بہادر
۳۹۴	باقی محمد خان

صفحہ	اذکار
۳۹۴	یابندہ خان مغل
۳۹۶	پیشرو خان
۳۹۸	بہادر الملک
۳۹۹	بیرم بیگ ترکمان
۴۰۰	بہادر خان ارزبک
۴۰۱	بیگلر خان
۴۰۴	بالجو تلیم شمشیر خان
۴۰۵	بے بدل خان سعیدای گیلانی
۴۰۸	ہاتر خان نجم ثانی
۴۱۲	بہرجی زمیندار بکلانہ
۴۱۵	بہادر خان درملہ
۴۲۴	پر دل خان
۴۲۷	باقی خان چیلہ قلاماق
۴۲۹	پر تھیراج راتھور
۴۳۱	ہرام سلطان
۴۴۴	بہادر خان باقی بیگ
۴۴۷	بادشاہ قلی خان
۴۵۳	بزرگ امید خان
۴۵۴	بہرہ مند خان

صفحات	اذکار
۴۵۸	باقی خان حیات بیگ
۴۶۱	بسالت خان میرزا سلطان نظر
۴۶۲	بیان خان
۴۶۳	برہان الملک سعادت خان

● باب التاء ●

۴۶۶	تردی بیگ خان ترکستانی
۴۷۱	تازار خان خراسانی
۴۷۱	توسون محمد خان
۴۷۵	تولک خان قوچین
۴۷۸	تردی خان
۴۷۸	ترخان مولانا نورالدین
۴۸۱	تختہ بیگ سردار خان
۴۸۲	قاش بیگ تاج خان
۴۸۳	تربیت خان عبد الرحیم
۴۸۴	تہر خان میرزا محمود
۴۸۶	تربیت خان فخرالدین احمد بخشی
۴۹۰	تقریب خان حکیم دارن
۴۹۳	تربیت خان برلاس
۴۹۸	تربیت خان میر آتش

مفہمات	انکار
۵۰۳ ...	نورستان خان
۵۰۴ ...	تیغ بیگ خان میرزا گل

* باب الشاء *

۵۰۵ ...	ثانی خان ہروی
۵۰۶ ...	ثناء اللہ خان و امان اللہ خان

* باب الجیم *

۵۰۷ ...	جعفر خان تکارو
۵۰۹ ...	جلال خان قورچی
۵۱۰ ...	جگمال
۵۱۱ ...	جانش بہادر
۵۱۲ ..	جہانگیر قلی خان لالہ بیگ
۵۱۴ ..	جگناتھ
۵۱۶ ..	جان سپار خان ترکمان
۵۲۰ ..	جادو زار کانتیہ
۵۲۴ ..	جہانگیر قلی خان شمس الدین
۵۲۶ ..	جگراج عرف بکرماجیت
۵۲۷ ..	جان نثار خان کمال الدین حسین
۵۳۰ ..	جان سپار خان خواجہ بابا

مفحات	اذکار
۵۳۰	جلال کاکر
۵۳۱	جعفر خان عمدة الملک
۵۳۵	جان سپار خان میر بهادر دل
۵۳۷	جان نثار خان خواجه ابوالمکارم
۵۴۰	چوڑامن جات

• باب الحاء •

۵۴۸	حاجي محمد خان سيستانی
۵۵۱	حسین خان تکریم
۵۵۴	حیدر محمد خان آخته بیگی
۵۵۷	حاجي يوسف خان
۵۵۸	حکیم مسیح الدین ابوالفتح
۵۶۲	حکیم عین الملک شیرازی
۵۶۳	حکیم همام
۵۶۵	حسن بیگ خان بدخشی شیخ عمري
۵۶۸	حکیم علی کیلانی
۵۷۳	حاکم بیگ
۵۷۶	حکیم مدرا
۵۷۹	حبش خان
۵۸۳	هیات خان

انکاز	مفصلات			
حسن الدین خان	۵۸۴
حکیم حانق	۵۸۷
حقیقت خان	۵۹۰
حسین بیگ خان زیگ	۵۹۱
حسن علی خان بہادر	۵۹۳
حکیم الملک میر محمد مہدے	۵۹۹
حسین خان خویشکی	۶۰۰
حمید الدین خان بہادر عالمگیر شاہی	۶۰۵
حمید علی خان بہادر	۶۱۱
• باب الخاء •				
خضر خواخہ خان	۶۱۳
خواخہ جلال الدین محمود خراسانی بجرق	۶۱۵
خواجہ معظم	۶۱۸
خان زمان علی قلی	۶۲۲
خواجہ جہان ہرری	۶۳۰
خان عالم چلمہ بیگ	۶۳۲
خانخانان منعم بیگ	۶۳۵
خان جہاں حسین قلی بیگ	۶۴۵
خواجہ شاہ منصور شیرازی	۶۵۳

انکار	مفہات			
۶۵۹	خداوند خان دکنی
۶۶۰	خواجہ نظام الدین احمد
۶۶۱	خواجہ شمس الدین خوافی
۶۶۹	خواجگی فتح اللہ
۶۷۴	خواجگی محمد حسین
۶۷۲	خواجہ جہان کابلی
۶۷۳	خسرو ہے
۶۷۵	خان اعظم میرزا عزیز کوکہ
۶۹۳	خانخانان میرزا عبد الرحیم
۷۱۳	خدمت پرست خان رضا بہادر
۷۱۶	خانجہان لودی
۷۳۲	خان اعظم میرزا برخوردار
۷۳۷	خواجہ ابو الحسن قرندی ملقب بہ رکن السلطنت
۷۴۰	خان زمان بہادر میرزا امان اللہ
۷۴۸	خواجہ جہان خوافی خواجہ جان نام
۷۴۹	خان دوران نصرت جنگ خواجہ مابر نام
۷۵۸	خان جہان بارہ
۷۷۲	خواجہ عبد الہادی
۷۷۳	خوشحال بیگ کاشغری

(جلد اول مآثر الامراء) (۱۴) (فہرست)

انکار	مفہمات		
خواص خان بختیار خان دکنی	۷۷۴
خلیل اللہ خان	۷۷۵
خان دزدان سید محمود	۷۸۲
خان زمان میر خلیل	۷۸۵
خواجہ عبد الرحیم خان	۷۹۲
خان زمان شیخ نظام حیدر آبادی	۷۹۴
خان جہان بہادر ظفر جنگ کوکلتاش میر ملک حسین			۷۹۸
خدا بندہ خان	۸۱۴
خان عالم اخلاص خان	۸۱۶
خان جہان بہادر کوکلتاش ظفر جنگ علی مراد			۸۱۷
خاندوران امیر الامراء خواجہ عاصم	۸۱۹
خدا یار خان	۸۲۵
خان زمان میواتی	۸۲۹
خواجہ عبد اللہ خان	۸۳۲
خواجہ فانی خان بہادر	۸۳۴

* بسم الله الرحمن الرحيم *

ستایش بیکران و نیایش بے اندازه مالک عالمی را سزد
 که آثار پادشاهان نامدار و مآثر امرای کامگار نمونه ایست
 از قدرت شامله و ارادت کامله او - فرمان فرمائی که احکام
 بالغه اش دل و دست جهانیان را فرا گرفته - هیچ ذره را
 بجز اقدار جلیل المقدار او حرکت نمیدور نیست - و بے حکم
 محکم او هیچ متحرکی را سکون نمیدور نه - انتظام بخشه که
 بساط تسبیح را بوجوه سلاطین عالی قیام زیب و زینت داده مهد
 امن و امان ساخت - و نوینان بلند مقدار را با تخت نشینان
 نسبت جوارح باذل بخشیده واسطه انجاح امور عامه برپا
 گردانیده - نافذ الحکم که بیک لفظ کن عالم عالم مصنوعات را
 از ممکن عدم بعرضه وجود آرد - بالغ الحکمت که در خلقت
 اشیا جهان جهان لطائف (که صاحب طبعان از دریافت آن بعجز

* نظم *
 گرایند (ردیعت نهاد * لراقمه *
 خدایا بحکم تو اندر جهان * زمین ساکن است و دران آسمان
 بزرگی ده جن و آدم توئی * همه شه شهنشاه عالم توئی
 و دردد نامحدود برقافله سالاری که پس از بعثت اتباع احکام
 الهی نموده قلمت متابعان و کثرت مخالفان را بنظر در نیاردن
 و بر گمراهان ضلالت منش غوایت بنیان قناعت و تاراج برده
 شکستهای متواتره داده جزای اعمال در گذار آنها نهاد - تا آنکه
 دین متینش روی عالم را فرا گرفت - و باطراف و اکناف
 رسیده پیرایه یزیدی یاقوت * لراقمه *
 * نظم *
 محمد شه ملک دنیا و دین * که تیغش برانداخت بنیان کین
 بخیل (سل جمله تاج سر اوسمت * که ختم سری چون نبوت بروست
 و بر آل خیر مآل و اصحاب نیک نصاب از باد - که رکن رکن
 ایوان حکم رانی و درے از معمور * همه دانی او یند *
 اما بعد بر تماشائیان این بازیچه عبرت و ناظران این تماشگاه
 اعتبار مخفی نماید - که والد مغفور راقم این سطور میر
 عبد الرزاق (که مخاطب به مصمص الدوله گردیده) در ایام (که
 بقطب پوره اردنگ آباد حالت انزوا داشت) چون در فن سیر
 خیل آگاهی بهم رسانیده (حتی که احوال سلاطین تیموریه هندوستان
 و امرای عهد آنها سر زبانش بود) و در نسب دانی قسمی
 مهارتش رسیده (که اکثرے نام و احوال نیاگان خود از

تحقیق میکردند) برای صرف وقت مشغله اندیشیده بقالیف
این نسخه (که مشتمل است بر احوال امرای عهد پادشاهان
مزیور) توجه می گماشت - چنانچه احوال بسیاری از آنها مسوده
نموده و جمعی از تصوید به تبییض برده بود - پس ازان (که
نواب آصف جاه بر سر عنایت آمده بحضور طلبداشته بکار
سرکار خود مامور گردانید - و پستر نواب نظام الدوله شهید دیوانی
سرکار خود سپرده صاحب اختیار ساخت) اتمام آن نسخه در
پردۀ التوا ماند - (رزے مکرر این کلمات ظاهر نمود که نسخه
خوبی تمهید یافته - اگر اتمام می پذیرفت - این بزرگ بر زبان
آورد که تو تمام خواهی کرد - پستر آن مبرور بوکالت نواب
ملا بخت جنگ امتیاز اندوخته آخر سرور هر آن کار کرد - و خانه
بتاراج آمد - آن اجزا بغارت مردم رفت - بعد از چند سال
قدری اجزا بدست آمد - میر غلام علی آزاد سلمه الله (که با
آن مغفور دوستی بسیار داشت) آن اجزا را فراهم آورده خطبه
و تمهید نوشته احوال آن مرحوم ضمیمه ساخت - و پس ازان
جزرے چند دیگر هم بهم رسید - چون راقم را فرموده آن بزرگ
بخاطر می خلید همواره بخیال آن سرگرمی داشت - تا آنکه
در سال (۱۱۸۲) هزار و یکصد و هشتاد و دو هجری شروع نموده
احوال تنمۀ مردم از کتب تاریخ فراهم آورده انضمام داد
و تمهید (که والد مرحوم در ابتدا خود نوشته - و مکرر بر بیافه

نه ۱، گرفته بود) و خطبه و تمهیدے (که میرآزاد نوشته) با چهار
 ترجمه (که آن هم مرقوم قلم میرآزاد است) نیز ثبت نمود *
 کاتبی (که در وقت تالیف بنظر محرر این سطور بود) بدین
 تفصیل است - اکبرنامه شیخ ابوالفضل مبارک - طبقات اکبری
 تالیف خواجه نظام الدین احمد - منتخب التواریخ تالیف شیخ
 عبدالقادر بدایونی - گلشن ابراهیمی مشهور بتاریخ فرشته تالیف
 محمد قاسم - عالم آرا تالیف سکندر بیگ مغشی شاه عباس
 دارای ایران - هفت اتلیم تالیف امین احمد رازی - زبدة
 التواریخ تالیف نورالحق - اقبال نامه تالیف معتمد خان
 بخشی - جهانگیر نامه که جنت مکانی احوال دوازده ساله
 خود نوشته - ذخیره الخوانین تالیف شیخ فرید بهکری - مجمع
 الافغانی که کسے برای خانجهان لودی نوشته - پادشاه نامه
 تالیف ملا عبدالحمید لاهوری و محمد وارث - عمل صالح تالیف
 محمد صالح کنبو - وقائع تندهار - عالمگیر نامه تالیف محمد
 کاظم منشی - مرآت العالم تالیف بختاور خان خواجه سرا - تاریخ
 آشام - خلاصه التواریخ که در عهد عالمگیر پادشاه هندوئی نوشته
 تاریخ دلکشا مشتمل بر بعضی سوانح عهد عالمگیری که هندوئی نوشته
 مآثر عالمگیری تالیف مستعد خان محمد شافی - بهادر شاه نامه
 تالیف نعمت خان عالی - لب لباب تالیف خوافیخان
 تاریخ محمد شاهی - فتحیه تالیف یوسف محمد خان - تذکرة

مجمع المفائیس تالیف سراج الدین علی خان آرزو - مرآت واردات
تالیف محمد شفیع وارد نخلص - جهان کشا تاریخ نادر شاه
تذکره سرو آزاد و خزانه عامره هر دو مولف میر غلام علی آزاد
مرآت الصفا تالیف میر محمد علی برهانپوری - تاریخ بنگاله *

امید از مطالعه کنندگان این کتاب آنست که اگر سهوی یا خطائی
بنظر آید در اصلاح کوشند - و بنظر عیب پوش پوشند *

مخفی نماند که مغفور مبرور جامع این نگارین نامه بنای تقدیم
و تاخیر احوال اشخاص که مذکور اند بر سال فوت قرار داده
چون سال فوت بعضی معلوم نشده بنابراین تا ساله که احوال آنها
نگارش یافته همان سال را بجای سال فوت اعتبار نموده شد *

لله المنة این نامه طرب افزا در سال (۱۱۹۴) یک هزار و یکصد

و نود و چهار هجری با اتمام رسید - و تاریخ اتمام او چنین
صورت گرفت *

قلم حدیقه آراست از بهار سخن * پسند اهل خرد عیش گاه هردانا
سواد کلمک بهار آفرین راقم آن * شکست ناز ارم رشک جنة الماوی
۱۱۹۴

دبیر عقل رقم کرد سال اتمامش * زه ادیب مصاحب مآثر الامرا

تمهیدے کہ مولف مغفور این نسخہ

ہنگام شروع بقید قلم آورده

از مبادی سن رشد و تمیز با وصف صرف اوقات بمتدارلات

در سیئه شوق بتصفیح سیر و تاریخ بود - هرگاه فرمتی دست میداد
 برخی بسرگذشت سلاطین سابقه عبرت فرا میگرفت - و لختی از احوال
 نوپیمان بلند مرتبه تنبیه میشد - گاهی کلام حکما و اصحاب ثقی^(۲)
 بصیرتی می افزود - و وقتی موزون سخنان شعرا اهتزاز می آورد
 تا آنکه در عشره ثالثه سنین ندامت قرین (که ازان بعمر تغیر)
 زماهی بکشاکش ملازم پیشگی افکند - و اوقات به تحصیل معاش
 صرف گردید - پس ازان ترقه و تنعم باشغال دیگر انداخت
 مساس صفحه نماند - و آشنائی کتاب از میان رفت - مگر گاه گاهی
 اندیشه تسوید اندوختها پیرامون خاطر میگردد - تا از غایتی
 بذورسان عالم شهود سرانجام یابد - اما زمانه بزبان حال می سرانید *

* نظم *

* دماغ برفلک و دل بپای مهر بتان *

* چگونه حرف زخم دل کجا دماغ کجا *

نالاه از نیرنگی تقدیر و بوالعجبی روزگار در سنه (۱۱۵۵) بکهرزاد
 و یکصد و پنجاه و پنج عزلتی و انزوائی روی داد - که بظاهر آبستن
 هزاران تشویش و خلش توهم میشد - لیکن دل رهین فرادان
 آسودگی و آسایش بوده این فرصت غیر متصور و فراغ
 نامترقب را مغتنم پنداشت - و همان دیرین آرزو سراپای دل گرفت

(۲) ه [بعضی نسخه] تنبیه (۳) نسخه [۱] نفی - یا اصحاب

و کهنه تمنا بتازگی گل کرد - اما ملاحظه تجدید ترتیب مانع
تحریر گردید - چه هر آئینه و (رشته) که بخیال میگذشت ()
پیشینیان بدان اسلوب دفترها پرداخته اند - و سایر فرق را از
مأحب کمالان معنوی و والا دستگاهان صوری رأساً و ضمناً و اصالتاً
و تبعاً هم بعنوان بسط و اطناب و هم برسم ایجاز و اختصار
استیعاب و استیفا نموده - و دل بدان نسق نمی گرانید - و از
قبیل اعلام معلوم می شود - که بغتةً بخاطر فرو ریختند که اگر
از آغاز نخستین سال جلوس عرش آشیانی (که نصرت اکبر ازان
مندی ست) تا زمان حال امرای والا شان و نوئیگان بلند مکان
(که در نوبت دولت خود برخی به نیروی اقبال و حسن نیت
خیر مال مصدر امور فخریه و مظهر کارهای عظیمه گشته گوی
نیکنای بستوده انجامی برده اند - و جوق بباد بروت شوکت
و دستگاه و نخوت مال و جاه بخود سوری و گردن کشی و بال
و نکال اندوخته) به تاسیق حروف تهجی نگارش پذیرند و در
ضمن احوال مقالات غریبه و حکایات عجیبه و تدابیر صایبه و
کردانیهای شگرف و فوج کشیهای سترک و بهادرچی نمایان
و مردانگی شایسته گذارش یابد و تقریباً کلیات سوانح دو صد
ساله سلاطین ستوده شمیم تیموریة هندوستان شکر الله سعیم
با بسیاری کهنه خانوادها ذکر پذیرد هر آئینه بتازه نگارین صفحه
تالیف نقشه نو می بغداد - و این نامه را از مؤلفات دیگران امتیاز

بهم می‌رسد - لهذا دل نوی گزین را بدین ترتیب غریب آئین
 داعیه تصمیم یافت - و چهره مقصود بشگرف وجه روی نمود *
 اگرچه درین وقت کتابی موسوم بذخیره الخواکین^(۴) تصنیف
 شیخ معروف بهکری متضمن احوال امرا بنظر (سید و اکثر
 مطالب آن ضمیمه این نسخه گردید لیکن چون بنای آن بر اخبار
 سمعی مخالف تحقیق اهل این فن بود و ماخذ این نسخه کتب
 معتبره ثقات است رجحان بدیهی و مزین ظاهر بران متحقق
 و ثابت گشت - و چون در عهد عرش آشیانی (که منتهای
 مناصب امارت پنجهزاری گری بود - مگر در آخر دولت آن پادشاه
 والا جاه دوسه کس بمنصب هفت هزار (پایه عزت برافراختند)
 نوکری پادشاهی قدری عظیم و منصبها اعتباری سترگ داشته
 بسیاری در تلیل منصب صاحب جمعیت و دستگاه بوده اند
 بنابراین تا پانصدی آنوقت مذکور ساخت - و تا عهد فردوس آشیانی
 و اواسط زمان خلد مکان (که کثرت مناصب و مراتب بمیان
 آمد) تا سه هزار (صاحب طب و علم بقید تحریر آمد)
 و بعد ازان بنابر یساق پر مشاق^(۳) دکن و افزایش نوکران و کم حاصلی
 ملک آن حلاوتها نماند - و رفته رفته این دایره وسیعتر گردید
 چنانچه درین زمانه بی خیر و برکت (که بسا هفت هزار بهفت

(۴) نسخه [ج] الخواکین (۳) در [بعضی نسخه] پر مساق *

و هشت روزگار خسارت زده ننگ و نام اند - و در هر ناحیه و جانشین
 بسیاری شش هزاری و پنج هزاری سیلی خور شش و پنج
 چرخ بد سرانجام) بهفت و پنج انگشت نمود - و بیشتر اسلاف
 (که بزاریه نشینی خمول فرسوده اند) به طفیلی داستان اخلاف^(۲)
 گرامی رتبه بنام آوری جاوید زندگی افروختند - و بسیاری ابن
 و احفاد (که از بے شدی بمناسب عالیہ ترقی نکرده) در ذیل نیاگان
 بلند مرتبه بفروغ بیان چهره احوال افروخته - و جوق بذا بر کمال
 از کمالات موریه حسبه بلا تقید منصب معتبر بنگارش آمد
 و این نسخه جامع کثیر الآثار بمآثر الامرا مسمی گردید *

چون درین دودمان سلاطین تیموریہ برای هر یک از آباء
 سامیه و امهات صافیه لقبی تعیین می یابد (چنانچه صاحبقران مراد
 از امیر تیمور است - و فردوس مکانی اشاره بظہیر الدین محمد
 بابر پادشاه - و جنت آشیانی عبادت از نصیر الدین محمد همایون
 و عرش آشیانی لقب عظیم جلال الدین محمد اکبر است
 و جنت مکانی ایما به نورالدین محمد جهانگیر - و فردوس آشیانی
 و اعلیٰ حضرت هر دو خطاب شہاب الدین محمد صاحبقران ثانی
 شاه جهان است - و خلد مکان مراد از نفس نامی محی الدین محمد
 اردنگ زیب عالمگیر غازی است - و خلد منزل قطب الدین

(۲) در [بعضی نسخه] فرموده اند :

محمد معظم شاه عالم مخاطب بهادر شاه است - و والد ماجد
 فرش آسیانی حمیده بانو بیگم ملقبه به مریم مکانی - و ام محترمه
 خلد مکان ارجمند بانو بیگم مخاطب به ممتاز محل - و همشیره کلان
 ایشان جهان آرا بیگم مدعو به بیگم صاحبه اند (بنابرین درین کتاب
 هر جا ضرورت دای بود بذایر اختصار بالقاب اکتفا رفت - و بنام
 دیگر پادشاهان تصریح بکار آمد - مگر بعضی جا محمد شاه پادشاه را
 بلقب فردوس آرامگاه یاد نموده شد *

خطبه و تمهیدے که میر غلام علی آزاد ادامه

الله بر سر اجزای فراهم آمده ابتداء نوشتند

چون نسخه مزبور راج یافته فی الجمله نام شهرتی تحصیل
 نموده و نیز خطبه مذکوره مشتمل بر احوال مولف مرحوم بود
 راقم سطور آنرا ضمیمه کتاب گردانید *

حمد شاهنشاهی که اورنگ نشینان سلطنت را رتبه والای
 جهانبانی کرامت نمود - و مسند طرازان امارت را منصب
 پیش دستی این گروه والاشکوه مرحمت فرمود - و صلوة و سلام
 بر جهان پناهی که نظم و نسق کار امت بچه رونق پرداخت - و عالم
 جن و بشر را بمهر خدا داد نبوت مسخر ساخت - و آل
 فرخنده خصال که شاهزادهای والایبار اند - و اصحاب تقدس انتصاب
 که درزای عالی مقدار اند *

اما بعد این کتابی ست ممتاز و کارنامه ایست بے انباز
تصنیف مورد تأییدات یزدانی جامع کمالات انسانی امیر
بے نظیر نواب مصمم الدوله شاه نواز خان علیه الرحمة و الرضوان
که بخاتمہ سحر طراز بتحریر این نسخه پرداخت - و مدت پنج سال
باحیای جمعہ ابنای جنس خود صرف ساخت - مآهوان فن اخبار
و محققان وقائع روزگار می شناسند که مصنف علیه الرحمة چه قدر
خون از رگ اندیشه چکانیده - و مراتب تحقیق مطالب و تصحیح
مقاصد بکجا رسانیده - اما اوراقی که بتسوید در آمد قریب دوازده سال
در طاق نسیان ماند - و این طائوس دعا در کنج قفس بال و پر
بیفشاند - فرصت دست نداد که مسوده از سواد به بیاض بر آید
و شب یلدا بصبح عالم افروز گراید - تا آنکه مصنف علیه الرحمة را
جرعه شهادت چشانند - و نتایج طبع والا را بگرد یتیمی
نشانند - خانہ مصنف بتاراج درآمد - و کتب خانہ یقلم شیراز
جمعیت گسیخت - فقیر غلام عالی متخلص بآزاد حمینی واسطی
بلگرامی (که با مصنف علیه الرحمة دوستی لایمیت داشت)
بر فقدان این کارنامہ بے نظیر دستهای افسوس برهم مالید - و مدتی
ریشه سراغ در شش جهمت روانید - هیچ گل نکرد که این نسخه
کجا رفت - و بدست که افتاد - بعد یک سال کامل از شهادت

مصنف علیه الرحمة سرشته تفحص بجائے رسید - و یوسف گم گشته
 چهره پیدائی را نمود - طرفه شگفتگی بهم رسید - و عجب انشراح
 دست داد - فی الفور آستین بترتیب و تبذیر این مسوده بر شکست
 و اوراق پریشان را شیراز جمعیت بر بست - و هرگاه این نسخه مجزا
 از کتب خانۀ مصنف علیه الرحمة هجرت نموده جای دیگر افتاد
 از بے احتیاطی اجزاء نسخه یکجا نماند - و حکم اوراق خزان
 بهم رساند - بعد محض تمام اوراق پراکنده فراهم رسید - لیکن
 ترجمۀ قطب الملک عبداللہ خان وزیر اعظم محمد فرخ سیر پادشاه
 (کہ مصنف علیه الرحمة بقلم داده بود) بمعرض تالف درآمد
 و ترجمۀ امیر الامرا سید حسین علی خان برادر قطب الملک
 از اول ناقص بدست افتاد - و ترجمۀ نواب آصف جاہ و خلف او
 نواب نظام الدولہ شہید مصنف علیه الرحمة خود بتحریر
 در نیارد - و تنگ چشمی روزگار فرصت نداد - جلالت شان این
 هر چهار امیر آفتاب نظیر ظاهر - و اثبات تراجم اینها درین نامہ
 والا قدر از جملہ ضروریات - اتقاتا فقیر تراجم اربعہ را در تالیف
 خود سر آزاد لباس رقم پوشانیده - ترجمۀ قطب الملک و نواب
 آصف جاہ و نواب نظام الدولہ شہید از سر آزاد درینجا نقل
 افتاد - و ترجمۀ امیر الامرا سید حسین علی خان هر قدر کہ

بدست آمد بحال داشته آغاز آن از سرآزاد انضمام پذیرفت
و بعضی تراجم دیگر ضروری درین اجزا نیست - مثل ترجمه شیخ
ابوالفضل صاحب اکبرنامه که عمدگی او حاجت شرح ندارد
و مصنف علیه الرحمة در انشا تتبع شان او میکند - و ترجمه
سعدالله خان وزیر اعظم فردوس آشیانی - و مصنف علیه الرحمة
در بعضی مواضع حواله مطلبی بزرگان قام میدهد - و محل حواله
ناپیدا است - ازینجا مستفاد میشود که نامه طراز علیه الرحمة
(۲)
تراجم عمدگان را در سلک تحریر کشیده - لیکن تندبان حادثه
بغارت برد - و نیز قلم مصنف علیه الرحمة بعضی تراجم را
ناتمام گذاشت - هرچه شد شد - و هرچه ماند ماند - اکنون
کما دماغ که این تراجم را فراهم آرند - و بالحاق پردازند - و دیباچه
کتاب مصنف علیه الرحمة خود املا نمود - مگر تحریر حمد
و صلوة باقی مانده بود - فقیر فقرات حمد و صلوة نوشته مصدر
(۳)
ساخت - و درین مقام اول ترجمه مصنف علیه الرحمة ثبت
میشود - بعد ازان شروع در تحریر اصل کتاب میروند - بعونه
سبحانه تعالی *

(۲) نسخه [اب] عمده را (۳) نسخه [ب] فقیر در مکان حمد و

صداوت آیه قرآنی را تپرکا تاج عنبریات ساخت *

نواب صمصام الدوله شاه نواز خان شهيد

خوافي اورنگ آبادي رحمه الله تعالى

نام اصلی او میر عبد الرزاق است - و اصلش از اعیان سادات
خواف - جدّ اعلای او میر کمال الدین در عهد اکبر پادشاه
از خواف سرے بهند کشید - و در سلک عمده نوکران پادشاهی
در آمد - پسرش میرک حسین در زمان جهانگیری نوکر
درگاه سلطانی بامتياز داشت - پسرش میرک معین الدین
مخاطب به امانت خان در عهد شاه جهانی بمنصب عمده
فرق امتياز برافراخت ^(۲) - و در عهد عالمگیری دیوانی لاهور
و ملتان و کابل و کشمیر بنوبت سرفرازی یافت - و هنگامی
(که صوبه داری ملتان بشاهزاده شاه عالم نامزد شد) نیابت
صوبه داری بامانت خان ضمیمه دیوانی قرار یافت - و او
باتتضای خطاب خود در کمال امانت و دیانت بسر می برد *

وقت در ایام دیوانی حکم سلطانی بنام او صادر یافت - که
فلان شخص را روانه درگاه باید ساخت - امانت خان آن شخص را
طلبیده تکلیف رفتن درگاه سلطانی کرد - آن شخص گفت اگر شما
کفیل آبروی من میشوید میروم - امانت خان جواب داد
که من بر شخصی که با پدر و برادران سلوک چنین و چنان

کرده باشد (یعنی عالمگیر پادشاه) اعتماد ندارم - چگونه کفیل
 میتوانم شد - مذهبیان این خبر را به پادشاه رسانیدند - پادشاه
 در غضب آمد - و از منصب و جایگیر^(۲) و دیوانی خالصه
 عزل کرد - امانت خان ایامی معدود بیکار ماند - آخر پادشاه را
 نقش خاطر شد که این شخص از خدا ترسید - و ملاحظه من
 نکرد - همین وصف والا مربی شد - پادشاه او را باز نواخت
 و بمنصب و جایگیر و دیوانی خالصه پیرایه امتیاز بخشید
 و نوعی شخصیت او ذهن نشین شد - که در جمیع مهمات قول
 و فعل او را اعتماد کلی بهم رسید - ایامی (که پادشاه در هذ
 بود - و صوبه دارمی دکن بخانجهان بهادر کوکلتاش عنایت فرمود)
 دیوانی دکن و بخشی گری و وقائع نگاری به امانت خان
 مرحمت شد - او دیوانی را باستقلال تمام کرد - خان جهان
 بهادر اکثر بخانه او می آمد - و او را نظامت اورنگ آباد هم
 شده بود *

از جمله پسران او چهار کس اعتبار بهم رسانیدند - اول
 میر عبد القادر دیانت خان - دوم میر حسین امانت خان
 که یکی بدیوانی تن و دیگری بدیوانی خالصه سرفرازی یافت
 و نیز امانت خان را حکومت بندرسورت مقرر شد - و بعد

(۲) نسخه [ا ب ج] جایگیر و خدمت عزل کرد *

فوت از حکومت آنجا بدیانت خان عزایت شد - و این دیانت
 خان پیش از حکومت سورت بدیوانی دکن مامور شده بود
 و بعد حکومت سورت در باره بدیوانی دکن سر عزت برافراخت
 سیوم میر عبدالرحمن وزارت خان - متخلص بگرامی - او بدیوانی
 مالوه و دیوانی بیجاپور سر بلندی یافت - شعر برجسته میگفت
 و دیوانه فراهم آرد - از دست * نظم *

* تا قافله سالار جنون فال سفر زد *

* دیوانه ما دامن صحرا بکمر زد *

* دیگر *

* فصل گل آمد و من توبه بیجا کردم *

* چه ستم بر قدح و جور بمینا کردم *

* با رفیقان زخود رفته سفر دست نداد *

* سیر صحرای جنون حیف که تنها کردم *

چهارم کاظم خان که بدیوانی ملتان سرفرازی یافت - میر
 حسن علی پسر کاظم خان مذکور پدر نواب مصمم الدوله
 شاه نواز خان است - و نسب نواب مصمم الدوله از جانب مادر
 بمیر حسین امانت خان که بالا مذکور شد میرسد - میر
 حسن علی والد نواب مصمم الدوله در عمر بیست سالگی فوت کرد
 و فرصت نشو و نما نیافت *

محققي نمائند که اولاد ميرک معين الدين امانت خان مذکور
 بعد کثرت رسيد - و محاکم عظيمی ازین قبيله در بلده ادرنگ آباد
 آبادي پذيرفت - و ديوانی دکن و اکثر خدمات عمده این
 ممالک باین دردمان تعلق گرفت - و عالمی از فيض این خاندان
 بهره اندوخت - ديوانی دکن بعد مير عبدالقادر دیانت خان
 به خلف او علي نقی خان مقرر شد - و بخطاب پدر يعنی
 دیانت خان مخاطب گردید - و بعد وفات او این منصب والا
 بميرک محمد تقی پسر او تفویض شد - و خطاب وزارت خان
 یافت - و بعد از انتقال او به برادرش مير محمد حسين خان
 تقرر گرفت - مير محمد حسين خان در عهد نواب آصف جاه
 و بعد آن در کمال اعتبار بسر مي برد - و آخرها بخطاب يمین الدوله
 مضمور جنگ سرفرازي یافت - و او و نواب مصمم الدوله
 در يکروز بمرتبه شهادت فايز شدند *

اکنون باحوال نواب مصمم الدوله زبان قلم را رطب مي سازم
 مذاق اين امير بے نظير زياده ازانست که زبان قلم تقرير
 تواند کرد - يا وسعت قرطاس احاطه تواند نمود - حقا که چشم
 روزگار امير باین جامعيت کمالات ندیده - و سپهر کهن سال
 صاحب دولتی باین حیثيت در ميزان نظر نسجیده - از عذقوان
 نشوونما آثار رشد از ناصیه او پيدا بود - و انوار استقبال از جبین
 حال جلوه مينمود - ولادت او بيستم و نهم رمضان سنه (۱۱۱۱)

احدی عشر و مائة و الف در دار السلطنت لاهور واقع شد
 چون افریاء او اکثر در ادرنگ آباد بودند باین علاقه در ریعان شباب
 از لاهور بارنگ آباد آمد - در آواؤن بمنصبی از پیشگاه نواب
 آصف جاه (طاب ثراه) سرمرازی یافت - و بعد چندی بدیوانی
 پادشاهی صوبه برار مامور شد - و مدتی برین عهده قیام نمود
 و بر وجه احسن سرانجام داد - نوعیکه نواب آصف جاه نوبتی
 فرمود - کار میر عبد الرزاق خان نمک دارد - چون محکم شاه والی
 دهلی در سده (۱۱۵۰) خمسین و مائة و الف نواب آصف جاه را
 بحضور خود طلبید و نواب آصف جاه خلف الصدق خود نواب
 نظام الدوله ناصر جنگ را به نیابت خود در دکن گذاشته عازم
 دارالخلافه شد صحبت نواب مصمم الدوله با نواب نظام الدوله
 گهرا افتاد - نواب نظام الدوله او را بدیوانی سرکار خود و دیوانی
 پادشاهی هر دو سرانرا فرمود - و او هر دو خدمت عمده را
 باستقلال تمام سرانجام داد - و دیانت و امانت را بسرحد
 کمال رسانید *

چون نواب آصف جاه از هذد بدکن لوای معارفت برافراخت
 مغویان نواب نظام الدوله را بر سر مخالفت والد بزرگوار آوردند
 رای نواب مصمم الدوله برین نبود - بلکه تحریض بر موافقت
 مینمود - چون جم غفیر از مغویان هر طرف بودند گفته نواب
 مصمم الدوله پیش نرفت - روزی که با پدر و پسر جنگ واقع

شد نواب مصمص الدوله بر فیل ردیف نواب نظام الدوله بود
 چون فوج نواب نظام الدوله شکست خورد و مردم آصف جاهی^(۲)
 فیل او را حلقه کردند حرز الله خان نبیرگ سعد الله خان وزیر
 (که با نواب مصمص الدوله آشنائی داشت) با او گفت - که
 نظام الدوله بخانه پدر میروند - شما کجا میروید - شرط رفاقت^(۳)
 تا وقتی که باید بجا آورید - اکنون ازین مهلکه کناره باید کرد
 مشار الیه از فیل فرود آمده یکسو شد - و مدتی معاتب نواب
 آصف جاه ماند - و انزوائی^(۴) اختیار نمود - درین ایام بتحریر و تسوید
 مآثر الامرا اشتغال ورزید - و مدت پنج سال اوقات بربین مذوال
 گذرانید - آخر نواب آصف جاه در پایان عهد خود مطابق سنه
 (۱۱۶۰) ستین و مائه و الف او را از عتاب برآورد - و بدستور
 سابق بدیوانی برار مامور ساخت - و عنقریب نواب آصف جاه
 درگذشت - و نواب نظام الدوله بر مسند پدر به نشست و نواب
 مصمص الدوله را از برار طلبیده بدیوانی سرکار خود بدستور
 سابق سرفراز ساخت - و او باستقلال تمام عهده دیوانی را
 (که کار وزارت شش صوبه دکن است) سرانجام داد - و چون نواب
 نظام الدوله حسب الطلب احمد شاه فرمانروای هندوستان قصد

(۲) نسخه [۱] مردم آصف جاه (۳) نسخه [ج] نواب نظام الدوله (۴)

در [بعضی نسخه] انزوا اختیار نمود *

شاه جهان آباد کرد نواب مصمص الدوله را بدکن گذاشت - و وقت
 وداع انگشتری خود را بار عنایت کرد - و فرمود این مهر
 سلیمانی سم - لیکن نواب نظام الدوله تا دریای نوبده^(۲) رفته
 بر طبق حکم ملطانی بدکن عطف عنان نمود - و چون رایات
 نواب نظام الدوله در ملک ارکات خرامید و بر مظفر جنگ
 ظفر یافت نواب مصمص الدوله هر چند بنواب نظام الدوله
 عرض کرد که اقامت این^(۳) الکا مصلحت نیست محمد علی
 خان پسر افورالدین خان شهادت جنگ گوباموئی را با اتفاق
 فرنگیان انگریز دین ملک باید گذاشت که اینها برای تنبیه
 نصاری^(۴) فراسیس پهلجهری^(۵) کفایت میکنند نواب نظام الدوله
 گوش نکرد - و بعضی کوتاه اندیشان (که بغیر اغراض نفسانی
 خود اقامت آن ملک میخواستند - و برای منفعت جزوی چشم
 از انتظام کلی پوشیدند) مزاج نواب نظام الدوله را بر سر اقامت
 آن ملک آوردند - تا آنکه گذشت آنچه گذشت *

بعد شهادت نواب نظام الدوله ریاست بمظفر جنگ رسید

(۲) نسخه [اب ج] نریدا - بالف (۳) در [نسخها] الکه بها می نویسد
 اما در کتب لغت الکا بالف آمده (۴) نسخه [ج] نصاری فراسیس کفایت
 میکنند (۵) در [بعضی نسخه] پهلجهری - و در [بعضی] پهلجهری - و در
 [بعضی] پهلجهری - و در [بعضی جا] پهلجهری *

(۲)
و ازان ملک عطف عثمان فرمود - و قریب شهر کرپه رسیده بقتل
رسید - و معتمد ریاست بتمکن نواب صلاحیت جنگ امیر الممالک
خلف الصدق نواب آصف جاه زینت پذیرفت - و الویة فیروززی
از نواهی کرپه بر سر شهر کرنول رسید - نواب مصمص الدوله
تا اینجا همراه لشکر بود - در کرنول از لشکر جدا شده بر جناح
استعجال خود را بارنگ آباد رسانید - فقیر محرز ترجمه
نیز باتفاق وقت با نواب مصمص الدوله از لشکر بارنگ آباد آمد
نواب مصمص الدوله بشهر رسیده چندی خانه نشینی اختیار کرد
و نهم رجب سنه (۱۱۶۵) خمس و ستین و مائة و الف
تصد حضور نواب امیر الممالک بحیدر آباد کرد - و بعد وصول
حضور بصوبه داری حیدر آباد امتیاز یافت - و بعد چندی
از صوبه داری معزول شده بارنگ آباد آمد - و گوشه اندرا
برگزید - تا آنکه نواب امیر الممالک بارنگ آباد تشریف آورد
و چهاردهم صفر سنه (۱۱۶۷) سبع و ستین و مائة و الف نواب
مصمص الدوله را بعطای خلعت و کالت مطلق خود و از اصل
و اضافه بمنصب هفت هزار و هفت هزار سوار و خطاب مصمص الدوله
بر نواخت - و او مدت چهار سال بمنصب و کالت مطلق پرداخت
و بحسن رای و تدبیر مهمات جزوی و کلی را طرئه رونق داد

بارصف بے اسبابی طاسمے بر بسمت - که عقل عقلا را حیران
 ساخت - چہ وقتہ (کہ وکالت بار مقرر شد) سرکار نواب امیرالممالک
 عجب حالتہ داشت - کہ از بے زری نوبت بفروخت اثاث البیت
 رسیده بود - نواب مصمص الدولہ نوعی حصن کردن نمود کہ آب رفتہ
 بجوی آمد - و نسق بر ہم خوردہ باز انتظام پذیرفت - سرکشان
 حلقہ اطاعت در گوش و کج مزاجان غاشیہ راستی بردوش کشیدند
 و امن عجبی در ممالک بہم رسید - و رعایا و برایا در ظلال عدالت
 و انصاف طرفہ آسودگی یافتند - و در عرصہ چہار سال مدت
 وکالت خود جمع و خرج مالک را برابر کرد - می گفت سال آیندہ
 انشاء اللہ تعالی جمع بر خرج می افزاید *

بالجماعہ بعد تقرر وکالت عنقریب رایات نواب امیرالممالک را
 در اهتزاز آورد - و بارادہ تنبیہ رگہو بھوسلہ جانب برار متوجہ شد
 و رگھورا مالش دادہ پنج لک روپیہ پیشکش برگرفت - و از برار
 رو بطرف نرمل کرد - سریارو زمیندار نرمل از عہد نواب
 آصف جاہ پای تمرد افشردہ مکرر فوج سرکار را غارت کردہ بود
 نواب مصمص الدولہ بحکمت عمای ادا مقید ساخت - و ملک
 او را بضبط سرکار عالی درآورد - و در سال اول از وکالت
 این دو کار عمدہ بر کرسی نشاند - و ایام پرشگال در حیدرآباد

گذرانید - و در سال دوم از وکالت سنه (۱۱۶۸) ثمان و ستین و مائة و الف نواب امیرالممالک را بملک میسور برد - و از راجه میسور پنجاه لک روپیه پیشکش بر گرفت - و اوائل موسم برشکال بحیدرآباد معارفت نمود - درین ایام سلطان دهلی عالم گیر ثانی برای نواب مصمم الدوله ماهی و مراتب فرستاد - شخصی این مصرعه تاریخ یافت *

* ع *

۱۱۶۸

* از شاه هندی آمد ماهی و هم مراتب *

در سال سیوم از وکالت سنه (۱۱۶۹) تسع و سنین و مائة و الف کمک راو بالاجی کرد - بیانش اینکه راو بالاجی شهر سانور را ^(۴) محاصره کرد - افغانه سانور حصار شهر را مستحکم نموده پای جلالت افشردند - و بارها از حصار برآمده مردم مورچال را زدند - راو بالاجی عاجز آمد - و استمداد از نواب مصمم الدوله کرد - سبحان الله مثل راو بالاجی (که ممالک دکن و هند را بتصرف در آورده - و پادشاه دهلی و ارکان سلطنت را ^(۳) متزلزل ساخته) (جیوع بنواب مصمم الدوله آورد - و دست بدامن استعانت زد - نواب مصمم الدوله نواب امیرالممالک را بکمک راو بالاجی برد - و لشکر را بسانور رسانید - و مورچال قایم کرد و آتش کاری توپخانه بجائے رسانید که افغانه رنگ باختند

و در سالحه زدند - بعد ازین نواب مصمم الدوله در فکر
بر انداختن نصاری افتاد *

مخفی نماند که چون نواب نظام الدوله ناصر جنگ برای
دفع مظفر جنگ بملک ارکات رفت مظفر جنگ باعانت نصاری
فراسیس ساکن پهلجهری مصاف داده شکست یافت - نصاری
به پهلجهری خزیدند - و مظفر جنگ دستگیر شد - باز نصاری با اتفاق
افغانه راه غدر پیمودند - و نواب نظام الدوله را شهید ساختند
و مظفر جنگ را بسر داری برداشتند - نوعی (که راقم ترجمه در سر آزاد
مفصل بقلم آورده) اینکه پیش ازین نصاری در بذار مخصوص بودند
و پا از حد خود بیرون نمیگذاشتند - بعد شهادت نواب نظام الدوله
(۲) چیره شدند - و لذت ملک گیری دریافتند - بعضی ملک ارکات را
فراسیس بتصرف درآورد - و بعضی آن لکا را نصاری انگریز فراگرفت
و نیز انگریز بر بنگاله مسلط شد - و قلعه بندر سورت را گرفت
و هلم جراً ابتدای^(۳) بذای تسلط نصاری اینست *

القصه بعد شهادت نواب نظام الدوله مظفر جنگ نصاری
فراسیس را نوکر گرفت - و رفیق خود ساخت - و بعد قتل او
نصاری بصیغه نوکری در رکاب نواب امیر الممالک شدند
و سیکاکل و راج بندری و دیگر مواضع را در جایگیر خود گرفتند

و طرفه اقتدارے بهم رسانیدند - که حکم حکم ایشان شد
 موسی بوسی سردار نصاری بخطاب سیف الدوله عمده الملک
 ناهوری اندوخت - و حیدر جنگ صاحب اختیار سرکار عمده الملک
 گردید - جنس و فصل حیدر جنگ اینکده نام اصلی او
 عبدالرحمن است - پدرش خواجه قاندر بلخی در عهد نواب
 آصف جاه از بلخ آمده اعتبارے پیدا کرد - و فوجدار مچھلی بندر
 شد - و محاسبه سرکار بر ذمه او برآمد - و او در مچھلی بندر
 با بعضی نصاری آشنا شده بود - باین علاقه به بندر پهلجھری رفت
 و در پناه نصاری نشست - حیدر جنگ در آن وقت خرد سال بود
 و کورندور نام کپتان یعنی حاکم پهلجھری او را بسیار دوست
 میداشت - و چون مظفر جنگ رئیس شد کورندور جمع نصاری را
 بسرداری موسی بوسی همراه مظفر جنگ کرد - و عبدالرحمن را
 (بنابر اینکده جهت جامع بین المسلمین و النصاری است) همراه
 موسی بوسی داد - و چون عبدالرحمن جوهر قابل بود ترقی عظیم
 کرد - و حل و عقد سرکار فرنگی بدست آورد - و باسد الله
 حیدر جنگ مخاطب شد *

الحاصل نواب مصمّم الدوله بعد انفصال معاملہ افاغنه سانور
 خواست که نصاری را از میان بردارد - نواب امیرالممالک باشاره
 نواب مصمّم الدوله نصاری را از نوکری بر طرف کرد - نصاری
 از لشکر جدا شده راه حیدر آباد گرفتند - و شهر حیدر آباد را

در اختیار خود کرده متحصّن شدند - نواب امیر الممالک متعاقب^(۲)
 رسیده شهر را محاصره کرد - تریب دوماه محاصره ماند - و جنگها
 باهم واقع شد - آخر بنا بر نفاق اعیان بصلح انجامید - و عمده المملک
 و حیدر جنگ آمده ملاقات نمودند - و چون در ایام محاصره
 انتظام جایگیریات نصاری برهم خورده بود عمده المملک و حیدر جنگ
 رخصت گرفته بطرف راج بندری و سیکاکول^(۳) محالات جایگیر خود
 رخت بر بستند - نواب مصمم الدوله برشکال در حیدر آباد بسربرد
 و دو سال چهارم از دکالت سنه (۱۱۷۰) سبعین و مائه و الف
 از حیدر آباد برآمد - رام چندر مرهته از عهد نواب آصف جاه
 بهالکي و غیره محالات توابع صوبه بیدر جایگیریات لکوک در تصرف
 داشت - و از بے سلیقهگی و بے حیثیتی بتقدیم لوازم نوکری
 نمی رسید - نواب مصمم الدوله خواست که جایگیریات را از
 انتزاع نماید - رام چندر باستعداد اسباب جنگ پرداخت - و حرکت
 مذبوحی کرده حلقه اطاعت در گوش کشید - و جایگیریات از سوای
 بهالکي بضبط سرکار عالی درآمد - نواب مصمم الدوله اوائل برشکال
 با نواب امیر الممالک بارونگ آباد آمد - و درین ایام فوجی را فرستاده
 قلعه دولت آباد را محاصره کرد - و از سادات بخاری (که از
 عهد عالمگیر پادشاه قلعه داری را متواتر بودند) قلعه را گرفت

(۲) در [اکثر نسخه] بتعاقب رسیده (۳) در [بعضی جا] میکاگل •

بعد ازین فلک شعبده باز ورق گردانی آغاز کرد - و در شکست
نواب مصمص الدوله کمر کین بر بست - و آن همه عقل و هوش
که داشت از باز گرفت *

مجملا شرح واقعه اینک - زر مشاهیر سپاه بسیار بر ذمه سرکار
بود - مغویان سپاه را برغلانیدند - سپاه هنگام تقاضا برپا نمودند
نواب مصمص الدوله اگر قصد میکرد بسرانجام دو لک روپیه
این فتنه فرو می نشست - چون وقت زوال دولت رسیده بود
اعتنا نکرد - بتاريخ ششم ذی القعدة سنه (۱۱۷۰) سبعین
و مائة و الف مردم سپاه نواب شجاع الملک بسالم جنگ خلف
نواب آصف جاه را از خانه برآوردند پیش نواب امیر الممالک
بردند - و خلعت و کالت مطلق از عزل نواب مصمص الدوله
دهانیدند - طرفه بلوای عام شد - و ادبش و بازاریان شهر
غلو کرده خواستند که بر خانه نواب مصمص الدوله ریزند
اما اسبابی بظهور آمد که تا شام بلوی در توقف افتاد - شب
اهل بلوی متفرق شدند - نواب مصمص الدوله اندیشید که فردا
اگر یورش نمایند با آقا مقابل شده نمی توان جنگید - بهتر آنکه
کناره باید کرد - نیم شب احوال و ائقال ضروری بر اخیال بار نمود
و خانه را با امتعه لکوک و اقسام نفائس و تنسوقات را گذاشت
و با جمیع اهل بیعت ذکور و اناث قصد قلعه دولابان کرد - از رفقاء و
قریب پانصد کس سوار و پیاده حق رفاقت بجا آوردند - مشعلها

روشن کرده مسلح از خانه برآمد - و در بظفر دروازه حصار شهر پناه
آورد - محافظان ظفر دروازه تاب اقامت نیاورده در بفرار نهادند
قفل دروازه شکسته از دروازه شهر پناه برآمد - و قریب بصبح هشتم
ذی القعدة سنه (۱۱۷۰) سبعین و مائة و الف بدولتآباد رسید
بعد رفتن او بقلعه اثاث البیت او قدری بتاراج غارتگران رفت
و اکثر بضبط سرکار عالی درآمد - بعد چندی فرجه از سرکار تعیین شد
و قلعه دولتآباد را محاصره کرد - و جنگها درمیان آمد *

نواب مصمم الدوله بشمائل رضیه و خصائل مرضیه متکلی بود
اما گاه باشد که حق تعالی نظر کردهای خود را از نظر خلق می اندازد
و برای رفع مراتب اخروی در دار الامتحان دنیا ببلای مبتلا می سازد
مصدق این معنی در نواب مذکور مشاهده افتاد - که با آن فضائل
و شمائل جمیع خلایق امیر و فقیر و درباری و بازاری از برگشتن
و جز بگیر و بکش حرف بر زبان نمی آوردند - اگر کسی بر جاده
وفا قایم بوده دوستی او را بحال داشت کجا یارا که دم زند
یا سلسله تلاشی جنبداند - فقیر تنها خود را بر آشوب قیامت زدم
و نظر از مخالفت تمام عالم برداشتم - و با نواب شجاع الملک
ملاقاتها نموده بذای مصالحت گذاشتم - و برای تمهید قواعد
اصلاح و تشدید مبانی آشتی مکرر بقلعه رفتم - و بچه سحر پردازی

و آقسون کاري محاصره قلعه را بر خيزانيدم - و هنوز شويوط
 مصالحه با تمام نرسیده بود که نواب نظام الدوله ثاني ناظم صوبه برار
 از ایلچپور باورنگ آباد تشریف آوردن - و نواب امیر الممالک از را
 بمنصب والای دلی عہدہ خود مخصوص ساخت - و بنظام الملک
 آصف جاہ مخاطب گردانید - نواب آصف جاہ ثاني راقم ترجمہ را
 طلبیدہ باستمال نواب مصمما الدوله مامور ساخت - و طومار
 مطالب او را موافق استدعا دستخط فرمودہ حوالہ فقیر نمود
 طومار را گرفته بقلعه رفتیم - و او را سرگرم ارادہ حضور ساختیم - نواب
 آصف جاہ سرداران عمدہ را باستقبال فرستاد - نواب مصمما الدوله
 غره (بیع الاول سنہ ۱۱۷۱) احدی و سبعین و مائتہ و الف از قلعه
 برآمده در ظاهر قلعه با سرداران استقبال ملاقات نمود - و همان روز
 ملازمت نواب آصف جاہ ثاني و نواب امیر الممالک حاصل کرد
 و مورد انواع مزاحم گردید *

درین ایام بالاجی راو بارادہ مخالفت قریب اورنگ آباد رسید
 و بسواس راو پسر خود را مقدمۃ الجیش کرد - و راجہ
 رام چندر (که از موطن خود بعزم حضور نواب امیر الممالک
 بسندکھیر سی کرہی اورنگ آباد رسیدہ بود) مرہتہ او را درانجا
 محاصره نمود - و قافیہ او را تنگ ساخت - نواب آصف جاہ
 از اورنگ آباد بسندکھیر نہضت فرمود - و رام چندر را از ورطہ^(۲)

هلاکت را رها کنید - و در عرض راه محاربات عظیمه بوقوع آمد
 نواب اصف جاه داد شجاعت و جگر داری داد - و جمع کثیر^(۲)
 اعادی را بشمشیر آتشبار سپید مجمر ساخت - نواب مصمص الدوله
 درین نهضت ملتزم رکاب بود - درین اثنا خبر آمد که عمده الملک
 موسی بوسی و حیدر جنگ از کار جایگیریات خود فراغ حاصل
 کرده قصد حضور نواب امیر الممالک دارند - و بحیدر آباد
 رسیدند - و حیدر جنگ نواب مصمص الدوله را متواتر خطوط^(۳)
 نوشت - و آن قدر مراتب اخلاص بمعرض اظهار درآورد که
 مشار الیه را بر اخلاص او اعتماد کلی بهم رسید - و از مکر و بیم
 غفلت تام روی داد - و لشکر فیروزی از سبکبیر معارفت نموده
 در حوالی شاه گنده رسیده بود که حیدر جنگ بحضور رسید
 و لشکر بهیئت مجموعی بارزنگ آباد آمد - و سواد شمالی
 شهر مخیم شد *

نواب مصمص الدوله زمام اختیار خود را بکلی بدست
 حیدر جنگ سپرد - و او براه چاهلوسیه در آمد - و دامی از مکر
 و فریب برچید - هر چند آشنایانی که بر خداع او آگاه شدند
 بصراحت و کذایت بنواب مصمص الدوله خبر کردند بارز نمود
 و تکیه بر اخلاص دشمن نموده خیر خواهی آشنایان را در میزان

(۲) نسخه [ج] جمع اعادی را (۳) نسخه [ج] خط نوشت *

اعتبار نسنجید - تا آنکه بتاریخ بیستم و ششم (جمادى سنة ۱۱۷۱) احدى و سبعین و مائة و الف نواب امير الممالک بسير باغ بیگم واقع اوزنگ آباد تشریف برد - و حیدر جنگ ماده خداع آنجا مهیا ساخت - فواب مصمص الدوله و نواب یمین الدوله که بالا مذکور شد حسب الطالب در باغ بیگم رفتند - هر دو را نظر بند کردند - و بلشکر برده هر کدام را در خیمه علیحدہ جای دادند - و میر عبدالحی خان و میر عبدالسلام خان و میر عبد النبی خان پسران نواب مصمص الدوله را نیز طلبیده با پدر در یک خیمه مقید ساختند - و در ^(۲) خیمه محافظان نصاری نشستند - و خانۀ نواب مصمص الدوله را دو باره آنچه جمع شده بود بغارت بردند - و مستورات سادات را از خانه اخراج نمودند و اقربای نواب مصمص الدوله را و متوسلانے که فی الجمله استطاعتے داشتند آنها را در تید شدید کشیدند - و زرها گرفتند - و ستمی بر سادات گذشت که واقعه کربلا بتازگی صورت گرفت *

الحاصل این حرکات بر حیدر جنگ مبارک نیامد - نواب آصف جاه ثانی درین فکر افتاد که نقش هستی ارا از صفحه درگار بشوید - وجهش اینکه حیدر جنگ با نواب مصمص الدوله نقض عهد کرد - و اطمینان ازو برخاست - وجه دیگر اینکه حیدر جنگ

اول نواب آصف‌جاه را بے پروا بال ساخت - بعد ازان بمقید نواب مصمصام الدوله پرداخت - بیدانش اینکه نواب آصف‌جاه فوج سنگینی از برادر در رکاب آورد - و رتق و فتق مهمات ملکی و مالی در قبضه اقتدار خود کرد - حیدر جنگ دید که با وصف نواب آصف‌جاه نقش تسلط من درست نمی‌تواند نشست - در شکست نواب آصف‌جاه افتاد - و بانواع حیل سازي فوج را از نواب جدا ساخت و زرسپاه هشت لک رومیه از نزد خود تسایم نمود - و نواب را تنها ساخت - بعد ازان نواب مصمصام الدوله را مقید کرد - و خاطر خود را از هر دو طرف جمع نمود - و خواست که نواب آصف‌جاه را ببهانه صوبه دارمی حیدر آباد بحیدر آباد فرستد - و در قلعه گلمکذه نگاه دارد - و میدان را برای جولان خود خالی سازد و ندانست که تقدیر بر تدبیر می‌خزد *

سیوم رمضان قریب باستوا سنه (۱۱۷۱) احدی و سبعین

و مائة و الف حیدر جنگ در خیمه نواب آصف‌جاه آمد و نواب آصف‌جاه پیشتر با مشیران خود مخفی قتل حیدر جنگ قرار داده بود - حضار محفل خاص حیدر جنگ را گرفته ذبح کردند و نواب آصف‌جاه بر اسب سوار شده از لشکر تنها برآمد - و این همه توپخانه فرنگ در مقام حیرت معطل ماند - و جرأت نمود که کارنامه رستم و افراسیاب را منسوخ ساخت - از مذبح شدن حیدر جنگ عمده الملک موسی بوسی و دیگر اعیان لشکر

هوش باختند - و درین رستخیز واقعه طلبان نواب مصمص الدوله
و یمین الدوله و میر عبد الغنی خان پسر خرد نواب مصمص الدوله را
شربت شهادت چشانیدند - طرفه اینکه حیدر جنگ (که در
حقیقت قاتل این سادات است) چهار گهزی پیشتر از سادات
بقتل رسید - و قتل او را نواب مصمص الدوله بگوش خود شنید
و گفت که حالا سلامت ما هم بنظر نمی آید - و باستقلال تمام
مستقبل قبله نشست - تا آنکه لچهمنان نام هندوئی از رفقاء نصاری
آمد - و شهید ساخت - پدر و پسر را در مقابر آباء (که جانب
جنوبی شهر قریب بدرگاه شاه نور قدس سره است) زیر خاک
سپردند - و یمین الدوله را در قبرستان آبای او (که پائین گنبد
شاه نور قدس سره است) دفن ساختند - (اقم ترجمه تاریخ شهادت
۱۱۷۱)
هر سه سید آیه کریمه (وجوه یومئذ مسفره) یافت - و نیز تاریخ
شهادت نواب مصمص الدوله درین قطعه نظم کرد * * نظم *
رفت مصمص الدوله ز جهان * سیوم ماه شریف رمضان
۱۱۷۱
سال این واقعه آن سید خود * گفت ما کشته عبد الرحمن
و نیز این رباعی مستزاد در تاریخ نظم ساخت * * رباعی *
* مصمص الدوله آن امیدر والا - دانش آگاه *
(۴)
* ناحق شده کشته و کمین گاه دعا - را مظلومانه *
این غم جاگاه *

(۲) نسخه [ب] سلامتی ما (۳) نسخه [ج] لچهمنان (۴) نسخه [ب]

این غم جاگاه *

* آزاد بعرض میرساند تاریخ - یاران شنوید *

۱۱۷۱

* کردند شهید ناکسان سید را - انا لله *

مخفی نماند که میر عبدالحی خان و میر عبدالسلام خان (وز شهادت
والد خود محفوظ ماندند - سببش اینکه میر عبدالحی خان را
بتقریب یک روز پیشتر از پدر جدا ساختند - و میر عبدالسلام خان را
بعارضه بیماری از خیمه در عمارت فرستادند - از آنجا که حیات هر دو
برادر مقدر بود حافظ مطلق (تعالی شانه) در دل اعدا انداخت که
هر دو پسر را از پدر جدا نمودند - در سلامت میر عبدالحی خان
و میر عبد السلام خان نکته بخاطر راقم ترجمه القا شد که الاسماء
تتنزل من السماء - اسم حی و سلام کار خود کرد - و هر کدام
مسمای خود را محفوظ داشت *

القصة بعد کشته شدن حیدر جنگ نواب امیر الممالک و نواب
شجاع الممالک و عمدة المملک موسی بوسی و ذوالفقار جنگ
برادر حیدر جنگ (که بعد قتل او قائم مقام شد) قصد حیدر آباد
کردند - و بعد وصول حیدر آباد ذوالفقار جنگ بطرف راج باندری
و سیکاکل محلات جایگیر خود رفت - و عمدة المملک راه پهلوجهری
گرفت - با ذوالفقار جنگ و زمیندار سیکاکل جنگ در میان آمد
ذوالفقار جنگ شکست فاحش خورد و سپاه تمام بغارت در آمد
و کارخانجات جواهر خانه و توشه خانه و اقیال و توپخانه بدست
زمیندار افتاد - و با معرکه جان به سلامت برد - و لجهمنان

قاتل نواب مصمص الدوله بقتل رسید - و همچنین محمد حسین
 جماعه دار فرقه کاردیان (که با جماعه خود بر نواب مصمص الدوله^(۲)
 و اقربا و رفقاء او متعین بود - و انواع بدسلوکیها بعمل آوردند)
 خود با جماعه کشته شد - و عمده الملک موسی موسی (که^(۳)
 بطرف پهلجهری رفت) چپنا پتن بندر انگریز را محاصره کرد
 و مکرر آتش کارزار اشتعال گرفت - آخر انگریز غالب آمد
 و عمده الملک با کمال خستگی به پهلجهری گریخت - و در
 چند ماه انتقام خون سادات گل کرد - بلکه انتقامی (که از
 ذات حیدر جنگ شد) نواب مصمص الدوله بگوش خود
 شنیده رفت *

نواب مصمص الدوله جامع الکمالات بود - و با جمیع علوم آشنا
 مسائل هر فن در خزانه حافظه حاضر داشت - و در شعر فهمی
 دم یکتائی میزد - و مصطلحات زبان فارسی خوب می دانست
 میرزایان ولایت (که با او بر میخوردند) در مصطلحات دانی
 تعجب میکردند - میگفت من در در چیز دعوی دارم - یکی
 عدالت که بدقائق معاملات چنانکه باید را میرسم - و حق را
 از باطل جدا می سازم - دوم شعر فهمی - (روزی با راقم ترجمه
 گفت که این مطلع فیضی مشهور است *
 * بیت *

* مرا برآه محبت در مشکل افتاد است *

* که خون گرفته ام و یار قاتل افتاد است *

مطابق معنی ظاهر یک مشکل خون گرفته شدن عاشق است
و مشکل دوم قاتل افتادن یار - پس نجات متعذر - و بخاطر من
معنی دیگر رسیده - یک مشکل اینکه عاشق خون گرفته است
مبادا سوای معشوق دیگری او را کشد - مشکل دوم اینکه یار قاتل
افتاده است - مبادا سوای عاشق دیگری را کشد - هر دو امر بر عاشق
ناگوار است - منشئی بے بدل بود - و انشاء او در خطوط نویسی
طور خاصه دارد - حیف که منشآت او جمع نشد - اگر تدوین
می یافت چشم ناظران را کحل الجواهر میکشید - در تاریخ دانی
یکتای عصر می زیست - خصوص احوال امرا و سلاطین تیموریه هند
که نسابه این گروه بود - برهانش همین کتاب مآثر الامراست
که قدر آنرا صاحب ابن فن می شناسد - مکتب خانه عظیمی از کتب
عربی و فارسی فراهم آورد - و اکثر این کتب را بدست خود
مقابله و تصحیح نمود - درین هنگامه کتب خانه برهم خورد
ارصاف حمیده او زیاده ازان است که زبان تقریر ادا نماید - مثل
علو مزاج و متانت رای که ارسطو را شاگرد او توان گفت - و وقار
و تمکین و کوچک دلی و غمخواری پخلانق و عدالت و حیای چشم
و وفا و وفا و صدق و راستی - با صفت دروغ سخت ناخوشی
داشت - و دروغ گورا اصلا در نظر اعتبار نمی آورد و زرے

که او را حامل می‌شد همان وقت ده یکی برای مستحقان
 بر می‌آورد - و خزانة ده یکی علیحده میشد - و بر ارباب
 استحقاق صرف می‌یافت - امیر امارت زیب بود - وقتی
 که بر مهند می‌نشست بے تکلف شان امارت را زیب میداد
 و شکوة ریاضت در جبین او بچہ رونق جلوه مینمود - در هفته
 دو روز برای عدالت مقرر داشت - جمعه و سه‌شنبه - و مدعی
 و مدعی علیه را در حضور خود طابیده بنفیس نفیس متوجه
 تقدیم میشد - مراتب نظم و نسق ملک همه سر دست داشت
 در روز و شب اصلاً خلوتی برای مشورت ملکی نبود - و هیچ
 مشیر نداشت - دانایان عصر بر علو نظر و وفور عقل او
 آئینه حیرت بودند - نماز صبح خوانده متوجه مهمات میشد
 وقت استوا قیلوله میکرد - و نماز ظهر خوانده باز دو بمهمات
 می‌آورد - و تا نیم شب بلکه بیشتر بکارهای مالی و ملکی
 می‌پرداخت - و اصناف مردم ارباب مطالب سوال و جواب
 خود را خود بالمواجه می‌کردند - و واسطه دخل نداشت
 در دیوان بجهرت می‌نشست - و در خلوت بکوچک دلی
 و انبساط تمام اختلاط میکرد *

نواب سالار جنگ بهادر فقل کرد که نواب مصاص الدوله
 بعد آمدن از قلعه دولت آباد با من گفت که چنین معلوم
 شده بود که این اسباب ظاهری (که نزد من جمع شده) هیچ

باتی نماند - گفتیم چه طور معلوم شد - گفت چنین بمن آگاهی دادند - و نیز نواب مذکور نقل کرد که روزی (که وکالت را از گرفتند - و هنگامی عجبی بر پا شد) من و جمعی کثیر در خانه نواب مصمص الدوله شب بیتوتت کردیم - مردم را از فکر خواب نبرد - بگاه تر (که با نواب مصمص الدوله برخوردیم) گفتیم امشب بحضور خواب رفتیم - و نیز نقل کرد که نواب مصمص الدوله با من گفت که پیش از رفتن قلعه موجودات فراشناخته گرفته شد - در صد و کسری زیاده فالین و شطرنجی برآمد و روزی (که بقاعه رفتیم) هیچ فرش نبود - در آن حالت اصلاً تغییری بخاطر راه نیافت - راقم ترجمه گوید وقتی (که نواب نظام الدوله بملک اراکات تشریف برد - و بر مظفر جنگ ظفر یافت) عمال آن ملک حضور طلب شدند - و بعلاقه دیوانی بر در نواب مصمص الدوله خیمه نصب کرده آنها را جای دادند - روزی از خیمه نواب مصمص الدوله برآمدم - شخصی دریده آمد - و گفت که حاجی عبدالشکور عامل معزول میگوید - که من در اختیار سزاولانم - از جا جذبیدن نمیتوانم - شما تا اینجا تصدیق کشید - فقیر با عامل مذکور آشنا نبودم - لیکن نرفتن دور از شیوه مروت دیدم - رفتیم - او از محاسبه و تقید سزاولان

(۲)
 تکلیف کردن - همان ساعت نزد نواب مصمص الدوله برگشتم و گفتم
 حاجی عبدالشکور نام عاملی در زمردی عمال بر در حاضر است
 او را دربرو باید طلبید - نواب گفت ضابطه نیست که عامل
 محاسبه دار دربرو بیاید - گفتم نمیگویم که محاسبه او معاف شود
 همین قدر میخواهم که یک مرتبه دربرو شود - نواب در مقام
 انکار بود - و من در مقام اصرار - آخر نواب او را دربرو طلبید
 و حالت او را مشاهده کرد - و شفقت بسیار نمود - گفت فردا
 بر در خانه نواب نظام الدوله حاضر باید شد - و چوبدار را
 تاکید کرد که هر وقتی که فلانی حاضر شود مرا خبر باید کرد - فردا
 حاجی عبدالشکور بر در خانه حاضر شد - و چوبدار خبر رساند
 نواب مصمص الدوله بنواب نظام الدوله عرض کرد - که حاجی
 عبدالشکور نام عاملی در زمردی عمال محاسبه دار طلب حضور شده
 میر غلام عالی بمن گفت که او را یک مرتبه دربرو باید طلبید
 گفتم عامل محاسبه دار دربرو نمی آید - هرچند انکار بمبالغه
 کردم میر مرا نگذاشت - ناچار دربرو طلبیدم - حالا من هم
 بحضرت همین عرض دارم که یک مرتبه آن شخص دربرو
 حضرت بیاید - نواب نظام الدوله حکم فرمود که حاضر شود
 همین که از در در آمد و نظر نواب نظام الدوله بر هیئت او

افتاد چه می‌بیند - پیر نود ساله منحنی - پیراهنی در بر
 و دستار بزرگ بر سر - و عصا و تسبیح^(۲) در دست - صورت ولایت
 و محل ترحم - نواب نظام الدوله او را نزدیک^(۳) خود طلبید
 و نشاند - و حرفها پرسید - و بر فرد محاسبه او دستخط
 معاف کرد - و یومیه معین نمود - و سواری از سرکار خود
 عذایت نموده رخصت فرمود - مذاق^(۴) (که از نواب مصمص الدوله
 رنگ بست بیان شده) نمی از سحاب و پرتو از آفتاب است
 حق تعالی آن مرحوم را برحمت خاص نوازد - و صدر بهشت
 برین را بجلوس او مزین سازد *

پوشیده نماند که بعد از شهادت نواب مصمص الدوله چون^(۴)
 لشکر به حیدرآباد رفت میر عبدالکلی خان را همراه برده در
 قلعه گلکندة نگاه داشتند - و میر عبدالسلام خان بنابر بیماری
 در اورنگ آباد ماند - او را بقاعه دولت آباد فرستادند - و نواب
 آصف جاه ثانی بعد قتل حیدر جنگ شبدیز عزم جانب برار
 جولان داد - و فوج و سامان حرب فراهم آورده کمر به تذبیه
 جانوجی پسر رگه و هونسله بر بست - و با وصف قلمت جمعیت
 این طرف و کثرت غنیمت لوی فیروزی برافراخت - و بعد ازان

(۲) نسخه [ج] تسبیح (۳) نسخه [ب] نزه یک طابید (۴) نسخه [ج]

بعد شهادت نواب *

زوی توجه بهیدر آباد آوردن - نواب امیر الممالک (که برای نظم و نسق ملکی جانب مجهلی بندر خرامیده بود) عطف عذر نمود - و در سواد حیدر آباد ملاقات هر دو برادر واقع شد نواب آصف جاه بدستور سابق بر مسند ولایت عهد نشست (۲) و زمام مهمات مالی و ملکی بقبضه اقتدار خود در آورد و پانزدهم ذیقعدة سنه (۱۱۷۲) انجین و سبعین و مائة و الف میر عبدالحی خان را از قلعه برآوردن از سرنو احیا فرمود سابق خطاب میر عبدالحی خان شمس الدوله دلار جنگ بود (۴) بعد برآمدن از قلعه بخطاب پدر (۵) یعنیه مصمص الدوله مصمص جنگ) و منصب ششزاری پنج هزار سوار مورد عنایات گردید - و میر عبد السلام خان هم حسب الحکم از قلعه دولت آباد برآمد - و با اهل بیعت خود برخورد - سلمهما الله تعالی *

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله و سلام على عباده الذين اصطفى - اما بعد عرض میدارد فقیر عبد الرزاق الحسینی الخوارزمی الارنگ آبادی (۶) که از مبادی سن رشد و تمیز الخ - انتهى کلامه *

(۲) نسخه [ب] بر مسند والای ولی عهدی نشست (۳) نسخه [ج] مهمات

(۴) نسخه [ب] خان بهادر (۵) یعنیه تا آخر آنکه پیشتر در نسخه

[۵] گذشت *

مقدمه در فهرست کتاب

باید دانست که برخی ترجمه‌های رقمزده کلک بانی این نسخه بنابر راه یافتن افراط و تفریط بمسوده‌ها ناقص بود - حتی المقدور باتمام و اصلاح آن کوشیده بعد اختتام آن فهرس اسامی مردم مذکور الاحوال را جزو کتاب ساخته بعد اسماء ملحقه قاف الحاق بشنگرف رسم نمود - که فارق باشد میان گفتگوی آن بزرگ ومن هیچمدان - و این مجموعه جلیل القدر بنقوش هفت صد و سی ترجمه زیب و زینت گرفت - چنانچه تفصیل ذیل آئینه‌دار این مدعا ست *

۸۵

حرف الالف - هشاد و پنج ترجمه

اسمعیل بیگ دولدی (ق) - اعتبار خان خواجه عنبر (ق)
افضل خان خواجه سلطان - ادهم خان کوکه - اشرف خان
میرمنشی - ابراهیم خان اوزبک (ق) - آصف خان عبدالمجید
اسکندر خان اوزبک - الغ خان حبشی (ق) - اعتماد خان
خواجه سرا - آصف خان خواجه غیاث الدین عالی - اعتماد خان
گجراتی - امیر فتح الله شیرازی - و کیفیت وضع تاریخ الهی
اسمعیل قای خان ذوالقدر - آصف خان میرزا قوام الدین جعفر بیگ
افضل خان شیخ عبد الرحمن - اسلام خان چشتی فاروقی
ابوالفتح خان دکنی - و بیان مذهب مهدویه - احمد بیگ خان
کابل - اعتماد الدوله میرزا غیاث بیگ طهرانی - و احوال نورچیان

بیگم - اعتبار خان خواجه سرا (ق) - ابراهیم خان فتح جنگ
 اسد خان معموری - اردا جی (ام) - افضل خان شکر الله
 اخلاص خان حسین بیگ (ق) - آصف خان ابو الحسن مشهور
 بآصف جاہی - و احوال ممتاز محل - اہتمام خان (ق) - اسلام
 خان مشہدی - اصالت خان عبد الہادی - امیر خان ابو البقا
 اعظم خان میر محمد باقر - اعتقاد خان شاہ پور - الله یار خان
 پسر افتخار خان - احمد خان نیازی - آتش خان حبشی (ق)
 الله قلی خان ارزبک - الف خان امان بیگ - احمد بیگ خان
 برادرزادہ ابراهیم خان - ارزبک خان نذر بہادر - اخلاص خان
 شیخ الہدیہ (ق) - افتخار خان خواجہ ابو البقا - ارادت خان
 میر اسحق - اشرف خان خواجہ برخوردار (ق) - الله وردی^(۲)
 خان - اکرام خان سید حسن (ق) - الله یار خان میر
 توزک (ق) - اسلام خان میر ضیاء الدین حسین - احتشام خان
 اخلاص خان (ق) - اصالت خان میرزا محمد - اعتماد خان شیخ
 عبد القوی - الله وردی خان پسر الله وردی خان - اعتقاد خان
 میرزا بہمن یار - اقضی القضاۃ قاضی عبد الوہاب - و احوال
 قاضی شیخ الاسلام - اسلام خان دومی - اعظم خان کوکہ - افتخار
 خان سلطان حسین - آتش خان جان بیگ (ق) - امانت خان
 میرک معین الدین احمد - ایرج خان ولد قزلباش خان - اشرف

(۲) نسخہ [۱] الله وردی خان قرق - یا عرق - والله اعلم •

(۲) خان میرزا محمد اشرف - آغر خان پیر محمد (ق) - (ارسلان
 خان ارسلان قلی (ق) - امیر خان میر میران - و احوال
 صاحب جی مبیہ علی مردان خان - امانت خان میر حسین - ارشد
 خان میر ابو العلا (ق) - اسمعیل خان مکھا (ق) - ابو نصر خان
 پسر شایسته خان (ق) - امان اللہ خان نبیر اللہ وردی خان
 ابراہیم خان پسر علی مردان خان - احسن خان سلطان حسن (ق)
 امیر خان عبد الکریم - آصف الدولہ جملۃ الماک اسد خان
 امیر الامرا حمین علی خان - اعتقاد خان محمد مراد فرخ شاہی
 و کیفیت گرفتاری محمد فرخ سیر پادشاہ - اعتماد الدولہ محمد
 امین خان بہادر (ق) - اخلاص خان اخلاص کیش (ق) - امین
 خان دکنی - امین الدولہ امین الدین خان بہادر سنبھالی (ق)
 اعتماد الدولہ قمر الدین خان بہادر (ق) - امیر الامرا غازی الدین
 خان بہادر فیروز جنگ (ق) - ابو الخیر خان بہادر امام جنگ (ق)
 ابو المنصور خان بہادر صفدر جنگ (ق) - آصف الدولہ
 امیر الممالک (ق) - اسمعیل خان بہادر پنی (ق) *

۲۹

حرف الجاء - بیست و نہ ترجمہ

بیرام خان خانخاناں - و احوال سلیمہ سلطان بیگم - بہادر
 خان شیبانی - باز بہادر ہایزید - بابا خان قاقشال - بہادر

(۲) در [بعضی نسخہ] میر محمد اشرف (۳) در [بعضی نسخہ] امین خان

چینی بہادر (۴) در [بعضی نسخہ] سنبل (۵) یا پگڈی باشد

پسر سعید بدخشی (ق) - باقی محمد خان کوکه (ق)
 پاینده خان مغل (ق) - پیشرو خان مهتر سعادت (ق)
 بهادر الملک (ق) - بیرم بیگ ترکمان - بهادر خان اوزبک (ق)
 بیکلرخان - بالچو قلیچ^(۲) (ق) - بے بدل خان سعیدای گیلانی
 و کیفیت تخت طارسی - باقرخان نجم ثانی - بهرجی زمیندار
 بکلانه - و احوال آن آلکا - بهادرخان دهله - پردل خان بیروم خان
 باقی خان چيله قلماق - پرتھی راج (تهور) (ق) - بهرام سلطان ولد
 فذر محمد خان - و احوال خانان توران - و کیفیت استرداد بلخ
 بهادرخان باقی بیگ - پادشاه قلی خان تهور خان - و کیفیت
 ابتدای بغی سلطان محمد اکبر - بزرگ امید خان (ق) - بهره مند
 خان میربخشی - باقی خان حیات بیگ - و کیفیت نظر بند
 نمودن سلطان محمد معظم^(۳) - بسالت خان میرزا سلطان نظر (ق)
 بیان خان شیخ فاروقی (ق) - برهان الملک سعادت خان (ق) *

حرف التاء - شازده ترجمه

تردی بیگ خان ترکستانی - تاتار خان خراسانی (ق)
 ترسون محمد خان - تولک خان توچین (ق) - تردی خان (ق)
 ترخان مولانا نورالدین - تخته بیگ سردار خان (ق) - تاش بیگ
 قاج خان (ق) - تربیت خان عبدالرحیم (ق) - تهور خان میرزا
 محمود - تربیت خان فخرالدین احمد - تقرب خان حکیم دأود

(۲) در [بعضی نسخه] بالچو قلیچ (۳) در [بعضی نسخه] اعظم *

تربیت خان شفیع الله - تربیت خان میر آتش - و کیفیت تسخیر
قلعه ستاره - ترکناز خان (ق) - تیغ بیگ خان میرزا کل (ق) *

^۲ حرف الذاء - دو ترجمه

ثانی خان هردي - ثناء الله خان امان الله خان (ق) *

^{۱۷} حرف الجیم - هفده ترجمه

جعفر خان تكلو - جلال خان قورچی (ق) - جگه مال برادر
خرد راجه بهارهمل (ق) - جانش بهادر (ق) - جهانگیر قلی خان
لاله بیگ - جگنازه پسر راجه بهارهمل (ق) - جان سپار خان
ترکمان - جادو رای کایتیه - جهانگیر قلی خان شمس الدین
جگراج عرف بکرماجیت (ق) - جان نثار خان قدیمی - جان سپار
خان خواجه بابا (ق) - جلال کاکر (ق) - جعفر خان عمده الملک
جان سپار خان پسر مختار خان - جان نثار خان خواجه
ابوالمکارم (ق) - چورا من جات*
^(۲)
۲۲

حرف الحاء - بیست و دو ترجمه

حاجی محمد خان سیستانی - حسن خان کهتریه^(۳) - حیدر
محمد خان آخته بیگی (ق) - حاجی یوسف خان (ق)
حکیم مسیح الدین ابوالفتح - حکیم عین الملک شیرازی (ق)
حکیم همام - حسن بیگ خان بدخشی شیخ عمری - و کیفیت

(۲) یا چورا من جات باشد (۳) در [بعضی نسخه] تکریم *

بغی خسرو - حکیم علی گیلانی - و حقیقت جنگ فیلان
 در حضور عرش آشیانی - و کیفیت حوضی که حکیم مزبور ساخته
 حاکم بیگ داماد اعتماد الدوله - و احوال اچهد روت سڈاسی
 حکیم مدراس مسیح الزمان - حبش خان سیدی مفتاح - و احوال
 بعضی عادل شاهیه - حیات خان داروغہ آبادار خانہ (ق) - حسام الدین
 خان - حکیم حاذق گیلانی - حقیقت خان اسحق بیگ (ق) - حسین
 بیگ خان اوزبک - حسن علی خان بہادر عالمگیر شاہی - و احوال
 رضی الدین خان - حکیم الماک میر مہدی - و بیان عروض
 استسقای محمد اعظم شاہ (ق) - حسین خان خویشگی - و احوال
 شاہ بیگ - حمید الدین خان بہادر عالم گیر شاہی (ق) *

۴۴

حرف الخاء - چہل و چہار ترجمہ

خضر خواجہ خان - و احوال سکندر سور - خواجہ جلال الدین
 محمود - خواجہ معظم برادر مریم مکانی - خان زمان علی قلی
 خواجہ جہان ہروی - خان عالم چلمہ بیگ - خانخانان منعم بیگ
 خان جہان حسین قلی بیگ - خواجہ شاہ منصور شیرازی
 خداوند خان دکنی - خواجہ نظام الدین احمد - خواجہ
 شمس الدین خوانی - و تحقیق خوانف - خواجگی فتح اللہ (ق)
 خواجگی محمد حسین (ق) - خواجہ جہان کابی جہانگیری
 خسرو بے اوزبک - خان اعظم کوگہ - و کیفیت فوت سلطان مغیر
 گجراتی - و ارتداد اکبر بادشاہ - خانخانان عبد الرحیم - و احوال

میان فرہیم - خدمت پرست خان رضا بہادر - خان جہان لودی
 خان عالم برخوردار - خواجہ ابوالحسن توبتی - خان زمان امان اللہ
 خواجہ جہان خوافی (ق) - خان دوران نصرت جنگ - خان جہان
 بارہہ (ق) - خسرو سلطان ولد نذر محمد خان - خواجہ
 عبد الہادی (ق) - خوشحال بیگ کاشغری (ق) - خواص
 خان بختیار خان (ق) - خلیل اللہ خان برادر خرد اصالت
 خان - خان دوران سید محمود - خانزمان میرخلیل - و کیفیت
 عشق سلطان اورنگ زیب با زین آبادی - خواجہ عبد الرحیم
 خان (ق) - خانزمان شیخ نظام - خانجہان بہادر کوکلتاش میرملک
 حسین - خدا بندہ خان پسرہایستہ خان - خان عالم اخلاص خان (ق)
 خانجہان بہادر کوکلتاش خان علی مراد (ق) - خاندوران امیر الامرا
 خواجہ عامر - و احوال نادر شاہ (ق) - خدا یار خان تہی (ق)
 خان زمان میرواتی - خواجہ عبداللہ خان (ق) - خواجہ قلی خان
 بہادر (ق) *

حرف الدال - بیست و یک ترجمہ

دریا خان عذیمت - دستم خان (ق) - دولت خان لودی
 دیانت خان قاسم بیگ (ق) - دلاور خان کاکر - داراب خان
 میرزا داراب - دربار خان رولہ - دیانت خان دست بیاضی
 دیندار خان بخاری (ق) - دولت خان خواص خان - دانشمند
 خان - داؤد خان قریشی - دیانت خان حکیم جمالا (ق) - داراب

(۴) مختار خان - دلیر خان دادرزي^(۳) - دلیر خان عبد الرؤف
 میانه (ق) - دیانت خان میر عبدالقادر - داود خان و بهادر خان
 و سایمان خان (ق) - دلادر خان بهادر (ق) - دیانت خان میر
 علي نقی - دهیراج راجه جی سنگه سوائی (ق) *

حرف الذال - شش ترجمه

ذوالقدر خان ترکمان (ق) - ذوالفقار خان قرمانلو - ذوالفقار
 خان محمد بیگ - ذوالفقار خان نصرت جنگ - ذکر یا خان بهادر^(۴)
 هزار جنگ (ق) - ذوالفقار الدوله میرزا نجف خان بهادر *

حرف الراء - هشتاد ترجمه^{۸۰}

روپسی برادر زاده راجه بهارهمل (ق) - راجه بهارهمل - رای
 سرجن هادا (ق) - رای لونگرن کچهوايه (ق) - راجه بیربر
 راجه تودرمل کهتری لاهوری - و ضوابط مستحدثه او - راجه
 بهگوننت داس - راجه مدهکر بندیا (ق) - راجه رام چند
 بکهیل (ق) - رام چند چوهان (ق) - راجه بکرماجیت پتر داس (ق)
 رای بهوج پسر رای سرجن هادا (ق) - رای درگا سیودیه (ق)^(۶)
 رای شنگه بهورتیه - و کیفیت قلعه دیوگده (ق) - راجه^(۷)

(۲) در [اکثر نسخه] بنی مختار (۳) در [بعضی نسخه] داورئی - اما

گمان برم که داود زئی باشد (۴) امالی صحیح زکریا ست بزای مسمیه

عجب که مولف این نام را در ذال آورده (۵) نسخه [۱] بهارامل (۶)

در [بعضی نسخه] سیسودیه (۷) نسخه [۱] آپوگده *

رامداس کچهواده - راجه باسو (ق) - راجه مان سنگهه پسر
 راجه بهگوننت داس کچهواده - و کیفیت الکای اَدیسه - راجه
 راج سنگهه کچهواده (ق) - راجه رایسال درباری - رانا سکرا پسر
 رانا اردی سنگهه (ق) - راجه مها سنگهه و جگمت سنگهه (ق)
 راجه سورجمل پسر راجه باسو - راجه سورج سنگهه راتهور (ق)
 راجه بکرماجیت رای رایان - و کیفیت قلعه کانگره - رای
 گوردن سورج دهج - راجه بر سنگهه دیو بندیله (ق) - رستم
 خان شغالی^(۲) - رانا کرن پسر رانا امرا (ق) - رادرتن هادا پسر
 رادر بهوج (ق) - رادر سور بهورتیه (ق) - راجه بهارتهه بندیله (ق)^(۳)
 راجه ججهار سنگهه بندیله (ق) - راجه ردر افزون (ق)
 رحمت خان میر فیض الله (ق) - راجه انوب سنگهه
 بدگوچر - راجه گچ سنگهه پسر راجه سورج سنگهه (ق) - راجه
 رامداس نردی (ق) - راجه کشن سنگهه بهدوریه (ق) - رادر
 امر سنگهه پسر کلان راجه گچ سنگهه (ق) - رای مکند کایتیه^(۴)
 راجه جگمت سنگهه پسر راجه باسو (ق) - راجه جیرام بدگوچر (ق)
 رشید خان انصاری - و کیفیت جلااء و نیاگانش - راجه
 بیتل داس کور (ق) - راجه بهار سنگهه بندیله (ق) - رادر
 سترسال هادا نبیرگ رادرتن (ق) - راجه سیورام کور (ق) - راجه

(۲) در [بعضی نسخه] شمالی (۳) در [بعضی نسخه] بوندیله (۴)

در [بعضی نسخه] کایت - یا کاتب باشد و

اندر من دهندهیره (ق) - رام سنگه ولد کرمسي رانهور (ق)
 روپ سنگه رانهور (ق) - ستم خان مقرب خان (ق) - راجه
 انروده کور (ق) - راجه راجروپ (ق) - راجه رگهوناتهه (ق)
 رحمت خان حکيم ضياء الدين - و احوال فوت دارا شکوه
 و مراد بخش (ق) - راجه تودرمل شاهجهاني (ق) - راد کون
 بهورتهيه (ق) - راجه سچان سنگه^(۲) بنديله (ق) - راجه ديبی سنگه
 بنديله (ق) - راجه رامی سنگه سيودی (ق) - راجه رام سنگه
 کچهواهه (ق) - رشيد خان الهام الله (ق) - راد بهار سنگه
 هادا (ق) - رضوي خان سيد علي (ق) - زندوله خان غازي (ق)
 روح الله خان اول پسر دوم خليل الله خان - روح الله خان
 خانه زاد خان (ق) - راد داپت^(۳) بنديله - و کيفيت کلاه پوشان
 فرنگ (ق) - رام سنگه هادا (ق) - ستم دل خان - راجه جهيله رام
 ناگر (ق) - راجه محکم سنگه کهتری (ق) - رعایت خان ظهير
 الدوله (ق) - روشن الدوله ستم جنگ (ق) - راجه چندر سين
 (ق) - راجه سلیمانجي بذالکر^(۴) - راجه گوپال سنگه کور (ق)
 راجه ساهوجي بهونسله^(۵) (ق) - رکن الدوله سيد لشکر خان بهادر
 نصير جنگ - راجه بير بهادر (ق) *

(۲) يا سچان سنگه باشد (۳) در (بعضی نسخه) راد داپ (۴) يا

بذالکر باشد (۵) در [چند جا] بهونه نوشته *

حرف الزاء - چهار ترجمه

زین خان کوکه - زاهد خان پسر صادق خان (ق) - زاهد خان
 کوکه (ق) - زبردست خان (ق) *

حرف السین - پنجاه و پنج ترجمه

سیف خان کوکه - سید محمود خان بارهه (ق) - سید
 احمد خان بارهه (ق) - سلطان خواجه نقشبندی - و کیفیت
 مشیرعی عرش آشیانی - سید حامد خان بخاری (ق) - سید
 عبد الله خان پسر میر خواننده (ق) - سمانچی خان قرغوچی (ق)
 سید راجو بارهه (ق) - سعید خان چغتای - سید قاسم و سید هاشم
 بارهه (ق) - سیف خان سید علی اصغر (ق) - سردار خان خواجه
 یادگار (ق) - سید دلیر خان بارهه - و کیفیت فیل سفید (ق)
 سید هزبر خان بارهه (ق) - سیف خان میرزا صفی - سرافراز
 خان چغتای (ق) - سید شجاعت خان بارهه - سپهدار خان محمد
 صالح (ق) - سعید خان بهادر ظفر جنگ (۲) - سردار خان شاه جهانی
 سرافراز خان پسر لشکر خان (ق) - علامی سعد الله خان - و کیفیت
 درلرخانه خاص - و حقیقت قرارداد داشتن تاپیدن (ق) - سید
 منصور خان بارهه - سجان سنگهه و پرمیدیو پسران سورجمل
 سیودی (ق) - سید عالم بارهه (ق) - سید هدایت الله صدر (ق)
 سید اختصاص خان بارهه عرف سید ملامت خان (ق) - سید

شجاعت خان بهادر بهکری (ق) - سعادت خان پور ظفر خان (ق)
 سیادت خان میرزین الدین علی (ق) - سید مظفر خان بارهه و سید
 لشکر خان بارهه - سیدل سنگهه سیودیہ (ق) - سرافراز خان بلولی^(۳)
 سید اختصاص خان سید فیروز خان (ق) - سید عزت خان^(۴)
 عبدالرزاق گیلانی (ق) - سید امیرخان خوافی (ق) - سربلند خان
 خواجہ رحمت اللہ (ق) - سیف خان فقیر اللہ - سیف اللہ خان
 میربحر - سید عبداللہ خان بارهه (ق) - سردار خان چپاہ
 و کیفیت نظر بند شدن سلطان محمد معظم - سیادت خان سید
 ارغلان (ق) - سیدی یاقوت خان حبشی (ق) - سرافراز خان سید
 لطیف (ق) - سید حسین خان بارهه (ق) - سید رستم خان
 دکئی (ق) - سعد اللہ خان هدایت اللہ (ق) - سید نجم الدین
 علی خان بارهه (ق) - ستر سال بندیله (ق) - سعادت اللہ خان (ق)
 سیف الدولہ عبدالصمد خان بہادر دلیر جنگ (ق) - سیف الدولہ
 سید شریف خان بہادر (ق) - سعد اللہ خان بہادر مظفر جنگ (ق)
 سادات خان ذوالفقار جنگ (ق) - سراج الدولہ انور الدین خان
 بہادر ظفر جنگ (ق) *

۵۴

حرف الشین - پنجاه و چهار ترجمہ

شمس الدین محمد خان - شاہ قلی خان نازنجی (ق) - شاہ

(۲) در [بعضی نسخہ] سیدل سنگهه (۳) در [اکثر نسخہ] بلولی

(۴) یا عرب خان باشد *

بدایع خان (ق) - شیخ گدائی کنبو - شیخ محمد بخاری (ق)
 شاه محمد خان قلاتی - شیخ احمد فتح پوری - شاه فخر الدین (ق)
 شجاعت خان عرف مقیم خان عرب - شیخ عبدالنبی صدر
 شیخ عبد الرحیم لکهنوی - شیخ جمال بختیار (ق) - شهاب الدین
 احمد خان - شیخ ابراهیم پور شیخ موسی (ق) - شیرویه
 خان (ق) - شیخ عبدالله خان - و مجملے از احوال شیخ محمد
 غوث و شیخ بہاول - شیخ ابوالفیض فیضی - شہباز خان کنبو
 شریف خان اتکھ (ق) - شاہم خان جلاپر - شاه قلی خان محرم
 شیخ ابوالفضل مبارک - شیر افغن خان علی قلی بیگ - شریف
 خان امیر الامرا - شجاعت خان شیخ کبیر - شمشیر خان ارسلان بے
 اوزبک (ق) - شیخ فرید مرتضیٰ خان بخاری - شجاعت خان
 سلام اللہ عرب (ق) - شاه بیگ خان ارغون - شاه نواز خان بہادر میرزا
 ایرج - شیر خواجہ (ق) - شہباز خان معروف بشیر و رھلہ (ق)
 شیر خان تونور - شیر خان تربتی^(۲) - شاه قلی خان وقاص حاجی (ق)
 شادی خان اوزبک (ق) - شجاعت خان شادی بیگ (ق)
 شاه بیگ خان اوزبک (ق) - شیر خان سید شہاب بارہہ (ق)
 شیخ میر خوافی (ق) - شاه نواز خان صفوی - شمس الدین خان
 پسر کلان نظر بہادر (ق) - شمشیر خان حیات تربتی (ق) - شجاعت
 خان رعد انداز بیگ خان (ق) - شہامت خان سید قاسم بارہہ

شمشیر خان تربتی - شیخ عبد العزیز خان (ق) - شریف الملک
حیدر آبادی - شایسته خان امیر الامرا - شجاعت خان محمد بیگ
ترکمان (ق) - شجاعت خان بہادر محمد شاہ نام (ق) - شہدان
خان خویشگی - شجاع الدولہ - ر احوال احمد شاہ درانی (ق)
شجاع الملک امیر الامرا (ق) *

حرف الصاد - ^۹ نہ ترجمہ

صادق محمد خان ہروی - صادق خان میر بخشہ - صلابت خان
روشن ضمیر (ق) - صفدر خان خواجہ قاسم (ق) - صف شکن
خان میرزا لشکری (ق) - صف شکن خان محمد طاہر (ق)
صفی خان پسر دوم اسلام خان مشہدی - صلابت خان خواجہ
میر خوانی - صف شکن خان میر صدر الدین (ق) *

حرف الضاد - ^۱ یگ ترجمہ

ضیاء الدولہ پسر خواجہ سعد الدین خان (ق) *

حرف الطاء - ^۲ دو ترجمہ

طیب خواجہ جویباری - طاہر خان طاہر شیخ (ق) *

حرف الظاء - ^۲ دو ترجمہ

ظفر خان پسر زین خان کوہ (ق) - ظفر خان خواجہ
احسن اللہ (ق) *

حرف العین - می ترجمه

علي قلي خان اندرابي (ق) - عبدالله خان اوزبك - عبدالمطلب
 خان (ق) - عرب بهادر - علي مردان بهادر (ق) - عزت خان
 خواجه بابا (ق) - عوض خان قاتشال (ق) - عبدالله خان
 فيروز جنگ - عزيزالله خان پسر يوسف خان (ق) - عاقل خان
 عنايت الله - و احوال ستي خانم (ق) - عبدالرحيم بيگ اوزبك (ق)
 عرب خان نور محمد (ق) - علي مردان خان امير الامرا
 و كيفيت هنگامه اوزبكان در بلخ - عبدالله خان سعيد خان (ق)
 عسكر خان نجم ثاني (ق) - عبدالرحمن سلطان (ق) - عبدالرحيم
 خان پنجمين پور اسلام خان مشهدي (ق) - عنايت خان خوافي
 عبد الرزاق خان لاري (ق) - عاقل مير عسکري (ق) - عزيزالله
 خان پسر سيوم خليل الله خان (ق) - علي مردان خان
 حيدر آبادي (ق) - عيسى خان مبین^(۲) - عنايت الله خان (ق)
 عضد الدوله عوض خان بهادر قشور جنگ (ق) - عبد العزيز خان
 بهادر شيخ مقبول عالم (ق) - عمدة الملك امير خان مير
 اسحق (ق) - عاي محمد خان روهله (ق) - علي وردی خان
 ميرزا بندي (ق) - عماد الملك غازي الدين خان پسر امير الامرا
 فيروز جنگ (ق) *

(۲) در [بعضی نسخه] مبین = و در (بعضی جا) مبین *

حرف الغین - هفت ترجمه

غازی خان بدخشی - و کیفیت اختراع سجده پیش عرش آشیانی
 غیرت خان خواجه کامگار - غالب خان بیجاپوری (ق) - عضنفر
 خان پسر الله وردی خان - غیرت خان محمد ابراهیم (ق)
 غازی الدین خان بهادر فیروز جنگ - غازی الدین خان بهادر
 غالب جنگ (ق) *

حرف الفاء - پانزده ترجمه

فرحت خان مهتر سکائی (ق) - فتح خان حبشی - و احوال
 ملک عنبر - فدائی خان میو ظرف - فدائی خان میرزا هدایت الله
 فاضل خان آقا افضل اصفهانی^(۲) - فیروز خان خواجه سرا (ق)
 فتح جنگ خان روهله - فاخر خان نجم ثانی (ق) - فیض الله خان
 پسر زاهد خان کوکه - فتح جنگ خان میانه - فاضل خان شیخ
 مخدوم صدر (ق) - فدوی خان محمد صالح و مقدر خان محمد
 جمال الدین (ق) - فاضل خان برهان الدین - فضائل خان میر
 هادی - فتح الله خان بهادر عالمگیر شاهي *

حرف القاف - بیست و نه ترجمه

قرا بهادر خان (ق) - قاسم محمد خان نیشاپوری (ق) - قتلقد
 خان (ق) - قمر خان (ق) - قیا خان کذک - قطب الدین خان گه

(۲) در [چند نسخه] فاضل *

قاسم عاي خان (ق) - قريش سلطان کاشغري - قاسم خان ميربحر
 (۲)
 قطب الدين خان شيخ خوين - قليچ خان اندجاني - قاسم خان تمکين
 قاسم خان جويني - و کيفيت هوگاي بندر - قبهاق خان امان بيگ
 قزلباش خان افشار (ق) - قزاق خان باقي بيگ ارزبک - قاضي
 محمد اسلم - قليچ خان توراني - قاسم خان ميرآتش - قباد خان
 مير آخور - قطب الدين خان خويشگي پسر دوم نظر بهادر
 توام الدين خان اصفهاني - قلعه دار خان ميرزا علي - قليچ خان
 خواجه عابد پور عالم شيخ (ق) - قاسم خان کرمانی - قطب الدين
 خان خويشگي عرف بایزید - قطب الملک سيد عبد الله خان
 قادر داد خان بهادر انصاري (ق) - قطب الدوله محمد انور
 خان بهادر *

حرف الکانف - نه ترجمه

کمال خان گکهر - کاکر علي خان (ق) - کنور جگت سنگه
 کشن سنگه رانهور - کاکر خان عرف جهان خان (ق) - کار طلب
 خان (ق) - گنج علي خان عبد الله بيگ (ق) - گيري سنگه
 کامگار خان پسر دوم جعفر خان (ق) *

حرف اللام - پنج ترجمه

لشکر خان اکبري - لشکر خان مشهدي - لشکر خان جان نثار
 خان - لطف الله خان - لطف الله خان صادق (ق) *

حرف المیم - یکصد و پنجاه و دو ترجمه

مصاحب بیگ - ملا میر محمد خان شیروانی - میر شاه
 ابو المعالی - محمد سلطان میرزا - مهدی قاسم خان - محمد
 قاسم خان بدخشی - محمد قلی لوقبائی (ق) - محمد قلی
 خان برلاس - مجنون خان قاقشال - میر محمد خان مشهور
 به خان کلان - معین الدین خان فرنخودی (ق) - مهر علی خان
 سلدوز (ق) - میرزا میرک رضوی خان (ق) - محمد مراد خان
 پسر امیر بیگ (ق) - مظفر خان تربتی - میر معز الملک
 اکبری - میر علی اکبری موسوی - میرزا شرف الدین حسین
 محب علی خان پسر میر نظام الدین علی - معصوم خان فرنخودی^(۲)
 میر کیسوی خراسانی - مخدوم الملک عبد الله - و احوال شیخ
 حسن علایی - میرزاده علی خان (ق) - میرزا فولاد بیگ پسر
 خدا داد برلاس و مجمل از احوال ملا محمد تنوی - میرزا
 سایمان - محب علی خان رهناسی - میر ابو تراب گجراتی - میر
 شریف آملی - و تحقیق مردم نقطویه - میر مرتضی سبزواری
 معصوم خان کابلی - میرزا مظفر حسین مفوی - میرزا جانی
 بیگم ارغون - و احوال صوبه نته - میرزا یوسف خان رضوی
 مدهو سنگه کچهواکه (ق) - میر حسام الدین - مخصوص
 خان برادر خرد سعید خان چغتای (ق) - میر معصوم خان

(۲) در [چند نسخه] لفظ ملی نیست و

بهنري - ميرزا شاهرخ - مير خليل الله يزدي - و احوال شاه
 نعمت الله ولي - محمد قلي ترکمان (ق) - مهتر خان انيس (ق)
 ميرزا غازي بيگ - ميران صدر جهان - ميرزا چين قليج
 ميرزا فريدون خان برلاس (ق) - محشم خان شيخ قاسم (ق)
 ميرزا علي بيگ اکبر شاهي - مير جمال الدين انجو - ميرزا
 راجه بهار سنگهه (ق) - مير فضل الله بخاري - معظم خان
 شيخ بايزيد (ق) - محمد تقی سيم ساز - ملا محمد تته
 محمد خان نيازي - مظفر خان مير عبد الرزاق - مقرب خان
 شيخ حسو - مرتضی خان انجو - مصطفى بيگ ترکمان (ق)
 مهابت خان خانانان - مختار خان سبزاري - مير محمد
 امين مير جماله - و کيفيت اصفهان - محمدا ر خان - مرشد قلي
 خان ترکمان - و احوال مرشد قلي خان الله استجلو - مخلص خان
 برادر کلان الله وردي خان - معتمد خان محمد شريف - ميرزا
 وستم صفوي - موسوي خان صدر (ق) - مبارز خان (رهله) - مهيس
 داس (اٲهور) (ق) - مير سيد جلال صدر - و احوال ملا محمد
 صوفي مازندراني - محمد زمان طهراني (ق) - مادهو سنگهه
 هادا (ق) - ميرزا والي - مکرم خان ملا مرشد - و کيفيت بلده
 شاه جهان آباد - ميرزا حسن صفوي - مرتضی خان سيد نظام
 معتقد خان ميرزا بيگي - ميرزا عيسى تر خان - محمد علي
 خان محمد علي بيگ - مغل خان پسر زين خان کوه - مير

شمس (ق) - مرشد قلمي خان خراساني - و کيفيت دهار و دکن
 ملتفت خان - معمر خان مير ابوالفضل - مکند سنگه هادا (ق)
 معتمد خان محمد صالح خوافي (ق) - مبارک خان نيازي
 ميرزا ابوسعید - مصطفى خان خوافي - ميرک شيخ هروي
 مانوجي و پرسوجي - ملا علاء الملک - مير جمله معظم خان^(۲)
 و احوال سلطان شجاع - و کيفيت جنگ بهادر و آسام - ميرزا نودر
 ميرزا ابوالمعالي - محمد صالح خان تورخان - ملا احمد نايته
 و تحقيق نوامين - مخلص خان قاضي نظاما (ق) - ميرزا راجه
 جي سنگه کچهوايه (ق) - محمد قلمي خان بهوسله - ميرزا سلطان
 صفوي - ميرزا مکرم خان صفوي - ميرزا خان منوچهر - مهابت
 خان لهراسپ - مبارز خان مير کل - مرتضي خان سيد شاه
 محمد (ق) - مهراجه جسونت سنگه رانهور - مير سيد محمد
 قنوجي - و حکايت شيخ محمدي - ملتفت خان مير ابراهيم حسين
 محمد امين خان مير محمد امين - مختار خان شمس الدين
 مغل خان بلخي - محمد علي خان خانسامان - مهابت خان
 حيدرآبادي - موسوي خان مير معز^(۳) - محمد بدیع سلطان (ق)
 مصطفى خان کاشي - و حکايت آمدن محمد اعظم شاه نزد
 خلد مکان (ق) - مخلص خان عالمگيري - مرتضي خان سيد

(۲) در [بعضی نسخه] مير محمد سعيد مير جمله معظم خان (۳) در

[بعضی نسخه] ميرزا معز *

مبارک خان (ق) - محشم خان میر ابراهیم - مطلب خان سبزواری
 میرزا صفوی خان (ق) - منور خان شیخ میران (ق) - مختار خان
 قمرالدین - میرزا یار علی بیگ (ق) - میر احمد خان اول - محمد
 اسام خان (ق) - منعم خان خانخانان بهادر شاهي - میرزا محمد
 هاشم خلیفه سلطان - محمد مراد خان پسر مرشد قلی خان
 محمد حسین (ق) - میرزا شاه نواز خان صدر الدین - مکرم
 خان میر اسحق - میر ویس غازی (ق) - محمد یار خان
 پسر میرزا بهمن یار - میر جمله خانخانان عباد الله نام (ق)
 مرحمت خان بهادر غضنفر جنگ (ق) - محمد کاظم خان - و احوال
 مولف تا رسیدن انزرا - مبارز خان عماد الملک - معز الدوله
 حیدر قلی خان اصفهانی (ق) - موتمن الملک جعفر خان (ق)
 مهاراجه اجیت سنگهه راتهور - و کیفیت فوت سلطان محمد
 اکبر (ق) - میر احمد خان ثانی - و کیفیت هنگامه محبوب خان
 در کشمیر - معز الدوله حامد خان بهادر صلابت جنگ (ق) - محمد
 غیاث خان بهادر غیاث بیگ (ق) - محمد خان بنگش (ق)
 موتمن الدوله اسحق خان (ق) - متهور خان خویشگی - محشم
 خان میر خان - مقرب خان پسر امین خان (ق) - مبارز الملک
 هر بلند خان - مهاراجه جانوجی جسونت بنالکر (ق)
 (۲)
 مجد الدوله عبدالاحد خان (ق) *

حرف النون - پانزده ترجمه

نجات خان عرب (ق) - نور قليج (ق) - نقيب خان مير
 نجات الدين - نورالدين قلي (ق) - نظر بهادر خويشگي - نجات
 خان ميرزا شجاع - نوازش خان عبدالکافي - نامدار خان (ق)
 ناصر خان محمد امان (ق) - نصيرالدوله صلابت جنگ (ق)
 نظام الملک آصف جاه - نظام الدوله ناصر جنگ - نجيب الدوله
 شيخ علي خان بهادر (ق) - نجيب الدوله نجيب خان (ق)
 نظام الملک نظام الدوله آصف جاه *

حرف الواو - پنج ترجمه

وزير جميل (ق) - وزير خان هروي - وزير خان مقيم نام (ق)
 وزير خان حکيم سليم الدين - وزير خان محمد طاهر *

حرف الهاء - شش ترجمه

هاشم خان پسر قاسم خان (ق) - هادي داد خان (ق)
 هوشدار خان - هزبر خان خلف آله وردي خان (ق) - همت خان
 مير عيسى - همت خان مهتدار خان *

حرف الياء - هشت ترجمه

يوسف محمد خان کولتاش (ق) - يوسف خان کشميري (ق)
 يوسف خان ولد حسين خان تکريه (ق) - يعقوب خان بدخشي (ق)

یاقوت خان حبشی - یوسف محمد خان تاشکندی - یکه تاز خان
عبدالله بیگ - یلنگتوش خان بهادر (ق) *

حرف الالف - اسمعیل بیگ دولتی

از امرای فردوس مکانی ست - در دلاری و کنکاش مسلم
وقت بود - چون همایون پادشاه از ملک عراق مراجعت نمود
و بمحاصره قلعه قندهار پرداخت و کار بر محصوران دشوار گردید
و امرا از میرزا عسکری جدائی گزیده هریک از قاعه پایان آمده
خود را نزد پادشاه مزبور رسانیدند مشارالیه نیز شرف زمین بوسی
دریافت - و پس از فتح قندهار حکومت زمین دارر بمشارالیه
مقرر شد - و در ایام محاصره کابل او بهمراهی خضر خواجه خان
بر سر شیرعلی نوکر میرزا کامران [که بر طبق گفته میرزا از کابل
بنابر غارت قافله ولایت (که بچاریکاران رسیده بود) رفته بعد غارت
بنابر انسداد طرق (که مردم پادشاهی نموده بودند) نتوانست
بکابل رسید - لهذا بجانب غزنین شتافت] تعیین گردید - و در کتل
سجاولد بشیرعلی مذکور رسیده بجنگ در پیوست - و مردم
پادشاهی ظفرمزد گردیده با فراوان غنائم بحضور جنت [شیانی
رسیده مشمول عنایت گردیدند - و چون قراچه خان (که تقدیم
خدمات شایان نموده مطرح عنایت بیغایت شده بود) بدر
تنگ حوصلگی زده جمع کثیر را از راه برده بجانب بدخشان نزد
میرزا کامران روان شد مومی الیه هم از فریب خوردنهای او بود

ازین جهت در حضور پادشاه با اسمعیل خرس ملقب گشته - و پس از آنکه پادشاه خود متوجه ملک بدخشان گردید روز جنگ با میرزا کامران مشارالیه دستگیر شد - و بشفاعت منعم خان جان بخشی یافته سپرد او شد - و در یورش هژدوستان همراه رکاب خسروانی بود - و پس از فتح دهایی به همراهی شاه ابوالمعالی بجانب لاهور نامزد شد - تدمه احوالش بملاحظه نیامده *

✓ * امتجار خان ناظر *

خواجه عذیر نام خواجه سرای مقرب فردوس مکانی بود - در ساله (که همایون پادشاه عزیمت عراق مصمم نموده از متصل قندهار روانه شد) او را با جمعی دیگر بذابر آردن هودج مریم مکانی رخصت فرمود - او رفته خدمت پسندیده بجای آردن - و در سنه (۹۵۲) نهصد و پنجاه و دو هجری او در کابل بحضور رسیده ادراک سعادت ملازمت نمود - پادشاه او را در خدمت شاه زاده محمد اکبر تعیین فرمود - و پس از انتقال جنت آشیانی اکبر پادشاه او را روانه کابل فرمود - که محمل مریم مکانی والدۀ پادشاه را بحضور آورد - چنانچه در سال دوم جلوس او در رکاب مریم مکانی بشرف ملازمت امتیاز اندوخت - و بعد چندی بحکومت دهلی علم افتخار افراخته در آنجا درگذشت *

* افضل خان *

خواجه سلطان علی نام - ابتدا در سرکار جنت آشیانی باشراف

خرنم اختصاص داشت - از رشادت و کاردانی مشمول الطاف
 (۲)
 همایونی گشته در سنه (۹۵۶) نهصد و پنجاه و ششم صاحب دیوان
 خرج گردید - یعنی بمساعدت طالع (رجمند بمشرفی بیوتات امتیاز
 یافت - و چون در سنه (۹۵۷) نهصد و پنجاه و هفت هجری میرزا
 کامران برادر خرد جنت آشیانی در مخالفت برادر بزرگوار (که
 زیاده بر پدر اشفاق و الطاف مرعی میداشت) بر دارالملک کابل
 استیلا یافت با متصدیان و ملازمان پادشاهی در مقام گرفت و گیر
 در آمده خواجه را نیز مقید ساخت - و بزجر و تعدی نقد و جنس
 برگرفت - و چون نهضت هندوستان پیش نهاد عزم پادشاهانه
 گردید خواجه بوالا منصب میر بخشیدگري علم ترفع می افراشت
 چون واقع ناگزیر جنت آشیانی بمیان آمد تردی بیگ خان
 (که ادعای امیر الامرایی داشت) باتفاق خواجه بانتظام مهمات
 دهایی پرداخت - از آنکه در جنگ هیموی مشهور خواجه بهمراهی
 هردار انتظام بخش فوج قول بود در هنگامی (که آن بقال قلعه ساز
 خود بر قول تاخمت آورد) خواجه را پای ثبات از جا رفته باتفاق
 اشرف خان میر منشی و مولانا پیر محمد شروانی (که برای
 شکست هنگامه سپه سالاری تردی بیگ خان قابوئی می جست)
 مسلک فرار اختیار نمود - چون امرا انهزام خورده با هزاران
 خجالت و شرمساری بموکب اکبری (که از صوبه پنجاب

بمقصد محاربه همواره بسپهرند (رسیده بود) پیوستند بیرام خان
 کردی بیگ خان را فرصت نداده از هم گذرانید - و خواجه را
 با میر منشی (که گمان نفاق و زرداری میداشت) نظر بند
 نمود - و پس ازان خواجه با میر منشی فرار نموده سفر حجاز
 اختیار کرد - و در سال پنجم اکبری بشرف آستان بوس استسعاد
 یافتند - و مورد افضال عرش آشیانی شده بپایه والای امارت
 و منصب سه هزاره مرتقی گردید - مآل کار او و تاریخ فوتش
 بظرف شیرازه بند این پریشان اوراق نرسیده *

* ادهم خان کوکه *

پسر خرد ماهم آنکه است - که بفزونی عقل و درستی
 اخلاص نسبت قوی بعرش آشیانی داشت - از زمان آسایش
 گهواره تا آرایش تخت بدوام ملازمت و وفور اعتبار و کثرت
 محرمیت و اعتماد ممتاز بود - در برهم زدگی دولت بیرام خان
 شریک غالب گشته تمشیت مهمان ملکی و مالی از پیش خود
 گرفت - و با آنکه مدغم خان وکیل السلطنت هم شد باستقلال
 تمام بکارها می پرداخت - ادهم خان از امرای پنج هزاره ست
 ابتدا بمحاصره مانکوت در رکاب پادشاهی به بهادری
 و راد مردی بلندنامی اندوخته - آن قلعه ایست در کوهستان
 (۳)

(۲) نام سابقش مرهوند است - در زمان اکبر شاه بسپهرند زبان زد روزگار

گشت (۳) نسخه [ب] دلاری - و راد مردی بمعنی دلایوی ست *

هوالک بر قلعه کوه فلک فرسا متضمن بر چهار قلعه - بر فراز
 کوهچها بطرز غریب ساخته اند - که تمامی آن یک حصن
 بنظر می آید - سلیم شاه وقتی (که از مهم گهران برگشت)
 اساس آن گذاشت - تا برای لشکر پنجاب مامن باشد - میخواست
 لاهور را ویران کرده آنجا آباد سازد - چه آن شهرهست
 بزرگ - مسکن اقسام تجار و اصناف مردم - باندک توجه
 لشکر عظیم و یراق فوجها مهیا توان کرد - چون سر راه فوج مغل
 واقع شده بود مبادا در آنجا رسیده استعداد فرادان بهم رساند
 و کار از علاج بگذرد - درین اندیشه اجلاس در رسید - در سال
 دوم سکندر سور در آنجا متحصن گشته آخر برینهار گرائید - و قلعه
 تسلیم نمود - سال سیوم بیرام خان (که همیشه از ادهم خان
 متوهم می بود) محال هتکانتیه نزدیکی آگره مسکن طایفه
 بهددریه (که نمرد و سرکشی آنها با سلاطین روزگار شهره
 آفاق بود) بجاکیرش مقرر کرد - تا بدین وسیله هم متهمان
 آن نواحی سزا یابند - و هم او در حضور نباشد - و بیک
 خیال دو کار شگرف صورت گیرد - با چندی از امرا رخصت داد
 ادهم خان بکوشش نمایان آن ضلع را عملی ساخته ارباب عصیان را
 بر انداخت - و بعد از آراستگی بیرام خان و اختتام کارش
 عرش آشیانی آخر سال پنجم مبادعی سنه (۹۶۸) نهصد و شصت

و هشت هجری او را با پیر محمد خان شروانی و امراء دیگر
 بتسخیر ولایت مالوه (که بیداد گری و مدهوشی باز بهادر
 مکرر بعرض رسیده بود) تعیین نمودند - چون بنواحی سارنگپور
 (که مستقر او بود) پیوست باز بهادر از مستی و بیهوشی
 (که شب و روز درین کار بود) اندک بخود آمده در مقام
 پیکار نشست - پیوسته از طرفین دلادران رزم آزموده بر آمده
 لوازم نبرد بجا می آوردند - تا روزی چپقلش عظیم بمیان
 آمد - باز بهادر شکست خورده بجانب خاندیس فرار نمود
 آدم خان بسرعت شتابان خود را بسارنگپور رسانیده تمام اموال
 و اسباب او را با پاتران و کدیزان (که نغمه حسن و حسن نغمه
 ایشان در آفاق امتیاز و اشتها^(۲) داشت) متصرف شد - و ازین
 کامیابی و حصول خزائن و دفائن و امتعه نفیسه (که اندوخته
 سالها بود) کلاه نخوت او کج شد - و نشه غرورش افزون^(۳)
 هر چند پیر محمد خان نصیحت کرد سون مذذ نیفتاد - مملکت
 مالوه بامرا تقسیم کرده چند زنجیر فیل از جمله غنائم همراه
 صادق خان ارسال حضور نمود - و خود بعیش و عشرت مشغول
 گشت - بخاطر عرش آشیانی گران رسید - اصلاح او اهم دانسته
 در شازده روز از آگوه ایلغار فرمود - و بیست و هفتم شعبان

(۲) نسخه [ج] انتشار و اشتها داشت (۳) در فارسی نشه می نویسند - اما

این لفظ که عربی است در اصل نشوه است *

سال ششم وقتي (که ادهم خان به عزیمت تسخیر قلعه گاگردون
 دو گزهی سارنگپور برآمده میرفت) ناگاه موکب اقبال پیدا
 شد - بدریافت شرف زمین بوس مباهی گشت - عرش آشیانی
 یکسر بخانه اش رفته فرود آمدند - گویند ادهم خان خیال
 فاسد در سر داشت - و بهانه می جست - (۲) روز دوم ماهم
 انگه با مردم محل رسید - و پسر را از گران خواب غفلت
 هوشیار ساخته آداب پیشکش و ضیافت بتقدیم رسانید - و آنچه
 از باز بهادر بدست آورده بود از صامت و ناطق با همه پاتران
 بنظر اشرف گذرانید - عرش آشیانی برخی را بار مرحمت نموده
 بعد وقفه چهار روز علم معارفت با گره افراشتند *

گویند چون عرش آشیانی نوای معارفت بر افراختند در
 منزل اول ادهم خان از سفاهت و بیخردی ماهم انگه مادر خود را
 (که صاحب اختیار محل بود) بران داشت که در مغذیه
 حمینه از پاتران باز بهادر مخفی بدو حواله نماید - که بنابر
 در ادبی کسی بحال آنها نخواهد پرداخت - اتفاقاً همان ساعت
 پادشاه خبر رسید - حکم مقام فرموده مردم را بتفحص
 برگماشت - ادهم خان مضطر گشته هر دو را بصحرا برداد
 چون متفحصان گرفته آوردند ماهم انگه آن بیگذاهان را بقتل
 رسانید - و عرش آشیانی اغماض فرمودند - لیکن همین سال باتقاضای

(۲) نسخه [ب] دهم - اما صحیح دوم است *

مصاحبت ملکی حکومت مالوہ بہ پیر محمد خان باستقلال مقرر شد
و ادھم خان حسب الطلب بحضور رسید *

چون شمس الدین محمد خان انگہ بقرب و اعتبار لوای تفوق
و برتری افراخته در جمیع امور خلافت دخل تمام داشت این مدہوش
جوانی و سیہ مسست دولت ہموارہ برو حسد بردے - منعم خان
خانخانان (کہ گرفتار ہمین بیماری بود) ہموارہ بکہنہ عیاری
آن مغرور تہور و مغلوب خشم را بفتنے و غدر تحریک مینمود
تا آنکہ درازدہم رمضان سال ہفتم در دولتخانہ پادشاہی
انگہ خان و منعم خان با امرای دیگر مشغول مہمات سلطنت
بودند - ادھم خان بے اعتدالانہ با جمعے از خود بے اعتدال تر
رسید - ہمہ بتعظیم برخاستند - انگہ خان نیم قیامی نمود - آن
بے محابا دست بخنجر کردہ متوجہ انگہ خان شد - و اشارہ
بہمراہان کرد - بزخمہای جانگزا کار آن آقسقال دولت تمام کردند
و پس ازان ادھم خان بے باکانہ شمشیر در دست گرفتہ
متوجہ محل سرا شدہ بر ایوان مرتفع (کہ بر دور محل خاصہ
بود) برآمد - غوغا بلند گشت - عرش آشیانی از خواب بیدار
شدہ از دیوار قصر سر بر آردہ استکشاف احوال نمودند
و بخشم و غضب شمشیر گرفتہ برآمدند - ہمین کہ ادھم خان
بنظر آمد فرمودند کہ ای بچہ لادہ انگہ مرا چرا کشتی
آن گستاخ پیش دریدہ دستہای عرش آشیانی گرفت - و گفت

پادشاه غور فرمایند - اندک تلاش واقع شده - پادشاه دست
 از چنگ او کشیده مشتت بقوت بر روی او زدند - که معلق^(۲)
 بزمین افتاد - بفرحت خان خاصه خیل و بسنگرام هوسناک
 (که ایستاده بودند) فرمودند - که چه تماشا میکنید - این
 دیوانه را بر بندید - آنها فرمان پذیر گشته بر بستند - حکم شد که^(۳)
 از بالای صفا سرنگون اندازند - دو مرتبه انداختند - تا گردن
 آن خود سر شکست - و باین طرز آن سفاک هتاک^(۴) مطابق
 سنه (۹۶۹) نهد و شصت نه هجری بقصاص مکافات رسید
 حسب الارشاد هردو نعل را روانه دهلی ساختند - (دو خون شد)
 تاریخ است - گویند ماهم انگه (که درین وقت بر بستر بیماری^(۵)
 افتاده بود) شنید که ادهم خان چنین بے اعتدالی نموده
 پادشاه مقید کردند - مهر مادری برداشته او را بملازمت آورد
 شاید پسر را رهاند - پادشاه ماهم انگه را دیده فرمودند
 که ادهم انگه ما را کشت - ما هم او را کشتیم - آن عاقله روزگار
 گفت خوب کردند - اما نمی دانست که سیاست رسیده - چون
 بییقین پیوست حفظ آداب حضور نموده بظاهر جزع و فزع

(۲) نسخه [ب] معلق زنان افتاد (۳) در [بعضی نسخه] دیوانه سر را

(۴) نسخه [ج] هتاک بقصاص مکافات رسید (۵) چون این واقعه

در سنه (۹۶۹) بود تاریخ [دو خون شد] که عددش ۹۷۰ است غلط

نخواهد بود زیرا که تاریخ گویان فرق یک یا دو عدد جایز داشته اند

نگرد - لیکن رنگ از رو رفت - و دل بهزاران زخم مجروح
گشت - پادشاه نظر بر قدم خدمت او بتسلیمی خاطرش پرداخته
رخصت خانه فرمودند - آمده بسوگواری نشست - و مرضی که
داشت (و بتزاید آرد) - و بعد ازین واقعه بهچهل روز بدار بقا
شتافت - عرش آشیانی مشایعت نعش او نموده رفته کردند
و باعزاز و احترام روانه دهلی ساخته عمارت عالی حسب الحکم
بر مزار ماهم انکه و ادهم خان اساس یافت *

* اشرف خان میر منشی *

محمد اصغر نام - از سادات حسینی مشهد مقدس است
و صاحب طبقات اکبری او را از سادات عرب شاهی شمرده
یحتامل که بنابر عموم و خصوص تداینه درین کلام نباشد - اما آنچه
علامی شیخ ابوالفضل او را سبزواری نوشته لامحاله از تحریفات
نسخه نویسان است - در فن انشا و دقائق سخن ید طولی داشت
و سرموئے از دقت یابی و موشگافی فرو نمی گذاشت - و در
خطاطی و خوش نویسی بهفت قلم استاد - خصوص در تعلیق
و نسخ تعلیق سرآمد روزگار و یگانه دهر بود - علم جفر را با عمل
ورزیده - در ملازمان جنت آشیانی انسلاک یافته بمزید قرب و عزت
درجه اعتبار پیموده بخطاب میر منشی امتیاز یافت - و پس
از فتح هندوستان بخدمت میر عرضی و میر مالی اختصاص
گرفت - و در قضیه تردی بیگ خان (که با هیمو بقال درسوان

دهای اتفاق افتاد و اکثر دل بانی داده راه گریز سپردند (۲)
 او (که در امر جنگ مشیر و همدستان بود) نیز در فراز زده
 متهم بظن و بد دلی گردید - (رز) که بیرام خان ترمذی بیگ
 خان را بقتل آورد) اشرف خان را با سلطان علی افضل خان
 بعلت گریز پائی مقید ساخت - و پس ازان سفر حجاز اختیار
 نموده سال پنجم اکبری سنه (۹۶۸) نهصد و شصت و هشت
 هجری هنگامی (که عرش آشیانی از ماچیهواره باختتام مهم
 بیرام خان مترجه کوه سواک بود) شرف آستانبوس دریافت
 ازان بعد همواره مشمول عوطف پادشاهی بوده بافزایش منصب
 سر برافراخت - سال ششم هنگام معاودت (ایات پادشاهی از مالوه
 بخطاب اشرف خانی مشرف گردید - و در یساق بنگاله بهمراهی
 خانخانان منعم خان دستوی یافت - در سنه (۹۷۳) نهصد
 و هفتاد و سیوم در بادله گور (که بنابر سمیت هوا وبای
 عام شیوع یافته اکثر نوئیذان عمده رهگرای فدا گشتند) رخت
 هستی بر بست - بدرهزاری منصب رسیده - و با کمالات
 دیگر موزون طبع بود - گاه گاهی اشعار صاف متین انشا میکرد
 از دست *

* نظم *

* یا رب تو مرا بآتش قهر مسوز *

* در خانه دل چراغ ایمان افروز *

* این خلعت بزدگی که شد پاره ز جرم *

* از راه کرم برشتند عفو و بدوز *

و در تاریخ آبشخورد (که مولانا میر در دار الخلافه آگره

بنا کرده) گفته *

* نظم *

* در راه خدا کرده بنا ملا میر *

* چاه ز برای نفع مسکین و فقیر *

* گر تشنه لبی بپرسد از سال بنا *

* گوئی آبی ز بقعه خیر بگیر *

پسرش میر مظفر نیز در عهد اکبری بمنصب مناسب پایه افزای

روزگار خود گشته در سال سی و هشتم بحکومت ولایت اوده

می پرداخت - حسینی و برهانی نبائر اشرف خان در دور

اعلی حضرت بمنصب قلیل سرافرازی داشتند *

* ابراهیم خان اوزبک *

از امرای جنت آشیانی ست - در سال فتح هندوستان او را

همراه شاه ابوالمعالي بلاهور تعیین کردند - که اگر سکندر سرور

از کوهستان برآمده دست اندازی در ممالک پادشاهی نماید

تدارک آن باحسن وجوه بظهور رسد - پس ازان خان مزبور

سرورپور مضاف جونپور بجایگیر یافته همواره با علی قلی خان

(۲) نسخه [چ] گوید (۳) در [بعضی نسخه] نرهپور - و در [بعضی]

به سرورپور مضاف جونپور جایگیر یافته *

خان زمان بحفظ آنحدود می پرداخت - تا آنکه بعهد عرش آشیانی
 آثار بغی خانزمان و سکندر خان اوزبک هر دو روز افتاد - و اشرف
 خان مبر منشی فرمانی مشتمل بر موعظت پیش سکندر خان
 برد - سکندر خان بگرمی بر خورده گفت که ابراهیم خان آق سقال
 یعنی ریش سفید و قرب جوار است - او را رفتند می بینم - و باتفاق
 می متوجه بارگاه خسروانی میشوم - بدین اراده بسر هرپور رفت
 و ازان جا هر دو باتفاق نزد خان زمان رفتند - و قرار دادند
 که خان مذکور همراه سکندر خان به سمت لکهنو رفته آتش
 خلاف افروزند - چنانچه خان مذکور بدان سمت شتافته مصدر
 هنگامه آرائی شد *

چون منعم خان خانخانان با علی قلی خان زمان ملاقات کرده
 قرار بندگی ازو به تجدید گرفت و از حضور خواجه جهان
 (که مدارعایه مهمات سلطنت بود) رسید خانخانان خواست
 که باتفاق او بخیمه خان زمان رود - و خان مزبور را بگرو در لشکر
 خود طلبید - و قرار برین یافت که خان زمان والد خود و خان
 مزبور را با پیشکش لایق روانه حضور نماید - لهذا خانخانان
 و خواجه جهان رو بدارگاه سلطانی نهادند - و خان مزبور را
 تیغ و کفن در گردن انداخته بنظر والا رسانیدند - و پس از قبول
 این معنی و عفو جرائم خان زمان تیغ و کفن را از گردن او
 فرو بردند - و چون بار دیگر خان زمان و سکندر خان سال دوازدهم

اکبري سلسله جنبان بغي و عدوان گشتند خان مذکور باتفاق سکندر خان بجانب اردهه شتافت - و چون سکندر خان راه بنگاه گرفت خان مزبور بواسطه خانخانان ^(۲) بعفو جرائم مشمول عواطف گشته داخل متعینان خانخانان گردید - تاریخ فوتش بنظر نیامده - پسرش اسمعیل خان است که عای قلی خان زمان قصبه سندیله در جایگیر او داده بود - چون سال سیوم اکبري قصبه مزبور بجایگیر سلطان حسین خان جلایر از حضور مقرر شد او در عمل دادن ایستادگی بمیان آورد - پس از آنکه بزور گرفت فوجی از خان زمان آورد - و جنگی کرده شکست یافت *

* آصف خان خواجه عبدالمجید هردی *

از فرزندان شیخ ابوبکر تابدادی ^(۳) ست - که از صاحب کمالان وقت بود - امیر تیمور چون در سنه (۷۸۲) هفت صد و هشتاد و دو بتسخیر هرات (که در تصرف ملک غیاث الدین بود) رو آورد بتابداد رسیده کس نزد شیخ فرستاد - که چرا به تیمور ملاقات نمی کنی - گفت مرا با او چه کار - امیر خود رفت و بشیخ گفت - چرا ملک را نصیحت نکردی - جواب داد نصیحت کردم نشنید - خدای تعالی شما را پرو گماشت - اکنون شما را نصیحت میکنم بعدل - اگر نشنوید دیگره را بر شما

(۲) نسخه [۱] بعفو تقصیرات مشمول (۳) نسخه [ب] تابدادی - و در

[بعضی نسخه] تابدادی *

گفتند - امیر میگفت مرا در سلطنت بهر کس از درویشان صحبت
 ندهد هر کدام را از خود در دل و همه دیدم - مگر شیخ که من
 خود را در حجاب می یافتم *

خواجه عبد المجید در سال ملازمان جنت آشیانی انتظام
 گرفته بحسن رشادت و کاردانی در وقت نهضت هندوستان
 بدیوانی سرکار همایونی سر برافراخت - و چون کهن روزگار
 بجلوس عرش آشیانی (دلق جوانی از سر گرفت خواجه بوفور
 کارطابی از دیوانی بسر داری رسیده جامع سیف و قام گردید
 و دران هنگام (که عرش آشیانی بتقریب هنگامه بیرام خان لوی
 عزیمت پنجاب برافراشت) خواجه بخطاب آصف خان سرافراز
 گشته بحکومت دهلی مباحات اندرخت - و بتدریج صاحب
 طبل و عام شده بمنصب سه هزاری امتیاز یافت - و چون
 فتو نام غلام عدلی (که قلعه چنار را متصرف بود) اظهار
 تسلیم آن نمود حسب الامر پادشاهی آصف خان باتفاق شیخ
 محمد غوث رفته آن قلعه را بصلح بر گرفت - تیولدار^(۲) سرکار
 کوه مانیکپور بخان مزبور تفویض یافت - دران ایام غازی خان تئوری
 (که از امرای عمده افغان بود) مدتی در خدمت عرش آشیانی
 گذرانیده بدر فرار زده با برخه بولایت پنه^(۳) (که ملکی ست

(۲) در [بعضی نسخه] تئوری - و در [بعضی] سور (۳) در [بعضی نسخه]

پنه - و در [بعضی نسخهای اکبرنامه] پنه آمده *

بسر خود) پناه برده در مقام فتنه انگیزی در آمد - آصف خان در سال هفتم هجری (۱۰۸۰) چند روالی آنجا پیغام برگذارد - که در سلک خراج گزاران ممالک محروسه در شده مخالفان را به پادشاه (۲) از سر مایگی نخوت و غرور با اتفاق آن مخالفان آماده پیکار گردید - آصف خان چیره دستیها نموده پناه برده را بقتل رساند - و راجه هزیمت یافته بقلعه باندھو (که مستحکم ترین قلاع آن ولایت است) متحصن گشت - آخر بوسیله قبول بندگی درگاه و باستشفاع راجهائی (که مقرب بساط سلطنت بودند) حکم عدم مزاحمت باحوال راجه بآصف خان رسید خان مذکور دست ازان باز داشت - لیکن ازین فتح قوت و مکنه تمام بهم رسانیده داعیه تسخیر گدھے پیش گرفت چه جنوبی ولایت پنهان ملکه ست وسیع مشهور بگوندلوانه - صد و پنجاه کوره غول - و هشتاد کوره عرض - گویند در باستانی زمان هشتاد هزار قریه آبادان داشته - سکندره آن گوند - که قومه ست فروتر - و اهل هند زبونش شمروند - پیشتر چندین راجه بسرمی بردند - درینوقت ریاست آنجا برائی درگوتی نام زنی رسیده - که بوفور شجاعت و حسن تدبیر و بسیاری داد و دهش تمام ملک را یک قامه ساخته - و گدھے بلده عظیم آن ملک است و کنگره نام موضعی که بانضمام آن شهرت دارد *

آصف خان از جواسیس استکشاف مداخل و مخارج
 آن ملک کرده در سال نهم با ده هزار سوار عزیمت آن دیار نمود
 رانی (که در انوقت جمعیت فراهم نداشت) با معدودی
 آماده جنگ شد - و گفت منکه سالها ریاست آن ملک کرده باشم
 در حواصل فطرت من گریختن کی گزجد - مردن بظاموس خوشتر
 از زیستن بعار است - آیدان آنولایت سماجت از کار بردند
 که قرار داد جنگ مستحسن - اما سر رشته تدبیر از دست دادن
 نه آئین شجاعت است^(۲) - چندت بجاهای محکم بسر باید برد
 تا تفرقه لشکر بجمعیت گراید - بنابراین چندی باین وضع
 گذرانید - چون آصف خان گدھے را متصرف شده دنبال
 نمی گذاشت رانی سران لشکر را طابیده گفت که خاطر من
 ذوالمان جنگ است - هر که خواسته باشد برود - جنگ من
 شق ثالث ندارد - یا مردن است یا فتح - بمحاربه رو آرد
 چون بیرساره پسرش زخمها برداشت گفت از معرکه او را
 برآورده بمانی - رسانند - و چون خود زخمی گشت بمعتبری
 گفت که مغلوب جنگ شده ام - مبادا مغلوب نام و ننگ شوم
 حق نمک بجا آر - و بخنجر کار مرا اتمام کن - او جرأت نکرد
 ناچار جمدھر برآورده کار خود ساخت - آصف خان بتسخیر
 چورا گدھے (که قلعه ایست دارالملک آنجا - و بکثرت خزائن

و دلائل بر اکثر ممالک مزیت داشت - و بپیر شاه مستحکم ساخته بود) (ری توجه آورد - و پس از آریزش چون بپیر شاه مردانه فرو رفت قلعه مفتوح گردید - و بعد ازین فتح (که سرآمد فتوحات آصف خان بود) صاحب جواهر و خزائن بیقیاس شده نخوت و غرور را بخود راه داد - و بپیراه روی پیش گرفت - از هزار فیل غنیمت در صد فیل بحضور فرستاد - اما سال دهم (که خان زمان شیبانی باتفاق امرای اوزبکیه شرقی علم بغی برافراشته مجنون خان قاتشال را در قلعه مانکپور محصور ساخت) آصف خان با پنجم هزار سوار بکمک رسید - و چون عرش آشیانی باطغای ذایر^(۲) آن فساد بدان ناحیه پیوست از شرف ملازمت دریافته نفائس غنائم گدازه پیشکش نموده مجلای سپاه بنظر درآورد - و بتازگی مشمول عواطف گشته بتعاقب فیه باغیه نامزد شد - لیکن متصدیان سلطنت (که چاشنه خور (شوتهای او شده بودند) درینوقت از راه طمع و حسد ذخیره اندرزی و خیانت و زحی او برمرز و ایما میگفتند سخن سازان در دریه یکم را هزار ساخته بآصف خان میرسانیدند و از دل بای میداد - تا بیستم صفر (۹۷۳) نهصد و هفتاد و سه حفظ مرتبه خود نکرده بتوهم داهی گریخت - و در سال یازده (که مهدی قاسم خان بحکومت گدازه تعیین شد) آصف خان بهزاران حضرت^(۳) دل ازان ملک برداشته با وزیر خان برادر خود حسب الطلب

(۲) در [اکثر نسخه] ملازمت دریافته (۳) نسخه [ب] خرابی •

خانزمان در جوانپور بدر مالحق گشت - در صحبت اول تجریر و بخوت او دیده از آمدن پشیمان گردید - و چون معلوم کرد که خانزمان چشم بمال او دوخته بجدائی فرصت جو گردید - درین اثنا خان زمان او را همراه برادر خود بهادر خان بر سرافغانان فرستاده وزیر خان را نزد خود نگاهداشت - بذابراین هر دو برادر موعود فرار قرار داده براه مانکپور هر یک گریخت - بهادر خان بتعاقب شتافته در آریخت - مردم آصف خان بهزیمت پراکنده شده خود دستگیر گشت - که ناگاه وزیر خان بسر وقت بهادر خان رسیده از سرگذشت آگهی یافت - چون مردم بهادر خان بتاراج اشتغال داشتند وزیر خان خود را راست کرد - ناچار بهادر خان فرار گزید - و اشاره کرد که آصف خان را (که بالای فیل مقید بود) از هم بگذرانند یک در شمشیر حواله کردند - سرانگشت دست جدا شده بر هر بینی زخمی رسید - که وزیر خان آمده خلاص ساخت - و هر دو برادر در سنه (۹۷۳) نهمد و هفتاد و سه بکوه آمدند - آصف خان وزیر خان را نزد مظفر خان تربتی باگروه فرستاد - تا بوسیله او عفو جرائم شود - مظفر خان (که بموجب طلب در سنه (۹۷۴) نهمد و هفتاد و چهار روانه پنجاب بود) وزیر خان را همراه برده در شکارگاه بملازمت عرش آشیانی رسانیده استشفاح تقصیرات نمود - حکم شد که آصف خان باتفاق مجنون خان در کوه مانکپور بمحافظت سرحد قیام نمایند - و در همین سال

(که عرش آشیانی بر سر خازنمان و بهادر خان ایلغار فرموده آنها را علف تیغ بیدریغ ساخت) درین جنگ آصف خان مراتب جانفشانی بکمال فدویت بتقدیم رسانید - و در سنه (۹۷۵) نهمد و هفتاد و پنج پرگنه بیاک از تغیر حاجی محمد خان سیستانی بجاگیرش مقرر شد - که سرانجام خود نمونه در مهم رانا اودیسنگه منقلای لشکر فیروزی باشد - چون در اواسط ربیع الاول سنه مذکور عرش آشیانی از آگره بمالش رانا نهضت نمود رانا قلعه چیتور را بجیمیل نامی (که سابق در قلعه میرته بود) سپرده خود بزوایای کوهستان متواری گشت - آصف خان در محاصره آن قلعه استوار (که بر فراز کوهی ست - و ارتفاعش قریب بیک کوه - و آن کوه میان دشت مسطحی ست که بلندی و پستی مطلقاً ندارد - و از پایان دورش شش کوه - و جائیکه دیوار است سه کوه - و سواى حوضهای بزرگ و سنگین که از آب باران پر میشوند چشمه آب بالا نیز هست) مصدر خدمات شایسته و مورد کارهای دست بسته گردید - پس ازان (که بعد از چهار ماه و هفت روز محاصره بیست و پنجم شعبان سنه مزبور سال دوازدهم اکبری قلعه مفتوح شد) تمام سرکار چیتور بجاگیر آصف خان مقرر گشت *

• اسکندر خان اوزبک •

از سلاطین زادهای آن قوم است - در خدمت - جنیت آشیانی
 مصدر کارهای شایسته گشته ابتدای عزیمت هندوستان بخطاب
 خانی امتیاز یافت - و پس از فتح بحکومت آگره اختصاص گرفت
 و در هنگامه هیمو آنرا گذاشته در دهلی بتردی بیگ خان پیوست
 و بهمراهی او بسررداری جرانغار رو به پیکار آورد - چون دلیران
 هر دو سو دل از جان برداشته باهم آویختند هراول و جرانغار
 پادشاهی شرائط مردانگی بتقدیم رسانیده هراول و برانغار غنیم را
 از پیش برداشته بتعاقب شتافت - و غذائهم فرادان بدست افتاده
 سه هزار کس از مخالف بخاک نیستی فرود رفت - درین هنگام
 (که فتح چنین کرده در پی گریختنها شتاب داشتند) هیمو برتردی
 بیگ خان تاخته بفرار آورد - بهادران (که از تعاقب بومیگشتند)
 حیرت زده براه تردی بیگ خان میشتافتند - باجماعه اسکندر خان
 ناچار از معرکه عذاب گشته در سهرند بملازمت عرش آشیانی
 رسید - و در فوج مقله با عای قای خانزمان بجنگ هیمو تعیین
 گشت - و پس از فیروزی بتعاقب هریمت یافتگان و حراست
 دارالملک دهلی از دست برد ارباشان دستوری یافت - او
 مسارعت نموده خیلی از نفوس شریره و اشخاص معطله را از زندان
 زندگانی خلاص ساخت - و غذائهم موفوره اندوخت - و در جلدوی

نردنات پسندیده بخطاب خان عالم عام افتخار افراشت *
 چون خضر خواجه خان حاکم پنجاب از پیش روی سکندر خان
 مور (که مدعی ملک بود) برگشته در لاهور باستحکام برج و باره
 همت گماشت و از تحصیل آزولایت را مفت وقت دانسته سرگرم
 اجتماع مردم گردید عرش آشیانی عجالة الوقت سکندر خان را
 سیالکوٹ و آنحدود در جاگیر داده بر جناح استعجال روانه فرمود
 که اعتضاد خضر خواجه خان باشد - و پس ازان بتیولدارئی اوده
 کامیاب گردید - چون آرام و آسایش شوره مزاجان راقعه طلب
 در فساد انگیزی و فتنه پورهی میباشد ده سال اسباب طغیان
 سرانجام داده راه سداد را گذاشت - اشرف خان میرمنشی از بارگاه
 سلطنت تعیین شد که مستمال تفقادات ساخته بحضور بیارد - او
 چند بلیمت و لعل گذرانیده نزد خان زمان شتافت - و باتفاق
 یکدیگر رایمت بغی برافراخته هریک بذاحیه دستمایه آشوب
 گشتند - چنانچه اسکندر خان با بهادر خان شیبانی یکتائی گزیده
 در نواحی خیرآباد با میر معزالملک مشهدی (که از جانب پادشاه
 بمالش آن طایفه ناسپاس تعیین شده بود) عرصه کارزار برآراست
 هر چند آخرها بهادر خان چیره دستی یافت اما اسکندر خان
 اول جنگ شکست خورده آواره دشت هزیمت گردید - و در سال
 دوازدهم (که خانزمان و بهادر خان بار دیگر محرک سلسله بغی
 و فساد گشتند) اسکندر خان را (که نیز در اوده دم نخوت میزد)

محمد قلی خان برلاس با فوج گران بر سرش تعیین گشته در او دهه
منصور نمود - مدتی از طرفین جنگ قایم بود - چون خبر کشته شدن
خانزمان و بهادر خان رسید اسکندر خان شکیب بای داده از در
مکر و تزویر در آمد - و آشتی پیش گرفت - و چندی بدین حیل
بهر برده با اهل و عیال بکشتی چند (که برای همین روز
آماده می داشت) نشسته از دریا گذشت - و پیغام نمود که من
بر همان عهدم - عنقریب می رسم - چون زبانش با دل موافق نبود
أمر از دریا عبور کرده سر در دنبالش گذاشتند - او خود را
بقصبه گورکهور (که در آنوقت در تصرف افغانان بود) رسانیده
نزد سلیمان کرانی حاکم بنگاله شتافت - و همراه پسرش بتسخیر
آدیسه رفت - چون برگردید افغانان بودنش در میان خویش مذاسب
ندیده با وی در کمین غدر شدند - خان مذکور آگهی یافته
بخانخانان (که در جونیپور بود) ملتجی شد - سپه سالار استمراج
پادشاهی نموده بهزاران امید طلب داشت - اسکندر خان ایغار کرده
بخانخانان پیوست - خان سپه سالار سال هفتم سنه (۹۷۹)
نهمصد و هفتاد و نه هجری همراه خود بملازمیت پادشاهی آورده
بذریعه شفاعت آن عمده الملک صفح جرائم او شده به تبولداری
سرکار لکهنو مورد التفات گردید - و وقت رخصت بعنایت چارقب
و کمر و شمشیر مرصع و اسب با زین طلا سرافرازی یافته با خانخانان
تعیین گشت - و چون بآکهنو رسید بعد چندی مزاج عنصری او

از اعتدال طبعی بیرون رفته بر بستر بیماری افتاد - تا دهم جمادی الاول
 سده (۹۸۰) نه صد و هشتاد و نوار و یون همتی او گسیخت
 از امرای سه هزاری بود *

• الف خان حبشی *

از غلامان سلطان محمود گجراتی ست - در سلطنت او اعتبار
 یافته بمرتبه سرداری رسید - عویش آشپزانی در سال هفدهم جلوس
 (که متوجه احمد آباد بود) خان مذکور با جمعیت خود باتفاق
 سید حامد بخاری پیش از امرای دیگر آمده استلام سده
 سلطنت نمود - و سال هیزدهم به قبول مناسب سرافراز گردید
 و سال بیست و دوم بهمرای صادق خان به تنبیه راجه مددگر
 بنذیله زمیغدار ارنده تعیین گشته در روز نبرد آثار جلالت
 بظهور آورده چپقلشهای مردانه کرد - و سال بیست و چهارم
 [چون راجه تودرمل و غیره برای دفع فتنه عرب (که آخرها
 به نیابت خان مخاطب گشته - و دران سال در مضافات صوبه بهار
 گرد فساد انگیزخته بود) مرخص شده] او نیز باتفاق صادق خان بکمک
 راجه مذکور مقرر شد - و در گوناگون ترددات شریک خان مزبور
 بود - در جنگ (که چیتنگه باغی کشته شد) سرداری جرانغار نعلق بار
 داشت - و مدتها تعینات صوبه بغاله بود تا آنکه در گذشت
 پسرانش بجاکیرات سرافراز گردیده درانجا بسر می بردند *

(۲) در [بعضی نسخه] چینه - و در [بعضی نسخهای اکبرنامه] خبیطه •

* اعتماد خان خواجه سرا *

پهل ملک نام - در ایام حکومت سلیم شاه بکوه رشده که داشت بخطاب محمد خان ممتاز گشت - چون دولت افغانان بر افتاد او در سالک ملازمان اکبری منسلک گردیده خدمات شایسته بتقدیم رسانید - و بنابر آنکه متصدیان اشغال سلطنت از خیانت ورزی و بد نیتی یا از بیوقوفی و ناپردائی در معمری خانه خود کوشش نموده گنجها برای خود سامان می دادند و در تحصیل خزانه پادشاهی تا بتکثیر و افزونی آن چه رسد اجمال می ورزیدند عرش آشیانی در سال هفتم بعد سنوح قتل شمس الدین خان آنکه خود بدین کار توجه گماشت - محمد خان بمقتضای کاردانی مکنون ضمیر پادشاهی دریافته در باب تحصیل خزانه و تعمیر آن مقدمات معقوله ذهن نشین ساخت - و از پیشگاه خلافت بخطاب اعتماد خان و منصب هزاری اختصاص یافته جمیع خالصات بدر مفوض گردید - در اندک فرصتی بحسن تردد و لطف کفایت او قسمی که مرکوز خاطر عرش آشیانی بود کارخانه عظیم البنیان خزانه بوجه شایسته انتظام گرفت و در سال نهم هنگامی (که ماندو پپرتو نزل ریات پادشاهی فروغ آگین شد) میران مبارک شاه والی خاندیس بارسال پیشکش مصحوب ایلچیان کردان اظهار بندگی و قدیمت نموده درخواست که مبیعه رضیه خود را بحرم سرای سلطانی در آرد

بهذیرائی ملتئمس او اعتماد خان (که معتمد نیک اندیش بود) مامور گردید - چون نزدیک بقلعه آسیر رسید میوان مبارک شاه یاکرام و احترام بدرود قلعه بوده آن عقیقه را با جمعی از اعیان ولایت خود و سرانجام گزیده روانه ساخت - اعتماد خان وقتی (که عرش آشیانی از ماندو مراجعت باگروه فرموده) در نخستین منزل شرف آستانبوس در یافت - پس ازان مدتی بهمراهی خانخانان منعم و خانجهان ترکمان تعیین بنگاله بوده بصدد مردانگی و شگرف پرستاری نفس نیکو خدمتی می افزود چون بحضور رسید از آنجا (که بعد از امت پژوهی و کارشناسی انصاف داشت) در سال بیست و یکم سنه (۹۸۴) نهصد و هشتاد و چهار از انتقال سید محمد میر عدل بحکومت بهکر از حدود دیبالپور مالوه دستوری یافت - و از کار طلبی لشکر بصوب سیوهان برده چیره دستی نمود - و بمصالحات باز گشت *

چون کامیابی و مقصود آرائی بیشتر را سر رشته خرد از دست برد [خاصه این طایفه را (که در حقیقت بدهنچاری و هزینه درائی مغطور اند) چه آزمون کاران دانشور چنان برگذارند که جز آدمی هرجاندار را که خصی کنند ازان سرکشی فرور نشیند و مردم زاد را برافزاید] او را غرور افزوده از زیردستان اعتبار گرفته پیوند دلها در نظر نیارود - و با سکنه و مخادیم آنجا

بد سلوکی پیش گرفت - و با این خوی نگهیده با نوکر در داد
و ستد گفتگوی بے آزره کرد - و حیل افروزی را تدبیر اندرزی
نام نهاده حق نگذارند - در سال بیست و سیوم سنه (۹۸۶)
نهمصد و هشتاد و شش (که عرش آشیانی بمملکت پنجاب
انتهاض فرمود) او خواست سپاه خود را بجبهت داغ اسپان
رانند حضور نماید - از خرد غنودگی پیشین دامها (که بوزگاران
داده بود) سرانجام اندیشید - هرچند تهیدستی خود را نمودند
دل نهاد حق گذاری نشد - مبعی مقصود عالی نام نوکر - (که
یک چشم بود) با برخه بد گوهوان فرومایه آن خواب آلود غفلت را
از هم گذارید - بر آن برانده او عرض احوال خود می نمود
برهم شده گفت که بر چشم کور تو باید شاشید - او بے توقف
جمدهر بشمش زد - که نفس نکشید - اعتماد پور شش کرده (۲)
آگره آباد کرد دوست - قلاب کلان و عمارت ساخته مقبره هم
برای خود اساس گذاشته بود - همانجا مدفون گردید *

• آصف خان خواجه فیات الدین علی قزوینی •

پسر آنا هلائی دولت دار - مشهور است که در عهد شاه طهماسب
مقوی از باریان مجلس شاهی بود - و دیگر پسرانش میرزا
بدیع الزمان و میرزا احمد بیگ بوزارت بلاد عظیمه ایران اختصاص
داشتند - گویند از اولاد شیخ الشیوخ شیخ شهاب الدین

(۲) نسخه [ب] اعتماد خان پور (۲) نسخه [ب] و پسرانش *

مهروردي سمک - که از کمال اشتهار و نهایت کمال محتاج بیان
و توصیف نیست - او در نسب به محمد بن ابی بکر الصديق
میرسد - و در تصوف انتساب به عم خویش شیخ نجیب الدین
مهروردي دارد - جامع علوم ظاهر و باطن و شیخ الشیوخ
بغداد بود - و صاحب تصانیف رایقه^(۲) - مثل عوارف المعارف
در سنه (۹۳۳) ششصد و سی و سه یا در برحمت حق پیوسته
خواجہ غیاث الدین علی بطلاقت لسان و کسب کمال انصاف
داشت - و خالی از جلالت و پردلی نبود - چون بهندوستان
وارد گردید برهنمونمی بخت سعید مشمول عذایک عرش آشنای
گشته به بخشگیری امتیاز یافت - و چون در سنه (۹۸۱)
نصد و هشتاد و یک در ایلغار نه روزگ گجرات و محاربه
با شورش افزاین آنجا (که میرزا کوکه را در احمد آباد محاصره
داشتند) خدمات مستحسنه بتقدیم رسانیده بود بخطاب
آصف خان سر افتخار برافراخت - و هنگام معاودت الویه
ظفر طراز پادشاهی بدارالخلافة او را بجهت تمشیت مهمات
بخشگیری آن صوبه (که باستصواب میرزا کوکه در رفاه و اصلاح
سپاه کوشند) مامور ساخت - و در سال بیست و یکم بصوب
ایدر (که مضاف صوبه احمد آباد گجرات است) با جمعی
از امرا تعیین شد - که آن سرزمین را از خص و خاشاک

سرکشان گردن هزار پاک سازد - زمیندار آنجا نراین داس (انهور)
از سرافرازی و تباه اندیشی با برخ از تهور گزینان از تنگنای
کوهستان برآمده عرصه مبارزت آراست - چپقلشهای سخت
از طرفین جوهر زدای همت و مردانگی گردید - فوج هراول
پادشاهی را پای ثبات از جا رفت - میرزا مقیم نقشبندی (که
مقدمه الجیش بود) دران گرمی آویزش شربت گوارای واپسین
در کشید - نزدیک شد که چشم زخم عظیم رسد - آصف خان
با سرداران برانغار و جرانغار پای جلالت افشوده بکارزار
در آمد - مخالف باندازه توانائی کرد پیکار انگیزخته غبار آلود
هزیمت گشت - و در آخر سال بیست و سیوم عرش آشیانی
اورا از مزیت اعتبار و وفور اعتمادش بجانب مالوه و گجرات
وخصت فرمود - که سپاه مالوه را باستصواب شهاب الدین احمد
خان ناظم آنجا بداع رسانیده بگجرات شتابد - و بعنواندین
قلیچ خان حاکم آن دیار (دلق افزای جنود پادشاهی گشته
از چگونگی سپاه چراغ شناسائی افروزد - آصف خان کاربند
حکم پادشاهی شده بلوازم امر مرجوعه و مراسم خدمت ماموره
از روی راستی و درستی می پرداخت - تا در سنه (۹۸۹)
نهمصد و هشتاد و نه در گجرات ابلق ایام خود را بداع اجل
رسانید - از پسرانش یکی میرزا نورالدین است - که چون

سلطان خسرو گرفتار گردید و جنت مکاني (رژه) چند حواله
 آصف خان میرزا جعفر فرمود نورالدین (که پسر عم آصف خان
 میشد) تنها پیش خسرو رفته صحبت میداشت - و قرار
 داده بود که هرگاه قابو بدست افتد از قید برآورد و کامروا گرداند
 پس ازان (که خسرو حواله اعتبار خان خواجه سرا شد)
 نورالدین هندوئی را (که نزد خسرو میرفت) همراه گردانیده
 هر کرا از فدائیان خسرو در می آورد بآن هذو نوشته میداد
 تا در پنج شش ماه قریب چهار صد کس هم عهد و پیمان گشته
 خواستند که در اندای راه قصد جنت مکاني نمایند - اتفاقاً یکی
 از رفقا بتقریب کلبیده^(۲) خواجه ویسی دیوان شاه زاده سلطان
 خرم را ازین ماجرا آگاهی داد - او فوراً بشاهزاده اظهار نموده
 بجنت مکاني رسانید - همان زمان باحضر آن خون گرفتار حکم شد
 نورالدین^(۳) محمد شریف پسر اعظم الدوام را با چند
 دیگر بر دار کشیدند - و طومار اسم نویسی آنها را (که
 از پیش هندوی اعتبار خان برآمده) بالتماس خان جهان
 لودی ناخوانده در آتش انداختند - و الا کس بسپاره
 بیاسا میرسیدند *

• اهتمام خان گجراتی •

از غلامان هندی سلطان محمود والی گجرات بود - چون

(۲) نسخه [اب] کلبیده - و هر دو صحیح است *

سلطان را اعتماد تمام بدو بهم رسید در حرم خود محرم ساخته
 آرایش زنان باو حواله نمود - اعتماد خان بجهت ملاحظه
 و احتیاط کافور خورده اسقاط رجولیت از خود کرد - از آنجا
 (که بعقل معاش و متانت وضع و ملاح ظاهری اتصاف داشت)
 بتدریج بپایه امارت برآمد - چون در سنه (۹۶۱) نهصد
 و شصت و یک سلطان بعد انقضای هیزده ساله سلطنت بخدر
 برهان نام خادمی کشته شد و آن بد گوهر بهانه طاب سلطانی
 دوازده امیر را نامه زندگی در پیچید اعتماد خان از پیش بینی
 فتنه بامدادان بکجهت آن را فراهم آورده به پیکار برآمد - و آن
 شایان نبستی را از هم گذرانید - چون سلطان فرزند نداشت
 اعتماد خان برای تسکین نایرگ فتنه و فساد رضی الملک نام
 خرد ساله را از اولاد سلطان احمد بانی احمد آباد بر سریر
 خلافت اجلاس داده بساطان احمد شاه مخاطب گردانید
 و تمام مهمات دارائی بقبضه اقتدار خود در آورده جز نام
 پادشاهی برو نگذاشت - سلطان پس از پنج سال از احمد آباد
 برآمده بحید مبارک بخاری (که از اعظام امرا بود) پیوست
 و بعد از جنگ از اعتماد خان شکست خورده اداره دشت
 سرگردانی گشت - و باز چون نزد اعتماد خان آمد او همان
 صلوک پیش گرفت - سلطان از بخاردی ^(۲) همواره ^(۲) با همدمان خود

مشورت قتل او میکرد - اعتماد خان آگهی یافته پیش دستی نموده
 از میان برداشت - و در سنه (۹۴۹) نهصد و شصت و نه
 طفلی نهو نام را (که ازان طبقه نبود) بحضور امرا آورده قرآن
 برداشت - که این پسر صلیبی سلطان محمود است - مادرش
 آبستن بود - سلطان بمن سپرد - که اسقاط حمل نمایم - لیکن
 پنج ماه سپری گشته بود - بدان قیام ننمودم - ناچار امرا تصدیق
 نموده سلطان مظفر ملقب ساخته بهسلطنت برداشتند - و وزارت
 بر نهج سابق با اعتماد خان باز گردید - اما مملکت را امرا میان
 خودها تقسیم کرده هر یک مستقل گشت - و با هم در افتاده
 غالب و مغلوب یکدیگر بودند *

چون اعتماد خان سلطان را با اختیار خود نگاه میداشت
 چونکیز خان پسر اعتماد الملک غلام ترک دم استقلال زده
 با اعتماد خان بر سر این (که اگر سلطان مظفر فی الواقع پسر
 سلطان محمود است چرا او را مطلق العنان نمی سازی) بتغایر
 برخاست - و آخر باعانت مرزبان باغیه (که از عرش آشیانی گریخته
 بار پیوسته بودند) بر سر اعتماد خان لشکر کشید - او بے استعمال
 سیف و سنان سلطان را گذاشته بدرنگرپور شتافت - پس از چند
 الف خان و چهارخان (که از امرای حبشیه بودند) سلطان را
 آورده با اعتماد خان سپردند - و خود جدا شده باحمد آباد بچونکیز

خان پیوستند - و از جهت متوهم گشته بقتلش پرداختند
 اعتماد خان ازین ماجرا آگاهی یافته سلطان را همراه گرفته
 با احمد آباد آمد - چون امرا با یکدیگر کمر مذاکره چسب
 بستند میرزایان باغیه بشنید اختلال آندیار از مالوه برگشته
 بهرونج و سورت را متصرف شدند - سلطان هم (که اندک فرصت
 میخواست) روزی از احمد آباد برآمده نزد شیر خان فولادی
 (که طرف راجه داشت) شتافت - اعتماد خان بشیر خان
 نوشت - که اندک پسر سلطان محمود نیست - من میرزایان را
 طلبیده پادشاهی بر میدارم - امرا (که با شیر خان متفق
 بودند) گفتند - که حضور ما اعتماد خان مصحف برداشته
 الحال این سخن از روی عداوت میگوید - شیر خان بر سر
 احمد آباد فوج کشید - اعتماد خان متحصن گشته بمیرزایان
 التماس آرد - و هنگامه شورش گرم شد - چون نزاع و جدال بطول
 انجامید اعتماد خان دید که کاره پیش رفت نمی شود - و اصلاح
 آن ولایت برهم خورده از اندازه طاقت او بیرون است - بعرض آشنایی
 ملتهجی گشته ترغیب تسخیر گجرات نمود - پادشاه در سال
 هفدهم سنه (۹۸۰) نهصد و هشتاد چون به پتن گجرات رسید
 سنگ تفرقه در جمعیت شیر خان افتاده - و میرزایان نیز
 به بهرونج شتافتند - و سلطان مظفر (که از شیر خان جدا شده

دران نواحی سراسیمه میگشت (دستگیر مردم پادشاهی گردید
اعتماد خان با دیگر آمرای گجرات دل در دولتخواهی بسته وجوه
دراهم و رؤس منابر را بتمام اکبری مزین ساخته با امیران
و سرداران آندیار باستقبال برآمده ملازمت حاصل نمود
چون چهاردهم (جب این سال بلده احمد آباد بقدم پادشاهی
رونق گرفت برده و چاندانیر و سورت به قبول اعتماد خان
و دیگر امرای قرار یافت - آنها استیصال میرزایان بر نهنگ کاردانی
خود گرفتند - چون پادشاه بسیر دریای شور متوجه گردید آمرای
گجرات (که بعد سرانجام اسباب در شهر توقف نمودند) چون
مدتی خلیع العذار بسر برده بودند دانستند که دیگر محال است
که بدستور سابق تسلط بهم رسد - در فکر گریز افتادند - اختیارالماک
گجراتی از همه سبقت بسته فرار گزید - ناگزیر دولتخواهان پادشاهی
اعتماد خان را با دیگران بحضور آوردند - او را از نظر انداخته
چند ^(۲) حواله شهباز خان شد - و در سال بیستم بتازگی مشمول
عواطف فرموده ریاست دربار دعای مفوض بدو گشت - که آنچه
از نقیر و قطمیر فیصل یابد (خصوص معامله جواهر و مرصع آلات)
بدیده درج او قرار گیرد - و در سال بیست و دوم چون بقافله سالاری
میر ابوتواب گجراتی مردم روانه حجاز شدند اعتماد خان (که
از دیرباز آرزوی طواف اماکن شریفه داشت) نیز (خصیت

(۲) در [بعضی نسخه] نهاده .

رفت - و پس از مراجعت پتلی گجرات با فطاع یافت - و در سال بیست و هشتم از تغیر شهاب الدین احمد خان بایالت گجرات سر باند گشته با جمعی از منصبداران روشناس عمده دستوری یافت - هر چند بعضی مقربان دولتخواه عرض کردند [آنروز] که او نیرو بکمال داشت - و دوستداران یکره فرادان (چاره خود سران گجرات نیارسته نمود - امروز) که عنصری پیکر در کاعش و همراهان یکدل ناپدید (فرستادن او بدین خدمت چگونه سزادر باشد) در نگرفت *

چون اعتماد خان با احمد آباد در آمد شهاب الدین احمد خان عزیزمک حضور نمود - ملازمان حق ناشناس او (که سابق هم بزر پرستاری در کمین جانگزانئی بوده بمرداری ناهنجار خس پوش میشد) ازو جدا گشته ببسیج آنکه جاگیر از دست رفت - تا بدار الخلافه رسیده نشود و خرجها بمیان نیاید و داغ صورت نگیرد بلب نانے رسیدن دشوار - همان بهتر که سلطان مظفر را (که در پناه لوبه کانی^(۲) روزگار میکند) بسری برگرفته هر بشورش برداریم - هر چند کار آگهان با اعتماد خان برگذارند که شهاب الدین احمد خان دست از دلاسا برگرفته بدرگاه میرون و امرای کمکی هنوز نرسیده - آن سزادر که او را ازین سفر باز داشته

(۲) نسخه [ب] لوبه کانی - و در [بعضی نسخه اکبر نامه] لوبه کانی

و در [بعضی] لوبه کانی •

اتواطاع را روزی چند بار بابد را گذاشت - یا لختی خزیده
برکشاده چاره شورش آنها نمود - یا هنوز که هنگام ناسپاسان
مراهم نیامده بچستی و چالاکی کار آنها بانجام باید رسانید
هیچ کدام نپذیرفته گفت - فتنه را نوکران او بنیان کرده اند - او
خواهد نشاند - یا جواب خواهد گفت - چون سلطان مظفر
بآشوب گرایان پیوست و آتش فتنه شعلهور گشت ناگزیر اعتماد
خان ببرگردانیدن شهاب الدین احمد خان (که تا تصبه گدھی
بست کرده می احمد آباد راه سپرده بود) شتافت - اگرچه
خیراندیشان گفتند (که درین شورش که غنیم بدوازه کرده
رسیده شهر را پرداختن کار آسان را بر خود دشوار کردن است)
سودند نیامد *

سلطان مظفر شهر را خالی پنداشته جلو ریز آمده
متصرف گشت - و جمعیت فراهم آورده آماده پیکار گردید
و بمجرد تقارب هنوز کارزار دست نداده بود که بیشتر
از همراهان شهاب الدین احمد خان جوش حقیقتی زده را
بیوفایی سپردند - و سخت سراسیمگی رو آورد - اعتماد خان
و شهاب الدین احمد خان به یقین شتافته متحصن گشتند
و خواستند که ازین ملک برکناره شوند - ناگاه باره کمکی سپاه
و برخی مردم از غنیم جدا شده در رسیدند - اعتماد خان از
پیشین حال پندید گرفته زرها دانه سرگرم خدمت گردانید

و خود با شهاب الدین احمد خان به بنگاه‌داری ایستاده مردم را
 به‌دگی شیرخان پسر خود بکارزار شیرخان فولادی فرستاده
 چیره دست آمد - درین اثنا میرزا خان عبد الرحیم (که با فوج
 شایسته به‌الش سلطان مظفر و سرتابان گجرات تعیین شده بود)
 در پیوست - و اعتماد خان را در پٲن گذاشته با شهاب الدین
 احمد خان (دانه مقصود گردید - اعتماد خان مدتی در حکومت
 آنجا گذرانیده در سنه (۹۹۵) نهصد و بود و پنج در گذشت
 دو هزار و پانصدی منصب داشت - اگرچه صاحب طبقات اکبری
 او را چهار هزار نوشته - شیخ ابوالفضل گوید هراس و فریب
 را درستی با قدره آراستگی و سادگی و فروتنی معجون ساخته
 گجراتی نام کرده اند - و ازان میان اعتماد خان را سرآمد آن کرده
 گردانده اند *

* امیر فتم الله شیرازی *

در حکمت نظری و عملی بکثای درکار بود - اگرچه در دانش‌گاه
 خواجه جمال الدین محمود و مولانا جمال الدین شروانی و مولانا
 کرد و مبرغیات الدین منصور شیرازی فرادان شناسائی اندوخت
 لیکن پایه دانش ازانها بلندتر گشت - ^(۲) علامی ابوالفضل چنان
 مراد که اگر کهن نامهای دانش مفقود شوند او اساس نو بر نهی
 و بران (فتها) آرزو نبرد *

* نظم *

* هم علم را بقوت عقلش . سر قدر *

* هم عقل را بشوکت علمش علو شان :

عادل شاه بیجاپوری بهزاران خواهش از شیراز بدکن طایید
و وکیل مطلق خود ساخت - پس از آنکه روزگارش سپری شد سال
بیست و هشتم سنه (۹۹۱) نهصد و نود و یک بفرمان طلب
عرش آشیانی بفتح پور رسید - خاندانان و حکیم ابوالفتح پذیرا
شده بملازمت آوردند - و باصناف نوازش پادشاهی اختصاص
یافته در کمتر زمان بدولت مصاحبت و پایتاق قرب و منزلت
برآمد - و بخدمت صدارت امتیاز گرفت - دختر مظفر خان
تربتی بازواجش در آوردند - گویند بسده هزاری منصب رسید
و در جشن سرآغاز سال سیم بامین الملکی بلند رتبه گردید - حکم
شد که راجه تودرمل مهمات ملکی و مالی بصوابدید میر (۲) و برادر
کند - و کهن معاملها (که از زمان مظفر خان تشخیص نیافته)
بانجام رساند - میر فصلی چند (که متضمن کفایت سرکار و رفاه
رعایا بود) برگذارد - پذیرفته شد - و در همین سال بخطاب
عضد الدوله ناموری اندوخته برهنمون (۲) اجی علی خان مرزبان
خاندیس دستوری یافت - از آنجا بذاکامی برگردیده بخان اعظم
(که بتاخت ولایت دکن و مالش سران آندیار تعیین شده بود)
پیوست - چون او با شهاب الدین احمد خان و دیگر کمکیان

(۲) در [بعضی نسخه] راجه علی خان *

بد سلوکی پیش گرفت آن مهم نسخه درست نیافت - میر
 فراوان آزار یافته سال سی و یکم اندوهناک نزد خانخانان
 بگجرات شتافت *

گویند میر بسراجم مهم دکن رخصت یافته بود - چون میان
 اعظم خان کوکه و شهاب الدین احمد خان نقش صحبت درست
 نداشت راجی علی خان از مشاهده نفاق امرا لشکر دکن را
 بخود متفق ساخته بمقابله برخاست - هرچند میر خواست
 او را براه آرد صورت نیست - ناچار بگجرات نزد خانخانان آمد
 که او را بکمک برد - بذات وجه آن هم دست نداد - از آنجا
 نامیه‌سای آستان خلافت گشت - سال سی و چهارم سنه (۹۹۷)
 نهمصد و نود و هفت هجری رفت معاودت پادشاه از کشمیر بعارضه
 در شهر ماند - حکیم علی را در تشخیص و تجویز لغزش رفت
 صاحب بدوئی گوید چون خود حکیم بود بمنع حکیم مصری
 بمنع نشده چاره تب مهرق بهرینه نمود - و زندگی بسپرد
 در خانقاه میر سید علی همدانی گذاشته بودند - بحکم پادشاهی
 برداشته بر فراز کوه سلیمان که داکشا جائے ست نگاه داشتند
 فرشته^{۹۹۷} بود تاریخ یافته اند - عرش آشیانی بغوت میر بسیار
 متأسف و اندوه گین شده بر زبان مبارک گذرانیدند - که میر
 وکیل و حکیم و طبیب و منجم ما بود - انداز سوگویی ما

که تواند شناخت - اگر بدست فرنگ افتاده و همگی خزائن
در برابر خواسته بآرزوی این سودا فزادان سود کرده - و آن
گرامی گوهر را بس ارزان انداخته *

* شهنشاه جهان را در وفاتش دیده پیر نم شد *
* سکندر اشک حسرت ریخت کافلاطون ز عالم شد *
شیخ فیضی در مرثیه ار قصیده غرا گفته - این چند بیت
از آنجا ست *

* هرگز نموده اند و نمیرند اهل دل *
* حرفه ست نام مرگ بر بن قوم ترجمان *
* بر قد روح پیرهنه بیش نیست تن *
* گیرد چو کهنه گشت سپهر کهن ستان *
* باره ست بر حیات و غبار ست بر نشاط *
* پوشیدن لباس کهن بر توانگران *
* لیکن کریم کیست درین قحط سال جود *
* کو جامه کهنه ناشده بخشد بذاتوان *

در طبقات آورده که امیر فتح الله (با آنکه در جمیع علوم
عقلی و نقلی در ایران و هند بل در ربع مسکون ترین خود
نداشت) از نیرنگات و طلسمات ماهر بود - آسیائے ساخته که خود
حرکت میکرد - و آرد میشد - و آئینه در صحت کرد که از دور

و نزدیک اشکال غریبه مرئی میگشت - و آنکه بیک چرخ
 درازده صندوق پر میشد نیز از اختراع او ست - صاحب بدادنی
 نهشته که میر دنیا دوستی بمرتبه داشت که با این بزرگرتبگی
 دست از معلمی میان نمیکشید - بخانه امرا رفته بهسران
 ایشان رسمی عام میآموخت - و حرمت علم نگاه نمیداشت
 در جلو پادشاه تفنگ بر دوش و کیسه بر کمر پیاده میدوید
 و در فزون بهلوانی رستمی میکرد - و مشهور است که میر
 با این عام و فضل در حق پادشاه میگفت - که اگر در خدمت
 این کثرت آرای وحدت‌گزین نمی‌رسیدم راه بایزد شناسی نمی‌بردم
 میر در سنه (۹۹۲) نهصد و دود و دو هلالی هجری تاریخ آلهی
 وضع کرد - از دیرباز عرش‌آشیانی را اذیشه آن بود که در آباد بوم
 هندوستان تازه سال و مهر بکار آید - که تاریخ هجری با کهنگی
 از ناکامی آگهی می‌بخشد - و آغاز آن روز شصت اعدا و کلفت
 احداث است - لیکن از اندوهی دانش‌وران رسمی که روایی تاریخ را
 ناگزیرت دین ندارند پیدائی نمی‌گرفت - میر و امثال او
 (که بآئین آلهی گردیدند) این تاریخ را اساس بر نهاده فرامین
 بممالک محروسه جهت اجرای آن قلمی گشت - بنای آن بر
 زیج جدید گرگای گذاشته جلوس اندر را سر آغاز بر گرفتند

و سال و ماه شمسی حقیقی شد - و کبیسه از میان برداشته
و نام ماه و روز فارسی بحال خود ماند *

* اسمعیل قلی خان ذوالقدر *

برادر خرد حسین قلی خان خانجهان از امرای اکبری ست
در جنگ جالندهر چون بپیرام خان شکست خورده برگشت مردم
پادشاهی بتعاضد پرداخته اسمعیل قلی خان را زنده بدست
آوردند - و پس از آنکه برادرش نوازش یافت او نیز بعاطفت
پادشاهی اختصاص گرفته بهمرای برادر مصدر کارها میشد
و چون خانجهان در موبه‌داری بنگاله رخت هستی بربست او
با اسوال و اسباب برادر بحضور رسیده مورد الطاف گردید - و در
سال سیم بمالش اوس بلوچ (که راه سرتابی سپرده مراسم
اطاعت و پرستاری بجای آوردند) مأمور شد - چون ببلوچستان
در آمد لخته بومیان تهر پیش گرفته رود زینهار گشتند - و سران
آن طایفه غازی خان و وجیه و ابراهیم خان دولت ملازمین^(۲)
دریافتند - از پیشگاه خلافت آن آباد ملک بآنها باز گردید
و در سال سی و یکم (که راجه بهگونمت داس را بعزت جنون
از حکومت زاباستان برگردانیدند) اسمعیل قلی خان بجایش
قرار یافت - اما او از گرم بزاری خام آرزوها بمیان آورده از نظر
افتاد - حکم شد که بر کشتی نشاند از راه بهکر روانه حجاز

(۲) نسخه [۱] و جهده - و نسخه [ج] و جهده *

نمایند - ناچار بتفرع و الیه گذاری (و آورد) - اگرچه پذیرفته شد
 لیکن از آنجا باز داشته بهالش یوسف زنی تعیین گشت - ناگاه
 از نبرنگی فلکی اسمام بیماریها بعات فساد هوا در کوهستان
 سواد و بجمهر بدید آمد - سرداران آن اوس خود بخود پیش
 خان آمده بعجز گرائیدند - چون زین خان حاکم زابلستان کار
 بر جلالة (وشانی) بمرتبۀ تذک گرفت که او از تیره بدین
 کوهستان در آمد زن خان بتلافی پیشین خجالت (که در هنگامه
 بدر بر تهاون فموده بود) بکوهستان در شد - و صادق خان از حضور
 دستوری یافت که در دشت سواد جا گیرد - تا جلالة بهر طرف
 که (و گذارد گرفتار گردد) - و اسمعیل قلی خان که تهاونه دار
 آن دشت بود از آمدن صادق خان تباۀ سگالی پیش گرفت
 و گذرگاه را خالی گذاشته روانۀ درگاه شد - ناگاه جلالة راه یافته
 بدرزد - ازین جهت اسمعیل قلی خان چندی معاتب گردید
 و هرسال سی و سبوم بایات گجرات سرفرازی یافت - و چون
 شاهزاده سلطان مراد در سال سی و ششم بداری می مالوه دستوری
 گرفت اسمعیل قلی خان بدایۀ وکالت شاهزاده بلند نامی
 اندر خمت - اما بامور ~~مالیکی~~ ندرست نیک پرداخت - سال
 سی و هشتم صادق خان بجایش رفته از طالب حضور شد - و سال
 (۲) در [نسخه] [نثر جا] روشنی آمده - و نسخه [۱] روستائی - و غلبه که
 روستائی باشد •

سی و نهم بکالپی که در تیولش بود دستوری یافت - تا بآبادی
جاگیر در کوشد - و در سال چهل و دوم سنه (۱۰۰۵) هزار و پنچ
هجری بمنصب چهار هزاره باند رتبه گردید - گویند بسیار
عیش دوست بود - و در مآکل و ملبوس و فرش و ظروف تکلف
تمام بکار می بود - هزار و دویست زن داشت - چون بدربار
میرفت هر بر ازار بدن آنها میکرد - آخر همه ستوه آمدند
و اتفاق کرده مسموم نمودند - پسرانش ابراهیم قلی و سلیم قلی
و خلیل قلی در عهد اکبری مناصب مذاسب داشتند *

* آصف خان میرزا قوام الدین جعفر بیگ *

پسر میرزا بدیع الزمان ولد آقا ملای دوات دار قزوینی
مشهور است - میرزا بدیع الزمان هم در زمان دارای ایران شاه
طهماسب مغوی وزیر کاشان بوده - و میرزا جعفر بیگ نیز همراه
جد و پدر باریاب مجلس شاه میشد - در سال بیست و دوم اکبری
سنه (۹۸۵) نهصد و هشتاد و پنج در (یعنی شباب تازه از عراق
وارد هند گشته همراه عم خود میرزا غیاث الدین علی آصف خان
بخشی (که از مهم ایدر و اپرداخته بحضور آمده) ملازمت
پادشاهی دریافت - عرش آشیانی بمنصب درستی داخلی
آصف خان سرافراز فرمود - او بکم منصبی راضی نشده ترک
مجرای و آمد و رفت دربار نمود - این استغذا بر خاطر پادشاه
گران آمده بحال تباہ به بنگاله (که در آنوقت آب و هوای

معموم داشت - و گناهکاری را که میفرستادند اغلب زنده

بر نمیگشت (تعیین کرد *)

گویند مولانا قاسم کاهی ماوراءالنهری (که از کهنه شاعران بود
و بهکمال آزادی میزیست) در آگره برخوردی مستفسر احوال گشت
چون معلوم کرد گفت تو نوزک جوانی - به بنگاله مرو - میرزا
گفت چه کنم - توکل بر خدا کرده میروم - خوش طبعانه گفت -
زینهار توکل برو مکن - که همان خداست که مثل امام حسین را
در ربلا بوده شهید ساخت - اتفاقاً میرزا چون به بنگاله پیوست
خان جهان ترکمان موبددار آنجا بیمار بود - در گذشت - و مظفر
خان تربتی بجایش منصوب گردید - چندی نگذشته که بغی
قاجارسلان و شورش معصوم خان کابلی گرد نایبمنی دران ناحیه
برانگیخت - و بجائی کشید که مظفر خان در قلعه نائده در آمده
محصور گشت - میرزا همواره بود - چون اردا گرفته کشتند اکثری
وفقاً بطلب زر گرفتار شدند - میرزا ببدله کوئی و نکته سرائی
ازان بازخواست رهائی یافته در فتح پور سیکری بسجود
قدسی آستان سلطنت جبین سعادت افروخت - ازانجا (که
بخواری و نایبی در آورده بودند - و او برهنه منوی اقبال باز
خود را بفتراک دولت بست) بر خاطر پادشاهی پسندیده آمد
در ادک زمانه بمنصب دوهزاری و خطاب آصف خان بر نواخته
از تھیر قاضی علی بخشی بیگی بمیر بخششی گری علم اعتبار

افراخت - و بمالشی رانا زمیذدار اودیپور تعیین شد - از مراتب
 * تاخت و تاراج و قتل و اسیر دتیقه فرو نگذاشت - و در سال سی و دوم
 (که اسمعیل قلی خان ترکمان بذابر خالی گذاشتن دره که جلال الدین
 روشانی ازان بدر رفت معاتب گردید) آصف خان بجای او
 بتهانه داری دشت سواد تعیین گشت - و در سال سی و هفتم
 سنه (۱۰۰۰) هزار هجری (چون جلالت روشانی که نزد عبد الله
 خان اوزبک والی توران رفته بود ناکام برگشته در تنگداهای قیراه
 آغاز فساد نمود - و افغانان افریدی و اورک زئی پیمان را
 گسسته بدو گردیدند) آصف خان از پیش گاه خلافت باستیصال او
 نامزد گشته در سنه (۱۰۰۱) هزار و یکم باتفاق زین خان کوکه
 تذبیه واقعی بجلاله نموده اهل و عیال او را با وحدت علی (که
 برادرش می گفتند) و دیگر خویشان و یکجهتین او قریب چهار صد
 کس دستگیر ساخته بحضور آورد - و در سال سی و نهم (چون
 کشمیر از میرزا یوسف خان تغیر کرده باحمد بیگ خان و محمد
 قلی افشار و حسن عرب و غیره اویماق بدخشی تنخواه گشتند)
 آصف خان دستوری یافت - که آنولایت را بتازه جاگیر داران
 درخور بخش نموده زعفران و شکاری جانور بخالصه بازدارد
 و جمع را بدستور قاضی علی سی و یک لک خردار و هریک
 بیست و چهار دام قرار داده بشایستگی تقسیم اقطاع نموده

در سه روز از کشمیر لاهور رسید - و در سال چهل و دوم
 چون مملکت کشمیر بسبب جاکبر داران متفرقه و بدویوانی آردن
 آصف خان به حکومت آندیار اختصاص گرفت - و در سال چهل
 و چهارم آغاز (۱۰۰۸) هزار و هشت هجری از تغیر رای پتونداس
 بدیوانی کل سر برافراخته دو سال باستقلال تمام سرانجام داد
 و چون در سنه (۱۰۱۳) و سیزده شاه زاده سلطان سلیم خیال
 بغی از سر واکرده بتقریب تعزیت مریم مکانی بدلازمت پدر
 بزرگ و سبب و درازده روز در غسل خانه نظر بند مانده مشمول
 عواطف و اشتاق کشتن هزار باغی که صوبه گجرات در تیول
 خون گرفته صوبه آله آباد و سار را (که بے حکم متصرف است)
 را نداد - چنانچه صوبه داری بهار بنام آصف خان مقرر شد
 و بمنصب سه هزار استیاز یافتند بتعلقه مرخص گردید - و چون
 سریر خلافت بجائوس جهانگیر رونق گرفت طلب حضور گشته
 باتالیقی شاهزاده سلطان پرویز تحصیل افتخار نموده به تنبیه
 رانا (که مهم سر دست آنوقت بود) تعیین شد - اما بذابر شورش
 سلطان خسرو از راه برگردانیده در سال دوم (۱۰۱۵) هزار و پانزده
 هجری مذکور استیاض الویه جهانگیری بکال از تغیر شریف خان
 امر الامرا (که به بیماری معب در لاهور ماند) بخدمت والای
 دکان و منصب پنج هزار و عنایت قلمدان مرصع بالذن مرتبه

گشت - و (چون دنیا داران دکن خصوص ملک عذیر حبشی بعد فوت عرش آشیانی از کم فرصتی و قابو جوئی قدم جسارت و جرأت پیش گذاشته بسیارے از محالات بالا گهات را از تصرف اولیای دولت بر آورده - و خانخانان از هنگامه سازی و شورش طلبی در آغاز کار باطفاى نایره نپرداخته و گذاشت - تا آتش فتنه بالا گرفت - و پس از آنکه خود متعهد تمشیت مهم دکن گردید استدعای کمک نمود) جنّت مکانی سلطان پرویز را با تالیقی آصف خان میرزا جعفر تعیین فرموده اعظم امرا مثل راجه مانسنگه و خانجهان لودی و امیرالامرا و خان اعظم و عبد الله خان (که هر یک بافراده تسخیر ملکه را بسند بود) از پی یکدیگر رخصت دکن یافتند - اما از بے رشدی شاهزاده و افراط شراب و ارتکاب مغیرات کارے صورت نیست - بلکه بعامت نفاق امرا هر مرتبه که لشکر ببالا گهات بردند بزیونی و سوائی بر گشت - و با آن همه سر و سرداری بسبب اختلاف آرا از آصف خان تدبیرے پیش رفت نشد - تا در سال هفتم (۱۰۲۱) هزار و بیست و یک هجری ۱۰۲۱ در همان جا باجل طبعی در گذشت - مدح حیف ز آصف خان تاریخ است - از یکتایان روزگار بود - در همه فن صاحب یک فن - و در هر هنر تمام - فهم تذن و فطرت بلند از شهره آفاق - خود میگفت هرچه من بدیده نفهم بیمعنی خواهد بود گویند بیک نگاه تمام سطر را میخواند - در فراست و کاردانی

و اجرای مہام مہمائی و مالی ید بیضا داشت - و بظاہر و باطن
آراستہ - شعر و انشای او کمال متانت دارد - باعتقاد جمعی بعد
از شبنم نظامی گنجہ مثنوی خسرو و شیرین بہ ازہ کسی نگفتہ
در عشرت آرائی خسرو و شیرین گوید *

* ہوس مطلق عذاب شد شوق خود کام *

* سر دست صائم بگرفت با جام *

* چنہیں بے نقل دادن بادہ تا کی *

* بدہ بوسہ کہ ہم نقل است و ہم می *

* فتادش تن ز تاب شرم در تب *

* ز نام بوسہ زد تپخالہ اش لب *

* ملک بگرفت و شوقش کردہ سرمست *

* ز دستش جام و بوسیدش لب و دست *

* صائم ہر دم ز آب دیدہ آن شب *

* ز نقش بوسہ شستہ دامن لب *

* نظم *

این چند بیت نیز از دست *

(۲) ہر کس کہ شبہ نشست با تو * بسیار بزور ما نشیند

تا با چو توئے توان شستن * دل پہلوی ما چرا نشیند

از حق مگذر نمی توان دید * با دلبر اگر خدا نشیند

جعفر رہ کوی یار دانست * مشکل کہ دگر ز پا نشیند

* دیگر *

* شد حال غیر ظاهر بر روی ز یک تغافل *

* در بوالهوس شناسی باشد محک تغافل *

گویند شوق به گل و گلزار و باغ و چمن بسیار داشت
 نخل و نهال بدست خود می نشانند - اکثر روز بیل در دست
 کار میکرد - و زنان هم بسیار جمع کرده بود - در بیماری واپسین
 یکصد سیهایی را از محل برآورد - از اناث و ذکور اولاد بسیار
 گذاشت - اما هیچ کس از پسرانش پیش آمده نکرد - میرزا
 زین العابدین بمنصب هزار و پانصدی هزار و پانصد سوار رسیده
 در سال دوم شاه جهانی از سرمایه زندگی نهی دست شد - پسرش
 میرزا جعفر که همنام و هم تخلص جد خود بود شعر را خوب
 میگفت - در هر موسم بفرام آردن جانوران شغف داشت - میان
 او و زاهد خان کوکه و میرزا ساقی پسر سیف خان اختلاط تمام بود
 اعلیٰ حضرت اینها را سه یار می نامید - آخر ترک منصب
 نموده باکبرآباد سکونت گرفت - فردوس آشیانی بسالیانه موظف
 فرمود - و در عهد عالمگیری باضافه سرافرازی یافت - در سنه
 (۱۰۹۴) هزار و نود و چهار پیمانه حیاتش ببرز گردید
 ازوست *

* نظم *

* نمی دهند بهر بوالهوس ریاست عشق *

(۲) در [نسخهای اکبرنامه] شافی نوشته *

کے کہ باب سردار گشت سردار است *

* دیگر *

* درین کہ کوہکن از ذوق داد جان چہ سخن *

* همین کہ نبشہ بسر دیر رد سخن باقی است *

* هزار بلبل شوریده خاک شد جعفر *

* هنوز رسم خود آرائی چمن باقی است *

دیگر از پسران آصف خان سہراب خان نیز در عہد اعلیٰ حضرت
مہمصب ہزار و پانصدی ہزار سوار فایز گشتہ بمہزل خاموشان
جاگزید - و دیگر میرزا علی امیر است - کہ در ہمہ برادران
عباش و نامقید بود - زبان باختیار نداشت - حرف بے صرفہ
و بے محل بسیار میزد - در یساق پریغندہ میان پادشاہزادہ
شاہ شجاع و مہابت خان سپہ سالار سنگ اندازیہا نمود - پس ازان
در مہم جہار بزدیلہ تعین گشت - چون قلعہ دار دہامونی
در تاریکی شب بدر رفت مردم لشکر بقلعہ در شدہ دست تطاول
بغارت اموال کشادند - ناچار خاندوران بہ ممانعت تاراجیان
بقلعہ درآمد - شخصی از سمت جنوبی فریاد زد کہ در یک از برجہا
جمعہ از مقہوران ظاہر میشوند - علی امیر گفت کہ من رفتہ
دستگیر میکنم - ہر چند خاندوران منع نمود کہ شب است - درین قسم
ہجوم عام (کہ درست و دشمن تمیز نمیشود) رفتن خوب نیست
مذہوع نگشہ بدانجانب شتافت - چون بالای دیوار قلعہ برآمد

ناگاه گل مشعلی (که غارتگران (دشن کنده به پژوهش مال میگشتند)^(۲)
 بانبار باروت (که در قه برجه بود) افتاده آتش گرفت - تمام
 آن برج با هشتاد گز دیوار در جانب آن که ده گز عرض داشت
 پرید - عای امیر با برخی از همراهان و جمعی از غارتگران که بالای
 دیوار بودند بهوا رفته متلاشی شد - صبیح معتمد خان بخشی
 در خانه داشت - چون دست تصرف بآن عقیقه فرسانیده بود
 بهمد ازین واقعه بحکم پادشاهی خاندوران بعقد خود در آمد *

• افضل خان شیخ عبدالرحمن *

پسر علامی فهامی شیخ ابوالفضل اسم - در خدمت پدر
 قربیت یافته - در سال سی و پنجم عمرش آشیانی برادر زاده
 سعادت یار کوکه را بدو پیوند بیوگانی دادند - چون پسر از
 متولد شد پادشاه به بشوتن مسمی فرمود - که نام برادر اسفندیار
 بود از پهلوانان عجم - در هنگامی (که شیخ ابوالفضل بهینه سالاری
 دکن مأمور گردید) تیر روی ترکش شیخ او بود - هرگاه کاری
 نور میداد و هر جا ضرور میشد شیخ عبد الرحمن را میدوانید - و او
 به نیروی پردلی و آگهی سرانجام گزیده میداد - در سال چهل
 و ششم (که ملک عزیز حبشی علی مردان بهادر حاکم تلنگانه را
 در آریزه دستگیر ساخته آن ولایت را متصرف شد) شیخ او را
 با فوج جرار از ساحل گنگ بدان سو روانه نمود - و شیر خواجه را

که در پتوری بود برفاقتش سرگرم ساخت - شیخ عبدالرحمن^(۱) باتفاق
 شیرخواجه از نزدیکی مانندیر عبور گنگ نموده قریب آب مانجرا^(۲)
 با ملک عذیر در آریخته لوی فتح و نصرت برافراخت - الحق
 شیخ عبدالرحمن با شجاعت و کار دانی درست اندیش روزگار شیخ
 بود - با آن همه ذخیره خاطر (که جنت مکانی را از جانب پدرش
 بود) در ایام فرمان دانی ایشان بزرگ خدمت و حسن پرستاری
 بل بمحض یوری طالع و بخت مندی خود را مورد التفات پادشاهی
 گردانیده ب خطاب افضل خان ، منصب دو هزاره سرفرازی یافت
 و در سال سیوم باضافه منصب و صاحب صوبگی بهار و یقنه از لنگر
 اسلام خان باند رتبه گشت - چون گورکھپور که شصت کردهی
 پتله است بتزکی از پیش گاه خلافت و جهاننای بیجاپور او
 مرحمت شد افضل خان شیخ حسام بذاری و غیاث بیگ را (که
 بخشی و دیوان آن صوبه بودند) با جمعی از منصب داران
 دران بلده گذاشته خود بگورکھپور نهضت نمود - اتفاقا قطب
 نام مجاولی از مردم اوچه^(۳) در زی^(۴) درویشی بولایت اجینه که
 در نواحی پتله واقع است رسیده خود را سلطان خسرو را نموده
 باواع مواعید مفسدان واقعه طلب آنجا را بفریفت - و با خود
 متفق ساخت - و در کمتر فرصتی جمعی فراهم آورده بجناح استعجال

(۲) در [بعضی نسخه] مانجرا (۳) در [اکثر نسخه] اوچه (۴) در

[بعضی نسخه] اجینه - یا اجینه باشد .

به پلنه شتافته یکسر بقلعه درآمد - شیخ بنارسی از آسیمه سوری
 باستحکام قلعه نیازست پرداخت - با غیاث بیگ از راه دریچه
 خود را بکشتی رسانیده راه فرار سپرد - مقتدان اموال افضل خان
 و خزانه پادشاهی را متصرف گشته عیال داد و دهش در داده
 بجمعیت مردم پرداختند افضل خان بمجرد استماع این خبر
 بمالش او گرم و گیرا رو آورد - آن جعلی قلعه را مستحکم ساخته
 خود با فوج در کنار آب پن پن عرصه نبرد آراست - و باندک
 زد و خورد سر رشته جمعیت او از هم گسیخت - و دیگر بار
 خود را بقلعه رسانید - افضل خان پاشنه کوب بقلعه درآمد - آن
 رحیم الحاقبت دست و پای زده چند کس را ضایع ساخت
 و دستگیر گشته بیاسا رسید - چون این ماجرا بعرض جناب مکافی
 رسید فرمان شد که بخشی و دیوان را با منصبدارانی (که در
 هراست شهر معاهده نموده اند) از همانجا سر و ریش تراشیده
 معجز پوشانیده و آئونه بر خر نشانده روانه درگاه سازند - و در
 شهرها و قصبها سر راه تشهیر نمایند - تا موجب عبرت سایر
 نامردان کوتاه اندیش گردد - و در همان ایام افضل خان را نیز
 عارضه طاری شده بود - طلب حضور گردید - و پس از ادراک
 ملازمت مدتی گرفتار الم دمل بوده سال هشتم از دار فنا

بملک بقا پیوست *

* اسلام خان چشتی فاروقی *

شیخ علاء الدین نام داشت - از نبأثر شیخ سلیم فتح پوری است
 بوفور اخلاق مرضیه و فزونی صفات پسندیده سرآمد اقارب و عشائر
 خود بود - و بیمن نسبت کوکلتاشی جنیت مکانی به منصب
 پادشاهی و مزید عزت و اعتبار اختصاص داشت - و همشیره
 علامی فهامی شیخ ابوالفضل بار منسوب بود - چون سریر خانگی
 بجلوس جهانگیری زیئت پذیرفت بخطاب اسلام خانی و منصب
 پنج هزاره باند رتبی یافته بصوبه دارمی بهار چهره مراد افروخت
 و در سال سیوم از انتقال جهانگیر قلی خان لاله بیگ بصاحب صوبگی
 مملکت وسیع بنگاله سرافراز گردید - چون آن ولایت از زمان
 شیر شاه در تصرف امرای افغان در آمده بود در عهد عرش آشیانی
 عساکر گران و جنود سنگین بسری نوپندان عظام تعیین یافت
 و مدتها تلاش و ترداد عظیم و قطره و پویه سترگ بکار رفت
 تا آن فیه مسلطه مستاصل گشتند - بقیه ازان قوم در سرحدات
 مانده - ازان میان عثمان خان پسر تئولی لوهانی نامه به بزرگی
 بر آورده مکرر با افواج پادشاهی مبارزتها نمود - خصوص در ایام
 حکومت راجه مانمگه که هر چند مساعی نمایان بتقدیم رسانیده
 خار بن فساد او برکنده نگشت - چون نوبت باسلام خان رسید فوج
 بسردار شیخ کبیر شجاعت خان (که قوابل قریبه با خان مذکور
 داشت) با آموای کمکی از اکبرنگر ترتیب داده بر سرار تعیین نموده

و به نیروی پردایی و شهامت آن شجاع متهور پس از جنگی (که
 ماحمی کارنامه رستم و اسفندیار تواند شد - چنانچه مفصل در احوال
 خان مذکور (قمزده کلک خبر سنج گشته) عثمان خان بعدم مرا
 شتافته برادرش زینهارای گردید - در جلدوی این نیکو خدمتی
 در سال هفتم بمنصب شش هزار و بیست و دو هجری ایام زندگیش
 هشتم سنه (۱۵۲۲) یک هزار و بیست و دو هجری ایام زندگیش
 بسر آمد - نعلش اردا به فتح پور سیکری که مولد و مدفن
 فیالان اوست نقل نمودند - احوال او از نوادر حالات است - صلاح
 و اتقای او بمرتبه بود که غالباً در مدت العمر بمسکر و مذهبی
 ارتکاب ننموده - و با وصف آن جمیع طوائف رقاصیه تمام صوبه^(۲)
 بنگاله را (از لوی و هورکزی و کنچنی و قرومنی) بهشتاد هزار
 روپیه در ماه نوکر کرده ساله نه لک و شصت هزار روپیه بآنها
 میرسانید - و مردم خوانهای زیور و اقسام اقمشه بخششی گرفته
 می استادند - انعام میکرد - و توزک امارت را بجائے رسانیده بود که
 جهروکه درشن^(۳) خاص و عام و غسلخانه که لازمه سلاطین است بعمل
 می آورد - و فیلان را بجنگ می انداخت - و در لباس تکلف نمیکرد
 زیر دستار قافیه می گذاشت - و زیر جامه پیراهن می پوشیده
 و از طعام تصرفی یک هزار لنگری بتکلف میکشیدند - لیکن اول

(۴) نسخه [ب ج] رقاصه تمام (۳) نسخه [ب] جهروکه درشن خیمه
 خاص و عام و غسلخانه •

پیش او نان جوار و باجری و ساگ و خشکه برنج سانهی
می آوردند - همت و سخاوت او ناسخ داستان جود حاتم و معن گشته
یکهزار و دو صد فیل بمنصبدار و نوکر خود در صوبه داری بنگاله
بخشید - و یک قلم بیست هزار کس از سوار و پیاده از قوم
شیخ زاده نگاه داشت - پسرش اکرام خان هوشنگ نام همشیره زاده
شیخ ابوالفضل میشد - مدتی تعینات دکن بود - در آخر عهد
جهانگیری بقلعه داری آسیر مامور شد - دختر شیر خان تونور در خانه
داشت - بار ساخت - برادرانش همشیره خود را از خانه او بردند
با وصف انتساب چنین خاندان ظالم طبیعت بود - در واسط
عهد اعلی حضرت بنابر وجه از جاگیر و منصب دوهزاری
هزار سوار افتاده نقدی مقرر شد - در فتح پور انزوا گرفته بتولیت
مزار شیخ سلیم چشتی قیام می نمود - در سال بیست و چهارم
درگذشت - برادر علاقی او شیخ معظم بتولیت روضه مذکوره سرافرازی
یافت - و در سال بیست و ششم بفوجداری فتح پور و از اصل
و اضافه بمنصب هزاره هشتصد سوار امتیاز گرفت - و در جنگ
سموگده (۳) که با دارا شکوه در فوج التمش بود (در عین گرمی
کارزار مردانه نقد هستی بر افشاند *

* ابوالفتح خان دکنی *

از اولاد میر سید محمد جونپوری ست - بسبب مصاهرت

(۴) نسخه [۱] هشت هزار (۳) در [اکثر نسخه] سهوکر *

جمال خان حبشی بمراتب سترگ دنیوی متصاعد گردیده در شجاعت و سخاوت علم اشتهار افراخت - گویند چون در عهد مرتضی نظام شاه سلطان حسن بن سلطان حسین سبزواری که احمد نگر را بود بخطاب میرزا خان مخاطب گشته بمنصب پیشوائی آن دودمان بلند رتبه گردید از بد سرشتی و تبه رائی میران حسین پسرش را از دولتآباد برآورده با احمد نگر سریر آرا ساخت - و مرتضی نظام شاه را بتعذیب تمام روانه عدم نموده زیاده بر سابق عالم (۲) استقلال و اقتدار افراشت - پس از چندی مفتضان مزاج طرفین را از یکدیگر منحرف ساختند - چون حسین نظام شاه از کوتاه فکری و ناتجربگی کلمات تهدید آمیز اکثر بر زبان رانده میرزا خان علاج واقعه را پیش از وقوع کار بند گشته او را در قلعه مقید ساخت و اسمعیل پسر برهان شاه را (که او در آن وقت از دست برادر خود مرتضی نظام شاه گریخته ملازم عرش آشیانی بود) تخت نشین آن مملکت نمود - و روز جلوس سایر امرای مغل را بقلعه طابیده بمبارکباد اشتغال داشت - که ناگاه جمال خان حبشی که منصبدار صده بود با دیگر دکنی و حبشی اتفاق کرده بر دروازه قلعه احمد نگر هجوم آورد - که از چند روز حسین نظام شاه را ندیده ایم - او را بنهائید - میرزا خان از غایت نخوت و استکبار

(۲) نسخه [۱] علم استقلال در اقتدار افراشت (۳) نسخه [ج]

منصبدار بود •

در جواب بجنگ و جدل پرداخت - چون کارے پیش نرفت
 ناچار میرزا خان سر حسین نظام شاه را بر سر نیزه کرده بالای برج
 نصب نمود - و فریاد زدند که اینست سر کسی که برای او نزاع دارید
 پادشاه ما اسمعیل نظام شاه است - برخه بمشاهده این حال
 خواستند برگردند - جمال خان گفت که الحال ازین مرد انتقام کشیده
 عذر پادشاه را بدست خود باید آورد - و الا مال و ناموس ما
 در معرض تلف است - بمعی او بلوای عام گشته بدروازه قلعه
 آتش زدند - میرزا خان ناچار بجانب جنیر گریخت - و آنها
 داخل قلعه گشته غریب کشتی غریب نمودند - میرزا محمد تقی
 نظیری و میرزا صادق اردو بادی و امین اعز الدین استروبادی را
 (که هریک بمنصب پیشوائی و امیری رسیده در آن عصر بکمالات
 رسمی در اقالیم سبعة نظیر خود فداشت) با بسیاری از ضعیف
 و شریف مغل از نوکر و سوداگر ته تیغ کشیدند - و میرزا
 خان را نیز از جنیر گرفته آورده اعضایش را از هم جدا کرده
 سر بازار آویختند *

جمال خان (که مهدوی مذهب بود) زمام مهمات پادشاهی
 اسمعیل شاه بقبضه اقتدار خود آورده او را (که کوچک سال

(۲) در [بعضی نسخه] سر حسین را (۳) در [بعضی نسخه] نظیری (۴)

نسخه [ج] اردو بادی (۵) نسخه [ب] عزالدین (۶) در [بعضی نسخه]

بود) نیز بمذهب خود خوانده خطبه ائذا عشریه را بر انداخت
و بتزبیت طایفه مهدویه همت گماشته قریب بده هزار سوار
مهدوی جمع ساخت - در آن هنگام این قوم از هر جانب باحمد نگر
نزد آمدند - سید الہدای (که از اخفان میر سید محمد جو پوری ست
که دعوی مهدویت نموده) با پسر خود سید ابوالفتح وارد دکن
گردید - چون سید الہدای بزهد و ریاضت و تقاوت و پرهیزگاری
شہرت داشت جمال خان بدو اخلاص بهم رسانیده دختر خود را
بپسرش سید ابوالفتح نسبی نمود - آن سید زاده یک مرتبه
بدولت عظیم رسیده صاحب اسباب و دستگاه گشت - چون
برہان شاہ از ہرج و مرج دکن و فرمان روائی پسر واقف گردید
از عرش آشیانی رخصت گرفته بولایت موزئی درآمد - و بامداد
راچہ علی خان فاروقی و ابراہیم عادل شاہ در حوالی روہنگھیرہ
یا جمال خان جنگ نموده لوای چیرگی بنافراخت - از قضا
جمال خان بزخم تفنگ کشته گشت - و اسمعیل نظام شاہ دستگیر
گردید * * ع * بگو مردج مذهب سر جمال گرفت *

بطریق تعمیہ تاریخ آن واقعہ است *

برہان نظام شاہ از سر نو مذهب امامیہ را راج دادہ بقتل
مہدویہ و غارت اموال ایشان حکم عام فرمود - در اندک زمانہ
تمام و نشان آنها نماند - سید ابوالفتح با برادر زن خود (کہ پسر
جمال خان باشد) گرفتار گشتہ مدتہا در حبس گذرانید - پس از

امتداد از زندان گریخته فوج متفرق جمال خان را جمع نموده
 ملکی از بیجاپور بتصرف آورد - ابراهیم عادل شاه علی آقا
 ترکمان را بر سرش تعیین کرد - اتفاقاً علی آقا کشته شد - سید
 ابوالفتح فیلان و اسپان او را بدست آورده صاحب سرانجام گشت
 ناچار عادل شاه بتفویض منصب عمده و تذخواه برگشته کوکاک
 مستمال نموده پس از چندی در مقام غدر شد - سید باقتضای
 وقت والده و زن خود را بر اسپان سوار کرده جریده ببهراپور
 ایغار نمود - خانخانان مقدم او را گرامی داشته منصب
 پنج هزاره تجویز فرموده صاحب طبل و نقاره گردانید - و پس ازان
 به تیولدارئی مانکپور و صوبه دارئی آله آباد مامور گشته دران دیار نامه
 بشجاعت و مردانگی برآورد - و در سال هشتم جهانگیری بهمراهی
 شاهزاده سلطان خرم بهم راندا تعیین گشته بسنه (۱۰۲۳) هزار
 و بیست و سیوم هجری در تھانه کوتھلمیر بیمار گشته در
 پور ماندل در گذشت *

میر سید محمد جونپوری سر چشمه مہدویہ است - اویسی
 بود - از فراوان روحانیہ فیض بر گرفته بر صوری و معنوی علم
 چیره دست آمد - برخه مرید و خلیفہ شیخ دانیال دانند - کہ
 خلیفہ راجی حامد شاه مانکپوری ست - حنفی مذهب بود
 در اواخر (۹۶۰) نهصد و شصت هجری از شوریدگی حال
 و غلبه وقت دعوی مہدویت کرد - بسیاریہ بدر گردیدند

و بمعا خوارق برگذارند - گویند چون بافاقه آمد ازان دعوی برگشت
اما جمع (که زمان صحو ادراک نمودند) بر همان اعتقاد ماندند
جوقه بر آنکه مراد او از (انا مهدی) مهدی هادی ست
نه مهدی موعود بلسان شرع - و بعضی گویند که در واقع بسید نمودند
که هاتفه میگفت (انت مهدی) لهذا دانست که من مهدی
موعودم - و مدتی برین بوده از جونپور بهجرات شتافت - سلطان
محمود کلان والی آنجا به نیایش برخاست - از تنگ چشمی
زمانیان بهند نیارست بود - یازش ایران زمین نمود - که ازان
راه بهحجاز رود - در آثای سفر بروی کشف شد که این محض
ابتلا بوده - بمردانی که همراه بودند گفت حق تعالی خطر
مهدویت از دل من محو کرد - اگر بسلامت برگردم همه را
از انچه خوانده ام بر گردانم - چون بفراه رسید در گذشت
و همان جا آسود - جهل ضلالت کیش بیشتر از افغان پنی
و لخته از قوم دیگر ادرا مهدی موعود دانسته آن مذهب مخترع را
لازم گرفته اند - مولف این اجزا را با یکی از مقتدای این طایفه
اتفاق صحبت افتاد - ظاهر شد که سوای مسئله ما نحن فیه
قواعد و اصول چند از احادیث استنباط کرده معتقد خود
ساخته اند - که مخالف اصول و فروع مذاهب اربعه است *

• احمد بیگ خان کابلی •

پنجتانی ست - و اباً عن جدّ خانه زان دردمان تیموریه
 نیاگانش درین سلسله برتبه امارت رسیده - جدش میروغیاث الدین
 قریخان از امرای صاحب قرانی بود - مشارالیه مدتها در کابل
 بموافقت میرزا محمد حکیم گذارانیده - و داخل یکهای میرزا
 بود - چه جوانان یکه تاز میدان شجاعت و بهادری (که بقرب
 و اعتبار میرزا اختصاص داشتند) بدان نام مشهور بودند - پس
 از فوت میرزا محمد حکیم بآستان بوسی اکبری استمعان یافته
 بمنصب هفت صدمی کامیاب عزت و دولعت گشت - و در سنه
 (۱۰۰۲) هزار و در هجری (که کشمیر از تغیر میرزا یوسف خان
 ضوی بجاگیر داران متفرقه تنخواه شد) سر حلقه آنها او بود
 پستر چون همشیره میرزا جعفر آصف خان بعقد ازدواج خود
 در آرد ثروت و مکنتی دیگر بهم رساند - و اعتباری افزونتر
 پیدا کرد - و در عهد جهانگیری درجه پیمای ارج امارت شده
 به منصب سه هزار و خطاب خانی علم اشتهار برافراشت
 و بحکومت کشمیر چهره ناموری برافروخت - و در سال سیزدهم
 معزول شده بحضور (سید - و پس از چندی دور خیانتش
 سپری گردید - چون مردانۀ پر دل بود و بفضل و کمال بهوه منفد
 هفتصد سوار چیده با خود داشت - پسرانش همه سپاهی
 و دلادر - سرآمد آنها سعید خان بهادر ظفر جنگ اسمی که

بمذتهای مراتب منصب رسیده فخر دردی خود گردید - و اعیانی
 نام نیاگان خویش نمود - برخی اوضاع و اشیاء را بفام او تا حال
 در هندوستان نسبت میدهند - زبان زد خاص و عام است
 احوالش جدا بشرح و بسط ثبت گردیده - و پسر کلانش
 محمد مسعود فامی در جنگ افغانه تیراه بکار آمده - دیگر
 پسرش مخلص الله خان افتخار خان است - که در مبادی جلوس
 شاه جهانی باضافه پانصدی دو صد و پنجاه سوار به منصب
 دو هزار و سوار و بخطاب مذکور مفتخر گردید - و در سال
 دوم باضافه هزار سوار و فوجداری جمو سر برافراخت - و پستو
 اضافه پانصدی یافته در سال چهارم بشهرستان نیستی شتافت
 و پسر دیگرش ابوالبقا است - که با برادر کلان خود سعید خان
 بهادر می بود - در سال پنجم تهمانه داری پایان جنگش یافته
 در سال پانزدهم چون قلعه قندهار بتصرف پادشاهی در آمده
 در جایزه جنگ که با تزلبش در میان آمد سعید خان بخطاب
 بهادر ظفر جنگ و او بامل و اضافه بمنصب هزار و پانصدی
 هزار سوار و خطاب افتخار خان سرافرازی یافت *

• اعتماد الدوله میرزا فیات بیگ طهرانی •

(۳) پسر خواجه محمد شریف هجری تخلص است - که در مبادی

(۲) نسخه [ج] پسر دیگرش (۳) نسخه [ب] پسر خود محمد

شریف هجری تخلص است *

حال بوزارت تاتار سلطان ولد محمد خان شرف الدین اوغلی تکلمو
 که بیگلر بیگی خراسان بود اختصاص داشته - از مشاهده کاردانی
 و رشادتش محمد خان وزارت خود را با جمیع مهم برای رزین او
 تفویض نمود - و پس از فوتش قزاق خان پسرش خواجه را
 صاحب اختیار خود ساخت - چون در زگارش سپری گشت پرتو
 التفات شاه طهماسب صفوی بر احوال او تافته بوزارت هفت ساله
 یزد امتیاز یافت - چون آنرا بآئین شایسته سرانجام داد بوزارت
 اصفهان مامور شده در سنه (۹۸۴) نهمصد و هشتاد و چهار
 در گذشت * یکم کم زملاان وزرا * تاریخ است - برادرانش خواجه
 میرزا احمد و خواجگی خواجه اند - اولین پدر میرزا امین مولف
 هفت اقلیم است - کلانتری (ی) با تصدی خالصه داشت - طبعش
 موزون بود - شاه از کمال عاطفت می فرمود * * بیت *
 میرزا احمد طهرانی ما * ثالث خسرو و خاقانی ما
 و دومین نیز صاحب سخن است - پسرش خواجه شاپور که
 در شاعری مسام و مشهور است - و خواجه را دو پسر بود - آقا
 محمد طاهر و صلی تخلص - و میرزا غیاث الدین محمد معروف
 بغیاث بیگ - که با صبیحه میرزا علاء الدوله آقا ملا منسوب بود
 بعد فوت پدر غیاث بیگ از ناسازی در زگار با دو پسر و یک دختر
 بطریق قرار روانه هند شد - در راه اسباب بغارت رفته احوال

بمرتبه انجاسید که همگی دو استر سوازی بود - که بنوبخت سوار
 میشدند - چون بقندهار رسید صبیغه دیگر مهرالذها نام متولد گشت
 ملک مسعود تاجر قافله باشی که بعرش آشیانی (رشناس بود از حال او
 مطلع شده بسلوک پسندیده پیش آمد - چون بفتح پور رسید
 (۲) معرفتی نموده به ملازمت پادشاهی کامیاب گردانید - او بحسن
 خدمت و وفور رشادت بمنصب سه صدی رسیده سال چهارم
 بدیوانی کابل نامزد شد - و پس ازان بتدریج به منصب هزارگی
 و دیوانی بیوات اختصاص یافت *

و چون سلطنت بجنت مکانی رسید در سر آغاز جلوس
 میرزا را بخطاب اعتمادالدوله سرافراز ساخته با میرزا جان بیگ
 وزیر الملک شریک دیوانی سرکار والا گردانیدند - و در سنه
 (۱۰۱۶) هزار و شازده هجری محمد شریف پسرش از تباہ خردی
 با جمعی متفق شده خواست سلطان خسرو را از قید برآورد
 که زود گرد شکافته شد - و راز مخفی برملا افتاد - جنت مکانی
 او را با دیگران بیاسا رسانید - میرزا در خانه دیانت خان محبوس
 گشته بجریمه دو لک روپیه رهائی یافت - چون دخترش مهرالذها
 زوجه شیرافکن خان بعد کشته شدن او حسب احکم بحضور
 رسید از انجا (که از سابق منظور نظر محبت پادشاهی بود
 چنانچه در احوال شیرافکن خان ثبت افتاد) خواستگاری بمیان آمد

(۲) در [بعضی نسخه] معرفتی نموده *

او دعوی خون شوهر ایستادگی نمود - جنت مکانی بذابر آنکه
 قطب الدین خان کوکلتاش بدست شوهرش کشته شده معائب
 فرموده بسلیمه بیگم والدۀ سیدی خود بخشیده - (روز چذد
 بناکامی گذرانید - در جشن نوروز سال ششم سنه (۱۰۲۰) هزار
 و بیست هجری بتازگی نظر فریب گشته کهنه خواهش نوبی گرفت
 و دیرین آرزو تازگی پذیرفت - بهزاران سور و سرور بازدر اوج در آمد
 اولاً نور محل و ثانیاً نور جهان بیگم خطاب یافت - و بتقریب
 این نسبت خاص اعتماد الدوله بوکالت کل و منصب شش هزار
 سه هزار سوار و علم و نقاره بلذذ پایه گردید - و سال دهم بعنایت
 مخصوص محض (که در حضور نقاره بنوازند) از سایر امرا امتیاز
 گرفت - و در سال شانزدهم سنه (۱۰۳۱) یک هزار و سی و یک (که
 مرتبۀ دوم گانگشت کشمیر نصب العین عزیمت پادشاهی شد)
 چون حدود سیبیا مهبط رایات گردید پادشاه جریده بسیر قلعه
 کانگره متوجه گشت - (روز دیگر بذابر آنکه احوال اعتماد الدوله تنگی
 شده آثار یاس از چهره احوالش ظاهر گردید نور جهان بیگم
 شروع باضطراب کرد - ناچار عطف عنان بارو نموده بعیادت
 تشریف بخانه اعتماد الدوله ارزانی داشت - وقت سکرات بود
 گاهی از هوش میرفت - و گاهی افات می شد - بیگم بجانب پادشاه
 اشاره نموده بپدر گفت - که میشناسید - او در چنین وقت این بیت
 (۲) یا سیبا باشد (۳) نسخه [۱] در چنان وقت *

انوري خواند * * نظم *

* آنکه نابيدای مادر زاد اگر حاضر شود *

* در جبین عالم آرایش به بزند مهتري *

پس از دو سه ساعت برحمت حق پیوست - بچهل و یک کس

بفرزندان و خویشان او خلعت ماتمی عذایت شد *

اعتماد الدوله اگرچه شعر نمی گفت اما تتبع شعر متقدمین /

بسیار کرده - در انشا ید طولی داشت - و شکسته را متین و آبدار (۲)

می نوشت - و خوش محاوره رنگین صحبت شگفته رو بود - جهانگیر

پادشاه میگفت که صحبت او به از هزار مفرح یاقوتی ست

و با نویسندگی و معامله فهمی نیک اندیش کار روا بود

و خوش سلوک پسندیده معاش و بسیار عاقبت بین سلیم النفس

با دشمن هم عداوت نمیکرد - و اصلاً غضب نداشت - بزد و زنجیر

و تازیانه و دشنام در خانه اش نبود - اگر همه واجب القتل

بوده همین که بدو ملاتجی شده یا هفته مجرائی ار گشته

رهائی یافته بمطلب خود رسیده - و با این همه آسایش طلب

نبود - همه روزش در جزری و نوشتن میگذشت - در دیوانی او

محاسبه اعمال پادشاهی که از مدتها ملتوی بود انفصال یافت *

نور جهان بیگم با حسن صوري خوبیهای معذوي بسیار داشته

برسائی طبع و درستی سلیقه و شعور تند و فکر بجا یگانه روزگار

بود - پادشاه میگفت تا او بخانه من نیامد زینت خانه و معنی
 کدخدائی نفهمیده بودم - اکثر زیور و لباس و اسباب تزئین و تقطیع^(۲)
 که معمول هند است اختراعی و ابداعی او است - مثل دو دامنی^(۳)
 جهت پیشواز و پنجتولیه جهت اتره‌نی و بادله و کفاری و عطر
 و گلاب که بعطر جهانگیری موسوم است و فرش چاندنی همه
 رضع او است - و بمرتبه پادشاه را شیفته و مطیع خود ساخته بود
 که جز نام از پادشاهی بجهانگیر نماند - مکرر میگفت که من^(۴)
 سلطنت را بذور جهان پیشکش کردم - جز یک سیر شراب و نیم
 سیر گوشت دیگر هیچ چیز نمیخواهم - و فی الواقع بغیر از خطبه
 آنچه لوازم فرمان درائی بود بیگم بعمل می‌آورد - حتی در جهره که
 نشسته مجرای اُمرا میگرفت - و سکه بنام او زدند * * نظم *

* بحکم شاه جهانگیر یافت صد زیور *

* بنام نور جهان پادشاه بیگم زر *

و طغرای مناشیر باین عبارت رقم می‌یافت - حکم علیه عالییه
 مهد علیا نور جهان بیگم پادشاه - و بقدر سی هزاری منصب
 محالات تناخواه شد - گویند قبول این سلسله آنچه حساب کردند
 نصف ممالک محروسه پادشاهی بود - جمیع خویشان و منسوبان
 این دردمان حتی غلامان و خواجه سرایان منصب خانی و ترخانی

(۲) نسخه [ج] لباس تزئین (۳) در [بعضی نسخه] دو دامن (۴) نسخه

[۱] از پادشاه *

یافتند - هیره کنیز دائی دل آرام مرضه بیگم بجای حاجی کوکه

* بیت *

صدر اناث شد *

* کنند خویش و تبار از تو ناز و میزید *

* بحسن یک تن اگر صد قبیله ناز کند *

و بیگم در انعام و بخشش نیز افراط داشت - گویند روزه که
بحمام میرفت سه هزار روپیه خرج مقرری بود - و در محل
پادشاهی از درازده ساله تا چهل ساله کنیز بسیار جمع شده بود
باحدی و چپله عقد کرده داد - اما هرچند نسوان صاحب ملکات
رضیه باشند در اصل سرشت بنقصان عقل مفلطح اند - با این
همه خوبیا آخر خمیرمایه شورش و آشوب هندوستان گشت
چه دختره که از شیرافکن خان داشت بشاهزاده شهریار پور
خرد جنت مکانی داده در فکر ارتفاع دولت او افتاد - و مزاج
جهانگیری را از چنین خلف رشید وارث مملکت (که بخطاب شاه
بلند اقبال شاه جهان ملقب بود) منحرف نموده کار بجائے رسانید
که بفوج کشی و قتال و جدال انجامید - و عالمی بچار موجه فنا
فرورفت - چون تقدیر برآن رفته بود (که سریر خلافت بجلوس
صاحب قرآن ثانی زینت یابد) هیچ فایده بر سعیهای بیحاصلش
مترتب نگشت - پس از جلوس اعلیٰ حضرت بسالیان دو لک روپیه
موظف ساختند - گویند بعد از جنت مکانی جز لباس سفید نپوشید
و در مجالس شادی با اختیار خود نذاشت - سال نوزدهم سده

(۱۰۵۵) هزار و پنجاه و پنج در سن هفتاد و دو سالگی در لاهور
و دیعت حیات سپرد - و در مقبره (که در حوائی روضه جنت مکانی
خود بنا نموده بود) مدفون گردید - بیگم طبع موزون نیز داشته
مخفی تخلص میکرد - از دست *

* دل بصورت نهم نا شده سیرت معلوم *

* بنده عشقم و هفتاد و دو ملت معلوم *

* زاهدان هول قیامت ممکن در دل ما *

* هول هجران گذرانندیم قیامت معلوم *

* اعتبار خان خواجه سرا *

از معتمدان جنت مکانی بود - و از مغر سن پادشاه
پدرستاری اختصاص داشت - چون خسرو بعد فرار گرفتار گردیده
بحضور آمد و هنگام نهضت پادشاهی از لاهور بکابل شریف خان
امیر الامرا (که خسرو سپرد او بود) بنابر بیماری در لاهور ماند خسرو
حواله مومی الیه شد - ناهبرده ابتدا بمنصب در خور سرفروزی
یافته سال دوم حویلی گوالیار به تنخواه او مقرر گشت - و سال
پنجم به منصب چهارهزاری هزار سوار کامیابی اندرخت - و سال
هشتم از اصل و اضافه بیایه پنجهزاری در هزار سوار لوامی شادکامی
برافراشت - و سال دهم باضافه هزار سوار بر فراز بلذرتبگی برآمد
و سال هفدهم به منصب پنج هزار و چهار سوار فایز شد
چون بسیار پیر گشته بود بتفویض صوبه داری مستقر الخلاعه

و حراست قلعه و خزائن آنجا سر افتخار بآسمان رسانید - و سال
هیزدهم (که پادشاهزاده شاه جهان از ماندو کوچیده عزیمت
ملازمت پدر نمود - و فیما بین بآتش افروزی جمعی شعله فتنه زبانه
بر کشید) پادشاهزاده بفتح پور رسیده توقف داشت - و پس از
رسیدن افواج پادشاهی طرح داده بیک سو مایل گردید - پس از آنکه
موکب خسروی بنواحی اکبرآباد رسید از چون در حراست آنجا
شرائط نیکو بندگی بتقدیم رسانیده بود از اصل و اضافه بمنصب
شش هزار پندج هزار سوار و عطای خلعت و شمشیر مرصع و اسب
و فیل درجه اعتلا پیمود - و وقت موعود پا بعدم سرا کشید *

* ابراهیم خان فتح جنگ *

خلف اعتماد الدوله میرزا غیاث است - ابتدا از پیشگاه
جنت مکانی ببخشیکری و واقعه نوبسی احمدآباد گجرات مامور شد
در آن هنگام شیخ فرید مرتضی خان صوبه دار آنجا چهار بخشی را (که
میخواستند بضابطه کار کنند) دخل نداده بود - میرزا ابراهیم از
کارشناسی و زمانه سازی اصلا نام تعلقه نگرفته هر روز بهجری
میرفت - پس از یک ماه شیخ گفت که چرا بکار مرجوعه قیام
نمی نمائی - میرزا گفت مرا با کار غرض نیست - همین لطف نواب
میخواهم - شیخ بوکیل حضور بر نوشت که هرچه او با اعتماد الدوله
نوشته باشد بے کم و کاست بر نگارد - چون میرزا غیر از خوبیهای
شیخ هیچ بقلم نمی آرد وکیل به بیان واقع مطلع ساخت

مرتضی خان بآرامیده وضعی و سنجیده روزگاری میرزا استخوان
 نموده مهمات منصبداران بار را گذاشته حویلی و فیل و نقد از خود
 رعایت کرد - و پس از دو سه روز بمهمانی در خانه میرزا رفته
 جمیع اسباب ترک از فرش و ظروف طلا و نقره و دیگر لوازم
 (که از سرکار خود فرستاده بود) هبه نمود - و در آخر مجلس
 دستکی بنام منصبداران گجرات نوشت - که ضیافت بخشی نمایند
 پنجاه هزار روپیه در تحت اسم خود و پنجاه هزار روپیه بنام
 دیگر اهل مناصب و لک روپیه بزمینداران تفریق فرموده
 بمتصدیان خود گفت - که بالفعل از خزانه من این مبلغ بمیرزا
 برسانید - و شما بمردر تحصیل کرده داخل خزانه کنید - و مکرر
 بحضور نوشته در عرض یک سال بمنصب هزاری برآورد - چون
 سلسله اعتمادالدوله پیش آمد کرد میرزا بحضور رسیده در سال
 نهم به منصب هزار و پانصدی سه صد سوار و بخطاب خانی
 سرفراز گشته بخدمت بخشیکری حضور اختصاص یافت - و
 بتدریج به منصب والای پنج هزاری و خطاب ابراهیم خان
 فتح جنگ لوای تفوق برافراشته بصاحب صوبگی بنگاله و اودیسه
 دستوری یافت *

چون در سال نوزدهم که شاهزاده شاه جهان از راه تلنگانه عازم
 بنگاله شد احمد بیگ خان برادرزاده او (که بنیابت اودیسه

می پرداخت) بر سر زمیندار گروهه^(۲) زفته از سندوح این امر
 غریب به پدلی (که حاکم نشین آن صوبه است)^(۳) رسیده بذه
 و بار خود برداشته بکفک (که درازده کرده است) شتافت - و چون
 استعداد مقاومت در خود ندید راه بنگاله پیش گرفت - شاهزاده
 باوقیسه در آمده بابراهیم خان مصحوب جان نثار خان و اعتماد
 خان خواجه ادراک پیغام فرستاد - که چون از نیرنگی تقدیر گذر
 موکب منصوره بدین دیار افتاده اگرچه وسعت این ملک در نظر
 همت جولانگه نگاه بیش نیست اما چون این سرزمین سر راه
 واقع شده سرسری نمی توان گذشت و گذاشت - اگر او اراده رفتن
 حضور داشته باشد تعرض بدر و تصرف بمال و ناموس او نیست
 و اگر توقف را اصرار دهند بهر جا که درین ملک اقامت گزیند بدر
 مسلم است - ابوالهیم خان (که از صیت نهضت رایات شاهی از
 دهاکه باکبرنگر آمده بود) در جواب معروض داشت - که فرموده
 حضرت ترجمان احکام الهی ست - و جان و مال بندها بحضرت
 تعلق دارد - اما آئین نمک شناسی و حقوق تربیت پادشاهی
 سد راه من شده - نه هملازمت میتوانم رسید - و نه قرار فرار بخود
 داده روی خجلت با مثال و اقوان توانم نمود - و چون پادشاه
 این دیار به پیر غلام سپرده اند برای زندگی مستعار مجهول الکیمیت

(۲) در [بعضی نسخه] گروهه - و در [بعضی] کرده (۳) نسخه [۱]

این صوبه است *

که معلوم است چه مانده - نمی‌توان در کار رای نعمت تهاون
 ورزید - ناچار سر خود را پائند از سم ستوزان موکب اقبال ساخته
 می‌خواهم بعد از قتل من این ملک به بندهای درگاه اوزانی باد
 چون مردم او متفرق بودند و حصار اکبرنگر وسعتی عظیم داشت
 ابراهیم خان بمقبره پسر خود [که یک گروهی قلعه بر کنار دریای
 کنگ (که سابق پایان آن جریان داشته - و از مدتی بفصل مذکور
 افتاده) در کمال استحکام و رزانت اساس گذاشته] تحصن جست
 تا از جانب دریا کمک نوازه و آذوقه نیز تواند رسید *

شاهزاده از قول و فعلش (که حرف قتل بر زبان رانده
 و بیای خویش بمقبره در آمده) شگون فتح فرا گرفته دران بلده
 پرتو نزل افکنده بهادران را به محاصره آن محوطه برگماشت
 پس از آنکه از درون و بیرون نیران قتال التهاب گرفت عبدالله خان
 فیروز جنگ و دریا خان رهانه (بنابر آنکه آنطرف آب زه و زاد
 اکثر همراهان ابراهیم خان بود) از دریا گذشتند - ابراهیم خان
 سراسیمه گشته با احمد بیگ خان (که در همان ایام بار پیوسته بود)
 از حصار برآمده عرصه کارزار آراست - جنگی عظیم بمیان آمد
 احمد بیگ خان مردانه استاده زخمها برداشت - ابراهیم خان
 از مشاهده این حال تاب نیارده جلو انداخت - درین تاختن
 سر رشته انتظام از هم گسیخت - بیشتره همراهان دست بکار
 نا برده راه گریز سپردند - ابراهیم خان با معدرده پای همت

(۲) افشرد - هر چند مردم خواستند که ازان مهلكه بر آرند راضي نشد
و گفت كه وقت من مقتضى اين كار نيست - چه به ازين كه جان
در كار آقا سپري شود - هنوز سخني تمام نشده بود كه از جوانب
هجوم آورده بزخمهاي جان ستان كارش تمام ساختند - چون عيال
و اموال ابراهيم خان در قهاكه بود احمد بيگ خان خود را
درانجا رسانيد - شاه زاده نيز از راه دريا بدان سو راهي گشت
ناگزير مشاراليه ملازمت دريافت - و قريب چهل لك روپيه نقد
سوامي ديگر اجناس از اقمشه و فيل و غيره بقيد ضبط شاهزاده
درآمد - احمد بيگ خان ازان هنگام مورد عنايت شاهي بود - در
سال اول جلوس منصب عمده يافته حاكم قهه و سيوستان گرديد
و پس ازان بايالت ملتان امتياز اندوخت - و باز بحضور رسيده
پرگنه جايس و امينتهي پورب بجاگير او قرار گرفت - همانجا
باجل طبعي در گذشت - ابراهيم خان اولاد نداشت - اهليته او
حاجي حور پرور خانم (كه خاله نور جهان بيگم ميشد) زندگي
دراز يافته تا واسط عهد عالمگيري در دار الخلافه شاه جهان آباد
كول جلالي بطريق التمغا داشت - بجمعيت و رفاه گذرانیده
در گذشت *

(۲) نسخه [۱] راضي شد كه وقت من (۳) نسخه [ب] امينتهي پوري

* اسد خان معموري *

پسر عبد الوهاب خان عذائتي^(۲) تخلص برادر خود مظفر
 خان معموري ست - که در سخن طرازي و عبارت سنجي سليقه
 درست داشت - و صاحب ديوان است - در عهد جهانگيري
 ابتدا بخشى قندهار شد - پس ازان که سلطان داور بخش پسر^(۳)
 خسرو باتاليقي خان اعظم کوکه صاحب صوبه گجرات گردید او را
 ببخشيمرى آن ولايت برنواختند - همانجا ودیعت حیات سپرد
 اسد خان سپاهي درست بود - چون همراه عم خود مظفر خان
 به تته شتافت جوانان خوب ارغونیه نوکر کرده همراه گرفت^(۴)
 و نام بهمت و جوانمردی برآورد - و در پیشگاه سلطنت نیز
 پایه اعتبار خویش برتر افراخت - و چون سلطان پرویز باتاليقي
 مهلبت خان بتعاقب شاهزاده وليعهد رخصت یافت او هم در
 ساک کمکيان منتظم گشت - مهلبت خان بعد از (سیدن)
 برهان پور او را بحفاظت ایلچ پور تعیین کرد - چون سایر امرا
 و منصبداران دکن بکمک ملا محمد عادل شاهي معین شدند او نیز
 همراهی برگزید - ناگاه در جنگ بهاتوري (که مابین ملا محمد
 و ملک عنبر اتفاق افتاد) چشم زخمی عظیم بعادل شاه رسید
 و برخه امرای پادشاهي دستگیر شدند - و خان مزبور گرم و گدرا

(۲) نسخه [ج] عذائتي تخلص (۳) نسخه [اب] شده پس ازان (۴) در

[بعضی نسخه] سرمایه اعتبار خویش *

ازان معرکه برآمده خود را به برهان پور رسانید - و چون شاه جهان از بنگاله معارفت نموده بمحاصرگی آن بلده پرداخت خان مذکور باتفاق (او) تن تحصن جهته در نگاهداشت شهر مساعی جمیله بتقدیم رسانید - و کارهای دست بسته نمود - شاهزاده ناچار بے نیل مقصود برخاست - و او از پیشگاه خلافت و مہانبانی ببخشی گری دکن سر بلند گردید *

گویند خان جهان لودی (که بعد فوت سلطان پرویز بایالت دکن مستقل گشت) بفاضل خان آقا افضل که دیوان دکن بود از روی تعظیم بر می خاست - و برای او قیام نمی نمود - بسیار اظهار ملائت کرده - و گفته که برای مغلی بر می خیزد - و برای من سید بر نمی خیزد - در مبادی جلوس اعلیٰ حضرت از خدمت معزول گشته بحضور شتافت - و چهارده زنجیر فیل پیشکش گذرانید و چون در ایام محاصرگی برهان پور مردم او در مواجهه مردم شاهی زبان بدشنام و فحش کشوده بودند سخت متوهم و خوفناک بود - از آنجا که صاحبقران ثانی دریای کرم و معدن عفو بود بالطف پادشاهانه خوشدل و خرسند ساخت - و در سال دوم (۲) بخدمت فوجدارئی لکھی جنگل باضافه پانصدی ذات بمنصب دو هزار و پانصدی دو هزار و پانصد سوار معزز و مفخر گردانید

(۲) نسخه [ج] بمنصب دو هزار و پانصدی هزار و پانصد سوار *

و در سال چهارم سده (۱۰۴۱) هزار و چهل و یکم هجری در لاهور
بساط هستی در نوردید *

• اوداجی رام *

از بهمن دکن است - بهوشیاری و فطانت صاحب نام و نشان
گشته زمینداری ماهر تا مگر بدست آورد - و به نیروی بخت
بیدار و رشادت و کار طلبی نزد ملک عذیر اعتبار بهم رسانیده
صاحب حشم و جاه گردید - و در عهد جنم مکانی در سلک
ملازمان پادشاهی انسلاک یافته بمنصب چهار هزاره ذات و سوار
پایه برتر افراخته در کمیان دکن امتیاز یافت - چون خالی
از زور و مکر نبود نزد همه صوبه داران دکن نقش او بوقار و بزرگی
نشسته - هرگاه عساکر منصوره ببالاگهات دکن بر می آمد بنابر
شناسائی آن سرزمین صوابدید کارها برای او مفوض میشد - و او
از نیک طینتی در کارسازی خلق کوشیده وسیله کامیابی عالم
میگشت - سال هفدهم جهانگیری پادشاه زاد و ولعهد شاه جهان
عزیمت بنگاله و جهه همت ساخته از برهانپور بماهر رسید - امرای
دکنیه را که چشم داشت رفاقت از آنها نبود رخصت فروده
احمال و انقال زیاده را با فیلان حواله اوداجی رام نموده در قلعه
ماهور گذاشت - و چون مشارالیه در تقدیم خدمات پادشاهی هم
مساعی جمیله بکار می برد مهابت خان زیاده تر از همه عزت
و اعتبارش افزود *

چون سال نوزدهم امرای پادشاهی را بکمک عادل شاهیه
 با ملک عنبر در موضع بهاتوری پنج کردهی احمد نگر اتفاق جنگ
 افتاد و از کشته شدن ملا محمدلاری سردار لشکر بیجاپور سر رشته
 انتظام آنها گسیخت جادو رای و اوداجی رام دست بکار برده
 راه هزیمت سپردند - و بشومی اینها شکست عظیم بر فوج پادشاهی
 افتاد - لشکر خان ابو الحسن و میرزا خان منوچهر و عقیدت^(۲)
 خان بخشی دکن با رشیدا پسرش و چهل و دو مناصدار اسیر
 سر پنجه تقدیر گشته گرفتار قید ملک عنبر آمدند - بدنامی
 این چشم زخم با آنکه جادو رای کانتیه عمده تر بود عاید
 حال اوداجی رام گشته بسوء تدبیر و گریز پائی زبان زد مردم
 گردید - و متاع اعتبارش کساد یافته گرمی بازارش بآن رونق نماند
 و چون سال سیوم ساحت برهانپور از پرتو قدوم اعلیٰ حضرت
 ضیا پذیرفت و افواج گیتی کشا باستیصال خان جهان لودی تعیین
 یافت اوداجی رام را بعطای چهل هزار روپیه و اضافه هزاری
 هزار سوار بمنصب پنج هزاری پنج هزار سوار برنواخته آب رفته
 بجوی آوالش باز آمد - و در سال ششم سنه (۱۰۴۲) هزار
 و چهل و دو هجری بهمراهی خانخانان مهابت خان در ایام
 محاصره قلعه درامت آباد دیرین مرفی که داشت اشتداد نموده
 رخت هستی بر بست *

اوداجي رام با آنکه بحیاه کاری و تزدیر شهرت گرفته بود لیکن
 نامی بهمت و سخاوت برآورده - در فیض (سانی خلایق تقصیر
 نمیکرد - و ازین رو سرآمد امرای دکنیه بود - باوجود ضعف بنیه
 در پیرانه سالی بعشق و شاهد بازی حریص بود - زنی داشت
 مشهور برای باگه‌نی - که پس از امور زمینداری را بآئین شایسته
 سرانجام میداد - چون مردم کار آمدنی نوکر داشت بعد فوتش
 سه ساله بافتضای وقت (که مردم او متفرق نگردند) جگ جیون
 پسرش را با وجود مغرسن سه هزاری ذات در هزار سوار منصب
 تجویز نموده مخاطب باداجي رام ساخت - و او چون بسن (شد
 و تمیز رسید از نظم و نثر فارسی و حسن خط بهره تمام برگرفت
 و اوضاع اهل دکن را ترک داده برنگ امرای هند معاش
 بر ساخت - و بعزت و وقار بسر برده ماهر در جاگیر داشت
 پس از هر که بجانشینی آن سلسله نشسته خود را اوداجي رام
 (۲) منسوب نامید - از غرائب اتفاق همه آنها لاولد بودند - کار بمتنبی
 اودان - بلکه جگ جیون را نیز متنبی می‌شمارند - و چون بعد او
 دولت بونکت راو رسید آن حالت و منصب و آن دولت
 و جمعیت مانند - برسوم دیسمکھی اوقات میگذرانید - پس از
 دو متنبایش مدهو راو و شنکر راو قلیل منصب یافته محالات
 زمینداری سرکار ماهر و باسم بینهما تقسیم یافت - و رفته رفته

از پیرشدن آنها و تسلط حکام دخل دیسمکی هم منقطع گشته
اگر اعیان در مکانی گماشته دخیل باشد باز گشت بآنها ندارند
درین ایام نخستین از منصب و جاگیر افتاده در گذشت - و دومین
فی الجمله در برگذۀ باسم دخلی دارد - و رسومی میگیرد *

* افضل خان ملای ملا شکرالله شیرازی *

در دارالعلم شیراز پس از دانش اندوزی مدتی بدرس
و افتادۀ علوم رسمی اشتغال داشت - چون از راه دریا به بندر
سورت رسیده وارد خطۀ برهان پور شد خانخانان (که مقناطیس
داها بود) مید احسان خود نموده نگاهداشت - و بمصاحبیت برگزید
بعد ازان بشاهزاده شاهجهان پیوسته میر عدل لشکر ایشان شد
و در مهم رانا منشی و مصاحب همراه بود - چون بصوابدید او
مصالحیت با رانا قرار یافت بیش از پیش اعتبارش افزوده
بدیوانی سرکار پادشاه زاده امتیاز گرفت - و پس از انجام یافتن
آن یساق بالتماس شاهی از پیشگاه فرمان روائی بخطاب افضل خان
نامه وری اندوخت - و در مهم دکن از جانب شاهزاده با راجه
بکرماجیت بمرافقت وکلای عادل شاهیه به بیجاپور شتافته او را
بشاهراه عقیدت و فرمان برداری رهنمون گشته بهجاء زنجیر فیل
کوه شکوه و نفائس جنس و نقد و مرمع آلات برسم پیشکش آورده
از نظر گذرانید - و در سال هفدهم (که برگذۀ دهولپور شاهزاده

(۴) در [چند نسخه] تسلط احکام دخل (۳) فسخت [ج] عادل شاه *

بجاگیر خود در خواسته دریا خان را بهاسبانی آن تعیین نمود و پیش
ازین استدعا آن پرگنه بهسلطان شهریار قندخواه گشته از طرف او
شرف الماک دخیل کار گردید - و فیما بین پیرخاش انجامیده
اذناتا تفذکے بهچشم شریف الماک رسیده کور ساخت (زمانه را
خمیر مایه فتنه بدست افتاد - مزاج نور جهان بیگم (که جانب
شهریار را داشت) بآشوب گرائید - جنت مکانی هم (که زمام اختیار خود
بقبضه اقتدار بیگم سپرده بود) باغرای او از پسر و لیعهد دل دگرگون
فرمود - و شاهزاده (که بجهت مهم قندهار از دکن طلب حضور
شده بود) موقوف گشته آن یورش بر شهریار باتالیقی میرزا رستم
صفوی قرار گرفت - و بشاهزاده حکم شد که عوض جاگیر قدیم از صوبه
دکن و گجرات و مالوه بتصرف آورده هر جا ازین مکان خواسته باشد
محل اقامت نماید - و امرای کمکی برای یساق قندهار روانه کند
غرض آنکه اگر شاهزاده بتغیر جاگیر و جدائی مردم تن در دهد
بمرور فتور دیگر بجمعیت و سامان او راه خواهد یافت - و اگر
بشورش درآید و طریق سوء ادب پیش گیرد ناگزیر قادیب او را
وجه همت سازند - تا روزگار فتنه پرداز پیشتر چه نیرنگیها
برزوی کار آرد *

شاهزاده افضل خان را بحضور روانه نمود - که بپراهین عقلي
خاطر نشین جنت مکانی نماید که این کنگاش محض خطاست

(۴) در [بعضی نسخه] باغرای او (۴) در [بعضی نسخه] طلب شده بود *

سهل انگاری چنین مهم سترگ غیر از بداندیشی دولت ثمره
 ندارد - امور کلی برای زنان مفوض نداشته خود بنظر دربرین
 بمنجند - و حاشا که در ارادت این معتقد قنورے واقع شده باشد
 اگر بگفته بیگم جاگیر من تغیر می فرمایند باین وضع میان دشمنان
 چگونه بسر برد - التماس آنست که جاگیر مالوه و گجرات نیز
 تغیر شود - و بندر سورت که دروازه مکه است عنایت فرمایند
 که رفته مغزوی شوم - و همگی غرض شاهزاده آنکه شاید غبار
 شورش که مرتفع گشته بآبیاری مدارا و ملایمت فرو نشیند - و پرد
 آرزو و ادب از میان برداشته نشود - اما بدخواهان واقعه طلب
 نوعی اسباب فساد را آماده نساخته بودند که باصلاح کوشی افضل
 خان نتیجه مرتب گردد - اگرچه جنم مکانی متأثر شده به بیگم
 فهماندند بیگم زیاده بر سابق بعناد و عداوت افزوده بے نیل
 مقصود رخصت معارفت داد - چون شاهزاده را بیقین پیوست
 (که هر چند مدارا بکار رود محمول بر زبونی داشته بر تحکم
 خواهد افزود) ناچار پیش از اجتماع افواج پادشاهی باید شتافت
 یحتمل که این حجاب از میان برگرفته آید - چون این قصه درین
 اوراق هر جا بقدر اقتضای مقام تحریر یافته بتکرار نپرداخته
 بمطلب می گراید - که پس از آنکه شاهزاده از مقابل پدر عطف
 عنان نموده بماند و از آنجا بدرهان پور طرح اقامت انداخت

افضل خان بنابر برخه مصالح مهمات برفتن بیجاپور دستوری یافت
و چون شاهزاده از وصول عساکر حضور توقف بزهان پور صلاح ندیده
براه تانگانه عازم بنگاله گردید اکثر ملازمان راه بیوفائی سپردند
میرزا محمد پسر افضل خان نیز با اهل و عیال فرار نموده
جدائی گزید - شاهزاده سید جعفر بارهه را که بشجاعت خان
مخاطب گشته با خان قلی اوزبک برادر کلان تلیج خان شاهجهانی
بدنبال فرستاد که تا مقدور بمواسا برگردانند - و الا سرش بپارند
از پای حمیت افشوده بکماندازی ایستاد - هرچند بسخن سرائی
و چرب زبانی دلدهی نمودند موثر نشد - خان قلی را از پا درآورد
و سید جعفر را زخمی ساخت - و خود هم مردانه جان در باخت و چون
شاهزاده همواره در مدد تدارک مافات بوده استرضای خاطر پدر
بزرگوار را جویا بود بعد از مراجعت بنگاله افضل خان را با پیشکش
شایسته در سنه (۱۰۳۵) هزار و سی و پنج سال بیستم جهانگیری
روانۂ حضور ساخت - جنت مکانی از نامهربانی افضل خان را هم
در حضور نگاهداشته بخدمت خانسامانی مباحثات بخشید - و سال
بیست و دوم (که انتهای الویله پادشاهی بسیر کشمیر اتفاق افتاد)
افضل خان بنابر معوبت راه با کار خانجات زاید در لاهور ماند
و هنگام مراجعت سانحه ناگزیر رداد - شهریار در لاهور خود را
بسلطنت موسوم ساخته افضل خان را وکیل و مدار عالیہ جمیع مهمات
گردانید - و چون از در باطن در اندواهی شاهجهان مضمور داشت

دور (که شهریار افواج مرتب ساخته بمسرداری سلطان بایسافر
 بمقابل آصف خان تعیین کرد - و خون هم سوار گشته از عقب
 (اهی شد) برگذار که رفتن خود شایان دولت و مذاصب حال
 نیست. توقف تا بدین شهر اشک و غمور بسبب بیانیه گاهداشت
 تا مردم بی سر و پا (که زرهایی مفت گرفته فراهم شده بودند)
 بدون سردار بی آنکه هنگام ستیز و آریز گرم شود پیریشان گشتند
 ناچار شهریار بقلم ارک خزید - و چون در سنه (۱۰۳۷) هزار
 و سی و هفت فردوس آشیانی سریر آرای هندوستان گردید بیست
 و ششم جمادی الآخر سر آغاز جلوس بوسیله فضاؤل صوری و معزوی
 و ذریعه اخلاص خالص و عقیده راسخ و قدم خدمت و وفور
 مزاجدانی و کار شناسی (که بمزید اعتبار و مزیت اعتماد امتیاز
 داشت) از دارالسلطنت لاهور (سیده دولت ملازمت اندر خدمت
 و باضافه پانصدی پانصد سوار بمنصب چهار هزاری ذات و دو هزار
 سوار سربلند گشته بخدمت میر سامانی بدستور سابق منصوب
 گردید - و در سال دوم از تغییر ارادت خان سارچی بخدمت
 والا مرتبت دیوانی کل و اضافه هزاری هزار سوار پایه بلند تر
 ۱۰۳۸
 افراخت * مصرع * * شد فراطون وزیر اسکندر * تاریخ است
 و در سال ششم برای تحصیل مجد و شرف التماس قدم
 ۱۰۳۸
 پادشاهی بمنزل خود (که مسمی و مورخ بمنزل افضل است) نمود

و از محل رکوب خلافت پناهی تنها منزل خود (که بیست و پنجم
 جریب مسافت داشت) اقسام اقمشه پانصد گسترده - و در سال
 یازدهم بمنصب هفت هزاره سرافندخار بکیوان رسانید - و در سال
 دوازدهم که سنش بهفتاد رسیده بود عارضه جسمانی طاری گشته
 آثار ارتحال بروجنات احوالش لایم گردید - اعلیٰ حضرت بعبادت
 بسر وقت ار تشریف فرموده بذل تفقذات نمودند - دوازدهم رمضان
 سنه (۱۰۴۸) هزار و چهل و هشت هجری در لاهور ازین سرای
 پر ملال درگذشت - تاریخ فوتش یافته اند *
 ۱۰۴۸ * ع *

* ز خوبی برد گوی نیک نامی *

فاضل مذهب الاخلاق بود - اعلیٰ حضرت مکرر می فرمود که در بیست
 و هشت ساله ملازم پیشگی در حق هیچ کس از افضل خان
 سخن بد نشنیده ام - در فصاحت حسان وقت بود - و در هیئت
 و هندسه و حساب نیز مهارت داشت - آنچه گویند (با این همه
 علم و دانش اصلا بکاغذ نمی رسید - و سیاق دان نبود) یحتمل که
 بذکر عالی جاهلی و بپرانی باشد - بلی تمام اختیار بر دیانت رای
 ناگر گجراتی (که پیش کارش بود) گذاشته - همه جواب و سوال
 او می کرد - چنانچه یکی از طرفا بعد فوتش در مریه گفته که چون
 فرشتها در قبر سوال نمودند خان گفت که از دیانت رای بپرسید که
 جواب شما خواهد داد - مقبره او آنروی آب جون واقع اکبر آباد است

فرزندی ازو نماند - برادرزاده خود عذایت الله خان مخاطب
بهاقل خان را به پسری برداشته بود *

• اخلاص خان حمین بیگ *

از والا شاهیان فردوس آشیانی ست - پس از آنکه امی حضرت
بر تخت پادشاهی نشست سال اول او به منصب دو هزار
هشت صد سوار و انعام شش هزار روپیه نقد لوی کامرانی برافراشته
بدیوانی موبه برهان پور مامور گردید - و سال سیوم باضافه دو صد
سوار کام دل برگرفت - و سال چهارم بفوجداری اجمیر سوبایه
سربازدی اندوخت - و سال سیزدهم مطابق سنه (۱۰۴۹) هزار
و چهل و نه هجری سفر آخرت اختیار کرد - نعیم بیگ پور از
بمنصب پانصدی دو صد و بیست سوار مرقی گشته سال پانزدهم
رو بعدم خانه نهاد *

(۲) • آصف خان مشهور بآصف جاهی *

میرزا ابوالحسن نام پسر اعتماد الدوله و برادر کلان نور جهان
بیگم است - پس ازان که بیگم بشرف ازدواج جذت مکانی اختصاص
گرفت میرزا بخطاب اعتقاد خانی و خانسامانی امتیاز یافت
و در سال هفتم جهانگیری سنه (۱۰۲۰) هزار و بیست هجری
صبیه او ارجمند بانو بیگم را (که به ممتاز محل موسوم است

(۲) نهضت [۱ ب] آصف خان ابوالحسن مشهور بآصف جاهی *

و دخترزاده میرزا غیاث الدین آصف خان میشد (در عقد تزویج شاهزاده سلطان خرم مخاطب بشاهجهان درآوردند - و سال نهم بخطاب آصف خانی و اضافهای پی در پی بمنصب شش هزار شش هزار سوار سر افتخار برافراخت - و دران آیام که میان جنت مکانی و شاهزاده شاه جهان غبار کلفت و ملال برخاست بد اندیشان واقعه طلب آصف خان را بجانب داری شاهزاده متهم داشته مزاج بیگم را از چنین برادرے که (کن) (کین) خلافت بود منحرف ساختند *

* چون غرض آمد هنر پوشیده شد *

* مدح حجاب از دل بسوی دیده شد *

و از را مخمل مطلب پنداشته بتقریب آوردن خزائن آگره از حضور برآوردند - اما آصف خان بذابر وصول شاهزاده بفتح پور برآوردن خزانه از قلعه مبارک آگره صلاح وقت ندانسته بحضور برگشت و هنوز بحوالی متعرا نه پیوسته بود که ارباب کنکاش بزم شاهی بمبالغه عرض کردند که درین هنگام مثل آصف خان سردارے را از دست نباید داد - چه فوت چنین قابو خلاف آئین حزم و هوشیاری ست - شاهزاده که (۲) همگی همت والای او بتحصیل رضاجوئی پدر (بزرگوار مصروف بود) عمدا مسامحه بکار برد - و پس از آنکه شاهزاده از مقابل پدر والا قدر عنان تاب گشته بمالوه

(۲) نسخه [۱ ب] که شاهزاده را که همگی *

شتافت سال هیزدهم آصف خان بصاحب صوبگی بنگاله رخصت یافت. اما دران ایام که روانه شدن شاهزاده به بنگاله بتحقیق پیوست بتقریب نگرانی خاطر بیگم از جدائی برادرزاده از راه برگردانیدند چون در سال بیست و یکم سده (۱۰۳۵) هزار و سی و پنج برکناره آب بهت از مسافله و مسافحه او مهابت خان استبلا یافته جنت مکانی را بدست آورد آصف خان (که سلسله جذبان این همه فساد بود) پس ازین حرکت بے برکت دید که سعی بجائے نمیرسد و رهائی از چنین دشمن قوی غیر متصور است - ناگزیر بقلعه انک که در تیولش بود شتافته متحصن گشت - مهابت خان بسرکردگی میرزا بهره‌ور پسر خود جمعی را فرستاد که گرم و گیرا رفته محاصره نمودند - و بعد ازان خود شتافته بعهد و پیمان برآورده با ابوطالب پسر و خلیل الله خویش او نزد خود نگاه میداشت و پس ازانکه از حضور اداره گشت در گذاشتن آصف خان تهران می نمود - بعد از مبالغه از جانب پادشاهی خاطر خود بعهد و سوگند و پرداخته روانه درگاه ساخت - درین هنگام آصف خان بصاحب صوبگی پنجاب اختصاص یافته بمنصب والای وکالت نیز ضمیمه مراحم گردید - و بعد آن بمنصب هفت هزار هفت هزار سوار لوای ناموری افراشت - و در سده (۱۰۳۷) هزار و سی و هفت هجری سال بیست و دوم جنت مکانی هنگام معارفت

از کشمیر چون از منزل (اجور) کوچ نمود در اژدای (اه پیدال) معدان
خواست - همین که بلب نهاد گوارا نیفتاد - و تا رسیدن منزل
حال بدین مذوال بود - روز دوم بیست و هفتم صفر سفر آخرت
گزید - غریب شورش در اردو افتاد - آصف خان داور بخش پسر
خسرو را از قید برآورده بسطنت موهوم برداشت - او باور نمیکرد
بایمان غلاظ تسای بخش خاطر او شده روانه منزل پیش گشت
بیگم (که خواهان سلطنت شهریار بود) میخواست آصف خان را
با اعظم خان میربخشی (که هر دو رکن رکن سلطنت و مخل
مدعی او بودند) مقید نماید - هر چند کسان بطلب برادر
فرستاد آصف خان عذر خواسته نزد او نرفت - بیگم نیز با نعل
جنت مکانی از عقب راهی شد - آصف خان بذاری نام هندو مشرف
فیل خانه را (که در تیز روی و مبدک تگی شهرت داشت) از منزل
چنگیزهائی بخدمت شاهجهان کسب نمود - و چون وقت مقتضی
تحریر نبود این خبر را بتقریر او حواله کرده انگشتری مهر خود
بار سپرد - تا سحله باشد بر اعتماد - و آن شب در نوشهره بسر برده
روز دیگر از کوه برآمده در بهنبر نزل نمودند - و بتجهیز
و تکفین پرداخته نعل را پیشتر فرستادند - تا در باغی (که بیگم
آنطرف آب لاهور اساس نهاده بود) بخاک سپارند - چون مجزوم
و متیقن وضع و شریف بود (که این همه توطیه استدامت دولت
شاهجهان است - و داور بخش گوسفند قربانی پیش نیست) همه

امرا و سایر بزرگان فرمان‌پذیر آصف خان بودند - و او (که از بیگم مطمئن خاطر نبود) سرشته احتیاط از دست نداده مردم را از آمد و رفت نزد بیگم ممنوع ساخت - بلکه گریزند بیگم را از محل پادشاهی برآورده در منزل خود جا داد - چون بسه کره‌هی لاهور رسید سلطان شهریار (که بعلمت داء الثعلب موی ریش و برکت ریخته و از تف آتشک آباه زده پیشتر بلاهور شتافته بود) خود را باسم بی مسمای سلطنت موسوم ساخته در عرض یک هفته بصرف هفتاد لک روپیه لشکر فرام آورده بسردار (می میرزا) بایسنغر پسر سلطان دانیال از آب گذرانید - و خود با دو سه هزار سوار در ظاهر شهر لاهور ایستاده انتظار نیرنگی تقدیر داشت * * ع *

* منتظر تا فاک از برده چه آرد بیرون *

بعد تلافی فریقین در حمله اول انتظام فوجش از هم گسیخت - و دست بکار نا برده هر کدام برای شتافت - شهریار ازین خبر موحد بهبود خویش نسنجیده بقلعه در آمد - و خود را بدای خویش بدام افکند - امرا بدرون ارک شتافته داور بخش را سریر آرا ساختند - و شهریار را (که بحرم‌سرای جنت‌مکانی رفته در کنجه خزیده بود) فیروز خان خواجه سرا بیرون آورده به آله وردی خان سپرد - او فوطه کمرش کشوده هر دو دستش بآن بسته پیش داور بخش حاضر ساخت - و پس از تقدیم کورنش و تسلیم محبوس گشته بعد از دو روز مکحول گردید *

و چون این ماجرا از روی نوشته ساهوکاران معلوم شاه جهان شد خدمت پرست خان رضا بهادر را از احمد آباد گجرات پیش آصف خان بلاهور فرستاد - و بخط خاص ترقیم یافت که درین وقت (که آسمان آشوب طلب و زمین فتنه خیز است) اگر داور بخش را با دیگر شاهزادگان آواره محارای عدم نمایند بصلاح قریب تر است آصف خان روز یکشنبه بیست و دوم شهر ^(۴) ربیع الآخر سنه مذکور داور بخش را دستگیر ساخته خطبه بدام شاه جهان خواند - و بیست و ششم جمادی الاول او را با گوشاسپ برادرش و سلطان شهریار را با طهمورث و هوشنگ پسران سلطان دانیال از زندان زندگانی برآورد - چون فردوس آشیانی باآگه رسیده سریر آرای هندوستان گشت آصف خان با شاهزاده دارا شکوه و محمد شجاع و محمد اردنگ زیب (که نبیره او می شدند) و سایر امرا از لاهور باآگه رسیده دوم رجب همین سال بزمین بوس خلافت استسعاد یافته بخطاب یمین الدوله آصف خان و در مخاطبات با لفظ عمو سرش بفلک برین رسید - و بدایه والای وکالت و تفویض مهر اورک و منصب هشت هزار و هشت هزار سوار در اسپه سه اسپه (که تا آن وقت هیچ امیری بدان مرتبه نرسیده بود) بلند مرتبه گردید - و پس از آن (که یمین الدوله در مجلای فوج خود پنج هزار سوار خوش اسپه درست یراق از نظر گذرانید) منصب نه هزار و نه هزار سوار و جاگیر

سیر حاصل پنجاه لک (روپیه) وصولی مرحمت شد - و در آغاز سال پنجم از برهان پور جهت گوشمالی محمد عادل شاه بیجاپوری بتزک تمام و فوج سنگین دستوری یافت - و چون حوالی بیجاپور مخیم معاکر نموده دست بزدن و بستن برکشاد محمد امین مصطفی خان داماد ملا محمد لاری و خیریت خان عم رندوله خان حبشی از قلعه برآمده به پیشکش چهل لک (روپیه) آشتی قرار داده بقلعه برگشتند خواص خان که مدار علیه سلطنت بیجاپور بود از ویرانی آن ملک و قلمت آذوقه و کمی گاه و هیمة در فوج پادشاهی آگهی یافته بدفعیه می پرداخت - گویند درین یساق نه قحط غله فقط بود - بلکه فقدان همه مایحتاج بجائی رسیده که جفت کفش بچهل (روپیه) می ارزید و فعل بندهی یک اسپ بده (روپیه) میشد - ناچار یمین الدوله از گرد بیجاپور برخاسته به سمت رای باغ و مریج که ملکی آباد بود سر کشیده از تاخمت و تاراج دقیقه فرو نگذاشت - چون برشکال بر سر رسید مراجعت نمود *

گویند درین مهم روزی در مجلس خلوت آصف خان تقریب شد - اعظم خان گفت که الحال پادشاه محتاج ما و شما نیست آصف خان گفت غیر از ما و شما هم کار ملکی نخواهد شد - این حرف بپادشاه رسید - گران آمد - فرمود که احسان او بر ذممه من ثابت است - لیکن آینده در امور خلافت بار تصدیع نباید داد

(۲) نسخه [ج] داماد محمد لاری (۳) در [بعضی نسخه] خبرت خان *

پس ازان صحبتها اگرچه کم دار و مریز بود لیکن بظاهر سر موئے
 در رتبه و انوار نکاست - بلکه پس از فوت مهابت خان در سال
 هشتم خطاب والای خانخانانی و سپه سالاری ضمیمه القابش
 گردید - سال پانزدهم سنه (۱۰۵۱) هزار و پنجاه و یک در لاهور
 بمقام ممد استمقا بعالم بقا خرامید - گویند با خوش خوری
 اشتیای بسیار داشت - یک من شاه جهانی خوراک شبانه درزی
 میشد - و چون بیداری بدبر کشید بیک پداله نخود آب اکتفا
 می نمود - (زه افسوس آصف خان) تاریخ است * در حوالی مقبره
 جنت مکانی مدفون گشت - حسب الحکم عمارت و باغچه ترتیب
 یافت - درزی که اعلی حضرت بعیادت او رفتند سوای حویلی
 لاهور که به بیست لک روپیه مرتب شده و دیگر منازل و بساطین
 دهایی و آگه و کشمیر دو کرد و پنجاه لک روپیه از جواهر و نقد
 و طلا و نقره و اجناس دیگر نوشته از نظر اعلی حضرت گذرانید
 که همه ضبط سرکار شود - پادشاه بیست لک روپیه بسمه پسر
 و پنج دختر او و حویلی لاهور بدارا شکوه مرحمت نموده تدمه
 ضبط فرمود *

آصف خان از هر عام بهره داشته - و معقولات را بیشتر ورزیده
 لهذا در القای (که برای او در دفاتر پادشاهی می نوشتند)
 این فقره داخل است (شعله افروز فطرت اشراقیان دانش آموز
 طبیعت مشائیان) و از خوش نویس درست محارره و سیاق دان

معامله فهم بود - محاسبهٔ عمال خالصه و امرای دیگر خود فیصل می کرد - احتیاج برهنه‌مونی کسی نبود - اخراجات و مصارفی که در سرکارش بود بعقل نمی‌گذرد - خصوص در ضیافت قدوم پادشاه و شاهزادها و بیگمان که بقربابت قریبه اکثر اتفاق میشد - سوای پیشکش و نذورات (که مبلغی خطیر بود) چه تکلفها که در اطعمه و اشربه بکار نمی‌رفت - و چه آرا و پیرا که بیرون و درون را در نمی‌گرفت - و نوکر هم عمده و بیش قرار نگاه میداشت - و مثل پدر بسیار ملایم و متواضع بود - پسران و خویشان آن نوین مذبح‌الشان (که درین دولت والا اقتدار بمراتب سترگ امارت فایز گشته اند) درین محائف هر یک بجای خود رقم پذیر شده اما ممتاز محل (که صبیئهٔ قدسیهٔ او ست)^(۲) در سن بیست سالگی بشرف هم‌خوابگی فردوس‌آشنایی در آمده چهارده نوبت متکفل بار حمل گشت - ازان جمله چهار پسر و سه دختر تا آخر ایام سلطنت والد ماجد نصارت بخش چارچمن زندگی بودند - سال چهارم جلوس سنه (۱۰۴۰) هزار و چهارم هجری در بلده برهان پور آن عقیقه را (که عمرش از سی و نه سال در گذشته بود) بمجرد تولد دختر ستوده سیر موسوم بگوهر آرا بیگم حال متغیر گشت بطلب پادشاه اشاره نمود - اعلیٰ حضرت بکمال اضطرار رسیده بملاقات واپسین ذخیره مدت درزی اندوختند - هفدهم ذیقعه بیگم

(۲) در [بعضی نسخه] لفظ که نیست .

در باغ زمین آباد آنروری آب تبی بامانت مدفون گردید * * ع *

* جای ممتاز محل جنت باد * تاریخ است *

گویند محبتی مفرط میان زوجین مکرمین بود - چنانچه
اعلیٰ حضرت بمفارقت آن پرده نشین خلوتکده عدم مدتها توب
ملبوس رنگین و استماع نغمه و استعمال عطریات فرموده ترتیب جشن
و اعیاد موقوف نمود - و تا دو سال از جمیع مستلذات اجتناب
بعمل آمد - و متروکه آن مرحومه (که زیاده بر یک کرور روپیه
بود) نصف به بیگم صاحبه و نیمه بدیگر فرزندان تقسیم یافت
و پس ازین واقعه بشش ماه شاهزاده محمد شجاع و وزیر خان
و سستی خانم صدرالذخا نعلش آن مغفوره را باکبرآباد برده
جنوب رویه مشرف بر دریای جون (که تعلق بر اجه مانسنگه داشت
و ارتا بر اجه جیسنگه رسیده بود) دفن کرده (روضه فیه بکمال
طراحی و تقطیع) که نظیر آن در هندوستان نیست) بصرف پنجاه لک
روپیه در مدت دوازده سال صورت انجام گرفت - و سی موضع
از حویلی اکبرآباد و پرگنه نگرچند بحاصل یک لک روپیه از قرار
دوازده ماه و محصول داکین و سرای متعلقه آن مقبره که دو لک
روپیه است وقف نمودند *

* اهتمام خان *

از والا شاهیان فردوس آشیانی ست - سال اول جلوس بمنصب

هزاری دو صد و پنجاه سوار مورد تفضل شد - سال سیوم [چون اَلکَه
 دکن معسکر پادشاهی گردید - و سه فوج بسرداری سه امیر جهت
 مالش خان جهان لودی و تخریب ملک نظام الملک دکنی (که
 او را پناه داده بود) تعیین یافت] او بهمراهی اعظم خان بداروغگی^(۲)
 توپخانه آن فوج اختصاص گرفت - و در محاربه (که اعظم خان
 بر سر خان جهان لودی تاخت آورد - و بهادر برادرزاده خانجهان
 بمدافعه پا قایم ساخت) در برآمدن بر قلعه کوه او باتفاق بهادر خان
 زوهره از پیش قدمان بوده مصدر تردد نمایان گردید - و پس از آنکه
 اعظم خان عزیمت استیصال مقرب خان و بهلول پیش نهاد همت
 ساخته جانب جاکهیری راهی گشت او به تسخیر قلعه قانگی
 نامزد شده در گرفتن آن نیکو خدمتی بظهور آورد - سال چهارم
 از اصل و اضافه بمنصب هزاری چهار صد سوار امتیاز یافته
 نهانه داری جالده مامور گشت - و سال پنجم باضافه دویست
 سوار سربلندی پذیرفت - و سال ششم بمنصب دو هزاری هزار و
 دویست سوار سرمایه امتیاز اندوخت - و سال هفتم (که اعلیٰ حضرت
 نوبت دوم بدکن تشریف فرمود - و سه فوج بسرداری سه عمده
 بکوشمال ساهو بهواسله و تخریب ملک عادل خانیه مورخص شد)
 او باضافه سه صد سوار بهمراهی خان دران دستوری پذیرفت
 و در محاربه قلعه اوسا حصول مجرا نموده بعد تسخیر بتغویض

(۲) نسخه [۱] و داروغگی *

قلعه داری آنجا سر عزت بر افراخت - و سال دهم بعنایت نقاره گوس
شادمانی نواخت - و سال سیزدهم از آنجا عزل یافته حسب التماس
شاه زاده محمد اوزنگ زیب بهادر حاکم دکن به تھانه داری کهیرله
مضاف برار لوای امتیاز بر افراشت - و سال چهاردهم از دکن بحضور
شنافته بمرحمت خلعت و اسب و فیل به تھانه داری غوربند
از تغیر همت خان طبل شادکامی زد - و سال دهم و نیم همراه شاهزاده
مراد بخش بتسخیر بلخ و بدخشان شنافته بعد افتتاح قلعه غور
بعراست آن مخصوص گشت - و چون ظاهر شد که سلوک خوب
با مردم آنجا ندارد سال بیستم تغیر شده در همان سال مطابق
سنه (۱۰۵۶) هزار و پنجاه و شش هجری در گذشت *

✓ • اسلام خان مشہدی *

میر عبد السلام مخاطب باختصاص خان است - از دیرین
ملازمان ایام شاهزادگی فردوس آشیانی ست - در ابتدا سمت
منشی گری داشت - در سنه (۱۰۳۰) یک هزار و سی سال پانزدهم
جہانگیری (کہ الویۃ شاهی مرتبہ ثانی باصلاح مہمات دکن باہتزاز
آمد) میر بوکالت دربار مامور شدہ بہ منصبہ درخور و خطاب
اختصاص خان سرافرازی یافت - در هنگامی (کہ مزاج جنت مکانی
از جانب شاهزادہ منحرف شدہ او را از حضور بر آوردند)
بخدمت شاهی پیوستہ در گردش فلکی از رکاب شاهی انفکاک

نجست . و پس از آنکه قلمه جانیر مطرح اقامت شاهي گردید
 (چون دران ایام ابراهیم عادل شاه رخت زندگانی ازین جهان فانی
 بر بسته بود) بتعزیت و دلجوئی رای عهد از محمد عادل شاه
 رخصت بیجاپور یافت . اختصاص خان مراسم تسلیه و آداب سقارت
 چنانچه شاید بتقدیم رسانیده در سرآغاز جلوس اعلیٰ حضرت
 بر سریر فرمان روایی هندوستان با پیشکش گران و اقسام جواهر
 بیش بها سعادت استلام عتبه خلافت اندوخته بمنصب چهار هزار
 دو هزار سوار و خطاب اسلام خان و خدمت بخشی گری دوم و عرض
 مکرر (که متصدی آن جز معتمد نشاید) سر برافراخت - و چون
 اعلیٰ حضرت باستیصال خانجهان لودی لوی عزیمت بدیار جنوبی
 برافراشت او بحراسمت اکبر آباد (که مستقر الخلافه و دارالسلطنه
 هند بوده) مامور شد - و چون شیر خان تونور ناظم گجرات سال چهارم
 بساط هستی در نوردید اسلام خان به تفویض منصب پنج هزار
 و مرزبانان آن دیار نامزد گردید - و در آخر سال ششم بوالا پایتخت
 میر بخشی گری تصاعد نمود - (بخشی ممالک) تاریخ است *
 و سال هشتم از تغیر اعظم خان بنظم ممالک فسیحة الممالک بنکاله
 دستوری یافت - و در انجا ابواب فتوحات شگرف بر روی روزگار
 کشوده گردید - مالش آشامیان بآئین گزین - و اسیر شدن دامان
 مرزبان آشام (۲) و تسخیر قلاع که یکروز در عرض دو پهر پانزده حصار

مفتوح گشت - و گرفتن سري گهاٲ و ماندو - و تهانه نشين شدن
 تمام محال كوچ هاجو - و بدست افتادن پانصد سفيذه آنها در سال
 يازدهم پيرايه و قوع گرفت - و مانك راى برادر مرزبان مگه
 (كه باستقلال حكومت چانگام داشت) از استيلاى مردم رخنك
 ملتجي باسلام خان گشته سال درازدهم سنه (۱۰۴۸) هزار و چهل
 و هشتم در جهانگيرنگر معروف بدهاكه بخان مذكور پيوست - و در
 سال سيزدهم اسلام خان حسب الطلب بحضور رسيده بوصول رتبه
 رفيعه وزارت ديوان اعلى چهاره برتري افروخت - و چون خاندوران
 نصرت جنگ صاحب صوبه دكن كشته شد اسلام خان در روز جشن
 سال نوزدهم بمنصب شش هزارى ذات و سوار چهاره كاميابي افروخته
 بمرزبانى آن ولايت اختصاص گرفت - و برادر و پسران و داماد
 او باضافه مناصب خوش داي اندرخته بهمهراهي تعيين گشتند *
 گويند چون خبر فوت خاندوران رسيد اعلى حضرت باسلام خان
 فرمود كه كسى را براى صوبه دارى تجويز نمايند - او بخانه آمده
 با مشيران هوا خواه خود گفت - كه پادشاه چنين فرموده - بعد از
 كامل داني آنچه بخاطر ميرسد نام خود بايد گرفت - گفتند اين
 چه داي صواب است - وزارت اعظم و قرب حضور باجه بحكومت
 دكن نميدهد - گفت مسلم - اما آنچه بذهن درآمده پادشاه براى
 (۲) در [اكثر نسخها] سنه (۱۰۴۸) چهل و هشتم - اغلبكه رقم هزار را
 بقصد اختصار ترك گفته *

وزارت سعدالله خان که بدو سر التفات است بهانه طلب شده - معاد
 بتقریبی عزل بمیان آید - پس درین صورت چه بهتر - همه باستحسان
 رای او گرانیدند - همان روز آخر وقت بخلاف معمول و استموار
 شمشیر و سپر بسته بدربار حاضر شد - پادشاه استفسار فرمود
 عرض کرد - حکم شده بود که کسی را بجهت دکن برگزیند - سواهی
 غلام دیگرے بخاطر نرسید - مستحسن افتاده فرمودند که نیابت
 وزارت بکه باید داد - گفت بهتر از سعدالله خان کسی نیست
 منظور شد - همین که او رهگرایی تعلقه گردید وزارت کل بالامالت
 به سعدالله خان تفویض یافت - درست قیاسی و راست اندیشی
 اسلام خان برهمگذاشت - و در سال بیستم از اصل و اضافه
 بعالی منصب هفت هزار و هفت هزار سوار امتیاز یافت *

و چون از برهان پور به بلده اوزنگ آباد انتهای نمود عارضه
 جسمانی طاری گشت - دانست که سفر واپسین است - بصوابدید
 چتر بهوج کاتب سرکار خود و خواجه عنبر متصدی جاگیر دفاتر را
 سوخته اموال را پیسران و برادران و سایر مردم محل خفیه
 قسمت کرده طومار بیست و پنج لک روبیه (رانگ حضور
 ساخت - چهاردهم شوال سال بیست و یکم سنه (۱۰۵۷) هزار
 و پنجاه و هفت پیمانگ حیانش لبریز گردید - حسب الوصیت
 در سواد آن معموره مدفون گشت - و مقبره و باغی طرح انداخت
 تا امروز اگرچه کهنگی دریافته تر و تازگی دارد - خواجه عنبر

بر سر قبر نشست - اعلیٰ حضرت ازین ماجرا آگهی یافته نظر بر
دیرین بندگی او اغماض نمود - و در خور هر کدام به پسرانش
رعایت اضافه و خدمت فرمود - و چتر بهوج بدیوانی مالوه
سرافراز گردید *

اسلام خان از علم معقول و منقول و انشا و خط بهره تمام داشت
و در مهمات پادشاهی حریص بود - نمی خواست که بدیگر ارباب کار
دخل دهد - و کارها را بدقت و سختی می کرد - اهل دکن (که
از خاندوران دلربش بودند) چشم مرهمی داشتند - حاصل نشد
اما در ملک آبادی همه گماشت - و ذخائر قلاع را بفاییت فروخته
از سر نو مرتب کرد - اسب و فیل خوب در سرکارش جمع شده بود
با آنکه طاقت سواری اسب نداشت لیکن در تیمار و احتیاط
آن سعی بایغ می کرد - شش پسر داشت - ازان جمله احوال
اشرف خان و صفی خان و عبدالرحیم خان جدا گانه ثبت شده
پسر سیومین او میر محمد شریف بعد فوتش به منصب هزارگی
در صد سوار سرافرازی یافته - و سال بیست و دوم فردوس آشیانی
همراه سلطان محمد اردنگ زیب بمهم قندهار شتافته - و سال
بیست و چهارم بدادوگگی مرصع آلات نامور شد - پستر ببخشیدگری
و واقعه نویسی دارالخلافه چهره عزت برافروخت - آخرها متصدی
بندرسورت گردید - در ایام استیلای مرض اعلیٰ حضرت (که سلطان
میران بخش اران سلطنت نمود) او را گرفته محبوس ساخت

چهارمین میر محمد غیاث بعد فوت پدر بمنصب پانصدی مد سوار سر بلند گردیده سال بیست و هشتم فردوس آشیانی بخشی گری و واقعه نویسی برهان پور و داروغگی کرکیراقخانه آنجا یافت - و در عهد عالم گیری مکرر متصدی بذور سورت و بخشی و واقعه نگار ارنکباد شده سال بیست و دوم بساط حیات در نوردید ششمین میر عبدالرحمن سال شانزدهم عالمگیری بحجابت حیدر آباد دستوری پذیرفته چندی بخشی و وقائع نگار باد ارنکباد بود و مدتی بآخته بیگی گری و داروغگی عرض مکرر می برداخت *

* اصالت خان میر محمد الهادی *

پسر میر میران یزدی ست - که با پدر خویش میر خلیل الله در سال دوم جهانگیری از حادثه آلانی رخت ناکامی بدارالامن همدوستان کشید - یعنی مزاج شاه عباس ماضی مغوی از میر انحراف یافته بر سر عتاب و غضب شتافت - و سحر جمعیت احوالش بشب دیجور تفرقه انجامید - ناچار پدای فرار بادیه غربت پیمود - چون ازان مهالکه نیم جان سلامت بدر بردن صفت خود میدانست پسر زاده عبدالهادی و خلیل الله را بذابری مغر سن و مضیق فرصت نتوانست همراه برداشت هر دو در عراق ماندند - هنگامی که خان عالم بسفارت ایران دیار اختصاص یافت جنت مکانی از کمال التفات و مهربانی باحوال میر میران در نامه نامی اشاره بطلب پسرانش بر زبان خامه

گذازش فرمود . شاه عالی جاه از فرط مروت و مردمی آن هر دو
 هجران دیده جفا کشیده را روانه هند ساخت - و پس از تلنیم
 سده خلافت و جهانبانی بسرچشمه افضال جنت مکانی دامن احوال
 آن دو غم آمود (که غبار آلود حوادث بود) شست و شو یافت *

میر عبدالهادی در سال سیوم شاهجهانی بخطاب امالت خان
 مورد الطاف خسرو زمان گشته بحسن عقیدت و اخلاص و مزین
 پرستاری و جانفشانی پایه اعتبار برافراخت - و در سال پنجم
 بهمراهی یمین الدوله بمالش عادلشاهی و پی سپر ساختن مملکت
 بیجاپور رخصت یافت - چون بحوالی بهالکی رسیده قبل نمودند
 اهل آن مکان از کوتاه نظری درزانه بسر دادن توب و تفنگ پرداخته
 در تاریکی شب از طرفی که مورچال نداشت بدر رفتند - امالت
 خان (که از پیش قدمان این فوج بود) از جلالت و جسارت فراز
 ملعه برآمده بالای چوبین تختی (که در زیر آن ادرات آتشبازی
 گذاشته بودند) ایستاد - ناگاه آتشی بآن آلات در گرفت - و با آن
 تخت اودا بهوا برده بمکانی که انبارگاه بود افتاد - پاره از دست
 و ریش ببارت سوخته - اما بپاسبانی لطف ایزدی از آسیب
 هلاک محفوظ ماند - و در سال ششم از اصل و اضافه بمنصب
 هزار و پانصدی ذات پانصد سوار و بخدمت بخشی گری فوج
 متعینه شاه شجاع (که به یساق پرینده دستوری یافته) سر بلند
 گردید - و دران مهم در تقدیم خدمات پادشاهی بمرتبه کوشید

که مهابت خان سپه سالار با همه کم خلقي متوجه احوالش گشته
 دستخط قبوض و بررات بنیابت خود بخان مذکور وا گذاشت
 و چون ازان سفر بحضور رسید در سال هشتم از تغیر باقر خان
 نجم ثانی به تفویض صوبه داری دارالماک دهلی باذن پایگی
 یافته باضافه هزار و پانصدی ذات هزار و هفتصد سوار (که بواسطه
 ضبط صوبه افزونی جمعیت ناگزیرست) بمنصب سه هزار و دو هزار
 و پانصد سوار و عذایت علم و فیل و خلعت خاصه چهره کامیابی
 برافروخت - و چون چکنا زمیندار موء از ناسپاسی سر خود سري
 برافراشت از پیشگاه خلافت سه فوج سی هزار سوار ازان جمله یک
 بسرداری اصالت خان تعیین گردید - خان مذکور بمحاصره نور پور
 پرداخته هر روز اسباب تضییق محصوران آماده تر میگردانید
 چون قلعه موء (که قوی اعتضاد چکنا بود) بسعی بهادران منصور
 مفتوح گردید متحصنان نور پور نیم شبی راه گریز پیموده آن مکان را
 باسانی وا گذاشتند - پستر اصالت خان باتفاق سران دیگر در
 به تسخیر تاراگدهه آرد - و آن مهم را بآئین شایسته بانجام رسانید
 و در سال هیزدهم بخدمت جلیل القدر میر بخشی گری از انتقال
 صلابت خان فایز گردید *

چون تسخیر بلخ پیش نهاد همت پادشاهی گشت بامیرالامرا
 ناظم کابل اشاره رفت - که تا رسیدن عساکر قاهره از بدخشانات

(۲) در [بعضی نسخه] چکنا (۳) نسخه [ج] مور ۵

هرچه تواند بتصرف آرد - و اصالت خان با برخی از منصبدار
 و احدي در مبادی سنه (۱۰۵۶) هزار و پنجاه و پنج هجری
 رخصت کابل یافت - که از چغتای و دیگر الوسات حوالی کابل
 و ثغور آن جوانان کار طلب فراهم آورده امیرالامرا تجویز منصب
 نموده باقی را در سلک احدیان منسلک سازد - و از مذاهیج
 توران دیار آگهی گرفته راهی که دشوار گذار نباشد اختیار نموده
 به تصفیة طرائق آن پردازد - خان مزبور بعد فراغ از امور مرجوعه
 و پس از تعیین عساکر حضور در سال نوزدهم بهمراهی امیرالامرا
 از غوربند گذشته خواست عازم بدخشانات گردد - چون بکلهار رسید^(۲)
 ظاهر شد که راه بکمال معوبت است - و آذوقه نایاب - بصوابدید
 امیرالامرا اصالت خان با ده هزار سوار کار طلب با هشت روزه
 آذوقه بقصد تاخت خنجان و اندراب بر سبیل ایلغار از هند گذشته^(۳)
 بنواحی اندراب رسید - و مواشی بسیار با سایر اسباب و اموال
 اهالی آنجا غنیمت گرفته احشام علی دانشمندی و ییلاق کرمکی^(۴)
 با خواجه زاده اسمعیل اتائی و مودودی و قاسم بیگ میر هزارگر
 اندراب را همراه برداشته بهمان سرعت عذاب مراجعت بر تافت
 و چون همدین سال شاه زاده مراد بخش با لشکر منصور بجانب
 بلخ دستوری یافت خان مذکور بمهرکردگی فوج طرح دست راست

(۲) نسخه [۱] بکلهار رسید (۳) نسخه [ج] چیمان (۴) در [بعضی

نسخه [ییلاق (۵) نسخه [ج] کونکی *

متعین گردید - و از کابل پیشتر باستعجال راهی شده در توسیع مضائق راه کمال جد و جهد بکار برد - و پس از وصول عساکر پادشاهی ببلخ در آغاز سال بیستم با اتفاق بهادر خان دوهله بتعاقب نذر محمد خان والی توران شتافته بدستبرد نمایان آواره بادیۀ فرار گردانیده باضافۀ هزاری بمنصب پنج‌هزاری بلند آوازه گشت و چون شاهزاده دل نهاد توقف آن ولایت نگردیده علم معاودت افرخت حکومت آنجا ببهادر خان و اصالت خان تفویض یافته استیصال اهل تمرد و فساد به نخستین وا گذاشته کار سپاه و خزانه و احوال پردازنی رعایا سدومین باز گردید - و در آخر همین سال بیستم سنه (۱۰۵۷) هزار و پنجاه و هفت خوشی لبچاک با پنج هزار سوار المنان باشارۀ عبد العزیز خان والی بخارا از گذر کلیف گذشته اراده داشت که بصوب درۀ کز و شادمان (که چراگاه دواب لشکر پادشاهی بود) آواره گردن - اصالت خان مالش آن مفسد بمبالغه بعهدۀ خود گرفته بگام سرعت روانه گشت و قتی بمخازیل رسید که اینها پارۀ مواشی آن حدود رانده میبردند رستمانه با مخالفان در آویخته بسیاری را بر خاک هلاک انداخت و استخلاص مواشی نموده بتعاقب بقیة السیف پرداخت - چون شب پردۀ ظلام افکند در درۀ کز فرود آمد - و بجهت تجدید وضو چلته را بر کذن - بتصرف هوا گرفتار تب گشته بشهر برگردید و بهمان کوفت بر بستر ناتوانی افتاده در عرض دوهفته بساط حیات

در نوردیده - و چون هنوز چهل مرحله از منازل عمر طی نکرده
 بسلسله جذباتی بخت کارفرما از حقیقت وزنی و وفا سرشتی مصدر
 کارهای شگرف میشد پادشاه از فوتش قرین تأسف و تأسر شده
 بر زبان گذرانید که اگر اجل فرستش میداد امور عمده از دستش
 می یافت - و مرتقی مدارج علیا می گشت - اصالت خان در زمان
 خویش بحسن سلوک و نیکو معاشی شهرت تمام داشت - و در
 هردو حیای چشم یکنای درزگار بود - حرف درشت بر زبانش
 نرفته - و در شکست کسی نمیکوشید - و شجاعت با تدبیر هم آغوش
 داشت - پسرانش سلطان حسین افشار خان و محمد ابراهیم
 ملقب به خان و بهاء الدین اند - و بجای خود مذکور - آخرین چندان
 ترقی نکرده *

* امیر خان میر ابوالبقا *

رشید ترین پسران قاسم خان نمکین است - به کار شناسی
 و معامله دانی سرآمد برادران بود - و بارجمفیدی و بختیاری ممتاز
 اخوان - بحضور پدر در عرصه تلاش پا پیش گذاشته بمنصب پانصدی
 رسید - و پس از فوت پدر بتدریج اوج پیمای مراتب عالییه گردید
 در عهد جدت مکانی بمنصب دو هزار و پانصدی هزار و پانصد
 سوار سرافرازی یافته بزیابت یمین الدوله بحکومت صوبه ملتان
 تعیین گشت - و در سال دوم شاهجهانی چون مرخصی خان انجو
 صوبه دار قندهار خست هستی بزیابت خان مزبور باضافه پانصدی ذات

پانصد سوار بمنصب سه هزاري دو هزار سوار سر برافراخته بنظم
 آنصوبه مامور شد - و در سال نهم هنگام معاودت شاهزاده از دولتهايان
 بدارالخلافه به تيولداري سرکار بپر مضاف صوبه^(۴) دکن تعين شده چنده
 در کميگان آنولایت انتظام داشت - و در سال چهاردهم از نغير قزاق
 خان بضبط الکای سيوستان رخصت يافت - و در سال پانزدهم از نغير
 شاد خان بار ديگر بصاحب صوبگی تته اختصاص گرفت - و همانجا
 در سال بيستم سنه (۱۰۵۷) هزار و پنجاه و هفت هجري پيمانه
 حياتش برآمد - و در گورخانه پدر موسوم بصفه صفا که بر کوه محاذی
 جنوب رويه قلعه بهکر است مدفون گردید - زياده بر صد سال عمر داشته
 و اصلا در حواس و قوايش فتور واقع نشده - در زمان جهانگيري
 بخطاب ميرخان معروف بود - اعلیٰ حضرت بافزایش الف بخطابش
 یک لک روپيه ازو پيشکش گرفته بامير خان نامي فرمود - او هم
 مثل پدر ارلان بهيار داشت - پسر کلانش عبدالرزاق نهصدی
 شاه جهاني است - در سال بيست و ششم جلوس اعلیٰ حضرت
 در گذشته - ديگر ضيار الدين يوسف که در اواخر عهد فردوس آشياني
 بمنصب هزاري شش صد سوار فايز گشته و پستر بخطاب ضيار الدين
 خان درجه اعزاز پيموده - نبیره اش مير ابوالوفا نامي که در آخرهای
 زمان خلد مکان داروگی جانماز خانه ضمیمه خدمات ديگر داشت
 و بحدت فهم و درستی استعداد روشناس پادشاه قدر شناس بود

و دیگر پسرش که شاید از همه خرد تر خواهد بود میر عبدالکریم
ملکوت خان است - که مقرب حضرت عالم گیر پادشاه بود - و بخطاب
پدر مخاطب گشته - احوالش جدا بتحریر در می آید - صبیح خان
مرحوم در خانۀ شاهزاده مراد بخش بود - اما این وصلت شگرف
پس از فوت خان مزبور بعد مدتها واقع شد - چه شاهزادۀ مرقوم را
از دختر شاه نواز خان صفوی فرزندۀ نمیشد - اعلیٰ حضرت در سال
سیم آن عقیقه را که شایستگی ازدواج شاهزاده داشت یک لک
روپیۀ از جواهر و دیگر اشیا بطریق جهاز عنایت فرموده باحمدآباد
فرستاد که در عقد نکاح شاهزاده که در آن وقت صاحب صوبۀ
آن ولایت بود در آرند *

• اعظم خان میر محمد باقر عرف ارادت خان *

از نجبای سادات ساوه است - که از بلاد قدیمۀ عراق است
خشک شدن بحیرۀ آنجا بمیلاد سعادت بنیاد جناب خاتم النبیین
(صلی الله علیه وآله) بین الناس مشهور - میر ابتدا که وارد هند
گردید از جانب آصفخان میرزا جعفر بغوجدارمی سیالکوٹ و گجرات
و پنجاب شتافته پس ازان بداداسامی خان مذکور شهرت گرفته
بروشناسی جنّت مکانی امتیاز یافت - و بعد آن بوسیلهٔ یمین الدوله
آصف خان ترقی کرده به منصب عمده و خدمت خانہامانی
افتخار اندوخت - و چون درین کار دوامت خواهی و جز سعی بسیار
بکار برد مشمول عواطف پادشاهانۀ گشته سال پانزدهم از خانہامانی

بصوبه دارمی کشمیر سر بر افراخت - و ازان جا بحضور رفته بمنصب والای میر بخشی گری بلند رتبه گردید - پس از ارتحال جنت مکانی در هنگامه شهریار با یمین الدوله همدستان و یکجهت بوده لوازم حسن عقیدت و مراسم نیکو بندگی بتقدیم رسانید - و پیش از یمین الدوله از لاهور بآگره آمده دولت ملازمت فردوس آشیانی دریافت - و باضافه پانصدی هزار سوار بمنصب پنجهازاری ذات و سوار و مرحمت عام و نقاره و بحال میر بخشی گری سر بر افراخت و بعد ازان بر طبق التماس یمین الدوله پنجم رجب سر آغاز جاوس وزارت دیوان اعلی بدو اختصاص گرفت - و در سال دوم بنظم موبجات دکن مامور گشت *

و چون مبادی سال سیوم معموره برهان پور بفر قدوم اعلی حضرت رونق و بها یافت ارادت خان شرف اندوز آستان بوس شده بخطاب اعظم خان عام مباحثات افراشت - و بسری سه فوج پنججاه هزار سوار بمالش خان جهان لودی و تسخیر مملکت نظام شاهیه دستوری یافت - خان مزبور برشکل را در دیول گانون گذرانیده چون موضع رام پوری ساحل گنگ مخیم گردید و ظاهر شد که هنوز خانجهان از نواحی بیر بر نیامده اردو در مچھلی گانون گذاشته شبگیر نمود و بغتة بر سر خانجهان رسید - او که راه فرار بسته دید و پای گریز شکسته ناگزیر آماده پیکار گشت - اما چون اکثر مردم عساکر پادشاهی

(۲) نسخه [ج] مچھلی گانو یا مچھلی گانو باشد *

بتاراج بنه و بارش پرداخته بودند افواج از ترک افتاد . خانجهان
 درین فرصت بر کوه برآمد . و پای همت افشوده تلاش و ترداد
 نموده آخر الامر راه فرار سپرد . اگرچه از چنگ چنین فوج سنگین
 بدر رفتنش دشوار می نمود با آنکه بهادر خان رهله و برخه راجپوتیه
 در جانفشانی تقصیر نکردند لیکن لشکر پادشاهی که زیاده بر سی کوه
 نور دیده بود و طاقت طاق گشته نتوانست دنبال گرفت . و پس از آنکه
 او در پناه دولابان خزین اعظم خان بمالش نظام شاهیه رو آورد . هنگامی
 که بسه کروهی ده روز رسید خواست قصبه را تاخته تسخیر قلعه را
 (که بدشوار کشائی و فزونی اسباب قلعه داری در دکن مشهور . و بر فراز
 پشتی واقع شده از دو جانب جرهای عمیق دشوار گذار دارد) بوقت
 دیگر واگذارد . اهل قلعه بانداختن تیر و تفنگ اشتغال ورزیدند
 و مردم قصبه (که اسباب و اموال بخندق در آورده بودند) باستظهار
 آن بجنگ میکوشیدند . ناچار جمعی بخندق در شده دست نهب
 و اسر کشوده غنیمت بسیار برگرفتند . اعظم خان از فرط دلیری
 و دلادری شب پیاده بخندق در آمده بعد ملاحظه معلوم کرد که
 در یک جانب آن دریچه ایست بگچ و سنگ برآورده . آنرا به بیل
 و کلند شکافته بقلعه در میتوان آمد . و سنگ انداز هم ندارد
 و طرز قلعه داری هم خوب نیست . دل بکشایش حصار بر نهاد
 و بازو بجرأت و جهارت بر کشاد . نگهبانان قلعه را از مشاهده
 کار طلبی و پیکار گزینی بهادران دست از کار و کار از دست رفت

بیست و سیوم جمادی الاخری سال چهارم سنه (۱۰۴۰) هزار
و چهل و هشت نمودن خان اعظم با سایر سران ازان در پیچه درآمد
سیدی سالم قلعه دار و اهل و عیال اعتبار را و شمس عم ملک بدن
و جدی مادر می نظام شاه با همگی عمل و فعله اسیر گشتند - و اسباب
بسیار بغارت رفت - و قلعه بفتح آباد مسمی گردیده حراست آن
بمیر عبدالله رضوی مقرر شد - اعظم خان بمنصب شش هزار
شش هزار سوار بلند رتبه گردید - و چون کار نظام شاه از نظام
و رونق افتاد و مقرب خان (که سپه سالار او بود) باعظم خان
ملتجی گشته در همین سال در سلک ملازمان پادشاهی انتظام
گرفت خان مذکور به پیغام رندوله خان بیجاپوری (که بوسیله شما
اگر عفو تقصیرات عادل شاه شود متکفل می شوم که دیگر او را از
دایره انقیاد بیرون نهد) برکنار آب مانجرا رسیده فرود آمد
اتفاقاً (۲) روزی گروهی از مخالفان هجوم کرده بهادر خان درهله و یوسف
محمد خان تاشکندی را زخمی ساخته دستگیر کردند - و بسیاری
از لشکر پادشاهی قتل و اسیر گردید - اعظم خان بطرف چنگوبه
(۳) و بهالکی و بیدر رفت - که شاید تلافی جوارت آنها نماید - بنابر
فقدان آذوقه و علیق برگشته از گدگ گذشت - و چون بوضوح
پیوست (که نظام شاهیه باراد مصلحه با بیجاپوریان ببالاگهات

(۲) در [بعضی نسخه] روزی که مخالف هجوم کرده (۳) نسخه [ب]

چنگوبه - و در [بعضی نسخه] چنگوبه .

برآمده : بجانب قلعه پریزده شتافته اند (عذر عزیمت بدان همه منع
 منعطف گردانید - و قلعه مذکور را گرد گرفت - چون بیست گروهی
 آن گیاه نموده بود بے نیل مدعا برخاسته بدهار در آمد - و در
 همین سال حسب الطلب بحضور رسید - اعلیٰ حضرت فرمود که
 درین یساق از تو دو کار شایسته یک آزاره ساختن خانجهان و دوم
 فتح قلعه دهار در بوقوع آمد - و دو خطا نیز واقع شد - چه بعد
 التجای مقرب خان ندایسته بسمت بیدر شتافت - و هرگاه تسخیر
 پریزده صورت پذیر نبود توقف چرا بایست کرد - خان مذکور بخطای
 خود اعتراف نمود - و چون تمشیت مهمات دکن ازو چنانچه باید
 نشد معزول گردید - و در سال پنجم از انتقال قاسم خان جوینی
 بصوبه دارمی بنگاه رخصت یافت - در انجا جمعیت نیک فراهم آورد
 اکثر از مردم ایران بودند - سال هشتم بحکومت آله آباد نامزد گشت
 و در سال نهم بنظم صوبه گجرات تعیین شد - و چون منکوهه شاهزاده
 محمد شجاع دختر میرزا رستم صفوی در گذشته بود در سال
 دوازدهم سنه (۱۰۴۹) هزار و چهل و نه هجری صبیح اعظم
 خان را برای شاهزاده خواستگاری کردند - سلطان زین العابدین
 از بطن او متولد شد *

اعظم خان در مملکت وسیع گجرات مدتها بضبط و ربط
 پرداخت - در سال چهاردهم از کار طلبی بر سر زمیندار جام (که

بخلاف سایر بومیان سر باطاعت در نمی آورد (فوج کشیده
 بذوانگر که حاکم نشین آن ولایت است رسید - جام از مستی نخوت
 بهوش گراشیده بتقبل یکصد اسپ کچه‌ی و سه لک محمودی
 برسم پیشکش و برانداخت دارالضرب آنجا که سکه محمودی میزد
 راه انقیاد و اطاعت پیموده اعظم خان را دید - از ازان خود سر
 را پرداخته باحمدآباد معاودت نمود - و پس ازان به تیولداری
 اسلام آباد متعین مامور شده سرا و پوره در آنجا احداث نمود
 و بعد آن بحکومت بهار شتافت - در سال بیست و یکم بجهت
 صوبه داری کشمیر طلب رفت - از عرضی نمود که مرا تحمل
 سرمای آن دیار نیست - از تغیر میرزا حسن صفوی بهراست
 سرکار دارالخیر جونپور مباحی شد - و در سال بیست و دوم
 سنه (۱۰۵۹) هزار و پنجاه و نه بعد از طی هفتاد و شش مرحله
 از مراحل عمر در بلده مسطور از عالم فانی بجهان جاودانی
 انتقال نمود - تاریخ فوتش از کلمه (اعظم اولیا) مستفاد می‌گردد
 در باغی که پیش از انقضای سال حکومت بر گذار دریای جونپور
 اسامی گذاشته و تاریخ بنای آنست *

۱۰۵۸

* بهشت نهم بر لب آب جوی *

مدفون گردید - پسرانش بمناصب عمده ترقی کردند - احوال هر یک
 جداگانه تحریر یافت - گویند اعظم خان بصفات حسنه اتصاف
 داشت - مگر در محاسبه اعمال تشدد می‌کرد - در سلطنت

تیموریه بامدار کارهای نمایان مزیت و رجحان گرفته از ابتدا تا انتها
بعزت و آبرو گذرانید - البته خالی از مفای نیست نخواهد بود
که تا امروز (که قریب صد سال گذشته) اخلاف و اعقاب او
در هر زمانی برفعت و اعتلا ناموری داشتند - چنانکه این صحیفه
از هر کدام باز گوید *

• اعتقاد خان میوزا شاپور *

پسر اعتمادالدوله و برادر آصف خان است - در لطافت مزاج
و نظامت وضع و مفای معاش و تکلف ملبوس و نفاست اطعمه
و مبالغه در الوان آن از یکتایان روزگار بود - گویند در آن وقت
یمین الدوله و میوزا ابوسعید و باقر خان نجم ثانی بخوش طعمی
شهره آفاق بودند - اما او درین امر از هر سه بیش بوده - در سال
هفدهم جهانگیری بصاحب صوبگی کشمیر سر افتخار برافراشت
و مدتها در حکومت آنجا گذرانید - و درین مدت برونج مکرد
و بان کنگیری از برهان پور برای او می بردند - در ایام صوبه داری او
حبیب چک و احمد چک (که سرهای بیمغز آن شورپشتان بدعوی
ریاست آن مملکت آگنده بود) فسادهای عظیم برانگیخته آخر کار
دخت ادبار به تبیت کشیدند - اعتقاد خان (که بمنصب پنجهازاری
ذات و سوار اختصاص داشت) در سال پنجم جلوس اعلیٰ حضرت
از کشمیر معزول شده در آغاز سال ششم باحراز سعادت ملازمت
مستعد گردیده نفائس و نوادر کشمیر از کاکیهایی پر قاز (که

مشکین پرچم ساسله مویان را بیتابی شکش چون هوی آتش دیده
 سرگرم پیچ و تاب دارد) و انواع شال از جامه دار و کمر بند
 و گوش پیچ طرحدار خصوصاً پشمینه از لوس و کرک که جانور است
 وحشی ماکول اللحم (که در ولایت قرا تبت^(۴) بهم رسد) و قالیفهای
 شال باف خوش تماش و خوش طرح (که گز به صد روپیه مرتب
 می شود - و قالیفهای کرمان نسبت بآن حکم پلاس دارد) برسم
 پیشکش از نظر انور گذرانید - و در همین سال هفدهم شعبان
 خدمت صوبه دهلی از تغیر لشکر خان نامزد او گردید - و در سال
 شانزدهم از تغیر شایسته خان بصوبه دارق بهار مامور شد - چون
 زمیندار پلاؤن متعلقه آن صوبه بسبب کثرت تراکم اشجار و تشابک
 اغصان سر نخوت برافراشته تن باطاعت حکام در نمیداد اعتقاد
 خان در سال هفدهم زبردست خان را با فوج آراسته کسپیل کرد - او
 بکمال دلیری و چستی از کتلهای دشوار گذار و جنگلهای خاردار
 گذشته مفسدان سر راه را از تیغ بیدریغ گذرانید - پرتاب زمیندار
 آنجا در مقام ایلی درآمده بوسیله خان مذکور بتقبل اک روپیه
 پیشکش هر ساله اعتقاد خان را در پتنه دریافت - و از پیشگاه
 خلافت بر وفق ملتسم اعتقاد خان بمنصب هزاری ذات و سوار
 سر برافراخته پلاؤن را یک کرور دام قرار داده جاگیرش تن گردید
 و چون در سال بیستم شاهزاده محمد شجاع از بنگاله طلب

حضور گشت نظم آن ولایت (که در آبادی و فراخی و فزونی
محصول . کثرت مواد معیشت با اقلیم مساری ست) نیز
بعده اعتقاد خان تفویض یافت - و چون بار دیگر صوبه بنگاله
بشاه شجاع نامزد گردید اعتقاد خان ازان دیار برآمده بآهنگ
احرام آستان سلطنت رهگرا گردید - هنوز بحضور نرسیده بود
که نظم صوبه اوده بار قرار گرفته فرمان بصدر پیوست که هر جا
رسیده باشد بعد از وصول بتعلقه شتابد - و در سال بیست و سیوم
سنه (۱۰۶۰) هزار و شصتم هجری اعتقاد خان از بهرایج روانه
شده بمستقر الخلافه رسیده سپنجی سرای دنیا را پدرد نمود
گویند اول کسی (که در اکبر آباد طرح حویلیهای جدید انداخت)
سه کسی بودند - خواجه جهان جهانگیری - و خواجه ریزی دیوان
سلطان پرویز - و اعتقاد خان - و از همه مطبوع تر و مصنوع تر حویلی
خان مذکور بود - چون پسند طبع دمت آفرین اعلی حضرت افتاد
خان مشارالیه پیشکش نمود - ازان رو که بهترین منازل آن شهر
بوده در سال شانزدهم بعای مردان خان امیر الامرا بطریق انعام
مرحمت شد *

* آله یار خان *

پدرش افتخار خان ترکمان که در عهد جنت مکانی از کمکیان
بنگاله بود - چون نظم آن مملکت باسلام خان چشتی تفویض یافت
او فوج را بسرکردگی شجاعت خان شیخ کبیر بر سر عثمان خان

(۲) لوهانی (که در آن حدود سرخود سرب و تمود می افراخت)
 کسبیل نمود - سرداری برانغار نامزد افتخار خان بود - چون کارزار
 ترازو گردید و هر فوجی مقابل خود گرم مجادله گشت عثمان خان
 فیل مست جنگی را پیش انداخته بر هرادل فوج پادشاهی
 تاخت - و آن را زیر و زبر ساخته بکارزار افتخار خان پرداخت
 خان مذکور پای همت افشوده دست و بازوی نکرد بر کشاد
 و پس ازان (که جمعی از نوکران و رفقای قدیمش بگونه جان نثاری
 چهره (دمردی برافروختند) آن سرشار نشد جلالت مردانه جرئت
 مملات در کشید *

آله یار خان پس از جان فشانی پدر مورد نوازش جنت مکانی
 گشته بمرور ایام پایه دولت و امارت برتر افراخت - در اواخر عهد
 آن پادشاه عالی جاه و سر آغاز جلوس صاحبقرانی به منصب دو
 هزار و پانصدی اختصاص داشت - و بدستور قدیم در کمکیان بنگاله
 انتظام یافت - قاسم خان ناظم آن مملکت عنایت الله پسر خود را
 با خان مذکور به تسخیر بندر هوگای (که از مشاهیر بذار بنگاله
 است) رخصت نمود - در حقیقت سرداری و کار فرمائی مفوض
 بخان مشار الیه بود - در آن فتح مصدر خدمات شایسته گشته بتداییر
 صایبه و بهادریهای نمایان در سال پنجم درخت کفر و ضلال فرنگ
 (۳)

(۲) نسخه [۱] نوهانی (۳) نسخه [ب] درخت تسلط فرنگ

که در آن مرزو بوم *

(۲)

(که در آن مرز و بوم رگ و ریشه فرو برده بود) برافکنده بجای
 ناقوس آ از تسبیح و تهلیل بلند گردانید - و در جلدوی آن باضافه
 سواران و منصب سرافراز گشت - و پس ازان خان مذکور در
 صوبه داری اسلام خان باتفاق برادرش میرزین الدین علی سیادت خان
 بولایت کوچ هاجو که شمالی بنگاله است لشکر کشیده در استیصال
 مخازیل آشامیان (که در اعانت مرزبان ولایت مذکور کوشیده محالات^(۳)
 سرحد پادشاهی را بجبر و قهر متصرف شده بودند) مسماعی جمیله
 بکار برده بسیار از آن تغسیده دلاں بادیه ضلالت را از سرچشمه انتقام
 سیراب ساخته بدستبردهای قوی سرکشان آن ناحیه را عبرت پذیر
 و فرمان بردار گردانیده سالم و غانم معاودت نمود - و از پیش گاه
 خلافت بمنصب سه هزار و سه هزار سوار تارک افتخار برافراخت
 و در همان صوبه حیات مستعار بپایان آورده در سال بیست و سیوم
 آغاز سنه (۱۰۶۰) هزار و شصت رخت هستی بر بست - صاحب
 اولاد و عشیره بود - پسرانش اسفندیار و ماه یار و ذوالفقار بجایگزین
 و قبول در خور و تعیناتی آن صوبه کام اندوز بوده دومین در سال
 بیست و دوم بحضور پدر و سیومین در سال بیست و ششم بعد
 از والد خود در گذشتند - و رحمن یار برادرش سال بیست و پنجم
 بالتماس شاهزاده محمد شجاع ناظم آن دیار از اصل و اضافه

(۴) نسخه [ا ج] بجای ناقوس تسبیح و تهلیل (۳) در [بعضی

نسخه] آشامیان •

بمنصب هزار و پانصدی هزار سوار و بخدمت حراست جهانگیرنگر
 سر برافراخت - پستور بخطاب رشید خان مخاطب گشته در سال
 بیستم و نهم بنیابت شاهزاده محمد شجاع بحراسم صوبه اودیسه
 مقرر شده بود - از رفیق آن دیار تقاعد نموده به نخستین کار
 می پرداخت - هنگامی (که شجاع از مقابل عالمگیر شاه روگردان شده
 ببنگاله رخت ادبار کشید - و بتعاقب معظم خان خانانان به ثبات
 گشته دست و پای بیحاصل میزد - و در سال دوم عالمگیری بجهت
 گذرانیدن برشکال در تانده طرح اقامت انداخت) چون شنید
 (که رشید خان در مقام سرکشی و خلاف است - و مجموع زمینداران
 آنحدود بموافقت او دم از مخالفت میزنند - و می خواهد با نوار
 پادشاهی بمعظم خان پیوندد) لهذا مهین پسر خود زین الدین را
 با سید عالم باره تعیین نمود - تا از بعد از وصول بجهانگیرنگر
 تمهید کشتن رحمن یار کرده از روی غدر و مکیدت بفسانه و قصه
 دراز او را در بارعام طلبیده بمردم اشاره نمود - هر یک حربه
 انداخته از هم گذرانیدند *
 (۲)

• احمد خان نیازی •

پسر محمد خان نیازی است - بشجاعت و سخاوت اوصاف
 داشت - و بجمیع ملکات رضیه موصوف بود - در عهد جنت مکانی
 چون (حیم خان دکنی) (که از امرای نظام شاهیه بود) با جنود

(۲) در [بعضی نسخه] گذرانید •

فراوان بر سر ایالچپدر آمده آنرا جبرا و قهرا بدست آوردن با آنکه
 فوج گران از جیوش پادشاهی دران حوالی نبود احمد خان در
 آغاز شتاب از جلالت فطری و تهور ذاتی با مردم قلیل مکرر
 بآن متصرف و متغلب عرصه مصاف برآراسته بآریزش نمایان
 و دستبردهای شایان او را از شهر برآورده علم نام آوری برافراشت
 و ازان وقت پیوسته در یساق پر مشاق دکن به تقدیم خدمات
 پادشاهی مساعی مشکور بکار برده در ایام محاصره دولت آباد
 بهمراهی خانزمان بهادر بآوردن خزانه و (سد غله) که از برهان پور
 بمکتل روهنگیره (رسیده بود) روانه گشت - خان زمان احمد خان را
 (که فی الجمله کسل مزاج داشت) با بهار سنگهه بذدیله در ظفرنگر
 گذاشت - اتفاقا هردو سردار با معدودی نزدیک قصبه فرود آمده
 سپاه خود را همراه خانزمان راهی ساختند - ناگاه یاقوت خان حبشی
 (که بعادل شاهیه پیوسته بود) بهیئت مجموعی که بر سر خانزمان
 میرفت آنها را با مردم قلیل در میدان خالی یافته بے محابا ریخته
 بجنگ در پیوست - احمد خان با بهار سنگهه بذدیله نوعی پای ثبات
 افشرد که آن خیره سران را روی کار نمانده انگشت حیرت بدندان
 گرفته پشت گردانیدند - روز فتح عذبرکوت نیز تردد نمایان از
 احمد خان سرزد - و مردم کار آمدنی او بسیار بکار آمدند - چنانچه
 مهابت خان میگفت که شریک غالب این فتح اوسست - و در یساق

پرونده روزی (که بر سر کوهی غنیمت مهابتخان چیرگی نمود) احمد خان تالشهای بجا کرده مورد تحسین و آفرین گشت - و ازین دو خان سپه سالار در احترام و اعزازش کوشیده سوای خان زاده نام نمی گرفت *

چون سال نهم ساحمت در لئاباد به پرتو ورود اعلی حضرت منور گردید خان مذکور باضافه پانصدی پانصد سوار بمنصب دو هزار و پانصدی دو هزار سوار سر برافراخته بهمراهی شایسته خان (که بتسخیر سنگمنیر و ناسک دستوری یافته بود) معین گردید ^(۲) آواز کار طلبی باجارت سردار افتتاح قلعه ^(۲) (ام سچ وجهه همت ساخته آنرا به نیروی تدبیر و بازی شهاست از دست مردم ماهر برآورده بحوزه تصرف درآورد - و پس از آن بعنایت نقاره بلند پایگی یافته ملتزم رکاب پادشاهی بود - پستتر بفوجداری گلشن آباد کم دل اندوخت - چون نهال استعدادش نشو و نما یافته آن هر زمین بود بهمعنائی سرور و انبساط عذاب عزیمت بدان دیار تافت - و در سال بیست و سیوم از اصل و اضافه بمنصب سه هزار و زیاده و سوار مهابی گشته بصیانت قلعه احمد نگر سرافراز گردید - و در سنه (۱۰۶۱) هزار و شصت و یکم آغاز سال بیست و پنجم برحمت الهی پیوست - ملکه شجاعت و سخاوت ارثی داشت - و دیگر اوضاع و اطوارش هم در کمال استواری بود - در سرکارش هرگز برطرفی نمیشد

جاگیرے (کہ در وجه علوفہ کمے تغذواہ میکرد) گویا ملک او بود - اگر
 ده بیست اضافه هم می آورد دست متصدیان سرکارش بباز یافت آن
 نمی رسید - و با وجود اسباب دولت و بزرگی با همه کس سرتواضع
 فرود آوردے - و بکمال خاکساری و خدا شناسی بسر بردے - و از
 بسیاری عشائر و اولاد تمندار عمده بود - چون پدرش اشتی برار را
 وطن قرار داده مدفن خود ساخت مشارالیه در آبادی قصبه
 کوشیده طرح باغی انداخت - و بتاسیس مسجدی عالی و مقبره
 پدر پرداخت - مدتها باقامت اذان و صلوٰۃ زیارت گاه خلّاق
 بود - درین ایام غیر از اجدات کهنه نه از قطان نامے و نه از مساکن
 نشانه مانده *

* آتش خان حبشی *

از امرای حکام دکن ست - در عهد جنّت مکانی بدرگاه پادشاهی
 ملتجی شده بمنصب درخور سرافرازی یافته پس ازان (که سریر
 خلافت بجلوس فردوس آشیانی زیب و فر پذیرفته) او سال اول
 از اصل و اضافه به منصب در هزار سوار امتیاز اندرخته
 سال سیوم (که دکن مورد فوج پادشاهی گشت) بانعام بیست
 و پنج هزار روپیہ مفتخر گشته در افواج متعبزه جهت گوشمال
 خانجهان لودی و تادیب نظام الملک دکنی بهمراهی شایسته خان
 مختص گشت - و پس ازان در کمکیان موید دکن انتظام یافت
 در محاصره دولت آباد همراه خانخانان مهابت خان و پستر

باتفاق خان زمان سرگرم مهمات سرکار پادشاهی بود - پستر بحضور
 مهیده سال سیزدهم بخاعمت و اسپی و انعام ده هزار روپیه کام دل
 برگرفته بخدمت فوجداری بهاگل پور مضاف صوبه بهار بلندرتبگی
 حاصل ساخت - و سال پانزدهم (که شایسته خان ناظم آنجا بر سر
 پرتاب زمیندار پلاژن^(۲) لشکر کشید) او بسرکردگی برانغار معین گردید
 سال هفدهم بحضور (سیده) یک زنجیر فیل بطریق پیشکش گذرانید
 و ظاهراً باز تعینات دکن گشته سال بیست و چهارم از دکن آمده
 یک فیل دیگر پیشکش نمود - و سال بیست و پنجم مطابق سنه
 (۱۰۶۱) هزار و شصت و یک هجری بملک عدم شتافمت *

* اله قلی خان اوزبک *

پسر النک توش مشهور است - که از قزاقان و یکه تازان توران دیار
 بوده - اصلش از الوس المان - نامش جتی^(۳) - در جنگ سینه را
 قاخته ازان وقت در الحنة عوام بالنکتوش اشتهار یافت - النک
 در ترکی برهنه است - و توش سینه را گویند - نوکر نذر محمد
 هاکم بلخ بود - و کهمرد^(۴) را با لواحق و توابع با هزارجات در تیول
 داشت - و چون نوکر علوفه خوار کم داشت ایمانچی و غارتگر
 بصیار فراهم آورده پائین قندهار و غزنین بتاخمت و قاراج روزگار
 میگذرانید - و پیوسته بر سرخراسان میدوید - شاه ایران نتوانست

(۲) نسخه [۱] پلامون (۳) در [بعضی نسخه] جینی (۴) در

[بعضی نسخهای اکبر نامه] کهورد - و اله اعلم *

شر او را از رعایای آنحدود کفایت کرد - رفته رفته بهمین فزائی
 نامی بسپ سالاری برآورد - و دست تصرف باطراف و جوانب
 دراز کرده بجهت ضبط هزارجات (که یورت آنها در حدود غزنین
 واقع است - و از قدیم بحاکم غزنین مال گذاری می نمودند)
 حصاره اساس گذاشته تهاغه خود قایم نمود - و بر سر آن میان او
 و خانه زاد خان خانزمان پسر مهابت خان (که از جانب پدر
 در کابل حکم رانی می کرد) در سال نوزدهم جهانگیری محاربه
 عظیم واقع شد - اوزبک و المان بسیار علف تیغ انتقام گردیدند
 النگ توش چنگ رسا خورده راه هزیمت برگزید - و بعد از واقعه^(۴)
 هایلک جنت مکانی در سر آغاز جلوس اعلیٰ حضرت نذر محمد
 خان از فرصت طلبی بهوس تسخیر کابل گران لشکر کشید
 النگ توش بقصد تلافی مافات در قتل و غارت سکان حوالی کابل
 تقصیر نمود - و آخرها چون ایام دولت نذر محمد خان بسر آمد
 و اقبالش در بادبار آورد تیول النگ توش را بے سابقه تقصیر
 تغیر نمود - و به سبحان قلی پسر خود داد - و همچنین اکثر ارکان
 و اعیان خود را رنجانید - و کشید بجائیکه کشید - آله تلی پیش
 از آنکه نذر محمد خان امام قلی خان برادر کلان خود را خلع نموده
 سمرقند و بخارا را ضمیمه بلخ نماید مشار الیه از پدر جدا شده
 به مددگاری بخت باران بزدگی درگاه پادشاه از ماوراءالنهر

سال سیزدهم بکابل رسید - پادشاه دریا نوال از راه قدر شناسی
پنج هزار روپیه بطریق انعام بر خزانه ائک تذخواه فرمود - و پنج هزار
روپیه سعید خان ناظم کابل (که برسم مساعدت از خزانه آنجا داده)
آن نیز بصیغه انعام محسوب گردید - و چون سال چهاردهم احرار
ملازمت نمود بمنصب هزاری سرفرازی یافت - چون غریب نوازی
و خاندان پروری شیوه ضیقه فردوس آشیانی بود او را باضافهای
پی در پی به منصب دو هزاری بلند پایه گردانید - و در سال
بیست و دوم بهمرای رستم خان و قلیچ خان در نبرد قزلباشیه
قندهار مصدر ترددات نمایان گردیده بافزایش پانصدی سرمایه
عزت اندوخت - و چون در سال بیست و چهارم جعفر خان
بصاحب صوبگی بهار رخصت یافت خان مذکور بدان صوبه تعیین
گشت - و در سال بیست و ششم از آنجا بحضور آمده بافروزی
سواران از اصل و اضافه بمنصب دو هزار و پانصدی هزار و پانصد
سوار علم اعتبار افراخت *

• الف خان امان بیگ •

اصلش چغتای برلاس است - ابا عن جد حاقه ملازمی سلسله
تیموریه در گوش بندگی داشته - علی شیر خان (که از معتمدان
و کارپردازان صاحب قرانی بود) از اجداد اوست - پدرش میرزا
جان بیگ (که بتبدل احوال اختلال بمبانی اوضاع سابقه او راه
(۲)

(۲) در [بعضی نسخه] که تبدل احوال و توسط اختلال •

یافت (در خدمت خانخانان میرزا عبدالرحیم ملازم گردیده بدوزگی پایه افزای اعتبار و چهره آرای عمدگی گشت - چون بساط حیات در نوردید امان بیگ بمردر دهور اخیای طریقه پیشین اسلاف نموده در سلک نوکران صاحبقران ثانی انتظام گرفت - و بقلادزی بخت بیدار و پای مردی رشادت اطوار بمنصب هزار و پانصدی هزار و پانصد سوار و تفویض نگهبانی قلعه قندهار در مدارج دولت (۲) و معارج اقبال متصاعد شد - و مدتی مدید و زمانه ممتد دران حصار متانت انحصار گذرانیده در سال بیست و ششم بخطاب الف خان جبهه ناموری افروخت - و در آخر همین سال سنه (۱۰۹۳) هزار و شصت و سیوم هجری رخت زندگی ازین سپنجی سرا بر بست - پسران جوان شایسته داشت - ازان جمله قلندر بیگ که شش صدی شاهجهانی بود - بعد نخستین محاربه دارا شکوه (که نزدیکی عماد پور متصل سموگدهه اکبرآباد اتفاق افتاده) از موارد تفضل عالمگیری بخطاب خانگی و قلعه داری کایان مضاف صوبه بیدر سرفرازی یافته برخصت دکن جمعیت اندوخت - در بارگاه (۳) سلطنت این خانواده گویا باب قلعه داری قرار یافته بود - خان مذکور و پسرانش مدة العمر خود را در حفاظت حصون دکن گذرانیده خان مذکور مدتها در کایان بسر برده پستور بکراسمت احمد نگر

(۲) در [بعضی نسخه] قندهار دکن (۳) نسخه [ب] این خانواده باب

و در سال پانزدهم از تغییر مختار خان بفوجداری و قلعه داری
ظفرآباد بیدر تعیین گشت *

و چون قلعه نلدرک بتصرف اولیای سلطنت درآمد حکومت
آنجا بنام او تفویض یافت - و آخرها قلعه داری گلبرگه یافته
با صاحب سجاده روضه قدوة الواصلین سید محمد گیسو دراز
رحمة الله علیه بر سر اختی خود سریها پیچید - و کار بجنگ و جدال
(سانید - پیش از فتح بیجاپور بیک سال درگذشت - از پسرانش
(۳) که همه صاحب کار بودند) مثل میرزا پرویز بیگ که قلعه دار ملکه‌پور
عرف مظفرنگر (که هشت گروهی گلبرگه است) بود - و نور العیان
(که خطاب جانباز خانی یافته و پستر بنام جد و باز بخطاب پدر
مخاطب گشت) ابتدا قلعه دار مرتضی آباد مرچ شده آخر در
دژبانی نصیرآباد دهاردور (۴) متعلق بنکا پور سپری شده - اما نامور
(۵) و عمده پرویز بیگ بود - نخست خطاب جان باز خانی یافته
پس ازان به بیگلر خان مخاطب گردید - اکثر قلعه دارها داشت
چون انکر فیروز گذه مفتوح گشت قلعه داری آنجا نامزد او شد
(۶) ساله نکشید که پیمانۀ زندگیش لبریز گردید - پسرانش بیگ محمد
خان قلعه دار ادونی شده - و میرزا معالی قلعه دار گلبرگه - از آنجا

(۲) در [بعضی نسخه] تخت - یا بخت باشد (۳) در [بعضی نسخه] ملکه‌پور
(۴) نسخه [۱] دهاردور (۵) در [بعضی نسخه] بیجاپور - و در [بعضی
جا] پنکا پور (۶) نسخه [۱] انکر - و نسخه [ب] انکیر

بحکومت قندهار شتافته فوت کرد - پسرش برهان الدین قلندر است که از مدتها قلعه دارمی ملکه میر دارد - و الف هیچ ندارد - قلندر محض است - و بهمان چار دیوار ناپایدار که از سنگ زرد شکننده ساخته اند در ساخته *

* احمد بیگ خان *

برادرزاده ابراهیم خان فتح جنگ است - هنگامیکه صاحب صوبگی بنگاله بعم او مقرر بود خان مذکور بحکومت اودیسه می پرداخت در سال نوزدهم جهانگیری مشارالیه بر سر زمیندار کرده (که ایست سرکشی و سرتابی بر افراشته بود) شتافت - ناگاه بے سابقه آگهی ورود موکب شاه جهانی از دکن براه تلنگانه دران دیار اتفاق افتاد - ناگزیر دست ازان مهم باز داشته بموضع پهلای (که حاکم نشین آن صوبه بود) شتافت - چون تاب مقاومت در خود نمی یافت اسباب و اشیای خود برداشته بکنک (که از انجا درازده کوه بجانب بنگاله است) رفته دران مکان هم که قابلیت تحصن نداشت نتوانست پای همت افشود - ببردوان با صالح بیگ فوجدار آنجا پیوست - و ازانجا هم بدرزده بعم خویش ملحق گشت در روز جنگ (که ابراهیم خان را با امرای شاهی اتفاق افتاد) خان مذکور با هفتصد سوار طرح بود - چون آتش قذال اشتعال پذیرفت هراول ابراهیم خان همت بای داده جای خود گذاشت - زدر خورد بمشارالیه رسید - او مردانه تلاشها نموده زخمها برداشت - و پس

از آنکه ابراهیم خان در آن معرکه کشته شد احمد بیگ خان از کارشناسی و هوشیاری با وصف جراحات مولم پیامردی مردانگی و دلیری گرم و گیرا بدهاکه که عیال و اموال ابراهیم خان در آنجا بود خود را رسانید - اما موکب شاهي نیز از راه دریا پاشنه کوب در رسید - مشایخ چاره بجز بندگی و فرمان پذیری نیافته بوسیله مقربان شاهزاده بملازمت استسعا یافت - و پس از آنکه سربر فرمان (رائی هندوستان بوجود کرامت آمود صاحب قران ثانی زیبندگی یافت خان مذکور بمنصب دو هزاری ذات هزار و پانصد سوار سرافراز گردیده بفوجداری و قبولداری سیوستان نامیاب عزت شد - و پس از آن به نیابت یمین الدوله آصف خان به حکومت ملتان سر عزت بر افراخت - و بعد از عزل آن تعلقه چون بحضور رسید بجاگمرداری برگشته امینتهی و جایس مضاف لکهنو اختصاص گرفت و در سال بیست و پنجم از تغیر مکرم خان صفوی بفوجداری بیسواره و اضافه پانصدی پانصد سوار امتیاز یافت - و در سال بیست و هشتم معزول شده بسبب برخی امور چنده بی منصب و جاگیر گشت و در سال سیم از پیشگاه الطاف خسروانی بدعالتی منصب سابق چهاره مباحات بر افروخت *

• اوزبک خان نذر بهادر •

برادر کلانش مولم بهادر اوزبک - هر دو در بدو حال بنوکرمی عبدالله

خان بهادر فیروز جنگ فغانبالی داشتند - بهنگام اقامت جذیر در جرگه ملازمان دولت تواسان صاحبقران ثانی منخرط گشتند - و چون سرپر کیوان نظیر هذوستان نگین دان آن یگانه گوهر خاتم جهانبنایی شد انوار نوازش پادشاهی بر وجنات احوال آن دو برادر تافت هر کدام بمنصب مناسب چهره روزگار خویش افروخت - در آن وقت که مهابت خان خانخانان از حضور لامع الذور بصاحب صوبگی دکن شرف دستوری یافت آنها نیز بهمراهی تعیین شدند - اعلیٰ حضرت بالموافقه در باره پرداخت هر دو ارشاد فرموده بتذخواه قبول آباد پیش آمده در مراعات خاطر و پاس احترام باقصی الغایت میکوشید یولم بیگ باجل طبعی بساط زندگی در نوردید - نذر بیگ بخطاب اوزبک خان مورد عاطفت گشته سال چهاردهم حسب الالتماس شاهزاده محمد اوزنگ زیب بهادر ناظم دکن باضافه هزار سوار بمنصب دو هزار دو هزار سوار و قلعه دارمی اوسا از تغیر مبارک خان نیازی کامیاب گردید - و در سال بیست و دوم بعنایت نقاره بلند آوازه شد - پس از مدتها (که در قلعه دارمی مذکور گذرانیده بحضور شتافت) تعیین صوبه احمدآباد گجرات گشت و در سال سیم جلوس مطابق سنه (۱۰۶۶) هزار و شصت و شش هجری صبح زندگی او بشام ممات رسید - و بخواب عدم غنود مرد عشرت دوست عیش پرست بود - بتجرع راح ریحانی خوگر و بنغمه و سرود شیفته تر - غیر از آنکه سپاه را بقرار ضابطه نگه داشته

هزینه خرج و باد دست بود - از ما حاصل قبول تا آخر سال چیزی نمی گذاشت - همیشه میگفت اگر جز دو دست رخت پس از مرگ من برآید عامی باشم - پسرش تاتار بیگ دران اوان [که پادشاهزاده محمد اوزنگ زیب بهادر (ایت عزیزمت بائتراج سلطنت برافراشت و در مقامات فرمان باری برهان پور (که نیم کردهی شهر واقع است) اکثری (۱) بعتای منصب و خطاب برنواخت] مشارالیه نیز بافرونی رتبه و خطاب پدر سرفرازی یافت - و در جمیع معارک هیچا ملنزم رکاب شاهی بود - چون حدیقه ملک و ملت از خار و خس و خالوان سلطنت پیرایش یافت بتعیناتی دکن اختصاص گرفته بهمراهی شایسته خان امیر الامرا ناظم آبولایت در محاصره قلعه چاکنه (۲) که در تصرف سیوای بهونسله بود کمر سعی بر میان عبودیت استوار بست و چون در سال سیوم آن حصن حصین بصولت و اقبال پادشاهی تسخیر پذیرفت هراست آن بعهده خان مذکور مفوض شد - پس ازان بتعلقه کوکن که مسکن و مایه مرهته است شتافت - و پیوسته با اشقیا زد و خورد داشته بجانفشانی سرخوردی یافت - برادرش محمد والی بخطاب ارثی مخاطب گشته (دز چن بخشعی فوج محمد اعظم شاه بوده پس ازان بقلعه داری فتح آباد دهاردر و اعظم نگر بنکاپور سرفرازی یافت - و چون در گذشت پسرش ابوالمعالی بخطاب پدر فایزگردیده چنده بفوجداری بیر و پست

بمحفاظت قلعه دهار در می پرداخت - در مبادی وصول رایات
آصف جاو بولایت دکن احوالش بکمال پریشانی رسید - بے مهری
روزگار تدارک آن نذموده در گذشت - الحال کسی که این سلسله را
برپای دارد نماده *

✓ • اخلاص خان شیخ آلهدیہ *

پور کشور خان شیخ ابراهیم بن قطب الدین خان شیخ خوبن است
که احوال او بقلم درآمده - شیخ ابراهیم سال اول جلوس جنت مکانی
بمنصب هزاری سه صد سوار و خطاب کشور خان امتیاز یافته سال
سیوم بقلعه داری رهناس سر عزت برافراخت - سال چهارم بحضور
آمده از اصل و اضافه بمنصب دوهزاری دو هزار سوار نوازش پذیرفته
بفوجداری اجینه نامزد شد - و سال هفتم در جنگ شجاعت خان
با عثمان افغان (که بجانب اودیسه علم نخوت می افراشت) دلیرانه
جان در کار ولی نعمت در باخت - شیخ آلهدیہ بمنصب درخور
سرفرازی یافته سال هشتم جلوس فردرس آشیانی همراه پادشاهزاده
محمد اورنگ زیب بهادر بیشت گرمی افواج متعینه جهت تذبیه
ج چهار سنگه بندیله نامزد شد - سال هفدهم از اصل و اضافه بمنصب
هزار و پانصدی هزار سوار سرافرازی یافته بقلعه داری کالنجر مباحات
اندوخت - و سال نوزدهم همراه پادشاه زاده محمد مراد بخش
بتمخیر بلخ و بدخشان مقرر شده از اصل و اضافه به منصب
دوهزاری هزار سوار و خطاب اخلاص خان نامور گشت - و سال بیستم

حسب تجویز جملة المالك سعد الله خان (که پس از معاودت شاهزاده مذکور به بزد و بست بلغ شتافته بود) باضافه پانصد سوار عام امتیاز برافراشت - و سال بیست و یکم معاودت کرده حسب الحکم از پادشاهزاده محمد اورنگ زیب بهادر جدا شده احراز سعادت ملازمت نمود - پستر بعطای عام لوای شادکامی برافراخت - و سال بیست و دوم از اصل و اضافه بمنصب دو هزار و پانصدی دو هزار سوار محمود اقوان گشته در رکاب پادشاهزاده محمد اورنگ زیب بهادر بصوب قندهار شتافت - و سال بیست و سیوم باضافه پانصدی و سال بیست و پنجم بعنایت نقاره کوس بلند رتبی زد - و نوبت دوم همراه پادشاهزاده مزبور بسمت مذکور کمر عزیمت بست و سال بیست و ششم با پادشاهزاده دارا شکوه بهمهم مسطور همپائی گزیده بعنایت خلعت و اسب با زین نقره از هم چشمان تفوق جست و از آنجا همراه رستم خان به تسخیر سمت گام جلالت برداشت و سال بیست و هشتم همراه جملة الملکی بتخریب قلعه چیتور معین شد - و سال سیم همراه معظم خان در کمکیان دکن قرار یافته نزد پادشاهزاده محمد اورنگ زیب ناظم آنجا روانه گردید - و در محاربة عادل خانیه دست جرأت برکشاده خود زخم نیزه بر ران برداشت - بعد از ظهور این تورد سال سی و یکم از اصل و اضافه بمنصب سه هزار سوار درجه اعتلا پیمود - تدمه احوالش

بملاحظه نیامده *

• افتخار خان خواجه ابوالبقا *

برادر زاده عبدالله خان فیروز جنگ است - و همشیره زاده
 مهابتخان خانخانان - لکنؤ جاگیر داشته در سال هیزدهم شاهجهانی
 بخطاب افتخار خان و خدمت تزک و عصای مرصع از انتقال
 میرخان (که در خانه جنگی صلابت خان و امر سنگهه کشته شد)
 سر بلند گردید - و یستر بفوجدارمی اکبرنگر (خصمت یافته بمنصب
 هزار و پانصدی هزار و پانصد سوار سرافرازی یافت - و در سال
 بیست و هشتم بهمراهی رستم خان دکنی در جنگ قزلباشیه قندهار^(۲)
 شجاعت و مردانگی خود بر همگنان روشن ساخت - هنگامی که فوج
 قزلباش بر میمنه رستم خان تاخت آورد اکثر یلان میمنه را ترازل در
 بذای عزیمت راه یافت - مگر افتخار خان با سردارے چند که عنان
 حماسه از دست نداده تلاشهای مردانه نمود - و در جایزه حسن تردد
 از پیشگاه خلافت و جهانبدانی باضافه پانصدی ذات و پانصد سوار
 بمنصب دو هزار و دو هزار سوار و عطای علم سر بلند گشت - و چون
 فروغ رشادت و کارطایی از فاصیه احوال آن خانه زاد لایق العزایت
 قابش میداد در سال بیست و پنجم در جشن وزن شمعی باضافه
 پانصدی و عزایت نقاره نوازش یافت - و چون سال بیست و هفتم
 بهمراهی مهین بادشاهزاده محمد دارا شکوه تعیین یساق قندهار گردید
 حسب التماس آن شاهزاده بافرونی پانصدی ذات مباحی گشت

و در سال بیست و هشتم به تیولداری و فوجداری چوراکده مضاف
صوبه مالوه تارک افتخار برافراشته باضافه هزار سوار بمنصب
سه هزار سه هزار سوار سرمایه اعتبار اندوخت. و چون در سال سیم
شاهزاده محمد اورنگ زیب بهادر ناظم دکن بجهت تادیب و تنبیه
سلطان عبدالله قطب شاه والی تلنگ سامور گشت و حسب منشور
مطاعه شایسته خان صوبه دار مالوه با افتخار خان و سایر فوجداران
و منصبداران تعینات آن صوبه از مالوه راهی شده بلشکر شاهزاده ملحق
گردید افتخار خان بامر شاهي در مورچال جنوبی باتفاق هادی داد
خان انصاری متعین شد. و پس از انجام آن مهم باقطاع خود دستوری
یافت. و چون در آخر همین سال شاهزاده مذکور بتسخیر و تخریب
ولایت عادل شاه والی بیجاپور معین شد حسب الحکم پادشاهی
افتخار خان از تیول خود شتافته بفوج شاهي پیوست. پادشاهزاده
در سال سی و یکم با عساکر گران طی منزل نموده چون بحوالی قلعه
بیدر رسید سیدی مرجان قاعه دار (که از غلامان قدیم الخدمت ابراهیم
عادل شاه بود. و از سی سال بحفاظت آن قلعه می پرداخت) با قریب
هزار سوار و چهار هزار پیاده تفنگچی و بانددار و سامان و سرانجام
فراوان باستحکام برج و باره همت گماشت. شاهزاده باتفاق معظم خان
میرجمله در ده درز توپها را بگذار خندق رسانیده برج را بضرب توپ
خراب ساختند. اتفاقاً روزی که از مورچال معظم خان بیورش واقع شد

(۲) در [بعضی نسخه] برخی را •

قلعه دار عقب برج مذکور جرے عظیم کذده و آنرا بباروت و بان و حقه
آموده خود نزدیک بدان آماده مدافعه بود که ناگاه شراره برجسته
آتش بباروت درگرفت - و خرمن وجود او باد و پسرش در هم سوخت
دلیران کوس فیروزی بلند آوازه ساخته داخل شهر گشتند - قلعه دار
گرفتار چنگ اجل بود - پسران خود را با کلید قلعه فرستاد - روز دوم
جان بسپرد - چندین حصن حصین (که سه خندق عمیق بعرض بیست
و پنج گز و ژرفای پانزده گز در سنگ دارد) بمحض اقبال شاهزاده در
عرض بیست و هفت روز بکمال آسانی مفتوح گردید - و درازده لک
روپیه نقد و هشت لک روپیه را سرب و باروت و دیگر مواد قلعه داری
و در صد و سی توپ بقید ضبط در آمد - پادشاهزاده سلطان محمد
معظم دومی خلف خود را با افتخار خان در قلعه مذکور گذاشته خود
بهمعدانی اقبال متوجه پیش شد - و هنوز این مهم خاطر خواه انصرام
نیافته بود که بحکم حضور شاهزاده با کمکیان بجا و مقام خود مراجعت
نمود - و در همان ایام مهراجه جسونت به بند و بست مالوه تعیین
گشته مجموع تیولداران برافات او مامور گشتند - خان مذکور از
چستی و چالاکی پیش از همه بهراج پیوست - ناگاه فلک نیرنگ ساز
امرے (که در مخیله هیچکس ندیدگذاشت) بمنصف شہود آورد
و در مبادی سال سی و دوم سنه (۱۰۶۸) هزار و شصت و هشت
هجری پادشاهزاده محمد ادرنگ زیب بهادر با جیوش دکن بمزم
مستقر الخلافه بسر زمین مالوه در آمد - چون راجه سر راه بود و انتظار

همین روز می کشید آماده جنگ و پیکار گشت - افتخار خان
 با جمع از منصبداران در میسر او جا گرفت - و با فوج مراد بخش (که
 در برانغار عالمگیری بود) در آویخته بمقابله و محاربه پرداخت
 و بترکتاز جرأت در اسیده بجانب عدم تاخت - گویند با آنکه خواجه زاده
 نقشبندی بود مذهب امامیه اختیار کرده - و دلائل و براهین
 آن مذهب را بمرتبه یاد گرفته بود که دیگر را در آن متعذر می نمود
 پاره مساس بعام هم داشت *

* ارادت خان میر اسحق *

سیومی پسر اعظم خان جهانگیری ست - در عهد فردوس آشیانی
 پس از فوت پدر بمنصب نهصدی پانصد سوار امتیاز یافته بمیرتزی
 روی عزت برافروخت - و در سال بیست و پنجم بخطاب ارادت
 خان و منصب هزار و پانصدی هشت صد سوار سرافراز گشته
 بداروغی فیل خانه سربرافراخت - و در سال بیست و ششم از تغیر
 تربیت خان بخدمت آخته بیگی مفتخر گردید - و در همین سال
 بمنصب دو هزار و سوار و خدمت بخشی دوم خلعت امتیاز
 پوشید - و در سال بیست و هشتم باضافه هشت صد سوار و خدمت
 فوجداری سرکار لکهنو و بیسواره از تغیر احمد بیگ خان مورد نوازش
 گشت - و در سال بیست و نهم بحضور رسیده از تغیر اسد خان
 بخدمت عرض وقائع موبجات سرمایه اعزاز بدست آورد - و از اصل
 و اضافه بمنصب دو هزار و سوار کام دل انداخت - در آخر عهد

اعلیٰ حضرت بنابر وجه از منصب معزول گردیده چندی بانزوا
 گذرانید - در همان ایام سرور فرماندهی بوجود زبندۀ نمود عالمگیری
 زیب و زینت یافت - برادرانش ملتفت خان و خانزمان در رکاب
 آن صاحب اقبال درجه پیمای اعتبار گشته اولین در نخستین جنگ
 دارا شکوه نقد جان در باخته بود - بعد وصول (۲) رایات پادشاهی
 بمستقر الخلافه او مشمول عاطفت خسروانه گشته باضافه پانصدی پانصد
 سوار بر منصب سابق چهره کادیابی برافروخت - و در همان ایام
 انتهای الویه ظفر طراز از آگره بجانب شاهجهان آباد بقصد تعاقب
 دارا شکوه بصوبه دارمی اوده معین شده بمرحمت فقاره و بافزایش
 پانصدی پانصد سوار دیگر بمنصب سه هزاری سه هزار سوار ازان جماعه
 هزار سوار دو اسپه سه اسپه والا رتبه گردید *

ازانجا (که کار شکنی خوی دیرینه فاک ناتوان بین است) گامی
 چند در ساحت کامرانی برخنگ مراد نراندۀ بود که سکندری
 خورده ازیا درآمد - یعنی بعد دو ماه و چند روز شهر ذی الحجه
 سنه (۱۰۶۸) هزار و شصت و هشت هجری ازین سپنجی سرا
 در گذشت - ادلا دختر میرزا بدیع الزمان پسر آقا ملا برادر آصفخان
 جعفر در خانه داشت - ثانیاً بصبیۀ زاهد خان کوکه عقد بیوگانی
 بست - از بطن او پسر کلانش محمد جعفر است - (شده و رشدا سیئ
 داشت - فوت کرد - و برادر دیگرش میر مبارک الله در سال سی

و سیوم عالمگیری بفوجداری چاکنه^(۲) مامور شده پستتر بخطاب پدر

مباهی گشت - و در سال چهارم بخدمت فوجداری نواح اردنگ آباد

و از اصل و اضافه به منصب هفتصدی هزار سوار سرفرازی یافته

بناموری علم شهرت برافراشت - و پس ازان بفوجداری مندرسور مالوه

تعیین شده در عهد خلد منزل با خانخاندان منعم خان محبتش کوک

گردیده جایس و انیس او شد - فوجداری در آبه پندگ جالندهر

نامزد او شده بود - مذاق بصنوف دانش داشت - و در شعر بسیار^(۳)

نازک خیال بود - واضح تخلص میکرد - صاحب دیوان است * بیست *

* رشک فرمای دلم نیست بجز عیش حباب *

* یافت یک پیرهن هستی و آن هم کفن است *

در عهد محمد فرخ سبر در گذشت - پسرش میر هدایت الله (که

بخطاب هوشدار خانی و پستتر بارادت خانی ناموری اندوخت) در

عهد خلد منزل فوجدار نور محل متعلق صوبه پنجاب گردیده و مدتها

در فوجداری دکن پیراهه مضاف صوبه مالوه گذرانیده سال ششم

محمد شاهي همراه آصف جاه بدکن آمده بعد جنگ مبارز خان از

تغیر دیانت خان مرحوم چندے بدیوانی دکن پرداخته چهارهزاری

منصب داشت - از دیر باز در اردنگ آباد بسر می برد - آخرها

قلعه دارمی گلبرگه نامزد او شده بود - در سفر ترحناپلی همراه آصفجاه^(۴)

(۲) نسخه (۱) چاکنه - و نسخه [ب] چاکنه (۳) نسخه [ب ج] مذاق

نصروف. دشت (۴) نسخه [۱] ترحناپلی *

بود - و وقت معاودت قریب بارزنگ آباد سنه (۱۱۵۷) یکهزار و یکصد و پنجاه و هشت بساط حیات در نوردید - فزون سپاهگری را بسیار ورزیده در بن پیرانه سالی هم سلاح از خود جدا نمیکرد - و در شمشیر شناسی حرفهای بلند میزد - شعر را بے رتبه میگفت - و در جمع نسا حریص و کثیر الاولاد بود - پسران جوان بحضورش رخت زندگی ته کردند - در وقت تحریر پسر رشید او حافظ خان از انتقال پدر بقاعه داری گلبرگه می پردازد *

* اشرف خان خواجه بر خوردار *

خویش مهابت خان از خواجه زادهای نقشبندی ست - گویند چون مهابت خان بے اطلاع جهانگیر پادشاه صبیۀ خود را بخواجه مذکور منسوب ساخت پادشاه در غضب رفته خواجه مذکور را روبرو طلب فرمود - و بر طبق حکم چند کوزه خازنار بر خواجه زدند - چون مهابت خان رفته بشاهجهان پیوست خواجه نیز بهمراهیش آمده سرشته بندگی بدست آورد - و سال اول جاوس فردوس آشیانی از اصل و اضافه بمنصب هزاری پانصد سوار ذخیره اندرز نشاط گردید - و سال هشتم از اصل و اضافه بمنصب هزار و پانصدی هشت صد سوار لوای عزت برافراشت - و سال بیست و سیوم باضافه هفتصد سوار تابینانش با ذات مساری شد - و سال بیست و هشتم بتفویض قاعده داری اوسا و ضاف دکن از اصل و اضافه بمنصب دوهزار و در هزار سوار تمکیم بر چار بالاش اعتبار زد - در اوائل عهد خاندان

بخطاب اشرف خان مخاطب شده سال دوم از قاعه دارى مزبور
معزول گردیده بحضور رسید - سال فوتش معلوم نیست *

• آله وردى خان •

(۲) عرق شجره نسبش از دوحه آل سلجوق منشعب است - گویند
بسلطان سنجر سلجوقى مذهبی میشود - مرد راست و درست و چست
و چالاک بود - خبرهای بسیار از ایام شباب او نقل کنند - گویند بفرنگ
افتاده - و بتهمت جاسوسى گرفت و گبر آمده - اتفاقاً روز عید
بتقریب نيزه بازي ازا نزد حاکم آنجا حاضر کردند - درین فن کارنامها
برداخت - حاکم بتقداد احوالش شده به بیگدلى او را رسیده قرین عزت
و احترام روانه زندوستان کرد - چندی در برهان پور بعیاری و طرازي
گذرانیده چون برادر کلانش مخلص خان در خدمت سلطان پرویز
قرب و منزلت داشت او نیز با سلطان مربوط گشته چهره کامیابی
برافروخت - پستر هر دو برادر ازان رو (که در فنون شکار مهارت تمام
داشتند - وجنت مکانی را بدین امر شغف وتولع بسیار بود) مطرح انظار
عاطفت خسروانه گشته - آله وردى خان بخطاب معتقد خانى و خدمت
قرادل بیگى اختصاص گرفت - و نقش بزدگى او با جنت مکانی
بعنوان مصاحب و ندیمی نشسته همواره در سیر و شکار بدوام حضور
معلی افتخار می اندوخت - و تور کلانی که مدار شکار قمرغه بدانست

(۲) نسخه [ج] نسبش (۳) نسخه [ب ج] چیزهای بسیار (۴) نسخه

[۱] گردید (۵) در [بعضی نسخه] طرازي •

(۲)
 (که آن را بارر گویند) از تصرفات اوست - در سال بیست و یکم
 بصرف مبلغ بیست و چهار هزار روپیه از ریسمان ترتیب داده از نظر
 گذرانیدن - دامه ست در کمال استواری - بار هشتاد شتر - طول ده هزار
 ذراع پادشاهی - و ارتفاع شش - بسان سراپرده بستونهای سترگ
 برپا کنند - و انواع سباع و وحوش دران گرد آورده مید نمایند
 و بعد شفقار شدن جنت مکانی در هنگامه شهریار مراتب دولتخواهی
 و استرضای خاطر یمین الدوا را کما یذبغی بجا آورده خود را شایان
 الطاف پادشاهی ساخت - چون همراه آصف جاهی بتقبیل سده
 خلافت استسعاد یافت بمنصب دو هزار ذات و سوار و خطاب
 الّه و ردی خان سرغراز گردید - چون با مهابت خان از صمیم قلب
 مربوط بود در محاصره پریزده بذل مجهود فوق مقدور نمود - اگر
 امرای دیگر همین قسم کار بند تقید می شدند فتح آسانی صورت
 میگرفت - و در سال هشتم باضافه هزار ذات دو هزار سوار بمنصب
 چهار هزار ذات و سوار سر برافراخته بصوبه داری مالوه از تغیر
 خاندوران رخصت یافت - چون سال نهم حوالی قلعه دولتآباد دکن
 مضرب خدام پادشاهی گردید یرایغ جلال بنام الّه و ردی خان (که
 بهمراهی شایسته خان به تسخیر ضلع سنگمیر و جابر شتافته بود)
 بهمدور پیوست - که بانفتاح حصون نظامالملکیه (که در سمت قلعه
 چاندور واقع است) و ازان جمله شش قلعه را مردم ساهو

و دو قلعه را بهوجبل نایکوار و شش قلعه را دیگر نتنه پزوهان متصرف
اند - و باستظهار حصانت و استحکام آنها گرد فساد بر انگیزخته
زیردستان پرگنات نواحی را ایذا میرسانند (پردازد - خان مذکور اولاً
بپای حصار چاندور آمده آن معقل زمین را (که بر فراز کوه مرتفع
واقع شده و بمثلثت شهرت دارد) محاصره کرد - و بفرادان جد و جهد
مفتوح ساخت - سایر گردن کشان آن ولایت از دیدن نیرنگی تقدیر
جان و مال خود را در معرض زوال یافته حلقه فرمان پذیری در گوش
کشیدند - ابتدا کظهر را (۲) قلعه دار انجرائی زینهار خواسته آن دژ
استوار را تسلیم نمود - خان مسطور برای استمالت دیگر قلعه داران
او را منصب درهزاری تجویز نموده پنجاه هزار روپیه نقد از خزانه
داد - و پستر حصار کاجنه و ماجنه را (که بقلعه داری دهرپ تعلق
دارد) گرد گرفته بیورش دلیرانه ارکان ثبات محصوران متزلزل گردانیده
بعهد و پیمان هر دو قلعه بدست آورد - و همچنین قلعه (۴) راء و جوله
و اهونت و دیگر حصون متینگ آن سرزمین (که همه بر فراز جبال
واقع شده) بآسانی و زودی مسخر ساخت - مگر حصن راجدهر (که
جمعی از خویشان نظام شاه درانجا بودند - و در محافظت آن فرادان
سعی و کوشش بجای آوردند) در مدت دو ماه مفتوح نموده
همت بکشایش حصار دهرپ (که بمزید استحکام و ارتفاع شهر

(۲) در [بعضی نسخه] کظهر را و (۳) نسخه [۱] کاجنه و ماجنه (۴)

نسخه [ب] اوله و چوله - و نسخه [ج] اوله و جوله

آندیار است . و در استواری پای کم از دولتآباد نمی آرد) بسط
 چون بهوجبل پاسبان قلعه از دستبردهای متوالیه خان مشارالیه
 هراسان شده بود بتجویز منصب سه هزاره و لک روپیه انعام آن حصار
 دشوار کشا را (که تسخیر آن بے مددگاری اقبال میسر نیست) سپرده
 در سلک بندها منسلک گردید . و درین سال بسیاری از معادل
 منیع و موائل رفیع این ولایت بعون همت کشور کشای پادشاهی
 بر دست اولیای درامت قاهره کشایش یافت . چنانچه طالب کلیم^(۲)
 این معنی را منظوم ساخت *

* شاهان بختت کشور اقبال گرفت *

* تیغ ز عدو ملک و سر و مال گرفت *

* چل قلعه بیک سال گرفتگی که یکیش *

* شاهان نتوانند بچل سال گرفت *

بالجمله خان مزبور در سال دهم بفوجدارمی بیسوره و لکهنو رخصت
 یافت . و در آغاز سال یازدهم (که مرشد قلی خان فوجدار متورا در
 اثنای تاخت بریکه از مواضع بزخم تفنگ درگذشت) آله و روی خان
 به تیولدارمی آنجا سربرافراخته بانتقام کشی از سرکشان آن ناحیه
 دستوری یافت . و در آخر سال دوازدهم بمنصب والای پنجهازری
 ذات و سوار باند آرازه گشته بصاحب صوبگی دارالملک دهلی از
 تغیر غیرت خان امتیاز پذیرفت . چون سال پانزدهم بآرازه انتهای

شاه صفی پادشاه ایران با استخلاص ولایت قندهار شاهزاده دارا شکوه
 با امرای رفیع مقدار و لشکر هزار بدانسو دستوری یافت و بوصول خبر
 درگذشتن شاه (که در ماه صفر سنه ۱۰۵۲) هزار و پنجاه و دو هجری
 باجل طبعی زندگی بسپرد) از کابل معاودت نمود آله دردی خان
 نیز به همراهی این لشکر مامور بود - چون بعضی اطوار و اوضاع خلاف
 آئین اخلاص و نمک خواری از وی سرزد و از بیداک مزاجی زبان
 که باختیار نداشت سربرای گردید بعزل جاگیر و سلب منصب مورد
 عتاب و خطاب گشت - و چون نیکو بندگیهایش در پیشگاه خلافت
 ثابت و متحقق بود برگشته سنکر پور بجمع سی و چهار لک دام در
 وجه معاش تنخواه شد - پستتر بوسیله نخستین پادشاهزاده بدکالی
 منصب سابق مباهی گشته در سال هیزدهم به تیولدارای ایماچپور
 کامروائی یافت - و بعد از فوت خاندوران ناظم دکن در تمام موبه برار
 بحکم رانی پرداخت - چون اسلام خان بدکن آمد محبتش باری
 برار نشد - بر وفق ملتس حکم بطالب حضور صدور یافته در سال
 بیست و یکم بسعادت استلام سده سخیه فایز گردیده گورکھپور جاگیر
 یافت - و چون بعلمت قندهار میان شاه عباس ثانی و فردوس آشیانی
 سرشته اتحاد و یگانگی انقطاع یافت و راه آمد و شد رسل انسداد
 پذیرفت از قضا در سال بیست و ششم غلام رضا نامه با هفت راس
 اسب عراقی از بندر عباسی بندر سورت (۲) رسیده رقی از شاه ایران

بنام مستحفظان طرق و شوارع آرد - که اسپه چند ملازم آله وردی خان
 میرانش می برد - کسی مزاحم نشود - و این سانه موهم آن شد که
 خان مذکور برخی از تنسوقات با مکتوب مصحوب او فرستاده که
 چنین رقمی حاصل نمود - از آنجا که فرستادن هدیه و مکتوب به بیگانه
 و مخالف از آئین بندگی دور با گوناگون سیاست سزادار بود - اما از
 کرم عام و فتوت فطری باز او را بتغیر منصب و جاگیر تادیب نموده
 حکم شد - که بلا توقف از کابل برآرند - تا در شاهجهان آباد رفته
 بخانه خود اقامت گزیند - و بنام متصدی سورت فرمان رفت
 که اسپان و همگی مایعرف غلام رضا سرکار ضبط نموده او را مغلول
 و مسلسل بفرستند - تا بموافق کردار بسزا رسد - و پس از آمدنش
 پژوهش رفت - بوضوح پیوست که او خط لباسی با برخی ارمنیانی
 بقللر آقاسی والی ابران گذرانده رقمی حاصل نموده - لهذا در سال
 بیست و هشتم^(۵) حسب التماس شاهزاده کلان بتازگی مشمول عذایت
 پادشاهی گردیده بمنصب پنجهازاری و تیولدار می سرکار چونپور از تغیر
 مکرم خان تارک افتخار برافراخت - اگرچه درین مدت دو سال
 و هشت ماه از دولت آستان بوس محروم در انزوا گذرانید اما از
 شمول کرم خسروانه هفتاد لک دام بطریق مدد خرج سالیانه داشت
 و دو هر دزن سال هزار اشرفی می یافت - چنانچه تا هنگام کام اندوزی

(۲) نسخه [ا ب] برایش می برد (۳) در [بعضی نسخه] یا مکتوب

(۴) نسخه [ج] بفرست (۵) نسخه [ب] و نهم *

ملازمت بعطای پنج هزار اشرفی سرافراز شده بود - در اواخر عهد

سلطنت بصاحب صوبگی بهار فایز گردید *

چون ایام کوفت اعلیٰ حضرت امتداد پذیرفت و انواع اختلال بر ملک و دولت راه یافت و شجاع دومی خلف خلافت در بنگاله مساک خودسری پیش گرفته بر سر پهنه لشکر کشید آله وردی خان که سد راهش نمی توانست شد به بنارس آمده توقف گزید - شجاع پاشنه کوب بدان حوالی پیوسته از در لابه و چاپلوسی در آمده چندان بتالیف کوشید و مواعید سراسر امید بکار برد که آن آقسقال آزمون کار از جا رفته مرافقت آن مدبر اختیار کرد - و در همه احیان رفاقت آن بادیه پیمای خسران و ناکامی نگذاشت - و پس از قوالی و قوایر آوارگیها اواسط رجب سنه (۱۰۷۰) هزار و هفتاد هجری شجاع خواست که از اکبرنگر رخت ادبار بپانده کشد آله وردی خان از معامله فهمی و کارشناسی رقم خندان و نکال از نامه حال آن رمیده بخت خوانده دانست که بر تقدیر که بتکاپوی گریز از سطوت جیش عالم گیری آمان یابد لامحاله با دد و دام صحرای رخنگ محشور خواهد گردید - برهنه منعی خرد باران پیوستن بجنود پادشاهی از همراهی او تقاعد ورزیده باکبرنگر مراجعت کرد - و چون بسیاری از مردم شجاع از بهبود حال و امید مالش دل برگرفته قصد جدائی داشتند با او همدستان گشتند و چون آله وردی خان جوق از خود داشت منزل خویش را استحکام

داده در مقام آن شد که اگر جمعی از آن جانب بر سر او آیند بمدافعه

پیش آید - و اعلان مخالفت نماید *

شجاع بشنیدن این خبر تدبیر اندیشید - و خبرهای غیر واقع که فروغ از صدق نداشت شهرت داده بصمت اکبرنگر برگشت - و مردم را تعیین کرد که در حویلی او را گرفته برای یورش مترصد اشاره باشند و سراج الدین جابری دیوان خود را فرستاد که بلطائف وعده و وعید مهتمال ساخته پیش او بیارد - چون از برگشتن شجاع بشهر و اشتهاار اکاذیب باطله که ساخته او بود ارکان ثبات جمعی (که با آله وردی خان گردیده بودند) بمستی گرائید خان مزبور ناچار بر قول و عهد ناستوار دل نهاده با سیف الله پسر بهمراهی سراج الدین روانه شد - درین حالت مردم شجاع هجوم آورده او را در میان گرفتند - و برسم گنهگاران دستها بر پشت بسته بیرون اکبرنگر پیش شجاع بردند - آن تبه رای او را بر فیله نشانده همراه بشهر آورده در آن مقام به تیغ انتقام با پسرش از هم گذرانید - و تمامی اموال او را متصرف شد *

آله وردی خان پسران رشید داشت - هر یک بمذصب عمده رسید چنانچه بجای خود رقم پذیر خامه گشته - اما با پدر نمی ساختند مگر همین پسر کوچک میرزا سیف الله - حافظه اش بحدی بود که هرچه از ابتدای طفلی بگوش او خورده سر زبان داشت - و شعر هم می گفت - منظور نظر پدر بود - مزاح و هزل بر طبیعت آله وردی خان

غالب بود . بلکه بهرزه گوئی و فحاشی کشیده - حتی که این شیوه نامرغیه در اولاد و عشائر او سرایت کرده تا حال (که از خاندانهای عمده نام و نشانه نماند) این سلسله بواسطه این رویه ناستوده یادگار روزگار است - با این همه آله دردی خان بے ریاضت و تقوی نبود در محبت اهل بیت رسول (علیهم السلام) غلو داشت - نذر حضرات ایمه هر سال بر می آورد - و از ماحصل جایگیر عشره جدا کرده خیرات میداد - در دوستی یکنای و تم بود - با آشنای یکروزه کار صد ساله بجا می آورد - از اهل دفتر بے اعتماد گردیده خود سر رشته نگاه میداشت - و مداخل و مخارج هر روزه را بخط خود در طومار می نوشت - و در ساعت دهایی سران و باغی احداث کرده - بنام او زبان زد خلایق است *

• اکرام خان سید حسن •

از والا شاهیان خلد مکان است - مدتها بفوجداری بکلانه مضاف خاندیس (که در ایام شاهزادگی بخلد مکان فردوس آشیانی بر سبیل انعام داده بودند) می پرداخت - پس از آنکه خلد مکان بتقریب عیادت پدر والا قدر از برهان پور عزیمت صوبه مالوه نمود او حسب الحکم ملحق گردیده مورد نوازش سلطانی شد - و در جنگ داراشکوه (که متصل سموگدهه (و داد) مصدر ترددات نمایان گردیده حسن مجرا بظهور آورد - و سال اول جلوس بخطاب اکرام خان مخاطب گشت - و در جنگ شجاع] چون مهاراجه جمونت سنگه

(که سرکردگی برانغار تعلق بار داشت) نرد دغا باخته شبانه (۱۴) وطن پیش گرفت. و بجای او اسلام خان تعیین یافت [نام برده باتفاق سیف خان در هراولپ مثل مذکور قرار یافته هنگام زد و خورد پای همت قایم ساخته تلاشهای مردانه بتقدیم رسانیده. و در هنگامی که پادشاه باراد جنگ داراشکوه عازم اجمیر بود) او بتفویض قلعه دارئی مستقر الخلافه از تغیر عمد انداز خان چهره عزت برافروخت و پستر از انجا معزول گردیده بفوجدارئی نواحی اکبرآباد از تغیر سید سالار خان قامت قابلیت آراست - سال پنجم مطابق سنه (۱۰۷۲) هزار و هفتاد و دو هجری دیدۀ تماشائی را از گلزار هستی در پوشید *

* الله یار خان میرتوزک *

از ایام شاهزادگی خلد مکان در زمرة ملازمان بود - و در جنگ مهاراجه جسونت سنگه شرف هم رکابی داشت - و در نبرد اول محمد دارا شکوه مصدر ترددات نمایان گردید - و سال اول جلوس بخطاب خانی نامور شده حسب الحکم خزانه از لشکر پادشاهی بملتان جهت اخراجات فوجی (که بسرکردگی خایل الله خان بنابر تعاقب دارا شکوه رفته بود) برد - و پس از جنگ محمد شجاع بداروغگی ملازمان جلو و از اصل و اضافه بمنصب هزار و پانصدی هزار و پانصد سوار چهره افتخار برافروخت - سال پنجم از تغیر هوشدار خان بخدمت داروغگی غسل خانه و عطای علم سرمایۀ مباحات

افدوخت - و سال ششم مطابق سنه (۱۰۷۳) هزار و هفتاد و سه

هجري بعرضه بدني بساط زندگي در پيچيد *

• اسلام خان مير ضياء الدين حسين بدخشي *

والا شاهي قديمي خلد مکان است - عمره در خدمت آن شاه

قدر شناس بسر برده پيوسته مصدر خدمات آمده بود - در ايام

شاهزادگي ديواني سرکار شاهي چهره اعتبار مي افروخت - چون

استيلای داراشکوه بذابر فرط عاطفت اعلیٰ حضرت بکالش بجائے

انجاميد (که از احکام سلطنت هرچه ميخواست متمشي ميساخت)

شاهزاده فتح نصيب بظاهر عزم ملازمت پدر عالي قدر و بباطن

برداشتن برادر کلان مصمم نموده غره جمادي الاولی سنه (۱۰۶۸)

هزار و شصت و هشت هجري سلطان محمد مهين خلف خود را

با نجات خان برسم منقلا از اورنگ آباد رخصت برهانپور فرمود

مير مذکور (که تا آن وقت بخدمت ديواني قيام داشت) نيز

بمرافقت سلطان دستوري يافت - متعاقب شاهزاده خود هم سايه

وصول ببلده مذکور انداخته بآهنگ مقصود باغ فرمانباري^(۴) را (که

نيم گروهی شهر است) مخيم اقبال گردانيد - مير مذکور بخطاب

همت خان ناموري اندوخت - و بعد محاربه جسونت بخطاب

اسلام خان رايت اشتهار افراشت - و در جنگ دارا شکوه هنگامه (که

ستم خان دکني عرصه آوردن بر بهادر خان کوکه تنگ ساخت) او

(۲) نسخه [ب] باغ فرح نيازي را •

با پردلان برانغار از جانب یمین مخالف در آمده مردانه وار بجنگ
و پیکار در آویخت - پس از ابتسام گل فتح باقتضای مصلحت
تعاقب داراشکوه ناگزیر وقت افتاد - محمد سلطان باذالیقی اسلام خان
بمظام امور مستقرالخلافه معین گردید - و خان مذکور از اصل و اضافه
بمنصب چهار هزار و دو هزار سوار و انعام سی هزار روپیه مطرح انظار
عاطفت گشته مرخص شد - و در جنگ شجاع بهرادرلی فوج برانغار
مامور بود - چون راجه جسونت (که بسری و سوری برانغار نخوت
میفرودخت) از نفاق اندوزی و غدر اندیشی راه فرار سپرد خان مزبور
بجای او سردار گشت - اتفاقاً در عین گرمی پیکار فیالیه که او بران سوار
بود بصدمه بان رم کرده افواج برهم خورد - و اکثر مردم را پای استقامت
از جای رفت - درین اثنا پادشاه خود بکمک رسیده بقیه مردم را
(که قدم استقلال افشوده روی همت از عرصه کارزار نتافته بودند)
قوی دل ساخت - و پس از وزیدن نسائم ظفر اسلام خان بهمراهی
سلطان محمد (که با معظم خان میرجمه و جمعی از آمو بتکامشی
شجاع معین شده) دستوری یافت *

چون شجاع از چیرگی جنود منصوره با هزاران یاس و ناکامی
دل از اقامت اکبرنگر برگرفته راه نمانده گرفت معظم خان اسلام
خان را با ده هزار سوار در اکبرنگر گذاشته ضبط و حراست این روی
گنگ بعهده او تفویض نمود - و چون پنجم شعبان از دوم سال جلوس
عالم گیري شجاع از پاشنه کوبیهای معظم خان بستوه آمده آرد

جهانگیرنگر گردید که رخت ادبار بسمت رخنگ کشد در همان ماه
 اسلام خان بذابر نقاض خاطرے (که با سردار داشت) یا بسبب
 بد معاشی او تذکدر گشته بے مدد و فرمان طلب عازم حضور گردید
 بذابریں چندے بعزل منصب معائب گشته در سال سیوم ببحالی
 رتبه سابق دگر باره کامیاب دولت شد - و در سال چهارم بصوبه دارمی
 کشمیر از تغیر ابراهیم خان رخصت یافت - و هنگامے (که موکب
 پادشاهی بگلگشت آن همیشه بهار خرامش نمود) در مقام نوشهره
 (که پرگنه ایست وسیع بغایت معمور - و دوم منزل است از منازل
 کوهمستان) خان مذکور بر طبق یرلیغ طلب سر آغاز سال ششم رسید
 دولت زمین بوس دریافت - و باضافه هزار سوار بمنصب
 پنج هزارمی سه هزار سوار مورد نوازش گردیده بصاحب صوبگی اکبرآباد
 رایت بلذنامی افراخت - و پس از وصول بدان مصر جامع یک ماه
 سالم نگذشته بود که در مبادی سنه (۱۰۷۴) هزار و هفتاد و چهار
 هجری بیک اجل در رسید - و مسافر ملک بقا گردید - غنی کشمیری
 تاریخ فوتش یافته * مصرع *
 * مرد اسلام خان والا جاه *
 در مقبره صاحب المعارف و الایقان میر محمد نعمان رحمه الله (که
 خان مذکور در خدمتش اعتقاد موفور داشت) مدفون گشت - و در
 حیات خود بتعمیر مسجد عالی نزدیک مزار میر مذکور ثواب اندرز
 شد - تاریخ بذای آن یافتند *
 * بانوی اسلام خان بهادر *

و مسجد عیدگاه کشمیر (که در غایت رفعت و متانت است) ساخته
 اوست - خلف الصدقش همت خان میر بخشی سم - و از بناتش
 یکی با میر ابراهیم ولد میر نعمان مزبور عقد بیوگانی داشت - میر
 مشارالیه بجهت رسانیدن اجناس شش لک و شصت هزار روپیه
 (که عالمگیر پادشاه نذر حرمین شریفین نموده بود) در سال دوم مرخص
 شده در آن حدود در سال چهارم باجل موعود رخت هستی بر بست
 بالجمله اسلام خان خالی از کمال نبود - و اشعار آید از جویبار طبع
 فکته بارش تراوش میکرد - این دو بیت از مشهور است * بیت *

* بیتو شام غم بروز ما شبیخون می زند *

* مردم چشم ز گویه غوطه در خون می زند *

* وسعت پیدا کن ای صحرای که امشب در غمش *

* لشکر آه من از دل خیمه بیرون می زند *

* احتشام خان اخلاص خان شیخ فرید فتح پوری *

پسر دوم قطب الدین خان شیخ خوبن است - تا آخر عهد
 جنت مکانی بمنصب هزاری چهار صد سوار رسیده سال اول جلوس
 فردوس آشیانی باضافه پانصدی دو صد سوار چهاره عزت برافروخت
 سال چهارم بافزونی دو صد سوار و سال پنجم از اصل و اضافه بمنصب
 دوهزار و دویست سوار سربلند گردید - و سال هشتم بمنصب
 دو هزار و پانصدی هزار و پانصد سوار فایز گشته در رکاب پادشاهزاده
 محمد اردنگ زیب بهادر پشت گرمی افواج متعینه جهنم تادیب

(۲) چهار سنگه بندیده معین شد - و سال نهم در حین (که دکن
مضرب خیام سلطانی بود) بهمراهی شایسته خان جهت تسخیر قلعه
جنیر و سنگمذیر دستوری یافت - و بعد مسخر گردیدن سنگمذیر
بهتانه داری آنجا ماند - و سال یازدهم با اصالت خان جهت مالش
فساد پیشگان مضافات پرگنه چندوار (خصت پذیرفت - و سال پانزدهم
در تسخیر قلعه مؤ مصدر ترددات شده پستتر همراه پادشاه زاده
دارا شکوه بکابل شتافت - و وقت رخصت بعطای علم راییت کامرانی
بر افراشت - و سال هیزدهم بنظم صوبه مستقر الخلافه نامزد گردیده
از اصل و اضافه بمنصب سه هزار و پانصد سوار لوای افتخار
بر افراشت - و سال نوزدهم بهمراهی پادشاه زاده مراد بخش بتسخیر
بلخ و بدخشان گام جلالت پیش نهاد - و چون پادشاه زاده از آنجا
برگشته آمد و بهادر خان روهله بعزیمت تذبیه الامان از بلخ روانه
شد اورا بمحافظت حصن شهر گذاشت - و سال بیست و دوم
چون بعرض رسید (که او بذابر فزونی ارتکاب مغیرات از رفتن با راجه
بیتل داس ^(۳) که بکابل تعیین شده بود تعلل بکار برده) از منصب و جاگیر
برطرف گشته داخل لشکر دعا گردید - و سال سی و یکم مشمول
عاطفت گشته بمنصب سه هزار و سوار آب رفته بجو آرد
و با شاه زاده سلیمان شکوه (که بمقابله پادشاه زاده محمد شجاع

(۲) نسخه [ب] هندیله (۳) در [بعضی نسخه] بیتل داس و در [بعضی]

تعیین گردیده بود) کمر همت بر بستن - و بصوبه داری پنه و خطاب
 اخلاص خان سربلندی یافت - و در عهد اول جلوس خلد مکان در
 کومکیان خاندوران (که بتسخیر آله آباد تعیین شده بود) قرار یافته
 از آنجا (که خطاب اخلاص خان باحمد خویشگی عنایت گردیده بود)
 در بختاب احتشام خان مخاطب گشت - و بعد جنگ و فرار شجاع
 از میدان و غا همراه شاهزاده محمد سلطان بیساق بنگاله پای همت
 بوداشت - و در معارک آن صوبه قدم دولت خواهی افشوده اواخر سال
 ششم بحضور آمده دولت آستان بوس دریافت و سال هفتم همراه
 میرزا راجه جیسنگه بمهم دکن معین شد - و پس از مسخر گردیدن
 پونه بتهانه داری آنجا رحل اقامت انداخت - و سال هشتم مطابق
 سنه (۱۰۷۵) هزار و هفتاد و پنج هجری (خت هستی بسرمنزل بقا
 کشید - پسرش شیخ نظام است - که پس از جنگ اول داراشکوه از
 پیشگاه خلد مکان بمنصب وزاری چهار صد سوار سراقازی یافت *

• اصالت خان میرزا محمد •

پسر میرزا بدیع مشهدی ست - که از اعظم سادات آن بقعه
 مقدس است - و اباً عن جد بخدمت فیض موهبت تولیت روضه
 قدسیه امام ثامن ضامن علی بن موسی رضا (علیه و علی آباء السلام
 و التحیه) شرف اندوز و سعادت پذیر بود - میرزای مذکور
 در سال نوزدهم وارد هندوستان گشته احرار ملازمت اعلی حضرت

نمود - و بمنصب مناسب سرافرازی یافته صبیۀ شاهنواز خان مغوی را
 بعقد ازدواج او در آوردند - و چون سال بیست و دوم شاه زاده
 مراد بخش بنظم دکن رخصت یافت شاه نواز خان مغوی (که بعد
 از فوت اسلام خان بصیانت آن ولایت تعیین شده بود) وکالت و اذالیتی
 شاهزاده باو قرار گرفت - ازین جهت میرزای مذکور باعتبار قرابت
 و خویشی با خان مشارالیه دستوری دکن یافت - و بالتماس شاهزاده
 از اصل و اضافه بمنصب دو هزاری هزار سوار سر برافراخت
 شاهنواز خان او را سر فوج دکن نموده بر سر مرزبان دیوگده فرستاد
 مشارالیه در مبادی حال توره و ضابطۀ سلاطین ایران بکار برده در رکوب
 و نزول و قیام و قعود غایت اهتمام مرعی میداشت - منصبداران
 پادشاهی (که بدعوی خواجه تاشی با عمدها سر همسری میبخاریدند)
 یکدفعه از وی رمیدند - پس از آنکه براه و روش هذب آشنا شد در
 تلافی آن ایحاش کوشید - چون عقل درست و ادراک رسا داشت
 باندک ناخت آن بومی را مغلوب رعب و هراس ساخته بر سر معامله
 آورد - متعاقب شاهنواز خان رسیده بصوابدید میرزا مهم دیوگده را
 فیصل داد - چون ببرهانپور معارفت نمود در تولد فرزند مجلس
 بزرگانه برآراسته شاهزاده مراد بخش را با جمیع اعیان و ارکان
 بمنزل خود آورد - و زرها صرف نمود *

و چون در سال بیست و سیوم صوبه داری مالوه بشاهنواز خان
 مفوض گشت او را تعیین آن صوبه نموده بفوجداری و تیولداری

مفسدسور بر نواختند - و در سال بیست و پنجم بفوجداری مازند و مامور
گودید - و چون در سال سیم شاهزاده محمد اوزنگ زیب بتاخت
و تاراج ولایت عادل شاهیه محکوم گشت میرزا نیز بر طبق امر اعلی
بتعیذاتی شاهزاده شتافت - هنوز آن مهم بانصرام نرسیده بود که زمانه
بتمهید و توطیۀ دیگر پرداخت - و انقلاب و آشوب بهر ناحیۀ ممالک
محمروسه پدید آمد - مومئی الیه در دکن ماند - پس از آنکه شاهزاده
محمد اوزنگ زیب از بلدۀ برهانپور لوای توجه بجانب مستقر الخلافه
اکبر آباد بر افراخت او را بخطاب اصالت خان بمنصب چهار هزار
دو هزار سوار و عطای توغ و نقاره بلند رتبه ساخت - و پس از
ارلین جلوس باضافه پانصد سوار کامیاب مباحات گشته بدکن مرخص
گودید - و شاهزاده محمد اکبر را (که در سن ضاعت بود) با سایر
پردگیان حرم دولت از دولتآباد بحضور آورده شرف استلام سدۀ
خلافه دریافت - و در همین ایام بذابر جهتۀ گوشۀ عزلت برگزیده
(۲)
در سال سیوم بتازگی مورد عنایت خسروانه شده بمنصب پانجهزاری
سه هزار سوار بلند پایه گردیده بفوجداری مرادآباد از تغیر قاسم خان
سرافرازی یافت - و در سال هفتم باضافه هزار سوار ممتاز شد - پس
از آن عارضه معیب بر مزاج او طاری گشته مدتی علیل و مریض
بود - در سال نهم آخر سنه (۱۰۷۶) هزار و هفتاد و شش هجری
روزگار حیاتش سپری شده بعالم بقا شتافت - برادر او میر محمود

در سال چهاردهم عالم گیري تازه از ولايت رسیده بمنصب هزاري
چهار صد سوار و خطاب عقیدت خان چهره آرای عزت گردید
و کابلي بیگم صبیة (روح الله خان اول را بار پیوند بیوگانی دادند
زود در گذشت *

* اعتماد خان شیخ عبد القوی *

بحلیه فضل و کمال موصوف و بتدین و تشرع معروف بود - و از
دیرباز در خدمت شاهزاده محمد اورنگ زیب بهادر دوام حضور
داشت - و از راست گفتاری و درست کرداری بمزید اعتماد و مزیت
اعتبار عام اشتهار می افراشت - هنگام نهضت الویة عالمگیری
از دکن باگره بقصد انتزاع سلطنت از نهصدی بمنصب هزار و
پانصدی سربلند گردیده در جمیع معارک ملتزم رکاب شاهي بود
بعد از جلوس بمنصب عمده درجه پیمای اوج امارت گردید - و در
سال چهارم بخطاب اعتماد خان ممتاز امثال و اقران شد - چون
بقدم خدمت و محرمیت اتصاف داشت و بسمت کار آگهی
و معامله فهمی موسوم بود از سایر اعیان خلافت و نویذان والا رتبت
قرب و منزلتش افزود - گویند در خلوت بحضور پادشاه می نشست
(۳)
و اکثر در جذاب خلافت حرف او مسموع و عرض او مقبول بود
اما برای هیچ کس کلمة الخیر نمیگفت - و باب فیاضی و فیض سانی
مسدود میداشت - بذابر تقرب سلطانی و پندار اوستادی پادشاه

(۲) نسخه [ج] چهاردهم تازه (۳) نسخه [ج] حضرت *

اعتنا بشان مردم نمیکرد - تعالی و قبحتر زیاده می نمود - و از غایت
تفقه و تفسیر نهایت تشدد و تعصب داشت *

سعیدای سرمد (که اصلش بقول یهود و بروایتی ارمزی ست
و بعد اسلام حکمیات را در خدمت میر ابو القاسم قندزکی ^(۳) گذرانیده
بعنوان تجارت از کاشان به تته وارد گشته مفتون هندو پسر شده
و هرچه داشت یغمائی ساخته ستر عورت هم بر بدن نداشته) چون
بدهلی آمد صحبت دارا شکوه (که بمجانین حسن اعتقاد داشت)
با وی در گرفت - پس از آنکه کار پردازان تقدیر ^(۴) زمام امور جهانبانی
بقبضه اقتدار عالمگیری سپردند از آنجا (که نیت حق طویمت پادشاه
مذکور مصروف پاس ملت غرا و حفظ ظاهر احکام شریعت بیضا
بود) بهلا عبد القوی حکم شد که ادرا طلبیده تکلیف لباس نماید
چون سرمد را آوردند ملا گفت چرا برهنه و عریان می باشی - گفت
شیطان قوی ست - و این رباعی خواند *

* رباعی *

* خوش بالائی کرده چنین پست مرا *

* چشمی بدر جام برده از دست مرا *

* او در بغل من است و من در طلبش *

* در د عجبی برهنه کرده است مرا *

(۵)

(۶)

(۲) در [بعضی نسخه] تعبیر و تجبر (۳) نسخه [۱] قندرمکی - و نسخه

[ب] قندزکی (۴) نسخه [ب] زمام جهانبانی بقبضه (۵) در [بعضی

نسخه] دزه عجب (۶) نسخه [۱] گفته است *

ملا با اتفاق دیگر فقها تجویز قتلش نمود - و این رباعی ادرا که مستلزم

انکار معراج است دستاریز کرد * (رباعی) *

* آن کو سر حقیقتش یادر شد *

* خود یهن تو از سپهر پهناور شد *

* ملا گوید که بر شد احمد بفلك *

* سومد گوید فلك باحمد در شد *

— (۲) آنکه عمده سبب قتل او مصاحبت دارا شکوه بود - والا

مئل او مجذوب برهنه چندین هرزه گویان در هر کوچه و بوزن

می گردند *

بالجملة ملا عبد القوي در احتساب امر معروف و نهی منکر

دست قوي داشت - در سال نهم سنه (۱۰۷۷) هزار و هفتاد و هفت

به تیغ جسارت یکی از مجاهیل ترکمان قلندر منش کشته گردید

و این سانحه خالی از غرابت نیست - تفصیلاً آنکه چون تربیت

خان بایلیچی گری نزد شاه عباس ثانی فرمانروای ایران دیار رفته بود

از ناسنجیدگی و کلفت وضعی خود آداب سفارت بآئین پندیده

بجا نیارده و حکمت افزای آن شاه سودائی طبع آشفته دماغ

گودیده دیرین دوستیها را غبار آمایی نقاض خاطر گردانید - و کار

از طرفین بفرج کشی انجامید - دران ایام سید امیر خان ناظم کابل

چند مغله ترکمان بے سرو پا را بمطافه جاسوسی گرفته بحضور فرستاد

اعتماد خان بتحقیق حال آنها ماسور گشت - خان مذکور یگانه ازان
چند کس ؛ (که ترکمان سپاهی وضع بود) بے علائقہ بند و زنجیر
بخلاوت طلبیده تفتیش احوال می نمود - درین وقت (که عرق
جهالت آن جسارت کیش حرکت کرده) ناگهان از جای در آمده
خود را بخادمی (که در بیرون اسلحه داشت) رسانید - و شمشیر
از دست او گرفته با تیغ آهیخته بچالاکي برگشت - و ضربتی کاری
بخان مذکور رسانیده بهمان زخم قطع شدت حیاتش نمود - نزدیکان
اورا نیز بتبع انتقام از هم گذرانیدند - و خافي خان این حکایت
بنوع دیگر در تاریخ خود آورده - اگرچه تحقیق خان بزور (که
فیما بین محرر و آن مرحوم رابطه تمام بود)^(۴) در جذب مرآة العالم
و عالمگیر نامه معلوم اما چون نوشته (که از زبان رفقای آن قلندر
استماع افتاد - و غرابیت بیشتر دارد) درین جا ثبت میگردد - که آن
قلندر از پهلوانان عیار پیشه ایران بود - که آن گروه بشوخی و
سرگله زدن از اسرا بزور زر بستانند - و بهوا می پرانند - ازین مرد هم
مکرر در سورت و برهان پور کارها سرزده بود - چون گذر سیاحتش
بساحت دهلی افتاد از امرای ایران رعایتها یافته قلندرے چند
فراهم آورد - و هر روز ببانگ با درد و سرود میگذرانید - این مقدمه
شهرت گرفته برخه بکیمیا گری و جوق بدزدی و رهنی متهم کردند
و آخر بعرض رسید که جاسوس شاه اسم - چون جرأت و دلیری او

معاون همگان بود کوتوال حسب الامر هنگامی که در خواب بود زنده بدست آورده مسلسل بحضور پادشاهی برد - اعتماد خان بهر رهش حال مامور شد - بعد از استفسار هر چند گفت که من سیاح گداپیشه ام مفید نیفتاد - تهدید زبانی فرمود - آن اجل گرفته دید که رهائی نیست - گفت اگر امان دهید بگوش نواب آنچه هست میگویم چون نزدیک رسیده خم شد که چیزی بگوید با آنکه هر دو دست او بسته بودند بمسرانگشتان نیمچه شمشیر (که بر مسند اعتماد خان گذاشته بودند) چنان بچستی و چالاکي گرفته با غلاف بر سرش زد که بکدر خیاره گردید - بهر تقدیر پادشاه بوقع قتال بسیار متأثر و متأسف گشته پرتو التفات بحال باز ماندهای او افکند و پسران و خویشان را باضافه منصب و دیگر مراحم و مواهب کامیاب فرمود *

* آله وردی خان *

عالمگیر شاهي مهین پسر آله وردی خان مشهور است - جعفر نام داشت - اگرچه مزاج این پدر و پسر و دیگر برادران همه بمزاج و مطایبه مجبول و بشوخی و بیباکی مغطور و همه از یک کرباس بودند (چنانچه تا امروز هر که ازین سلسله است بتقاید اسلاف از سر سخریت و مضحکه فرا نمی آید - و در هزل جد دارد) میوزا جعفر را با پدر از ابتدا موافقت نبود - دامن همت بکمر تلاش برزده

بعداً قطره زن عرمه (روزگار بود - بیداری بخت و حسن سعی مورد
الطاف اعلى حضرت گشته در سال بیست و یکم بمذنب هزارى
در صد سوار سرفرازی یافت - و در سال بیست و سیوم بخدمت
قراول بیگی که ارثی اوسم اعتبار اندوخت - و پستور اضافه مذنب
یافته بفوجداری جانبی مامور شد - و بعد از هزیمت دارا شکوه چون
باغ نور منزل بموکب عالم گیرى نصارت یافت اول حکم (که از مکمن
خاطر پادشاهی بمذنبه نغان رسید) تعیین مشار ایله اسم بفوجداری
متهر و نظم مهمات آن چکله و تادیب مفسدان آن سرزمین که بانطاع
دارا شکوه تعلق داشت - و از تفرق مردم او (که بنظم و نسق مهم آن
قیام می نمودند) مختل و نامنظم شده قمر سرشتان واقعه طلب
آسجا سر بفساد برداشته طریق بغی و عصیان پیموده بودند - او
بعطای ماده فیل و از اصل و اضافه بمذنب سه هزارى سه هزار سوار
ازان جماعه هزار سوار دو اسپه سه اسپه مباحات اندوخته رخصت
پذیرفت - و پستور بافزونی مذنب و خطاب آله (دی خان
عالمگیر شاهی بلندنامی یافت - و در سال سیوم از فوجداری متهر
تغیر شده بفوجداری گورکھپور تعیین گشت - و در سال هفتم جبهه سایی
آستان خلافت گشته چهارده زنجیر فیل (که از زمیندار مورنگ
گرفته بود) با نه زنجیر فیل پیشکش خود از نظر پادشاهی گذرانیده
مورد عاطفت گردید - و مدتها دران محل گذرانیده در سال نهم

بافزایش منصب و ارسال فرمان تفویض فوجداری مراد آباد کامیاب
 مراد گردید - و در سال دهم از اصل و اضافه بمنصب چهار هزار
 سه هزار سوار در اسبه سه اسبه مورد عاطفت شد - و از تغیر
 بهادر خان کوکه بنظم صوبه آلهاباد شتافت - و در سال دوازدهم
 سنه (۱۰۷۹) هزار و هشتاد و نه هجری همانجا بمطایع حیات
 در پیچید - بشجاعت و همت شهر روزگار بود - و بحدود و سخاوت
 دستے باخذ داشت - و خالی از کمال نبود - شعر میگفت - صاحب
 دیوان اسم - ازو ست *

* بیت *

* کمتر ز فاشی نتوان بود در طلب *

* مد تیشه میخورد که رساند لب بلب *

و با این خوبیها با پدر نمی ساخت - مشهور است که چون
 آله وردی خان بنابر جهت بغضب سلطانی در آمد و اعلی حضرت
 سر دیوان فرمودند که این را کشیده بدر آرند جعفر چست و چالاک
 از دنگل برآمده از عقب گریبان پدر را گرفته کشید - و بدر ساخت
 پدر که همیشه شاکي بود زبان شکوه دراز تر ساخت - جعفر باعتماد
 در آمد که هرگاه عدول از حکم پادشاهی ممکن نبود البته دیگر
 باین امر اقدام می نمود - در آن وقت ما را جای رونمودن نمی ماند
 و شاید حمیت و غیرت آن وقت کار را بکجا میرسانید - پسرش
 امان الله است - چون در سال دوازدهم عم او حسن علی خان

بفوجدارمی متهرا دستوری یافت ادرا فوجدار نواحی اکبرآباد ساخته
 بعامانت خان مزبور مامور کردند - پس ازان خطاب خانی یافته
 بهمراهی محمد اعظم شاه در جنگ مورچال بیجاپور سال بیست
 و نهم مردانه شربت واپسین نوشید *

* امتقاد خان میرزا بهمن یار *

بهر یمین الدوله خانخانان آصف خان است - آزاده مشرب
 لا ابالی منش فراغت دوست عشرت گزین بود - ایام زندگانی را^(۲)
 به بهین آئین بسر برده اسباب ثروت و مکنت آنچه باید مهیا داشته
 داد عیش میداد - با فوج و فوج کشی کاره نداشت - در کمال
 آسودگی و بیغمی شب بروز و روز بشب میرسانید - در میربخشیکری
 هرگاه میخواست بتمارض از رکاب پادشاهی تقاعد نموده در هر جا
 بساط آرامش و تن آسانی می گسترد - و گاه بتقریب ملاقات برادر
 خود شایسته خان سره بدکن می کشید - و گاه بهمین بهانه
 بولایت بنگاله می شتافت - اوضاع مختصره و کلمات متذوئه او بسیار
 بر زبانها ست - نظر بر حقوق نیاگان عالیشان او و انتساب او بخاندان
 خلافت (چه اعلیٰ حضرت و چه خلد مکان) از برخی تکلیف نوکری
 مرفوع القلم داشته در مراعات خاطرش میکوشیدند - و در سال دهم^(۳)
 جلوس فردرس آشیانی به منصب پانصدی دروست سوار عزز
 افتخار اندوخت - و پس از فوت پدر عالیقدر باضافه مناسب

(۲) نسخه [ج] زندگی را (۳) نسخه [۱] عز افتخار اندوخت *

(۲) امتیاز یافته همواره محفوف عواطف خسروانه بود در سال نوزدهم از اصل و اضافه پدایه دو هزار و دو صد سوار بر آمده در سال بیست و دوم بمنصب سه هزار و سه صد سوار و خطاب خانه زاد خانی چهره مباحثات افروخت - در سال بیست و پنجم از دکن (که بدیدن برادر خود شایسته خان رفته بود) معاودت نموده سعادت اندوز ملازمت پادشاهی گشت - از پیشگاه خلافت در آخر همین سال بمنصب چهار هزار و پانصد سوار و خطاب موروثی اعتقاد خان (که پدر و عم او باین نام ممتاز بودند) مطرح انظار نوازش گردیده بتفویض میربخشی گری سرمایه اعتبار اندوخت - از آنجا (که اکثر باظهار بیماری مراسم عهده مرجوعه را نمی توانست بتقدیم (سازید) سال بیست و ششم هنگام معاودت الویه پادشاهی از کابل بدار الخلافه چون ساحمت لاهور بجز نزل سعادت پذیر گردید التماس نمود که چندی در دار السلطنت اقامت گزیده بمعالجه پردازد - از بنده پروری بشرف دستوری بر نواخته بتقرر سالیانه شصت هزار روپیه خرسند ساختند - و پس از حصول صحت در سال بیست و هفتم بدرگاه خسروی نامیه سا گشت - از خانه زاد نوازی ببحالی منصب و خدمت بآئین سابق سرافراز گردانیدند - و او تا آخر سال سیم بدان خدمت والا رتبت بے دراعی طمع و اغراض

(۲) در [بعضی نسخه] محفوف و مشمول عواطف خسروانه بود (۳) نسخه

[ب ج] بفر نزل سعادت پذیر •

نفسانی در کمال استغنا و بے پروائی پرداخته نخیله ستوده ناهی
 اندوخت - و بعد از جنگ داراشکوه در مقام سموگده که شکارگاه ست
 مشهور باحرار ملازمت عالمگیری کامیاب امتیاز گردیده در سال پنجم
 باضافه هزاره بمنصب پنج هزاره هزار سوار مطرح انظار عنایت
 خسروانه گشت - و در سال دهم بمرحمت علم اختصاص یافته
 بدیدن برادر کلان (که دران ایام ناظم بنگاله بود) از پیشگاه سلطنت
 (۲)
 مجاز گردید - و مدتی دران ولایت بعیش و کامرانی اوقات گذرانیده
 در سال پانزدهم سنه (۱۰۸۲) هزار و هشتاد و دوم هجری بسیر
 عالم بالا شتافت - خدایش رحمت کند - عجب مرد راست
 و درست بے ساخته و بے پروا بود - حق پرستی و فقیر دوستی
 بکمال داشت *

گویند روزی بدیدن مجذوبه کوچه گرد بے سر و پا شتافته بود
 چون این حرکات متناقض سطوت امارت است پادشاه از روی تعرض
 پرسید که کسی آنجا از بندهای پادشاهی هم بود - عرض کرد که
 یک همین سیاه روی بود - و دیگر همه بندهای خدا بودند - پسرش
 محمد یار خان نیز در خوبیها یکتای زمان بود - احوالش جدا
 به تحریر آمده - و دختر او فاطمه بیگم زوجه مقتدر خان بن
 فاخر خان نجم ثانی در آخرها پیش خلد مکان اعتباری داشت
 و صدر الغسا بود *

* اتقوی القضاة قاضي عبد الوهاب *

مبیره شیخ محمد طاهر بوهرة است - که در پٹن گجرات سکونت داشت - تحلی بفضل و کمالات یافته بحرمین شریفین شتافت و بشیخ عالی متقی (رحمه الله) پیوست - و مرید شد - و در (۲) و تقوی و فن حدیث یگانه روزگار گردید - چون بوطن اصلی معاودت نمود بدعتهائی (که اعتقاداً و عملاً در قوم خود شایع بود) برداشت و در شکست گرده مهدویه پیروان سید محمد جونپوری میکوشید و حسب وصیت شیخ خود مداد بجهت طلبه علم راست میکرد و در وقت حل کردن آن تدریس می نمود - میگوید که یکی از دیگرے چرا مانع شود - مجمع البحار غریب اللغت حدیث از تالیفات مشهور از سنه - در سنه (۹۸۶) نهصد و هشتاد و شش میان اجین و سارنگپور مالوه جمعی در اثنای راه برو ریخته کارش با تمام رسانیدند گویند عهد کرده بود که تا سیاهی تشیع و بدعتهای دیگر از دل قوم خویش شست و شو ندهد دستار بر سر نه بدد - چون در (۹۸۰) نهصد و هشتاد عرش آشیانی داخل گجرات شده با شیخ ملاقات نمود دستار را بدست خود بر سرش پیچید - و گفتم ایفای نذر شما بر ذمه من است - و میرزا عزیز کوکه را بحکومت آنجا نامزد ساخت شیخ بیادری میرزا اکثر رسوم آن قوم را برانداخت - پس از چندی (که ایالت آنجا بیک از امرای ایران باز گردید) آن جماعه باعانت او

(۲) نسخه [ب] و در زهد و تقوی (۳) نسخه [ج] بوطن اصلی *

بتازگی سرخلاف برداشتند - شیخ دستار از سر بکشد - و بعزم دار الخلافه آگوه کمر بست - و با وصف منع سید وجیه الدین گجراتی ممنوع نشد - و رسید آنچه رسید - نعش او را از مالوه بهروداله (که عبارت از پتن است) آورده بخوابگاه نیاگانش سپردند *

قاضی عبدالوهاب در علم فقه و اصول مهارت تمام داشت - و در عهد فردوس آشیانی مدتی بخدمت افتای پتن که مولد اوست می پرداخت - هنگامی (که شاهزاده محمد اورنگ زیب بهادر بانظام مهمام سوبه دکن مامور گردید) قاضی بخدمت شتافته رعایت و احترام یافت - و از ابتدای جلوس آن شاه فتح نصیب بر سرپر فرمان روائی همدوستان بخدمت جلیل القدر قضای عسکر در کمال استقلال و غایت نفاذ حکم و نهایت اعتبار و اقتدار اشتغال داشت و این امر چنانچه از قاضی مذکور متمشی شد از پیشینیان کسی را باین استقلال نشد - چه مزاج پادشاهی آنهمه مصروف پاس امور دینیه بود که نظم و نسق مملکت بدین وسعت جز بحدود و سیاست شرعیه بکار نمی رفت - قضات بلاد و قصبات با حکام و ولات تار بزر می فروختند - قاضی حضور (که بزهد و تدین خود را را نموده در تمشیت امور جزوی و کلی لوای انا و لا غیر می افراشت) امرای عمده ازو حساب برمیداشتند و از حسد چون کباب می سوختند

(۲) نسخه [ب] نماز بزر می فروختند - و در [بعضی نسخه] ناز بزر

می فروختند - اما صحیح تار است که بمعنی قصاص و داد قذیل باشد *

و با این همه میگویند که قاضی در اخذ و جرید طولی داشت
و زره‌های خطیر اندوخته بود - مه‌بخت خان لهراسپ (که به بیباکی
و شوخی شهرت داشت) هنگامی (که بیصاق دکن مرخص شد - و در
حوالی دارالخلافه بدرخواست مساعدت روزی چند فروکش نمود)
دران اثنا سراغ یافت که سه چهار لک (دپیه را جنس کشمیر و آگره
خریده) قاضی با مال تجار باحمدآباد می‌رود - از قاضی دل‌بری^(۲) داشت
همه را کشیده طلبید - و بسپاه تنخواه نمود - پس از آنکه بعرض
پادشاه رسید جواب داد که از روی اضطرار از سوداگران بطریق قرض
گرفته‌ام - با منافع بآنها خواهم رسانید - قاضی سوای اغماض مصلحت
ندید - و در سال هفدهم بسبب استیلاى مرض از حسن ابدال برفتن
دارالخلافه مجاز گردید - و سید علی اکبر قاضی لاهور بنیابت او
مامور گشت - و در سرآغاز سال نوزدهم هیزدهم (مضان سنه ۱۰۸۶)
هزار و هشتاد و شش هجری در شاهجهانآباد داعی اجل را لبیک
اجابت گفت - چهار پسر داشت - نخستین شیخ الاسلام که بقضائی
دارالخلافه قیام داشت - بموجب طلب بحضور (سیده) از انتقال پدر
بخدمت قضای عسکر معلى معزز گردید - او بخلاف پدر دیانت
واقعی داشت - و در ع و صلاح او منسوب برپا نبود - از ترک پدر
(که لک شرفی و پنج لک (دپیه) نقد و جواهر و جنس بسیار بود) دامن
نگرفته بدیگر درثه قسمت نمود - بکمال نیک نفسی زیست میکرد

(۲) فسخه [۱] دل‌بری داشت *

نظر بر فساد زمانه (که مزاجها بکذب و زور آشنا شده) انفصال قضایا
بر بینه و شواهد نمی نمود - و بیشتر ارخای عذاب میکرد - تا مدعی
و مدعی علیه باهم بفهمند *

گویند در باب جواز مهم بیجا پور و حیدر آباد پادشاه از
(۲)
استفسار مسئله فرمود - او خلاف مرضی جواب داد - و در سال
بیست و هفتم بتوفیق فطری الهی جذبه در (بود - مستعفی خدمت
گشته از تعلقات دنیوی دامن افشاند - با وجود غایات پادشاهی
و تحریض بر عدم ترک خدمت قضا عذاب توجه از طرفی که رفته بود
نگرداند - و بتجویز او قضای اردو بسید ابوسعید خویش قاضی
عبدالوهاب که در دارالخلافت بود تفویض یافت - و در سال بیست
و هشتم بمفرحجاز مرخص گشت - و پس از معارفت ببندر سورت
خالد مکان باعزاز طلب داشته غایت زیاده بحال او مبذول نمود
چنانچه مکرر عطر بدست مبارک بر جامه اش مالید - و تکلیف قضا
و مدارات بمیان آمد - ابا نموده التماس کرد که چند رخصت
وطن شود - که زیارت مقابر بزرگان و ملاقات عیال و اطفال دریافته
خود را برکب رساند - پس ازان از جذاب الهی مسئلت می نمود
که باز آلوده عمل پادشاهی نشود - اتفاقا در سال چهل و دوم فرمان
شوق عنوان مصحوب نورالحق برادرش صادر گردید - باران آنکه بعد
آمدن بحضور اگر شغل مدارات اختیار نماید بار مفوض گردن

مشار الیه ناچار باکراه با دل ناخواه (که همواره از جناب خداوند
 حقیقی مستدعی بود که آلوده عمل پادشاهی نشود - و زود بمقصد
 اعلیٰ پیوندد) از احمدآباد بار سفر بر بست - در همان ایام مرض
 اشتداد گرفت - و در سنه (۱۱۰۹) یکمزار و یکصد و نهم هجری طرف
 (که جاذبه اش گریبان گیر بود) شتافت - پادشاه نیز نظر بر تقدس
 ذات او افسوس فرموده کلمه حق بر زبان راندند - که خوشا حال او که
 بعد از حج خود را ملوث بامور دنیا نساخت - درین سلطنت در صد سائے
 تیموریه در دیانت و خدا پرستی مثل او قاضی نگذشته - پیوسته
 در حالت قضا هم مستعفی بود - پادشاه نمی گذاشت تا به تقریب
 مهم بیجاپور (که جنگ مسلمین است) خود را کشید *

این امر جلیل القدر را دین بدنیا فروشان سخت آسان گرفته اند
 زرها برشوت خرج می کنند - تا بابطال حقوق مردم صد چندان
 ستانند - نکاحه و مهرانه را حلال تر از شیر مادر میدانند - از قضا
 ارتعی قضا چه توان گفت - که من علم نصیب اعداست - و دفتر
 دیسپانده و گفته زمینداران کتاب و شرع آنهاست - هرگاه در شان قضا
 با علم و عمل حدیثی وارد شده (که از سه قاضی یکی بهشتی است)
 و خواجه محمد پارسا (قدس سره) در فصل الخطاب گوید آن قاضی
 بهشتی هم مگر قاضی بهشت باشد اندازه گمراهی و ضلالت این قوم
 که کمتر از جهال اند که تواند گرفت - آن مرحوم را هم چهار پسر بود

ازان جمله شیخ سراج الدین که دیوان برار بود - و زرهای پادشاهی
بصرف آورده آخر کار خرقه درویشی پوشید - و در اردنگ آباد در
خدمت خواجه عبدالرحمن (که از مدت‌ها خیرباد منصب و روزگار
گفته بدر توکل زده صاحب وجد و حال بود) مرید گشت - و پس از
واقعۀ ناگزیر خلد مکان همراه شیخ خود بدار الخلافه شتافته بوقت
موعود درگذشت - پسر دیگر محمد اکرم که مدت‌ها صدارت احمدآباد
داشت - و شیخ الاسلام خان خطاب یافته آخرها نابینا گشته در بندر
سورت منزوی بود - در عهد خسرو زمان رخت هستی ته کرد - از پسران
قاضی عبدالوهاب نورالحق و عبدالحق - که با یکدیگر در شکل و وضع
بسیار مشابه و مانا بودند - (روزه پادشاه هم اشتباه نمود که کدام
یکه ست - اولین باحتساب لشکر مامور بود - و دومین بداروغگیهای
حضور می پرداخت - پسر عبدالحق محمد معالی خان که خوگر
شراب و شیفته راگ بود - و خود نیز بے حجابانه میخواند - و بشکار
عشق کمال داشت - درین عهد مدت‌ها بفوجداری ملکپور برار (که
هیزده گروهی برهانپور است) قیام داشته هیزده سال پیش ازین
کما بیش درگذشت *

(۲)
باید دانست که بوهرة بزبان هندی بمعنی تاجر است - چون اکثر
این قوم بتجارت اوقات میگذرانند باین اسم موسوم شده اند - گویند
قبل ازین بهچار مد و پنجاه سال تخمینا بارشاد یکی از ملّهای فضلا

(که ملا علی نام داشت - و قبرش در قصبه کذبیت است) جمعی از اهل گجرات (که در آن وقت عموماً بت پرست بودند) بدین اسلام در آمدند - و چون آن شخص مذهب امامیه داشت بهمان طریق گزاشیدند - و پس از آن [که سلطان احمد (که از امرای معتبر سلطان فیروز شاه پادشاه دهلی بود) بران دیار تصرف یافت - و اسلام شایع گردید] بتعلیم علمای وقت (که همه اهل سنت و جماعت بودند) برخه از آن جماعت باین آئین در آمدند - و چون بین الفریقین نزاع و جدال از قدیم الایام معمول و مستمر است غبار مخالفت میان یکدیگر برخاست - آنها که بر تشیع مانده اند همواره یکی از ملحای فضلا از قوم خود دارند - که در مسائل شرعیه بار رجوع می نمایند - و خمس مال را بسادات مدینه منوره می فرستند - و زکوة را بآن رئیس فاضل (۴) میدهند - که بفقرای قوم خود قسمت می نماید *

• اسلام خان رومی •

حسین پاشا ولد علی پاشاست - و پاشا بعرف آن ولایت عبارت از امیر است - بحکومت بصره می پرداخت - و در ظاهر اطاعت سلطان روم می نمود - محمد عم او بتقریبی از وی رنجیده باستنبول رفت - بداعیه آنکه برادر زاده را معزول گردانیده خود مذهب شود چون مطلبش در آن جا صورت پذیر نگشت پیش ابشر پاشای حلب (که عزل و نصب حکام برخه بلان متعلقه روم باختیار او بود) رفته

(۴) نسخه [ج] بفقرای قوم قسمت می نماید •

بد سلوکی و ناشایستگی اطوار برادرزاده ظاهر ساخت - و استدعای
 اقطاع نمود - که محصول آن را صرف حوائج ضروری نماید - ابشر
 بحسین پاشا نوشین - که محل از اوراق بصره بوی باز گذارد
 بعد از آنکه ببصره آمد حسین پاشا بر طبق نوشته ابشر کار بند شد
 و محمد را بد لجهویی نزد خرد نگاهداشت - چون محمد با اتفاق برادر
 خود پا از اندازه بیرون گذاشته بے اعتدالی آغاز نهاد حسین پاشا
 هردو را بند نموده (دانه هندوستان نمود - ایذا باطائف الحیل برکنار
 احسا از جهاز برآمده ببغداد پیش مرتضی پاشا رفتند - و محمد
 از روی تدبیر و تلبیس اتفاق حسین پاشا با قزلباش و وفور خزانه او
 را نموده ظاهر ساخت - که اگر شما با جمعیت خویش آمده او را
 برآرید و حکومت بصره بمن متعلق شود همین خزانه مزبور بشما
 عاید خواهد شد *

مرتضی پاشا این قصه بقیصر نگاشته دستوری گرفت - که
 از بغداد ببصره رفته حمید پاشا را برآورد - و بصره را بمحمد
 سپارد - و چون این عزیمت از قوت بفعل آرد - نزدیک بصره رسید
 حمید پاشا نیز پسر خود یحیی را با فوج به نبرد او فرستاد - یحیی
 چون دانست (که با او جمعیت بسیار است - و تاب مقاومت
 ندارد) راه مطارعت سپرده بار پیوست - و حمید پاشا از شنیدن
 این خبر آسیده سر شده عیال و اموال خود را به بهیها که از مضافات
 (۲) (۳)

(۲) نسخه [ب] سراسیمه شده (۳) نسخه [ب] منسما •

شیراز است برده بقزلباش ملتجی گردید - مرتضی پاشا به بصره آمده هرچند تجسس و تفحص نمود خزانه که محمد نشان داده بود نیافت - ازین رهگذر او را با برادر و گروه دیگر از هم گذرانید - پس از چند اعراب جزائر از بے هنجاری و بد سلوکی مرتضی پاشا ستوه آمده هنگامه آرای قتال گشتند - مرتضی پاشا شکست یافته بیغداد شتافت - و جمعی کثیر را از مردم او بتیغ از هم گذراویدند و این مزده را بحسین پاشا رسانیده او را ببصره طلبیدند - او مال و عیال خود به بهیها^(۴) گذاشته به بصره آمد - و کار حکومت از سر گرفت - و ده درازده سال دیگر بایالت و حکمرانی آن آلکا پرداخت و همواره با سلاطین عظیم الشان هندوستان طریقه ارسال عرائض و هدایا مسلوک میداشت - چنانچه در آخر سال سیوم عالم گیری نامه^(۵) اخلاص طراز مشتمل بر تهنیت جلوس با اسپان عراقی نژاد برسم پیشکش فرستاد *

^(۳) بالجمله چون فرمان روی ملک روم بذابر بواعث نزاع و خلافی که از سرزد یحیی پاشا را بجایش تعیین فرمود مشارالیه نتوانست دران سرزد بوم اقامت ورزید - و روی رفتن نزد قیصر هم نداشت ناکام با اهل و عیال و معدودی از ملازمان جلالی وطن اختیار کرده روی عزیمت بایران دیار نهاد - پس از وصول دران سرزمین بوی عنایتی نشنید - و گل التفات^(۶) نچید - برهمینوی اقبال تصمیم عزم

هندوستان نموده رهگرا گشت - و این اراده دولت آماده او در پیشگاه
 خلافت دوحه استحضار پذیرفته خلعت با پالکی و ماده فیل
 حواله گرز بردار شد - که در راه بآن غربت گزین دیار امانی و آمال
 رسانیده امید وار جلال مراحم نماید - چون دوازدهم سال پانزدهم
 صفر سنه (۱۵۸۵) هزار و هشتاد هجری بحوالی دار الخلافه
 شاهجهان آباد رسید بخشی الملک اسد خان و مددالصدر عابد خان
 تالاهوری دروازه شهر پناه پذیرا شدند - دانشمند خان میربخشی
 پیشوا آمد - و در بارگاه خلافت آداب موافق ضابطه بجا آورده باجارت
 بوسه دادن تخت و معاس دست پادشاهی بر پشت او سرش
 از آسمان در گذشت - یک قطعه لعل قیمت بیست هزار روپیه
 و ده سر اسپ پیشکش گذرانید - و بفوازش یک لک روپیه نقد
 و دیگر انواع عطایا سرافرازی یافته بمنصب پنجزاری پنج هزار
 سوار و خطاب اسلام خان بلند نامی اندوخت - و حویلی رستم خان
 دکنی (که منزله سمت عالی بر لب آب جون) با فرش و دیگر لوازم
 و یک منزل کشتی (برای آنکه سفینه سوار از راه دریا بمجرای پادشاه
 می آمده باشد) مرحمت گردید - و افراسیاب پسر کلانش بمنصب
 دو هزار سوار و خطاب خانی و دیگر پسر او عالی بیگ ب خطاب
 خانی و هزار و پانصدی ممتاز گشتند - و پس ازان باضافه هزار
 هزار سوار و تنخواه ده ماهه نقد و معافی خوراک دراب چهره^(۲)

مراد افروخت - و پستتر بتفویض صوبه‌داری مالوه اختصاص یافت *

ازانجا (که شجاعت و فراست از جبین حالش پیدا و کاردانی
و ریاست از جبهه روزگارش هویدا بود) بالطف پادشاهی مرقی
والاپایه امارت هندوستان شد - مرکوز خاطر خلد مکان آنکه اهل
و عیال خود طاییده دل نهاد توطن این مرز و بوم گردد - او بذایر وجه،
در طلب قبائل و پسر سیومین خود مختار بیگ تعلل می نمود
و بلایت و لعل میگذرانید - ازین جهت از منصب برطرف شده
و از دولت حضور مهجور گردیده در ارجین رحل اقامت انداخت
در آخر سال پانزدهم بالتماس عمده الملك خان جهان بهادر ناظم
دکن ببعالی منصب و خدمت فایز گشته ^(۲) بسرداری فوج هراول
همین بخش ارباب و غما گشت - و مکررا با عساکر عادلشاهی و نبیره
بهلول بیجاپوری صف آرائیها اتفاق افتاد - در نوزدهم سال یازدهم

ربیع الآخر سنه (۱۰۸۷) هزار و هشتاد و هفت هجری در عین ترازو بودن
جنگ با غنیم جائی که خان مذکور بود قضا را وقت تقسیم آتش
در باروت افتاده فیل رم خورده راست در فوج غنیم رفت - مخالفان
هجوم آورده گرد گرفتند - و ریسمان عماري بریدند - و چون بر زمین
افتاد او را با پسرش علی بیگ خان بنه تیغ در آوردند * * بیعت *

* اجل راه سر کرد و افتاد پیش *

* کشان سوی دام فنا مید خویش *

(۲) در [بعضی نسخه] گشته خان مذکور بسرداری *

ادرا زندگی مهلت نداد - و الا کارکردگی و خدمت طلبی با پردایی
و درست اندیشی جمع داشته مصدر کارهایی نمایان میشد - بزرگی
(۲)
و عمده‌گی بار میزبیدی - طبع موزون هم داشت - ازوست * رباعی *

* یکچند که سیر بیخوائی کردیم *

* بر درگه کبریا گدائی کردیم *

* بردیم برسم هدیه لخته ز جگر *

* تا با سگ دوست آشنائی کردیم *

و بعد فوتش افراسیاب خان از اصل و اضافه بمنصب دو هزار
و پانصدی هزار و پانصد سوار و مختار بیگ (که با متعلقان پدر
در سال هیزدهم باوجین (سیده غایبانه بمنصب هفتصدی صد سوار
سرافراز شده بود) بمنصب هزار و چهل صد سوار سر برافراختند
و اموال خان متوفی سه لک روپیه و بیست هزار اشرفی (که در
ارجین و شولا پور ضبط شده بود) پسرانش معاف گشته حکم شد
که مطالبه پدر را جواب کنند - و پس ازان افراسیاب خان بفوجداری
دهامونی مامور شده در سال بیست و چهارم بفوجداری مرادآباد
از انتقال فیض الله خان کامیاب مراد گشت - و در همین سال مختار
بیگ بخطاب نوازش خان مورد نوازش خسروانی گشته در سال سیم
بفوجداری و تلمعه‌داری مهندسور رایت افتخار افراشت - و در سال
سی و هفتم بحراست چکله مرادآباد مامور شد - و پس ازان

بفوجداري ماندو و ازان بعد بحکومت ایلچپور متعین گردید - و در

سال چهل و هشتم بصوبه داري کشمیر درجه اعتبار پیمود *

* اعظم خان کوکه *

معروف بفدائي خان کوکه مظفر حسین نام برادر کلان خانجهان
بهادر کوکلتاش است - در عهد اعلیٰ حضرت بدوام خدمات حضور
بمزید رشادت و اعتبار ناصیه احوال افروخت - ابتدا بداروغگی
عدالت فایز شده و پستتر بمرافقت سفیر بیجاپور بایصال درخ
عطایای صاحبقران ثانی بعادل شاه والی آنجا مامور گشت - و در
سال بیست و دوم بخدمت تونک سربراخرخت - و در سال
بیست و سیوم بخششی گری احدیان یافت - و در سال بیست و چهارم
از اصل و اضافه بمنصب هزاری چهار صد سوار و بخششی گری
منصبداران کابل و داروغگی توپخانه آنجا مفتخر گردید - و در سال
بیست و ششم شرف اندرز حضور گشته بتفویض میر تونکی بر خود
بالید - و پس ازان داروغگی فیول خاصه و پستتر داروغگی افیال حلقه
نیز بدو مفوض شد - و در سال بیست و نهم بیافتن داروغگی
گرز برداران تحصیل مباحات نمود - و از تغیر تربیت خان میر تونکی
باز ضمیمه کارها گردید - و از راه نوازش و خانه زاد پروری باضافه
پانصدي دو صد سوار بر نواخته در آغاز سال سیم بخطاب فدائي
خان مورد عواطف خسروانه گشت - و بعد ازان (که مهام فرمانروائي

بقبضه اقتدار عالمگیری در آمد) بوسیله نسبت کوکلتاشی مشمول
الطاف پادشاهانه شده هنگامی (که در تعاقب دارا شکوه باغ اعز آباد
سواد دارالخلافه دهلی از فر نزل جهانبانی نصارت تازه یافت)
اورا بعطای نقاره باند آوازه فرموده بهمراهی امیرالامرا شایسته خان
بکفایت مهم سلیمان شکوه (که از لکهنؤ بجناح استعجال طی منازل
نموده اراده لحوق پ پدر داشت) مرخص گردید - خان مذکور پیش
از امیرالامرا بجانب بوریه ^(۴) شتافته آگهی یافت - که سلیمان شکوه
میخواهد - که باعانت پرتھی سنگه مرزبان سرنی نگر از گذر هردوار
گذشته سرے بلاهور کشد - ^{مشارالیه} در یک شبانه روز هشتاد کره
ایلغار کرده بهردوار رسید - آن سرگردان تیه حیوانی از وصول خان
جلالت آئین مجال عبور نیافته ناچار بکوهستان سرنی نگر در آمد
فدائی خان معاودت نموده ناصیه سالی آستان خلافت گردید - و رخصت
یافت که بخلیل الله خان (که در تعاقب دارا شکوه تعیین شده)
پیوسته ضمیمه جنود اقبال باشد - و در همین ایام (که الویه عالمگیری
بعزیمت ملتان بقصبه تصور پرتو نزل افکنده بود) حسب الطلب
بحضور آمده از انتقال ارادت خان صوبه دار او دهه بفوجداری آنجا
و گور کهپور دستوری یافت - و بعد از جنگ شجاع و فرار او برفاقت
معظم خان میر جمله مامور گردید - که ملتزم رکاب سلطان محمد
بوده در تعاقب آن گریز پا پردازد - پس ازان (که سلطان محمد

در عین نگاه‌داری و گرمی هنگام جنگ و جدال که با عم داشت از
میر اهنامی معظم خان ستوده آمده بشجاع پیوست - و پستتر (قوم
ادبار و بیدولتی از سیمای احوالش برخوردارند قرین ندامت و تذبذب
بمعصک پادشاهی (جمع القهری نمود) معظم خان حسب الحکم فدائی
خان را بانگوچه بهراسست و خبردار می آن شاهزاده را مواب اندیش
روانگ حضور ساخت - و در سال چهارم از تغیر صف شکن خان
بخدمت میر آتشی خلعت سرافرازی پوشید *

چون آغاز سال ششم خطه دلیذر کشمیر مهبط موکب عالمگیری
گشت قوم سغبل (که قبيله ایست از قبائل افغان نیازی که آن طرف
دریای نیلاب تمکن دارند) در سواف ایام برخی از آنها در موضع
(۲) دهکوت موسوم بمعظم نگر (که این دری آب است) اقامت گزیده
مصدر شر و غساد میشدند - فوجداران و حکام بموجب حکم آنها را
ازین طرف بآن (دری آب دریا کوچافیده بودند - درین دلا آن طایفه
(۳) بمقتضای جهالت مساک تمرید پیموده از آب نیلاب عبور نموده
تهانه پادشاهی را متصرف شدند - خان مذکور (که با توپخانه و مضمور
در کنار دریای چناب بود) بر طبق یرایغ دلا یاستیصال آن گروه
پرداخته عرصه آن ناحیه را از خار وجود آنها پیرایش داد - و بخدوبست
آن سرزمین نموده بخنجر خان (که بفوجداری آنجا مهین شده بود)
سپرده معارفت نمود - و در همین سال وقت مراجعت پادشاهی

(۲) نسخه [ب] ویکوت (۳) نسخه [ب] بآن دری دریا *

(۲)
 از لاهور بدار الخلافه چون عرصه شکارگاه کاندوانهن مضرب خيام
 پادشاهي گشت فدائي خان بهالش مفسدان توابع پنه جالندهر (که
 از راه ناعاقبت بيني سر فساد برداشته بودند) معين گردیده کاربند
 حکم گشت - سال هفتم بمنصب چهارهزاري دو هزار و پانصد سوار
 هر برافراخت - و در سال دهم بفوجداري گورکھپور باضافه هزار و
 پانصد سوار بمنصب چهارهزاري چهار هزار سوار بلندرتبكي يافت
 و پستر صوبه داري اردهه نیز ضميمه گردید - و در سال سیزدهم
 بحضور رسیده بصاحب صوبگي لاهور اعلام سوافرازي برافراخت
 چون در منزل غريب خانه شکست غريب باحوال محمد امين خان
 صوبه دار کابل راه يافت او از لاهور بپشاور شتافته بضبط آن نواحي
 پرداخت - و پستر بيساق جمو متوجه شد - و چون در همين ايام سال
 هجدهم سواد حسن ابدال معسكر پادشاهي گردید فدائي خان از
 تغيير مهابت خان بنظم کابل درجه پيمای اوج بلند نامي گشته بافوج
 شايان و سامان فرادان مرخص گردید - و بهراولي آغرخان بهالش
 افغانان بدسگال کوشیده براه بازارک و سه چوبه جنگ کان از پشاور
 بجلال آباد رسید - و از انجا بکابل رفت - و وقت برگشتن افغانان
 زياده از مورد ملخ فراهم آمده سد راه گردیدند - کارزار سخت
 واقع شد - فوج هراول از توزک افتاده اکثر توپخانه و بهير بتاراج
 رفت - نزديک بود که چشم زخم عظيم باو هم رسد - مردانه پای

تجداد افشوده قبل را محفوظ نگاه داشت - و باز آفرخان را از تهاغه
 گندمک طلبیده هراول ساخت - و بار دیگر بر سر کتل جلک که در
 دشوار گذار است نبرد - معب اتفاق افتاد - سوای تیر و تفنگ
 آنقدر سنگ فیل را از تلهای کوه می غلطانیدند که عرصه بر لشکر
 پادشاهی تنگ گردید - بمحض تأیید ایزدی چندان تلاشهای دلیرانه
 بکار رفت که آخر کار افغانان روگردان شده متفرق گشتند - فدائی
 خان بهمعدانی فتح و نصرت بجلال آباد رسیده در احداث محکمها
 و تعیین تهاجمات پرداخت - و در دفع آن طایفه شورش انگیز از
 مراتب تاخت و تاراج و تخریب مساکن و مواطن چندانکه ممکن بوده
 مساعی جمیله بفعل آورد - و در پیشگاه خلافت نیکو خدمتیهای او
 مقرون تحسین و آفرین گشته بخطاب اعظم خان کوکه فرق مباحث
 بذریع اعای سود - و در سال بیستم بحضور آمده از تغیر امیرالامرا
 بنظام عمده صوبه بنگاله اختصاص یافت - و در سال بیست و یکم
 چون حکومت آن مملکت بپادشاهزاده محمد اعظم شاه مغوض گشت
 صوبه بهار از تغیر وکلای شاهزاده مذکور نامزدش گردید - خان
 مشار الیه رهگرای عزیمت تعلقه بود که نهم ربیع الآخر سنه (۱۰۸۹)
 هزار و هشتاد و نهم هجری بآخرت سرا شتافت - حویلی خان مذکور
 واقع لاهور از مکانهای عمده آن بلده است - مدتها اقامتگاه صوبه داران
 آنجا بود - پسر کلانش صالح خان (که خطاب فدائی خان یافته)

اخواستش بجای خود رقم پذیرفته - دومی پسر مفدر خان داماد
 خانجهان بهادر بود - در سال سی و سیوم عالم گیری در فوجداری
 گوالیار بر گدھے تاخذه به تیر بندوق در گذشت *

• افتخار خان سلطان حسین *

پسر کلان امالت خان میر بخشی سمت - چون پدرش سال بیستم
 شاهجهانی در بلخ جهان گذران را پدرود نمود پادشاه قدر شناس نظر
 بر نیکو خدمتیهای آن بندگی کار طلب تلاش مند پسرانش را منظور
 فطرت و تربیت فرموده در سال بیست و یکم سلطان حسین بداروغگی
 قورخانه سوافرازی یافت - و در سال بیست و دوم بداروغگی داغ
 از تغیر رحمت خان سر عزت برافراخت - و در سال بیست و چهارم
 بقوجداری میان دو آب سرمایه اعتبار اندوخت - و در سال سی
 و یکم باضافه سواران از اصل و اضافه بمنصب هزارگی پانصد سوار
 گامیاب روانت گردید - و به همراهی مهاراجه جسونت (که بصلاح اندوزی
 دارا شکوه حقیقه بمقابل شاهزاده محمد اورنگ زیب بهادر تعیین
 شده) رخصت مالوه یافت - در همان ایام آن شاهزاده نصرت نصیب
 بهمنه دانی اقبال از دریای نروده گذشته بدان صوبه در آمد - راجه
 صد راه گشته مستعد کارزار گردید - پس ازان (که سران نامی راجهوت
 علف تیغ عالم گیری شدند - و مهاراجه هوش باخته راه فرار گرفت)
 جمعی از کمکیان بموکب عالمگیری پیوسته بسیاریان جان بدر بردند

سلطان حسین (که با معتبران به پیش آهنگی هاول متعین بود)
 خود را بکنار کشیده راه آگه سر نمود - و چون سریر فرمان رانی
 هندوستان بجلوس عالم گیری تزیین پذیرفت از آنجا (که جوهر
 ملهیت او خالی از فروغ آگاهی نبود) بافواج الذفات پادشاهی مقتدر
 گشته باضافه منصب و خطاب افتخار خان چهره مباهات افروخت
 و بعد از جنگ شجاع از تغیر سیف خان بخدمت آخته بیگی
 و از اصل و اضافه بمنصب دو هزار سوار امتیاز گرفت - و در
 سال ششم از تغیر فاضل خان (که بوالا پایگ وزارت برآمد) بخدمت
 میر سامانی خلعت افتخار پوشید - و چون خان مذکور پی بمزاج
 پادشاهی برده بود مدتها کار را باستقلال تمام سرانجام داد *
 در سال سیزدهم پادشاه رسانیدند که شاهزاده محمد معظم
 ناظم دکن از بدهمنشینی و طبیعت پرستی بغریب خوشامد گویان
 از جا رفته اراده خود رانی و خود آرایی دارد - لهذا او را متعمد
 و معمر راز دانسته رخصت دکن یافت - و اندرز تلخ و شیرین
 در خور وقت بزبان او حواله رفت - مومی الیه خود را جلد و چسبان
 رسانیده امانت برگذارد - چون پادشاهزاده را مشرب اخلاص صافی بود
 و اخبار ناراست لمعان صدق نداشت جز تسلیم و رضا طایبی جوابه
 سرزد - و براهت ذمه اش بر پادشاه متحقق گشت - و غضب بلطف
 تبدیل یافت - اما درین ضمن بمعایمت بدگویان قابو جو بذابره
 عذاب متوجه حال افتخار خان گردید - و بعد رسیدنش به حضور

با آن همه اعزاز و اعتباری که داشت مورد برطرفی منصب و خطاب
 شده گرز بردار تعیین شد - که او را از دریای اُنگ در گذراند - و در سال
 چهارم بمغفو تقصیر و بحالی منصب و خطاب مجدداً مشمول
 الثقات گشته بمظم موبه کشمیر از تغیر سیف خان مامور گردید - و پست
 از کشمیر معزول شده دران هنگام (که شورش افغانان کابل شده بود) او
 باقامت پشاور رخصت یافت - و در سال نوزدهم بفوجداری بنگشای
 نامزد گشت - و در سال بیست و یکم بحکومت اجمیر مرخص شد
 و پس ازان بهمراهی شاهزاده محمد اکبر دستوری یافت - و در
 سال بیست و سیوم بفوجداری جونپور سرافراز گردید - و در سال
 بیست و چهارم سنه (۱۰۹۲) هزار و نود و دو هجری همان جا بساط
 هستی در نهادند - پسراش عبدالله و عبدالهادی و عبدالباقی
 بخدمت و ملازمی یافتند - و در عهد خلد منزل یکی از آنها
 بخان مختار خان صاحب گشته بنیابت مختار خان مامور
 خان مختار خان (۲) درین عهد کمال افلاس و فلاکت سرزده
 بدکن آمد - قدر شناسیهای نواب آصفجاء بفریادش رسیده بدیوانی
 دکن منصوب گردید - و آنجا بحکومت حیدرآباد متعین گشت
 و درانجا پیمانه حیانتش لبریز گردید - و دیگر بمخویشی معمر خان
 شهرت داشت - خطاب تفاخر خان یافته در عهد محمد فرخ سیر
 قلعه دار و هارس بیجاپور شده مدتها دران ویرانه بسر بود

و دره از آسودگی و جمعیت بر احوال پر اختلاش نکشود - همانجا
زندگی بسپرد *

* آتش خان جان بیگ *

پسر بخدان بیگ (دربهانی ست - که سال اول جلوس خلد مکان
در جنگ محمد شجاع جان نثار گردید - نام برده در حین حیات پدر
بدرست (دشمنی پادشاه فایز بود - سال بیست و یکم به خطاب آتش
خان لوای نادری افراسخت - و سال بیست و پنجم در سلاح خان
بخده مک میرتوزکی چهره امتیاز برافروخت - برادرانش یکی منصور
خان - که چندی بمیرآشمن دکن مأمور بود - پستار خارس از رنگ آباد
گردید - درمیان یوسف خان - که در عهد خلد مکان بفوجداری
قمرنگ عرف کرنول سرافرازی داشت - و در عصر خلد منزل بنظم
صوبه حیدرآباد نامزد شد - و پاپرا مفسد را کشت - اعقاب اینها
در دکن باقی *

مجموعه از کیفیت پاپرا بزبان قلم میدهد - نام برده از اراذل اهل
حرفه تلنگانه بود - در عهد خلد مکان ^(۲) که رستم دل خان بنی مختار
صوبه دار حیدرآباد بود (پاپرا مذکور خواهر خود را که مالدار بود کشته
بدان دستمایه پادگان فراهم آورده بر کوه ملجای خود ساخت
و دست (هزنی و دست اندازی بر مسافری و رعایای آنطرف دراز ^(۳)
کرد - فوجداران و زمینداران نواح در فکر گرفتن او شدند - او باستماع

(۲) نسخه [ب] خلد مکانی (۳) نسخه [ب] اطراف *

این امر نزد ونکت رام زمیندار برگزیده بولاس ^(۴) سرکار ایالکدول شتافته
 نوکر او گردید - و بعد چندی دران جا شروع بقطاع الطریقی نمود
 زمیندار مزبور بعد اثبات دزدی او را مقید ساخت - چون ^(۵) پسر
 زمیندار مذکور کسل مند شده بود در ضمن اسارا رهائی یافته در
 موضع شاه پور عملاً برگزیده تری کفده سرکار بهونگیر که جای قلب ^(۶)
 واقع شده با سرور نامی مفسد پیشه دمساز گشت - و درانجا گدھے
 ساخته علانیه بتاخت و تاراج می پرداخت - (ستم دل خان قاسم خان
 جماعه دار را فوجدار برگزیده کلپاک (که بهسافت قریب از شاه پور
 واقع گشته) مقرر نموده برای دستگیر ساختن پاپرا تاکید نمود - در
 جنگ قاسم خان کشته شد - و سرور با پدر دل خان نامی جماعه دار
 پیادگان همراهی خود در فزون سپاه گری بسفاهت پیش آمده جنگ
 یانگ نموده کشته گردید - پاپرا چیره شده به بنای قلعه تاریکنده
 پرداخت - و تا ورنکل و بهونگیر میزدید - و ابواب بلا بر روی سنگ
 آن نواح می کشود *

خلد منزل بعد فتح بر محمد کام بخش یوسف خان (وزبهانی را
 صوبه دار حیدرآباد ساخته برای گرفتن پاپرا تاکید بلیغ فرمود - خان
 مزبور دلاور خان جماعه دار را با فوجی شایان تعیین نمود - نام برده
 در دقتی (که آن شقی بمحضره کلپاک سرگرم بود) بر سرش رسیده

(۲) نسخه [ب] بولاس سرکار ایالکدول (۳) نسخه [ب] تری کفده (۴)

در [بعضی نسخه] بهونگیر

بعد زنی و خورد او را منہزم ساخت - و در کلپاک تہانہ قائم نمود
 درین ضمن خمسرپور را پایرا [کہ با جمعی کثیر از مدتی در شاہپور
 محبوس و در شکنجہ انواع عذاب بود - و غیر از زن او (کہ ہر روز
 جنس خوردنی برای او می برد) هیچ کس ماذون نبود کہ پیش او
 برود] بدست زن خود چند عدد سومان طلب داشتہ زنجیر پای
 خویش و چند محبوس دیگر بریدہ (رزے) (کہ آن شقاوت آثار برای
 شکار مامی بیرون شاہپور رفتہ بود) با اتفاق دیگران بر آمدہ پیداہای
 فگہبان محبوس خانہ و دروازہ قلعہ را کشتہ متسلط گردید - باستماع
 این خبر پایرا مضطرب گردیدہ خود را نزدیک قلعہ رسانید - و صدای
 توپ از بالای قلعہ بلند شد - چون برادرانش بزمینداران کلپاک
 اشارہ این معنی کردہ بود بہ مجرد رسیدن صدای توپ دلار خان
 با فوج روانہ گشت - پس از رسیدن متصل شاہپور آریز و ستیز غریب
 روداد - آخر پایرا ہزیمت یافتہ بتاریکندہ شدافت - چون این خبر
 بیوسف خان رسید اذل میرزا علی کارپرداز خود را تعیین نمود
 و ثانیاً خود ہم با فوج شایان رسیدہ تا نہ ماہ بمحاصرہ تاریکندہ
 پرداخت - پس ازان جہتندہ قول استناد نمود - ہر کہ از قلعہ
 بر می آمد انعام می یافت - پایرا تغییر وضع نمودہ از قلعہ مزبور
 بدرزد - و بدست همان برادر زن گرفتار گردید - چون پیدش یوسف
 خان آردند خان مزبور بدن بغداد را جدا ساختہ سراو بہ حضور

پادشاه فرستاد *

* بیت *

* دهقان سال خورده چه خوش گفت با پسر *

* کای نور چشم من بجز از کشته ندروی *

* امانت خان میرک معین الدین احمد *

خان آمرزش نشان میرک معین الدین احمد امانت خان خوافی
 راستی منش درستی آئین - دیده در حقیقت بین - فقیر مشرب
 غنی مزاج - فرشته خوی قدس امتزاج - پسندیده شیم ستوده اخلاق
 صاحب مررت بلند وفاق - سعادت سیمای عالی فطرت - صافی ضمیر
 والا فکرت - مؤسس قواعد دیانت و امانت - مشید بغیان فتوت
 و سماحت - نیکورای خیر اندیش - کم کینه و مهر بیش - اصل
 موطن اسلاف بزرگوار آن حمیده صفات بلده هرات دار السلطنت^(۲)
 خراسان دیار است - جد کلانش میر حسن نام از پدر گرامی قدر
 خویش میر حسین (که از اعیان آن شهر بود) کیف ما اتفاق (نجیده
 بر سبیل تهاجر بقصبة خواف) (که البته ابست مختصر از ان مملکت
 و مردم آنجا از قدیم الانام بکیاست و فطانت شهر آفاق اند) سرے
 کشید - خواجه علاء الدین محمد (که از اکابر و روسای آن مکان بود)
 نظر بر قدم شناسائی نیاگان باستمالت و داجوئی پرداخته در خانة
 خود نگاهداشت - چون بوارق مجدد و شرافت از ناصیه حالش لمعه
 ظهور میداد صبیة خود را بحباله عقدش در آورد - ناگزیر مشار الیه

(۲) در [بعض نسخه] که دار السلطنت *

همان جا رحمت اقامت انداخته صاحب اهل و عیال گردید - پس ازان
 (که خواجه شمس الدین محمد خوافی مشهور خلاف رشید خواجه
 مذکور در ملازمت عرش آشیانی پایه افزای بزرگی و اعتبار گشت)
 میرک کمال ولد میر حسن معطور مع پسر خود میرک حسین
 نزد تغائی خود بهندوستان آمده روزگار برفاه و آسودگی میگذرانید
 درین جا نیز با یکی از بذات سادات همشهری خویش پیوند بیوگانی^(۲)
 نمود - میرک عطاءالله ازان عقیقه متولد شد - که در یماق بلخ بخشی
 پادشاهزاده محمد اردنگ زیب بود - و بمزید قرب و اعتبار امتیاز
 داشت - بذابرجه از شاهزاده جدا شده در زمره ملازمان پادشاهی
 انسلاک یافته بمنصب هفت صدی سرافراز گشته اولا ببخشی گری
 احدیان متعین کابل و پستر بدیوانی صوبه پتنه تعیین یافت - همان
 جا در آخر عهد اعلی حضرت شمع حیاتش به تذبذب اجل خاموش
 گردید - اما میرک حسین در عهد جنت مکانی بمنصب سلطانی
 و التفات خاقانی چهره عزت افروخته بکاردانی و معامله فهمی
 سمت اشتغال گرفت - در سال هشتم جهانگیری بهمراهی شاهزاده
 سلطان خرم مخاطب بشاهجهان بر مهم رانا متعین شد - چون
 اُدیپور مضرب خیم شاهی گردید و مکانهای معتبر رانا تھانه نشین
 گشت مشار الیه ببخشی گری و واقعه نویسی کوهلمیر مامور شد^(۳)

(۲) نسخه [ب] هم-ری خویش (۳) نسخه [ب] کوهلمیر - و در

[بعضی نسخه] کوهلمیر *

و پس ازان ببخشي گري دکن سرمايه اعتبار افروخت - و بعد
از جلوس صاحب قراني بتفويض ديواني دکن امتياز يافت - و ازان
وقت تا امروز (که زياده برصد سال است) اين کار ايشي اين
خانواده شده - در سال هشتم بانعام ده هزار روپيه و عطاي خلعت
و اسب مياهي گشته بعنوان سفارت با ارمغاني يك لک و بيست
و پنج هزار روپيه نزد نذر محمد خان والي بلخ برفاقت پايخته ب
سفیر خان مذکور رخصت يافت - و در نامه پادشاهي القاب مومي اليه
بفقره سيد محيى النسب و پسندیده حسب مصدر گرديد - و بعد
معادرت از توران ديار بذاير جهت معائب گرديد - چون فوت نمود
ورثه در مطالبه سرکار مشغول الذمه ماندند - خاندوران نصرت جنگ
ديرين آشنائي مرعي داشته باعانت خویش براءت آنها حاصل کرد
خلف ارشد آن مرحوم ميرک معين الدين احمد مذکور در ريعان
شباب بود - بعد تحصيل علوم رسميه بنوکري پادشاهي فايز گشته
در سال (۱۰۵۰) هزار و پنجاهم هجري از پيش گاه خلافت
ببخشي گري و راعه نويسي موبه اجمير چهره رشد ميان همسران
برافروخت و پس ازان اغلب که بتقريب کاره بدکن شتافت
چنانچه شيخ معروف بهکري در نسخه ذخيرة الخوايين (که در
سال (۱۰۶۰) هزار و شصتم بتحرير در آورده) مرقوم ساخته - ميرک
معين الدين پسر ميرک حسين خوافي (که حقيقت پدر و پدر کلان
ايشان در بزرگي و قبيله داري از آفتاب بزرگ تر است) درين حوالي

بفهم و فراست و دانش و حسن خط بهره کامل دارد - و در دیار دکن
 بعزت بسر می برد - در سال بیست و هشتم شاهجهانی بهمراهی
 شاهزاده دارا شکوه بیساق قندهار رفته بعد معاودت از آن مهم در
 همین سال مطابق سنه (۱۰۹۴) هزار و شصت و چهار هجری از
 پیشگاه فردوس آشیانی بخدمت دیوانی و بخش دیگری و واقعه نویسی
 صوبه ملتان نوازش یافت - و زمان ممتد در آن دیار گذرانید - وضع
 و شریف و صغیر و کبیر آنجا نظربراستی و درستی و صلاح و تقوی
 (که پیرایه حالش بود) حلقه ارادت در گوش کشیده مریدانه سلوک
 میکردند - تا امروز میرک جیو زبان زد اهل آن دیار است - دو گروهی
 شهر باغ و حویله طرح کرده - که بکوئله میرک جیو شهرت دارد
 و در عهد عالمگیری بدیوانی صوبه کابل اختصاص گرفته بخطاب
 امانت خان مخاطب گردید *

هرچند نزل اسما از مبدأ فیاض بمناسبت معنی ست
 و معنی را در مطابقت اسم جهد بجا اما این جا نتوان گفت که اسم
 عین معنی ست - بلکه این را از هزاران شرف و بها ست - در عالم
 ایجاد و تکوین هیچ مفتی بامانت و دیانت نمیرسد - بس عزیز
 و کم یاب - هر جا گل کند بهار نمو برکات است - و سرمایه علو درجات
 کیمیای اقبال و سعادت است - و سرچشمه افزونی و زیادت - در
 چار بازار روزگار سودها بدلالگی دیانت برده اند - و در هدیه
 زندگانی ثمرات مقصود از شجر امانت چیده *

بالجمله در سال چهاردهم عالم‌گیری از اعل و اضافه بمُنصب
 هزاره دوسد سوار و از تغیر عنایت خان بدیوانی خالصه شریفه
 و عنایت دوات بلور اعزاز اندوخت - و چون سال شانزدهم اسد
 خان (که پس از فوت جعفر خان بامور وزارت بر سبیل نایب
 می پرداخت) دست از کارها کشید حسب الحکم خان مذکور
 و دیوان تن افراد دفتر خودها بدستخط و مهر خویش می (سانیدند
 از اینجا [که هم ارباب دیانت (که بے شوب ریا و غرض باشد) مصروف
 (۲) احقاق حق و بهبود دلی نعمت است] اصلا از لومت لایم خوف
 و ترس ندارد - در آن ایام بیگمات محل و خواجه سرایان معتبر (که
 پادشاه راه سخن داشته مغرور قرب و اعتبار بودند) بشوم طمع
 خود مجوز و مکلف کارهای بے ضابطه شده مکرر سفارش بیجا
 میکردند - چون اینجا سفارش وقع نداشت و هر چه متضمن کفایت
 سرکار و رفاة خالق الله می بود بے تحریک محرک بعمل می آمد قطعا
 تیغ شان نبرید - ناگزیر کمر بستیزه چست بسته چون ناخن کاوش
 آنها هیچ جا بند نشد بتقریر عبد الحکیم پیش دست پرداختند
 از اینجا (که بسبب سفارش پیوسته دل نگران و برای استعفا بهانه جو
 می بود بهمین تقریب در سال هیزدهم در مقامات حسن ابدال
 مستعفی گردید - هر چند پادشاه فرمود (که تقریر پیش دست موجب
 استعفا نمی گردد) قبول ننمود - چون نقش دیانت و کاردانی بر لوحه

خاطر پادشاهی مراسم بود فوراً خدمت حراست دار السلطنه لاهور
(۲)
و قلعه دارمی آنجا تفویض یافت - و هنگام رخصت دیوانی صوبه نیز
ضمیمه گشت - هرچند از قبول کار مالی ابا آردن پادشاه فرمود که
پسر کلانش عبدالقادر سرانجام خواهد داد - در آنجا هم سوای حویلی
خوانی پوره متصل چوک کلان حویلی و حمام طرح نموده که مشهور
عالم است - در سال بیست و دوم هنگامی (که حواد اجمیر مضرب
خیام پادشاهی بود) بتفویض دیوانی صوبجات دکن خلعت امتیاز
یافت - ازان بعد تا امروز این دیوانی اکثر درین دودمان مانده
چون سال بیست و پنجم خجسته بنیاد اردنگ آباد بوزن موکب
پادشاهی فیض آمد گردید حویلی نظام شاه مشهور بسبز بنگله (که
بالفعل حاکم نشین آن بلده است) محل سکونتش بود - بشاهزاده
محمد اعظم شاه تعلق گرفت - خان مغفور خواست که گدھی هرسل را
که در کروهی شهر است خرید نموده بطریق ملتان بپودباش خود
ببازاید - پادشاه حویلی ملک انبر را که متصل شاه گنج است تجویز
فرمود - آن مرحوم باستعارت راضی نشده از سرکار والا ابتیاع نمود
چنانچه آن هم بکونه اشتها گرفته *

اوائل سال بیست و هفتم چون نهضت پادشاهی بجانب احمد نگر
تصمیم یافت از آنجا (که پیش نهاد خاطر ممالک پیرای خلیفه زمان
تسخیر بیجاپور و حیدر آباد بود) آن حق آگاه از جنگ مسلمین

احتراف لازم شمرده فرد استعفاى نوکري (که سر دست داشت)
 گذرانید . - ادشاه قدر شناس متفوس گشته همراه نگرفت - و بهکراسه
 خجسته بنیاد گذاشت - پس از چند ماه سال (۱۰۹۵) هزار
 (۴)
 و نود و پنج هجري طایر روح پر فتوحش بسیر هوای حدیقه جهان
 پرواز نمود - جنوبی شهر (که متصل آن درگاه عرفان پناه شاه نور
 حمامي واقع شده) آسود * سید بهشتي شد * تاریخ این واقعه
 یافتند - حقیقه اطلاق این حرف مرگ بر امثال این بیدار دلان (که
 بتحصيل حسنات موري و انخار مثنویات معنوي زندگی ابد دارند)
 از مرسومات است *

* هرگز نمرده اند و نمبرند اهل دل *

* حرفه ست نام مرگ برین قوم ترجمان *

حقایق آگاه میان شاه نور حمامي (که در پیش صاحب کمال بود)
 اکثر میفرمود - که آنچه مردم از ما می طلبند این بابای پیر دارد
 و اشاره بآن شناسا دل می نمود *

خوافي خان صاحب تاریخ لب لباب (که مرد صادق القول
 انصاف پژوه است) آورده - که دیانت دار واقعی (که ترقی خویش
 ملحوظ نداشته رفاه خلق بیش از کفایت سرکار منظورش باشد
 و در حکومت او ضرر مالی و جانی باحدی فرسیده) بجز امانت
 خان کمتر شنیده و دیده شد - مکرر اعمال مطالبه دار و زمیذاران

ندارد در محبوس خانه قریب بهلاکت رسیده برای سوکار غیر از
مظلومه و بدنامی حاصل نبود - قلیله بقدر حال بوعده و قسط بهرکس
مقرر نموده سرداد - چنانچه در لاهور یکدفعه ازین وجوه نقصان
در لک روپیه از نوشته اخبار نویسان بعرض رسید - بر خاطر پادشاهی
گران گذشت - چون بر کیفیت حال اطلاع شد استعسان فرمودند
در دکن هم ده دوازده لک روپیه بابت بقایای سفوات بر ذمه
دعایای سقیم الحال بود - که هر سال احدیان و منصبداران تعیین شده
دامه وصول نا کرده خود مبلغ موقوفانه گرفته طومار ندارند می آردند
همین قسم مبلغ خطیر از پیشکش به بومیان ندارد یک قلم معاف
نمود - اتفاقاً روزی پادشاه تعریف دیانت او می کرد - عرض نمود
که مثل من خاین دیگر نخواهد بود - هر سال مال دلی نعمت را
بر باقی داران معاف می نمایم - پادشاه فرمود که میدانم شما خزانه
آخرت ما را معمور میکنید - انتهای کلامه *

في الواقع در پیشگاه خلافت نقش نوکری آن بزرگوار با این
منصب قلیل (که زیاده بر دو هزار نبوده) بوضع غریب نشسته
بسا امور که در دایره مردمی نمی گنجید اگرچه همه حکم پادشاهی^(۲)
بوده از خدا ترسی و مهربان دلی بعمل نمی آرد - و ازان جهت
که خلاف مرضی آقا سم استعفا نوکری می نمود - پادشاه حق آگاه
نظر بر بے غرضی و راست مزاجی او بتغافل میگذرانید *

(۲) فسخه [ب] مروت *

از مخلص خان بخشي نقل کنند که میگفت امانت خان
 طرفه جا در مزاج خلد مکان داشت - در آن هنگام (که پادشاه اورنگ آباد
 بقدم پادشاهی زینت پذیرفت) شاهزاده معزالدين عرضي نمود که
 کار خانجات ما بسبب قلمت مکان بیرون شهر افتاده درین برشکال
 بوسیده می شود - حویلیهای سنجر بیگ متوفی که حمامش مشهور
 آن شهر است (که بتازگی داخل نزوای شده و هنوز در آن اش برنیاوده)
 برای نگهداشت اسباب مطلوب - پادشاه بنا بر تعلقه بآن مرحوم
 پروانگی فرمود - داندیده انگاشت - باز عرضی شاهزاده از نظر گذشت
 بمحمد علی خان خانسلمان (که در قرب و اعتبار سهیم و شریک
 داشت) حکم شد - که بامانت خان سزاولی نموده آن مکان را بکسان
 شاهزاده حواله نماید - آن حق پرست باین هم اعتنا نمود - تا آنکه
 روزی در سواری (که هر دو در جلو بودند) محمد علی خان عرض
 کرد که برای هوای مرشد زاده هر چند سزاولی نموده بجائے نرسید
 پادشاه متوجه امانت خان شدند - خان مذکور بے محابا عرض کرد
 که هرگاه درین برق و باران بشاه زاده جا بهم نمی رسد مردم سنجر
 بیگ را کجا سر و سایه پیدا می شود - من بر خود می ترسم که کل
 و کوره چند دارم - فردا این روز بر آنها سمت - معا فرد استعفاي
 نوکری گذرانید - که این کار بدیگره مقرر شود - پادشاه سر فرود برده

هیچ نگفت *

در اوضاع معیشت ضوابط اغنیا بکار نمی برد - و به تکلیفات
 دنیا داران اصلاً آشنا نبود - و تعالی بفضل و کمالات (سمیه نیز داشت
 (۲)
 ترجمه شریعت الاسلام (که نسخه ایست جامع در آداب شریعت)
 از مولفات او است - و در خط شکسته و نستعلیق صاحب تعلیم
 و تصرف است - هفت پسر و هشت دختر داشت - از همه اعیان
 کثیر مانده - الا وزارت خان متخلص بگرامی (که پسر دوم او است)
 بحسنات شگرف سرآمد اوان بود - طبع موزون داشت - صاحب
 دیوان است - این شعر از مشهور *

* تا قافله سالار جزون فال سفر زد *

* دیوانه ما دامن صحرای بکمر زد *

یک پسر داشت موسوم بمیرک معین خان - پیش ازین چندی
 و دیعت حیات سپرد - از فرزند نماند - احوال دیگر اخلاف آن
 غفران پناه مثل میر عبد القادر دیانت خان و میر حسین امانت
 خان ثانی و کاظم خان جد بیواسطه محرر این اوراق جداگانه بر
 صفحه بیان ثبت گردیده - از حسن نیت آن بزرگوار است که درین
 انقلاب آباد روزگار (که بیک بسمت و کشاد مژه چه خاندانهای عظیم الشان
 گرفتار دلت و خواری نگشته - و تا چشم زدن آنکه سر بفاک میسود
 بخاک راه یکسان گردیده) فرزندان او بچهار واسطه تا حالت تحریر
 (که (۱۱۵۹) هزار و یک صد و پنجاه و نهم هجری است) بعزت

و آبرو دیوانی دکن و دیگر خدمات عمده بے تفرئه حادثه روزگار (که کمتر بدیگران مشاهده میشود) دارند *

✓ * ایوج خان *

خلف رشید قزلباش خان افشار است . در حیات پدر بر شادت و کار طلبی نامه بر آورده مصدر بهادری و بردایی گردید . و در خدمت داروغگی توپخانه دکن بکار دانی و بیغرضی شهرت تمام گرفت . چون پدرش در سال بیست و دوم شاهجهانی در قلعه داری احمدنگر در گذشت او را از امل و اضافه بمنصب هزار و پانصدی هزار و پانصد سوار و خطاب خانی و محافظت قلعه مذکور سرافراز ساختند از همت فطری و کرم ذاتی مردم پدر را نگذاشت که متفرق شوند همه را از سپاه و شاگرد پیشه نگهداشت - و جو دای نام گشت - و از سعادت مذدی و نیک اندیشی قرض پدر را بر ذمه خود گرفته بهر پدرش خویش و تبار همت مصروف نمود - در سال بیست و چهارم باضافه پانصدی بر نواخته از انتقال قزاق خان بتهانه داری پاتهری مضاف صوبه دکن نوازش یافت . و پستتر بحضور رسیده در سال بیست و پنجم بخدمت میرتوزکی چهره افتخار برافروخت - و چون پادشاهزاده دارا شکوه بالشکرگران بیساق قندهار مامور شد بخشیکری بخان مزبور تفویض یافته بعطای عام تارک مباحات افراخت و پس از معارفت ازان مهم بفوجداری جمو و کانگره و انعام پنجاه و هفت محل از کوهستان مزبور سر بلند گردید - و در سال سیم

(۲) چون شاهزاده محمد اورنگ زیب بهادر ناظم دکن بمالش علی عادل شاه و تاخت و تاراج ملک او مامور شد خان مزبور نیز به همراهی میرجمله (که با لشکر جرار حضور کمکی شاهزاده قرار پذیرفته) رخصت یافت - و شاهزاده بعد از کشایش قلعه بیدر او را با اتفاق (۳) نصرت خان و کارطلب خان بسمت احمدنگر (که مردم سیوا و مذاجی بهونسله سر بشورش برداشته بودند) کسبل نمود - بنابر حدوث عارضه بمزاج اعلیٰ حضرت دارا شکوه از کمین جوئی و قابو طلبی (که همیشه در شکست برادران میکوشید) مهم بانجام ناسانیده آمرای کمکی را بسزاولی شدید طلب حضور نمود - ایرج خان (که با داراشکوه ربط تمام داشت - و خود را داراشکوه می گرفت) با اتفاق معتقد خان پسرکلان نجابت خان نقاره زنان راه همدوستان گرفت - گویند شاهزاده بوزیر خان نایب برهان پور نوشته بود که باستمالت هر دو پرداخته نگاهدارد - و الا فریب و غدری بکار برده آنها را دستگیر نماید - چون بظاهر باد مزبور پیوستند خان مذکور بتقریب ضیافت استدعای قدوم نمود - میخواستند که طریق اجابت پیمایند - آگهی شد که زیر کاسه نیم کاسه هست - همان وقت کوچ کرده برای افتادند - و از دریای نریده بدست قاصدان شاهزاده ایرج خان این بیت نوشته داد

ظاهرا بوزیر خان فرستاده باشد *

* بیت *

(۲) نسخه [ب] بمالش عادل شاه (۳) نسخه [ج] نصیر خان و در [بعضی

نسخه [نصیری خان]

* صد شکر که از فربه پایاب گذشتیم *

* صدگوز و نود ریش که از آب گذشتیم *

و چون بحضور رسید بفوجداری یکی از محلات شرقیه دستوری یافت
و در ایام جنگ باشاره دارا شکوه جمعیت زیاده نگاه داشته روانه
مستقر الخلافه شده بود - نتوانست خود را بروقت رسانید - و پس
از آن (که کوس کامیابی عالمگیری بلند آوازه شد - و داراشکوه بی سپهر
دشمن فرار گردید) خان مذکور ناصیه خجالت بر زمین ضراعت
گذاشته باستشفاع عمده الملک جعفر خان بعفو جرائم مشمول مراحم
خسروانه گشت - و در همان ایام خان مشارالیه بصوبه داری مالوه
رخصت یافت - امیر چ خان نیز در سلک کمکیان آنصوبه انسلک گرفت
(۲)
و در آغاز سال سیوم بفوجداری بهیلسه مضاف صوبه مسطور سرمایه
عزت اندوخت - پس از آن بفوجداری ایالچپور اختصاص گرفت
(۳)
و چون سال نهم دلیر خان بتحصیل پیشکش چاندا و دیوگده تعیین
یافت خان مذکور نیز بمرافقت او مامور شد - و بتقدیم نیکوخدمتی
در آن مهم مورد عنایت پادشاهی گشته از اصل و اضافه بمنصب در هزار
و پانصدی در هزار سوار چهره دولت افروخت - پس از آن مدتی
بتعیذاتی دکن گذرانیده در سال نوزدهم بار دیگر بفوجداری ایالچپور
از تغیر خانزمان متعین گشت - و در سال بیست و چهارم بنظم صوبه

(۲) نسخه [۱] بهسله - و نسخه [ب] بهسله (۳) نسخه [ج] چاندا

بهمان پور فرق اعتبار بلند نمود - و بعد ازان بصاحب مویگی
 هزار سرمایه اعزاز اندوخت - بیست و سیوم رمضان آغاز سال
 بیست و نهم سنه (۱۰۹۴) هزار و نود و ششم هجری بساط حیات
 در نور دید - و در باغ خودش (که پیوسته بدیوار قصبه ایلچپور است)
 مدفون گشت - متصل آن سرائی و پورده احداث نموده - و مقابل قصبه
 کنار رودخانه (که از میان می گذرد) طرح سکونت ریخته - تا حال
 واماندعایش همان جا اقامت دارند - مشارالیه بسیار خوش وضع
 و صاحب سلوک بود - و طعام خوب بوفور داشت - و چون اسباب
 و دستگای زیاده بر امارت او بود همواره پیریشان و قرضدار می بود
 ابتدا صبیحه صادق خان میر بخشی در خانه داشت - و بدان سبب
 گردن اعتبار بیش از دیگران بر می افراشت - ازان عقیقه اولاد نشده
 درگذشت - خان مزبور را سه پسر بود - هیچ کدام ترقی نکرد - میر مومن
 خویش او از همه رشیدتر بود - چندی بنیابت حسن علی خان بهادر
 عالم گیر شاهی بصوبه دار می پرداخت - کلان تر پسران او
 میرزا عبدالرضا چون متکفل محاسبه ذمه پدر شد سرا و پوره را
 بلا شرکت قابض گشت - لا ولد بود - زوجه اش مشهور ببهو بیگم
 مامای صالحه - تا وصال اوقات خود را بشایستگی بسر برده - وجه
 معاش همان محصل پوره بود - دیگر میسرزا منوچهر که در جوانی
 درگذشت - از پسران ماند ادبش وضع - بهو بیگم مذکوره دختره

از برادر خویش بفرزندی گرفته باز دواج او در آرد - پیش ازین
 هفت سال کما بیش چون آن صالحه رخت هستی ته کرد همه چیز
 بطریق ارث بار باز گردید - و بعد دو سال او هم راه عدم پیمود
 و پسرانش متصرف اند - سیومین میرزا محمد سعید بیشتر در
 ملازم پیشگی گذرانیده راه و رسم داشت - بشعر و سخن آشنا
 و از همه جا با خبر بود - ازوست *

* نقشه که بر زر است ندانید سرسری *

* این گرد نامه ایست که حاضر کند پری *

خطاب پدر یافته چندی تحصیلدار چاندا بود - آخرها پریشان شد
 و هیچ جا ناخنش بند نگردید - سرزده بسمت کرناک شتافت
 چندی همراه عبدالقادر خان پسر عبدالذبی خان میانه در بالاگهات
 کرناک گذرانید - پستر پایان گهات رفته درانجا پیمانه هستیش
 پرشد - اولاد نداشته - درین پیروانه سالی هم خالی از حسن صورت
 نبود - با راقم محبتی داشت - غفرالله له *

(۲)

* اشرف خان میر محمد اشرف *

پسر کلان اسلام خان مشهیدی ست - بجامعیت کمالات نفسانیه
 موصوف - و باحتوای فضائل انسانیه معروف - هنگامی (که پدر
 عالی قدرش ناظم دکن بود) او از جانب والد بکراسمت بلده برهانپور
 می پرداخت - چون آن خان مغفرت نشان و دیعت حیات سپرد

مشار الیه باضافه پانصدی دوصد سوار بمنصب هزار و پانصدی
 پانصد سوار مورد مرحمت پادشاهی گردید - و در سال بیست
 و ششم بداروغگی داغ سرفرازی یافت - و چون سال بیست و هفتم
 شاهزاده دارا شکوه با عساکر موفوره بیساق قندهار دستوری یافت
 میرمذکور باضافه پانصدی و خدمت دیوانی آن فوج سربرافراخته
 بخطاب اعتماد خانی چهره ناموری برافروخت - و پس ازان بداروغگی
 کذاب خانه سرکار والا پیرایه اعزاز یافت - و در انجام سال سی و یکم
 (که زمان قریب الاختتام فرمانروائی اعلیٰ حضرت است) بخدمت
 دیوانی و بخشی گری فوج سلیمان شکوه (که باتالیقی میرزا راجه
 جیسنگه بر سر شجاع غفلت آئین تعیین شده بود) امتیاز یافت
 و پس از جنگ سمرگنده و هزیمت دارا شکوه چون الویه ظفر طراز
 عالمگیری بجهان ستانی ارتفاع آسمانی گرفت خان مذکور از مرافقت
 سلیمان شکوه تخلف ورزیده از اسلام آباد متھرا بعز بساط بوس رسیده
 کامیاب افزایش منصب گردید - و در همین ایام چون موکب پادشاهی
 بعزم تعاقب دارا شکوه از دریای ستلج عبیره نمود خان مشار الیه
 بصوبه دارمی کشمیر از تغیر لشکر خان دستوری یافت - و در سال چهارم
 بمناسبت اسم بخطاب اشرف خانی باذن نامی گرفت - و در سال
 دهم از تغیر رضوی خان بخاری بخدمت دیوانی سرکار دهم صاحب
 خلعت سرفرازی پوشید - و در سال سیزدهم بمنصب سه هزار

(۲) نسخه [ج] بفرجدارۃ کشمیر •

و خدمت خانسامانی والا مرتبه گردید - مدتی بدان کار پرداخته
 در سال بیست و یکم بوائعه خوانی مامور شد - و چون سال بیست
 و چهارم همت خان میربخشی در گذشت اشرف خان مهذب آرای
 بخشیکری اول گردیده بدرسه فهمی و ملایمت کارها بتقدیم رسانید
 و نهم ذی القعدة سال سیم سنه (۱۰۹۷) هزار و نود و هفت هجری
 (که پنجم روز از فتح بیجاپور گذشته بود) شمع زندگی آن شرافت نشان
 خاموش گشت - بصلاح و عبادت و پرهیزگاری و تقاوت آراستگی
 داشت - و از بسکه ذایقه اش چاشنی گیر نعمت تصوف بود
 مثنوی مولانا را انتخاب نموده بمطالعه آن التذان وافر می بود
 رتبه خطوط نسخ و شکسته و تعلیق و نستعلیق را بدرجه کمال رسانید
 اصغر و اکبر از شکسته نویسی او سرمشق درست قلمی می گرفتند
 پسرنداشت *

* آخر خان پیر محمد نام *

از امرای عهد خلد مکان است - نسب این قوم باغر نام (که از
 اولاد یافت بن نوح علیه السلام بود) منتهی می شود - لهذا بدین
 لفظ ملقب گشته اند - اکثر این مردم بجوهر جرأت و جلالت موصوف
 در هر جا عام جانفشانی برافراشته نامی بجز گرداری برآورده اند
 وقت سلطنت فردوس آشیانی حسین قلی نامی (که ازین فریق باتمن
 خود بنوکری پادشاهی امتیاز یافت) بمنصب هزار و پانصدی

هشتصد سوار و خطاب خان (سیده سال بیست و پنجم فوت نمود
نام برده سال اول جلوس عالمگیری بسردار می قبیل^(۲)ه قرار گرفته همراه
شاهزاده محمد سلطان و معظم خان بتعاقب محمد شجاع جانب
بنگاه تعیین گردید - و در معارک آنجا داد دلیری و دلوری داده
ترددات شایسته بظهور رسانید - گویند (رزے لشکر پادشاهی را عبور
از آب گدگ بایسته کرد - و آن طرف آب مذکور مردم محمد شجاع
با سامان حرب فراهم شده مستعد ممانعت بودند - نام برده (که
بقراری لشکر پادشاهی مامور بود - و پیش پیش دلیر خان هراول
صیقل) اسپ را بآب زده همین که بالای آن گذار برآمده چپقلش
عظیم (داد فیل مستی (که پیش روی فوج خصم بود) آمده اوزا
با اسپ بخرطوم برداشته دور انداخت - نام برده در همان گرمی
بضرب شمشیر کار فیلبان را ساخته بجای او نشست - درین ضمن دلیر
خان این ماجرا بچشم خود دیده از عقب رسید - و تحسین گویان
برگرد وی گردید - نام برده گفت فیل برای آن خداوند گرفته ام
بمن اسپ از اسپان کوتل مرحمت شود - دلیر خان گفت فیل هم
بشما مبارک - و در اسپ خوب جهت می فرستاد *

بالجمله مومی الیه سال سیوم بخطاب خان سربرافراخته همراه
خانخانان بمهم آشام شتافت - و کارهای دست بسته بتقدم رسانید
با آنکه خانخانان از تردهای او راضی بود اما چون ملان او شیوه

تعدادی بر اهل دیهات بکار برده خلیل در ذوق می افکندند و ممانعت
پیش نمی رفت فی الجملة در حق او تغافل داشت - ازین جهت
خان مزبور آرزو گشته سال پنجم خواه نخواه دستک راه از خانخانان
گرفته روانه حضور گردید - اگرچه خانخانان این ماجرا پیسر خود محمد
امین خان که میربخشی بود نوشت و او بعرض پادشاه رسانید و لهذا
آخر خان چند روز از ملازمت و مجرا معذوع و بتغیر منصب معاتب
ماند اما باز ببکالعی منصب مورد نوازش گشته در کمکیان صوبه کابل
انتظام پذیرفت - و دران صوبه بتدبیه افغانه خیبر (که فساد پیشگان
مقرری اند) گام سعی فراختر زده دقیقه از زن و کشت و تخریب اماکن
و مساکن آنها فرو نگذاشت - سال سیزدهم طلب حضور گردیده بیساق
دکن (که سیوا بهونسله سر تهرود برداشته بود) نامزد گشت - درانجا
نیز جوهر مردانگی بر روی روز افکنده مکرر بر سرافواج مرهغه
قاخته هزیمت داد - پستر حسب الحکم به پیشگاه سلطنت شتافته
سال هفدهم باز بمهم افغانه کابل مرخص گردید - و این مرتبه نیز
به نیروی شجاعت چنانچه باید بتادیب آنها پرداخت - سال هیزدهم
بتنهان داری جگدک قامت قابلیت آراست - سال بیست و چهارم
براه داری کابل و عطای نقاره کوس امتیاز بر نواخت - و سالها
در دارالملک بکارهای پادشاهی سرگرم ماند - سال سی و پنجم (که
پادشاه او را بدکن طلبداشته) پس از وصول بنواح اکبراباد مردم جات
(که دران ایام شیوه سرکشی و قطاع الطریق داشتند) بر سر قافله

ویخته چند اراکه عقب مانده را تاراج نموده مردم را باسیری گرفتند - نام برده بدریافت این خبر بر گدھی آنها تاخته گرفتار از چنگل آنها رها ساخت - و متهورانه بمحاصره گدھی دیگر پرداخت (این ضمن گولی بندوق بار رسیده مطابق سنه (۱۱۰۲) یک هزار و یکصد و دو هجری بدار آخرت پیوست - پسرش آغر خان ثانی ست - که رفته رفته بخطاب پدر سر بلند گشته - در عهد فردوس آرامگاه هم زنده بود - نامی به بلند رتبه‌گی بر آورده بوقت موعود در گذشت *

• ارسلان خان •

پسر آله‌وردی خان اول است - ارسلان قلی نام داشت - سال پنجم جاوس خلد مکان از تغیر خواجه صادق بدخشی بفوجداری بنارس سرفرازی یافته سال هفتم از تغیر ضیاءالدین خان بفوجداری سیوستان صوبه تته و از اصل و اضافه بمنصب هزاری نهصد سوار ازان جمله هفتصد سوار دو اسپه سه اسپه و خطاب ارسلان خان نامور گشت و سال دهم بفوجداری سلطان پور باهری نامزد شده منصب دو هزاری هشتصد سوار دو اسپه سه اسپه قرار یافت - و سال چهارم باضافه پانصدی درجه تصاعد پیمود - تتمه احوال او مسموع نشد *

• امیر خان میو میوان •

پسر خلیل الله خان یزدی است - والد مکرمه ار حمیده بانو

بیگم صبیحہ سیف خان و صبیحہ زادہ یمین الدولہ آصف خان اسماعیل
در سال بیست و نهم شاهجهانی باضافہ پانصدی صد سوار بمذنب
هزار و پانصدی پانصد سوار چہرہ امتیاز برافروختہ بخدمت
میرتوزکی سورفرازی یافت . و در سال سی و یکم چون خلیل اللہ
خان بصوبہ داری دہلی اختصاص گرفت اورا بخطاب میرخانہ
برنواختہ بہمراہی خان مذکور تعیین نمودند . و در عہد خالد مکان
بعد فوت پدر باضافہ منصب فایز گشتہ بفوجدارمی کوهستان جمو
پایہ اعتبار برافراخت . و در سال دہم بہمراہی محمد امین خان
میربخشی بمالشی فیہ طاغیہ یوسف زئی مامور گشتہ سردار اورا
با جمعہ بنواہمی شہباز گدھے (کہ نزدیک لنگر کوت است) تعیین نمود
در مواضع حوائی آن را غارت نمودہ در فضای کوه کڑہ مار درآمده
چند قریہ دیگر را آتش زدہ بخاک برابر ساخت . و با مواشی بسیار
باشکر معادت نمود . و در سال دوازدهم از تغیر حسن علی خان
بداروغگی منصبداران جلو جہگ اعزاز افروخت . و در ہمین سال
از انتقال آلہ وردی خان عالم گیر شاہی بصوبہ داری آلہ اباد قامت
مباہات برآراستہ از اصل و اضافہ بمذنب چہار ہزاری سہ ہزار سوار
در اسبہ بلند پایہ گشت . و در سال چہاردهم از خدمت معزول شدہ
سعادت ملازمت اندوخت . و بذابر جہت روزی چند بسلب مذنب
معائب گردید . و در ہمین سال ببہالی مورد انظار عاطفت گشت

و چون در سال هفدهم از پیشگاه خلافت و جهانبانی فوجدارای
ایرج بار نامزد گردید بعلمت ابا و امتناع ازان کار از منصب برطرف
شده گوشه انزوا برگزید - و در سال هیزدهم بتازگی مشمول عواطف
خسروانه گشته بخطاب امیر خان و اضافه منصب درجه پیمای
علم و مرتبت شد - و بایالت صوبه بهار رخصت یافت - و در آنجا
بمالش عالم و اسمعیل و دیگر افغانان شاهجهان پور و کانت کوه
مساعی موفور بظهور آورده آنها را (که بعد از استیلای افواج پادشاهی
بپناه قلعه درآمده بودند) دستگیر نمود - و در سال نوزدهم بتقبیل
آستان سلطنت افتخار اندوخته در رکاب شاه عالم بهادر بیساق
کابل مرخص شد *

(۲) از دیر این مرز و بوم بسکونت گزینی گروهها گروه افغان بلغاک خانۀ
شورش و فساد گردیده - خصوص در عهد عرش آشیانی - که هر جوق
بخود سری و فتنه گری گردن افراخته و از عصیان منشی باهم یکنائی
گزیده غبار طغیان برانگیختند - عساکر پادشاهی بقصد استیصال
آن مفتنان بد سرشت مدتها آن زمین را پی سپر سم ستوران داشت
چون بقتل و غارت از اندازه افزون خرابی تمام بآن جمع نافرجام
راه یافت هرچند بمیارسه بزرایای ناکامی و پیغولهای گمنامی
در ساختند لیکن هنوز اطفای ناظر بغي و فساد آن اشرار بالکلیه
واقع نشده همواره مهم کهنه لنگ درمیان بوده به نیروی سمشیر زنی

سعید خان بهادر ظفر جنگ اکثر خار بن شورش این طایفه بد سرشت
 (۲)
 کنده گردید - و پس ازان بتوالی مرور و عبور موکب فردوس آشیانی
 بدارالملک کابل و آمد و شد افواج گران پادشاهی (که بتسخیر بلخ
 و بدخشان و جهت مهم تندهار ازین راه تعیین یافته) بیشتر ازینها
 ترک شورش انگیزی نموده پای ادب در دامن اطاعت پیچیدند
 و بسیاری از خود سران (که در مرز و بوم خود بمربوده گردن بر بقیه
 باج گذاری نمی دادند) از حد خویش قدم فراتر گذاشتند - بالجمله
 مهمات آن ولایت نظم و نسق شایسته گرفته صورت امنی بظاهر پدید
 آمد - و پس از آنکه نوبت فرمان رانی بخالد مکان رسید بذابر
 هستی و فراغت دوستی موبه داران آن جسارت اندیشان تبه رای
 هوای فساد در دماغ پندار افکنده لوی خلاف و عصیان برافراشتند
 و چون زنبور خانه دفعه بر شوریده مثل مور و ملخ بر جوشیدند
 و مانند خیل زاغ و زغن فضای آن ناحیه را در گرفتند - چه فوجهای
 پادشاهی دستخوش تاراج آن نکوهیده کاران گردیدند - و امرای عمده
 در مقابل آنها غیر از خود را بغارت دادن و کشته شدن طرف
 نبستند - آخر الامر ایات پادشاهی بحسن ابدال برافراخته شد
 و تدابیر بسیار بکار رفت - قلع ریشه فساد آنها نگردید - و بعد
 معارفت بلاهور شاهزاده محمد معظم بخطاب شاه عالم بهادر
 امتیاز یافته تعیین آن مهم گشت - و پادشاه زاده بتقرس درست

و رای مائب خود یا از غیب دانی (که اهل دول اکثر ملهم می باشند)
 بند و بست آن مملکت برهم خورده منحصر بصوبه دار می امیر خان
 دانسته تجویز آن کار بحضور برگاشت. خان مذکور در سال بیستم
 سنه (۱۰۰۸) هزار و هشت هجری چهارم شهر محرم از تغیر
 اعظم خان کوکه بنظم آن صوبه رایت ناموری برافراخت - و ابتدا
 بهراولیه آغرخان بمالش افغانان حوالی پشار از قرار واقع پرداخته
 فوجی بمسکردگی خان مذکور برافغانان کسپیل نمود - و آغرخان
 دران نواحی افغانان کشی زیاده نموده یا ایل خان (که بشاه شهرت
 یافته دران کوهستان سکه بنامش میزدند) کار بمشت و گریبان
 رسانید - و از جسارت و پردلی درین حالت (که مردمش راه هزیمت
 سپرده بودند) قدم ثبات افشرد - فزدیک بود که از پای درآید - برخی
 هواخواهان او جان نذاریها نموده غذایش گرفته ازان مهلکه برآوردند
 و امیر خان پس از ضرب دست نمایان بتدریج چنان بتالیف
 و استمالت آن بیگانگان شهرستان آدمیت پرداخت که سران آن طایفه
 از وحشت و رمیدگی برآمده بے وسواس پیش او آمد و شن
 میکردند - و حساب بر میداشتند - و در حکومت بیست و دو ساله
 هرگز چشم زخمی باز نرسید - و هیچ زبونی و بد عملی نکشید
 در سال چهل و دوم بیست و هفتم شوال سنه (۱۱۰۹) یکهزار
 و یکصد و نه هجری جهان گذران را وداع نمود - در مذهب امامیه

(۲) نسخه [ب] برهم زده (۳) نسخه [] هشتم *

متعصب بود - و زرهای بسیار بفضلا و ملجای ولایت ایران میفرستاد
 بدار الخلافه دوزخ قبره پدرش مدفون گردید - ^(۱) او بر سر بود تمام دانش
 خود آئین - مدبران روزگار و متدبران آموزگار نسخه تدبیرات کایه
 و جزویه اگر از حاشیه ضمیرش بردارند سزااست - فکر حکمت آمیزش
 سوء المزاج فساد را از طبیعت ماکمی برآورد - و سیاه نبض شناس
 زمانه او رگ خواب فتنه گرفت - کارهای دست بسته اش دست
 ستمگران بر پشت عجز بر بست - و کوششهای پای بر جای او
 هرزه گردان کوی رهزنی را از پا نشاند - بنیاد جور برافکند - بال و پر
 از ستم برکند - ^(۳) بلند اقباله والا دولت - که هرچه ریاض اندیشه اش نهال
 تدبیر کاشت بثمرات تقدیر بارور گردید - بر لوح ارادت او جز نقش
 مراد نداشت - و بر صفحه امیدش غیر معنی مقصود صورت نبست
 — ^(۴) سرگروه های افغان را (که سر خود سومی یکسر و گردن از فالک برتر
 می افراشتند) چنان بربقه استمالت کشید که بایای آرزومند گشتند
 و آن وحشی نژادان رمیده آشنائی را چنان مبد اخلاص و دوستی
 نمود که خود را بفتراک اطاعت رساند - از نیرنگ پردازیهای
 درست اندیشی او سران آن قوم باهم بساط منازعت گسترده در پی
 یکدیگر افتادند - غریب تر آنکه هر یک باملاح کار خود بصوابدید او
 توسل می جست *

(۲) در [بعضی نسخه] بال پرواز ستم (۳) نسخه [ج] بلند اقبال

والا دولت (۴) نسخه [ا ب] سرگروه های *

گویند نوبت کم طایفه از طوائف افغانان ماند که گرد ایمل خان فراهم نیامد - هرکه دران کوهستان بود آنوقت چند روزه برداشته حاضر شد - حشری و انبوهی مجتمع گردید - که تلافی و تدارک آن بفوج صوبه دار کابل ممکن نبود - امیر خان مضطرب گشته از عبدالله خان خویشگی (که از مشاهیر منصبداران و اعیان کمکیان بود - و بفراست و کیاست معروف) مکاتیب مزوره بسردار هر طایفه نویسانید - که ما مدتها منتظر اطایفه غیبی بودیم - که سلطنت بافغانان منتقل شود احمد الله که امید دیرین برآمد - لیکن از ارضاع این شخص (که پادشاهی برداشته اند) مطلع نیستم - اگر قابل سلطنت باشد بفوبسند - ما هم خود را برسانیم - که اختیار نوکری مغل ناچاریست آنها در جواب تعریف ایمل خان نوشته ترغیب آمدن نمودند - عبدالله خان باز نوشت که این اوصاف مسلم - اما عمده در ریاست عدالت و رعایت سویت است در جانب و اجانب - بذابو امتحان بار تکلیف نمایند که آنچه ملک بتصرف آمده بمیان قوم تقسیم نمایند اگر حیف و میل دارد ظاهر خواهد شد - سران طوائف برزای او عمل نموده بار پیغام کردند - او ایستادگی کرد - که ملک قلیل بمردم کثیر چگونه بخش شود - بمجرد این حرف در رؤی و اختلاف پدید آمد - بسیاری از جهله و عوام برخاسته رفتند - ناگزیر شروع بتقسیم نمود - چون البته مرءات شیعه خود و آنها (که قریب تر بودند) واجب دید دگر باره گرد نزاع و غبار تذازع برخاست

هر یک از سران و سرداران راه موطن خود گرفته بعبدالله خان ممنونیه
 نوشتند : زوجه محترمه اش مشهور بصاحبجي دختر نیک اختر
 علي مردان خان اميرالامرا عجب کد بانوي عاقله و ضابطه کار شناس
 بود . بيشتر در مقدمات ملکی و مالي شریک و سهیم میشد
 و به نیک انديشي و معامله فهمي کارهای عمده متمشي مي نمود *
 گویند شبی از سوانح کابل فوت امير خان گوش زد خلد مکان
 گردید . همان وقت ارشد خان را (که مدتی دیوان کابل بود . و در آن
 ایام بدیوانی خالصه اختصاص داشت) طلب داشته باضطراب
 فرمود - که سخت امری دریداد - که اميرخان درگذشته - و ملکی (که
 مہیای هزار شور افزائی و فتنه انگیزی ست) خالی مانده - تا رسیدن
 سردار دیگر مبادا فسادے سرکشد - خان مزبور بجرأت عرض کرد
 که امير خان زنده است - که میگوید مرده - پادشاه حواله بسوانح
 داد - گفت مسلم - لیکن ضبط و ربط و رتق و فتق آن ملک را بسته
 بصاحبجي ست - تا او هست احتمال تخلل ندارد - خلد مکان
 همان وقت بآن مدبره کاردان نوشت - که تا رسیدن شاهزاده شاه عالم
 بهادر بخبرداري پردازد *

(۲)
 گویند چون برآمد و در آمد ازان کوهستان پر شر و شور
 موبه داران را خالي از دشواري نیست لشکر سردارے مرده چگونه
 بسلامت برمي آید - صاحبجي فوت امير خان را چنان مخفي کرد

که اصلاً صدائی و ندائی بلند نشد - و شخصی را مشابه بامیر خان ساخته در پالکی آئینه دار نشانده طی منازل می نمود - و سپاه هر روز میدید - و مجرا میگرفت - بعد از آنکه از کوهستان برآمد بتعزیم پرداخت *

گویند تا رسیدن بهادر شاه (که مدتی متد کشید) صاحبجی زیاده بند و بست آن ولایت نمود - چون اکثر قبائل سران افغانه بتعزیم امیر خان آمده بودند همه را باعزاز نزد خود نگاهداشته بافغانان پیغام کرد - که آنچه مرسوم شماست بگیریید - و دست فتنه انگیزی و هزنی کوتاه ساخته پا از اندازه فرائز ندهید - و الا این گوی و میدان - اگر من غالب آمدم تا قیام قیامت نامه بر صفحه درزگار خواهد ماند - آنها از سر انصاف بتجدید عهد و پیمان پرداخته اصلاً سر از اطاعت او نه پیچیدند *

از برخی ثقات شنیده شد که این بانوی عصمت آئین در ایام جوانی (در ۲۰ چودول سوار از کوچه میگذشت - فیل خاصه پادشاهی (که در تمام فیلان سر حلقه بود) در عین شورش مستی از (و بر پیدا شد - هر چند ارباب اهتمام خواستند که آنها برگردانند فیلبان (که این قوم خالی از شوارت نمی باشند - و غرور خاصگی پادشاهی سربازی بود) هرگز ممنوع نگردید - و بے محابا فیل راند - هر چند ازین طرف دست به تیرهای ترکش بردند فیل خرطوم خود را بر چودول انداخته خواست که در پیچیده بمالد - که ازان چودول را

بر زمین انداخته بدر زدند - آن شیر زن بدوکان مرافقه (که مددانی چون دلش بود) بر جمسته بحجره آن خزیده دروازه بر بست - امیر خان روزی چند از غیرت هندوستان زائی بتهاجر و ناخوشی پرداخت اعلیٰ حضرت بمواجهه فرمودند - که او کار مردانه کرد - و ستر خود و ناموس تو نگاهداشت - اگر فیل بخراطوم پیچیده بعالم می نمود کدام آبرو می ماند *

بالجمعه امیر خان را از صاحبجی فرزند نشد - و چون او برخان مزبور سخت غالب بود در کمال اخفا مدخولها نگاهداشته اولاد بسیار بهم رسانید - و آخر الامر بر صاحبجی هم ظاهر گشته بنظر التفات و تربیت برنواخت - و پس از آنکه در سال بعد فوت امیر خان در بند و بست کابل گذرانیده بپرهان پور رسید چون از پیشگاه خلافت برخصمت بیت الله مجاز شده بود پسران را روانه حضور نموده خود به بندر سورت شتافت - پستر بذابرتفتیش مال امیر خان حکم رفت - که صاحبجی نیز بحضور بیاید - تا رسیدن فرمان جهاز او راهی شده بود - دران اماکن شریفه بمسبب صرف مبالغهای خطیر شریف مکه و غیره باعزاز و احترام پیش آمدند پسرکلان امیر خان بخطاب میرخانی و منصب هزری شش صد سوار سرافرازی یافته با مبیله بهره مند خان میربخشی کدخدا شد و در عهد بهادر شاه بنیابت آصف الدوله بنظم موبه لاهور چنده مامور بود - دیگره از پسرانش میرزا جعفر عقیدت خان است

که در زمان خلد منزل بصوبه دارى پتنه شتافته پستر به بخشىگرى
 پادشاهزاده عظیم الشان متعین گشت - و احوال میرزا ابراهیم مرحمت
 خان و میرزا اسحق امیر خان (که بیش از همه برادران علم اشتهار
 و نامورى برافراخته - و هر دو با خدیجه بیگم زوجه روح الله خان ثانى
 از یک مادر اند) جداگانه نقش پذیر خامه گشته - و دیگر پسران
 چندان اعتبار نیافتند - مثل هادی خان که بنیابت مرحمت خان
 به پتنه رفته - و سیف خان که بفوجداری پورنیه می پرداخت
 و اسد الله خان که بتجویز نظام الملک آصف جاه به بخشىگرى
 دکن فایز گشته *

* امانت خان ثانى *

میر حسین پسر سیوم امانت خان خوافى ست - بحسن رشادت
 و جوهر فراست جلیس و انیس والد خویش بود - پس از رحلت آن
 آگاه دل پسندیده اخلاق نصیبت بسایر اخوان منظور نظر خلیفه الرحمن
 حضرت خلد مکل گردیده با کم منصبیه^۱ نقش اعتبار درست نشست
 گویا (من بركة البراهمة) بقیه همه اعتبارات بود که والد مرحومش
 داشت - که رمه این سلسله مشمول نوازش خانه زاد پروری بودند
 گویند (دزى پادشاه قدر شناس ببار عام بر آمد - خان مذکور
 با پسر چون بسراپرده در آمد چو بداری (که این طایفه از عضویت

(۲) در [بعضى نسخه] من بركة البراهمة بقیه همه اعتبارات بود - و در

نسخه [ب] بجای بقیه القبه نوشته *

و گزندگی قاطبه شایان چوب و لایق دار است) دست پسر گرفته
 باز داشت - خان مذکور از فرط غضب و خشم پاس ادب و حفظ
 حضور ننموده برگشته آن سلاطین آئین را زیر مشت گرفت - و رفته
 عرض نمود - که هرگاه خانزادان با مثال این مردم ننگ و غیرت خود
 بای دهند در کار حضرت ازینها چه توقع ناموس و حمیت است
 پادشاه بخاطر داشت از تمام چوکی آنروز ازین فرقه بر طرف فرمود *
 بالجمله چون کاردانی خان مشارالیه دل نشین پادشاه شده بود
 در ایام قریب باختتام سال سی و یکم (که بلده بیجاپور بذول
 ظفر شمول موکب ساطانی رشک امصار و اقطار گردید) در آغاز سال
 سی و دوم بخطاب پدر فرق اعزاز برافراخته مواد ناموری اندرخت
 و بدیوانی صوبه دارالظفر بیجاپور متعین گشت - چون آخر سال
 سی و سیوم ریات فیروزیه آیات از قصبه بدری (که هفده کروهی
 شمالی بیجاپور است) باعث از آمده سواد قطب آباد کلکله مضاف^(۲)
 تورکل (که جنوبی بیجاپور بمسافت دوازده کروه بر کفار دریای^(۳)
 کشناست) مضرب خیام نصرت اعتصام گردید خان مومنی الیه از
 دیوانی بیجاپور بدفتردار می تن از تغیر حاجی شفیع خان پایه اعتبار
 بلند تر افراخت - و در سال سی و ششم از تغیر معمور خان بخراسان
 خجسته بنیان جبهه کاردانی افراخت - و باضافه سواران و منصب از
 اصل و اضافه بهزار و پانصدی نهصد سوار درجه اعزاز پیمود

(۲) نسخه [ب] کلکه (۳) در [بعضی نسخه] نورکل *

و در همین سال طلب حضور شده خدمت بیوثاتی رکاب از انتقال
 خواجه عبدالرحیم خان تفویض یافت - و درین ضمن مکرر بقلعه داربی
 ارک خجسته بنیاد هم مامور گشته و آخرها به متصدی گری بندر
 مبارک سورت اختصاص گرفته رخصت یافت - و مهمات آنجا را
 بشگرف کاری و نیک اندیشی متمشی گردانیده بکفایت سرکار والا
 و امنیت رعایا در پیشگاه خلافت درجه استعسان یافته بفزونی
 منصب تحصیل شادکامی نمود - نظر بر اسباب رفاه و ترقیات
 سترگ دنیوی در باره او مظنون خلأقی بود - بهموم بجه مهری فلک
 بهار دولتش در آغاز بخزان گرانید - که سال چهل و سیوم سنه
 (۱۱۱۱) یکهزار و یکصد و یازده هجری بگل چینگی باغ همیشه بهار
 چنان خروامید - بیرون معموره مذکور متصل شهر پناه مدفون است
 چهار پسر داشت - اولین میر حسن مرحوم - که بصبیغه عقیقه محمد
 مراد خان اوزبک عقد ازدواج داشت - پدر والده راقم حروف است
 در مقامات کلکله در عین شباب بشیوع و بای جان ربا در گذشت
 پسر ایشان کمال الدین علی خان - که باخلاق ستوده و سلامت نفس
 ممتاز همسران - در حالت تحریر بمتصدی گری محالات خجسته بنیاد
 تیول آصف جاه مامور است - و دومین میر هید محمد ارادت مند
 خان - که بدامادی عم خویش دیانت خان میر عبدالقادر اختصاص
 داشت - در عهد خلد مکان به بیوثاتی خجسته بنیاد و در عهد
 خلد منزل بدیوانی برهان پور چهره امتیاز افروخت - سیومین میر

سید احمد نیازمند خان - که بکرات دیوانی بوار سرانجام داده در
 اوایل عهد خسرو زمان بینگاله شتافت - جعفر خان ناظم آنجا بمسابقه
 محبت و احسان والد مرحومش قدوم او را باعزاز تلقی نموده
 بداد رنجی نواره (که عمده ترین خدمات آن صوبه است) نامزد
 ساخته از بارگاه خلافت بخطاب امانت خان و اضافه منصب امتیاز
 بخشید - و بعد از سپری گشتن از بفوجداری محالات آن صوبه
 می پرداخت - در سال (۱۱۵۷) هزار و یکصد و پنجاه و هفت
 داعی حق را لبیک اجابت گفت - چهارمین میر محمد تقی
 فدویت خان - که عمه حقیقی این نگارنده بار منسوب است - در
 عهد خلد مذل ببخشیدگری برهان پور سرافرازی یافت - در حادثه
 میر احمد خان ناظم آنجا (که در جنگ مرهه شهید شد) اکثر
 متصدیان آن بلده بگرفت و گیر آمدند - هر یک برپور رنگ از چنگ
 آن فرقه بد آهنگ رهایی جست - او از ساده لوحی خود را به بود
 و نموده مبالغه خطیر داد - و استخفاف بر خود نپسندید - اخلاف
 همه باقی ست *

* ارشد خان میر ابو العلاء *

همشیره زاده و خویش امانت خان خوافی ست - مدتها تعینات
 صوبه کابل ماند - در سال چهل و دوم جلوس خلد مکان بحضور
 رسیده از انتقال کفایت خان بخدمت دیوانی خالصه سر عزت
 برافراخت - و بشیوه امانت و دیانت و حسن رسانی در کارها قسمه

در مزاج پادشاه جا کرد که محسود اقران گردید - از آنجا (که فلک
نا توان بین چیره دستی که را بدیده رضا نمی بیند - و همیشه سنگ
تفرقه بر شیشه خانه مراد مردم میزند) (در سه چند بفراغت نفس
نکشید - و با سوده دلی ده چند بر نیاردن - که بحکم کارکنان قضا و قدر
سال چهل و پنجم مطابق سنه (۱۱۱۲) هزار و یکصد و دوازده
هجری بخواب رابین رفت - پسر کلانش میر غلام حسین است
که بخطاب کفایت خان مخاطب گردید - از او پسر مانده بود
یکه میر هیدر که آخر خطاب پدر یافته - و در مین میر سید محمد
که بخطاب جد خود نامور گشته *

• اسمعیل خان مکها •

سابق نوکری سده بندی در ضلع کرناٹک حیدر آباد میکرد - سال
سی و پنجم جلوس خاند مکان حسب التماس ذوالفقار خان بهادر
بمنصب پنجهزاري پنجهزار سوار و خطاب خانی سر برافراخته
همراه بهادر مذکور بهمهم کشایش قلعه خنجی مامور گردید - سال
سی و هفتم چون در ایام محاصره قلعه مزبور میان محمد کام بخش
و اسد خان و ذوالفقار خان محبت به بیمزگی کشید ذوالفقار خان
دست از محاصره برداشتن مصلحت وقت دیده افواج و اضراب را
از مورچال طلبداشت - نام برده (که آن طرف قلعه جای مورچال او
بود) زود نتوانست رسید - سننا کهورپوره و غیره مقاهیر (که در

انتهاز قابو بودند) در میان آمده با وی بجنگ پیوستند - از آنجا که جمعیت او قایل بود زخمی و اسیر مرهته گشته یک سال مقید مانده بسعی اچم نایر (که از سابق شناسائی داشت)^(۲) زر معتدبه داده از دست آنها مخلصی یافته سال سی و هشتم بعقبه بوسی خلافت آئینه بخت را جلادان - و باضافه هزاری ذات و خدمت (۱) داری از انندی تا مرتضی آباد فرق عزت برافراخت - سال چهل و یکم بتعلقه فوجداری اسلام گدده عرف (اهیری از تغیر عبدالرزاق خان لاری مشمول عواطف شد - سال چهل و پنجم بفوجداری بنی شاه درک رایت بلندرتبگی برافراشت - خاتمه احوالش بنظر نیامده *

* ابونصر خان پسر وابسته خان *

مال بیست و سیوم جلوس خدمتگاه از تغیر لطف الله خان بخدومت عرض مکرر امتیاز پذیرفته سال بیست و چهارم (که سلطان محمد اکبر آثار بغی بعرضه ظهور آورد) - و در رکاب پادشاه فوج کم بود - بخابران اسد خان بطایه جانب تالاب بهکر مامور شد) و نیز بهمراهی خان مذکور دستوری یافت - پستر قوربیگی شده سال بیست و پنجم معزول گردید - پس ازان بنظم موبه کشمیر شتافته سال چهل و یکم از آنجا تغیر گردیده بعزل مکرر خان بصوبه داری لاهور سرافتخار برافراخت - و بوجه از منصب افتاده سال چهل و پنجم

(۲) نسخه [پ] داشت از دست آنها (۳) نسخه [پ] از مندی

مشمول عواطف شده از تغییر مختار خان به حکومت مالوه و از اصل و اضافه بمنصب سه هزار و پانصد سوار سرمایه اعزاز اندوخت - بعد از آن چندین تعینات موبه بنگاله بود - سال چهل و نهم بصوبه داری اردبه و از اصل و اضافه بمنصب سه هزار و دو هزار و پانصد سوار آئینه بخت را جلا داد - بعد از آن هر سرگذشت از اطلاع نشده *

* امان الله خان *

نبیره آله وردی خان عالمگیر شاهي ست - پدرش غالباً امان الله خان است پسر خان مذکور - که بعد فوت پدر بفوجداری نواحی آگره تعین گردیده خطاب خانی یافت - در سال بیست و دوم بفوجداری گوالیار مقرر شده در جنگ مورچال بیجاپور مردانه شربت و ایمن در کشید - مشار الیه گویا خطاب پدر یافته بمنصب هزار و پانصد سوار در خانه زادهان روشناس و منصبداران کار طلب امتیاز داشت - در اواخر عهد عالمگیری بجگرداری و جانبازی خویش پیش آمده بمرتبه امارت ارج پیمای گردید - چون در آغاز سال چهل و هشتم پادشاه جهاد آئین همت بتسخیر قلاع اشقیما گماشت از کشایش قلعه راجکده را پرداخته عنان عزیمت بانفتاح حصار تورنا (که چهار گروهی قلعه مذکور است) تاخت *

مشهور است که در اواخر عهد خلد مکان اکثر قلاع متعلقه سیوا

(که از دست گماشتگان او انتزاع شده) امرای تردد کار بتحصیل
 محرومی خود. زری بمستحفظان قلعه می رسانیدند. - و آنها تسلیم
 قلعه می نمودند. - و این ماجرا بے کم و کاست بپادشاه میرسید
 چنانچه مکرر اتفاق افتاد که همان تدر مبلغ بعد فتح در انعام
 صاحب اهتمام غایت شد. - مگر این قلعه - که بزور مردانگی و ضرب
 شمشیر بدست اربابای دولت قاهره آمد. - تفصیل این اجمال آنکه
 تربیت خان از جانب دروازه بمورچال دوالی نشست. - و محمد
 امین خان بهادر از جانب دیگر راه برآمد بر محصوران محصور
 ساخت - سلطان حسین مشهور بمیر ملنگ از طرف و امان الله خان
 از سوئے کمر جانفشانی بر بست. - تا آنکه پانزدهم ذی القعدة سنه
 (۱۱۱۵) یک هزار و یکصد و پانزده هجری هنگام شب امان الله خان
 از طرفی که بود چند نفر پیاده مارلیه^(۲) را تحریض بران کرد که اولاً یکی
 از آنها وداع جان گویان تا سنگچین قلعه رسیده مال یعنی کمند برسنگی
 محکم نمود. - تا بیست و پنج نفر از آن جوق بمدد کمند بالای کوه
 الوند مانند برآمده داخل قلعه شدند. - و آوازه گرفت و گیر در دادند
 خان مزبور و عطاء الله خان برادرش و چندی دست از جان شستها
 پاشنه کوب در رسیدند. - و حمید الدین خان (که هر جانب کمین
 فرست جویان می گشت) بشنیدن این خبر بوضع پیش رفتها (بسمان
 در کمر بسته بعقب رسید. - و دفعه کفار را که بمقاومت برخاستند

بتیغ بے دریغ آوردند - و بقية السيف بارک خزیده امان طلبیدند
 قلعه بفتوح الغیب نامی گشت - و امان الله خان باضافه پانصدی
 در مد سوار در اسبه فرق اعتبار افراخت - و آزان بعد مورد اعطاف
 خسروانی گشته همواره بتلاشهای شایان در تقدیم امور ماموره انواع
 تعمین و آفرین می اندوخت - و باضافه ای بی دریغ چهره مباحثات
 می افروخت - پس از فتح واکنکیره در جایزه نیکو خدمتی بعطای
 نقاره بلند آوازه گردید - و پس از واقعه ناگزیر خلد مکان بهمراهی
 محمد اعظم شاه از دکن بهذرستان شتافته در جنگ بهادر شاه
 زد و خورد بهادرانه نموده زخمهای گری برداشت - و حیات مستعار را
 پدرود نمود *

• ابراهیم خان •

خلف ارشد امیر الامرا علی مردان خان است - در سال
 بیست و ششم سده (۱۰۶۳) هزار و شصت و سه هجری از پیشگاه
 صاحب قران ثانی از راه تفضل و مهربانی بخطاب خانی چهره
 کامرانی افروخته سرمایه شادمانی اندوخت - چون سال سی و یکم
 پدرش در گذشت از اصل و اضافه بمنصب چهارهزاری سه هزار سوار
 لوی بلند نامی افراخت - و در محاربه سموگده در میمنه فوج
 داراشکوه منظم بوده بعد از شکست از ناتجربگی و کوتاه اند شی
 وفات شاهزاده مراد بخش را مومل مقصود انگاشته برگزید - چه
 آن پادشاهزاده نخوت و غرور آماده از نابخردی و بیدانشی باشتبار

عارضه اعلیٰ حضرت خطبه و سکه در مملکت گجرات بنام خود
 نموده خویشتن را مروج الدین نامیده پادشاه مستقل می اندیشید
 و چاپلوسیهای مزدخانه عالم گیری و مواعید کاذبه عرقوبی آن مدبر
 پخته کار (که باقتضای مصلحت وقت بآن خام خیال مسلوک میشد)
 بر روان بندار او افزوده غره تر ساخت . با آنکه پس از جنگ
 دلاشکوه و خلع اعلیٰ حضرت و سلب اختیار ایشان زمام (تقی و فتی)
 سلطنت من حیث الاستقلال بقبضه اقتدار عالمگیری در آمد . لیکن
 آن سرشار نشه بیخردی و نادانی بی باصل کار نبوده بندهای
 پادشاهی را بتجویز خطاب و باضافه ده پانزده بر مذامب و مواجب
 و انواع دلجوئی و استمالات جانب خود می کشید . ازین جهت
 جمعی گول همراهی او اختیار کردند . چون خلد مکان ازان اجتماع
 نامفید و از حرکات بے اندازه آن ساده لوح بلید بحدوث آشوب
 و متن متفطن گشت در لباس دوستی کارش با تمام رسانید *

قبئین این اجمال آنکه روزی (که عالمگیر پادشاه بعزم تعاقب
 دارا شکوه از اکبرآباد بر آمد . و گذر سامی معسکر اتبال گردید)
 مراد بخش از رفاقت پهلوی تهی نموده با بیست هزار سوار (که
 فراهم آورده بود) در شهر متوقف گشت . مردم بسیاری بطمع جاه
 و حشم از لشکر عالمگیری نیز جدا شده بدو پیوستند . و جمعیت او
 سمت ازدیاد پذیرفت . خلد مکان کس فرستاده مستفسر وجه
 لفظ الف و تقاعد از مرافقت شد . او پیشانی را عذر خواه آورد

لاجرم محمد اورنگ زیب بہادر بیست لک روپیہ ارسال داشتہ پیغام کرد - کہ بر طبق قرار داد پس از انصرام این مهم ثلث غذائے با ولایت پنجاب و کابل و کشمیر بآن مسند آرای سلطنت تفویض خواهد یافت - مراد بخش کوچ کردہ ہمراہی گزید - چون ظاہر قصبۂ متھرا مضرب خیام شد رای پادشاہ بآن قرار یافت کہ او را (کہ ہر روز از اوضاعش بر تخالج خاطر می افزاید) از میان بردارد لهذا مکرر اظهار شوق ملاقات نمودہ استشارۃ مالکی را بہانۂ طلب ساخت - هر چند خیر اندیشان او (کہ استشمام ایحۂ غدر می نمودند) سر باز زدند آن سادہ لوح محض را ہمہ پذیرا شدہ گفت - با وصف عہد و پیمان موکد بقرائن مظنۂ بخاطر راہ دادن از طریقۂ مسلمانی دور است * * ع * * صید را چون اجل آید سوی صیاد رود *
دوم شوال سنہ (۱۰۶۸) یکہزار و شصت و ہشت بشکار سوار شدہ بود
کہ خلد مکان بغتۂ باظہار درد شکم قلق و اضطراب بجائی رسانید
کہ در شکارگاہ خبر بار (سیدہ) آن بکید و مکر نا آشنا عطف عنان
نمودہ یک سر بدولت خانۂ ایشان فرود آمد - خلد مکان بتعظیم و احترام پیش آمدہ بخلو تکاہ بردہ طعام کشیدند - و پس ازان بساط استراحت مہمد گردانیدہ قرار یافت کہ بعد از قیلوالہ بکنگاش مالکی پردازند - او بکمال بے تکلفی یراق وا کردہ بخواب رفت
خلد مکان خود بحرم سرا شتافتہ پرستاری را فرستاد - کہ سایر

(۲) نسخہ [ب] مہوار شدہ بود خان مکان •

وراق را برداشته آورد - درین وقت شیخ میر (که در کمین بود) با جمعی در رسید - از آراز سپهر و سلاح جوانان چون بیدار شد صحبتی دیگر مشاهده نمود - نفس سرد برآورده گفت که با همچو من درست اخلاص نرد دعا باختن و حرمت قرآن نداشتن سزادار نبود خلد مکان دران وقت پس پرده ایستاده بود - جواب داد که اصلاً در بنای پیمان فتور راه نیافته - جان آن برادر مصون و مامون است لیکن اربابش چند گرد شما جمع آمده - و کمی تلاشی و بدمعاشی بافراط کشیده - روزی چند پا در دایره انزوا کشیدن لازم - همان زمان مقید ساخته با دلیر خان و شیخ میر روانه دارالخلافه گردید - شهباز خان خواجه سرا (که منصب پنج هزاره داشت - و عمده دولتش بود) با در سه معتبر دیگر که همراه بودند گرفتار گشت - و لشکر او وقت خبردار شد که کار از دست رفته بود - ناچار هر یک بملازمت پادشاهی رسیده درخور مرتبه نوازش یافت - ابراهیم خان نیز بمسجده گاه خجالت جبهه سای سعادت گشت - اما در همان ایام بذابر جهتنی از منصب معزول گشته در دارالخلافه بسالیانه موظف گردید - و در سال دوم از پیشگاه خلافت بمنصب پنج هزاره سوار تحصیل افتخار نموده بصوبه داری کشمیر مامور شد - و پس از انتقال خلیل الله خان بصوبه داری لاهور نوازش یافت - و در سال یازدهم از تغیر لشکر خان بصوبه داری بهار مرخص گشت - و باز سال نوزدهم ترک نوکری کرده منزوی گردید - و در سال بیست و یکم از تغیر توام الدین خان

بایالت کشمیر نامزد شد - و پس از آن بصاحب صوبگی مملکت وسیع
 بنگاله سوبرافراخت - و چون در سال چهل و یکم دارائی آن الکة فسیحه
 بشاهزاده ^(۲) محمد اعظم درمین خلف شاه عالم بهادر مفوض گشت
 او از تعمیر سپه دار خان بغظم الکة آباد شتافت - و پس از آن بحکومت
 لاهور امتیاز یافته سال چهل و چهارم چون آن صوبه بشاهزاده شاه عالم
 مقرر شد خان مزبور بحفاظت کشمیر (که آب و هوای آنجا بهزاج اد
 خیل موافقت داشت) مامور گردید - و در سال چهل و ششم از تغیر
 وکلای شاهزاده محمد اعظم شاه (که بدرخواست خود حضور طلب
 گشته بود) بدر و بخت صوبه احمدآباد گجرات بدر تفویض یافت
 و بنابر بعد مسافت (که تا رسیدنش مدتی میکشید) شاهزاده
 بیدار بخت ناظم مالوه بحراست آنصوبه تعیین شد - و پس از رسیدن
 ابراهیم خان باحمدآباد (که هفوز جا گرم نکرده) شاهزاده که انتظار او
 داشت از بیرون شهر کوچ هم نکرده بود که خبر واقعه ^(۳) خلدملکان رسید *
 گویند ابراهیم خان (که خود را اعظم شاهي مي گرفت) فوراً
 بشاهزاده مبارک باد گفته فرستاد - بیدار بخت در جواب گفت
 که قدر عالم گیر پادشاه را ما میدانیم - چه شن که یک چندے
 فلک بکام ما گردید - الحال مردم خواهند دانست که بکدام دیوانه
 سرکار ^(۴) مي افتد - پس از آنکه خلدمنزل تخت آرای سلطنت شد

(۲) نسخه [ب] محمد مظیم (۴) نسخه [ج] نهموده بود (۴) نسخه

[ج] سرکاره افتاد *

محمد عظیم الشان بسبب ناخوشی بنگاله اراده اخذ و جر از دست داشت - خانخانان مراعات خاندان و عمدگی او منظور داشته غایبانه واسطه کارهایش گشت - و از پیشگاه خلافت بارسال فرمان صوبه داری کابل و عنایت خطاب علی مردان خان مورد نوازش ساخت - خان مذکور بپشاور شتافته توقف گزید - اما بند و بست آن صوبه بقسمی که بایست از صورت نگرفت - لهذا صوبه داری آنجا بذامر خان قرار یافت - او بابراهم آباد سودهرة (که سی کردهی لاهور است و بطریق وطن داشت) آمده چند ماهی گذشته بود که باجل طبعی در گذشت - خلف رشیدش زبردست خان است - که در ایام صوبه داری پدر خود در بنگاله بر رحیم خان نام افغانی (که سر فساد برداشته خود را (حیم شاه نامیده بود) فوج کشیده جنگ معب رو داد - و افغان مزبور شکست فاحش یافت - و سال چهل و دوم عالم گیری بنظم صوبه اوده و از اصل و اضافه بمنصب سه هزار دوهزار و پانصد سوار و سال چهل و نهم از گذاشت محمد اعظم شاه بنسق صوبه اجمیر و از اصل و اضافه بمنصب چهار هزار و سه هزار سوار قامت قابلیت آراست - و دیگرے یعقوب خان است که در عهد خلد منزل بزیابت آصف الدوله صوبه دار لاهور شده بود - و پس از فوت پدر بخطاب ابراهیم خانی امتیاز یافته - گویند بشاه عالم

(۴) در [بعضی نسخه] نگذشته بود (۳) نسخه [ج] زبردست خان است

که احوالش علیحدہ تحریر یافته و دیگرے یعقوب خان است که

نگینے یمینی گذرانده بود - که جرم ذاتی او نقش الله و محمد و علی
افتاده - هر چند پژوهش رفت که شاید عمای باشد آخر باتفاق
مبصران مشخص شد که اصلی ست *

* احسن خان سلطان حسن *

عرف میر ملنگ همشیره زاده محمد مراد خان است - از
روشناسان بارگاه عالمگیری بود - و بمنصبی در خور سرفراز - سال پنجاه
و یکم چون پادشاه در خود آثار ضعف و از محمد اعظم شاه (که نام
بشجاعت بر آورده - و امرای صاحب مدار را رام ساخته) نسبت
بکام بخشش رو به بے اعتدالی مشاهده نمود از آنجا که پاس شاهزاده
در مد نظر داشت نام برده را ببخشی گری او بر نواخته در بار
خبرداری تاکید فرمود - لهذا او همواره کمر بسته در سوارچی آمد
و رفت در بار اهتمام قرار واقع می کرد - محمد اعظم شاه مکرر
شکایت او با پدر ظاهر ساخت - فایده نبخشید - آخر بزیخت النساء
بیگم همشیره اعیانی خود شقه نوشت - و دران مندرج نمود که
تدارک شوخی آن بے ادب کار نیست - اما پاس حضرت مانع است
پادشاه بعد ملاحظه در جواب شقه دستخط فرمود که این همه
مغلوب هراس نشود - محمد کام بخش را جائے رخصت می نمایم
پس ازین شاهزاده مرقوم را اسباب سلطنت عنایت کرده بجانب
بیجاپور فرستاد - پس از وصول بقلعه پریزده چون خبر ارتحال
پادشاه رسید اکثر امرای متعینه بے اطلاع برخاسته رفتند - سلطان

حسن در جذب قلوب مابقی کوشیده بعد رسیدن بیجاپور سعی جمیله بکار برد - که سید نیاز خان قلعه دار کلید سپرده بملازمین پیوست - شاهزاده او را بمنصب پنج‌هزاری و خطاب احسن خان و خدمت میر بخشی گری سر باند گردانید - و چون شاهزاده از بیجاپور کوچیده گلبرگه را بتصرف آورده بر واکندیره (که باز بتصرف ^(۲)) پدر ما نایک زمیندار (فته) آمد در تسخیر آن هم خان مذکور ترددات بتقدیم رسانید - پستار پسر شاهزاده را بطریق توره همراه گرفته بر سر کرنول رفت - و از آنجا زر گرفته بجانب ارکات (که داؤد خان پتئی بفوجدار می آنجا می پرداخت شتافت - و دقیقه از دقائق خیرخواهی شاهزاده فرونگذاشت - و با قلمت زر و عسرت بر لشکر بانصرام مهمات طریق جانفشانی پیمود - و باز بشاهزاده ملحق گردید - پس از رسیدن بچهار منزلی حیدرآباد در استعالمات رستم دل خان سبزواری (که صوبه دار آنجا بود) پرداخته او را بملازمت شاهزاده آورد - چون حکیم محسن خان مخاطب بتقرب خان (که بیایه وزارت امتیاز داشت) باحسن خان شیوه حسد (که خانه برانداز دولتهای کهنه است) ورزیده همیشه شاهزاده را حرفهای بی اصل رسانیده خاطر او را از خان مزبور متنفر می ساخت دران ایام (که مابین خان مذکور و رستم دل خان مراسم جوشش نظر بدولتخواهی شاهزاده بیش از پیش مرعی بود) تقرب خان ظاهر نمود که اینها در فکر و مشورت

(مآثر الامرا) [۳۰۳] (باب الف)

دستگیر ساختن حضرت اند - شاهزاده (که در اصل مزاج بهبودا
محبول و دران ایام از کثرت افکار آن نشه دو بالا گردیده بود) پس از
کشتن رستم دل خان (که در احوالش مبین شده) خان مزبور را از خانه
طابیده محبوس ساخت - و بانواع تعذیب روانه ملک عدم گردانید
گویند هرچند مردم پیش ازین واقعه بار خبر رسانیدند (که شاهزاده
در تدبیر حبس شماست) او (که همواره مسلک دولتخواهی
می سپرد) قبول این معنی نکرد - این مقدمه در سنه (۱۱۲۰) هزار
و یکصد و بیست هجری بوقوع آمد - برادر کلانش میر سلطان حسین
سال دوم بهادرشاهی بدولت ملازمت رسیده بمنصب هزاری در صد
سوار و خطاب طالع یار خان چهره عزت بر افروخت *

* امیر خان سندهی *

میر عبدالکریم نام داشت - پسر امیر خان بن امیر ابو القاسم
نمکین مشهور است - چون جدش را ناهیه بهکر در ایام حکومت
خویش دلنشین افتاد دران گل زمین طرح وطن ریخته عاقبت خانیه
خود را بر ساخت - پدرش نیز در ایالت تته^(۲) بمقتضای اجل جان
سپرده در جوار والد خویش مدفون شد - ازین جهت مسقط الراس
و محل نشو و نماى اکثر ازین خاندان آن مرز و بوم است - لهذا
بسندهی زبان زد گردیده - و الا اینها از سادات هرات اند - چنانچه
در احوال نامه نیاگانش مبرهن گشته - و نیز در ترجمه امیر خان

(۲) نسخه [ب] بمقتضای اجل *

مرحوم گذشته - که او مثل پدر خود کثیر الادلاد بود - و در سن صد سالگی هم از توالد و تذاصل باز نایستاده - میر عبد الکرم کوچک ترین برادران است - از انجا [که برای خدمت حضور سلاطین (که معبر بخوامی ست) جز امرا زادگان و خانه زادان معتبر شایستگی ندارند] مشار الیه در بدو حال بخوامی اختصاص گرفت و پس ازان بسرداری خوامان سرافرازی یافت - و چون عروج دولت و صعود ثروت در طالع او مودع دست تقدیر بود در سال بیست و پنجم (که بلده اردنگباد بقدرم سعادت لزوم پادشاهی خجسته بنیاد گردید) هومی الیه منظور نظر تربیت خسروانی گشته بخدومت داروغگی جا نماز خانه اعتبار قرب خدمت اندوخت - و پستر خدمت امانت هفت چوکی بانضمام جا نماز خانه یافت - و چون پیش آمد و ترقی او مرکوز خاطر پادشاهی بود داروغگی نقاش خانه نیز تفویض پذیرفت - و در آخر سال بیست و هشتم بتقصیر معاتب شده از داروغگی جانماز خانه معزول گردید - و چون در سال بیست و نهم شاهزاده شاه عالم بهادر با خانجهان بهادر افواج ابوالحسن والی قلنگ را زده و برداشته بلده حیدرآباد را بتصرف در آورد مصحوب مشار الیه خلعت و جواهر بیادشاهزاده و امرای عظام متعینه ارسال یافت - چند که دیگر هم از روشناسان (که هر کدام بکار مامور شده بود) با هم یکتائی ورزیده براه افتادند - چون بهار کردهی حیدرآباد رسید شیخ نظام حیدرآبادی با جمعی ریخته همراهان را

عرضه تلف گردانید - نجابت خان و امالت خان (که قلیچ خان
ناظم ظفرآباد برسم بدرقه داده بود) بمسابقه معرفتی (که با مخالف
داشتند) بدو پیوستند - جواهر و خلع مرسله و دیگر اسباب و متاع
سوداگری و رهگذاری مردم (که قافله گویان همراه شده بودند) بغارت
رفت - میر عبد الکریم را (که زخمی شده در میدان افتاده بود)
دستگیر کرده نزد ابو الحسن بردند - پس از چهار روز او را از گلکنده
بحوالی حیدرآباد بمعسكر شاهزاده رسانیده خود را یکسو کشیدند
محمد مراد خان حاجب خبر یافته بخانه خود برد - و بانواع داجوئی
پیش آمد - و بعد التیام زخمها ملازمت پادشاهزاده نمود - و احکام
ارشاد پیام (که بگذارش زبانی حواله او بود) برگذارند - و از خدمت
ایشان رخصت شده با خانجهان بهادر (که طلب حضور شده بود)
بآستان سلطنت جبهه سا گردید - و در ایام محاصره گلکنده چون
شریف خان کرده گنج اردر بتحصیل جزیه هر چهار موبه دکن
رخصت یافت خدمت کردوگی گنج به نیابت خان مذکور ضمیمه
خدمتش گردید - و در همین ایام داروغگی جرمانه نیز بوی تعلق
گرفت - و در سال سی و سیوم بجایزه نیکو خدمتی کرده گنج (که
فرادانی و ارزانی برابر قحط و غلای حیدرآباد نمود فاحش کرد) در
بارگاه خلافت مستلزم مجری گردیده بخطاب ملتفت خان مورد
التفات شایان گشت - بعد ازان از انتقال خواجه حیات خان خدمت

آبدار خانه نیز بار مفوض شد - و در سال سی و ششم بخندخت
 قرب رتبت داروغگی خواصان از انتقال انور خان پسر وزیر خان
 شاهجهانی و از اصل و اضافه بمنصب هزاری سر عزت برافراخته
 در تقرب و مزاج دانی محسود امائل شد - و در سال چهل
 و پنجم بخطاب خانه زاد خان تحصیل ناموری نمود - و پس از آن
 از کمال عنایت بافزایش لفظ میر بر خانه زاد خانی چهره عزت
 افروخت - و بعد آن بخطاب میر خان مخاطب گردید - و در سال
 چهل و هشتم پس از تسخیر حصار تورنا بخطاب موردئی پدرش
 امیر خان سر بارچ ناموری سود - و در آنوقت بر زبان پادشاه گذشت
 که پدر شما میر خان (که امیر خان شد) در برابر الف یک لک روپیه
 در جذاب اعلیٰ حضرت فردرس آشیانی پیشکش کرده بود - شما
 چه می گذرانید - عرض نمود هزار هزار جان فدای ذات مقدس باد
 جان و مال همه تصدق حضرت است - روز دیگر مصحف مجید
 بخط یاقوت از نظر گذرانید - فرمودند چیزی گذرانیدید که دنیا
 و مافیها بهای آن نتواند شد - بعد فتح واکنکیره بافزونی پانصدی
 از اصل و اضافه بمنصب سه هزاری کامیاب دولت گردید - و در
 اواخر عهد خالد مکان مقرب آن حضرت خاقان بود - و در مصاحبت
 و محرمیت فوق نداشت - چه شب و روز بیاریابی حضور تفوق
 می اندوخت - در مآثر عالم گیری آورده که در مقامات دیوار
 سه گروهی واکنکیره انحراف بمزاج پادشاه عارض شد - و اشتداد

(مآثر الامرا) [۳۰۷] (باب الف)

و استیلاى آن بجائے رسید که گاه گاه مدهوشی رومیداد - از انجا (که
هن بنود رسیده) یاسے تمام بمردم در آورد - نزدیک بود که از هول
آن حادثه ملک بهم برآید *

امیر خان نقل کرد که روزی درین ایام در نهایت ضعف زیر
لب میگفتند •

* بیت *

* بهشتاد و نود چون در (سیدی) *

* بسا سختی که از دوران کشیدی *

* وزانجا چون بصد منزل رسانی *

* بود مرگے بصورت زندگانی *

مرآ که گوش بران افتاد زون بعرض رسانیدم - که حضرت سلامت
شیخ گنج (رحمه الله) برای تمهید یک بیت این همه ابیات گفته
و آن این است *

* بیت *

* پس آن بهتر که خود را شاد داری *

* دران شادی خدا را یاد داری *

فرمودند باز بخوانید - چند مرتبه تکرار یافت - اشاره رفت نوشته
بدهید - نوشته دادم - مدتی می خواندند - توانائی بخش قوت
عطا کرد - صباح آن بدیوان مظالم برآمدند - فرمودند که بیم شما
مارا صحت کامل داد - و طرفه طاقته بجان باوان آورد - خان مذکور
بجود فهم و حدت ادراک و شگرفی هیئیت و بلندی اعداد (که
ازان بقابلیت تعبیر رود) ممتاز بود - در محامره بیجاور روزه

(باب الالف) [۴۰۸] (مآثر الامراء)

[که پادشاه برای ملاحظه دهمده (که برابر گذرگه قلعه بوده بودند)
سوار تخت روان تا گذار خندق تشریف آورد - و از جانب قلعه
گولهای توپ چرخ آشوب از بالای تخت میگذشت] مشار الیه
(که در آن وقت داروغه جانماز خانه بود) هنوز با بعمره اعتبار
۱۰۹۹

نگذاشته بداهه مصرع تاریخ * فتح بیجاپور زودی می شود *

بر پارچه کاغذی بقلم سرب نوشته از نظر گذرانید - پادشاه بفال نیک
برگرفته فرمودند - خدا کند چنین باشد - در همان هفته افتتاح قلعه

مورت انصرام گرفت - و بعد تسخیر حصار گلکنده * مصرع *
۱۰۹۹

* فتح قلعه گولکنده مبارک بادا * تاریخ یافته

از پیشگاه خلافت مورد تحسین گشت - و چون مواد پندار
و خود آرائی آماده داشت کله گوشه نخوت بر سر بی نیازی
کم میگذاشت - و با کم منصبی از جمیع نوئیزان بلند مقدار یکسر
و گردن برخود می بالید - امیرزادهای خاندان در جلو راه میرفتند
نگاه درست بجانب کسی نمیکرد - نقش اعتبارش در بارگاه سلطنت
آن چنان بر کرسی نشست که عمدها دسمت نگر و منت پذیر او
بودند - چون حکم شده بود [که سوای کسی (که پالکی بار از سرکار
پادشاهی عذابت شده) دیگرے از پادشاهزاده و امرا پالکی سوار
در کلال بار نیاید] پس از چندے جمله الملک اسد خان و او (که
در انوقت ملتفت خان بود) باجارت سوار آمدن فرق افتخار افراختند
بعد ازان بهره مند خان و مخلص خان و (روح الله خان مجاز گشتن

ازین جا رتبه او توان شناخت - که چه قدر در دل پادشاه جا کرده
در دیانت هم قدم میگذاشت - اهل روزگار بفرومایش او جنس
هر دیار بقیمت نصف و ثلث ارسال می کردند - دیده و دانسته
نگاه می داشت - و در پرده قدغن استیغاب حصص ارز می نمود^(۲)
و بعد ارتحال خالد مکان همراه محمد اعظم شاه رفته چون صاحب
جمعیت و فوج نبود در گوالیار همراه بنگاه ماند - و پس از آنکه
تخت خسروی بجلوس بهادر شاه زیبایش گرفت و امرای عهد سلف
از مخلص و مخالف بافروزی مضاف کام دل اندوختند او نیز
از اصل و اضافه بمنصب سه هزار پانصد سوار مورد مرحمت شد
لیکن آن قرب و مصاحبت کو - و آن ناز و تبختر با که - ناچار
بقلعه داری اکبر آباد در ساخته گوشه گزید - و از نادیدنیها را رست
منعم خان خانانان (که در اهلیمت و مروت یکتای روزگار بود) از
دیرین بزرگداشتها موبه داری آگه نیز بوی تفویض نمود - و پستر
از موبه داری معزول شده بقلعه داری میگذرانید *

چون در اواسط عهد محمد فرخ سیر پادشاه مرحوم بذابر استقلال
سادات باره و هنر بامور سلطنت راه یافته باقتضای مصلحت
پیش آمد امرای عالمگیری در افتاد عنایت الله خان و حمیدالدین
خان بهادر و محمد نیاز خان همه بتازگی مورد نوازش گشتند
خان مذکور را نیز از آگه طلب حضور نموده بداروغدی خواصان

(۲) در [بعضی نسخه] حصص از سر می نمود *

ممتاز گردانید . و پس از خلع آن پادشاه مرحوم چون زمام سلطنت یقبضه افتدار سادات باره در آمد او را از تغیر افضل خان صدرالصدر خدمت مدارت کل نامزد کردند . گویند قطب الملک بمراءات پیشین رتبه تعظیم و توقیر او از دست نمیداد . و برگوشه مسند خود می نشانید . در همین ایام داعی حق را لبیک اجابت گفت . پسرانش هیچ کدام رشده نکرده با اندوخته پدر بسند نمودند مگر ابوالخیر خان . که بذابر قرابت با خاندوران خواجه عاصم در عهد پادشاه مرحوم خطاب خانی یافته جمعیت و دستگاه داشت و همراه خان مزبور بسر می برد . میر ابوالوفا نبیر ضیاءالدین خان برادر کلان امیر خان نسبت به پسران او نامه داشت . و در اواخر عهد خلد مکان بدارونگی جائز خانہ درجه اعزاز می پیمود . و قابلیت و استعداد او ذهن نشین پادشاه بود . چنانچه روزی عرضه داشت پادشاهزاده بهادر شاه بخط رمز از نظر گذشت . چون رمز معلوم نمیشد پادشاه بیاض خاص بمیر مذکور حواله نمود . که ما دوسه رمز واضح نوشته گذاشته ایم . آنرا با این سنجیده استنباط مطلب نماید . مشار الیه

(۲)

بیاروی دقت نظر و سرعت فکر رموز مستوره مسطوره باستخراج آورده مضمون عرضه داشت را نوشته گذرانید . و درجه استعسان یافت *

• آصف الدوله جمله الملک اسد خان •

محمد ابراهیم نام پسر ذوالفقار خان قرمانلو ست . نواسه

صادق خان میر بخشى و خویش یمین الدوله آصف خان میشد - از
 حدائق سن و ریعان شباب بحسن صورت و تذاشب ظاهری منظور
 مراسم و عواطف اعلیٰ حضرت بوده در هم سالان و اقوان امتیاز
 تمام داشت - سال بیست و هفتم بخطاب اسد خان و خدمت
 آخته بیگی نوازش یافته آخرها ببخشى گری درم پایه اعتبار
 افراخت - چون سریر خلافت بجایوس عالم گیرى مزین شد مشمول
 عذابت گشته مدتها سوگرم بخشى گری درم بوده سال پنجم بمنصب
 چهار هزارى در هزار سوار تحصیل افتخار نمود - سال سیزدهم بعد
 فوت وزیر معظم جعفر خان بتفویض نیابت وزارت و مرحمت
 خنجر مرصع و در بیره پان بدست خاص مباحات اندوخت - حکم
 شد که رساله پادشاهزاده محمد معظم نویسد - و مهر پادشاهزاده
 دیانت خان پنجم می کرده باشد - و در همین سال از بخشى گری درم
 معزول گشته در سال چهاردهم از انتقال لشکر خان بانتصاب خدمت
 میر بخشى گری اعلام سرافرازی بر افراخت - و غره ذی الحجه سال
 شانزدهم اسد خان استعفاى نیابت نمود - حکم والا همراه مدور
 گرفت که امانت خان دیوان خالصه و کفایت خان دیوان تن
 پائین تر از مهر دیوان اعلیٰ مهر خود کرده مهمات دیوانى سرانجام
 دهند - دهم شعبان سال نوزدهم آن خان ستوده اطوار باز بنوازش
 درات مرصع کار و خدمت جلیل القدر وزارت اعظم بافندنامى یافت

و آخر سال بیستم (که خانجهان بهادر کولکلتاش از دکن معزول
و معائب گردید - و تا تعیین صوبه دار نظم مهمات آنجا بدلییر خان
نامزد گشت) جملة الماک با لشکر فرادان و سامان شایان بدکن
رخصت یافته بخجسته بنیاد رسیده بود که برخی اخذ و جر بعرض
پادشاه رسید - شاه عالم بنظم دکن مرخص شد - و اسد خان برگشته
در مبادی سال بیست و دوم در کشن گذه مضاف صوبه اجمیر ملازمت
نمود - و چون سال بیست و پنجم رایات پادشاهی بمالش سنبهای
بهونسله (که پادشاهزاده محمد اکبر را در ملک خود جای داده بود)
بعزیمت دکن در اهتزاز آمد جملة الماک را با شاهزاده عظیم الدین
در اجمیر گذاشتند - تا راجپوتیه دران نواح غبار شورش نتوانند
برانگیخت - پس ازان در سال بیست و هفتم در احمد نگر بتقبیل
عتبه خلافت جبهه افروز گشته بعد فتح بیجاپور بعزایت مسند
وزارت با تکیه گاه زربفت و سوزنی چکن دوز مربع نشین چاربالش
استقلال گردید * * ع * زیبا شده * مسند وزارت * تاریخ است
و پس از کشایش قلعه گلکنده باضافه هزار سوار بعلو مرتبت
هفت هزاره هفت هزار سوار مرتقی شد - و سال سی و چهارم
به تنبیه غنیم آن روی دریای کشنا و انفتاح قلعه نذبال عرف غازی پور
و نظم و نسق بالاگهات کرناتک حیدر آباد تعیین گشت - جملة الماک
بعد تصرف نند بال در کرپه (که سرحد کرناتک است) چهارونی
داشت پادشاهزاده محمد کام بخش از حضور باننزاع قلعه راکنیر

دستوري یافت - چون روح الله خان بانصرام آن مهم مامور شد او بلمثال حکم جهان مطاع بکمک جملة الملک عنان توجه انعطاف داد - پس از وصول موکب شاهي بکریه سال سي و هفتم حکم رسید (۲) که هر دو بکمک ذوالفقار خان (که محاصره خانچي دارد) متوجه شوند بعد از رسیدن آنجا بذاتر لخته درائي میان پادشاهزاده و جملة الملک رنجش واقع شد - و بسعایت بدسگالان فتنه پزده سرگراني و آشفتگی طرفین گرمي گرفت - جملة الملک بدست اديز مراسلات مخفیة پادشاهزاده (که با رای قلعه نشین بوساطت بعضی ناعاقبت اندیشان در میان داشت) بحضور نوشته مجاز گردید - که راد دلپیت بوندیله شب و روز حلقه در خانه پادشاهزاده بوده بے رخصت اسد خان سواري و دیوان و آمد و شد مردم بیگانه نشود - درین اثنا از جاسوسان تلمعه در متحقق گشت - که کام بخش بذاسازی و رعم جملة الملک در شب تار قرار رفتن قلعه داده - لهذا اسد خان بکنکاش ذوالفقار خان و سایر سرداران لشکر فوج محاصره قلعه را ببنگاه طلبیده گستاخانه بخانه پادشاهزاده درآمده نظر بند ساخت - و از خانچي برخاسته حسب الحکم کام بخش را روانه حضور نمود - و خود چندی در سکر توقف درزید - پس ازان طلب حضور گشته از مقدمه کدورت اسر پادشاهزاده راعمة بسیار بخاطرش جا داشت - روز ملازمت چون

(۲) در [بعضی جا] خانچي نوشته (۳) نسخه [۱] که باراملي قلعه نشین (۴) نسخه [ج] مکه - و در [بعضی نسخه] مکه

(باب الف) [۳۱۴] (مآثر الامرا)

اسلام گاه رسید مائفت خان داروغه خواصان قریب تخت استاده بود
آهسته خواند * * ع * * در عفو لذت ست که در انتقام نیست *
پادشاه فرمودند که بجا خواندید - اجازت تدمبوس داده محفوف
عواطف ساختند *

و چون خلد مکان در سال چهل و سیوم سنه (۱۰۱۰) یک هزار و ده
هجری پس از اقامت چهار ساله در اسلام پوری معروف بپرم پوری
بعزیمت حق طویمت جهاد بتسخیر قلاع و تخریب آلکه سیوای بهونسله
قدم جهان کشا در رکاب یک ران گیتی نورد گذاشت نواب قدسیه
زینب النساء بیگم را با خدمه محل همانجا نگاهداشته اسد خان
بحراست و حفاظت تعیین گردید - و در سال چهل و پنجم مبادی
مهم کهیلنا حسب الطلب از بنگاه باستلام آستانه اقبال آشیانه
شرف اندوخته بخطاب امیر الامرا چهره امتیاز افروخت - و فتح الله
خان و حمیدالدین خان و راجه جیسنگه بصحرکردگی از تعیین تسخیر
آن قلعه فلک شکوه گشتند - بعد فتح چون کسای عارض مزاج امیر الامرا
گردید حکم عزیمت شیم عز مدور یافت که از طرف اندرون دیوان
عدالت (که بموجب حکم بدیوان مظالم موسوم گشته) برآه در برآمده
در کتیره بتفارت یکذرع زینة حجرة بنشیند - تا سه روز نشست
پس ازان حکم شد که عصا بدهند - بعد ارتحال خلد مکان پادشاهزاده
محمد اعظم شاه نیز باعزاز و احترام از کوشیده در امر وزارت
استقلاش افزود - و چون از گوالیار متوجه جنگ بهادر شاه شد

اسد خان را با بنگاه و همشیره اعیانی خود زینت النساء بیگم (که
 خلد منزل مخاطب به بیگم صاحب نمود) در آنجا گذاشت - چون
 فسیم فیروز از مهب ایزدی عزایت پیرچم بهادر شاه وزید آن شاه
 صورت کیش حلم آئین نظر بر دیرین بزدگی و قدم اعتبار او از راه
 فوازش طلب حضور ساخت - برخه باریابان قرب گفتند که با اعظم شاه
 شریک غالب جمیع کارها او بود - فرمود که در آن آشوب اگر پسران ما
 در دکن می بودند بتقاضای وقت رفقت عمومی خود می نمودند
 بعد ملازمت بخطاب نظام الملک آصف الدوله و خدمت و کالت (که
 در سوائف ایام صاحب اختیار جمیع مهم مملکی و مالی میشد)
 و نواختن نوبت در حضور سرعزاش از فاک برین گذرانید - و چون
 پادشاه رعایت خاطر مذموم خان خانخازان (که حقوق بسیار ثابت کرده
 وزیر اعظم بالاستقلال بود)^(۲) اهم می شمرد و دزدی باید که سر دیوان
 ایستاده کاغذ بدستخط و کبل مطلق رساند چنانچه یکان دفعه
 بعمل آمد و این معنی بر خانخازان گرانید کرد لهذا مقرر شد
 که آصف الدوله که کبر سن دریافته مشغول عیش و فشاط است
 بشاهجهانآباد رفته بفراموشی و آسودگی بگذراند - و کالت را نیاید
 ذوالفقار خان سرانجام نماید - لیکن در جذب اقتدار خانخازان سوای
 مهر و کالت (که بر اسفاد و احکام بعد مهر وزارت میشد) دیگر امری
 در و کالت نماند - آصف الدوله در دارالخلافه پنج وقت نوبت

کامرانی نواخته زیسته گوارا و عافیت مهیا داشت - چون نوبت سلطنت
 بجهاندار شاه رسید و ذوالفقار خان رائق و فائق خلافت گردید
 مراتب نوکری از میان برخاست - و سه باری که بدربار رفت
 پالکی سواره بدیوان عام فرود آمده متصل تخت نشست - پادشاه
 در مخاطبات عمو می گفت - پس از آنکه جهاندار شاه از آگوه
 شکست خورده گریخت و بکسر بخانه آصف الدوله رسید خواست
 تا دیگر باره ساز و سرانجام فراهم آورده بکارزار پردازد - ذوالفقار
 خان نیز رسیده درین کار مدالغه از حد برد - اسد خان (که مرد
 تجربه کار کهنه رزگار و نیک نفس عافیت طلب بود) راضی نشده
 بهسر گفت - که معزالدین بادمیان خمر و انهماک لهو و لعب
 و سفله نوازی و ناقدر شناسی قابل فرمان (زائی نمانده - چه لازم
 که چنین کسی را بطرف برده فساد تازه بریا و فتنه خوابیده بیدار
 کنیم - و بامت خرابی ملک و تضییع عالم شویم - خدا عالم است^(۲)
 که مآل کار بکجا منجر شود - هر که از بزاد تیموریه سرور آرا گردد
 ما و شما را اطاعت او لازم است - همان روز او را مقید ساخته بقلعه
 فرستاد - و ندانست که تقدیر بر تدبیرش میخندد - و این مآل گزینی
 و عاقبت اندیشی موجب افزای جان سیرین بسرو زوال آبرو و دولت
 موروثی او گردد - اما چون استطلاع بتقدیر و دیده دوزی بسوانر آن
 مقدر بشر نیست آدم بیچاره بدان جهت ماموم و مطعون چرا باشد

بایست وقت و صلاح مآل همین بود - مگر گویند که حمیت و غیرت یا عرف و طبیعت بل انصاف و مروت اقتضای آن نمیکرد که پادشاه همد با این همه حقوق و نوازش در چنین وقتی حادثه زده با اعتماد او بخانه اش در آید - و استشاره احوال خود کند - او را گرفته بدشمن دهد - که با سوء حال بکشد - اگر خود از پیروی تاب قطره و پویه نداشتن بآنها را میگذاشت - بهر دشت و صحرا که قاعد ادبارشان میکشید میشتافتند - و خود زیاده بر آنچه کشید می کشید - بهر تقدیر محمد فرخ سیر چون دید که شاه و وزیر مدبر تباہ هوش بدار الخلافه رفته - مبادا بطرفی سرکشند - و فتنه نو بر خیزد معرفت میر جماله سمرقندی باستمال نامهای پیدایی بنام پسر و پدر بانواع نوازش و چاپاوسی دل و سواس زده هر دو را مطمئن ساخت - گویند سادات بارهه (که درین امور شریک مصلحت پادشاه نبودند) تا اینجا نمی دانستند - بلکه یقین داشتند که اینها بعمره خواهند درآمد - چرا ممنون احسان خود نباید کرد - پیغام کردند که بمعرفت ما ملازمت نمایند - تا صورت بحال شما عایه نگردد چون کار کزان تقدیر در فکر دیگر بودند پدر و پسر با اعتماد مواعید هرقبیه پادشاهی غره گشته اعتنا بسادات بارهه نکرده رجوع بآنها کسر شان خود دانستند - میر جماله چون از پیغام سادات مطلع شد شتابان تقرب خان شیرازی را نزد آصف الدوله فرستاد که اگر استرضای پادشاه مطلوب اسمی زینهار بقطب الملک و امیر الامرا متوصل نشود

گویند که تسم قران هم در میان آورد - هرگاه پادشاه بباره پله دهلی رسید
 آصف الدوله با ذوالفقار خان بطمانیت تمام رفته ملازمت نمودند
 پادشاه بعنايت جواهر و خلعت و کلمات نوازش تسلي بخش
 گشته رخصت نمود - و فرمود که ذوالفقار خان بنابر مصلحت
 برخه امور حاضر باشد - آصف الدوله نکوهش مال از سیمای حال
 در یافته با دل زار و چشم خون فشان بخانه آمد - همان روز ذوالفقار
 خان را قسمی که در احوال او تحویل یافته کشتند - فردای آن اسد
 خان را محبوس ساخته خانه اش بضبط در آورده چیزه نگذاشتند
 و مد روپیه یومیه جهت اخراجات او از سرکار پادشاهی قرار یافت - در
 جشن جلوس خواستند جواهر و خلعت برای او بفرستند - حسین علی
 خان امیرالامرا استدعا نمود که خود ببرد - گویند امیرالامرا بهمان
 دیرین روش آداب بتقدیم رسانید - او هم بدستور قدیم در محبی
 و زهاب دست بر سینه گذاشته پان بدست خود داده رخصت کرد
 و در سال پنجم سنه (۱۱۲۹) هزار و یکصد و بیست و نه بعمر
 نود و چهار سالگی ازین دار پرملال درگذشت - چنان امیر نیک طینت
 کم آزار و متحمل با وقار بحسن صورت و نیکوئی شیم (که
 با زبردستان برفق و مدارا و با هم چشمان بشان و تمکین باشد)
 در امرای قریب العهد دیگره نگذشته - از ابتدای نشو و نما
 بکامیابی و کامرانی بسر برده همواره بطاس مراد در شش میزد
 (۲)

نواد دغاباز فلک دست آخر بار کج باخت - و قزاق انقلاب نزدیک
بمنزل بر امن آباد جمعیت او دو اسبه تاخت - از چرخ بے مردت
صبح نشاطی ندید که شام کدورتها سرزد - و لقمه حلوائی بکام
نریخت که مد نواله زهر نیامیخت - این وفادشمن با که پیوست
که نگسیخت - و با هرکه نشست زود برخاست * * بیت *

* پشیمان می شود زود از عطای خویشتن گردون *

* چو خور گر قرص ناله صبح بخشد شام میگیرد *

از خوبیهای جملة الملک نقل گفته که چون خلدنکان در سال چهل
و هفتم بعد تسخیر قلعه^(۲) کندانه موسوم بدخشنده بخش باراد
انقضای برشکال در محلی آباد پونا آمد کیف ما اتفاق دایره امیرالامرا
در زمین پستی واقع شد - و خیمه عنایت الله خان دیوان خالصه
و تن بر مکان مرتفع - پس از مرور چند روز (که خان مزبور جای
سراینده محل سرا معوط هم ساخته بود) نسبت خواجه سرای
امیرالامرا (که صاحب اختیار سرکار او بود) گفته فرستاد - که ازین مکان
بر خیزید - که خیمه نواب ایستاده خواهد شد - خان گفت خوب است
اما مهلتی بدهند تا جای دیگر درین مثل بهم رسد - او تند ترک
جواب داد - عنایت الله خان ناچار بمکانی دیگر انتقال نمود
این ماجرا بهادشاه رسید - مصحوب حمیدالدین خان بجملة الملک
پیغام شد - که شما این جا را بعنایت الله خان بدهید - و خود

(باب الف) [۳۲۰] (مآثر الامرا)

برخاسته بجای دیگر برورید - اسد خان اندک مکث کرد - حکم شد
که بخانه عذابت الله خان رفته معذرت خواهید - اتفاقا در آن وقت
عزایت الله در حمام بود - جملة الملک آمده در دیوانخانه نشست
از جلد برآمد - امیرالامرا دستش گرفته بخانه آورد - و یک تقویر
پارچه اقامت گویان توضع کرد - و تا انتهای مدت صحبت و رفاهت
و پس از آن هم هیچ گاه بهیچ وجه اظهار گله و بیدماغی ننمود
و در مهربانی و دلداری افزود - چنین کسان هم در زیر آسمان بوده اند
گویند اخراجات محل و اهل نغمه و نشاط آنقدر داشت که مداخل
بدان وفا نمی کرد - و بسبب بواسیر دایمی ب ضرورت بر زمین
نمی نشست - همیشه در خانه بمهد نشینی میکردانید - سوای
ذوالفقار خان عزایت خان نام پسر^(۲) از بطن نول بان^(۲) مخاطب
برانی داشت - خط را خوب می نوشت - بداد رنگی جواهر خانه
و منصب مناسب امتیاز یافت - بحکم پادشاه دختر ابوالحسن
حیدرآبادی را بمقد او درآوردند - اما باریش وضعی افتاده سودائے
بهم رسانید - و رخصت دارالخلافه یافته ناهنجار روی پیش گرفت
همواره از سوانح دهایی نالش او بعرض میرسید - در همان حالت
درگذشت - پسرش صالح خان در عهد جهاندار شاه خطاب اعتقاد خان
و منصب عمده یافته بود - براهش میرزا کاظم از هم نشینی (تامان
و بزم سازنگیان یک قلم ننگ و ناموس را بتاراج داده باتبع اسالیب^(۳)

(۲) نسخه [۱] نول بالی - و نسخه [ج] نول بای (۳) نسخه [۱] شایگان

درهای (سوائی) بروزگار خود می‌کشد *

(۲)
* امیرالامرا سید حسین علی خان *

برادر خرد قطب الماک عبدالله خان است - که بجای خود
مذکور شود - قطب الماک وزیر اعظم محمد فرخ سیر پادشاه بود
و سید حسین علی خان بمنصب امیرالامرائی تارک مباحات باسما
می‌سود - اینها از اعظم سادات باره اند - و اکبر شرفای هذد - هر دو
برادر فرقدین فاک سیادت و نیرین سپهر امارت بودند - متحلی
باکثر شمائل سذیه - و خصائل رضیه - خصوص سخاوت و شجاعت
که ازین دو صفت والا آثار غرا بظهور رساندند - و نقشهائی (که طراز
صفحه درامت باشد) بر لوح (روزگار) نشانند - و از مبادی ایام عروج
تا منتهی بخوبی و نیکامی بسر بردند - و از آبداری عدل و احسان
عرصه هذد را رشک فردرس برین ساختند - لیکن در اواخر ایام
درامت راه غلط پیمودند - و تا روز قیامت داغ بدنامی باخود
بردند - اما نزد ارباب انصاف منشای عزل پادشاه محض پاس آبرو
و حفظ جان عزیز بود - اینها مددالعمر جانفشانیها نمودند - و لوازم
دولتخواهیها بتقدیم رسانیدند - پادشاه چشم از حقوق پوشیده
در صدد قلع و قمع افتاد - و تا زنده بود همین خیال در سر داشت
آخر این رای سقیم باعث زوال سلطنت شد - و دولت پادشاه
و سادات هر دو برهم خورد *

(۲) نسخه [ب] خان بهادر *

قاضي شهاب الدين مالک العلماء (قدس سره) در مناقب السادات
 مي فرمايد . که امارت محبت عبادت خلق محمدی ست
 و سخاوت هاشمی و شجاعت حیدری . باید که سید محیم النسب
 ازین ملکات بهره رافي داشته باشد . و احیانا بحکم نفس اماره اگر
 مرتکب عصیان شود آخر کار سبیه رو میدهد که باعث نجات اخروی
 مي گردد . مصداق این کلام درین هر دو برادر مشاهده افتاد . که
 مظلوم ازین عالم رفتند . و غار شهادت بر رو مالیدند . نام اصلی
 قطب الملک حسن علی ست . و نام اصلی امیرالامرا حسین علی
 شهادت اول بزهر واقع شد . و شهادت ثانی بخنجر . امیرالامرا
 اگرچه برادر خرد قطب الملک است اما در سخاوت و شجاعت
 و علو همت و تمکین و وقار از برادر کلان فایق بود . در عهد خلد مکن
 بحکومت زنهار و آخرها بفوجداری هذون بیان می پرداخت
 چون برادرش بعد رحلت خادم مکن در لاهور مشمول عواطف شاه عالم
 گردید سید حسین علی خان با فوج شایسته در حوالی دهایی در امت
 ملازمت پادشاه دریافت . و در جنگ محمد اعظم شاه مصدر جلائل
 ترددات گشته بمنصب سه هزار و عذایت نقاره سربلند گردید
 و بواسطت شاهزاده عظیم الشان بنیابت موبه داری عظیم آباد پتله
 رخصت یافت . در آخر عهد خلد مکن موبه داری بنگاه بسطه دار

(۲) نسخه [ب] که آثار محبت عبادت (۴) نسخه [ج] جدول

بیان می پرداخت .

(مآثر الامراء) [۳۲۳] (باب الف)

(۲)
خان مخاطب به ازالدوله خانجهان بهادر از تغیر شاهزاده عظیم الشان
مقرر گشت - محمد فرخ سیر خلف عظیم الشان (که بنیابت پدر
در بنگاله بود) طالب حضور شده بپنجه (سبد - چون مدتها بخود سری
گذرانیده و نسبت برادران دیگر نزد جد و پدر رتبه نداشت رفتن
حضور شاق و ناگوار پنداشته بعدر عسرت اخراجات اوقات پرستی
میکرد - تا آنکه شاه عالم شفقاز شد - محمد فرخ سیر خطبه و سکه
بنام پدر نموده در فراهم آوردن مردم همت گماشت - درین اثنا خبر
کشته شدن عظیم الشان (سبد - در ربیع الاول سنه ۱۱۲۳) ثلث و عشرین
و مائه و الف خود سریر آرای سلطنت گشت - و سدد حسین علی
خان ناظم پنجه را بوعده عذایات مستمال ساخته رفیق گردانید - و ازین
جهت سبد حسن علی خان ناظم آله آباد نیز طریق رفاعت سپرد
در کمتر زمانه افواج کثیره مجتمع گشت - اما بذابر قلت خزانه
نا رسیدن اکبر آباد درازده هزار سوار پیش نماند - حسین علی خان در
دور جنگ (که در حوالی مستقر الخلافه با جهاندار شاه اتفاق افتاد)
باتفاق حسن بیگ صف شکن خان (که بایب صوبه دار می او دیسه بود)
و زین الدین خان پسر بهادر خان در هیله بمقابل ذوالفقار خان
(که توپ و ضرب زن بسیار پیش در چیده ایستاده بود) اسپان تاخته
بزنجیره توپخانه در آمد - چون عرصه و غا بر خود تنگ دید بآئین
ناموس پرستان هفت پداده گشته بزخمهای طاقت ربا بزمین افتاد

و آن دوسردار با جماعه دار بسیار مردانه زندگی سپردند - حسین علی
 خان پس ازین فتح نمایان بخطاب امیرالامرا بهادر فیروز جنگ
 و منصب هفت هزاره هفت هزار سوار و خدمت عمده میر بخشیداری
 کوس باخدمه رتبه کی نواخت - و در سال دوم با فوج گران سنگین
 به تذبیه اجیت سنگهه رانهور (که لوی سرکشی و تمر در وطن خود
 می افراشت) مامور گردید - تا میرآهه هرجا تعلقه او بود لکد کوب
 قاراج و پی سپر غارت ساخت - راجه از بیم ناکی به بیکاندر بدر زده
 باستوار جاها خزید - درین یساق آنچه از اجرای حکم امیرالامرا
 نقل کنند این ست که چون درهات اجیت سنگهه و جیسنگهه باهم
 مخلوط اند و رعایای تعلقه او این بهراس (و بهرار میگذاشتند بتاراجیان
 حکم میشد - که مواضع دران را یغما ساخته آتش زنند - و بآباد
 مزاحمت نرسانند - رعایای اجیت سنگهه این را دیده معرفت رعایای
 جیسنگهه قول گرفته می آمدند - همان وقت سزاولان تعیین میشدند که
 بتاراجیان بگویند که آتش فرو نشانند - و آنچه گرفته اند مسترد سازند
 املا درین حکم تخلف نمیشد - سزاولان آن اشیاء منسوبه را بالتمام
 در دیه جمع میکردند - بعضی ثقات ۱ که از مردم دیرات بسیار استفسار
 کردند) باتفاق میگفتند - که غیر از سوختن دیگر هیچ نقصانی بهما نشده
 راجه چون خرابی خود دید از مال کار اندیشیده و کالای معتبر فرستاده
 بتقبل پیشکش و فرستادن کذور ابهی سنگهه پسر کلان خود بحضور

و دادن مویه پیداشاه (که بزبان عرف آن دیار دوله نامند) مستدعی
 عفو جرائم گردید - چون میر جمله در حضور صاحب دستخط پادشاهی
 شده هرکه بار (جوع می آرد) منصب و جاگیر دستخط کرده دیداد
 و هر روز مزاج پادشاه را از سادات منصرف تر می ساخت
 امیرالامرا بمصالحه راضی شده کنور را همراه گرفته باستمجال
 مراجعت کرد - و فوج جهت دوله گذاشت - که متعاقب بیارد
 درین سفر غریب قضیه اتفاقی رو داد *

گویند چون امیرالامرا بشازده کردهی میرته رسید معتبران راجه
 با یک هزار و پانصد سوار جهت مصالحه آمده ملازمت نمودند
 و استدعای مقام کردند - چون اشتها داشت (که اظهار اینها فروغم
 از راستی ندارد - و بحیله ری می خواهند نگاه دارند - تا راجه
 باحمال و اطفال بدرود) حصین علی خان پیغام کرد که اگر مصالحه
 واقعی ست تا (سیدن کنور شما مقید و مسلسل باشید - آنها اول
 از راه ننگ و عار راضی نگشته آخر قبول کردند - امیرالامرا
 چارکس معتبر را زنجیر کرده حواله جماعه داران عمده نمود - چون
 جماعه داران همراه گرفته از دیوانخانه برآمدند اچهای لشکر بمجرد
 دیدن این حالت بر قدیرا آنها دریدند - جنگ دریوست - هرچند
 مردم بممانعت تعیین شدند اما اچها همه را بچشم زدنی بتلف
 جان و مال در آوردند - امیرالامرا آن چارکس را از قید برآورده
 معذرت خواست - و بآنها نیز تیغین شد که این حرکت بے اراده سرزده

بر اجه نوشتند - لیکن راجه پیش از آن بشنیدن این ماجرا فرار نموده بود
 ناچار امیرالامرا بمیراثه شتافته توقف نمود - تا مصالحه صورت گرفت
 و پس از رسیدن دهلی تقریب موبه داری دکن در میان آمد
 حسین علی خان میخواست که خود ملتزم حضور باشد - و نیابت
 بدستور ذوالفقار خان بنام داؤد خان مقرر شود - پادشاه بگفته مشیران
 دمه‌ساز راضی نمیشد - تا آنکه گفتگوی خصومت آمیز در میان آمده
 بطول انجامید - و بعد اللتیا و اللتی قرار یافت که میرجمله اول
 بصوبه داری پخته رهگرا گردد - بعد از آن امیرالامرا (که عزل و نصب
 کل خدمات دکن باختیارش مفوض گشته) رخصت شود - چنانچه
 سال چهارم سده (۱۱۲۷) هزار و یکصد و بیست و هفت (رانۀ دکن
 گشته وقت رخصت بالمواجهه عرض کرد که اگر در غیبت من
 میرجمله بحضور رسید یا بقطب الملک تسه دیگر سلوک شد در عرض
 بیست روز مرا رسیده دانند - چون بمالوه رسید راجه جیسنگه سوانی
 صوبه دار آنجا از سر راه گزاره گزید - تا ملاقات واقع نشود - امیرالامرا
 بحضور نوشت - که این حرکت از اگر بر طبق اشاره است حکم شود
 از همین جا برگردم - و الا فرداست که داؤد خان هم این مملک
 پیش خواهد گرفت - چون ابتدای سلطنت واسطه جان بخدشی داؤد
 خان سادات شدند و بتازگی امیرالامرا نیابت صوبه داری برهان پور
 از پادشاه بنامش مقرر کرد او از گجرات بدان معموره رسیده

تمکن گزیده بود - در جواب فرمان رسید که در ازای قباحت نا فهمی
جیسنگه عزل و نصب او را باختیار شما گذاشتیم - و از داود خان
و قوع چنین حرکات چه احتمال دارد - احیاناً اگر مصدر ادای نامناسبی
شود روانه حضور نمایند - اما از بددلی و سفله مزاجی که پادشاه
داشت بواسطت خاندوران مخفی داود خان تحریض مخالفت
نمود - چون امیرالامرا از نبرده عبور کرد ظاهر شد که داود خان سر رشته
موافقت گسسته خیال ملاقات هم در سر ندارد - همین علی خان
در فکر اصلاح او فتاده بتفصیل (که در ذکر احوال داود خان رقمزد)
کلیک احوال نویس شده (پیغمبرها بمیان آمد - حاصل آنکه در صورت
توافق ملاقات لازم - و در شکل تخلف روانه حضور باید شد - از ما
مزاحمت نیست - داود خان پای جهالت افشوده کار پیر خاش
رسانید - ناچار یازدهم رمضان در فضای آن شهر عرصه مبارزت آراسته
گشت - و جنگ بشایستگی روداد - با آنکه تفنگ کاری داود خان
رسیده بود روانه در آمده متصل امیرالامرا دیگر باره بجنگ
در پیوسته نقد جان در باخت - امیرالامرا پس ازین فتح صولت افزا
(که رعب افزای سران و سرکشان دکن گردید) خجسته بذیان را
اقامت جا ساخته فوجی بسرکردگی ذوالفقار بیگ بخشی به ننبیه
(۳)
کهندو دیهاریه سیداپتی راجه ساهو (که در صوبه خاندیس قلعها

(۲) در [بعضی نسخه] روانه حضور شوند (۳) در [بعضی نسخه] که در

و دیهاریه و در [بعضی] کهندو و دیهاریه •

احداث کرده تهايه قايم مي نمود - و باخذ چوتنه شورش آماي آن ضلع
 بوده قافلها را بتاراج مي برد (تعيين کرد - او در برگنه بهانيور با اشقيا^(۲)
 دوچار گشته باريزش در آمد - مرهنة باندک زد و خورد بآئين
 و رسم که دارند منتشر گشته فرار گزیدند - فوج جنگ دکن نادیده
 (که از خم و چم مرهنة آگاه نبود) شادان و نازان دنبال آنها گرفت
 که ناگاه آن تبه کاران بهيئت مجموعي چنان گرم و گيرا هجرم آوردند
 که درالفقار بيک (که از فرط تهور پيش آهنگ همه بود) با جمعي
 کشته گشته باقي فوج يغمائي شد - هر چند سيف الدين علي خان
 و راجه محکم سنگه بمالش آن گروه شقاوت پزوه تعيين شدند و تا بذور
 سورت شتافتند و پس ازان محکم سنگه تا ستاره (که ممکن و بنگاه
 ساهوست) دقيقه از نهب و تالان فرو نگذاشت اما جبر اين کسر
 و تلافی اين شکست موافق صولت و شکوه اميرالامرا صورت نگرفت
 نظر بر اسباب ظاهر (که رفور خزائن و کثرت سپاه و عزم بلذ
 و شجاعت فطري حسين علي خان داشت) مي بايست شرمه
 ضالۀ مرهنة بسرچنگهای رسا و مالشهای مستوفي سر حساب ميشدند
 ليکن [چون پادشاه بتحريرک و اغوی دولت براندازان خود غرض
 بدستور دارد خان در باب مخالفت اميرالامرا بم داران جنوبی دکن
 حتی راجه ساهوی بهونسله (که بزور و تحکم راجه دکن گشته)
 بايما و صراحت کوتاهي نمیکرد - و در دهلي با قطب الملک هر روز

صحبت تازه و نزاع نو بر می انگیزخت - که هر ساعت صدای بگیر
و بکش بگوش میرسید - و از تذهائی و بیدزائی توغیب آمدن ببرد
می نوشت [لا علاج امیر الامرا از دشمن خانه دشمن بیدانه ساخته
(۲)]
در سده (۱۱۳۰) یک هزار و یکصد و سی و هجری معرفت سنکراجی مله
و محمد انور خان برهان پوری مصالحه با راجه ساهو (بشرط عدم
قاخمت و تاراج ملک و تعرض شوارع و طرق و نگاهداشتن پانزده هزار
سوار در (کلب ناظم) قرار داده اسناد چوتنه و دیسمه شش صوبه
دکن بهر خود با نذخواه کوکن و غیره مالک (که راج قدیمش
می نامند) حواله نموده گماشتگان ادرا همه جا شریک و دخیل
(۳)
ساخت - اگرچه درین سودا بمقتضای وقت سود و بهبود پنداشت
اما نظر بمآل زبان ستارگ اندوخت - و نیل بدیامی بر چهره حال خود
قا مرور دهور کشید - هر چند که خذلان دین و خفص اسلام عیذا بالله
درین کار مذوی و مضمهر او نباشد لیکن در ضمن تسلط کفر از یکے بدو رسید
و هر روز سر بیدگی کشید - اما مذهب دور بین در می یابد که
درین کار شامت و وبال عاید روزگار کیست - و چون مصالحه با مرغه
(۴)
و ایفای عهد و پیمان برفاقت و ناخوشیهای پادشاه با قطب الماک
همه دواعی انتهای امیر الامرا بود بهندوستان نیز آمد آمد
دربانها شایع گشت - پادشاه بخيال محال و سد راه شدن امیر الامرا

(۲) نسخه [۱] شکرابی - و نسخه [ب] شکرابی (۳) در [چند نسخه]

که بشداران (۴) نسخه [ج] مسالیه با مرغه .

محمد امین خان چین بهادر را ببهانهٔ بزد و بیست مالوه که سر راه
 دکن است مرخص ساخت - و پس ازان (که بحرف طرازی و کارپردازی
 اعتقاد خان بتازگی شاه و وزیر نرد دلا باهم باختند) ^(۲) پادشاه اخلاص
 خان را (که با هر دو برادر اخلاص منند گفته میشد) باصلاح مزاج حسین علی
 خان و باز داشتن از عزیمت حضور مرخص کردند - امیرالامرا (که
 نصیم عزیمت کرده باستماع دوستی تازه شاه و وزیر متوقف بود
 و انتظار خبر ثانی می کشید) باز برهم زدگی مسموع شده غرق محرم
 سنه (۱۱۴۱) هزار و صد و سی و یک با فوج دکن و مرهه بشوکت
 و صولت تمام از خجسته بنیاد رکضت نمود - و معین الدین نام
 مجهول الحال را بهسری شاهزاده اکبر برداشته باظهار هواخواهی
 و فدویت پادشاه نوشت - که در نعلقه راجه ساهو سرے کشیده بود
 دستگیر گردیده - نزد خود طلبیدم - در امثال این امور احتیاط و تقید
 صلاح دولت دانسته خود بحضور می آم - آواخر ماه ربیع الاول در
 حوالی دار الخلافه جانب لاک فیروزشاه دایره نمود - و خلاف ضابطه
 حضور نوبت نواخته داخل خیمه شد - و مکرر بدانگ بلند گفت که
 من از نوکری پادشاه برآمدم - و پس ازانکه بوساطت قطب الملک
 تکالیف چند با شرط و عهد پذیرا یافت پنجم ربیع الآخر ملازمت
 نموده گذارش گلهای کرد - و مشمول نوازش و مرحمت بیکران رخصت
 یافت - و باز هشتم ماه مذکور بشهرت سپردن شاهزاده جمالی سوار

(۲) نسخه [ب] نرد دغا (۳) نسخه [ب] نهضت نمود .

شده بحویلی شایسته خان (که از پیشگاه خلافت بار عذایت شده بود)
 داخل گشت - قطب الماک با مهاراجه بپند و بست قلعه شتافته
 هیچ کس را در آنجا نگذاشتند - چون فوت قابو معبر بسوء تدبیر است
 و اغماض چنین وقت خیر باد جان و آبروی خود گفتن مباشر امر عظیم
 و مرتکب کار خطیر گشتند - چنانچه در ذکر قطب الملک مرقوم خامه
 گردیده - و هنوز دو ماهی نگذشته بود که نیکو سیر پسر پادشاهزاده
 محمد اکبر (که در قلعه اکبر آباد مقید بود) باتفاق احشام آنجا
 علم خلاف برافراشت - امیر الامرا بر ججاج استعجال رسیده در محاصره
 سه ماه و چند روز بسازش هزاربهای احشام آنجا قلعه برگرفت
 و اموال قلعه را متصرف گشت - و چون قطب الملک بمقابل راجه
 جیسنگه سواتی (که بقصد مخالفت از آنبیر برآمده بود) بفتحپور
 سیکری رسید امیر الامرا نیز ملحق شد - و بعد مصلحت راجه میان
 برادران بر سر اموال آگره کدورتها برخاست - و پیغامهای درشت
 و تلخ از طرفین گذارش یافت - اما آخر کار از پخته کاری راجه رتن چند
 شیوع و اعلان نیافته به بیمزگی تمام قلیله ازان بقطب الملک عاید شد
 چون مشیت ایزد بیهمال (که بمصلحتهای او که تواند پی برد)
 بدان تعلق گرفته بود (که هر دو برادر بباد کامیابی ابر تر ساخته
 شورا به بیمرادی در کشند - و گاهی چند بمقصود شتافته و با بر
 ناکامی گردند) مساهله سترگ و غلط فاحش سرزد - که با تصدی
 چنین امر خطیر (که در لای عظیم بپرخ آردند) بملاحظه یک دیگر

سیر آرای هندوستان نگشتند - اگر یکی بدیگرے سر فردونی و انقیاد
 فردمی آورد یا امیرالامرا (که بعلاوشان و جلالت قدر و عز می بلند و همته
 بجای و شجاعتی مفرط و دانشی درست شهرت تمام داشت - و بصولت
 و مهابت رعب افزای دور و نزدیک بود) قطب الملک را از میان
 برداشته مربع نشین چار بالمش سلطنت میشد اغلب که پیش مبرفت
 و زمانه دراز دولت در خانوادگی ایشان امتداد می گرفت - چنانچه
 باستانی نامها از احوال گذشتگان آگاهی می بخشد - بالجماعه
 بذابر هنگامه جهیل (۲) ام و گردهر بهادر امیرالامرا با محمد شاه پادشاه
 و قطب الملک از فتح پور باگرو معاودت نموده تا انفصال قضیه
 اقامت آنجا ناگزیر افتاد - چون گردهر بهادر پس از فوت جهیل (۲) ام
 سر استکبار می خارید حیدر قلی خان با محمد خان بنگش تعیین
 گشته بوساطت راجه رتن چند بآشتی و مصالحه خاطر ازان
 طرف را پرداختند - درین ضمن فلک نقشه نو بر صفحه روزگار کشید
 فظام الملک بهادر فتح جنگ (که بحسن تدبیر و نیروی پردلی ممتاز
 امرای عالمگیری ست) استشمام رایحه غدر و عناد از سادات نموده
 گام سرعت بدکن برگرفت - و در کمتر زمانه دلار خان بخشی
 امیرالامرا را (که با فوج چیده جرار بتعاقب بود) و عالم علی خان
 برادر زاده و متبذای حسین علی خان را (که بذیابست صوبه داری دکن
 می پرداخت - و با فوج مرهه و متعینه آنجا بعزم قتال باستقبال (سیده)

(۲) در [بعضی نسخه] چهپله ام (۳) نسخه [ج] مساله ه

(مآثر الامرا) [۳۳۳] (باب الف)

بآريزشهای پی در پی دست خوش تاراج جان و مال ساخت - غریب
حالتی بحسین علي خان (و داد - نمی دانست که مال کار بجای
خواهد کشید - و هوش و حواس باخته هر روز تدبیر می اندیشید
برخی گفتند که چون قبیله نواب در دکن است با ارسال فرمان
موبه داری دکن نظام الملک را مستمال باید ساخت - و بمرد
و تدویم بتلافی و تدارک باید پرداخت - درین اثنا خبر رسید که سید
مبارک خان بخاری قلعه دار موروثی دولت آباد با آنکه از طرف
حسین علي خان بتغیر جاگیر آزاده خاطر بود بهاس ناموس سیادت
زه و زاد امیرالامرا را با توابع و اسباب پیش از رسیدن نظام الملک
بخجسته بنیان در قلعه جا داده از دستبردهای اعدای مصون و
محفوظ نگاهداشت - پاره هوش رفته بجای آمد - بمشورت و کدکاش
بسیار پادشاه را همراه خود گرفته نهم ذی القعدة بعزیمت دکن
با پنجاه هزار سوار موجودی سوای آنکه نگاهداشت علی العموم شروع
کرده و باطراف و جوانب زرها برای سپاه فرستاده از اکبرآباد
کوچ نمود *

سبحان الله این دو برادر سیما امیرالامرا سخاوت و کرم و حلم
و موااسات فطری داشتند - هرگز مجوز ستم و بیداد بمتفلس نشدند
اما مقلب القلوب نوعی صرف دلها نمود که پیش از دهای سادات
هرچند میدانستند (که زوال دولت اینها متضمن خانه براندازی ماست)
آهی این کشتی غرق شود باهم می گفتند - از بیگانگان چه توان گفت

(باب الف) [۳۳] (مآثر الامرا)

چون اعتماد الدوله محمد امين خان چين بهادر بنابر قرابت^(۲) قریبه خود با نظام الملك متوهم گشته با وجود عهد و پیمان امیرالامرا جزم کرد که آخر کار دست ازو هم برنخواهند داشت بفکر غدر افتاد - و میر حیدر کاشغری را (که از ترکان دوغلات بود - وجد کلانش میر حیدر صاحب تاریخ رشیدی همواره ملتزم رکاب بابری و همایونی بود - و چندی بفرمان دوائی کشمیر رسیده - و از جهت میرشمشیری اینها را میر گویند) بران داشت که منتظر قابو گشته بکشد و حیلہ بقطع رشتۀ حیات امیرالامرا اقدام نماید *

گویند سوای والدۀ پادشاه و صدر النساء محل و سعادت خان نیشاپوری (که از فوجداری هندون بیانه بحضور رسیده با محمد امین خان همراز گشته بود) دیگرے ازین شر سر آزرده^(۳) آگهی نداشت اگرچه به ثبوت رسیده که شبر (که حامل ابن سانحه بود) میر جمله باظهار هواخواهی بامیرالامرا ازین مقوله اطلاع داد - جواب گفت که من مگر خربوزه ام - که کسی بکارد زند - و املا التفات نکرد - بهر تقدیر

ششم ذی الحجه (۱۱۴۲) هزار و صد و سی و دو سال دوم از جلوس که منزل توره (که از فتحپور سی دینج کرده عوفی ست) مخیم ساکوگردید اعتماد الدوله ببهانه تهوع و برهم زدگی دل به پیش خانۀ حیدر قلی خان مبر آتش فرود آمد - و حسین عای خان بعد از داخل شدن پادشاه بمحل سرا برگشته پالکی سواره راه خانه گرفت - همین که

(۲) نسخه [ج] امین خان بهادر (۳) در [بعضی نسخه] سر بهاد داده •

(مآثر الامرا) [۳۳] (باب الف)

متصل دروازه کلال بار رسید میر حیدر که روشناس و راه حرف داشت
احوال خود نوشته بدست امیرالامرا داد - و شروع به ضعیف نالی
زبانی نمود - چون دید که او مشغول خواندن است آنچنان بچستی
و چالاکي خنجر آبدار بپهاوی آن بهادر نامدار رسانید که کارش
بآخر انجامید - و نور الله خان پسر اسدالله خان مشهور بنواب اولیا
که پیاده همراه میرفت بضرب شمشیر میر حیدر را از پا در آورد
مغلان از هر طرف دویده نور الله خان را از هم گذرانیدند - و سر
امیرالامرا جدا کرده نزد پادشاه بردند - چون مردم حسین علی خان
برسیدن منزل هر یک بجائے و مقامے قرار گرفته غافل از شعبده بازی
فلاک دوار بودند در آن وقت نتوانستند (سید) - مگر سید غیرت خان^(۲)
که بمجرد استماع بے آنکه بجمع مردم پردازد با معدودے رسیده
کشته گشت - و جوق دیگر هم دست و پای بے حاصلی زدند - پس
ازین هنگامه لاش امیرالامرا (که به بیحرمتی افتاده بود) با لاش
غیرت خان و نور الله خان بحکم پادشاهی نماز جنازه خوانده
و تابوتها را بزرگرفتہ خواستند روانه اجمیر نمایند - اما
بنابر کوچ کهار میسر نیامد - و بزرگرفتہ هم لچها کشیده بردند - بعد
ازان باجمیر نقل کرده در جوار پدرش سید عبد الله خان مرحوم
مدفون ساختند *

از بعضے ثقات مسموع شده که پیش ازین واقعه مرد صالح در رویا

(باب الاول) [۳۳۶] (هاتر الاموا)

دبد که سیدالشهدا ثالث ایمة ائذاعشر کرام (علیه و علی آباءه السلام)
 ۱۱۳۲ ۱۱۳۲
 خطب بامیرالامرا کردند - و فرمودند که * بلغ وعدک - و غلب عددک *
 پس ازان سانحه چون حساب نمودند هر فقره تاریخ بود - با منعت
 تقلیب - میر عبد الجلیل حسینی واسطی بلگرامی (رحمه الله)
 قصیده غرائی در مرثیة حسین علی خان گفته - تا تاریخ درینجا
 ثبت گردید * * ابیات *

- * آثار کربلاست عیان از جبین هند *
- * زد جوش خون آل نبی از زمین هند *
- * شد ماتم حسین علی تازه در جهان *
- * سادات گشته اند مصیبت نشین هند *
- * از داغ دل زدند چراغان اشک جوش *
- * این است نوبهار گل آتشین هند *
- * گیتی چرا سیاه نگردد ز درد غم *
- * خاموش شد چراغ نشاط آفرین هند *
- * نیای ست زین معامله پیراهن عرب *
- * وز خون گریه سرخ شد ست آستین هند *
- * رستم نشان حسین علی خان شهید شد *
- * از خنجر که بود نهان در کمین هند *
- * آن مفری که از قلم تیغ بارها *
- * تحریر کرد نسخه فتح مبین هند *

- * مقداد او شدند ازان سرکشان دهر *
- * کز داغ ضبط کرد نشان بر سرین هند *
- * تیغش بر روز معرکه خصم تیره بخت *
- * چون برق میشگفت صف آهنین هند *
- * فرزنده مصطفی خلف الصدق مرتضی *
- * کز روی فخر بود بدانش ^(۲) یمین هند *
- * هند از شهادتش تن بے روح گشته است *
- * یعنی که بود او نفس واپسین هند *
- * عالم چو قبر در نظر خلق شد سیاه *
- * افتاد تا ز خاتم دهر آن نگین هند *
- * از دست ابن ملجم ثانی شهید شد *
- * گوئی ز کوفه است گل ماتمین هند *
- * هند اینچنین مصیبت عظمی ندیده است *
- * دیدیم داستان شهرور و سزین هند *
- * کاهیده است صبر و تذار شد دست غم *
- * ایذهانصیب ماست ز غت و سمین هند *
- * ای درستان آل و معبدان اهل بیت *
- * غمگین شوید بهر حسین حنین هند *
- * تا حق اهل بیت رسالت ادا شود *

* بر زغم این جماعه منصوبه بین هذد *

* سال شهادتش قلم واسطی نوشت *

۱۱۳۲

* قتل حسین کرد یزید لعین هذد *

حق این است که در قریب العهد کم امیرت باین خوبی گذشته - باکثر
ستوده خواها متفرد بود - و در همت و مردت یکتا - وفور طعام و کثرت
اطعام سوکار او مشهور است - اجرای بلغور خانها از غائ خام و پخته
و احداث مجالس یازدهم و دوازدهم هر ماه در بلاد عظیمه دکن نموده
که تا حال جاریست - درین مجالس با مشائخ و فقرا بخضوع
(۴)
و انکسار بنفس خود خدمت می نمود - پیش از آمدن دکن زر
مهم سازی نمی گرفت - پس ازان محکم سنگه و دیگر متصدیان باظهار
کمی مداخل و افزونی خرج مزاجش را برین آوردند - مع هذا
گویند اموال ملا عبدالغفور بهره ملک التجار بذر سورت (که زیاده
بر یک کردار (روپیه بود) حیدر قای خان متصدی بذر بارجود وارث
ضبط نمود - در همان ایام انقلاب سلطنت رودان - و عبدالحی پسر
متوفی باستغاثه بحضور رسید - و جهت معافی اموال پانزده لک
روپیه نذر بامیر الامرا نوشته داد - روزی پگاه ترار را طاییده نذر را
با اموال بخشید - و خلعت داده رخصت وطن نمود - و گفت امشب
مرا بر سر مال این مرد با نفس خود مجادله افتاد - آخر بر نفس
طامع غالب آمدم *

• امتقاد خان فرخ شادي •

محمد مراد نام کشميري اصل است - در عهد خلد منزل بوکالت
جهاندار شاه و منصب هزارى و خطاب رکالت خانى امتياز داشت
و در ايام جهاندار شاه ترقى کرده چون نوبت سلطنت محمد فرخ سير
رسيد داخل کشتنيزها گشت - اما ربط سابق با سادات باعث
جان بخشى او شده و منصب هزار و يانصدي و خطاب محمد مراد خان
يافت - و داخل بساطان ترک گرديد - چون محمد امين خان بخشى
دوم بمالوه رخصت يافت (نا شايد سد راه اميرالامراء از دکن تواند
شد) در کوچ توقف نکرد - محمد مراد خان بسزاولى نعين گشت
با دهن در بدگي و زبان درازي که داشت فايده نکرد - سر ديوان
آمده عرض نمود - که اطاعتى در سر ندارد - که سزاولى کسى موثر شود
پادشاه جواب ندادند - باز بے مهتابا عرض کرد - که اگر درين وقت
اغماض شود هيچ نمي ماند - پادشاه گفتند چه بايد کرد - گفت ببنده
حکم شود که رفته بگويد - همين وقت کوچ نمي د - والا بخشىگري تظير
فرمودند شما ابلاغ حکم کنيد - رفته آن قدر تشدد بکار برد که همان
دور کوچ نمود - اين جرأت و درالتخواهي پسند پادشاه شده بارباب
خلوت فرمودند - و بوسيله هم دطعى صاحبۀ نسوان والده پادشاه
ببشتر مورد عنايت گشت - چون پادشاه بذابر مخالفت و مذازمت
با سادات باره و تسلط و اختيار آنها مکرر و متالم بود هر روز فکري
قاز و مشورت نو در استيصال آنها مينمود - و ز کم فطرتي و بے جرأتی

(باب الف) [۳۴۰] (مآثر الامرا)

بحائے نمیرسید - روزے و کالمت خان قابو یافته بهادشاه درین مقدمه
چندان بنیرنگی افسانه و افسون باغ سبز جلوه داد و گفت بے آنکه
کار اهل خلاف بمصاف رسد در اندک فرصت شیراز تسلاط آنها از هم
می باشد که فرخ سیر (که لوازم دانش و تمیز فرونشاندن بود) اصلا بکنه
کار پی نبوده فریفته او گشت - و در همه کارها محرم همراز و یار و مساز
کرده در ایام معدود بمنصب هفت هزاری ده هزار سوار برآوردن
و بخطاب رکن الدوله اعتقاد خان بهادر فرخ شاهي بلند مرتبه ساخت
روزے نبود که جواهر ثمین و اجناس نفیسه بار مرحمت نمی شد
سرکار مرادآباد را صوبه قرار داده موسوم برکن آباد فرموده در جاگیرش
بطریق التمغا عنایت شد - و بصوابدید او جهت برانداختن دولت
سادات سربلندخان از پنده و نظام الملک بهادر فتح جنگ از مرادآباد
و مهاراجه اجیت سنگه از جوده پور وطنش طلب حضور گشتند
و با هر یک هر روز صحبت مشورت منعقد میگشت - اگر کسی اظهار می نمود
(که اگر بیک خلعت وزارت عنایت شود استقلال قطب الملک میبکاهد
(۲) و بمرد و نه تمام بحال او (راه خواهد یافت) میفرمودند برای
وزارت بهتر از اعتقاد خان کسی نیست - امرا [که از پیش آمد
چنین مرد کم اصل (که بهرزه گوئی و بد وضعی شهر عالم بود)
(۳) دل پری داشتند] کی بوزارت او راضی بوده دل نهاد کار میشدند
ناچار پهلوتپی میکردند - و فی الواقع چه طور سودائی بود - ارتکاب

(۲) نسخه [ب] راه یابد (۳) در [بعضی نسخه] دل پری داشتند

مهاالک و تعب کشتی و جان کفی ازین کس باشد - و وزارت و دولت
نصیب دیگرے *

* بیت *

* من عاشق و معشوق بکام دگران است *

* چون غره شوال که عید رمضان ست *

و غریب تر آنکه با این همه توقع کارهای خطیر ازین امرا اکثرے را
بتغیر جاگیر و خدمت آزاده خاطر فرمودند - و قطب الملک آنرا
مغتنم پنداشته باستمالت و امانت هر یک پرداخته معنون خود
میساخت - و این فکرهای لطایل و کنکاشهای باطل که * مصرع *
* نهان کی ماند آن رازے کزو سازند محفایا * و فصل چون
بقطب الملک میرسید از برای حفظ آبرو شروع بنگاهداشت عام
کرده بحسین علی خان امیرالامرا نوشت - که کار از دست رفته - زود
از دکن باید رسید - پادشاه از تصمیم عزیمت امیرالامرا آگاه گشته
از سرنو بفکر التیام و اصلاح افتاده اعتقاد خان و خاندوران را بخانه
قطب الملک فرستاده تجدید عهد و پیمان بایمان غلاظ و شداد درمیان
آورد - از طرفین تدارک مافات قرار یافت - هنوز ماهی نگذشته بود که
بطفل مزاجی و کم حوصلگی پادشاه این همه مراتب آشتی نصیاحات
گردیده غبار کدورت و ناخوشی طرفین بیش از پیش تهییج گرفت
و بکرات همین صحبت زد داد - بعضی امرای تجربه کار کناره گزینی را
و فایده آبرو فهمیده خود را کشیدند - و چون امیرالامرا از دکن
رسید پس از استحضام عهد و شرائط ملازمت دریافت - امرا ارضاع

پادشاهی و برهم کاری مردم دیده توقع اصلاح برداشت - و بفکر دیگر
 افتاد - هشتم ربيع الثاني بتقریب ملازمت ثاني قطب الملك را
 باتفاق اجیت سنگهه ببزد و بست قلعه ارک فرستاد - غیر از اعتقاد
 خان کسی از مردم پادشاهی در قلعه نماند - قطب الملك با پادشاه
 شکوه و اعاده بے عذیبتیا سرکرد - محمد فرخ سیرهم بر آشفته
 جواب میداد - تا آنکه مذجر بحرفهای خشن شده - اعتقاد خان
 خواست که بسخندان ابله فریب میانجی گری نماید - چون از طرفین
 سر رشته اختیار از دست رفته بود سید عبدالله خان او را مخاطب
 بدشنام ساخته گفت - از قلعه برآرند - پادشاه برخاسته بمحل رفتند
 و اعتقاد خان جان بدر بردن غنیمت دانسته راه خانه گرفت
 قطب الملك شب با احتیاط تمام در قلعه گذرانیده مبع نهم
 ربيع الآخر پادشاه را مقید نمود - و تا آن وقت بر هیچ کس معلوم نبود
 که در قلعه چه گذشت - عوام کشته شدن عبدالله خان شهرت دادند
 اعتقاد خان باظهار فدویت با جمعیت خود سوار شده در بازار سعدالله
 خان بمقابل فوج امیر الامرا خرمه نموده دست و پای بیحاصلی
 میزد - که نوبت جاوس رفیع الدرجات بلند آوازه گشت - اعتقاد خان را
 بخفت تمام دستگیر ساخته خانه او را بضبط در آوردند - و بباز یافت
 جواهر نفیسه (۲) که باو انعام شده بود - و اکثرے متفرق ساخته (ذات
 و خواری میکشید - فرخ سیر را بعد سلطنت شش سال و چهار ماه

(مائرا لامرا) [۳۴۳] (باب الف)

سواى بازده ماه فرمان (دائى جهاندار شاه) كه در ايام پادشاهى خود داخل كرده بود) از سلطنت خلع نموده بالاى تريبولىه قلعه ارك كه جاى قنگ و تاريك است مذكول نموده بتعذيب تمام نگاهداشتند - گويزد نور بصورش بالكايه زایل نشده بود *

از ثقه عمده كه مقرب سادات بود مسموع شده كه چون قرار يافت (كه ميل بچشم او بايد كشيد) قطب الملك بى آنكه بكم ظاهر نمايد سرمه دان استعمالى خود را سر ديوان به نجم الدين علي خان داد كه حكم پادشاه است - (فته ميل بچشم فرخ سير كشند - درين وقت فرخ سير جزع بهياري كرد - و بجائى رسانيد كه ناچار بزير كشيدند پس ازان كه ديد در بصارت نقصان نشده در اخفاى آن ميكوشيد و هرگاه چيزى ميخواست ميگفت - برين بصير ترحم نمايذ قطب الملك و اميرالامرا تبسم كرده ميگفتند - كه بخيال او گويما مطلع نيستيم - بهر تقدير از ساده لوحى بمستحفظان بوعده مناصب عمده مشورت برآوردن خود ميكرد - كه نزد راجه جيمنگه سوائى رسانند چون اين خبر بصاحب مداران خلافت رسيد باقتضاي ملاح مامكي دربار مسموم نمودند - از سخت جاني كارگرش نيفتاد - آخر بتصمه كشي كه بدعت مستعدتگ او بود رهگرآى فنا ساختند - (رزي كه قابوتش بمقبره همايون پادشاه مي بردند طرفه بلواى عام واقع شد - در سه هزار مرد و زن شهر خصوص اچه و فقير بازارى جمع گشته گريه كنان همراه ميرفتند - و سنگها بمردم سادات زده نفرين ميكردند - و تا سه روز

(باب الف) [۳۴۴] (مآثر الامرا)

بر قبرش مجتمع گشته مولود خواني نمودند *

سبحان الله مردم درين مقدمه حيدري و نعمت الهي شده اند

يکے ميگويد * (بائي *

* ديدي که چه با شاه گرامي کردند *

* مد جور و جفا ز راه خامي کردند *

* تاريخ چو از خرد بچستم فرمود *

۱۱۳۱

* سادات بوي نمک حرامي کردند *

ديگرے گفته * (بائي *

* با شاه سقيم آنچه شايد کردند *

* از دست حکيم هرچه آيد کردند *

* بقراط خرد نسخه تاريخ نوشت *

۱۱۳۱

* سادات دواش آنچه بايد کردند *

اما پر ظاهر اسمت که در ازای حقوق پادشاهي قدیم و جدید (که

بر ذمه خانه زادان موروثي ثابت و متحقق است - سيما در حق اين

دو برادر که در نوکري باقائي (سبدند) صدر اين حرکت قبيل

ازينها (که ظلم مريم بود با کفران نعمت که هريک بانفراده در

وزالت و شناعة تام تمام بود) نه حق حقيق است - هاشا وکلا - بله

اينها هم طرفه خدمت بتقديم رسانيدند - که ببدل جان و ايتار مال

کوتاهي نکرده پادشاه هندوستان ساختند - ليکن بنظر انصاف نه اين

حق است - بل ادای حق است - و مقتضای نمک خوارگي - اما

(مائراامرا) [۳۵] (باب الف)

نفس خود کم چه میگوید . و عقل دور اندیش معاش چه میفرماید
 آیا دفع شر پیش از وقوع بقدر میسر واجب نیست . و نفعت خویش
 جدایی نفس انسانی شده . اگر سبقت درین امر نمیگردند بتلف
 جان و آبرو گرفتار میگشتند . اگرچه بعنوان دیگر هم حفاظت ازین بلیه
 میسر بود . که در مبادی حال آنها از خدمات حضور دست کشیده
 بکار عمده سرحدی اکتفا می نمودند . حب جاه و ریاست که بدترین
 ذمائم است نگذاشت . و درینوقت مدعیان دین هم کی می گذاشتند
 بهر تقدیر اگر باعمل کار را نگرند خود محمد فرخ سیر مانده فساد
 سلطنت خود گشته . از بی تحریرگی و ناخردی غلطها ازو سرزد . اول
 منصب والای وزارت برا [که احلا مناسبتی بسادات باره ندارد . چه
 در عهد عرش آشیانی تا زمان خلد مکن . (که باغزو انجام دستور العمل
 سلطنت هندوستان اند) سادات باره بمنصب عمده ترقی کردند . اما
 اهل مرتبه بدیوانی موبه یا متصدی گری پادشاهزاده نامزد نگشتند [
 بایستی باینها تفویض نمیکرد . و اگر نظربو حقوق آنها از راه قدر دانی
 و اقتضای مروت زمام خلافت بقهبطه اقتدار آنها داده بود بایستی
 بگفته سخن سزان خود غرض (که در برده در امتخواهی کل هزاران بدخواه
 آماده می کنند) این قسم نوکران اخلاص کیش را (که جان و مال خود
 برای او دریغ نکردند . و آینه نیز بی موجب از آنها بداندیشی متصور
 نبود) باین مرتبه نمیرسانید . آنچه دید از خود دید . و هر چه کشید
 از خود کشید . قلم جولانی شد . و بجای رسید . عفا الله عنهم *

اعتقاد خان در امت و عزت بباد داده مدتی خانه نشین بود - چون
 امیرالامرا به تیغ انتقام کشته گردید قطب الملک بشاهجهان آباد
 رفته باستمالت اکثر امرای قدیم و جدید (که از عرصه روزگار بدر
 رفته در گوشه انزوا بناگامی بصر می بردند) پرداخت - از انجمله
 اعتقاد خان را ببحالی منصب خوشدل ساخته مبالغه بمدد خرج
 و نگاهداشت رساله داد - اما چنانچه او میخواست نقش مرادش
 نقشست - زاده بچند کوره زناقت ننموده بدهلی برگشت
 و تا زیست مزدوری بوده باجل طبعی در گذشت - هر چند بسخافت
 و جلالت مشهور بود لیکن فایض عام داشت - در کم فرصتی در امت خود
 عالم را کامیاب ساخت - با این همه مردم بچیزهای بد نسبت میکردند
 * نکته * در امت مزیل عیب نمی باشد *
 * ببت *

* غنی از دولت دنیا نگردد عیب کس زایل *
 * که زر نتواند از روی محک بردن سیاهی را *
 بلکه مظهر آنست *
 * شعر *

* عیب ناقص در لباس زر کجا پنهان شود *
 * ماه نو چون پیرهن پوشد کلف عریان شود *
 (۳)
 • اعتماد الدوله محمد امین خان چمن بهادر •

پسر میر بهاءالدین بن عالم شیخ است - که احوالش در ضمن
 ترجمه قایم خان عابد خان پیرایه ترقیم یافته - میر بهاءالدین مدتها

بعجا نشینی بزرگان خود می برداخت - چون انوشه خان والی ادرکنج
 با پدر خود عبدالعزیز خان حاکم بخارا بمنازعت پیش آمد میر
 باتهام اتفاق با پسر مذکور کشته گردید - خان مذکور دست از وطن
 برداشته عزیمت دیار هند نمود - و سال سی و یکم جلوس خلد مکان
 بدکن پاتابه غربت کشوده شرف اندوز ملازمت پادشاهی گردید
 و بمرحمت منصب در هزاری هزار سوار و خطاب خانی سرمایه
 ناموری اندوخت - و همراه خان فیروز جنگ (که بتسخیر قلاع و تنبیه
 غنیم مامور میشد) سر رشته تعیناتی بدست آورد - و سال چهل و دوم
 چون قاضی عبدالله صدر فوت نمود از حسب الطلب از انجا بحضور
 رسیده بمذایمت خلعت صدارت کل و انعام سه عدد انگشتری
 زمرد میذکار نقش بلند (تنگی درست کرد - و در هنگامه^(۲) [که موکب
 پادشاهی بتسخیر قاعه کهلانا (که بعد فتح به تسخیر انا موسوم شده)
 متوجه گردیده محاصره آن بمیان [مد] خان مذکور باضافه در صد
 سوار امتیاز یافته تعیین گشته که از کتل انبدهات بتل کوکن^(۳) شتافته
 ازان طرف راه آمد و شد بر محصورین قلعه مذکور محدود سازد - خان
 مذکور کمر همت بسته بدانجانب شتافت - و تردد نمایان بظهور آورده
 یشته (که بدست مقام بر بود) بکوشش و کوشش مستخاص گردانید
 و در جلدوی آن بخطاب بهادری بلند آوازه گشت - و سال چهل و هشتم
 از اصل و اضافه بمنصب سه هزار و پانصدی هزار و در صد سوار چهار

(۲) در [بعضی نسخه] و هنگامه (۳) در [بعضی نسخه] بللکوکن *

کامیابی برافروخت - و سال چهل و نهم در محاصره قلعه واکه کیره
و تعاقب زمیندار آنجا (که رادی فرار پیموده بود) خدمات شایسته
بتقدیم رسانیده از اصل و اضافه بمنصب چهار هزار و دویست
سوار چهره بخت را نور آگین ساخت - و پستتر به تنبیه مقاعیر
ماهور شده چون سالم و غنم برگشت سال پنجاه و یکم باضافه سهصد
سوار و خطاب چین بهادر رایت امتیاز برافراشت - و چون همراه
سلطان کام بخش تعیین گردیده بود در چند روز خبر رحلت خلد مکان
شنیده بے اطلاع احدی از آنجا نزد اعظم شاه آمد - و صحبت آنجا
فادلچسپ دیده از اثنای راه (که شاهزاده مزبور جانب هندوستان
متوجه بود) جدائی گزیده بارنگاباد آمد - و پس از آن (که خلد منزل
ظفر یافته بعزیمت جنگ با سلطان کام بخش برادر خود رایت توجه
بدکن برافراخت) او بملازمت پیوسته بعد مراجعت خسروانی
به هندوستان بتفویض خدمت فوجداری مرادآباد قامت قابلیت
آراست - و سال چهارم جلوس آن پادشاه با جمعی بهم کرد دامن
همت بر کمر عقیدت زد - چون نوبت سلطنت به محمد فرخ سیر
رسید بوساطت قطب الملک و حسین علی خان دولت ملازمت
دریافته از اصل و اضافه بمنصب شش هزار و شش سوار و خطاب
اعتماد الدوام نصرت جنگ و تقرر بخشی گوی دوم درجه اعتلا
پیمود - و سال پنجم جلوس آن پادشاه به بند و بست صوبه مالوه

(مآثر الامرا) [۳۴۹] (باب الف)

دستوري پذيرفت - و چون دران ايام حسين علي خان از دکن روانه بارگاه خلافت شده کسی را نزد خان مذکور (که متصل احدين بگردآردی جمعيت سرگرم بود) پيامهای لطف آميز (عبي افزا گفته فرستاد - او بے انتظار حکم سلطاني راهی دارالخلافه شد ازین جهت بپای عتاب درآمده از خدمت و منصب معزول گردید درین ضمن (که حسين علي خان بدارالخلافه رسیده محمد فرخ سیر را مقید گردانید) خان مذکور با جمعيت خود رفته با مردم سادات ملحق شد - در عهد سلطنت سلطان رفيع الدرجات ببحالی منصب قدیم و بخشي گری درم آب رفته بجو آورد - و بعد چندی میان او و حسين علي خان صحبت برهم شده بنقض باطن انجامید - و چون حسين علي خان در ادائل سلطنت فردوس آرامگاه بعنوانی (که در احوالش بذوک خامه گذشته) کشته گردید و غیرت خان همشیره زاده اش طویق گستاخي پیموده جیب زندگی را بچنگ اجل در داد خان مذکور از اصل و اضافه بمنصب هشت هزاري هشت هزار سوار در اسبه سه اسبه و یک کرد و پنجاه لک دام بطریق انعام و تسایم تعلقه وزارت و خطاب وزیر الممالک بوالا پایة امارت تصاعد نمود و در همان سال بعد چهار ماه از تقرر وزارت مطابق سنه (۱۱۴۴) هزار و صد و سی و سه هجری (تحت زندگانی) را ته کرد - امیر بود شجاعان نشان و سیر فکر - رفقا خصوص مغایه را در کار سازیهای معاملات (که خود هم میگرفت) رعایت میکرد - در کم فروعی ايام وزارت

(باب الف) [۳۵۰] (مآثر الامراء)

از نو ان پادشاهی هر که شکایت بجاگیری پیش او برد از محال
پانپانی جاگیر او مقرر کرده چوپدار خود را محصل نموده سندن جاگیر
تیار ساخته بدست خود بآن کس می سپرد - پسرش اعتمادالدوله
قمرالدین خان است - که ترجمه اش علیحدہ نوکرین خواه شده *

✓ * اخلاص خان اخلاص کیش *

هندو پسر بود از قوم کهتری بای - نام اصالی او دیبی داس
نیاگانش قانون گوئی منصب کلانور (که از دارالسلطنت لاهور بمقامه
چهل کرده است) داشتند - نام بوده از سن صبی بکسب علوم مشغوف
بود - و در دارالسلطنت سکونت ورزیده و بصحبت علما و فقرا
رسیده صاحب استعداد گشت - و چون با ملا عبدالله سیالکوٹی
نسبت شاگردی داشت بواسطت او ملازمت خادمگان حاصل نموده
بأخلاص کیش موسوم گردید - و بمنصب کم سال بیست و پنجم
مشرف متاع خانه و سال بیست و ششم مشرف جانماز خانه و سال
بیست و نهم مشرف عرائض و سال سیم پیش دست روح الله خان
میربخشی از تغیر یار عالی بیگ و سال سب و سیوم از تغیر شرف الدین
واقع نویسنده کچهری خانسامان و پستو امین جزیه صوبه بیدر و سال
سی و نهم امین و فوجدار برگنه اندور از تغیر محمد کاظم شد
و درین سال منصب او چهار صدی سه صد و پنجاه سوار مقرر

(۲) در [بعضی نسخه] پانپانی (۳) نسخه [۱] ذی (۴) در [اکثر

نسخه] صوبه بیدر

گردیده سال چهل و یکم باز بخدمت پیش دستی (روح الله خان
 خانسلمان چهره عزت برافروخت - و سال پنجاهم از راه عدايت نام او
 بلفظ محمد مصدر شده بوکالت شاه عالم بهادر مقرر گشت - پس
 از ارتحال خلد مکان چون اعظم شاه بنابر وکالت مذکوره از ناخوش
 بود بوساطت بسالت خان ميرزا سلطان نظر باظهار بی تقصيري
 پرداخته پروانگي گرفته در اردنگباد ماند - و بعد تسلط خلد منزل
 بحضور آمده از امل و اضافه بمنصب دو هزار و پانصدي يک هزار
 سوار و خطاب اخلاص خان و تفویض خدمت عرض مکرر بساط
 بلند مرتبگي گسترده - گویند چون سر دربار برای عرض تعلقه مذکور
 پیش ميرفت از آنجا که پادشاه هم عالم بود بتقریب مقدمات علمي
 گفتگو بطول میکشید - تعلقه داران دیگر ساکت شده کذايه میکردند
 که الحال کشف و مشکوة در میان آمد - امور دنیوي موقوف باید
 داشت - چون همت پادشاه و وزیر آنوقت بسیار بلند افتاده بود
 درخواست هیچ یک نمیشد - خان مزبور (که در متصدي گري
 بسختي و دقت زبان زد بود) بخانخانان ظاهر نمود که نهال عالم نوازی
 پادشاه جز بیجاگیری اکثر مردم بار نخواهد آورد - خانخانان
 بد نامی تحقیق این امور قبیح نسبت بخود دانسته تکلیف آن
 باخلاص خان نمود - خان مزبور هم متحمل تشنیع مردم نشده دست
 ازان کشید - و مستعد خان محمد ساقی^(۲) بوین کار مقرر گردید - و در

(باب الف) [۳۵۲] (مآثر الامرا)

وقت جهاندار شاه ذوالفقار خان دیوانی تن بر تعلقه سابق افزوده
با خود رفیق ساخت - و در عهد محمد فرخ سیر (که هنگامه دار و گیر
بلند شده بود - و بعضی امرا نظر برو نیز داشتند) تطبیح الماک
و حسین علی خان پاس رابطه قدیم مرعی داشته ادرا بوطن خود (که
قصه جانشین^(۲) باشد) روانه نمودند - پستر بیادشاه عرض نموده
اسناد بحالی منصب و جاگیر سابق فرستاده طابداشتند - اگرچه
بخاطر راستگی مزاج بنوکری راضی نبود اما بمبالغه هر دو برادر آمده
ملازمت نمود - و بخدمت میر منشی گری و تحریر تاریخ متضمن
واقعات آن عهد مامور گردید - و پس از برداشتن محمد فرخ سیر
بمنصب هفت هزاره ترقی کرد - و در عهد فردوس آرام گاه نیز
بخدمت مذکور می پرداخت - مرد مزاج گرفته دربار دیده بود
غیر از لباس سفید نمی پوشید - گویند در کم منصبی نیز آمده
عزت او می کردند - واقعات محمد فرخ سیر بقید قلم در آورده
به پادشاه نامه موسوم کرد - بوقت موعود چهره را بنقاب عدم پوشید *

* امین خان دکنی *

پسر خانزمان شیخ نظام است - در جنگ محمد اعظم شاه با اتفاق
(۳) فرید برادر دیگر مقدمه الجیش و هراول برادران خود خان عالم
و منور خان بود - تلاش و تردد در خور نام و نشان خانواده خویش
بسیار نمود - چون روزی چند از حیالتش باقی بود سالم ماند - گویند

(۲) یا جانشین باشد (۳) در [اکثر نسخه] فرید صاحب برادر دیگر ه

(مآثر الامراء) [۳۵۳] (باب الف)

وقتی (که خان عالم و منور خان بمقابله عظیم الشان عیان سبک ساختند)
آن هر دو برادر پیش آهنگ بجانب چپ شاهزاده ریخته مردم
روبرو را برداشته عقب برآمدند - آنها چون بسوی یسار خویش
نگاه کردند بنگله شاهزاده بنظر در آمد - برگشته با سی سوار پروانه وار^(۲)
خود را همان طرف زدند - خدا منزل بعد فتح متوجه احوال خان
مستور شده با آنکه طرف مخالف بود اما ازانکه بقیه ایست از دود
شجاعت و بردای مشمول نوازش گردانیده بصوبه داری ناندیر
مباهی ساخت - و پس ازان بهوج داری سرا (که عبارت از کرناک
بیجاپور است - و آن الکائست وسیع زر خیز) مامور گردید - و چون^(۳)
پیوسته بدان سرکار ولایات متصرفه زمینداران متفرق است هر کدام
بقدر مرز و بوم خویش پیشکش پادشاهی ادا مینماید - ازانجمله
میسوریا (که مرزبان سرورگ پتن است - و آن مملکتست بجمع افزون
از چهار کور دیده - و در دکن هیچ زمیندار با اعتبار ساز و سرانجام
و بسطت ملک و رفور خزائن سهیم و نظیر چه که بعشر عشر آن
نمیرسد) پیشکش مقرری دارد - فوجدار سرا هم باندازه زور خویش
قلیل و کثیر میداند - و در صورت زیاده طلبی بفوج کشی می انجامد
چنانچه با خان مذکور اتفاق افتاده فوجی گران بسوداری دلوا^(۴) (که
عبارت از بخشی لشکر است) بمقابله تعیین گردید - بعد تلافی فریقین

(۲) نسخه [ب] مردانه وار (۳) در [بعضی نسخه] با - و گردید (۴)

نسخه [ب] - برداری و ادای

و کوششهای مردانه طرفین مردم خان مذکور از کثرت مخالف همی
 باخته راه فرار گزیدند - آن بهادر با سه صد جوان دلار پای ثبات
 افشوده نزدیک بود که نقد جان در بازو - ناگاه تیرے از دست او بسردار
 رسیده بگوی عدم برد - هزیمت صورت نصرت گرفت - و شکست
 رنگ فتح پذیرفت - نقش حکومت درست نشست - و عمل
 قرار واقع نقش بست - مردم اطراف و جوانب حساب برداشتند
 و در دستها بصری و سرداری بشناختند - پستربخان مذکور فوجداری
 کرنول مفوض گشته در عهد فرخ سیر بتجویز حیدر قلی خان
 هیوان مستقل دکن بصوبه داری برار نامزد گردید - نایب او دخل
 یافته هنوز خود در بالکنده محال قبول قدیم خویش بود - که از
 آمد آمد امیرالاهرا همین علی خان از کوته اندیشی بخویشتن داری
 زده استقبال را اخته بمکتب انداخت - امیرالاهرا پس از فراغ
 جنگ دارو خان از همراهان خویش اسد علی خان جولا را (که
 جد او از ترکان علی مردان خانی بود) بضط برار فرستاد - و بعد ازان
 که ملازمین دریافت صوبه مذکور بدر را گذاشت - و چون عوض خان
 بهادر از حضور بحکومت آنجا تعیین گردید خان مزبور بایالت
 ناندیر شتافت - و از آزوری و بی انصافی باغواهی زمینداران برگشته
 بودن مضاف ناندیر با جاگیردار آنجا ماندها (که پدرش کانوجی
 سرکیا از مرهتیه پنجهزاری بود - و در عهد خلد مکان مصدر کارها

شده) پرخاش بیجا سر کرده بعد و پیمان بدست آورده از پا
 در آورد . و پس ازان بمسابقه نزع بفکر مالش جگیت یامه (که نرم
 بتغلب گرفته) افتاد . آن بومی دریافته بفتح سقکه متبذای راجه
 ساهو (که مکسدار آن ضلع بود) استعانت جست . قضا را وجه دیگر
 (که یادر اندیشه آن بدسگال گردد) پیدا شد . تفصیلش آنکه در همان
 ایام ملحق مرهته قرار یافته نیل این بدناسی بر ناصیه احوال امیرالامرا
 قا قیام قیامت کشیده شد . چنان مقرر گشت که از محال که بسبب
 استحکام مکان و زور طلبی حکام و مرزبان چونه متعذر الوصول باشد
 امیرالامرا اعانت نماید . چون در تعلقه خان مزبور در هنگامه
 شورش افزائی اشقیا هم از برخه جاها یکدام بطریق چوته نهاده بودند
 با وصف مکرر فوشت و خوانده امیرالامرا تن یابین عار و ننگ نداد
 و در ادای چوته تبارن صریح بکار بود . آن صوبه از تغیر او بمیرزا علی
 یوسف خاننی (که از اشجعان روزگار بود) نامزد گردید . خان مذکور
 (که بشهرت عزل در استقلالش اختلاله واقع شده بود) بتقریب شادی
 حبیه بود بدامکذبه شتافت . که یکدفعه فتح سخمه باتفاق جگیت
 بپسرش رسید . او نظر بر خاندان و عذوان خود کرده از بسیاری خصم
 فیزدیشیده با مردم کمی باستقبال رفته . از اینجا (که درین انقلاب آباد
 اقبال با ادبار توام - و دولت و نکبت بهم است) خان مسطور
 (که بهروزش سپری شده خصران و زیان روی آورده بود) بدست
 آن ناکسان اسباب و ائاثه امارت را باخته و ننگ و ناهوس چندین ساله

به داده آخره رهائي يافته بدالكفذه نشست - پس ازان سيد عالم علي خان بهادر در ايام صاحب اختياري دکن مجدداً اورا ببحالي صوبه فاندیر مستمال ساخته در جنگي (که با نواب فتح جنگ اتفاق افتاده) بسرداري دست راست تعيين فرمود - آن نابکار تيره روزگار بخلاف سپاهي پيشگان و نام آدران دست بکار نبرده تماشاغي گرديد و خط بطلان بر کارنامه‌اي نياگان خویش کشيد - اگرچه بعد فتح فتح جنگ بتعلقه مرخص نمود اما وقارش از دلها برخاست - و اعتبار در ديدها نماد - در همان ايام (که عوض خان بهادر بنابر شلتاقش در مقدمه بازگردانيد برار ^(۲) دل بري داشت) باعث عزل او شده متهور خان بهادر خويشگي را بجایش نصب نمود - او بمجرد استماع اين خبر نزد نواب فتح جنگ (که در آن وقت متوجه ادوني بودند) شتافت اما ^(۳) دي نيافت - برگشته بقصبه پريمي محال جاگير خود (که درازده گروه پتهري سمت) آمده فرزندش نمود - و در محلات مشروط فاندیر مزاحم عمل گرديد - هرچند خان منصوب در اصلاح کوشيد از جهالت و ناداني براه نيامد - و آخر کار خود را در قيد او داده مدتي زنداني ماند - چون پسرش مقرب خان (که در احوالش نيز اشعاره باین سرگذشت رفته) بنوکري سرفراز گرديد باستشفاع او رهائي يافته ديهات پنجاه هزار روپيه از بالکفذه باخراجات او مقرر شد

(۲) نسخه [ب] دل بري داشت (۳) نسخه [ب] پريمي (۴) در

و مدتی دست نگر پسر بسر برده چون از دست او بجان آمده بود در سال ششم محمد شاهي خود را بخجسته بنیان رسانیده دست التجا بدامن معاضدت و مساعدت عوض خان بهادر زده ببکالی جاگیر و منصب امیدوارها اندوخت - درین اثنا آصف جاه از هندوستان قدم فرمود - و جنگ مبارز خان در میان آمد - باقتضای وقت استمالیت تازه یافته کمر رفاقت بمیان عزیمت بر بست - و تهیه سرانجام روزی چند در شهر مانده به آمد - چون از ادبار زدگی و ذلت کشی پی در پی عقل و هوش باخته مسخ شده بود از خام خیالی ورق برگردانده راه برگردانید - ربایوار و شبگیر بمبارز خان (که مخفی دینهان سلسله جانبان عهد و پیمان شده بود) در پیوست - روز جنگ بے آنکه تلاش و آرزوی از سر زدن بآب تیغ مخالفان نقش هستی او از صفحه روزگار محو و ناپییز گشت - و کان ذلک فی سنة (۱۱۳۷) سبع و ثلثین و مائة و الف *

• امین الدوله امین الدین خان بهادر - منجھلی *

از شیخ زادهای قصه مذکور است - که از دارالخلافه شرقی شمالی واقع شده - نسبش به تمیم انصاری می‌رسد - خان مذکور آنحضرت ملازم پیشگی بنوکری جهاندار شاه عزافتحار اندوخت - و در عهد محمد فرخ سیر داخل یسارلان گردید - و در عهد فردوس آرامگاه پیش آمد نموده بهایه میرتوزکی مرتقی شد - و رفته رفته بمنصب

چهار هزارى و پستىر بپايه شش هزارى شش هزار سوار و خطاب
امين الدوله و عطاي محال سنبهل بكامل سه لكر و پيه در تيول لوى
نامورى بوافراخت - مشغوف يار باشي و عيش پرستي بود - در
همان عهد بعد رفتن نادر شاه از هندوستان روانه ملك عدم گشت
عمارت و باغ و سرا در موطن خود بسيار بكيفيت بنا نهاده - از
پسرانش امين الدين خان و ارشد خان نام و نشانه داشتند *

*** اعتماد الدوله قمرالدين خان بهادر ***

مير محمد فاضل نام پسر اعتماد الدوله محمد امين خان
بهادر است - اواخر عهد خلد مكن بمنصب در خور و خطاب قمرالدين
خان نامور گرديده در عهد محمد فرخ سير بمنصب عمده و بخشىگرى
احديان مرتقى گشته در سال چهارم با عبدالصمد خان دلير جنگ
بمهم كرد تعيين يافت - و سال اول جلوس فردوس آرامگاه بعد
گشته شدن حسين علي خان (كه غيرت خان همشيره زاده اش باتفاق
مردم باره بر لشكر پادشاهي هجوم آورد) نام برده آثار دلادري
بظهور رسانيده پستىر بمنصب شش هزارى شش هزار سوار و تفويض
تعلقه بخشىگرى دوم از گذاشتن پدر خود و داروغگى غصل خانه
ضميمه تعلق احديان مدارج ترقى پيمود - و چون پدرش بدار القرار
شتافت اگرچه براى وزارت نظام الماك آصف جاه از دكن طلب
حضور گرديد از باضافه منصب و خطاب اعتماد الدوله سر بلندي

اندرخت - چون اصف جاه بعد تفویض وزارت صحبت خود
کوک ندیده دل از بودن حضور برگرفت و بتقریب بدکن معادت
نمود تعلقه وزارت در سنه (۱۱۳۷) هزار و یکصد و سی و هفت
هجری بنام او قرار یافت - مدت‌ها بعیش و سرور گذرانید - یکبار
در سنه (۱۱۴۷) هزار و یک صد و چهل و هفت هجری (که بالاجبی او
مرهته در ضاع مالوه هنگامه بردا کرد) او باتفاق خاندوران هریکه با فوج
علیهده تعیین شد - و چهار جنگ غالبانه کرد - و مقدمه بصلح
انجامید - و بار دوم همراه پادشاه بمهم عالی محمد خان (دهیاء) که
آثار طغیان بظهور آورده بود) از شاه جهان آباد برآمد - او برغم
عمده الملک و صفدر جنگ واسطه افغان مزبور شده بملازمت
پادشاهی آرد - و دفعه سیوم همراه شاهزاده (که بعد سلطنت
باحمد شاه ملقب گشته) با فوج بسیار بارادگ مقابله احمد شاه
درانی (که از لاهور اینطرف آمده بود) تا سرهزد رفت - روزیکه
مقابله قرار داده بودند ناگاه گوله اجل از توپخانه قضا بار رسید
و مطابق سنه (۱۱۶۱) یکهزار و یکصد و شصت و یک هجری بدار
باقی پیوست - فراغت درست بود - و بحسن خلق و شیوه تواضع
و فیض سانی نامی بذیکه بر آورده مقبول خاطر مغیر و کبیر گردید
دادار اذیت هیچ کس نشد - املاک پدرش (که بعضی بتعدی
بتصرف آمده بود) قیمت راجبی نموده تنمه بمالکان (سانید
و هرکه بفردخت راضی نشده مسترد گردانید - ادب محبول

(باب الالف) [۳۶۰] (مأثر الامرا)

مهاجش بود - گویند در ایام (که آصف جاه بدار الخلافه میرفت) نظر
بکلان سالی او با وصف وزیر بودن برای خدمت او بر می خاست
بعد در گذشتن او پسرش میرمذو چابک دستی بکار برده با چند هزار
سوار بر سر اعدا تاخت - و آنها را قسمی از میدان برداشت که راه
وطن پیش گرفتند - بدین تقریب بخطاب معین الملک رستم همد
مخاطب شده صوبه دار لاهور و ملتان گشت - و در سنه (۱۱۶۲) هزار و
یکصد و شصت و در هجری (که شاه درانی از کابل متصل لاهور وارد
شد) جنگ سهل بمیان آمده بصلح انجامید - شاه بدستور نادر شاه
از سیالکوٹ و گجرات و ادرنگ آباد و پرسرور چهار محال پیشکش خود^(۲)
مقرر کرده برگردید - و در سنه (۱۱۶۵) یک هزار و یکصد و شصت
و پنج هجری باز بلاهور رسیده تا چهار ماه جنگ داشت - و بذناق
آدینه بیگ خان و کورامل نوکران خود مغلوب گردیده بملازمت
پیوست - شاه از جانب خود نایب لاهور مقرر کرده مراجعت نمود
معین الملک سنه (۱۱۶۷) هزار و یکصد و شصت و هفت هجری
در زمی بشکار رفت - و طعام خورده درد احشا بهم رسید - از اسپ فرود
آمده خواست قی کند - نشد - و دست هم اجابت نکردید - ناگاه
جان بحق سپرد - و سزد حکومت لاهور شاه بزام پسرش (که در ساله
بود) کرده فرستاد - بنابر صغرسن او مادرش مستوای بر سه مات
بود - ازین جهت رفقا متذفر شدند - درین ضمن پسر مذکور باجل

(۲) نسخه [ب] از تله و سند و سیالکوٹ (۳) نسخه [ا] بر سرور *

طبعی فوت نمود - و حکومت بخود بیگم یعنی مادر طفل مزبور عاید شد - بعد چندی خواجه عبدالله خان پسر عبدالصمد خان بیگم را قید نموده زیارت صوبه از شاه طلب داشت - و از هنگام تنخواه سپاه پای استقامت او از جا رفت - و کار بیگم رجوع گرفت - پس ازان میرزا جان نامی جماعه دار بیگم را مقید نمود - و آخر بصلح منجر شد - پسر عمادالملک بر لاهور دریده بیگم را بقید آورد چنانچه در احوال عمادالملک مفصل پیرایه نگارش پذیرفته - و پسر دیگر اعتمادالدوله انتظامالدوله خانخانان است - که در عهد احمد شاه بتعلقه وزارت از تغیر مقرر جنگ سرفراز شد - و سنه (۱۱۹۷) هزار و یکصد و شصت و هفت هجری بدست اقارب خود کشته گردید و یکی از پسرانش فخرالدوله است - که یک سال قبل از تحریر وارد دکن گشته در رفاعت نظام الدوله آصف جاه می گذراند - بحال محرز این ادراک مهربانی دارد - دیگر اخلاف هم ازو باقی مانده *

• امیرالامرا فازی الدین خان بهادر فہروز جنگ *

پسر کلان نظام الملک آصف جاه و برادر ایمانی نامر جنگ است نام اصلی او میر محمد ہذا - پیوند خویشی با قمرالدین خان وزیر داشت - پدر او را از مغر سن بحضور فردوس آرامگاه گذاشت - در آنجا نشو و نما یافته ابتدا ببخشش گری احدیان سرفرازی پذیرفت - و در سنه (۱۱۵۳) هزار و یک صد و پنجاه و سه هجری (که پدرش بانقال خاندوران بخدمت میر بخششگری سرفراز شده بدکن آمد)

(باب الف) [۳۶۲] (مائراامرا)

از بنیابت تعلقه مزبور بدایه بلندرتبگی برآمد - و پس از فوت پدرش در عهد احمد شاه قریب سه سال سادات خان میربخشی بود - پستر تعلقه مرقوم و خطاب امیرالامرائی بنام او قرار یافت پس از شهادت ناصر جنگ خاطرش بحکومت ملک دکن کشید اتفاقا دران ایام (که ایاجی شاه درانی (سیده بود) مفدر جنگ ماهار راو هولکر را حسب ایماى پادشاه بوعده مبلغ خطیر همراه گرفته بحضور آمد - و پیش از رسیدن او جارید خان پیغامهای شاه را قبول نموده ایاجی را رخصت نمود - مفدر جنگ حیران شد که هولکر را چه علاج نماید - امیرالامرا با هولکر اتفاق بسته او را برین راضی ساخت که صوبه داری دکن بنام امیرالامرا مقرر شود - او دست از تقاضای زرموعوده خواهد برداشت - لهذا از پیشگاه سلطنت بصوبه داری دکن و خطاب نظام الملک سرعزت برافراخت - پستر سند صوبه خاندیس بنام مرهته بمهر خود کرده داده بامید اعانت آنها در عین برسات گل ولای صوبه مالوه طی کرده وارد بلده برهان پور گردید - پستر بارزنگ آباد آمده هفده روز توقف نمود - و بمرگ مفاجات (که طعام خورده بمستراح رفت - و برآمده قی کرد) مطابق سنه (۱۱۶۵) هزار و یکصد و شصت و پنج هجری بمملک بقا پیوست استعداد علمی داشت - و آخرها همتی در مزاج او بهم (سیده بود پسرش غازی الدین خان ثالث است - که خطاب عمادالملک یافته و احوالش جداگانه سمت اتمام پذیرفته *

• ابوالخیر خان بهادر امام جنگ •

از شیخ زادهای فاروقی سمت - نسبش بشیخ فریدالدین شکرگنج^(۲)
میرسد - وطن املع بزرگانش^(۳) میرپور سرکار خیرآباد اودهه است^(۴)
از چندے بشکوه آباد سکونت گرفته بشکوه آبادی زبان زد گشت
پدرش شیخ بهاءالدین در عهد خلدملک بمنصب و تعلقه مدارت
و احتساب شکوه آباد سرفراز بود - نامبرده ابتدا بمنصب سه صدی
سربانگ گردیده مدتی برفاقت مرحمت خان در شادی آباد ماند و
صوبه مالوه بود - سالی (که نظام الملک آصف جاه از مالوه عزیمت
دکن نمود) نام برده مرافقت او گردید - چون مرد سپاهی کار دیده
و درین مقدمات رای درست داشت منظور نظر تربیت گردیده در
بزم مشورت دخیل گشت - و بمنصب در هزار و پانصدی و خطاب^(۵)
خانی و عطای جاگیر در خور عز امتیاز یافته بفوجدار^(۶) بنی نگر
عرف اُتُور قوال قامت لیافت آراست - چون در سنه (۱۱۳۶) هزار
و یکصد و سی و شش هجری آن امیر بے نظیر از دارالخلافه مراجعت
بدکن نمود خواجم قلی خان قلعه دار دهار و فوجدار ماند و صوبه مالوه را
همراه گرفته خان مذکور را در انجا گذاشت - پستتر (که قطب الدین
علی خان پنکووی بتعلقات مزبوره از حضور منصوب گردید) نام برده
پیش آصف جاه آمده چون نظم صوبه خاندیس بحفیظ الدین خان

(۲) در [بعضی نسخه] رحمه الله علیه میرسد (۳) نسخه [ب] بهاکانش (۴)
در [بعضی نسخه] راهر پور یا رامان پور (۵) در [بعضی نسخه] بنی نگر عرف اُتُور

مقرر شد تعینات او گردید - و در تنبیه افواج مرهته آوردن نمایان
 بظهور آورد - رفته رفته از اصل و اضافه بمنصب چهار هزار و دو هزار
 سوار و خطاب بهادر و عطای علم و نقاره را بمنصب اعتبار برافراخت
 و گاهی بفوجداری گلشن آباد و لغت به نیابت خاندیس و چند
 بخدمت فوجداری سرکار بکلان نامزد گشت - و در عمل ناصر جنگ
 خطاب شمشیر بهادر یافته نایب صوبه خجسته بنیاد شد - و در عمل
 مظفر جنگ باز بفظامت خاندیس سربلندی پذیرفت - و در عمل
 ملاحت جنگ از اصل و اضافه بمنصب پانصد هزار و چهار هزار سوار
 و عطای پالکی چهار دار سربلند گشته بخطاب امام جنگ مخاطب
 شده در جنگ (که وقت دیوانی (اجه) رگه ناته داس با مرهته رو داد)
 سرکردگی مثل هراوی داشت - گویند بآرزوی شهادت دران جنگ
 جویای مرگ بود - اما بحسب اقتضای تقدیر بعد جنگ به نفر
 قلیله مطابق سنه (۱۱۶۶) هزار و یکصد و شصت و شش هجری
 با بعدم سرا گذاشت - مرد جری بود - در گفتگو بے باک - مفاسدت
 بمذکورات علمی هم داشت - سالی (که بابو نایک نام سردار مرهته
 جمعیت بسیار فراهم آورده برای گرفتن چوتمه کرنائک حیدر آباد
 بآن سمت شتافت) او با فوجی از سرکار تعیین شد - که رفته بانفاق
 انور الدین خان تعلقه دار کرنائک مذکور و عبدالنبی خان فوجدار کرپه
 و بهادر خان فوجدار کرنول به تنبیه او پردازد - چنانچه تاختن او بر
 فوج مقاهر و گرفتن اشیا و اسباب آنها قسمی (که شکست فاجعه

(مآثر الامراء) [۳۹۵] (باب الف)

یافته آن سردار دیگر برنخاست (زبان زد خاص و عام است - در پسر
ازد باقی ماند - کلانی ابوالبرکات خان بهادر امام جنگ - جوهر جرات
داشت - در جوانی در گذشت - و در مین شمس الدوله ابوالخیر
خان بهادر تیغ جنگ - که در حالت تحریر مورد عذایت نظام الدوله
آمف جا است - و بمنصب پنج هزار سوار و علم و نقاره
و تیوادی محال یلغرب صوبه بیدر سرافراز - اخلاق حمیده و توفیق
کلمه الخیر دارد *

• ابو المنصور خان بهادر صفدر جنگ •

میرزا مقیم نام خواهر زاده و خویش برهان الملک است - پدرش
خطاب سیادت خان داشت - نام برده پس از فوت خسر از پیشگاه
فردرس آرامگاه بنظم صوبه آورده مامور گردید - و به تنبیه مفسدان
آن جا پرداخته منقاد ساخت - و در سنه (۱۱۵۵) هزار و یکصد و
پنجاه و پنج هجری بر طبق حکم پادشاه بکومک علی دردی خان ناظم
صوبه بنگاله (که افواج مرهه در اینجا غبار فساد برداشته بود) بعظیم آباد
پنه شتافت - در جلدی آن قلعه رهتاس و چنانچه بار مرهمت شد - چون
نظم مذکور متوهم شده حکم پادشاه متضمن موقوفی کومک رسانید
از بصوبه خود مراجعت کرد - و سنه (۱۱۵۶) هزار و یکصد و پنجاه
و شش هجری حسب الطلب بحضور آمده بانضمام داروغگی توپخانه
چهارا شادت برافروخت - و سنه (۱۱۵۹) هزار و یکصد و پنجاه و نه
هجری صوبه آله آباد نیز از انتقال عمده الملک امیر خان بوی قرار

فت - و در سال (۱۱۶۱) هزار و یکصد و شصت و یک هجری (که
 شاه درانی از قندهار قاصد هژد گشته از لاهور این طرف آمد) او
 بر وفق حکم پادشاهی همراه سلطان احمد شاه تا سرهند شتافته پس از
 کشته شدن اعتماد الدوله قمرالدین خان پای استقامت محکم داشته
 تردد شایسته بظهور آورد - تا آنکه شاه درانی معارفت نمود - چون بعد
 یک ماه از آن بیست و هفتم ربیع الثانی سنه مذکور فردس آرامگاه
 به نعیم جاودانی پیوست و احمد شاه پادشاه بر تخت سلطنت
 نشست و در ایام معدود خبر ارتحال آصف جاه از دکن رسید
 صفدر جنگ بخاطر جمع خلعت وزارت پوشید - از آنجا (که با علی
 محمد خان (رهله خاطر پری داشت) قائم خان بنگش را بر سر
 سعد الله خان پسر (رهله مزبور تحریک کرد - چون قائم خان با برادران
 بتفصیل (که در احوال پدر او محمد خان بنگش ثبت یافته) کشته شد
 پادشاه را برداشته بر سر احمد خان بنگش برادر قائم خان برده
 تقاضای اموال قائم خان نمود - پادشاه در بادله کول توقف فرمود
 و صفدر جنگ بدریا گنج (که فرخ آباد از آنجا بیست کره است)
 شتافت - مادر احمد خان آمده بر شصت لک روپیه معامله انفصال
 کرد - پادشاه معارفت بدار الخلافه فرمود - و صفدر جنگ برای
 تحصیل زر قرار داده قدری توقف ورزیده بضبط محالات متعلقه
 احمد خان پرداخت - و نواری نامی را از قوم کایتهه (که ابتدا در
 سرکارش نوکر کمزربه بود - و رفته رفته ترقی پیدا گشته نایب هوید

(مآثر الامراء) [۳۶۷] (باب الاف)

اورده گردید) در قنوج داشته خود بحضور آمد - نام برده در هنگامه
افغانه بکار آمد - صفدر جنگ با اجتماع فوج پرداخته با اتفاق سورجمل
جاث بر سر احمد خان بنگش شتافت - و معرکه کارزار آراسته شکست
فاحش یافته سنه (۱۱۶۴) هزار و یکصد و شصت و سه هجری
بدارالخلافت رسید - درین ضمن احمد خان بنگش در صوبه آله آباد
و اوده گرد فساد برداشته از نهب و غارت و سوختن مکانها دقیقه
فرد نگذاشت - لهذا صفدر جنگ در سال دیگر با ماهار هولکر و جی ابا
سندھیه (که هر دو سردار معتبر مرهته بودند) اتفاق جسته بعزیمت
مقابله احمد خان کمر همت چسبست - این مرتبه هزیمت
بر افغانه افتاد - آنها رفته در دامن کوه مداریه (که شعبه ایست از کوه
کمالون) پناه گرفتند - و آخر بهجز گرائیده خاطر خواه صفدر جنگ
صلح قرار یافت - درین اثنا (که آمد آمد شاه درانی از لاهور
بجانب دهلی زبانزد شد) او بموجب فرمان پادشاه هولکر را بوعده
زر خطیر همراه گرفته سنه (۱۱۶۵) هزار و یکصد و شصت و پنج هجری
بدارالخلافت آمد - چون جاید خان بهادر خواجه سرا (که مدار علیه
سلطنت بود) با قلندر خان ایلچی شاه درانی دارو مدار کرده ادرا
برگردانید صفدر جنگ داخل بلده شده از انجا (که با خواجه سرای
مذکور دایمی نداشت) در بیکه بخانه اش وارد گشته بود ادرا از هم
گذرانیده مهمات سلطنت بقبضه اقتدار در آورد - و پس از آن پادشاه
بتحریک انتظام الدوله خانخانان پسر قمرالدین خان باد پیغام کرد

داروغگی غسل خانه و توپخانه را بگذارد - او بمطلب پی برده
 روزی چند خانه نشین شده درخواست رخصت تعلقه نمود - چون
 منظور نگردید بے رخصت برآمده بر در کروهی بلده مزبور توقف
 گزید - و هر روز فساد در قد کشیدن بود - تا آنکه مفدر جنگ شاهزاده
 جعلي را بتوزکي برداشت - و احمد شاه تعلقه وزارت از تغیر او
 بانتظام الدوله مقرر فرمود - و عماد الماک بمحاربه مفدر جنگ
 برخاسته تا شش ماه جنگ در میان بود - آخر بوساطت انتظام الدوله
 بقرار بحالی صوبه آله آباد و اوده صلح صورت گرفت - مفدر جنگ
 بتعلقه خود عازم گردیده هفدهم ذي الحجه سنه (۱۱۶۷) هزار و یکصد
 و شصت و هفت هجری در گذشت - پسرش شجاع الدوله است
 که ترجمه اش جداگانه سمت ایراد پذیرفته *

* آصف الدوله امیر الممالک *

سیومین پور نظام الماک آصف جاه است - نام اصلی او سید
 محمد - در حین حیات پدر بخطاب خانی و اسم ملابت جنگ بهادر
 مخاطب گردیده بصوبه داری حیدرآباد اختصاص گرفت - و پس
 از فوت پدر چون نامر جنگ شهید برای دفع فتنه مظفر جنگ
 متصل بذریه پهلچری شتافت از نیز همراه بود - پس از وقوع شهادت
 ناصر جنگ باتفاق مظفر جنگ مراجعت نمود - چون در اثنای
 راه مظفر جنگ بر دست افغانه کشته شد از انجا (که او نسبت
 بدیگر برادران کلان سال بود) بر مسند حکومت نشست - و از حضور

احمد شاه پادشاه باضافه منصب و خطاب آصف الدوله ظفر جنگ
 پیرایه امتیاز یافت . و ثانیاً لقب امیر الممالک افزوده شد . - راجه
 رگهناثه داس (که مدار مهمات او بود) جمع از کلاه پوشان فرانچیس را^(۲)
 (که همراه مظفر جنگ کمر عزیمت بسته بودند) دلدھی نموده رفیق
 ساخت . و بارنگ آباد رسیده سنه (۱۱۹۴) هزار و یکصد و شصت
 و چهار هجری بمملک مرهته شتافته بآنها بقتال پرداخت . آخر صلح
 بمیان آورده بعیدر آباد رفت . و در اثنای راه رگهناثه داس بدست
 سپاه ملازم کشته گشت . - و رکن الدوله سید لشکر خان وکیل مطلق
 سرکار او شد . و سال دوم (که غازی الدین خان فیروز جنگ برادر^(۳)
 کلانش بصوبه داری دکن مامور شده باتفاق مرهته بخجسته بنیاد
 (رسید) اگرچه او در چند روز گذشت اما مرهته بدستاریز اسناد او اکثر^(۴)
 ملک خاندیس و بعضی محالات صوبه خجسته بنیاد کشیده گرفته
 کارهای خانگی او مدت حکومتش منوط برای کار پردازان بود . - چون
 سند صوبه داری دکن بنام برادر او نظام الدوله آصف جاه (که از سابق
 بنام وایعهدی دخیل امور مملکت بود) از پیشگاه سلطنت مدور یافت
 ناچار او را بمنجه برنشانند . و در حبس گاه مطابق سنه (۱۱۷۷) هزار
 و یکصد و هفتاد و هفت هجری انتقال نمود . و شهرت یافت که
 نگهبانانش کشتند .

(۲) نسخه [ب] فرا - دس (۳) در [بعضی نسخه] سال دوم آن که (۴)
 در [بعضی نسخه] در گذشت .

* اسمعیل خان بهادر پنی *

پدرش سلطان خان بصیغه جماعه داری میگذرانید - صبیغه او
 پسر مست خان منسوب بود - و او پسر عظمت خان است - که در
 جنگ سید دلادر علی خان (و بر روی فیل عضدالدوله عوض خان^(۲)
 پیاده شده جان فدا کردید - پسر سر مست خان و سلطان خان برتبه
 جاگیر داری مرتقی گشتند - اسمعیل خان با هزار سوار بشیوه اژی
 در سرکار ملائمت جنگ و نظام الدوله آصف جاه نوکر بود - چون طالعش
 عروج داشت رفته رفته بخیابت نظامت و متصدی گری محالات
 صوبه برار چهره عزت برافروخت - چون با جانوجی بهوسله (که در آن^(۳)
 وقت تعلقه دار صوبه مذکور از جانب مرهته بود) از سابق معزفت
 داشت بگمدار و مریز نقش عمل داری را درست ساخت - و مدتها
 اوراق و فاتق مهمات آنجا ماند - آخرها بذابراعتیاد بمکیفات دمانش^(۴)
 از کار رفته آثار خود سری بعمره ظهور در آورد - و این معنی باعث
 وحشت مزاج نظام الدوله آصف جاه گردیده تادیب او مصمم فرمود
 و سالی (که جهت تذبیه پسران رگهوجی بهوسله سمت ناکپور نهضت
 نمود) اگرچه نامبرده کشته شدن رکن الدوله کار پرداز سوکار آن نوین
 باند مکان را توطیه اصلاح شمرده خود را با جمعیت قلیل متصل
 لشکرش رسانید التفات نیافته حرفهای غضب شنید - خواست بمکان

(۲) نسخه [ب] غوث خان (۳) در [بعضی جا] بهوسله نوشته (۴)

نسخه [ب] ازدیاد بمکیفات

خود برگردد - درین ضمن فوجی (که بر سرار تعیین شده بود) نمودار
گردید - ناچار با سی چهل سوار (که در آن وقت شرط رفاقت
داد نمودند) اسب بمیدان نبرد تاخته مغوف بر قنداران را برهم زده
در میان فوج سواران در آمد - بهر که میرسید شمشیر هواله میکرد
چون بدنش جراحت بسیار داشت در وسط فوج رسیده از اسب
در افتاد - و مطابق سنه (۱۱۸۹) هزار و یکصد و هشتاد و نهم هجری
چان بجان آفرین سپرد - پسرانش ولایت خان و بهلول خان مورد
قرع شده محال بالا پور و بدیندره بی بی و کرنج گانون صوبه یرار
بجاکیر یافتند - و با جمعیت بنو کوری می پردازند *

* حرف الباء *

* میرام خان خاخانان *

بعده واسطه بعلي شکر بیگ بهار او (که از اعظم طوئف ترکمان
قراقوئیلو ست) میرسد - در زمان ارتجاع دولت این سلسله مثل
قرا یوسف و پسرانش قرا سکندر و میرزا جهان شاه (که بسلاطنت عراق
عرب و آذر بایجان رسیدند) عالی شکر بیگ ولایت همدان و دینور
و کردستان اطاع یافت - تا حال آن ولایت بقلمرو عالی شکر مشهور است
پسرش پیر علی بیگ در زمان حسن پادشاه آقا قوئیلو (که باستیصال^۳

(۲) در [بعضی نسخه] بجهان آفرین (۳) نسخه [ب] میر علی بیگ .

فراقوتیلو پرداخت) بکسار شد مان آمده نزد سلطان محمود میرزا
روز چند بصر برده بفارس شتافت - و با حاکم شیراز محاربه کرده
منهزم گشت - و در همان ایام بر دست امرای سلطان حسین میرزا
کشته شد - و پس از آن پسرش یار بیگ در زمان شاه اسماعیل صفوی
از عراق بر آمده در بدخشان سکونت گرفت - و از آنجا نزد امیر خسرو
شاه بقندز رفت - و پس از انقضای دولت او با پسر خود سیف علی
بیگ (که پدر بیرام خان باشد) ملازم بابر پادشاه گردید - بیرام خان
در بدخشان متولد شد - و بعد از فوت پدر ببلخ رفته تحصیل علم
می نمود - در شانزده سالگی بخدمت جنت آشیانی آمده روز بروز
در ظل عنایت تربیت می یافت - تا بمعادت قرب و مصاحبت
و امارت رسید - و در قضیه نامرضیه قنوج جان سپاریها کرده ^(۲) سنبل دریه
افتاد - و براجیه مترسین (که از زمینداران معتبر آن سرزمین بود)
در قصبه لکهنور التجا برد - چون این خبر بشیر خان (سید طلبداشت
در راه مالوه بار پدوست - شیرخان برخاسته معانقه کرد - و در جالب
خاطرش سخنان فریبنده گفت - و بتدریج بر زبانش گذشت - هر که
اخلاص دارد خطا نمیکند - بیرام خان در جواب گفت چنین اسمی
هر که اخلاص دارد خطا نخواهد کرد - و از نزدیک برهان پور بهزار گونه
بیقراری باتفاق ابو القاسم حاکم گوالیار فرار نموده سمت گجرات
را می شد - در راه ایلچی شیر خان (که از گجرات می آمد) آگاه گشته

(مآثر الامراء) [۳۷۳] (باب الباء)

کس فرستاد - و ابوالقاسم را (که بصورت وجته نموده داشت) ^(۲) همراه گرفت - بیرام خان از نیک ذاتی و جوان مردی بمبالغه گفت - که من بیرام خانم - ابوالقاسم مردمی بجای آورده گفت - این ملازم من است میخواهد که فدای من شود - دست ازین باز دارند - بیرام خان بدهن طریق نجات یافته بگجرات پیش سلطان محمود رفت - و ابوالقاسم را از ناشناسی از هم گذرانیدند - بارها شیر خان میگفت - که همان زمان (که بیرام خان گفت - که هر که اخلاص دارد خطا نمیکند) فهمیده بودم که با ما نمی سازد - سلطان محمود گجراتی نیز تکلیف رفاقت کرد - بیرام خان قبول نمود - و رخصت سفر حجاز گرفته ببندر مبارک سورت آمد و از آنجا بولایت هردوار شتافته بمزم ملازمت جذت آشیانی (۲) گرامی ولایت سنده گردید - تا آنکه هفتم محرم سنه (۹۵۰) نهصد و پنجاه در رقتی [که پادشاه از ولایت مالدیو مراجعت کرده در قصبه جون (که بر کنار آب سنده واقع است - و بکثرت حدائق و انهار ممتاز اکثر بلاد آنجا ست) طرح اقامت انداخته بودند] شرف قدمبوس دریافته مورد عنایت گردید - حسب اتفاق روزیکه داخل جون میشود پیش از ملازمت اول گذرش ^(۳) بر جنگ گاه افتاد - که فوج پادشاهی با ازغونیان محاربه داشت - بیرام خان خود را آماده جنگ ساخته مردانه کارزار کرد - چنانچه سپاه نصرت قرین متحیر ماندند - که همانا از جنود غیبی سمی - و چون ظاهر شد که بیرام خان اسم غریب از مردم

(۲) نسخه [ج] داشت گرفت (۳) در [اکثر نسخه] گذارش

برخاست - و در سفر عراق عمدۀ ملازمان و فاکیش بود - شاه ایران هم
 اورا بحسن فراست و تهذیب اخلاقی منظر نظر ساخت چون شاه
 عالی قدر بجهت انبساط خاطر جنت آشیانی گاه بزم جشن ترتیب
 میفرمود و گاه طرح شکار می انداخت و در (که صحبت چوگان بازی
 و تبق اندازی بود) اورا بخطاب خانی سرفراز کرد - بعد معارفت از
 عراق با منشور نصائح شاهي و فرمان موعظت بنیان همایونی نزد
 میرزا کامران رفته بفکر محکم خود چنان بخاطر آورد که بمیرزا (که
 نشسته باشد) هر دو منشور دادن مناسب نیست - و استاده تعظیم
 بجا آوردن از میرزا مستبعد - مصحف بدست گرفته برسم پیشکش
 آورد - میرزا بجهت تعظیم آن راست ایستاد - در آنوقت هر دو منشور
 گذرانید - و چون جنت آشیانی بعد فتح قندهار (که بموجب وعده شاه
بقزلباشیه سپرده) اراده تسخیر کابل مصمم کردند مأمور برای اهل و عیال
 ضرور بود - لهذا قلعه را جبرا از آنها گرفته حواله بیرام خان نمودند
 و بشاه معذرت نوشتند - که بیرام خان فدوی طرفین است - بار حواله
 کردیم - و چون در سند (۹۶۱) نهصد و شصت و یک بعضی فتنه سازان از
 جانب بیرام خان سخنان غیر موقع بپادشاه رسانیدند خود بقندهار
 آمدند - ظاهر شد که آنچه گفته اند از صدق پرتو نداشت - مورد
 توازش شد - و در یساق هذوستان عمدۀ جمیع سرداران و پیش قدمان
 معرکه در بوده به نیروی شهاب و جسارت فتحهای نمایان کرد
 خصوص در جنگ ماچھیواره - که بسرداری خود بمردم قلیل با افغانه

بسیار جنگ کرده غالب آمد - و سره‌زد و غیره پرگنات جاگیر یافته
بخطابه‌های عالیه (یار وفادار و برادر نیکو سیر - و فرزند سعادت مند)
اختصاص گرفت - و در سنه (۹۶۳) نهصد و شصت و سه باتالیقی
شاهزاده محمد اکبر ممتاز گشته به تنبیه سکندر خان سوز و انتظام مهم
صوبه پنجاب با شاهزاده تعیین یافت - و در همین سال دوم ربیع الآخر
روز جمعه (که عرش آشیانی در قصبه کلانور مضاف پنجاب بر تخت
جاوس نمودند) بیرام خان وکیل السلطنت شد - و حل و عقد امور
خلافت و (تق و فتن جنود نصرت برای صواب نمایان تفویض یافت
و بخطاب والای خانخازان کوس ناموری باند آرازه ساخته در مخاطبات
بخان بابا مخاطب گشت - و در سنه (۹۶۵) نهصد و شصت و پنج
با سلیمه سلطان بیگم (که جنم آشیانی در حیات خود با بیرام خان
دامزد کرده بودند) عقد ازدواج اتفاق افتاد *

از صبیحه میرزا نورالدین محمد و خواهرزاده جنم آشیانی ست
میرزا پسر علاءالدین محمد - و از پسر خواجه حسین - که بخواجهزاده
چغانیان شهرت دارد - و نبیره زاده خواجه حسن عطار - و ایشان
بیواسطه فرزند خواجه علاءالدین - که خلیفه خواجه نقشبند اند - صبیحه
شه بیگم دختر علی شکر بیگ جد سیوم بیرام خان (که در خانه سلطان
محمود بن سلطان ابوسعید بود) بخواجهزاده منسوب شده - بملاحظه
این نسبت گیتی ستانی دختر خود کلبرگ بیگم را بمیرزا انتساب

نمودند - و بدین مناصبتها این نصبت واقع شد - بیگم طبع موزون داشته مخفی تخلص میگردد - این شعر مشهور از دست * * شعر *
 * کاکلت را من ز مستی رشته جان گفته ام *
 * مست بودم زین سبب حرف پریشان گفته ام *

بعد فوت بیرام خان عرش آشیانی بیگم را بناح خود آوردند - در سال هفتم جهانگیری فوت کرد *

سبحان الله باین قرب و منزلت و آن استقلال و اقتدار و آن همه دانائی و معامله دانی و وفور اخلاص و عقیدت امور چند از نیرومندی تقدیر بر لوحه ظهور نقش بست - که مزاج عرش آشیانی از آن بزرگ منش منحرف گشت - و فی الحقیقه فتنه سازان حسد آگین از ناتوان بینی و خود غرضی یکم را بصدد رسانیده مزاج پادشاه نوجوان را برگردانیدند - و خوشامد سازان خانه برانداز طبع آن امیر کهن سال را از جا بردند - که آنچه بایست بمراعات آن نپرداخت - چنانچه در روز بیرام خان بکشتی سیر دریای جوش میکرد - یکم از فیلان پادشاهی از جوش مستی بآب درآمد بطرف کشتی دوید - اگرچه فیلان بزور تمام نگاهداشت اما خانخانان بتوهمی که داشت اضطراب بسیار نمود - و پادشاه بمراعات خاطر او فیلان را نزد او فرستادند از حفظ توره نکرده فیلان را گردانید - ازین حرکت نهایت مزاج پادشاه بر آشفت - و مفارقت او و ترک مدارا بدو تصمیم نمودند - چنانکه در سنه (۹۷۷) نهصد و شصت و هفت عرش آشیانی از آگره بمهانه

شکار در آن دهلی شدند - و در آنجا رسیده بطایب امرا احکام فرستادند
و شهاب الدین احمد خان باستصواب ماهم انکه بتمشیت مهمات ملکی
مامور شد - خانخانان میخواست خود را بهلازمت رساند - عوش آشیانی
پیغام فرستادند که درین مرتبه دیدنهای نخواهد شد - بهتر اینکه بحضور
نیاید - هر که برانزد که پادشاه بعزیمت صرف شکار برآمده چون
بسکندر آباد دهلی (سید بتروخیب ماهم انکه بشوق ملازمت مریم مکانی
ارخای عزان بدلهلی نمود - هیچ از جانب بیرام خان غباری بر حاشیه
خاطر نبود - اگرچه حساد و اشرار از ابتدا در فکر آن بودند) که طرح
دیگر بر روی کار خودها آورده مدعایاب شوند) و بقابو سخنر (که
موجب بی التفاتی شود) بحضور میگفتند خصوص ادهم خان و مادرش
ماهم انکه اما چون صفای عقیدت بیرام خان در مرآت ضمیر پادشاهی
منطبع بود آن حرفهای بی فروغ پذیرائی نمی یافت - لیکن چون
گفته اند *

* هر چند باغیاری عذایمت نظری هست *

* گوئیم بدیشان که سخن را اثری هست *

اهل عزان (که فرصت جو بودند) درین وقت کدورتها ذهن نهین
ساختند *

بالجماء ارم از راه درست اعتقادی خود اثاثه سلطنت را
با امرای عمده در آن حضور کرده درخواست سفر حجاز نمود - و باز
بوساس بد نفسان چند خود را بمیوات انداخت - و چون اداره فرج

پادشاهی بتعاقب او شهرت گرفت همه مردم پادشاهی ازو جدا شدند
او هم تمن توغ و علم و نقاره و سایر ادوات امارت مصحوب همین قلی
بیگ همشیر زاده خود بحضور فرستاد - و بامرا (که نامزد تعاقب^(۲)
شده بودند) نوشت - که من از همه دست برداشته ام - برای چه
تصدیع میکنید - مرا از مدتها زیارت عتبات عالیات نصب العین همت
بود - الحال سر رشته روائی مقصود بدست افتاد - ناچار امرا نیز
برگشتند - چون رای مالدیو راجه جودههور سر راه گجرات بود و با خان
نزاع داشت از ناگور به بیکانیر شتافت - و رای کلیان مل زمیندار آنجا
بقدم اخلاص پیش آمده لوازم مهمانداری بتقدیم رسانید - درین اثنا
شهرت یافت که ملا پیر محمد از گجرات رسیده بتعاقب مامور
شد - فتنه انگیزان مزاج بیروم خان بر شورانیدند - و قرار مخالفت
داده بپنجاب عذر تاب ساختند - و باز بفریب کلپتره سرایان
تیره بخت پرده از روی کار برداشته در به پنجاب گذاشت - و در
جمع مردم کوشیده بامرای اطراف نوشت - که اراده سفر حجاز
داشتم - لیکن چون معلوم شد (که ماهم انگه و غیره مزاج پادشاهی را
منحرف ساخته آراگن مرا بخود نسبت میدهند) لهذا بخاطر
رسید که یک دفعه سزای بد کرداران داده متوجه سفر مبارک شوم
و ملا پیر محمد شروانی را (که درینولا عام و نقاره یافته متعهد
اخراج من گشته) دریابم *

بالجمله همین چیزها باعث برآشفته‌گی او شده مغلوب غضب گردید - و نتوانست خود را بازداشت - مفتنان هم فرصت دیده زیاده تر مزاجش را بشویش آوردند - بهر تقدیر چون بغی خانخانان باعلان رسید عرش آشیدانی اتکه خان را منقلا ساخته خود هم متعاقب از دهلی برآمدند - دران وقت خانخانان در گرفتن جالندهر اهتمام داشت - آمدن اتکه خان معلوم کرده بمقابله شتافت - و بعد محاربه سخت خانخانان هزیمت یافته در تلوار (که جائی ست مستحکم در کوه سواک) برآجه آنجا راجه گنیش پناه جست - چون میست و مول موکب اکبری بذواحی کوهستان رسید مردم پیش آهنگ او از قلعه برآمده جنگ نمودند - گویند دران زد و خورد سلطان حسن خان جلایر از لشکر پادشاهی کشته شد - و سر او را بریده نزد خانخانان بردند - بے اختیار گریسته گفت زندگی من گرای آن نمیکند که باعث خون این قسم جماعه شوم - بتأسف تمام جمال خان غلام خود را بحضور فرستاده درخواست عفو جرائم نمود - عرش آشیدانی منعم خان را با امرای دیگر درون کوه فرستاد - که بعد درسمت طمانیذت افزلی خاطر بیرام خان شده بملازمت بیدزد - در ماه محرم سنه ۹۹۸ (نهصد و شصت و هشت سال پنجم خانخانان بهوای اردر رسید - جمیع امرا پذیرفته گشته باعزاز تمام آوردند - و چون دوبر آمد (پاک در گردن انداخته سرپای پادشاهی گذاشت - و به های های گریست - عرش آشیدانی

از کمال رأفت در آغوش گرفته رو پاک از گردن او برداشتند - و پرسش احوال فرموده بدستور معین حکم نشستن فرمودند - و خلعت فاخره (که در بر داشتند) الثقات فرموده رخصت زیارت اماکن شریفه دادند چون بشهر یمن متعلقه گجرات (که پیش ازین بمهر رواله موسوم بود) رسید چند روز جهت آسایش محمل اقامت کشاد - در آن ایام موسی خان فولادی حاکم آن شهر بود - و طوائف افغانان بر سر او جمع آمدند از آن جمله مبارک خان لوحانی (که پدر او در جنگ ماچهیواریه بقتل رسیده بود) انتقام بخاطر آورد - و نیز زن کشمیری سلیم شاه با دختره که از او بود همراه قافله بیروم خان عزیمت حجاز داشت و مقرر شده بود که به پسر بیروم خان نسبت نمایند - ازین رهگذر هم افغانان شورش داشتند - (روز جمعه چهاردهم جمادی الاول سنه مذکور بیروم خان بسیر کولایه (که سمرگاه آن شهر است - و سپس انگ شهرت دارد - چه هزار بتخانه در رویه آن حوض است) رفته - در وقت فرود آمدن از کشتی آن جاهل چنان دانمود که برای دبدن آمده وقت ملاقات خانجره حواله کرد - که کارش تمام شد - درین وقت نلمه (الله اکبر) بر زبان خانخانان رسیده ازین عالم در گذشت و بسماعت شهادت (که از مدتها بدعا میخواست - و از اهل الله استدعا میکرد) فایز گردید - گویند حجامت و غسل (روز چهار شنبه بزمیت شهادت از سالها ناغمه نمی کرد - چنانچه در زمان استقلال یکی از سادات سادۀ لوح این را شنید - و در مجلس او برخاسته گفت - به نیت

شهادت نواب فاتحه خوانیم - تبسم کرده گفت - میر این چه

غم خواری ست - شهادت میخوانم - اما نه باین زودی *

القصه از وقوع این سانحه هر کدام از ملازمان بجائ شتافت

و بیروم خان در خاک و خون افتاده - جمع از فقرا قالب خونین ادر

برداشتند حوالی مقبره شیخ حسام (که از مشائخ آنجا بود) بخاک

سپردند - و بعد ازان بسعی حسین قلی خان خانجهان بمشهد^(۲)

مقدس مدفون گشت - تاسم اسلان مشهدی در تاریخ این واقعه

گوید - و گویند او پیش ازیں سانحه بمدتی در خواب دریافته

گفته بود *

* بیرم بطواف کعبه چون بست احرام *

* در راه شد از شهادتش کار تمام *

* در واقعه هاتقی پی تاریخش *

* گفتا که شهید شد محمد بیرام *

نعمش خان را بدهلی نقل نموده حسب وصیت در سنه (۹۸۵)

نهمصد و هشتاد و پنج بمشهد رفویه بردند - بیرام خان در شعر بسیار

درست سلیقه بود - تصائد غرا و در اشعار استادان دخلهای بجا دارد^(۳)

و آنها را جمع نموده دخلیه نام کرده - گویند زمانه (که بیرام خان در وفات

بود) جنت آشیانی این رباعی نوشتند *

* رباعی *

(۲) در [بعضی نسخه] حسن علی خان (۳) در [بعضی نسخه] تصائد

فرا دارد - و در اشعار استادان دخلهای بجا *

* ای آنکه انیس خاطر مکزونی *

* چون طبع لطیف خویشتن موزونی *

* بے یاد تو من نیم زمانے هرگز *

* اما تو بیاد من مکزون چونی *

* بیرام خان در جواب نوشت *

* رباعی *

* ای آنکه بذات سایه بیچونی *

* از هر چه ترا وصف کنم افزونی *

* چون میدانی که ببتو چون میگذرد *

* چون می پرسی که در فراقم چونی *

گویند شبیه همایون پادشاه با خان مخاطبه داشت - و او را غفلت دست داد - فرمودند بتو میگویم - خان متذبه شده گفت پادشاهم حاضر - لیکن شنیده ام که در ملازمت سلاطین حفظ چشم و در خدمت دریشان نگاهداشت دل و پیش علما پاسداری زبان باید کرد - درین فکر بودم - که چون در حضرت هرسه چیز جمع شده - کدام یک را توانم نگاهداشت - پادشاه را این لطیفه او بداده خوش آمد (۲) تحسین نمودند *

صاحب طبقات اکبری نوشته که بیست و پنج کس از ملازمان بیرام خان بمنصب پانجهزاری رسیده صاحب علم و نقاره شدند حق این ست که بیرام خان بفضل و کمال و صلاح و تقوی و همت

و کرم آراستگی داشت - و مدبر شجاع و کار دان قوی دل بود - نظر بر اسباب ظاهر حق عظیم برین خانواده عالیله قیاموریه ثابت کرد در چنین تخیال ایام [که هنوز سلطنت همایون پادشاه انتظامه نگرفته بود که از میان رفت - و پادشاهزاده خورده سال ناکجریه کار - سوی پنجاب تمام مالک از تصرف بدر رفته - افغانان با آن همه کثرت و هجوم بدوئی سلطنت لوای انا و لاغیری می افراشتند - و در هر گوشه و کنار واقعه طلبان طبل مخالفت می زدند - امرای چغتیه (که دلدۀ اقامت هندوستان نبودند) مشورت رفتن کابل میدادند - مبرزای سایمان قابو یافته در کابل خطبه خود خواند] بمحض نیروی جگرداری و ثبات پائی و حصن تدبیر مایه و فکر رضیه بیروم خان آب رفته بجز آمد - و سلطنت را استقراری بهمرسید - عرش آشیانی هم با انواع دلجوئی و نوازش جمیع مهمام مفوض بدو داشته قسمها ازو گرفت - که آنچه مناسب و صلاح کار باشد بعمل آرد - مدهنده و مراعات کسی منظور نباشد - و از لومنت لایم نترسد - و این مصرع خواند *

* مصرع *

* درست گرد درست شود هر دو جهان دشمن باش *

چون روز بروز اقتدار و تسلط خانخانان زیاده تر شد خار خار حسد در دلها شکست - ناتوان بیذات حسد پیشه به شقیقه سازی و زمامی دروغ و راست را با هم می یافتند - و یکی را بصد رسانیده مزاج پادشاهی منحرف می ساختند - خانخانان هم در اقتدار و استقلال

خود دیگرے را بچشم اعتبار نیاورده اعتنا بشان آنها نمی کرد
 اما بد مظنکی و توهم بخود راه داده بود - که زود از جا در می آمد
 پس از برهم زدگی هم خانخانان اصلا اراده بغی نداشت - بمحور
 ابلاغ پیغام پادشاهی (که میر عبداللطیف قزوینی آورد) ائاثه و اسباب
 امارت بحضور فرستاده اراده سفر عجاز نمود - فتنه اندوزان طرفین
 نگذاشتند - مخالفان بزمینداران سر راه نوشتند - که نگذارند بسلامت
 بدر رود - و موافق باغرا و اغوا پرداخت - که مردمی (که در هیچ مرتبه
 نبودند) برانداختن شما را بحسن تدبیر خود بسته بکامیابی نازش
 نمایند - و شما را با این همه حقوق بذلت و خواری برآورد - مردن
 بذا موس به از زیستن بعار است - و بجای رسانیدند که موجب خسار
 و نکال ار گردید • فکته • آدمی را خویشتن بینی و حب جاه بروز بد
 می نشاند - و در مهالک و آفات می اندازد - ازین است که هب دنیا
 راس الخطایا سنت •

* بیت *

* آفت سرور برگ هوس آرائی جاه است *

* سر باختن شمع ز سامان کلاه است *

* بهادر خانی شیبانی *

محمد سعید نام - برادر خانزمان علی قلی خان - و از امرای
 پانجهزادگی اکبری است - در وقت نهضت الویه همایونی بتسخیر
 هندوستان زمین داور بدو تفویض یافته بود - بعد چندی از بدسرشتی

(مآثر الامراء) [۳۸۵] (باب الباء)

هوای گرفتن قندهار در سرش پیچید - و خواست که بمکر و خدیعت
کار پیش برد - میسر نشد - ناچار ارباش واقعه طلب کرد آورده آماده
جنگ و جدال گشت - شاه محمد خان قلاتی (که از طرف
بیرام خان بمحافظت قلعه می پرداخت) کومک هندوستان را
دور دیده قلعه را استحکام داده بشاه ایران ملتجی شد - و حسب
طلب او فوج از قزلباش رسیده ناگهانی بر سر بهادر خان ریخت
او جنگهای سخت کرده کار ساخت - و بگریز آورد - چون
نتوانست دران ضلع بسر برد سال دوم جلوس وقت (که عرش آشیانی
بمحمدرضا مانکوت اشتغال داشتند) شرمگین بدرگاه آمد - و بوسیله
سفارش بیرام خان عفو تقصیر او شده ملتان از تغیر محمد قای خان
برلاس بجاکورش مقرر گشت - و در سال سیوم بهادر خان با بسیاری
از امرا بتسخیر مالوه نامزد گشته - در همان ایام برهمزدگی
دولت بیرام خان بمیان آمد - خان مذکور ادرا باز گردانید - تا خود
آن ولایت را در هیطه تصرف آورد - و باز ازین فکر برگشت - بهادر
خان در دهلی بهضور رسیده بصوابدید ماهم انکه مذنب بزرگ
وکالت حواله او شد - چند روزی نکشید که اناره به تیولش مقرر گشته
رخصت یافت - سال دهم (که خانزمان برادر کلانش مخالفت ورزید)
ادرا باتفاق سکندر خان اوزبک بولایت سرهار فرستاد - که ازان راه
بهند درآمده خلل انداز شود - ازین جهت عرش آشیانی فوج
بمردارعی میر معز الملک مشهدی تعین کرد - هرچند بهادر خان

در عجز و گفت مادر با ابراهیم خان اوزبک بحضور شتافته عفو
 تقصیرات من و برادر شد میر معزالملک قبول ننموده بجنگ
 درآمد - اگرچه سکندر خان (که با او همدستان بود) در بفرار گذاشت
 اما بهادر خان بر قول میر معزالملک ریخت - شاه بداغ خان (که از
 امرای سپاهی مذش بود) دستگیر گشت - و میر بهزیمت در آورد
 چون عفو جرائم خانزمان و او شده بود تلافی این حرکت در تراخی
 افتاد - و از اینجا [که عفو جرائم مشروط بدان بود (که تا الیه پادشاهی
 درین ضلع ظلال افکن است) خانزمان از آب گنگ نگذرد] و همین که
 عرش آشیانی بسیر قلعه^(۲) چذاته توجه فرمود علی قلی خان مساهله
 نموده از آب گنگ گذشت [پادشاه بغضب در آمده بر سر او ایغار
 نمود - و با شرف خان (که در جونپور بود) حکم رفت - که مادرش را
 مقید سازد - بهادر خان ازین ماجرا آگهی یافته بتعجیل تمام
 بر سر جونپور شتافته بر قلعه دست یافت - و اشرف خان را مقید
 نموده مادر خود را از قید برآورد - و جونپور و بزارس را یغمائی کرده
 تا مراجعت پادشاه خود بدرزد - اما باز بمسبب مفتح جرائم خانزمان
 و بمعجز و ضعیف نالی منعم خان بتدارک بے اعتدالیهای بهادر خان
 متوجه نشدند - تا آنکه سال دوازدهم سنه (۹۷۴) نهصد و هفتاد
 و چهار هجری همواره برادر از کمال بے آزرگی و ناحق شناسی
 با عرش آشیانی عرصه مبارزت پیمود - چون بابا خان قاتشال بر فوج

خانزمان حمله برد بهادر خان مقابل گشته اورا برداشت - ناگاه اسپش
 قیرخورده چراغ پا شد - و بر زمین انداخت - مردمش از مشاهده
 این حال متفرق گشتند - دلادران فوج فیروزی بر سرش هجوم
 آوردند - وزیر جمیل بیگ (که هفتصدی منصبدار آن وقت بود)
 از بد ذاتی و آزمندی چیزی گرفته رها کرد - درین اثنا دگر بگریه
 رسیده اورا ردیف خود ساخت - و نزد پادشاه آورد - عرش اشیانی
 فرمودند - بهادر خان ما با شما چه بد کردیم - که این همه باعث فتنه
 و فساد شدید - گشت الحمد لله علی کل حال - شاید هنوز بے حقیقتی
 خود مجزوم نبود - والا حرف ندامت بر زبانش میگذاشت - بالکاح
 دولت خواهان در همان وقت بشهباز خان حکم شد - که بدم شمشیر
 گردنش از بار سبک ساخت - طبع موزون داشته شعر میگفت
 این مطلع از ست *

* آن شوخ جفا پیشه دگر سنگ گرفته *

* گویا بمن خسته ده جنک گرفته *

• باز بهادر •

بایزید نام بحر شجاعت خان سور - که بزبان عوام هند بسجاول خان
 مشهور است - چون شهباز شاه مالوه را از ملو خان مخاطب بقادر شاه
 برگرفت مشر الیه را (که از امرا و خامه خیلان او بود) سپه سالار
 آن دیار ساخت - و در زمان سایم شاه بحضور شتافته بعد چند

(باب ابدء) [۳۸۸] (هانرا الامرا)

(۲) ناخوش شده برخاسته بمالوه آمد - سلیم شاه فوج کشی نمود - از پناه
براجه دزنگر پور برد - آخر سلیم شاه ادرا بعهد و پیمان پیش خود
طلبیده همراه نگاهداشت - و مالوه بامرا تقسیم نمود - پس ازان
در زمان عدلی بتازگی حکومت مالوه یافته میخواست خطبه و سکه
بنام خود کند - در سنه (۹۶۲) نهمصد و شصت و در باجل طبعی
در گذشت - باز بهادر بجای پدر نشست - و اکثر مخالفان را
بر انداخته در سنه (۹۶۳) نهمصد و شصت و سه چتر بر سر گرفته
خطبه بنام خود خواند - و تمام مالوه را بحیطه تصرف در آورده فوج
بر سر گداهه (که ملکه ستم وسیع) کشید - و از انبی درگذشتی (که ریاست
آن ولایت می نمود) شکست یافته بتلافی آن نپرداخت - و مشغول
بعیش و عشرت شد - و بنای دولت خود را بر آب و باد گذاشت
یعنی بمرتبه شیفته باده پیمائی و نغمه آرائی گردید که شب از روز
نشاخته غیر ازین در امر بهیچ کار نمی پرداخت *

باده را حکمت اساسان قدری معین و زوایه مشخص قرار داده
بملاحظه ترتیب ترکیب عنصری نسبت بدهضه طبائع و امزجه تجویز
فرموده اند - و بنغمه دانش پروران در بین در هنگام کالات طبع و ملالت
ضمیر (که از فرط اشتغال بمهمات دنیوی بهم رسد) بجهت کسب
انتعاش طبیعت و انبساط حال توجه نموده - نه آنکه هر دو را از
مقاصد عظمی اندیشیده همواره اوقات گرامی را که بدل ندارد

بدان گذرانند - باز بهادر (که خود در فنون سرود و نغمه استاد وقت بود) در فراهم آوردن پاتران همگی همت مصروف داشت - همه بحسن نغمه طاق - و نغمه حسن آنها مشهور آفاق - سرآمد آن طایفه (۲)
 (۲) روپ مئی نام - گویند پدمئی بود - که قسم اول است از انسام اربعه نسوان - که دانشوران هند تقسیم کرده اند - یعنی آنچه صفات خوب زنان است از روی ترکیب عنصری در می باشد - و باز بهادر را با او علاقه غریب بود - اشعار مژدی پیوسته در عشق او گفته - و دل خالی کرده - داستانهای حسن و عشق اینها نا حال بر زبانها شایع است *

در سال ششم اکبری سنه (۹۶۸) نهصد و شصت و هشت و هجری ادهم خان کوکه با امرای دیگر بتسخیر مالوه تعیین شد - باز بهادر در گروهی سازنگپور (که مقر او بود) قاعه کرده نشست - و جنگ می نمود - و مردمش همه (که آزرده خاطر بودند) تن ده نگشتند آخر محاربه سخت نموده هزیمت خورد - چون چند کسی اعتمادی بر سر زنان و پاتران گذاشته بود (ده اگر خبر شکست من رسد همه را ته تیغ کشند - چنانچه رسم هندوستان است) چون صورت شنست نمودار شد نقش حیات چنده بآب شمشیر محو گشت - و - مع زخمی شده (منی از زندگی بردند - و بعضی را بوبت رسید - افواج پادشاهی بشهر درآمد - فرصت نشد که دیگر بدان امر پردازند

ادهم خان همه را متصرف شده بجهت و جوی روپمّتی (که زخم کاری داشت) افتاد - چون این نغمه بگوش او رسید وفا بجوش آمد پیاالّه زهر هلاهل بدوستکامی باز بهادر مردانه در کشید *

و چون از تغیر ادهم خان حکومت مالوه به پیر محمد خان شورانی تفویض یافت باز بهادر (که در جنگلهای مابین خاندیس و مالوه (۲) آواره میکشت) فوجی فراهم آورده بآریزش درآمد - بتازگی از پیر محمد خان شکست یافته بمیران مبارک شاه والی خاندیس پناه برد - او لشکر خود همراه ساخت - درین ضمن با پیر محمد خان (که بعد فتح بیجاگه با معدودے بغارت برهان پور شتافته با غنائم فرادان برگشته بود) مقابله واقع شد - از قضا هزیمت بر پیر محمد خان افتاد - او در فرار سراسیمه از دریای نریده می گذشت - از اسب جدا شده غریق بحر فنا گردید - امرای جاگیردار مالوه دل از دست داده با گره رفتند - باز بهادر بفراغ خاطر مجدداً مالوه را متصرف گشت - بسنوح این واقعه در سال ۵۴۴۴م عبد الله خان اوزبک (که از امرای اکبری بود) با جمعی از عمدها بضبط و ربط آن ولایت مامور شد - باز بهادر پیش از وصول جنود پادشاهی پای ثبات باغزش داده در بفرار آرد - و از تعب تعاقب عساکر منصوره در تنگنای کوهستان خود را انداخت - و عمره بآوارگی بسر برد - چندگاه نزد بهرجی زمیندار بکلانہ رفت - و از انجا در گجرات بچنگیز خان و شیر خان

(مائثالامرا) [۳۹۱] (باب الباء)

گجراتي توسل جمعیت - و پس ازان بنظام الملک دکنی (د آورد)
و همه جا خسران زده گشته برانا اودی سنگمه پناه برد - و در سال
پانزدهم عرش آشیانی حسن خان خزانچی را فرستاد - که او را بفوید
عواطف امید دار ساخته بملازمت آورد - ابتدا بمنصب هزاری
سرافرازی یافت - و آخرها بمنصب دو هزاری ذات و سوار رسید
باز بهادر و روپ متی هر دو بر پشتۀ (که در حق وسطه تالاب اجین
افتاده) آسوده اند *

● بابا خان قاقشال ●

بعد از مجنون خان سرآمد اداری قاقشالیه در عهد عرش آشیانی
او بود - در جنگ خانزمان دستبردے نمایان و سبقتی شایان بکار
برد - و در سال هفدهم سنه (۹۸۰) نهصد و هشتاد در نخستین یوزش
گجرات شهباز خان میرتوزک در ترتیب یسل اهتمام می نمود
آن ترک معامله نشناس از نخوت و پندار بار در افتاده بدرشتی
پیش آمد - پادشاه بجهت تادیب او و اصلاح سایر بیراه روان سیاست
عظیم فرمود - و در همان ایام به نیکو پرستاری مشمول نوازش پادشاهی
گردید - پس از کشایش بنگاله (که سرکار گهوژاگهات در قیول قاقشالان
مقرر شد) بعد فوت مجنون خان قاقشال اگرچه سرپی بذا میسرش جداری
بیگ بود اما عمدگی به باباخان (که آقسقال آن طایفه بوده) بازگردید
چون در تروبع و روایی آئین داغ از پیشگاه خلافت قدغها بکار رفت
متصدیان سخت گیر دکان طمع و آز بر چیده از پی پروائی و اغماض

(باب انباء) [۳۹۲] (مأثر الامراء)

سردار ^(۲) قابین باشیها را بقیمت سر مورے میکشیدند - چنانچه بابا خان مکرر بمظفر خان صاحب صوبه بنگاله گفت - که هفتاد هزار روپيه بطريق ارمغان بکار پردازان گذرانده ام - و هنوز صد سوار بداغ نرسیده املا او بتدارک نپرداخت - چون بهمین دراعي در سال بیست و چهارم معصوم خان کابلي با چنده از قیولداران بهار گرد طغیان برانگیخت بابا خان (که قابو میجست) با برخه جاگیر داران بنگاله پیش آهنگ قدم فرسایان طریق عصیان گردید - و در سنه (۹۸۹) نهصد و هشتاد و نه ^(۳) باتفاق خالدي خان سرها تراشیده طاقیه پوشیده در شهر گور (که سابق بلکهنوتي شهرت داشت) فرود آمد - و مکرر بافواج پادشاهی زد و خورد نموده هر مرتبه بناکامی در آمد - تا آنکه بعجز گرائیده زینهارى گشت - مظفر خان با آنکه شورش صوبه بهار می شنید باستکبار زده عذر پذیر نمیشد - که یک دفعه معصوم خان با مفتنان دیگر بآمد آمد فوج حضور از صوبه بهار بر آمده بفساد پیشگان بنگاله پیوست - این هر دو فریق بهم متفق شده تباہ کار را از سر گرفتند و آخر کار در سال بیست و پنجم مظفر خان را (که در نائده محصور شده بود) بدست آورده بقتل رسانیدند - و چون اختی زمانه بکامیابی برخاست و دوران بمراد گردید تقسیم ولایت و تجویز مناصب و خطاب بمیان آمد - بابا خان بخطاب خانخانان خود را

(۲) در [اکثر نسخه] قابین باشیها را قیمت سر مورے (۳) در [بعضی

نسخه] اکبر نامه [خالدين خان آورده *

(مآثر الامرا) [۳۹۳] (باب الباء)

ملقب ساخته ایالت بنگاله بخود نامزد نمود . و در همین سال
در عین حیره دستی به بیماری خوره گرفتار گشت . هر روز در سیر
گوشت دران ریش گاه نهاده طعمه جانور ساخته . و میگفت
که نمک حرامی مرا بدین تباہ حالی نشانده . و در همین حالت
در گذشت *

* بهادر *

پسر سعید بدخشی است که چندی عمل گذار سرکار ترهت بود
سال بیست و پنجم جلوس عرش آشیانی (که امرای بهار گرد ناسپاسی
بلند ساختند) سعید پسر مذکور را در محالات متعلقه گذاشته
با سرکشان پیوست . بهادر از غنوده بختی مال خالصه پادشاهی را
صرف سپاه نموده علم بغی برافراخت . و سکه و خطبه بنام خود گرد
گوبذد این بهت در سکه قرار داده بود *

* بیت *

* بهادر ابن سلطان بن سعید ابن شه سلطان *

* پسر سلطان پدر سلطان زه سلطان بن سلطان *

چون سعید بگفته معصوم خان کلبای رفت (که آن شوریده مغز را باندوز
ره گرای یک جهتی گردانند) او از بی آزومی پدر را بزدان فرستاد
پدر باندک زمانه بسرداری او دل نهاد . چون شاهم خان جلایر
بر پشته رفته مظفر گردید سعید مزبور دران جنگ بگو نیستی افتاد
بهادر در ایام هنگامه پردازمی اهل طغیان از حوالی ترهت برآمده
بسیار معصومه بر گرفت . و سرکار حاجی پور در تصرف او بود

(باب الباء) [۳۹۴] (مآثر الامراء)

هر طرف دست و پای میزد - تا آنکه صادق خان فوج را بر سر او
فرستاد - و چپقلش نمایان رو داد - و دران آشوبگاه پیمانۀ هستی در
سال بیست و پنجم اکبری مطابق سنه (۹۸۸) نهمصد و هشتاد
و هشت هجری لبریز گردید *

• باقی محمد خان •

کوکۀ عرش آشیانی و برادر کلان ادهم خان اسم - مادرش ماهم
انگه - که نسبت خاص با پادشاه بهم رسانیده - در ایامی (که عذر
رتق و فتق مقدمات سلطنت باختیار او بود) شادی کدخدائی
خان مذکور شروع نمود - پادشاه بذایر خاطر داشت او دران عشرتخانه
تشریف بردند - خان مزبور بدایۀ سه هزاره رسید - از تاریخ شیخ
عبدالقادر بدارنی معلوم میشود که در سال سیم جلوس در ولایت
گذهه کتنکه (که بجایگزین خان مزبور مقرر بود) داعی حق را ابیک
اجابت گفت *

• پاینده خان مغل •

برادر زاده حاجی محمد خان کوکی پسر بابا قشقه برادر
کوکی ست - که از امرای عظام فردوس مکانی بوده - حاجی محمد
در اکثر یورشها با رکاب همیونی شرف اختصاص داشت - در مهم
بنگاله بهمراهی آن پادشاه مشمول نوازش بود - پس از فتح
موبۀ مذکور چون پادشاه در جنت آباد رحل اقامت انداخت
و شیر خان سور بنارس را بتصرف آورده قدم فتنه خیز در نواح

چونپور گذاشت خان مذکور از پیش پادشاه گریخته نزد میرزا
 نورالدین محمد (که در قنوج جا داشت) رسید - و میرزا هندال را
 برین پناه آورد که خطبه بنام خود خواند - چون در جنگ شیر
 خان سور مکرر چشم زخم بفوج پادشاهی زد نمود پادشاه از نواح
 قنجه و بهکر شده کاره نساخته متصل قندهار رفت - و درانجا نیز
 بذا بر نفاق میرزا عسکری پا قایم نتوانست شد - لهذا عزیمت عراق
 مصمم کرده بدان صوب شتافت - پس از وصول به سیستان حاجی
 محمد از میرزا عسکری جدا شده بموکب همایونی پیوست - و در
 سفر عراق و یورش قندهار و مهم کابل در رکاب سلطانی مصدر
 ترددات بود - آخر حال چون بداندیشی او سمت ظهور یافت او را
 بابرادرش شاه محمد (که در بدآهوزی و به اندامی استاد بود) گرفته
 عالم را از او و وجود آنها پاک گردانید - گویند حاجی محمد در
 جرأت منفرد بود - شاه مکرر میگفت که پادشاهان را این طور
 خدمتکاری می باید - روز قبق اندازی او قبق زد - و از پادشاه جلدور
 گرفت - پاینده محمد سال پنجم اکبری همراه منعم خان از کابل
 آمده شرف بساط بوس دریافت - و در آخر همین سال بهمراهی ادهم
 خان بذابر فتح مالوه تعیین گردید - و سال نوزدهم بهمراهی منعم خان
 خانخانان بدسجیر بنگاله شرف رخصت پذیرفت - و سال بیست
 و دوم بهمراهی راجه بهگونت داس^(۳) به تنبیه رانا پرتاب دستوری

یافتم - و در جنگ خانجنان عبدالرحیم (که با مظفر گجراتی
(داد) سردار هراول بود - سال سی و دوم اقطاع در گهوڑا گهاٹ یافته
بدان صوب مرخص گردید *

• پیشرو خان •

مہتر سعادت نام از غلامان جنت آشیانی ست - کہ شاہ طہماسپ
دارای ایران دادہ بود - و در تبریز تربیت یافته - هموارہ در
خدمت آن پادشاہ گذرانده - و پس از ارتحال آن مغفور در خدمت
عرش آشیانی بکارها پرداختہ - سال نوزدهم پادشاہ او را بنابر گذارش
بعضی مراتب بامرا بصوب ہنگالہ تعین نمودند - چون عجلت لازمہ
این کار بود او کشتی سوارہ براہ دریای گنگ روانہ گردید - و پس از
وصول بحدود تعلقہ گجہتی^(۲) (کہ از زمینداران نامور صوبہ بہار بود)
بدست کسان او گرفتار گشت - چون جگدیس پور (کہ محکم ترین
مادای گجہتی بود) بتاخیر درآمد و او کنج نشین زاریہ خمول
شد ہوالعجبی تقدیر خان مذکور را ازان بلیہ رستگاری بخشید
گویند مردم بعیارے (کہ بدست آن بغاوت سرشت گرفتار بودند)
اکثرے را روانہ نیستی سرا گردانید - خان مذکور را نیز ہمین ارادہ
حوالہ کسے نمود - داکش یاری نکرد - بدیگرے سپرد - او ہر چند
صرف قوت نمود شمشیر از نیام بر نیامد - ناچار باشاہ گجہتی
(کہ دران وقت سراسیمگی داشت) بر فیل با خود نشانده روان شد

اتفاقا فیل انس نا گرفته و بد رفتار بود . آن مرد خود را بهایان
 انداخت . فیل لگدم بر رزده آراز هولناک نموده رو بگریز نهاد . و از آن
 صدای مهیب هر یک از فیلان بناحیته شتافت . فیل سوارچی خان مذکور
 به بیابان رسید . خان مذکور خواست که هر دو دست رسن بسته خود
 در گلوئی فیلبان انداخته بافشد . فیلبان بفرادران سعی خود را پایان
 انداخته نجات خود در گریز شمرد . قریب طالع صبح فیل آرامش
 گزید . خان مذکور خود را بزیر افکند . و پس از افاته در بره آورد
 درین ضمن سوارشه از منتسبانش (که بچشم و جوی او می گردید)
 در چارشد . و او را براسپ خود سوار کرده راهی گشت . سال
 بیست و یکم خان مزبور بحضور رسیده بملازمت پیوست . بعدچندس
 باندوز گونئی نظام الملک دکنی (که دست از آمیزش مردم کشیده
 بزاریه تنهایی بسر می برد) دستوری یافت . و سال بیست و چهارم
 آصفخان ملازم او را با تفصوات بحضور آورد . بستر بذصیحت گذاری
 بهادر خان پسر راجی علی خان حاکم آسیر رخصت پذیرفته چون
 درنگرفت و پادشاه محامرا قلعه مزبور فرمود روز مفتوح شدن
 مالی گذه تردد شایسته نمود . و تا سال چهارم اکبری بمنصب
 سه صد و پنجاهی رسیده . و پس از فوت آن پادشاه مورد عنایت
 جهانگیری گردیده از اصل و اضافه بمنصب در هزاره سرمایه عزت
 اندوخت . و بخدمت فراشخانه مامور بود . سال سیوم مطابق
 سنه (۱۰۱۶) هزار و شانزده هجری رخت سفر بمنزل عقبی برد

بادشاه نظر بحقوق او خدمت يك پيشخانه بپسرا و مرحمت فرمود *

*** بهادر الملک ***

گویند اصل وطن او پنجاب است - مدتی بنوکری سلاطین دکن
گذرانیده پستر بدرگاه عرش آشیانی ملتجی گشته غاشیه بزدگی
بر دوش گذاشت - سال چهل و سیوم قلعه پونار مضاف صوبه برار
بر دست او کشایش یافت - آن قلعه ایست بر تله بنا نهاده
سه طرف از آب ندي ست - که هرگز پایاب نمی شود - پس ازان
مکرر در جنگها مصدر گوناگون تردد شده نام برادر مردی بر آورد
سال چهل و ششم (که ادرا باتفاق حمید خان بنگاهبانی ملک
تلنگانه گذاشتند) ملک عذیر فوجی از ملک برید^(۲) همراه گرفته شورش
آغاز نهاد - اینها با کم جمعی بغرور مردانگی پای مقابله افشردند
و در کنار دریای مانجرا آریزش در گرفت - و بقضای آسمانی شکست
برینها افتاد - حمید خان دستگیر شد - نام برده بفراوان سعی از آب
گذک برگزیده به پناه گاه در آمد - در سال هشتم چهارنگیری بعطای^(۳)
علم کامیاب گردید - و سال نهم باضافه منصب و عذایمت فیل ممتاز
شد - وقت موعود با در دامن عدم کشید - گویند سجع نگین او
این مصرع بود *

* مقبول دوست هر که شود از بهادر است *

(۲) نسخه [۱] ملک نرید - اما غالبا ملک برید صحیح است (۳)

در [چند نسخه] به بناگاه *

* بیرم بیگ ترکمان *

میر بخشی ایام شاهزادگی فردوس آشیانی ست - و در آن وقت از عمده های دولت ایشان بود - بمنصب عالی و خطاب خاندورانی امتیاز داشت - چون شاهزاده بسبب کافر نعمتی (ستم خان شغالی از مقابل سلطان پرویز برگشته از نوبده عبور نموده کشتیها بجانب خود کشیده گذرها را بتوپ و تفنگ استحکام داد بیرم بیگ را بسردابی جمع در کنار آب گذاشته خود بیرهانپور شتافت - چون مهابت خان با سلطان پرویز بساحل نوبده رسید (و بر دی بیرم بیگ رزم طلب گشت - پیوسته از طرفین جنگ توپ و تفنگ میشد - مهابت خان عبور متعذر دیده دست بگریزی و هیاه زد - و بوساطت رازقن بخانخانان میرزا عبد الرحیم بچاپاوسی نوشت و خواند نموده سلسله جنابان آشتی گردید - خانخانان نیز بشاهزاده شاهجهان مبالغه نمود - که خدمت این صلح بعهده بنده مقرر شود - اگر خاطر خواه ملازمان صورت پذیر نکردن فرزندان مرا سیاست فرمایند - و بر طبق آن قسمهای غلاظ در میان آرد - چون آرازه صلح انتشار یافت در احتیاط گذرها هم تهاوتی در داد - مهابت خان پیش از رسیدن خانخانان وقت شب از آب گذشت - و خانخانان نیز آن همه عهد و پیمان را بر طاق نسیان گذاشته بمعسور پادشاهی پیوست - ناگزیر بیرم بیگ روانه برهان پور شد - پس ازان در یورش بنگاله چون حوالی بردوان مخیم شاهی گردید صالح بیگ برادرزاده آصف خان جعفر

فوجدار آنجا با رصف حصار خام متحصن گشت - عبد الله خان
بلوازم محاصره پرداخته کار برو تنگ ساخت - ناچار برآمده
حسب الحکم شاهي محبوس زندان ادب شد - و سرکار بردوان
بجاکیر بیرم بیگ مرحوم شده بتاسیق آن الکا رخصت گرفت
چون شاهزاده پس از ضبط ولایت بنگاله بهار شتافته آن مملکت را
بدست آورد بیرم بیگ از بردوان رسیده بحراست مؤه بهار اختصاص
گرفت - پس از آنکه شاهزاده را بحوالی بنارس تقابل و مواجهه
بالشکر پادشاهی اتفاق افتاد و وزیر خان بایالت بهار تعین گشت
بیرم بیگ حسب الطلب بدولت حضور کامیابی اندرخت - (روزه
(که سلطان پرویز محمد زمان بخشمی خود را از دریا گذرانید)
بیرم بیگ خاندوران مامور شد - که قابو یافته دستبرده نماید - او
از فرط غرور و نخوت محمد زمان را بنظر اعتبار نیارده باندک مایه
مردم در جائی (که دریای گنگ و چون بهم پیوسته) بر سرش تاخته
زخمها برداشت - و جان را رایگان در باخت - پسرش حسن بیگ
از عرصه نبرد زخمی برآمده پس از چندی او نیز در گذشت *

* بهادر خان اوزبک *

ابوالنبی نام از بزرگ زادهای توران است - در عهد عبدالاموم
خان بعمدگی رسیده حکومت مشهد مقدس داشت - پس از
کشته شدن خان مزبور هرچند باقی خان بدلاسا پرداخت بدستاورز
عزم زیارت کعبه نجات هسته بهندروستان آمد - و سال چهل

و هشتم ملازمت عرش آشیانی دریافت - و بمنصب در خور نوازش یافته بعنایت کمر خنجر مرصع کام دل برگرفت - و پس از جلوس جهانگیری چهل هزار روپیه در مدد خرج یافته با پنجاه و هفت منصبدار بکمک شیخ فرید مرتضی خان که بتعاقب خسرو شتافته بود تعیین گردید - و سال پنجم از تغیر تاج خان فوجداری صوبه ماتان باو مرحمت شد - و سال هفتم از امل و اضافه بمنصب سه هزار و سه هزار سوار و خطاب بهادر خانی امتیاز اندوخته از انتقال میرزا غازي بحکومت قندهار چهاره باند پایگی برافروخت - و پستر باضافهای متواتره بمنصب پنج هزار و پانصد سوار درجه اعتلا پیمود - و سال پانزدهم عذر ضعف باصره را در پیش کرده استعفاي تعلقه داری قندهار نمود - گویند چون آمد آمد فوج داری ایران بر زبانها افتاد نام برده از بے پروایی بودن خود قرار نداده دولک روپیه در مهم سازی متصدیان پادشاهی صرف نموده تعلقه را گذاشت - پس ازان در صوبه اکبرآباد جاگیر یافته رایت کامیابی برافراشت - هنگامی که رایات شاهجهانی از اجمیر متوجه اکبرآباد بود آمده بملازمت پادشاهی پیوست - تدمه احوالش بنظر فرسیده *

• بیگلر خان •

سعدالله نام خلف سعید خان چغتائی اکبری سمت - مشار الیه از امرا زادهای خوش همه چیز بود - بحسن صورت و متانت وضع

(۲) در [اکثر نسخه] بے پروایی •

(باب الباء) [۴۰۲] (مآثر الامرا)

و شهریزی گفتار شهرت داشت - و در چوگان بازی و فزون سپاه گری
گوی مسابقت از امثال و اقوان می بود - در زندگی پدر برشادت
و اعتبار نامه برآورده - عمرش آشیانی در سال چهل و ششم دخت
میرزا عزیز کوکه را بوی بیوگانی پیوند داده - دماغ عالی داشت
و در جلوس و نهوض و رکود و رکوب ضابطه شاه زاده بکار می برد
و همواره جویای نام می بود - چون پدرش فوت کرد با وجود کم منصبی
نوکران عمده پدر را نگاهداشت - در مبادی عهد جهانگیری بخطاب
نوازش خان سرافتخار برافراخته - چون سال هشتم سنه (۱۰۲۲)
هزار و بیست و دوم هجری سواد دارالخیر اجمیر مضرب خیم
جنت مکانی گردید علاج مهم که نه انگ رانا (که از دیر باز انجام
نمی پذیرفت) منحصر در تعیین شاهزاده شاهجهان دانسته آن
اقبال مند را با عساکر قاهره رخصت فرمود - مهارالید نیز کمکی بود
چون اردیپور (که مقر رانا ست) اقامتگاه شاهی گردید نوازش خان
با برخی از امرا تعیین کوبنده امیر (که درون کوهستان واقع شده)
گشت - و فقدان غله بجائے رسید که بیک روپیه یک آثار بهم
نمی رسید - عالمی از بے زانی جان داد - دران وقت خان مذکور از فرط
همت و مروت با صد کس هر روز طعام میخورد - با آنکه نقد نداشت

(۲) نسخه [ب ج] بیست و دو هجری (۳) نسخه [ج] کوبنده در

و نسخه [ب] کوبندهال میر - و در [بعضی نسخه اکبرنامه] کوبندهال میر آمده

ظروف طلا و نقره فروخته خرج بیوتات می نمود - چون زمانه آشوب طلب میان جنم مکانی و شاهزاده ولی عهد غبار رنجش و ناخوشی برانگیخته محبتها را بعد از کینه بدل ساخت و مزاج طرفین بشورش گرائید موبک پادشاهی با معدودے از لاهور روانه شده تا وصول بدهای جمعیت نیک فراهم آمد - نوازش خان نیز از قبول خود (که در صوبه گجرات داشت) گرم و گیرا بحضور آمده باستلام عتبه خلافت نامیه افروز گشت - چون چنین اوقات آزمونگاه جوهر عقیدت و اخلاص است مورد هزاران آفرین شده مشمول انواع الطاف گردید - و بهمراهی عبد الله خان (که بکار فرمائی فوج هراول مامور بود) تعیین شد - اتفاقا بمجرد تلافی فوج پادشاهی و مردم شاهي عبد الله خان بموجب قرار داد پنهانی جلو ریز بلشکر شاهزاده پیوست - نوازش خان غافل از ته کار دانست که این اسب تاختن برای جنگ است - مشارالیه با برخی از منصبدار و تابین مردانه بزد و خورد درآمده تلاشهای شایسته و چپقاش نمایان بتقدیم رسانیده نامه بشجاعت و بهادری برآورد - و بیش از پیش مطرح عنایات خسروانی گشته بخطاب بیگلر خان و فوجداری و تیولدارئی سرکار سورتیه و جوناگده و منصب دو هزاری دو هزار و پانصد سوار علم مباهات برافراخت - و مدتها دران دیار باعتبار و اقتدار بسر برده بعد جلوس اعلی حضرت اگرچه بافزونئی هزاری

(باب الباء) [۴۰۴] (مآثر الامراء)

ذات سرافرازي يافت ليكن در همان سال تغير گشته در سال سيوم

سنه (۱۰۳۹) هزار و سي و نهم هجري وديعت حيات سپرد - و در باغ
سرهند بجوار قبر پدرش مدفون گردید - بعد از ازين سلسله كه

توقی نکرد *

* بالجو قليج شمشير خان ^(۳)

برادر زاده و داماد قليج خان جاني قرباني ست - سال هشتم

جلوس جنت مكاني از اصل و اضافه بمنصب هزارى هفتصد سوار

(سيده و سال نهم بپايه دو هزارى هزار و دويست سوار كامياب شده

تعيين صوبه بنگاله گردید - و پستار مدتها متعين صوبه كابل مانده در

سال اول جلوس فردوس آشياني بمنصب در هزارى هزار و پانصد

سوار چهارم افتخار برافروخت - چون پس از فوت جنت مكاني

نذر محمد خان والى بلخ مع فوج در نواح كابل آمده غبار فتنه بلند

ساخته بمردم پادشاهي (كه در بلاد مزبور بودند) پيغام تهديد انجام

فرستاد و اينها بمقتضاي وفاداري سرباز زدند نام برده (كه درين

مردم بود) نقش وفا پژهي او بيش از پيش خاطر نشين پادشاه

شد - سال دوم باشاره لشكر خان ناظم با جمعي بر سر ضحاک و باميان

رفت - اوزبكان برعب قلعه را خالي کرده رو بفرار نهادند - سال سيوم

همراه سعيد خان در مالش كمال الدين دهله پسر ركن الدين (كه

(۲) نسخه [ب] مي و نه هجري (۳) در [بعضى نسخه] اكبونامه [بالجو

قليج (۴) در [بعضى نسخه] ضحاک باميان *

در عهد جنت مکاني بمنصب چهار هزارى سربانند گشته پستور از
 فتنه سکالي دران نواح سر استکبار برداشته بود (حسن مجرا بظهور
 آورده از اصل و اضافه بمنصب دو هزار و پانصدي هزار و هشتصد
 سوار و خطاب شمشير خان بلند رتبيگي اندوخت - سال چهارم تهاغه
 هر دو بنگش بار مفوض گشته از اصل و اضافه بمنصب سه هزارى
 دو هزار و پانصد سوار درجه اعلا پيمود - سال پنجم مطابق سنه
 (۱۰۴۱) هزار و چهل و یک هجري پا به نيستى سرا گذاشت
 حسن خان پسرش بمنصب هشتصدي سه صد سوار سرافرازي
 داشت - و علي قاي برادر او بمنصب نهصدي چهار صد و پنجاه سوار
 ارتقا پذيرفته سال هفدهم جالوس اعلى حضرت دار فنا را گذاشت *

* بے بدل خان سعيداي گيلانى *

شعرا خوب ميگفت - در عهد جنت مکاني بهندوستان آمده
 در سلک ملازمان پادشاهي انتظام يافت - و در زمره شعرا منسلک
 گرديد - و در عهد فردوس آشياني بوسيله معامه فهمي و کارداني
 بخطاب بے بدل خان امتياز گرفته مدتها بداد رگي زرگر خانه سرکار
 والا اختصاص داشت - و سرور مرمع (که موسوم بتخت طاوسي
 بود) باهتمام او در مدت هفت سال بمبلغ یک کرور روپيه (که
 سه صد و سي و سه هزار تومان عراق و چهار کرور خاني (ايچ
 ماراء الزهر است) صورت اتمام يافته - در جلدوی آن ادر ا بزر
 سنجيدند - الحق تختي بدان قيمت و زيبائي در هيچ زمان و عصر

(باب الباء) [۴۰۶] (مآثر الامرا)

جلا افروز دیدگ تماشائی نشده - و امروز در هیچ اقامت نظیر و مثالش
یافته نمیشود * * بیعت *

ثانیش بچشم در نیامد * هرچند نظاره کرد احوال
چون بمرور ایام اقسام جواهر ثمینه در جواهرخانه پادشاهی فراهم آمده
در آغاز جلوس بر ضمیر اعلی حضرت منطبع گردید - که از تحصیل
چنین نفائس مطمح نظر جز دولت آرائی نیست - پس در جائی
بکار باید برد که هم تماشاگران از حسن آن نتایج بحر و کان بهره بگیرند
و هم کار سلطنت را فروغ تازه پدید آید - سوای جواهر خاصه (که
اندرون محل می باشد - و در کردار (روپیه قیمت آن ست) از جواهر
(که در کارخانه بود) قریب سه کردار (روپیه ازین جمله ببهای مبالغ
هشتاد و شش لک (روپیه انتخاب نموده به بے بدل خان حواله فرمود
تا بیک لک توله طلای ناب (که دو صد و پنجاه هزار مثقال است
و مبالغ چهارده لک (روپیه قیمت آن) تختی بطول سه گز و ربع و عرض
(۲) دو و نیم گز و ارتفاع پنج گز بسرکاری خود مرتب نماید - سقف آن
از درون بیشتر میناکار و لختی مرصع و از بیرون بتصریع لعل و یاقوت
مغرق - و آنرا بزمردین اساطین دوازده گانه برافراشته - و بالای آن
در پیکر طارُس مکمل بجواهر زواهر و میان هر دو طارُس درختی
مرصع بلعل و الماس و زمرد و مروارید تعبیه شده - و برای عروج
سه پایه نردبان مرصع بجواهر آبدار ترتیب یافته - و از جمله یازده

(۲) نسخه [ب ج] دو نیم گز (۳) در [بعضی نسخه] بسرکار خود *

(مآثر الامرا) [۴۰۷] (باب الباء)

تخت مرصع (که بر در آن برای تکیه نصب گشته) تخت میانی
(که پادشاه دست گذاشته تکیه زده می نشیند) ده لک روپیه قیمت دارد
ازان میان لعای ست باززش لک روپیه - که شاه عباس صفوی برسم
ارمغان بجنّت مکانی ارسال داشته - و ایشان در جلدوی فتح دکن
باعلی حضرت فرستاده - نخست اسم امیر تیمور و میرزا شاهرخ
و میرزا الغ بیگ بران نقش بود - بعد از انقلاب ایام بدست شاه افتاده
نام خود بران مرتسم ساخت - جنت مکانی نام خود را با نام عرش آشیانی
نقش فرمود - و پس ازان اعلی حضرت نیز نام خود را بران برنگاشت
در جشن نوروز سال هشتم سیوم شوال سنه (۱۰۴۴) یک هزار و چهل
و چهار بران سریر عدیم النظیر جلوس فرمود - حاجی محمد خان^(۲)
قدسی * اوزنگ شهزاده عادل * تاریخ بافته - و مثنوی در تعریف
آن گفته - ازانجا ست این بیت *

* رساند گر فلک خود را بپایش *

* دهد خورشید ر مه را در نمایش *

و به بدل خان نیز یکصد و سی و چهار بیت گفته - که هر مصراع
دوازده بیت تاریخ ولادت پادشاه است - و از هر مصراع سی و دو
بیت ما بعد آن تاریخ جلوس برمی آید - و هر مصراع باقی نود بیت
تاریخ نهضت کشمیر از اکبر آباد (که در سنه (۱۰۴۳) یک هزار و چهل
و سه واقع شده) و عارادت باگرة و جلوس بر تخت طاووسی ست

- و این رباعی مشهور نیز از نتایج طبع بے بدل اوست *
 * رباعی *
 * آنی که سرپرت آسمان پایه بود *
 * بر ملک جهان عدل تو پیرایه بود *
 * تا هست خدا تو نیز خواهی بودن *
 * زیرا که همیشه ذات با سایه بود *

در اوایل عهد خلد مکان باهتمام امینا بموجب حکم خلیفه زمان دیگر بر ترمیم و ترتیب تخت طارسی افزوده قیمت از کرور روپیه هم برگزیده - و در سال هزار و یکصد و پنجاه و دو (که شهنشاه والا جاه نادر شاه ساحت دار الخلافه شاهجهاناباد را بفروغ جبروت خود شکوه آمود گردانید) آنرا از پادشاه وقت برگرفته ضمیمه غذائیم هندوستان ساخت *

* باقر خان نجم ثانی *

این سلسله بمیرزا یار احمد امفہانی میرسد - او ابتدا بمصاحبت امیرنجم گیلانی (که وکیل السلطنت شاه اسمعیل صفوی بود) نام برشادت و گردانی بر آورد - و چون امیرنجم در گذشت شاه زمام امور و کالت بقبضه اقتدار او سپرده بنجم ثانی مخاطب ساخت و رتبه او را از جمیع امرای عظیم الشان در گذرانید * * مصرع *

* نجم ثانی که نباشد بدو کونش ثانی *

گویند اسباب جاه و حشمت او بجائی رسید که قریب دو صد گوسفند هر روز صرف شیلان او می شد - و هزار قاب طعام لطیف راتمه بود

و در سفرها چهل قطار شتر زیر بار چرخانده او می کشیدند - در
 یساق مادران النهر با آنکه جریده شتافته بود سیزده دیگ نقره
 در مطبخ او بار میشد - و چون شوکت و عظمت امیر نجم ثانی بدرجه
 اعلی رسید و نخوت و جبروتی بدر راه یافت متعهد فتح توران
 گشت - شاه بطریق کمک همراه فردوس مکانی (که از تسلط اوزبک
 دست ازان مالک باز داشته بشاه التجا برده بود) رخصت نمود
 نجم ثانی از آب آمویه گذشته از قرار واقع بقتل و نهب پرداخت
 سلاطین اوزبکیه در غجدوان کوچه بند شده لوازم کارزار بجا آوردند
 امرای قزلباش (که بار در مقام نفاق و خیانت بودند) در محاربه
 تساهل بکار بردند - ناگزیر امیر نجم پای ثبات افشوده کوشش
 فرادران بتقدیم رسانیده دستگیر گشت - و در سنه (۹۱۸) نهصد
 و هیزده عبدالله خان اوزبک بقتل رسانید - گویند پدر باقر خان
 مدتی دیوان خراسان بود - از فلک زدگی تفرقه باحوالش راه یافت
 باقر خان با کمال بے سامانی بهزد آمد - چون جوان با حیثیت بود
 در ملازمان عرش آشیانی انتظام گرفته بمروزمب منصب مدی
 امتیاز یافت - و برخه برانکه در عهد جنت مکانی از ولایت رسیده
 روز ملازمت در یستی پنج سوار منصب تجویز شد - اتفاقا دران زمان
 خانجهان لودی تازه بعرضه آمده از پادشاه پرسید که این جوان
 کیست - جنت مکانی تمام احوال نجم ثانی بیان کرد - خانجهان

مرض کرد که حیف با این شناسائی این منصب - بذابران بنفصدي
هي سوار سرافرازي يافت - از انجا (که در طالع مسعودش نودج
و مسعوده مودع دست تقدیر بود) دختر خديجه بيگم همشیره زاده
فر جهان بمقد ازدواج او در آوردند - و دفعة ابواب دولت و رفعت
بر روی (وزارش كشوده كشت - و بمنصب در وزارت و حكومت
ملتان با فوجداری آب علم خان اختصاص يافت - و او از كاردانی
و كار طلبی جمعیت بسیار نگاهداشته از بلوچان و دودانیان
(۲) و ناهر (که مابین ملتان و قندهار عالمی سمی دیگر) پیشکشها گرفته
صاحب خزانه و ساز و سرانجام سترگ گردید - و باقرآباد ملتان
بنام او شهرت دارد - جهانگیر پادشاه از فرط عذایم بخطاب فرزند
مخاطب می نمود - در هنگام شاهزاده شاهجهان صوبه دار آمده
بود - با فوجی آراسته خود را بحضور (سانیده مورد تحسین و آفرین
گشت - و در آخر زمان جنت مکانی بصوبه داری آدیسه نامزد گردید
و در آن کارهای نمایان بمنصه ظهور آورد - در سال چهارم
شاهجهانی بکهنه پاره در کورهی چهر درار (۳) که تنگناهی سمی (۴)
مابین آدیسه و ولایت تلنگ - و تنگیش بمرتبه ایسمی که اگر جمع
قلیل از تفنگچی و کماندار سر راه بگیرند طریق عبور مسدود میگردد
و آن طرف کهنه پاره بفامان چهار کوره منصور گداه قلعه - که منصور

(۲) نسخه [۱] و ناهر که (۳) نسخه [ب ج] بکهنه پاره (۴) نسخه

تمامی غلام قطیف الماک بنا نهاده با اسم خود موسوم گردانید (فرجه کشیده از نهب و غارت آنحدود دقیقه فرد نگذاشت - چون بحوالی قلعه رسید نبرد مردانه نموده غنیم را رهگرایی هزیمت ساختند و قلعگیان از مشاهده جرأت و جسارت او هراسان گشته بذیل ندامت و زهار متمسک شدند - و قلعه تسلیم کردند - مدتی در صوبه داربی آدیسه گذرانید - پدرش (که از کبر سن مغلوب الاحوال با پسر بمصر می برد) در آنجا در گذشت - و در سال پنجم بسبب بدسلوکی و بیداد با رعایای آدیسه معزول گشته چون بحضور رسید در سال ششم بصاحب صوبگی گجرات سر برافراخت - و پس ازان بنظم صوبه آله آباد مامور گشت - و در آنجا سال دهم آغاز سنه (۱۰۴۷) هزار و چهل و هفت هجری باجل طبعی درگذشت *

در شجاعت و مردانگی بی همتا و در فنون سپاهگری سرآمد اهل روزگار بود - در تیر اندازی ید طولی داشت - جهانگیر پادشاه در روزنامه خود می نویسد - که شبی در حضور من باقر خان شیشه نازکی سپید در درشخی مشعل نگاهداشته بقدر پر مگس از موم چیزی ساخته بران شیشه چسپانند - و بالای آن برنجی و بر فلفله گذاشت و از تیر اول فلفل را بوداشت - و از تیر دوم برنج را - و از تیر سوم موم را از شیشه برگرفت - که اصلاً تگانه بشیشه نرسید - گویند باقر خان بشنیدن آواز کرنا ازان جهت که رستم می شنید بسیار معظوظ بود - و نقار خانه بس بتکلف آراسته داشت - روزی حکیم رکنای

کاشی بدیدنش رفت - در حضور او کرنا سر دادند - حکیم گفت نواب
سلامت رستم گاه گاه کرنا می شنید - باقر خان در نظم و نثر و خط
تمتياز تمام داشت - و دیوانه ترتیب داده - از دست * * شعر *

* سوی چمن خرام و بریز آبروی گل *

* تا بعد ازین نگه نکند کس بسوی گل *

* آن غنچه نیست کز حسد روی چون مهت *

* گردیده است غصه گره برگاوی گل *

* باقر اگر رود بگامستان بغیر دوست *

* خارش بدیده گر نظر افتد بروی گل *

میرزا صابر پسر رشیدش در آغاز جوانی در گذشت - و احوال
فاخر خان پسر دوش جداگانه تحریر یافته *

• بهرجی زمیندار بکلانہ *

از هزار و چهار صد سال مرزبانان این دیار بآبا و اجداد او تعلق
داشته - اینها خود را از اولاد راجه جیچند (اَنهور) (که راجه قنوج بود)
میگیرند - و هرکه حاکم این ملک بود بهرجی نامند - در سواف ایام
صاحب سکه بودند - و چون میان گجرات و دکن واقع شده بهر طرف
(که نیرو بیشتر می دیدند) اطاعت گونه میکردند - از مدتی پیشکشی
گجرات شده و الیان خاندیس بنابر قرب و جوار دستبرد می نمودند
در سنه (۹۸۰) نهصد و هشتاد (که ملک گجرات بحوزه تصرف
عرش آشیانی در آمد - و عرصة دلکشی بندر مبارک سورت مهبط

(ایات پادشاهی گشت) بهرجی بملازمت رسیده میرزا شرف الدین حسین یزنه پادشاه را (که طغیان درزیده بعزیمت دکن عبورش درین حدود افتاده مقید نگاهداشته بود) از نظر گذرانید . و مورد نوازش گشت - و ازان باز مرزبان این ملک همواره بادای پیشکش پادشاهی راه انقیاد پیموده وقت کار حسب الطالب صوبه داران دکن حاضر میشد * چون این ولایت از یک طرف بخاندیس و دیگر جانب بگجرات پیوسته میانگ ملک پادشاهی ست شاهزاده محمد اورنگ زیب در ایام صوبه داری اول محمد طاهر را (که بوزیر خان مخاطب گشته) با مالوجی دکنی و زاهد خان کوکه و سید عبد الوهاب خاند بوسی بتسخیر بکلانه تعیین فرمودند - بعد محاصره بجداکاری بهادران فیروزمذ ^(۲) بارے قاعه مولهیر (که حاکم نشین آنجا است) بتصرف درآمد بهرجی مادر خود را بمصالحه فرستاده بعهد و پیمان در سال دوازدهم قاعه تسایم نموده بملازمت شاهزاده رسید - اعلی حضرت اورا بمنصب سه هزار و پانصد سوار برنواخته بر طبق التماس او برگنه سلطان پور (که از ایام قحط مشهور دکن ویران افتاده) بطریق وطن مرحمت شد - و ملک بکلانه داخل صوبه خاندیس گشت - و رامگیر ^(۳) (که مضاف بکلانه است) از تصرف سوم دیو داماد بهرجی نیز مفتوح شد - چون خرج از دخل بیشتر داشت به بهرجی واگذاشته

(۴) در [انثر نسخه] ملهیر آورده (۳) با رامگده باشد (۴) با سوم دیو باشد .

(باب الباء) [۴۱۴] (مآثر الامراء)

(۲) ده هزار روپيه پيشکش هر ساله مقرر گرديد - بعد فوت بهرجي بيوم ساه
پسرش را اعلى حضرت بشوف اسلام در آورده بخطاب دولتمند
خان و منصب هزار و پانصدي سرافراز نموده عوض سلطان پور برگزیده
پونار خاندیس برسم انعام مكرمت فرمود - تا عهد خلد مگان زنده
بود - دران قصبه عمارات عالي مطبوع بتكلف ساخته - تا حال
آثار او باقي ست *

* از نقش و نگار در و ديوار شكسته *

* آثار پديد است مناديد عجم را *

(۳) بکلانه ملكه ست بيشتر كوهستان - طول صد كوه - و عرض سي
شرقي كالنه و نذر بار - غربي سورت - شمالي تپلي و بندهياچل
جنوبي سنبهاچل - كه بالاي او ناسك و غيره واقع است - سابق
سه هزار سوار و ده هزار پياده مي بود - و در شهر عظيم داشت
انتاپور - و چنتا پور - درينولا ده بيش نمانده - هفت قلعه نامي
دارد - و همه كوهي - ازان دو بس نامور - مولهير موسوم باورنگ گده
بيك كرهه قصبه دارد آباد - آب موس (وان شصت كوه عرفي

(۲) نسخه [۱] بيوم سا - و نسخه [ج] بيوم شاه (۳) در [ا كثر نسخه]

پورنار خاندیس (۴) نسخه [ج] فايده • بکلانه ملكه ست (۵) در

[بعضی نسخه] نذر بار - (۶) در [بعضی نسخه] پتلي - يا نبنی باشد (۷)

نسخه [ب ج] سنبهاچل (۸) نسخه [ج] باورنگ گده (۹) در [بعضی

نسخه] موسن •

(مآثر الامراء) [۴۱۵] (باب الباء)

از خجسته بزیاد است - و سالهیر موسوم بسطان گذه مرتفع ترین
قلاع و قلای آنجا است *

* چه سالهیر فرزند عرش مجید *

* برفعت بود از پدر هم رشید *

و دیگر هنگذه و جولیهیر و بیسول و نانیه و سالوته - این مرز و بوم
بشادابی و سیرابی و افزونی اشجار مثمره و نباتات متنوعه و انبث
فرادان و برونج گزیده بهترین جاهای دکن است - در زمان حکام پیشین
ده لک روپیه حاصل داشته - و شش و نیم کروڑ دام جمع مشخص شده
چون بقسط ویران گشت و مکرر پی سپر جنود قاهره گردید بعد
تسخیر بقرار دوازده ماهه چهار لک روپیه مقرر شد - الحال در دفاتر
ازین هم یازده هزار روپیه کم کرده تذخواه می نمایند - همگی سی
و دو پرگنه از قدیم می نویسند - و درین وقت بیست و هفت
ازان هم سه چهار محال سایر داخل است - که مفقود شد - و آنچه
دیجات این مرز و بوم در کوهستان سمت جوار واقع است کم حاصل
در تصرف بهیلان *

(۶)
* بهادر خان رومله *

بهر دریا خان دار دژئی ست - در زندگی پدر بوسیله نیکو پرستاری

(۲) نسخه [ب] جونهر - و نسخه [ج] جولیهیر (۳) نسخه [ج]

پیسول - یا پیپول باشد (۴) نسخه [ج] نانیه (۵) یا سالونه (۶) نسخه

[ج] باز بهادر رومله *

بدولت (و شناسی شاهزاده شاهجهان چهره امتیاز افروخت - و چون پدرش ساحت بیوفائی پیموده از شاهزاده جدا گشت بهادر خان دست توسل بفتراک عنایت شاهي مستحکم تر ساخته از رکاب اقبال انفکاک نمود - پس از جلوس بمنصب چهار هزارى دو هزار سوار سرافراز گشته به تیولدارى سرکار کالپی و مالش سرکشان آن مرزد بوم دستوری یافت - چون در نخستین سال جاوس چهار قیره روزگار بغی ورزیده باوندچیه متحصن گشت و افواج قاهره از هر جانب بملک او زد آورد عبدالله خان فیروز جنگ باتفاق بهادر خان از جانب کالپی (که مشرق رویه آن سر زمین است) در آمده بر حصار ایرج (که هر برجش از کمال ارتفاع سر بفلک می سود) سر سوارى یورش نمود - مخالف بر بهادران هجوم تمام آورده هنگامه نبرد گرم گردانید - خان مذکور با تابیدن خود پا پیاده فیل صف شکن بر رو داشته بسرعت باد بسوی دروازه دوید - و بیادری آن اهرمن نهاد درهم شکسته قطره زنان بقلعه در آمد - و هژدوان صیه قام را بتیغ سوسن رنگ برنگ داغ لاله در خون نشانده گلگونه فتح بر چهره دلاری کشید - در جایزه این تردد نمایان و فتح شایان بذوازش نقاره بلند آوازه گشت - و پس ازان بهمراهی اعظم خان ناظم دکن باستیصال خانجهان لودی تعیین گردید - چون اعظم خان ایلغار نموده در راجوری بیر بر سر خانجهان رسید او با معدود همگی سه صد و پنجاه سوار برآمده بمثانت و استقلال روانه شد

هرگاه جمعی از عساکر پادشاهی بار قریب می (سیدند بر گشته
به تیراندازی آنها را باز میداشت . چون بکوه راجوری برآمد
بهادر خان بقدیم استعجال خود را رسانیده با برادرزاده او بهادر
خان (که منصب هزاری داشت - و به یودی و مردانگی استظهار
دی بود) درآویخته در کشش و کوشش کار فاعه دایری و دلاری
بر روی کار آوردن - که روکش داستان رستم و اسفندیار گشت - اما
چون از قلات همراهان آخرکار کار به تنگی گرانید پیاده شده هر مرتبه
بروانه دار خود را بر شعله شمشیر آتشبار مخالف میزد *

گویند چون بدر زخم تیر (که بر رو و پهلو برداشته بود) بزمین
افتاد مخالفان خواستند سرش ببرند - فریاد زد که من یار و پسر
دربا خانم - خانه زان شما - خانجهان مردم را منع کرد - پس از آنکه
اعظم خان در سال چهارم بعد فتح قلعه قندهار باراده تاخت بهالکی
(۳)
و چنگوبه کنار آب مانجرا مخیم عساکر ساخت بر طبق قرارداد
(که هنگام نزول تا برپا شدن خیم افواج بجای خود قیام نموده
هر فوجی با چند سردار بنوبت یک گروه در از لشکر ایستاده خبردار
باشند - تا مردم اردو گاه و هیمه بفراف خاطر بیاورند) روز نوبت خان
مزبور (چون اثری از غنیم ظاهر نبود) سرشته احتیاط از دست
داشته با قلیله از لشکر گاه پیشتر رفته نشست - اتفاقا دیه دران

(۲) نسخه [ج] رسانیده برادرزاده بهادر خان (۳) در [بعضی
نسخه] چنگوبه .

نزدیکی بود - که مردم آنجا بجهت حفظ مال و مواشی خود
از دستبرد اهل اردو مستعد جنگ شدند - بهادر خان آگهی یافته
با دیگر امرا (که زیاده بر هزار کس نبود) بمومک شتافت - زنده
خان عادلخانی با تمام مخازیل هجوم آورد - و امرا دست جلالت
کشوده تلاشها بتقدیم رسانیدند - چون عرصه تنگ گشت از اسبان
فرود آمده دل بر جانفشانی نهادند - شهباز خان (که از امرای
سه هزار بود) نقد جان برفشاند - و بهادر خان و یوسف محمد خان
تلاشکندی از زخمها بید خود افتادند - غنیم آنها را برداشته در بیجاپور
مقیم نگاهداشت - چون یمین الدوله در سال پنجم بتخریب ممالک
عادلشاهی مامور گشته بحوالی بیجاپور رسید عادل شاه هر دو را
رها نمود - بهادر خان باستلام سده خلافت جبهه افروز گشته باضافه
منصب و افزونی اعتبار مورد عواطف شاهانه گردید - و بتازگی
بجایگزینی کالپی و قنوج و مضافات آن محال سر بلندی یافت
خان مذکور بگوشمال سرکشان ملکوسه (که در شدت و کثرت از سایر
متمردان آن دیار اشتهار دارند - و از رعیت تا سپاهی آنجا بے سلاح
نمی باشد - حتی کشاورز هم بهنگام شیخ تفنگ پر کرده بر قلمه بسته
فتیله روشن ساخته بشغل خویش می پردازد - و ازین رو بلوازم رعیتی
مطلقا نمی پردازند - و دران هنگام در مقام بیرگانون که استوار توپن

(۲) نسخه [ب] ملکوئه (۳) در [بعضی نسخه] اینجا (۴) نسخه

[۱] مرگانون - یا پیرگانو باشد .

جهاها سمت فراهم آمده از نهایت زیاده سوری بشورش انگیزی در آمدند و یکبارگی از ادای مراسم رعیتی سر باز زدند (۲) بهم معنای قائلید ایزدی همت گماشته دفعه بر سر آن بد عاقبتان توکناز نمود - غریب کارزارے فیما بین در پیوست - بهادر خان سپر حمایت آهی بر سر کشیده بدیوار بست رسید - مقاهیر پای کمی نیارده دست از جلالت و تهور برداشتند - انجام کار دست و گریبان شده بهم در آویختند و جم غفیر بدستبرد پردلان سر باخته بقیة السیف در بفرار گذاشتند بهادر خان بتخریب آن مکان پرداخته بمقر خود باز گشت - و ازین گونه فتحی (که دران سرزمین مفسد خیز نصیب هیچ کس نشده بود) نقش خان ظفر قرین بر وفق داخواه در سمت نشین گردید - و پس ازین در تعاقب راجه ججهار سنگهه بذریله در هرادی عبدالله خان فیروز جنگ و خاندوران بهادر مساعی جمیله بکار برد - چون آن مدبر از گدھے و لانجی گذشته بولایت چاندا در آمد بهادر خان (که پاشنه کوب او میرفت) چون کوفتی داشت نیکنام عمومی خود را با معدودے پیش فرستاد - که او را بخود مشغول سازد - ججهار از مشاهده جسارتش برگشته او را در میان گرفت - نیکنام بزخمهای منکر با هفت کس در میان افتد - درین اثنا بهادر خان باتفاق خاندوران از عقب رسیده بر قلب آن تیره بخت تاخت - و آن گروه دریشان دوزگار را چون بنات النعش متفرق ساخت - و چون از عبدالله

خان فیروز جنگ در استیصال چنپت بذیله مساهله و تهران سرزد
در سال سیزدهم بهادرخان بتیول دارمی اسلام آباد و قلع و قمع آن شقارت گرا
وخصت یافت - اما اهل غرض نگذاشتند - و بهادشاه خاطر نشان
کردند - که بذیل کهند را روهیل کهند کردن صلاح ملکی نیست - زود
معزول گردید - بعد ازان در مهم چکنا^(۲) و تسخیر ه و داد شجاعت
و جلالت داده تردد نمایان خود بر عالم ظاهر ساخت - همراهان خان
مزبور بکار فرمائی سردار از کشتها نردبان ساخته بر مورچال مقاهیر
میدویدند - دران روز هفتصد افغان از تابینان او بکار آمدند - و در سال
بیست و دوم بحراسمت ملتان تعیین شد - و ازان در (که فصل ربیع
بجاگیر بود) بمتصدیان مهمات دیوانی حکم شد - که طلب اورا در
مطالبه مجری دهند - و در یساق بلخ بهراری شاهزاده مراد بخش
جوهر زدای آئینه همت و مردانگی گشت - چون شاهزاده بدای کتل
طول (که سرحد قلمرو پادشاهی و ملک بدخشان است) رسید اصالت
خان با بیلداران سرکار پادشاهی و چندین هزار مزدور (که امیرالامرا
عمای مردان خان از بلوکات کابل جمع آورده بود) تعیین شد - که تا سرا بالا^(۴)
مقدار یک کوه بازتقاع درگز پادشاهی و سرا زیر (که بدخشان ربه
است) تا نیم کوه بعضی جا در و نیم کوه کمابیش برف از سر راه
برداشته باطراف ببندازند - و کوچه (که شتر با بار بگذرد) بسازند

(۲) یا چکنا باشد (۳) نسخه [ب] بیست و چهارم (۴) در [بعضی

نسخه] از ماوکات کابل .

و باقی را آنچنان درهم بکوبند که اسپ و شتر تواند گذشت چون این کار از آنها متمشی نشد و بدون آن عبور متعذر بود بهادر خان باتفاق امالت خان تمامی سوار و پیاده خود را ببرداشتن برف و کشودن راه داداشت - اشکریان بهر دست افزاره که یافتند برف را کذده بدامن و دست بر کنار از راه میریختند - بجدکاری بهادر خان تا یک کوه (که برف بسیار بود) بعرض دوگز راه پیدا شد - چون شاهزاده سایه و مول انداخت نذر محمد خان والی توران بدهانه سرانجام ضیافت رفتن باغ مراد شهرت داده بشرغان شتافت - بهادر خان حسب اشاره شاهزاده باتفاق امالت خان بتعاقب روانه شد قریب ده هزار سوار اوزبک و امان (که بر سر نذر محمد خان جمع شده بودند) بآمد آمد فوج پادشاهی از بیم نهب و اسر با عیال و اموال راه اندخود گرفتند - ^(۲) نذر محمد خان با جوق قایل آماده کارزار گشته بچهار گروهی شرغان بجنگ پیوست - بمجرد سردادن بان (که گاهی آن صدای مهیب بگوش آنها نرسیده بود) ثبات از دست داده رو بفرار گذاشتند - ناچار نذر محمد خان بے آریز و ستیز جلو گردانیده باذخود رفت - و از انجا روانه خراسان گردید - بهادر خان اگرچه بافروزی منصب سرفرازی یافت اما درین حال (که وقت تعاقب بود - و باندک تکمک با یقین بود - که نذر محمد خان گرفتار میشد) آن خان شهادت نشان عدا خود را دزدید - یا از

سست همتی همراهان یا بمصلحتی دیگر کار بگذر نگشت - ذخیره
خاطر پادشاهی گردید *

چون شاهزاده مراد بخش دامنه اقامت آن ولایت نشده بے اجازت
صاحبقران ثانی عازم کابل گردید موبه داری باج و پاسداری آن الکا
بعهد بهادر خان باتفاق اصالت خان قرار یافت - و پس از آنکه
شاهزاده محمد اورنگ زیب بهادر غلال افکن آن دیار گشت بهادر
خان در هراوی در جنگ اوزبکیه (که از مور و ملخ افزون بودند)
کارنامه های مردانگی و بهادری بر ساخت - در هنگام مراجعت از آن
مرز بوم چند اوری اردو باهتمام او قرار گرفت - و در گذرانیدن اردو تعبیه های
بسیار کشید - چون بکمل تنگ شتر (۲) که دو منزلی هندو کوه است
و نشیب دشوار نورد دارد (رسید برف شروع در بارش نمود - تمام
شب تا در پاس روز دیگر می بارید - بصد محضت بقیه اردو و لشکر
از آن گریوه گذرانید - درین هنگام از شدت بارش برف یک شبانه روز
استاده ماند - هزاره تنگ چشم فراخ آرز بآرزوی بودن مال بیش
از بیش بر مردم اردو هجوم می نمودند - و خان مذکور بتائید اقبال
دشمن مال هر مرتبه آن گروه شوریده روزگار را مالش داده رهگرایی
ناکامی میگردانید - چون مابین کتل هندو کوه رسید یک روز توقف
نموده همگی پس ماندگان را پیش راهی ساخت - و بعد از آن خود
گذشت - از دشواری راه و شوریدگی هوا و فرط برف از آغاز مرور

(۲) نسخه [ج] تنگ شتر - و در [بعضی نسخه] اکبرنامه [تنگ شیر]

تا انجام ده هزار جاندار قریب نصف آدم و همه دراب هلاک گردید
اسباب بسیار زیر برف ماند - چون بهادر خان بفراز کتل برآمد
ذوالقدر خان (که حفاظت خزانه پادشاهی بعهده اش بود) بفایز
سقط شدن بار بردار برجا مانده - بهادر خان شتران خود و از هرکه
باقی مانده بود اسباب آنرا بر تافته خزانه بار نمود - و تتمه بر اسپان
و اشتران سپاه قسمت کرد و با هزاره همه جا زد و خورد نموده بعد
از شاهزاده بغامانه چهارده روز داخل کابل گردید *

اگرچه از بهادر خان در یساق تردهای شایسته نمایان بتقدیم
رسید لیکن باظهار برخی خاطر نشان اعلیٰ حضرت شد که در تعافب
نذر محمد خان و مدد سعید خان وقت غلبه اوزبک اغماض عین
نموده - لاجرم با این همه ارتکاب محن و مشاق بتغیر سرکار کالپی
و قنوج از قیوایش (که درازده ماهه حاصل داشت) در عوض سیلک
روپیه مطالبه سرکار بخالصه شریفه ضبط نموده ادرا آزرده دل ساختند
و در سال بیست و سیوم در ۲۰ نهمین قندهار بهمراهی شاهزاده
محمد اوزنگ زیب بهادر تعین شده در محاصره آن حصار استوار
(۲)
(در بروی دروازه مالوری مورچال قایم نموده نوزدهم (جب سنه ۱۰۵۹)

هزار و پنجاه و نه هجری بعروض ضیق النفس از شهر بند زندگی
برآمد - شاهزاده و جماعه الملکی سعدالله خان از تابینان او (که دو هزار
سوار بودند) هر کدام را (که شایسته زندگی درگاه داشتند) بمنصب

و عاونه در خور مقرر نموده جمع را خودها نگاهداشتند . و باقي را
ديگر امرا - اعلیٰ حضرت دلار پسر کلانش را (که پانزده ساله بود)
بمنصب هزاري پانصد سوار و هر کدام از شش پسر ديگر را (که
خود سال بودند) بمنصب سرفراز گردانيد . و سواي فيلان همه اموال
پسران مرحمت شد . گویند چندان در کار پادشاهي جانفشانيها
و دولتخواهيها بتقديم رسانيد که غبارے (که از کجرويهاي پدر
بخطرات اعلیٰ حضرت نشسته بود) بالکليه رفع شد . گویند بهادر خان
هميشه تاسف میکرد که انتقام خود از بيدجايويها نکشيدم . و تا زبست
خجالت اين مقدمه گویا از چهره اش نمايان بود . يکے از پسرانش
عزيز خان بهادر است . که سال چهل و نهم عالمگيري در محامره
واکنکيره مصدر تردد شده . و بمرحمت افزايش لفظ چغتائي
در خطاب سرمايه افتخار اندوخته *

• پر دل خان •

(۲)
پیرا نام پسر دلار خان برنج است . که از قدیمان و بابويان
صاحبقران ثاني سمت . در ايام گردش و اوقات محن از اخلاص
وافي و وفای صافي بدوام خدمت و نيکو پرستاري در دل شاهزاده
ستوده سير جا کرده در جرگه معدودے (که از ساير ملازمان شاهي
بمزيّت قرب و اعتبار سر امتياز مي افراختند) داخل بود . در سر آغاز
جلوس بمنصب چهار هزاري در هزار و پانصد سوار فرق مباحات

برافراخته بفرج‌داری میوات دستوری یافت - و پستتر جونپور
در قبول او مقرر گردید - سال چهارم با پسر خود ببرا از جونپور آمده
در خطه برهان پور بتقبیل آستان خلافت چهارم تفاخر برافروخت
و چون دران هنگام عساکر فیروززی در استیصال نظام شاهیه و تسخیر
آن ممالک تعین بود ضمیمه آن لشکر منصور گردید - و خودش
باضافه سواران منصب بقدر ذات مورد عذیت گشته پسرش نیز
از اصل و اضافه بمنصب هزاری و خطاب پردل خان سربانندی یافت
اما فاک دیرمهر زودگسل نگذاشت که چندی در فراخ‌دای ثروت
و دوست کامی گام کشاده زده گوی کامرانی فرا برد - در همین سال
رخمت زندگانی ته کرد *

پردل خان از عاطفت و قدر شناسی (که سلاطین این سلسله را
مصرف احوال خانه زادان دیرین خدمت می باشد) باضافه‌ای
متواتر در سال دهم بمنصب در هزاری در هزار سوار و تهانداری
بنگش پائین از تغیر راجه جگت سنگه عز افتخار اندوخت - و در
سال هفدهم بحراست قلعه بست از انتقال عزیزالله خان رخصت
یافت - و در سال بیستم باضافه هزار سوار بر جمعیتش افزودند
چون شاه عباس ثانی دارای ایران تسخیر قندهار پیش نهاد همت
ساخته خود از فراه رو بمقصد نهاد محراب خان را (که هنگام
تفویض عای مردان خان این ولایت را باوایی سلطنت والا منزلت

بقلعه دارى بست مي پرداخت - و قايم خان آن حصار را بگلبد
و استيلا ازو گرفته امان داده بود - و (خصمت ايران نموده) بكشايش
قلعه مذکور نامزد گردانيد - محراب خان حصار نو را (كه بحكم
اعلى حضرت متصل قلعه^(۲) تدعيم بنا شده) از غايت استحكام كشايش پذير
نيافت - كشودن حصن كهذه آسان ديده بتقسيم مورچال پرداخت
پردل خان در محاذى آن جا بجا از خويشان بنگهبانى آن گذاشته
خود از همه جا آگاه مي بود - و بضرب توپ و تفنگ آتش در خرمن
حيات مخالف مي افروخت - از ابتدای محاصره پنجاه و چهار روز
نيران قتال اشتغال داشت - از هر دو جانب لخته و قتل و برخه
مجروح ميگشتند - چنانچه از تابينان خان مذکور (كه همگي ششصد
سوار بود) سصد كس و از قزلباش اضعاف آن (هگرای دار فنا شدند
آخر الامر چهاردهم محرم سنه (۱۰۵۹) هزار و پنجاه و نه هجري
پردل خان دلهاد بندگانى گشته بدل بستگى زندگانى مستعار عهد
و پيمان گرفته محراب خان را ديد - و آن نا انصاف وصمت نقض
عهد بر خود پسندیده از جمله سصد كس (كه با او مانده بودند)
چندى را (كه بسپردن يراق ايستادگي نموده دست بحربه كردند)
بقتل رسانيد - و او را با بقيه مردم و عيال مقيد گردانیده نزد شاه
بقندهار آورد - و شاه او را به همراه خود بايران ديار برد - اگرچه احوال
پردل خان بعد رفتن ايران و مال حالش (كه بجا انجايد) معلوم

(۲) در [بعضى نسخه] متصل قلعه بنا شد .

نیست اما دم نقد از شرمساری و خجالت اقران و همسران و طعن و سرزنش آشنا و بیگانه و راست - اگر بهزدوستان می آمد مثل دولت خان قلعه دار قندهار و دیگر متعینۀ او هدف سهام مطاعن گشته از درجۀ اعتبار و روزگار ساقط می گردید *

• باقی خان چیلۀ قلماق •

از غلامان صاحب اعتماد پادشاهی بود - بیادری طالع مسعود نیکو پرستاری و حسن خدمتگاری او دلنشین اعلیٰ حضرت گشته در سال ششم بمنصب هفت مدی پانصد سوار سرمایۀ اعتبار اندوخت - و در سال نهم بمنصب هزار سوار فرق افتخار برافراخت - چون پرتو التفات پادشاهی بر وجنات احوالش تافته بود در سال دهم باضافۀ هزار سوار ذات هزار سوار بمنصب دو هزار سوار و مرحمت علم و اسب و فیل اختصاص یافته بفوجداری^(۲) چهرۀ (که برگزیده ایست از مضافات اندوچۀ در بندیل کهند)^(۳) چهرۀ عزت برافروخت - چون این ممالک از دست چهار سنگه منتزع گشته مضرب خیام پادشاهی گردید آن برگزیده (که نهصد قریه بحاصل هشت اک روپیه داشت - و بذراعت فضا و فرادانی از هزار مملاز بود)^(۴) بخالصه تعلق گرفته باسلام آباد موسوم گردید - درین ولا باقی خان بفوجداری آنجا مامور گشت - و خان مذکور در برانداختن

(۲) نسخۀ [ج] جلد ۴ (۴) نسخۀ [ج] سرمزت برافراخت (۴)

نسخۀ [ج] تعین گشته •

مغسدان آن دیار مصدر ترددات شد - چون چنیت بذیله نوکر راجه
 جبهار سنگه پس از نیست و نابود شدن او پرتیراج پسرش را
 دست مایه فساد ساخته مواضع اوندچه و جهانسی را در معرض
 تاخت و تاراج آورده سر بشورش برداشت عبدالله خان فیروز جنگ
 بجایگزیداری اسلام آباد و استیصال آن شقاوت بذیان تعیین گشت
 و چون بدانجا رسید خواست باقی خان (که سابق در مالش
 آن تباہ سرشت تعبها کشیده) خود بر سر مقهوران بتازد - خان مذکور
 از کار طلبی متعهد شد که اگر فوج خود همراه دهند این مهم بانصرام
 میرسانم - فیروز جنگ از تن آسانی خود نشناخته بوی باز گذاشت
 باقی خان در سال سیزدهم برسم ایغار غافل بر سر مخاذیل ریخته
 هنگامه زد و خورد گرم ساخت - چنیت دست و پای زده جان
 بسلامت بدر برد - و پرتیراج گرفتار گردید - و در سال هفدهم
 بداروغگی غسلخانه سرمایه مباحثات اندوخت - و پستر بحراست
 قاعه مستقر الخلافه اکبر آباد فرق افتخار برافراخت - و در آخر
 سال بیست و هفتم در قبول خون باری متعلق صوبه آگره رخت
 هستی بر بست - محلات جاگیر بخالصه ضبط شد - پسرانش
 سردار خان و باقی خان در عهد عالمگیری از ناموران (رزگار بودند
 احوال هر یک بقم آمده - گویند باقی بیگ در آغاز حال بکوتوالی

(۲) در [بعضی نسخه] چنیت یا چنیت باشد (۳) نسخه [چ] اوندجه

(۴) نسخه [ب] چنیت سنگه دست و پای زده •

(مآثر الامرا) [۴۲۹] (باب الباء)

دار السلطنت لاهور [که دران هنگام بتیول یمین الدوله آصف خان
تعلق داشته - و از قبل خان مذکور بابا عنایت الله یزدی (۲)
نوکر معتبر آن نوئین عالیشان بود) بحکومت آنجا می پرداخت
مامور شد - و چون بابای مذکور بمشارالیه رفته نمی نهاد
و اعتباری نداشت در نگین خود کفده بود - کار بعنایت اسم
و باقی بهانه *

* پرتهمراج راتهور *

از راجا شامیان فردوس آشیانی ست - در ایام فترات بحاضر باشی
پرداخته بشرف اعتماد اختصاص گرفته بود - پس از سریر آرائی
آن پادشاه سال اول بمنصب هزار و پانصدی شش صد سوار سرمایه
امتیاز اندوخت - سال دوم همراهه خواجه ابوالحسن تربتی بمقاب
خانجهان لودی (که از اکبرآباد فرار نموده بود) تعیین گردید - و از
کار طلبی انتظار دیگران نکرده با چند سردارے (که درین باب سبقت
جسته بودند) در حوالی دهولپور بار (سیده) وقت زد و خورد برسم
راجپوتیه پیدایه پا گشته با خود خانجهان (که سوار بود) چپقاشهای
مردانه نمود - و او را زخم برچهره رسانیده خود هم زخمها برداشت
پادشاه از راه مرحمت او را بحضور طلبداشته از اصل و اضافه بمنصب
در هزاره هشتصد سوار و عطای اسپ و فیل برنواخت - سال سیوم
بافاضله در صد سوار کامیاب شده همراهه خواجه ابوالحسن بتسخیر

(۲) نسخه [ب] عنایت الله خان یزدی •

قلعه ناسک کمر همت بر بست - و پس از تقرر صوبه داری دکن
بذام مهابت خان ار در تعیناتیان صوبه مذکور قرار یافته از اصل
و اضافه بمنصب دو هزار و پانصد سوار چهره اعتبار برافروخت
و در ایام محاصره قلعه دولت آباد جراثیه‌های نمایان بظهور آرد
روز سوار از فوج اهل دکن (که کاسه سرش بمغز پندار آگنده بود)
ادرا بمبارزت طلبید - ار بشنیدن این حرف از فوج برآمده با او
مقابل شد - و بضرب شمشیر کار او باتمام رسانید - سال هفتم باضافه
یکصد سوار نامیده بخت روشن گردانید - سال نهم چون پادشاه رایات
دولت بصوب دکن افراشت ار همراه خان زمان صوبه دار بالاگهات
در نواحی دولتآباد بشرف آستانبوس مفتخر گشته همراه خان مذکور
به تنبیه ساهو بهوساه و تخریب ملک عادل شاه نامزد شد - و درین
مهم هم مصدر ترددات نمایان گردیده سال دهم باضافه یکصد سوار
شاد کام گشت - سال هفدهم چون ایالت ملک دکن از تغیر وکلای
شاهزاده محمد اورنگ زیب بهادر بذام خاندوران تقرر یافت ار
بحراست قلعه دولتآباد سرمباهات برافراشت - و سال هیزدهم
از اصل و اضافه بمنصب دو هزار و سوار درجه اعتلا پیمود
سال نوزدهم حکم شد - که باکبرآباد آمده باتفاق باقی خان بحراست
قلعه آن بپردازد - سال بیستم در ایام (که دارالسلطنه لاهور مضرب
خیام خسروانی بود) او برطبق حکم یک کرور (رپیہ از خزانه اکبرآباد
برداشتہ بحضور برد - و چون دران ایام شاهزاده محمد اورنگ زیب

بهادر بصوب بلخ و بدخشان روانه شد او بعزایت خاعت و اسب
 با زین نقره نوازش یافته بمحافظت مبلغ پنجاه لک (رپیه) که
 همراه شاهزاده دادن آن مقرر شده بود) تعیین گردیده پیشتر راهی شد
 سال بیست و یکم باتفاق راجه بیتهل داس بمکومک علی مردان
 خان امیرالامرا بصوب کابل رخصت پذیرفت - و سال بیست و دوم
 در رکاب پادشاهزاده محمد اورنگ زیب بهادر بصوب قندهار
 شتافت - و از آنجا همراه رستم خان بمقابلۀ فوج قزلباش دامن همت
 برکمر زد - و سال بیست و پنجم نوبت دوم پادشاهزاده مذکور بمهم
 مسطور راهی گشت - سال بیست و ششم همراه شاهزاده دارا شکوه
 بیساق مرقوم پای جلالت برداشت - و بعد وصول آنجا همراه رستم
 خان بتسخیر قلعه بست رفت - سال سیّم نزد شاهزاده محمد
 اورنگ زیب بهادر بصوب دکن متعین شد - و در همان سال مطابق
 سنه (۱۰۶۶) هزار و شصت و شش هجری رخت هستی بنیستی سرا
 برد - (۲) رام سنگه برادرش و کیسری سنگه پسرش بمذنب قلیل
 سرفرازی داشتند *

* بهرام سلطان *

سیومین پسر نذر محمد خان واهی بلخ است - چون نینده از
 احوالش در ذیل خسرو سلطان و اختتام کارش در ضمن عبدالرحمن
 سلطان بزبان خامه رفته گذارش لختی از احوال نیاگانش درینجا

ناگزیر افتاد - او و برادر کلانشر امام قلی خان پسران دین محمد خان
 مشهور به یتیم سلطان بن جانی سلطان بن یارمحمد خان اند - که
 عم زاده حاجم خان والی اورکنج دارالملک خوارزم بود - یارمحمد
 خان پس از گرفتن طایفه اردس ولایت شیرخان را از آبایش بغلبه
 و استیلا بے سامان و سرانجام برآمد - یا بسبب سلوک ناهنجار
 که از حاجم خان دید - بای التقدیر چون به اورا الزهر آمد سکندر خان
 پدر عبد الله خان مشهور اورا جوان با نجابت و قابلیت دانسته
 صبیغه خود را (که همشیره حقیقه عبد الله خان بود) در حباله نکاح او
 درآورد - و ثمره این پیوند زود بعالم شهود پیوسته بجانی خان موسوم
 گردید - از پنج پسر بعمره وجود آمد - دین محمد خان که از همه
 کلان بود - و باقی محمد خان - و رای محمد خان - و پاینده محمد
 سلطان - و الیم سلطان - و ابن هر پنج برادر از قبل عبد الله خان در تون
 و قایق و سایر ولایت قهستان می گذرانیدند - الیم سلطان همانجا
 درگذشت - هنگامی (که میان عبد الله خان و پسرش عبدالمومن خان
 وحشت و نزاع پدید آمد) این برادران بملاحظه حقوق تربیت
 عبد الله خان اطاعت عبدالمومن خان نمی نمودند - چون نوبت ایالت
 توران بدو رسید هرکس را از خویشان و اقربا (که مظنه رشد و شایستگی
 امور دنیا داشت) از پا در آورده درد از دودمان خویش برآورد

(۲) در [بهمه نسخه] الیم سلطان (۳) نسخه [ب] خانی سلطان (۴)

نسخه [ج] اروس (۵) نسخه [ج] و ثمره این پیوند بعالم شهود •

(مآثر الامراء) [۴۳۳] (باب الباء)

با یار محمد خان نیز بے (دشی سرکرده از بلخ اخراج نمود - و جانی
خان را گرفته محبوس ساخت - این برادران در خراسان طبل مخالفت
زده سر خود سرب را فراختند - قضا را عبدالمومن خان در سنه (۱۰۰۶)
هزار و شش با لشکر عظیم بارادۀ یورش خراسان از بخارا روانه بلخ
گردیده شجے بتیر یکے از اوزبکیه (که از کمین تعزیت ^(۲) دل شکستگان
کشان یافته بود) نیستی گرا شد - دین محمد خان نقد فرصت را
غنیمت شگرف شمرده کلاه شادمانی بر تارک اقبال نهاد - و از جائے
که بود بهرات رسیده آنرا متصرف گشت - و ولی محمد خان را
بر ریاست مرو تعیین کرد - و چون در توران هرج و مرج عظیم در نموده
هر سرے سردارے و هر درے در بارے گشته بود ناچار اوزبکیه
خراسان بر ریاست او اتفاق نمودند - او در هرات طرح سلطنت
انداخته خطبه و سکه بزام جد خود یار محمد خان کرد - که او بعد
اخراج از باخ بهندوستان آمد - و ملازمت عرش آشیانی در یافته مورد
عنایات پادشاهانه گشت - و پس از چندے بزیارت حرمین شریفین
رخصت یافته بقندهار رسیده بود - که فلک این توطیۀ در لبت
بر انگیخت - و هنوز دین محمد خان گامے چند بخوایش نرفته بود که
شاه عباس صفوی (که در کمین انتزاع ملک موژئی خود بود) قصد
پیکار لشکرے ترتیب داده بهرات آمد - برخے خیر اندیشان در بدین
بار گفتند - که بر سر خراسان (که الکای صد سالۀ قزلباش است

(۲) در [بعضی نسخه] فریب دل شکستگان •

و پاره آن بتصرف ما در آمده) تلاش نمودن از عقل دور است - مواب
 آنکه با پادشاه قزلباش اظهار دوستی نموده مهمات ترکستان را (که
 ارث قدیم است - و از شایسته سریر آرائی خالی ست) انتظام دهیم
 و بعد از ضبط آن ولایت اگر از دری اقتدار و استظهار بتسخیر خراسان
 پردازیم مضایقه ندارد - دین محمد خان بتحریرک جو اذان پرخاش جو
 (که لذت حکومت آندیار از مذاق ایشان بیرون نمیرفت) و ازین (۲)
 (که در ایام حیات عبدالله خان و هرج و مرج خراسان با بعضی
 از امرای قزلباش جنگ کرده غالب آمده بود) محاربه را سهل
 و آسان انگاشت - در رباط بریان حوالی بل سالار (۳) که چهار فرسخی
 هرات است) ثلاثی فریقین دست داد - نبرد عظیم در گرفت
 شکست برارزبک افتاد - نزدیک پنج و شش هزار کس از بهادران
 لشکر او کشته شده و بهزیمت گذاشت - چون بیمار چاق رسید بهسبب
 جراحات ضعف مستوی شد - رفقاییش در گوشه بجبهت استراحت
 فرود آوردند - کارش درانجا سپری گشت - و بقول جمعی بیکی از اهشام
 سپاه خیمه نشین پناه برد - آن جماعه نشناخته سلوک ناشایسته کردند
 و بعد از شناخت از بیم انتقام از هم گذرانیدند - و پاینده محمد
 سلطان بجانب قندهار افتاد - و شاه بیگ خان صوبه دار آنجا ادرا
 مقید ساخته نزد عرش آشیانی فرستاد - ادرا بحسن بیگ شیخ عمری

(۲) نسخه [ب] زرفت (۳) یا رباط پرنان باشد (۴) نسخه [ج]

بل سالار (۵) در [بعضی نسخه] سیاه •

(که متوجه کابل بود) سپردند . او بقلیچ خان صوبه دار پنجاب رسانید و بعد از یک سال در لاهور جهان فانی را پدرود نمود . و دلی محمد خان بے آنکه از حال برادر کلان دین محمد خان آگهی یابد از معرکه با سی چهل نفر برآمده بجانب بخارا شتافت . و با پیر محمد خان نامی [که از اقربای عبدالله خان بود . و عبدالمومن خان او را مرد کوکناری درویش (که همواره در کوکنار خانها فقر و نامرادی بسر می برد) پنداشته بقطع رشته حیاتش پدرداخته بود . و بعد از بر مسند خانگی توران مدمکن گشته] پیوست . و چون دران هنگام توکل خان قزاق مادرء الذهر را از پادشاه ذی شوکت خالی یافته لشکرکشی نمود و در محاربه از باقی محمد خان آثار جلالت و پردای بسیار بظهور آمد پیر محمد خان در ازای نیکو خدمتی زمام ایالت سمرقند در قبضه اقتدارش نهاد . باقی محمد خان پس از چندی که باطاعت و انقیاد گذرانید چون خود را بحکومت شایسته تر از پیر محمد خان میدانست هوای سلطنت در سر پیدا کرده بلقب خانی خود را ملقب ساخت . و بتسخیر ولایت میانکال از سمرقند برآمد . پیر محمد خان از بن خبر موحدش بے آرام گشته با چهل هزار سوار بظاهر سمرقند رسید . باقی محمد خان بلطائف الحیل در مقام فرودنی درآمده هر چند خواست دفع شر و فساد نماید .

(۲)
 و غید نه افتاد . ناچار تحصن جمسته ابراب جدال و قتال مفتوح

گرفتار کنید . تا روزی باقی محمد خان خود از حصار برآمده بر قول
 پیر محمد خان حمله آورده بر شکست - و او در اثنای گیریز زخمی
 گرفتار گشته همان ساعت با مر باقی محمد خان بقتل رسید - باقی
 محمد خان همعنان فتح و ظفر ببخارا برآمده بر تخت جهانبانی
 جلوس نمود - و با حسن تدبیر و مردانگی بلخ و بدخشان را نیز
 بحوزه تصرف در آورد - یار محمد خان جدش (که هنوز در قندهار
 بود) ازین نوید سراسر امید عزم حجاز پس سر انداخته راه توران
 پیش گرفت - باقی محمد خان مقدم او را باعزاز و اکرام تلقی نموده
 بر مسند خانی نشاند - و سکه و خطبه بعام او کرد - و چون بعد
 دو سال در یافت [که جدش بتربیت پسران خود عباس سلطان
 و ترسون سلطان و پیر محمد سلطان (که نه از مادر جانی خان اند)
 سرگرم است] دست اقتدارش از حکم رانی کوتاه ساخته پدر خود
 جانی خان را بجای او گرفت - و بعد از آن (که یار محمد خان
 و جانی خان رخت هستی ازین سپنجی سرا بر بستند) باقی محمد
 خان سکه و خطبه خود کرده پایه قدر و منزلت او باوچ ثریا رسید
 و اعلام دولتش سر بقبه جوزا کشید - پس از آنکه در سنه (۱۰۱۴) هزار
 و چهارده رانۀ دارالعقبی گردید فرمان فرمائی بوابی محمد خان
 باز گشت - او ولایت باخ و اندخود و توابع آن را (که درین طرف
 آب آمویه است - و در زمان برادرش باو تعلق داشت) ببرادر زادگان
 خود امام قلی سلطان و نذر محمد سلطان پسران دین محمد خان

تفویض نمود - و ایشان مدتها در اطاعت عم عالی قدر بسر برده
 آخر الامر بمقتضای جوانی و باغواهی هم نشینان جاهل سر از انقیاد
 پچیده پا بر جاده خلاف گذاشتند - و بسبب آمد و شد ایالتی ایران
 عم بزرگوار را برفض متهم ساخته اکثر امرای ارزبکیه را در مقام
 رمیدگی و تنفر در آوردند - تا آنکه خواجه ابوهاشم خواجه ده بیدی
 و محمد باقی قلماق (که از قبل ولی محمد خان حاکم سمرقند بود)
 و یلنگتوش بے اتالیق (که بکمک او در اینجا می بود - و از اوضاع
 نکوهیده ولی محمد خان آزار یافته بودند) خطبه و سکه بنام امام قلی
 خان کرده او را از بلخ طلب نمودند - او با برادر خود نذر محمد
 خان از آب جیحون گذشته خواست که از راه کوه تن بسمرقند
 (۲)
 (سد - ولی محمد خان بعد از آگاهی برین معنی از بخارا لشکر
 فراهم آورده سر راه برینان گرفت - بعد تقارب چون امام قلی خان را
 طاقت مقاومت نبود وسائل برانگیخته حکایت های شکایت آمیز
 در میان آورد - ولی محمد خان نیز به خواست که کار بقتال و جدال
 نانجامد - ناگاه از قضای فلکی شب دوسه خوک از نیزار بیرون
 آمده در اردوی ولی محمد خان درآمدند - مردم فریاد زنان
 از خیمه بیرون آمده بجنگ آنها پرداختند - غلغلۀ عظیم برخاست
 که امام قلی خان شب خون آورد - مردم در سرا پرده ولی محمد
 خان جمع شدند - املا اثر از (که دران وقت بسبب بد مظنکی

از مردم خویش با چندان از معتمدان احتیاط ورزیده خود را بگذار
کشیده بود) نیافتند - جوق جوق باین در برادر پیوستند - و برخه
برانند که این اراجیف ناشی از اجلاف و اجامره نبود - بلکه ملازمان
عمده او (که از کور نمکی و زپرستی چشم کوتاه بین از حقوق ولی نعمت
پوشیده روز ناکامی صاحب را هنگام کامیابی می پذیرفته بودند) آوازه
شب خون انداخته بے محابا روی امید بمخالف آوردند - بآی الحال
ولی محمد خان چندان نظاره گر حوادث بوده در کمال یاس و هوس
بدخارا رفت - در اینجا هم روی بودن در خود ندیده بفاکامی تمام

روانه ایران گشت *

امام قلی خان بدولت بیگمان فایز گشته بدخارا شتافت
و بمسند خانی برآمد - و باخ و بدخشان را به نذر محمد خان
ارزانی داشت - و آی خانم دختر عبدالله سلطان برادر خرد عبدالله
خان را (که نخست در حبانه عبد المومن خان بود - و بعد از در
تصرف ایشم خان قزاق - و پس از آن در ازدواج پیر محمد خان - و از آن
پس در عقد نکاح باقی محمد خان - سپس منکوحه ولی محمد خان
و در ازبکیه به نیکو روی و بیم قدم اظهار داشت - و ولی محمد
خان در وقت رفتن ایران از کم فرصتیها او را در قاعه چار جو که برگزار
هیچون است گذاشته بود) طلبیده اراده هم صحبتی نمود - چون
او راضی نمی شد دست بدامن قاضی و مفتی زده حیا و چاره
میجست - هیچ کس اقدام ننمود - مگر قاضیه دنیا پرست دین بداد

(مآثر الامراء) [۴۳۹] (باب الباء)

داده فتوی داد - که چون ولی محمد خان شعار روضه اختیار نموده
از دایره مسلمانی بیرون رفت ازواج او معلق اند - آن بے باک
نا پرهیزگار زوجة غیر مطلقه عم زنده را بنگاه (که در هیچ مذهب
درست نباشد) متصرف شد *

ولی محمد خان (که باصفهان (سیده) شاه عباس ماضی استقبال
نموده با آنکه او از نادانی بر سر اسب ملاقات نمود شاه کوچک دلی
و گرم اختلاطی بسیار کرده مراسم مهمان نوازی از دست نداد *
۱۰۲۰
* ع * گفت آمده پادشاه توران *

تاریخ این واقعه است - و هر چند شاه بتملق و جوشش می افزود
ولی محمد خان منقبض بوده نمی کشود - پس از چند (که مجلس
سرد و محکم باخر انجامید - و تدابیر جهانداري بمیان آمد) شاه
گفت که امسال (زمی هر سر تبریز آمده - دفع آن لازم است - سال
آینده خود مرافقت نموده جناب خانی را بر مسند موروثی مستقل
میکنم - خان گفت - که اهل و دیر بر نمی تابد - هنوز مقدمات
امام قای خان استحکام نگرفته - و کوه قزلباش موجب توحش
ارزبکیه خواهد شد - اتفاقاً دران هنگام خطوط سران ارزبکیه (که او از
شومی نفاق آنها آواره شده بود) مشتمل بر پشیمانی از گذشته
و خدمتگاری و جان سپاری در آینده رسید - بمبالغه از شاه رخصت
حاصل نموده متوجه بخارا گشت - و بعد از شش ماه (که از رفتن
و برگشتن از عراق در گذشت) بتوران (سیده) بمعارفت بعضی از امرا

(که از کردار خود ندامت کشیده در مقام تلافی بودند) بخارا را
 بے جنگ بدست آورد - امام قلی خان از بخارا فرار نموده بقرشی
 آمد - و آی خانم را در آنجا گذاشته بسمرقند رفت - و لی محمد خان
 از غرور کامیابی بفرمان طبع عجل در مقام کینه توزی و انتقام کشی^(۲)
 در آمد - و بے آنکه تجهیز لشکر شایسته نماید اعتماد بر گفته اهل
 خلاف و نفاق کرده رو بتعاقب برادر زاده ها آورد - بدو فرسخی سمرقند
 تلافی فریقین دست داد - اکثر سران آن قوم عنان از مقابله پیچیده
 خود را عقب کشیدند - او درین مرتبه عار فرار بخود نتوانست
 قرار داد - با همگی دو صد سه صد جوان خود را بر لشکر امام قلی
 خان زده زخمی در میدان افتاد - او را برداشته پیش امام قلی خان
 آوردند - در قتلش تعجیل نموده همان دم ازین عالم بعالم دیگر فرستاد
 و سلطنت توزان بے شریک و سهم بر امام قلی خان قرار گرفت
 و حکومت بلخ و بدخشان بنذر محمد خان مفوض گردید - و پس
 از سی و پنج ساله سلطنت در سنه (۱۰۵۱) هزر و پنجاه و یک
 هجری نا بینا گشته مهمات آن ملک رو باختلال نهاد - نذر محمد
 خان چشم از حقوق برادر پوشیده انتزاع سمرقند و بخارا پیش نهاد
 همت ساخت - اگرچه اوزبکیه بمرتبه از حسن ساوک او راضی بودند
 که باتفاق میگفتند (که بصارت مفقود گشته بصیرت موجود است
 باوجود نایبذنی بساطت تو (ضامنیم) لیکن چون امام قلی خان

(۲) نسخه [ج] در مقام کینه توزی درآمد *

بجانشینی نذر محمد خان از ته دل (لفظی بود ناچار او را بسمرتزد
در آورده خطبه بذامش خواندند - نذر محمد خان او را (که میخواست
از راه هندوستان بزیارت حرمین شریفین روانه گردد) براه عراق روانه
نمود - و هیچ کدام از اهل حرم حتی آی خانم را (که محبوبه اش
بود) (خصمت همراهی نداده اندوخته او را بالتام بتصرف در آورد
آمام قلی خان ^(۲) بآزادگی تمام با خواجه نصیب و نذر بیگ تغائی
و رحیم بیگ و خواجه میرک دیوان ^(۳) قریب پانزده کس از اوزبک
و غلام (ه نوردهی اختیار کرد - و بعد ملاقات شاه عباس ثانی و مشاهده
مهمان نوازی او بطواف کعبه ^(۴) معظمه مشرف گشت - و بمدینه منوره
رفت - و در اینجا بدار بقا منزل گزند - و در بقیع مدفون گردید *

و چون استیلاى نذر محمد خان و شورش اوزبکیه و وصول عساکر
هندوستان بدان ولایت در احوال خسرو سلطان پسر دوش بتفصیل
بزبان قلم داده اکنون بر مرصع مقصود می شتابد - که چون شاهزاده
مراد بخش در ماه جمادی الاولی سنه (۱۰۵۶) هزار و پنجاه و شش
بهوالی بلغ رسید بهرام سلطان و سبحان قلی سلطان با برخه از اکبر
و ایمان بلغ داخل لشکر فیروزی اثر شدند - شاهزاده امالت خان
میر بخشی را بآوردن آنها فرستاد - و امیر الامرا علی مردان
خان تا در دیوانخانه پذیره شده آورد - شاهزاده اعزاز و اکرام

(۲) در [انڈونسخه] بآزادگی تمام (۳) در [بعضی نسخه] پانصد کس (۴)

نسخه [چ] مکرمه .

بسیار نموده بر سوزنی دست راست مسند نشاند - و انواع مهربانی و مرحمت بکار برده مرخص ساخت - که رفته در استمالک آن خان عالی شان کوشند - که هرگونه امداد و اعانتی (که در مالش و تنبیه ناحق ستیزان باطل کوش مطلوب باشد) از قوت بفعل می آید - و تا بند و بست آن عالی قدر موکب ظفر طراز پای آرام در دامن استراحت نه پیچیده به نیروی کار گذاری کوتاهی نخواهد رفت *

چون در امت نذر محمد خان بسر آمده بود توهم بیجا بخود راه داده ترتیب ضیافت شاهزاده شهرت داده بیباغ مراد شتافت و قدری جواهر و اشرفی همراه برداشته با دو پسر سبحان قای و قتلی سلطان راه فرار سرکرد - و چون این خبر پیداشاهزاده رسید بهادر خان در راه و اصالت خان را بتعاقب نامزد فرموده خود به بند و بست آن مملکت^(۲) و ضبط اموال آن خان گریز پا پرداخت - همگی دوازده اک روپیه از مرصع آلات و غیره و دو هزار و پانصد اسب مادیان بسرکار پادشاهی درآمد - هرچند قدر اندرخته او (که خود در صندوقها نهاده تفصیل آنرا بخط خود بر کاغذ نوشته در آنجا می گذاشت - و مقالید آنرا همه وقت با خود نگاه میداشت) از قرار واقع معلوم نشد لیکن از زبانی متصدیان مهمات او مجعلا بوضوح پیوست که فراهم آورده از نقد و جنس هفتاد و یک روپیه بود - که هیچ یک از اسلافش را میسر نگشته - در هنگامه اوزبک و المان وقت فرار و گریز قلیله

(مآثر الامور) [۴۴۳] (باب الباء)

بخارج آمده بیشتر بتاراج رفت - حاصل ولایت بلخ و بدخشان و سرتاسر مازاءالنهر و ترکستان (که در تصرف این دو برادر بود) از روی نقل دفاتر ایشان بهمه جهت (خصوص مال وجوهات و سایر جهات (۲) و نقدي و غله و جمیع خراج ارتفاعات و زکوة) قریب بیک کرد و بیست لک خانی رایج آن ولایت است - (۳) که سی لک روپیه باشد ازین جمله شازده لک روپیه مداخل امام قلی خان - و چهارده لک روپیه از نذر محمد خان بود *

بالجملة در ماه جمادی الآخر آغاز سال بیستم شاهجهانی در بلد بلخ خطبه بنام صاحبقران ثانی بلند آرازه گشت - بهرام و عبدالرحمن پسران نذر محمد خان با رستم ولد خسرو سلطان (که هر سه بذابر عدم اطلاع از همراهی خان باز مانده در ارک بلخ نزد عیال او بودند) با ازدواج و بذات خان مذکور نظر بند گشته (رانۀ حضور شدند - چون بحوالی کابل رسیدند سید جلال صدرالصدر تا خیابان پذیره شده بملازمت پادشاهی رسانید - بهرام سلطان بمنصب پنجزاری هزار سوار و بیست و پنج هزار روپیه نقد و دیگر انواع عنایات امتیاز یافت - و همواره بدولت قدر شناسی پادشاه زمان بر فاء حال و خاطر آسوده میگذرانید - و چون نذر محمد خان بار دیگر (۴) بولایت موردئی متمکن گردید بر حسب طلب او متعلقانش در سال

(۲) در [بعضی نسخه] نقل و دفاتر ایشان (۳) نسخه [ج] آن ولایت

که سی لک روپیه (۴) نسخه [ب] خاطر آسودگی می گذرانید .

بیست و سیوم روانه بلخ شدند - بهرام سلطان دل از تهنعات و مستلذات هندوستان بر نگرفته راضی بر رفتن توران دیار نشد و تا زمان عالمگیری در خور حال بمواجب نقد کامیاب بوده ایام زندگی را باختتام رسانید *

• بهادر خان باقی بیگ •

نوکتر شاهزاده دارا شکوه بود - بحسن کاردانی و نیکو خدمتی جا در خاطر شاهزاده نمود - و بافزونی اعتماد و مزید اعتبار سر برافراخته در قرب و منزلت از اقربان و همسران در گذرانید بهزاري ذات و چهار صد سوار منصب داخلي سرافرازي یافته از قبل شاهزاده بنظم موبه آله آباد مامور گشت - و چون بضبط و ربط آن ناحیه بقرار واقع پرداخت در سال بیست و دوم حسب الطلب سعادت تقبیل آستان خلافت و جهانداري اندرخته بحراست موبه گجرات بعنوان نیابت شاهزاده بلند اقبال و از امل و اضافه بمنصب دو هزاري ذات و پانصد سوار و خطاب غیرت خان^(۲) تحصیل ناموري نموده رخصت یافت - و در سال بیست و سیوم او را از داخلی شاهزاده برآورده در سلک بندهای پادشاهی منساک گردانیده بمنصب سه هزاري در هزار سوار و ارسال علم پایه اعتبار برافزودند هنگامی (که شاهزاده مهم قندهار بعهد خود گرفت - و صاحب موبگی دارالملك کابل بنخستین پسرش سلطان سلیمان شکوه تفویض

(۲) یافت (بندر بست آن ناحیه بغیرت خان بازگردید - و در سال بیستم و هشتم باضافهای متواتر بمنصب چهار هزار و پانصد سوار و ب خطاب بهادر خان بلند نامی یافت - و در صوبه داری کابل با لشکر تعیناتی صوبه بدورنبو و نغر رفته افغانه آن سرزمین را (که از روی تمدن ادای مال واجب نمی نمودند) مالش داده جمع را بسزا رسانیده یک لک روپیه بطریق پیشکش برانها مقرر نمود - لیکن چنانچه باید نظم کابل از صورت نگرفت - و این کار بعنوان شایسته بتقدیم نرسید در سال سیم حکومت کابل برسم امالت برستم خان فیروز جنگ اختصاص گرفت - و حفاظت دارالسلطنه لاهور (که در قبول شاهزاده بود) بهادر خان تقرر پذیرفت - و در سنه (۱۰۶۸) هزار و شصت و هشت قریب باختتام زمان سریر آرائی فردوس آشیانی پانصد سوار بر منصب او افزوده بنیابت شاهزاده بصوبه داری بهار فامزد گردید و بهمراهی سلیمان شکوه (که بمقابله شجاع تعین گشته بود) دستوری یافت - اگرچه اتالیقی و کارگذاری بظاهر نامزد میرزا راجه جیسنگه بود اما دارا شکوه در حقیقت او را اتالیق نموده صاحب اختیار لشکر ساخته و بنای تدبیر آن مهم بر رای او گذاشته بود - چون سلیمان شکوه بعد هزیمت شجاع تا پهنه تعاقب امیر خان نموده باستماع فوج کشی خلد مکان بتعجیل تمام راه مراجعت سرکرد و از آلد آباد گذشته در نواحی موضع کره شکست پدر سامعه کاه

و چنان خراش او گردید و سنگ تفرقه در جمعیتش انداخت میرزا
 راجه و دلیر خان از کهنه عملگی از مرافقت او پهلوتی کردند - ناچار
 خواست که دهلوی رویه زفته بهر نوع که باشد خود را به پدر رساند
 بهادر خان تجویز این اراده نکرده عنان عزیمتش بصوب معارفت
 آله آباد تافت - و درانجا نیز از سراسیمگی و وحشت زدگی اقامت
 ننموده زوائد کار خانجات و برخی از پردگیان خویش در قلعه آله آباد
 گذاشته از کتل عبور کرده آن طرف آب سراسیمه طی مراحل می نمود
 و گاهی بناکامی میزد - و در هر منزل جمعی جدا شده می رفتند
 و هر روز سلک جمعیتش از هم می پاشید - تا آنکه از لکهنو برگزشته
 به ندینه ^(۲) رسید - و چون در هرگز (که قصد گذشتن از دریای گنگ
 میگرد) قبل از وصول او بدان گذر کشتیها را ازین روی آب بآن طرف
 میبردند و هیچ جا مجال عبور نمی یافت از ندینه عازم پیش شد
 بقصد این که در برابر هردار باعانت زمیندار آن بوم و بر و معاونت
 مرزبان سری نگر شاید که از گنگ عبور نماید - از برابر مراد آباد
 گذشته بسرزمین چاندی (که مکانی هردار و متصل سرحد ولایت
 سری نگر است) رسیده شخصی را باستعانت و استمداد نزد مرزبان
 مذکور فرستاد - و بانتظار وصول جواب توقف نمود - درین اثنا افواج
 عالمگیری بهر وقت از در رسید - لاجرم مغلوب جنود یاس گشته دل
 بر فرار نهاد - و کوه سری نگر را مامن و مقر خویش اندیشید - و چون

بدان کوهستان در شده به چهار منزلی سري نگر (سيد مرزبان آنجا ملاقي شده گفت - ولایت ما جای مختصرے سمت - گنجایش این همه مردم ندارد - و راه عبور فیل و اسب نیست - اگر میل بودن اینجا دارند سپاه را رخصت کرده با اهل و عیال و معدودے از نوکران بسري نگر در آیند - درین وقت بهادر خان (که بعد برآمدن از آلہ آباد بیمار شده کوفت مهالک داشت - و یک چشمش نیز بسبب عرضه از کار رفته فی الحقیقت داخل اموات بود - لیکن از حقیقت درزي و وفا کیشي نمی خواست و مانند) ناگزیر از سلیمان شکوه رخصت گرفته جدا شد - چون از میان کوهستان برآمد جان بقابض اراح سپرد *

* پادشاه قلبي خان *

مشهور بتهور خان سپاهي نقش صاحب داعیه بود (با عنایت خان خوابي دیوان خالصه نسبت دامادي داشت - و هم خوابي بود چون سال بیست و درم جلوس خلد مکان بآهنگ ضبط ملک مهاراجه جمونمت (که در همان ایام در گذشته بود) ساحت اجمیر بنزول موکب عالم گیری مشرق انوار گردید هنگام معاونت بدارالخلانہ خان مذکور بخدمت فوجداری اجمیر از تغیر افتخار خان افتخار اندوخت و پس از آنکه نوکران معتمد مهاراجه از بدسگالي در رکاب پادشاهي مصدر شورش و آشوب گردیدند راه فرار سپرده بجوده پور سرطغیان

برافراشتند راجسنگه نامی از نو جوان راجه جمعیت نامعدود فراهم
 آورده با تهور خان مقابله نمود - تا سه روز باهم جنگ واقعی در پیوست
 و کار از تیر و تفنگ گذشته بسلاح کوه رسید - از کشته پشته
 نمودار گشت - آخر خان مشارالیه کوس نصرت باذن آرازه ساخته
 راجسنگه بانبوه نامحصور بموی عدم فرو رفت - و چنان رعب او
 در دلها جا کرد که راجپوتیه دستبرد او دیده دیگر کمربستیز نبستند
 و چون در آغاز سال بیست و سیوم بار دوم آن بلده مبارک به قدم
 اشراق ازیم پادشاهی مشرق بوارق کرامت گشت او را بعنایت دو زنجیر
 فیل بر نواخته بضبط مانند و غیره پرکرات تعلق رانا تعیین فرمود
 و خود نیز بعزم گوشمال آن تبه سگال ره نورد همان سمت گردید - چون
 مازدل مضرب سرادقات خسروانی شد او بخطاب پادشاه قای خان
 درجه ناموری پیمود - پس ازان بهمراهی شاهزاده محمد اکبر و مالش
 راجپوتیه رانهور بجانب سوجت و جیتارن تعیین گردید - چون عزمه
 زیست بر راجپوتیه شقارت توانان تنگ گردید و سراسر مالک آنها
 لکد کوب عساکر پادشی گشت جزء کردند که آن پادشاه کفرگاه جز
 استیصال و سرنگونی آنها دست باسانی بر نمیدارد - بفریب کاری
 و گریز بازی در آمدند - نخست بشاه عالم بهادر (که در همان ایام
 باقامت تالاب انا ساگر مامور شده بود) بتقریب مفتح جرائم توسل
 بسته هم آهریک بنرغیب بغی نمودند - و با چهل هزار سوار متعهد
 رفاقت گشتند *

گویند شاهزاده باشاره والدۀ خویش نواب بانی آن یاره در ایان
 کلپترة گو را نزد خود راه نداد - ناچار بشاهزاده محمد اکبر (جوع
 آورده همان سر کلافه را کردند - شاهزاده باوجود دانش و شعور از
 ناتجربگی و ولولۀ شباب و سلسلۀ جذباتی احباب خانۀ خراب گول خورده
 کمر عصیان و خلاف محکم بست - شاه عالم بدین راز سر بسته آگهی
 یافته پیدایش نوشت - که از کفار و اغوای شاهزاده غافل نباید بود
 خلد مکان آن را محمول بر حسد برادری و رشک همچشمی داشته
 چون شاه عالم در حسن ابدال ازین پیغاره بدنامی را کشیده بود و از
 جانب محمد اکبر املا خلشۀ در خاطر نبود جواب رقم پذیرفت که
 هذا بهتان عظیم * شما را خدای جل شانہ همیشه بر صراط مستقیم
 نگاه دارد - (روزے چند نگذشت که گرد شگافته شد - و پیوستن
 راجپوتیہ بسرداری درگا داس و جالوس شاهزاده بر تخت فرمانروائی
 و عطای خطاب و اضافۀ منصب بموافقان خویش از نوکران پادشاهی
 [مثل پادشاه قلی خان (که در بیراه روی و بدسگالی رهنما بود)
 نہمت زدہ خطاب امیرالامرائی و منصب ہفت ہزاری گشتہ برخیرا
 (کہ منافق پنداشت مثل محتشم خان و معہور خان) بند برپا نہاد]
 یک دفعہ معروض بار یابان خلافت گردید - و اینکه شاهزادہ با ہفتاد
 ہزار سوار بقصد مقابلہ پی سپر مسافت است - درین وقت جنود
 منصورہ بہ تنبیہ مفسدان و سرکشان متعین و منتشر بود - و در
 رکاب اگرچہ شہرت آنست (کہ از خواجہ سرایان و اہل دفتر و غیرہ

همگي به هشتصد سوار نميرسيد) اما در مآثر عالمگيري آورده که جمعیست بندهای حضور از اهل خدمت و غیره زیاده برده هزار سوار نبود - ازین نازلۀ ناگهانی تشویش و تشنگی غریب بر اهل اردو وارد همان زمان بمیر آتش جهت مورچال پیرامون لشکر حکم شد - و بشاه عالم فرمان رفت که بایلغار خود را برساند - و مکرر بزبان خلافت بیان میگذاشت - بهادر وقت خوب یافته است - دیر چرا کرده - از اجمیر برآمده در موضع دیورای سوادق اقبال نصب گردید - و چون شاه عالم با ده هزار سوار نزدیک رسید بذایر احتیاط و تقاضای وقت روی توپ خانه بجانب او گردانده حکم شد - چریده با دو پسر خویش ملازمت نماید - چون شازده هزار سوار بمجلا رسید به ترتیب فوج مستتر شد شدند - درین وقت انثرے مثل کمال الدین خان پسر دلیر خان و مجاهد خان برادر فیروز جنگ از لشکر مخالف برخاسته

(۲)
بعسکر پادشاهی پیوستند - تا آنکه پانجم محرم سنه (۱۰۹۲) هزار و نود و درم هجری زیاده بر یک پاس شب گذشته بعرض رسید پادشاه قلی خان از لشکر اکبر ابتر آمده بر در خاص و عام رسیده بلطف الله خان داروغۀ غسل خانه حکم شد که بے یراق بیازد - آن خون گرفته (که بظاهر اراده فاسدے هم مضمحل خاطرش بود) بر دیورهای غسل خانه رسیده در کشودن یراق مبالغه بسرحد لجاج رسانید لطف الله خان رفته عرض نمود - میگوید خانه زادم - هیچ گاه بے یراق

نیامده ام - فرمودند با یراق بیداید - لطف الله خان تا برگردد هراس
 برو غالب آمد - خواست پدر زند - نمک حرامی زنجیر پای او شد
 همین که قدم از قفای غسل خانه بیرون گذاشت مردم جلو
 خاص و چپاها برو ریختند - و بسکه چاق و زره زیر آن در برداشت
 زخمها کم کار گرفتار - بکه زخمی بخلقوش رسانید - فتنة دماغش
 خاموش گردید - گویند چون او بکشود یراق ایستادگی نمود بعرض
 رسید که ظاهر را بسازش اکبر بازاد فاسد آمده - پادشاه بر آشفته
 شمشیر در دست گرفته فرمود مانع نیایند - بایراق بیداید - درین وقت
 یک از یساولان یا خدمه دست^(۲) بر سیفه آن اجل رسیده زده مانع شد
 او طمانچه بر رویش فرو کوفته برگشت - اتفاقا پایش بطذاب بند شده
 افتاد - از هر سو مدای بزن و بکش بلند شد - مردم ریخته سرش
 بردند - گویند شاه عالم هم بکشتن او اشاره کرده - اگرچه پوشیدن
 زره یاور بدگمانی مردم است که او خیال باطل با خود مخمر کرده بود
 اما خوافی خان در تاریخ خود زبانی خواجه مکارم جان نثار خان (که
 از کهن سالان کل شذاس و دران وقت نوکر معتبر شاه عالم بود - و بر
 فوج قرادایی اکبر دستبرد نموده زخم برداشته) آورده که بنوشت
 و خواند عنایت خان پدر زنش غیر از باز گشت بر آستانه عالمگیری
 وجه دیگر در آمدن پادشاه قلی خان نبود - و اظهار صرافیت عقیدت
 یا غیرت دامن گیرش شد - که در وا کردن اسلحه پای جهالت

(باب الباء) [۴۵۲] (مآثر الامراء)

افشرد - در جمعیت شاهزاده اکبر (که بغامله یک و نیم کوره از دولتخانه پادشاهی رسیده بود) سنگ تفرقه افتاد - نیم شب عیال و اطفال و کارخانجات گذاشته راه فرار سرکرد - و در عوام شهرت گرفت که پادشاه قدیر انگیزه فرمانی بمحمد اکبر نوشت - که اگرچه در رام ساختن این وحشی نژادان راجپوتیه موافق ارشاد قرادلی بکار بردند اما بایستی آنها را هراول نمود - تا از هر دو طرف بر سر تیر می ایستادند - و چون این فرمان بدست راجپوتان افتاد دستخوش رعب و هراس گشته بدر افتراق زدند *

(۲)
بالجملة شاه عالم بدعاقب تعیین شد - و جماعتی (که باکراه و اجبار در بیراه روی و بدسگالی هم پائی نموده بودند) هر یک در مکان معین مقرر گشت - و قاضی خوب الله و محمد عاقل و میر غلام محمد امروزه را (که بر محضر اثبات خروج بر خلیفه وقت مهر کرده بودند) بعد تخته کشیدن و شلاق مستوفی بقلعه گدده پتهلی فرستادند (۳)
و هر چند پادشاه قلی خان بباغی مخاطب گشت اما برادر و اولادش باعتبار خانه زادی بمرد مورد عنایت گشتند - چنانچه فاضل بیگ برادر او در سال بیست و نهم بخطاب تهور خانی سرافرازی یافته بهمراهی همت خان بهادر (۴) تعیین محاصره بیجاپور گشت - و پسرش اسد الدین احمد (که در عهد خادم منزل خطاب خانی یافته) در سال

(۲) در [بعضی نسخه] بے اکراه و اجبار (۳) نسخه [ب] گدده بیهای

(۴) نسخه [ب] محمد خان بهادر *

سیوم فرخ سیر بقلعه داری احمد نگر سرفراز گشته - نخوت بسیار داشت - و بطور دیگر متهم بود *

* بزرگ امید خان *

پور شایسته خان است - در اوائل عهد عالمگیری بمنصب شایسته سرفرازی یافته همراه پدر خود برای سد راه بودن بر (زی سلیمان شکوه) که میخواست از دریای گنگا عبور نموده بدار شکوه ملحق گردد) تعیین گردید - و بستر خطاب خانی یافته سال اول جلوس (که موکب سلطانی پس از هزیمت یافتن شجاع بداعیه مقابله دارا شکوه هزیمت اجمیر داشت) او همراه پدر از مستقر الخلافه آمده دولت ملازمت اندوخت - و سال هفتم از اصل و اضافه بمنصب هزاری چهار صد سوار سر عزت برافراخت - و سال هشتم (که بندر چانگام بسعی او مفتوح شد) از اصل و اضافه بمنصب هزار و پانصدی نه صد سوار درجه ترقی پیمود - آن مکان سرحد است از متعلقات زمیندار رخنگ که از قوم مگه است - همواره مردم زمیندار آنجا قابو یافته بر سر تعلقات پادشاهی می آمدند - و باسر و نه می پرداختند بعد تسخیر داخل صوبه بنگانه گردیده - سال سی و ششم از تغیر همت خان بسر خانجهان بهادر کوکلتاش بصوبه داری آله آباد لوای بلند مرتبگی برافراشت - و بستر ناظم صوبه بهار شد - و سال سی و هشتم مطابق سنه (۱۱۰۵) هزار و یکصد و پنج هجری از متاع خانه هستی آستین برافشاند - گویند بمیار عالی دماغ بود

(باب الباء) [۴۵۴] (مآثر الامراء)

موسوی خان میرزا معز فطرت تخلص (که داماد شاه نواز خان صفوی بود - و مرد فاضل و شاعر خوش طبیعت) در ایام صوبه داری او بدیوانی بهار مامور گشته رفت - روز ملاقات اول چون در ایوان حویلی ناظم حوضچه مختصر بود و آب جاری داشت میرزا به اختیار دست دران کرده یک دو بار مضمضه بعمل آورد - مزاج خان مذکور ازین حرکت کبیده^(۲) شکایت او بحضور نوشت - و بداس خاطر او میرزا از دیوانی آنجا معزول گردید *

• بهرہ مند خان •

میر بخشی عزیز الدین نام - پدرش میرزا بهرام چهارمین خلف صادق خان مشهور - که یزنه یمین الدوله آصف خان بود - وقتی که او فوت کرد میرزا بهرام (که کم سال بود - و از برادران خردتر) بمنصب پانصدی صد سوار سرفرازی یافت - و بعد ازان هم چندان ترقی نکرد گاهی به داروغگی زرگرخانه والا و گاهی بخدمت بکاللی مامور گردیده بمنصب هزار و پانصدی سه صد سوار رسیده بود - هنگامی که برادر کلانش عمده الملک جعفر خان بصاحب صوبگی بهار رخصت یافت او نیز تعین آن صوبه شد - چون در سال سیم از دراج سلیمان شکوه نخستین خلف دارا شکوه با صبیء او مقرر گشت از پٹنه طلب حضور نموده جواهر و مرصع آلات و دیگر اشیا مجموع بقیمت یک لک و پنجاه هزار روپیہ اعلیٰ حضرت بطریق جهاز عنایت فرمود

(۲) در [بعضی نسخه] کشیده •

پس ازان مكفوف البصر گشته مدتها در دار الخلافه منزوي بود
 در پسر داشت - عزيز الدين و شرف الدين - نخستين در سال دهم
 عالمگيري بخطاب بهره مزد خان ناموري اندوخت - چون جوهر
 قابل داشت و رشادت و كارداني از ناصيه احوالش نمايان بود
 خدمات حضور را بآئين شايسته بتقديم رسانيد - كم خدمتي بود كه
 بتصدي آن مامور نگريديد - از داروگي فيل خانه ببخشي گري
 احديان سرفرازي يافته آخته بيگي گشت - و در سال بيست و سيوم
 از تغير ملايت خان بمير آتشي چهره مباحات افروخت - و در
 همن سال دار الخير اجمير منزل گاه پادشاهي بود - و خان مذکور
 آن روي قلاب اناساگر^(۲) در باغ منزل داشت - اتفاقا در سايه درخت
 نشسته بود - برق افتاد - خان جسته در حوض افتاد - چند ساعت
 بے خود مانده بهوش آمد - و در سال بيست و چهارم ميرتزك شد
 بعد ازان از تغير لطف اله خان بداروگي غسل خانه اختصاص
 گرفت - و پس ازانكه موكب پادشاهي بدكن آمد و سواد احمدنگر
 مضرب خيام گرديد خان مذکور (كه با وصف متصدي گري شايستگي
 سرداري داشت) مكرر بتاخذت اشقيا دستوري يافت - چون در سن
 بيست و هشتم پدرش در دار الخلافه باجل طبعي در گذشت
 بخشي الملك اشرف خان بموجب حكم رفته او را بحضور آورده
 بخلعت ماتم پرسی تسلي يافت - و بجماعه الملك اسد خان نيز

بتلافه همشیره زادگی آن مرحوم نیمه آستین که در بدن بود عنایت شد
و در سال سیم بعد فتح بیجاپور از تغیر روح الله خان (که مرتقی مرتبه
بخشی گری اول شده) ببخشی گری دوم سرمایه افتخار اندوخت
و چون جمله الملك اسد خان بتسخیر قلعه خنچی دستوری یافته بود
وزارت بخان مزبور قرار یافت - و در سال سی و ششم از انتقال
روح الله خان مرحوم بمیر بخشی گری رایت مباحات افراخته بمذنب
چهار هزاری دو هزار سوار امتیاز یافت - و پستر بدرجه پنجم هزاری
سه هزار سوار اعتلا گرفت - و درین مدت مرارا به تذبیه غنیم
شताفته در سال چهل و پنجم چون مردان گدهه (که در کره های
کهتانون است) بحسن سعی فتح الله خان بهادر مفتوح گشت
و ظاهر آن مقر چهارونی پادشاهی گردید لشکر گران بسرکردگی خان
بخشی الملك بتسخیر قلعه نازد گدهه (که بنام گدهه موسوم) و چندن
و مندن (که بمفتاح و مفتوح چهره شهرت آراست) تعیین گشت
و سردار مسطور باستصواب فتح الله خان مزبور هر سه قلعه در روزی
چند بدست آورده معادلت نمود - و در سال چهل و ششم بعد
کشایش قلعه کهیاغه پنجم جمادی الآخر سنه (۱۱۱۴) هزار و یکصد
و چهاردهم هجری برحمت حق پیوست - چون دختر جمله الملك
امیر الامرا اسد خان در خانه اش بود بموجب یرایغ پادشاهزاده

(۲) نسخه [ج] چنچی - و در [بعضی نسخه] چنچی (۳) نسخه [ج] -

اندک که بنام کو (۴) نسخه [ج] فتوح .

محمد کام بخش او را از ماتم برداشته به حضور آورد - و بانواع تفقد
دل خسته او متصلی گشت - خان متوفی پسر نداشت - یک صبیّه اش
بخانه محمد تقی خان ^(۲) بذی مختار بود - که پسر ارست بهره مند
خان حال - که احوالش در ترجمه داراب خان مرحوم مذکور شده
و دیگر به بخانه میر خان پسر کلان امیر خان مغفور - که بعد از فوت
بهره مند خان ازدواج واقع شده - در عهد خلد مکن هزاری شش صد
سوار بود - اوائل سلطنت خلد منزل بذیابن آصف الدوله چنده
صوبه دار لاهور شده پس ازان بقلعه دارای کالجور (که از قلاع نامی
صوبه آله آباد است) مامور گردید *

بالجملة بهره مند خان مرحوم امیر بود با وقار و حیا
صاحب تمکین و متانت مبارک محضر و پاک طینت مهذب الاخلاق
کریم الصفات خوش ظاهر - در آخرها بسبب آزار لکنی بزبانش افتاده
گویند چون در یساق دکن بمیر بخشی گری و بدولت عظیم رسید
آرزو میکرد که اگر پادشاه مرا رخصت یک سالة شاهجهان آباد بدهند
لک درپیه پیش کش می کنم - هم نشینان گفتند که سیر دهلی
بمصاحبت پادشاه هند و رجوع خلایق نمی آزد - گفت راست که این
دولت سترگ است - اما مره این همان وقت است که بشهر خود (دم
و شهر بار خود باشم - بالاتر ازین نفس هوا پرست را هیچ خوشی نیست
که در جائی (که بوضع سابق دیده اند) بچشم حال نگرند *

(۲) در [بعضی نسخه] نقی خان *

* باقی خان حیات بیگ *

برادر خرد سردار خان کوتوال است - در سال بیست و سیوم
 عالمگیری بخطاب حیات خانی سرفرازی یافت - و در سال بیست
 و هشتم بخدمت امانت هفت چوکی از تغیر میر عبد الکریم
 اختصاص گرفت - و پستر بداروغگی غسل خانۀ شاهزاده محمد
 معظم مخاطب بشاه عالم مامور گشت - چون در تسخیر بیجاپور مزاج
 پادشاه از جانب شاهزاده بدگمان زاد و لذتخواهی شده بر بے التفاتی
 افزود و مشیران شاهی را (مثل مومن خان نجم ثانی داروغۀ توپخانه
 و ملتفت خان بخشعی دوم - و بغدادی ابن دیوان) اخراج فرمود با وصف
 این شاهزاده متذبه نگشته در محامره حیدر آباد با ابوالحسن
 (که از سابق مربوط بود) راه ارسال پیغام و نامه را کرد - همگی سعیش
 آنکه این عقده بدست او انحلال پذیرد - و نزد پدر والا قدر مجرای
 قلعه کشائی بنام او ثبت افتد - بدخواهان حسد پیشه این حسن
 صعی را بر محامل نکوهیده فرود آورده مزاج پادشاه را منحرف
 ساختند - (روزی در خاوت از حیات خان ازین مقوله استفسار رفت
 هر چند او بمبالغه بے تقصیری شاهزاده را نمود موثر نه افتاد
 فرمودند بشاهزاده ابلاغ حکم نماید که شیخ نظام حیدرآبادی امشب
 اراده شبخون بر لشکر دارد - ملازمان خود را پیش روی لشکر بفرستند
 که بانسداد طریق جسارت مستعد باشند - و چون این مردم بآنطرف
 خواهند رفت اهتمام خان کوتوال گرد خیمۀ شما باشد - فردای آن

(که هیزدهم جمادی الآخر سال بیست و نهم جلوس بود) شاهزاده با محمد معزالدین و محمد عظیم بموجب حکم بدربار آمد - دران وقت پادشاه بدیوان نشسته بودند - بعد آمدن و ساعتی نشستن فرمودند که بعضی مقدمات با اسد خان و بهره مند خان گفته شد در تسبیح خانه باهم مطارحه نمایند - ناچار رفتند - اسد خان طلب سلاح کرد - و گفت که چند روزی بلا تشویش بگذرانند - و بخیمه (که متصل ایستاده شده بود) آردند - گویند در وقت یراق گرفتن معزالدین اراده دیگر داشت - پدر زهر چشم نمود - هموار شد - ائانه و کوکبه دواحت را متصدیان سرکار والا بیک چشمک زدن بحیطه ضبط در آردند - پادشاه از دیوان برخاسته بمحل سرا در آمد - و های های گویان دست بر هر دو زانو زده میگفت - محنت چل ساله را بخاک برابر کردم - و پس ازین سانحه چون برادر کلان حیات خان سردار خان مورد نوازش پادشاهی بود خان مذکور نیز از عتاب محفوظ مانده سرگرم خدمت گردید - و پس ازان بخطاب موروثی پدر باقی خان امتیاز یافته در سال چهل و نهم باضافه پانصدی بمذنب دوهزاری فرق عزت برافراخته از تغیر کامگار خان به قلعه داری اکبرآباد (که برصانمت و رزانت از سایر قلاع ممتاز - و بنابر آنکه از مدتها خزائن و جواهر پادشاهی دران مصون و محفوظ است بر جمیع امعه هندوستان سرفراز) بر اعتبار خود افزوده رخصت یافت - و پس از واقعه ناگزیر خلد مکان نزد خود قرار داده بود که از وارثان ملک

هر که پیشتر باکبرآباد برسد کلید قلعه و خزائن (که از اشرفی و روپیه ^(۲) و عرفی و غریب نواز سوای طلا و نقره آلات غیر مسکوک بقول نه کرد) روپیه و برایتی سبزه موجود بود) پیشکش نماید - و هر چند متبادر بذهنها درین امر سبقت محمد اعظم شاه بود اما چون (تم سنجان تقدیر نامه شاهي را بنام نامی بهادر شاه معذون ساخته بودند هر آئینه معذات تقدیم این و تاخیر آن ظهور گرفت - محمد عظیم (که از ایالت بنگاله معزول شده بعزم حضور مسافت طی میکرد) ازین خبر در اسبه تاخته خود را باگروه (سانید - باقی خان از تسایم قلعه سرباز زده باظهار قرار داد خود پرداخت - شاهزاده مورچال تعیین نمود - چند گواهی توپ بمسجد بیگم هم رسید - آخر شاهزاده مفید ندیده دست از جنگ کشیده از در استمالت در آمده عرضداشت باقی خان را با همان قرار داد گرفته نزد پدر فرستاد - دران هنگام ایات بهادر شاهي مسافت بعید پیموده بدارالخلافت نزل نموده بود که ازین مؤده تقویتها افزود - و بعجالت عجبیل بمسئورالخلافت رسید باقی خان با مقالید قلعه و خزائن بآستانبوس استسعاد یافته آداب تهنیت جلوس بتقدیم (سانید - و بشمول الطاف و عذایات خسروانه مسرور گردید - بهادر شاه برسبیل عجالت چهار کرد (روپیه از خزانه

(۲) نسخه [ب] عرفی و غریب نواز (۳) در [بعضی نسخه] و هر چند بذهنها

درین امر سبقت محمد اعظم شاه بود (۴) نسخه (۱) چند گواهی بمسجد

بیگم هم رسید .

برآوردده بهر یک از شاهزادگان و نوئیذان در خور حالت و رتبه انعام فرموده طلب نوکران قدیم و دوساهاه بنو ملازم و لختای باندرون محل و برخه بدریشان و محتاجان داده در کردار رویه را بصرف در آوردن و خان مذکور را بدستور سابق در قلعه آگره گذاشت - و در مبادعی سلطنت خلد منزل ودیعت حیات سپرد - پسران و خویشانش بسیار بودند *

* بسالت خان میوزا سلطان نظر *

از قوم چغتای ازلات است - پدرش میوزا محمد یار از متوطنان بلخ بود - در عهد فردوس آشیانی وارد هندوستان گردیده در سلک منصبداران انسلک یافت - و میوزا سلطان نظر در هندوستان متولد شده بعد سن رشد و تمیز به منصب سر برافراخته دست توسل بدامن دولت محمد اعظم شاه زد - آخرها بوکالت شاهزاده در حضور پادشاه بود - و پس از ارتحال خاند مکان محمد اعظم شاه او را بمنصب سه هزاره و خطاب صلابت خان بر نواخته داروغگی دیوان خاص تفویض نمود - و در جنگ بهادر شاه مجروح گشته بمیدان افتاد - پس ازان بملازمت خلد منزل پیوسته بخطاب بسالت خان و بخشی گری (ساله) که بذاام سلطان عالی تبار قرار یافته) راییت امتیاز برافراخت - و بوقت مراجعت از دکن بمشاهده دیر طایی (که حالت مردم رساله بعسرت کشیده بود) مستعفی شد - و در عهد جهاندار شاه بسعی ذوالفقار خان بدیعی منصب و جاگیر سابق

سر بلندي اندوخت - و در عصر محمد فرخ سير حسين علي خان
 رابطه قديم ملحوظ داشته بخشي گروي فوج تعييناتي خود (که
 به تنبيه اچپوتان نامزد شده بود) بنام او مقرر کرده همراه گرفت
 پستر در سفر دکن هم همراهی حسين علي خان گزيده مطابق سنه
 (۱۱۲۷) هزار و یکصد و بيست و هفت هجري در جنگی (که با
 داود خان پتني متصل بلده برهان پور رو داد) نقد جان در باخت
 ر در مکان ملکي خود واقعه محاصره سنوار بلده مذکور مدفون گشت
 هاشنا پرستي نامه بر آورد - و توفيق کلمه الخیر بسيار داشت - پسر
 کلانش ميرزا حيدر نام داشت - بدستگيري حسين علي خان بعد
 پدر بخدمت بخشي گروي مذکور قرار يافت - و پس از سادات
 ترک روزگار نموده گوشه انزوا گزيده - و پسر دومش (که بخطاب پدر
 مخاطب گشته همراه آصف جاه بود) محرر اوراق او را دیده - از
 در پسر (که باقي ماندند) بمنصب و جاگير قليل بسر مي برند *

• بيان خان •

شيخ فاروقي سم - و چون فاروقيان خاندیس بافظ خاني زبانزد
 بمنصب در هزار و پانصدي رسیده تيول در مالک دکن داشت
 و بنوکوي مي پرداخت - وضع دريشانه داشت - مریدانش قايل
 بخارق هادت می اند - با سيد عبد الله خان قطب الملک آشنائی
 (۳)
 قديم داشت - چون در سنه (۱۱۲۹) هزار و یکصد و بيست و نه هجري

(مآثر الامرا) [۴۶۳] (باب الباء)

امیر الامرا حسین عالی خان از دکن باراد^(۲) دستگیر ساختن محمد فرخ سیر عازم شاهجهان آباد شد او بیمار بود - در سنه (۱۱۳۰) هزار و یکصد و سی هجری فوت نموده در حویلی خودش واقعه محله فاضل پوره بلده اورنگآباد مدفون است - پسر کلانش بخطاب پدر مخاطب گشته اوقات بسر برده - پسر دوش محمد مرتضی خان است - که آخر بیمین الدوله بهادر سرفراز جنگ مخاطب و بمنصب عمده مرتقی گردیده بقلعه داری بیدر چهره عزت برافروخت مرد زنده دل تانع بقسمت بود - و در یار باشی یدطوای داشت در سنه (۱۱۸۹) هزار و یکصد و هشتاد و نه هجری دای حق را لبیک اجابت گفت - بیرون بلده حیدرآباد طرف فتح دروازه مدفون است *

• برهان الملک معادت خان •

میر محمد امین نام - از سادات موسوی نیشاپوری ست ابتدا بمنصب هزاری در والا شاهیان محمد فرخ سیر منتظم گشت و پس از جلوس آن پادشاه بوساطت محمد جعفر [که دران عهد خطاب تقرب خان و خدمت خانسمانی داشت - و در ابتدای جاوس (که غلا رو داد) کرد و گری گنج نیز ضمیمه یافت] نیابت کرد و گری بدر مفوض شد - پستر بفوجداری هندون بیانه مضاف موبه اکبرآباد (که مکان روز طلب است)^(۳) سرانند گردیده ببرانداختن

(۲) نسخه [ب] برهم زده محمد فرخ سیر (۳) در [بعضی نسخه] زور طلب •

(باب الباء) [۴۶۴] (مآثر الامراء)

زبردستان و گوشمال مفسدان پرداخته نامه بکارطابی برآورد - و باضافه
پانصدی مرتقی گشت - و چون نواح اکبرآباد مورد لشکر فردوس آرامگاه
شد با جمعیت خوب آمده مالحق گردید - و با محمد امین خان
بهادر در مشورت کشتن حسین علی خان شربک غالب بوده در شورش
سید غیرت خان ^(۲) باره و دیگر رفقای حسین علی خان همای
با برجا و کوششهای درست بکار برد - و در جلدوی آن از اصل و اضافه
بمنصب پنج هزار و پنج هزار سوار و خطاب بهادری و عطای علم
و نقاره لوای برتری افراشت - پستتر در جنگ فردوس آرامگاه
با سلطان ابراهیم پسر کلان سلطان رفیع الشان (که قطب الملک بعد
کشته شدن حسین علی خان بجزرگی برداشته بود) ^(۳) بسرداری میسر
قرار یافته وقت زد و خورد ترددات نمایان بتقدیم رسانید - و پس از
ظهور فتح از اصل و اضافه بمنصب هفت هزار و هفت هزار سوار
و خطاب برهان الملک بهادر بهادر جنگ سرفراز شده بصوبه داری
مستقر الخلافه چهره عزت برافروخت - چون چوژامن جات (که از
پیش آوردهای سادات باره بود) درین جنگ از دست بهادران فوج
پادشاهی مقتول گردید و پسران او گداهای موطن خود را استحکام
داده سر خود سری برداشتند نام برده بتادیب آنها مامور شده
هرچند در قاع و قمع آنها دقیقه فرونگذاشت اما چون آنها از تراکم
اشجار و مکانهای مستحکم پناه درست داشتند چنانچه باید

(۲) در [بعضی نسخه] عزت خان (۳) در [اکثر نسخه] بدوزکی •

گوشمال آنها بوقوع نیامد - پس ازان از صوبه دارى مزبور تغیر شده
 بدارونگى توپخانه حضور ضمیمه آن نظم صوبه اوده (که در طلب
 مقرری ست) طبل شد کامی نواخت - و دران صوبه ازدداشتن فوج بسیار
 و توپخانه فرادان و کشتن و بستن مفسدان فتنه جو خوش نسقی^(۲) او
 بر روی درز افتاد - سال بیست و یکم جالوس فردوس آرامگاه مطابق
 سنه (۱۱۵۱) هزار و یکصد و پنجاه و یک هجری (که نادر شاه وارد
 هندوستان گردید - و پادشاه تا کرنال بعزیمت مقابله او متوجه شد)
 او عقب مانده بود - بطی منازل طولانی خود را رسانید - چون اسباب^(۳)
 او و بهیر لشکر از عقب در راه بود فوج ایران بدریافت این معنی
 دویده بر سر آنها ریختند - او بمجرد استماع این خبر باوصف ممانعت
 پادشاه و اهل کنگاش شتاب زدگی بکار برده با جمعیتی که حاضر بود
 به پیکار آنها شتافت - آنها رو گردانیدند - او بخيال تعاقب میدانی
 طی کرد - پستر آنها باتفاق فوجهای دیگر برگشته بزد و خورد
 پرداختند - از زخمی شد - و حسب تقدیر فیل نثار محمد خان
 شیر جنگ برادرزاده برهان الملک مست بود - بر فیل برهان الملک
 دویده پیش انداخته در لشکر قزلباش رسانید - و بازداشتن میسر نشد
 باین نهج برهان الملک دستگیر گردید - پس ازان برسم زم'نه سازی
 در آمده ضعف پادشاه خاطر نشین نادر شاه ساخت - و متعهد شد که
 مبلغ از دار الخلافه می ده'نم - پس ازانکه فیما بین فردوس آرامگاه

(۲) نسخه [ب] خوش نصیبی^۱ او (۳) نسخه [ب] چون بار و بهیر لشکر •

و نادرشاه مصالحه صورت گرفت شاه برهان الملک را فرمود - که باتفاق
 طهماسب خان جلایر بشاهجهان آباد رود - لهذا نام برده بدار الخلافه
 شتافته برای شاه جا درون قلعه پادشاهی مقرر کرد - و نهم ذی الحجه
 هر دو پادشاه ببلده رسیدند - شب دهم ذی الحجه مطابق سده (۱۱۵۱)
 هزار و یک صد و پنجاه و یک هجری نام برده بهمان زخمها بملک فنا
 شتافت - بالجمله امیر بود کار طلب - و جرأت با رعیت پروری
 و شادوش داشت - پسر ازو نماند - مبداء او با ابوالنصور خان
 منسوب بود - احواش جداگانه زیفت ترقیم پذیرفته *

* حرف التاء *

* ترمی بیگ خان ترکستانی *

بقدم بندگی و دوام خدمت جنت آشیانی اختصاص داشت
 بعد فتح گجرات بحکومت چانپانیر مامور گشته - چون میرزا عسکری
 (که بایالت گجرات نامزد بود) از سلطان بهادر شکست یافته بداعیه
 فساد راه آگزه پاش گرفت و سلطان بهادر از آب مهندری گذشته
 بر سر چانپانیر آمد او با وصف رمانت و متانت قلعه و کثرت
 و فردنی سرانجام قاعه داری همت بای داده در ماند و بجنت آشیانی
 پیوست - اما او با همه اعتبار و دیرین مرافقت در اصل تهی مایه
 جوهر اخلاص و نقد حسن عقیدت (که در عالم لازم پیشگی بهتر
 ازین راس المال نشان نداده اند) بود - در ایام هرج و مرج آنچه

حقیقت در زمان ننگ وفا شمارند بل سایر مردم در آئین نمک خوارگی بر خویش نه پسندند از غایت وقاحت و بی‌آزر می بخود گوارا نمود - چنانچه روزی هنگام ده پیمائی ولایت را و مالدیو اسپ خامه برای سواری پادشاه نبود - چون از خواستند مضایقه نمود دیدیم کوکه اسپه (که مادرش سوار بود) پیش کشید - و آن ضعیفه را بیشتر برنشانند - و پس از وصول ایات همایونی بامرکوت چون عسرت و شدت بنهایت انجامید مال و اسبابه را (که بدولت پادشاهی بهم رسانده بود) باوجود طلب دریغ داشت - پادشاه باتفاق رای پرشاد حاکم آنجا او را با جمعی دیگر (که تمول داشتند) گیرانند و معهذا از انصاف دوستی اکثر اموال را بآنها باز داده برخی بمساعدت برگرفته بملازمان درخور حال تقسیم یافت - و در حین توجه عراق قردی بیگ خان با سایر ملازمان بے حقیقت از حوالی قندهار جدا شده بمیرزا عسکری پیوست - میرزا هرکدام را بگمان مالداری باوکران خود حواله کرده بقندهار برد - بیشتره را بکندجه هلاک ساخت - و از قردی بیگ خان مبالغه خطیر برگرفت *

چون جنت آشیانی از عراق معاودت نمود او بکمال ندامت و تشویر بآستان بوس رسیده بهمان مرتبه امارت فایزگشت - و در سنه (۹۵۵) نهصد و پنجاه و پنجم از انتقال میرزا الغ بیگ ولد میرزا سلطان او را بتیولاری زمین داور بر نواخته بجهت انتظام آن حدود رخصت فرمود - و چون در یساق هندوستان مصدر ترددات عظیمه

گردید میوات جاگیر یافته اعتبار و اقتدارش افزود - و در سنه (۹۶۳)
 نهمصد و شصت و سه هفتم ربیع الاول (که همایون پادشاه در دارالملک
 دهلی در وقت فرود آمدن از پشمت بام مسجد لغزش یافته بزمین
 آمد - و ازین عالم انتقال نمود *
 * مصرع *

۹۶۲

* همایون پادشاه از بام افتاد *

(۴)
 تاریخ است) تردی بیگ خان (که نفش امیر الامرایی بر اوج خاطر
 می نگاشت) خطبه بنام عرش آشیانی خوانده ادوات و اسباب
 سلطنت را مصحوب میرزا ابوالقاسم پسر میرزا کامران بدرگاه اکبری
 (که انتظام بخش مملکت پنجاب بود) کسیل نمود - و باین
 نیکو بندگی درجه استعماان یافته بمنصب پنجهزایی ممتاز شد
 و باتفاق امرای دهلی بسرانجام آنولایت قیام نموده بآئین شایسته
 بر سر حاجی خان (که از غلامان رشید شیر شاه بود - و در نواح نارتول
 سر بشورش برداشته دست تصرف باطراف و جوانب می کشود)
 رفته آن الکا را ازو مستخاص ساخت - و تا میوات بتعاف او
 شتافته بسیاری از ارباب تهر را مانده بسزا داد - و مراجعت
 نموده امنیت افزای دهلی گردید *

(۳)

درین اثنا هیمو بنال (که حسب و نسب نداشت - و ابتدا در قصبه

(۴)

ریواری بصد خواری در پس کوچها نمک می فروخت - و بحیل درری

(۲) این تاریخ یک سال کم است (۳) نسخه [ج] هیهون (۴) در

[بعضی نسخه] ریواری •

داخل بقالان سلیم شاه شده از تقریر و بدگوئی مردم (وشناس گشت)
 چون نوبت ریاست بمبارز خان عدلی رسید وکیل و سپهسالار صاحب
 اختیار گشته بنیروی جرأت و زرپاشی کارهای عظیم متمشی
 ساخت - اول بسنت رای خود را نامیده باز بکرماجیت
 مخاطب نمود - چون سواری اسپ نمیدانست همواره بر فیل
 می نشست - و فیلان بسیار جمع نموده پانصد فیل شیرمست دلیر
 داشت - واقعه ناگزیر جنت آشیانی شنیده با پنجاه هزار سوار
 و هزار فیل و پنجاه و یک توپ و پانصد ضربزن بر سر دهل
 رسیده در حوالی تغلق آباد فرود آمد - موابدید بیشتر امرا (که
 بذابر آشوب از اطراف و نواحی نزد تردی بیگ خان فراهم
 آمده بودند) آن بود که بانظار قدوم پادشاهی باستحکام برج و باره
 قلعه باید پرداخت - تردی بیگ خان بدلدھی و همت افزایی همراه
 آمده پیکار ساخته دوم ذی الحجه سال مذکور عزمه نبرد آراست
 و بکوششهای مردانه فوج مخالف را برداشت - اکثر پی گریختها
 شتافتند - و برخی بذهب و غارت پرداخته - تردی بیگ خان با جمعی
 معدود ایستاده تماشا میکرد - که ناگاه هیمو از گوشه برآمده بر سرش
 ریخت - افضل خان خواجه سلطان علی و اشرف خان میرمنشی از
 بهمتی و ملا پیر محمد شرانی (که بیرام خانی بود - و شکست
 هنگام سپهسالاری او مبحواست) مسلک فرار پیمودند - تردی بیگ
 خان زیستن بهار را بر فروشدن بزموس گزیده راه گریز پیش

گرفت - و کارے چائین پیش زفته بر عکس شد - و در قصبه سهرند
 یازدوی پادشاهی (که باستیصال هیمو (هگرا بود) ملحق گشت - و چون
 بیرام خان او را همسر خود دانسته پیوسته از جانب او در اندیشه
 بود و او نیز خود را سیه آرای پادشاهی قرار داده برانداختن
 بیرام خان را همواره از مخیلات خود داشت و تعصب مذهب ضمیمه
 بود درین وقت (که تردی بیگ خان از وقوع شکست خجالت زده
 و ادبار یافته آمد) طرح دوستی انداخته بخانه خود طلبید - و او را
 در خرگاه گذاشته خود ببهانه طهارت بیرون رفت - فرمانبران پس او
 کارش تمام ساختند *

* کسی را که دیدی تو در جنگ پشت *

* بکش گر عدو در مصافش نکشت *

دران روز عرش آشیانی بصحرای سهرند بشکار باشه مشغول بود
 چون مراجعت نمود بیرام خان گفته فرستاد - که باعث این دلیری
 غیر از دولت خواهی امرے دیگر نبوده - تردی بیگ خان درین
 جنگ دیده و دانسته گریخت - چه بے اخلاصی و نفاق او معلوم
 همگان است - اگر در امثال این تقصیرات تغافل ورزیده شود
 مهمات کلی متمشی نخواهد شد - و آنکه رخصت نگرفتم شرمنده ام
 میدانستم که حضرت از عطف و غمت ذاتی مجوز نمیشدند - عرش آشیانی
 بتقاضای وقف عذر خانخانان پذیرفت - اما چون سردار عمده
 قدیمی بود در خاطر پادشاه گران گذشت - و امرای چغدا نیز کینه

بیرام خان در دل گرفته در بیم و هراس افتادند *

* تاتار خان خراسانی *

از امرای اکبری ست - بمنصب هزبری رسیده - نامش خواجه طاهر محمد است - مدتی در سلک وزرا انتظام داشت - سال هشتم بانفاق شاه بداغ خان بتعاقب شاه ابوالمعالي (که از حصار فیروزه شده کابل رویه میرفت) تعیین گردید - پس ازان مدتها بحراست دهلي مامور بود - در سنه (۹۸۶) نهصد و هشتاد و شش هجری به نیستی سرا در شد *

* ترسون محمد خان *

خواهرزاده شاه محمد سیف الملوك است - که بولایت غرجستان مضاف خراسان استیلا یافته بود - شاه طهماسب مغوی در سنه (۹۴۰) نهصد و چهل در بلده هرات فشلاق نموده فوج تعیین فرمود که او را مستاصل ساخته آن آکا را مجددا بتسخیر در آورند ترسون محمد خان ابتدای حال ملازم امیر ستوده خصال محمد بیرام خان گردیده بآزاد و اعتبار از سایر همربگان و امثال سرآمد گشت - چون عرش آشیانی با بیرام خان دل دگرگون ساخت و عذر عزیمت برسم شکار بجانب دهلي تافت بیرام خان با همه دانش و فطانت غافل ازین (که قرعه اش بر عکس مراد و منصوبه روزگار بطور دیگر برآمده) با دل فارغ کوس استقلال میزد - و اگر سخنی ازین قسم می رسید بارر نمی کرد - تا آنکه مناشیر طلب بامرا صادر شد

یقین کرد که شکار این بار بطرز دیگر است - ترسون محمد خان را با معتبران دیگر بحضور فرستاده مراتب فروتنی و ضعیف نالی گذارش نمود - ترسون محمد خان چون بحضور رسید در جواب سخنان داپذیر شنیده نطق نکشید - و بمعادرت رخصت نیافت - بیرام خان (که این راه پیش گرفته بود) مسدود یافت - خواست گریان و نالان خود را بحضور رساند - مخالفان او آگهی یافته بعرش آشیانی دلنشین گردانیدند - که آمدنش بهر وضعی که باشد فوری و غدیر دران مطوی سم - لهذا ترسون محمد خان را با امیر حبیب الله خان (رانه فرمود - که او را از آمدن ممانعت نمایند - و نگذارند که او در لباس دوستی هم بحضور رسد - و پس از سرگذشت بسیار) که بختی در احوال آن امیر سعادت تخمیر بزبان خامه گذشته) برخصت سفر حجاز مجاز گردید - ترسون محمد خان را با حاجی محمد خان سیستانی همراه دادند - آنها برسم بدرقه تا اقصای ممالک رسانیده از حدود ناگور برگشتند - پس ازان ترسون محمد خان بدوام خدمت حضور شرف اختصاص یافته بتدریج پایة امارت برتر افراخته بمنصب والای پنجزاری بلند نامی یافت - زمانه حکومت بهکر بنام او قرار گرفت و وقتی بایالت پتن گجرات تعیین گشت - در سال بیست و سیوم از انجا تغیر شده در سال دیگر بفوجداری جونپور رخصت یافت و ملا محمد یزدی را (که از مشاهیر فضلاء آن وقت بود) بصدارت آنصوب همراه گردانیدند - چون برخه تیواداران صوبه بنگ و بهار

(مائراامرا) [۴۷۳] (باب الثاء)

صرتابی نموده غبار فتنه و آشوب بلند ساختند ترسون محمد خان خود را با اتفاق امرای عقیدتمند بصوبه بهار رسانیده در مالش بهادر خان بدخشی و عرب خان (که ازان کرده ضلالت پوره بودند) (۲) کوشش فراوان بکار برد - چون معصوم خان فرنگخودی از ناحق شناسی بیراه روی گزید ترسون محمد خان بهمرای شهباز خان عزمه نبرد آراست - چون سال بیست و هفتم میرزا عزیز کوکه باستخلاص بنگاله و انتزاع آن از دست امرای نمک حرام مامور گردید ترسون محمد خان نیز بهمرای نامزد شد - و در کشایش آن دیار دست و بازی مردانگی بر کشاد *

پس ازان [که امرای قاتشال از معصوم خان کابای (که سرگروه ارباب فساد بود) جدا گشته بعسکر پادشاهی پیوستند] کوکلتاش ترسون محمد خان را بجای گهوا گهاگ بنگاه قاتشالان درانه نمود تا مبادا آن نواح دست خوش تاراج مخالف شود - ترسون محمد خان بیدوبست آن ناحیه پرداخته در تاجپور رخت اقامت انداخت تا آنکه معصوم خان عامی بهیارے شورش طلبان را فراهم آورده از ولایت بهائی در رسید - و مملکت پادشاهی را تا هفت کرده نانده یغمائی ساخت - و جمعه را بتاراج حواشی تاجپور برگماشت - ترسون محمد خان قلعه نشین گردید - شهباز خان کذبو برهنه منی هم از پتنه بآهنگ سزای بدسگالان راهی گشت - امرای بنگاه و ترسون

(۲) نسخه [چ] بهادر بدخشی .

محمد خان بدو پیوسته هنگام کارزار با مخالف گرم ساختند - در
 کمتر زمانه فیروزی چهره بر فرودخت - معصوم عامی باز بولایت
 بهائی پناه برد - شهباز خان [باراد] آنکه عیسی مرزبان آن سرزمین
 (که پیوسته بزبان حرف یک جهتی میرواند) اگر درینولا معصوم
 خان را بسیار هر آئینه یک رنگی او پیدائی گیرد - دگر نه پاداش
 نادرستی^(۲) یا بکدارش گذارد [بدان روز و بوم رو آورد - چون ساحل
 دریای گنگ نزد خضر پور (که این گذرگاه در آمد جای آندیار است)
 معصوم گردید و آویزشها بمیان آمد سزارگان بدمست افتاد - و بکتراپور
 (که بنگاه آن بومی ست) بتاراج رفت - و باندک چپقلش معصوم
 خان ثبات و شکیب بای داده نزدیک بود که دستگیر شود - درین
 هنگام عیسی مذکور (که بولایت کوچ رفته بود) با فراوان لشکر و گزین
 سامان در رسید - امرای پادشاهی برکنار برهم پتر (که بزرگ دریائے ست
 از ختا می آید) پای همت افشردند - و تلعه اساس می نهادند
 از هر دو سو نبرد دریا و ها، و گرمی پذیرفت - ترسون محمد
 خان را فرستادند - تا سامان لشکر نموده از سمتی در آید - و غنیم را
 دو دله گردانند - قضا را در آمدنها پی سپر راهی (که بمخالف نزدیک
 بود) گردید - معصوم خان ازین آگهی با جمعی انبوه تیزدستی نمود
 شهباز خان محب علی خان را با لخته دلاوران بکمک تعیین کرد
 و مصرع را در اند - که تا پیوستن آنها باستوار جا پناه برد - بادرش

نیامد - و گفت فریب کاران بدین بهانه گروهی از سردار جدا ساخته اند
 آخر بفراوان کوشش همراهان (که سودمندی احتیاط و زیان زدگی
 بے پروائی گذارش نمودند) ناگزیر نخست مستحکم جائے بدست
 آورد - اما ازین رو (که آن سخن را بهیچ برنگرفته بود) درنگ نکرده
 دارد و شتافت - درین اثنا فوجی نمودار شد - سرشته دور بینی
 از دست داده کمک پنداشت - و در سامان مهمانی شد - قدمی چند
 رفته بود که شورش غنیم عرصه ایمنی را غبار آما گردانید - هرچند
 هوا خواهان مبالغه نمودند (که تا پیوستن مردم اردو و کمک گام سرعت
 برداشته بهمان محکم باید رفت) راضی نشد - و با دل همت قرین
 رو بکارزار آورد - برخی سامان فبرد گفته جدائی گزیدند - با آنکه
 بیش از پانزده کس همپائی نکردند عرصه فبرد را بشایستگی
 برآراست - و بهرنوشت آسمانی زخمی دستگیر شد - معصوم خان
 از در درستی در آمده خواست با خود هم داستان گرداند - او از
 اخلاص سرشتی بسرزنش و نکوهش پیش آمد - و بنصائح هوشمند
 جواب برگشت - آن سبک سر بخشم رفته آن آفسقال دولت را
 از هم گذرانید - در سنه (۹۹۲) نهصد و نود و دو سال بیست و نهم
 این سانحه واقع شد *

• قولک خان قوچین •

از امرای بابری ست - پس از آن برکاب همایونی پیوسته - چون

(۲) در [اکثر نسخه] آن سخن را هیچ برنگرفته بود •

آن پادشاه از ایران مراجعت نموده کابل را بتصرف درآورد هنگامی
 (که میرزا کامران باظهار شوق و ملازمت با دل پر دغا نزدیک کابل رسید
 و امرای نفاق پیشه بدو پیوستند) جنت آشیانی چار ناچار عنان
 عزیمت بجانب ضحاک و بامیان (که اکثری از اخلاص سرشتان
 در انصوب بودند) منعطف ساخت - . او را با چند نفر دیگر برای
 خبرگیری کابل رویه روانه فرمود - و غیر ازو هیچ یک بر نگشت
 حسن خدمت او منظور نظر سلطانی گشته بمنصب تور بیگی
 سر بلندی یافت - در مهم هندوستان ملتزم رکاب خسروی و مصدر
 شایسته پرستاری بود - پس از فوت جنت آشیانی چون بیراه روی
 شاه ابوالمعالي بر روی درز افتاد هوا خواهان دولت اکبری در فکر
 دستگیر ساختن او شده روزی بتقریب ضیافت طلبداشته شد - او
 چون دست بختن دراز کرد توأم خان (که بهیچستی موموف
 بود) از پس در آمده هر دو دست او بر گرفت - دیگران هم امداد
 نموده این کار را پیش بردند - پس ازان مدت ها بتعییناتی کابل
 بسر می برد - سال هشتم جلوس اکبری غنی خان پسر منعم بیگ
 خانخانان (که در کابل رائق و فائق مهمات بود - و سبکسری
 و آشفته رأی در اصل فطرت داشت) مستوی جوانی و حکومت
 علاوه آن گردیده (روزی بی هیچ توأم خان را با آنکه از دشمنان
 صاحب اعتبار بود گرفته با جمعی از خویشان او در بند کرد - او
 بسعی بعضی مردم ملاح اندیش مخاصمی یافت - اما پس ازین (در داد

در موضع بابا خاتون (که بجایگزین او مقرر بود) فروکش کرده فرصت انتقام میجست - روزت غنی خان بتقریب استیصال قافله بلخ از کابل برآمد - و در مقام خواجه سیاران (که منزله ست دل کشا) بزم باده نوشی آراست - تواک خان با جمعی از خویشان و نوکران بسر وقت او رسیده در حالتی (که بے خود بود) او را با شگون پسر تراچه دستگیر ساخت - و بحرفهای درشت دل دردمند خود از غصه او پرداخت - و باز او گرفتار کابل با مردم احشام آنجا موافقت نموده در موضع خواجه ادش (که در گروهی بلند مزبور است) فرود آمد چون فضیل بیگ برادر منعم خان و ابوالفتح پسرش بجنک مستعد شدند بگرفتن بعضی محالات مصلحت نموده غنی خان را گذاشت او بمجرد رهائی جمعیت نموده بر سر تواک خان روانه شد - تواک خان توقف خود مصلحت ندیده راه هندوستان پیش گرفت - متصل آب غوربند لشکر کابل بار رسیده جنگ در پیوست - بابا قوچین و چندی دیگر از نوکران او بقتل رسیدند - و او با پسر خود اسفندیار و معدودی خویشان و ملازمان مردانه برآمده سال مذکور بملازمت عرش آشیانی پیوست - و بیافتن قبول در صوبه مالوه سرمایه آسودگی اندوخت - سال بیست و هشتم (که سده مالوه بمومک میوزا خان خانخانان تعیین گردید) او نیز پیوسته باشا خانخانان بر سر رسید دولت (که در کهنایت مصدر هنگامه بود) رفت - و او را سزا داده

فیروز مزدگردید - پس ازان بلشکر سلطانی ملحق گشته در جنگ سلطان مظفر گجراتی تعینات مثل جرانغار و شریک ترددات مبارزان بود - پس ازان بهمراهی قلیچ خان بتسخیر بهرونج^(۲) روانه گردید - سال صیم (که لشکر مالوه بکومک خان اعظم جهت تسخیر دکن تعین شد) او نیز بدان صوب شتافت - و در رنجش خان اعظم و شهاب الدین احمد خان بحرف طرازی هرزه درایان متهم گشته زندانی گردید پس از دهائی در کومکیان صوبه بنگ و بهار قرار یافته سال سی و هفتم جلوس در جنگ پسران قتلو بهمراهی راجه مانسنگه تقویت افزای فوج دست چپ بود - اوائل سال چهل و یکم مطابق سنه (۱۰۰۴) هزار و چهار هجری رخت هستی بر بست *

* تردی خان *

پسر قیا خان کنگ است - بعد فوت پدر منظور نظر عنایت عرش آشیانی گشته بمنصب در خور مورد تفضل گردید - پستر همراهِ شاهزاده سلطان دانیال بهم دکن تعین شده آثار نیکو بندگی بظهور رسانید - پس ازان بسبب بعضی بے اعتدالیها از نظر افکنده سال چهل و نهم باز مشمول عواطف ساخته باصل و اضافه بمنصب در هزاره پانصد سوار و انعام پنچ لک دام امتیاز اندوخت *

* ترخان مولانا نورالدین *

مولد از جام - و منشای از مشهد مقدس - رضوی ست - پدرش

سلطان علي مشهور بسلطاني در هرات بامور شرعيه قيام مي نمود
مولانا بفضل و کمال و شجاعت و سخاوت اوصاف داشت - و بهيئمت
و هندسه و اصطراب شق مزد بود - همراه قاضي برهان خواني
بملازمت فردوس مکاني استسعاد يافت - و صحبتش با جنت آشياني
کوک گشته از جماعه ندیمان و مجلس نشيخان بزم همايوني گرديد
و در سفر عراق ملتزم رکاب بوده بيست سال در ملازمت آن پادشاه
عالي جاه بسر برد - گاه پادشاه از استفاده علوم ميکرد - و گاه او
از علم رياضي خصوص اصطراب از جذاب همايوني (که درين فن
مهارت تمام داشت) استفاده مي نمود - طبعش موزون بود - ديوانه
دارد - از دست *

* چون دست ما بدامن رسد نميرسد *

* پای طالب شکسته بدامن نشسته ايم *

بمناسبت اسم نوري تخلص ميکرد - و ادرا نوري سفيدوني ميگفتند
سفيدون قصه ايست از نوابع دهلي - چون مدتي هر جاگيرش بود
بدان شهرت گرفته *

عرش آشياني در ايام فرمان رائي خود بنابر خدمات سابقه
ولاحقه مورد نوازش فرموده بخطاب خاني و پس ازان بتقوايي
برنواخته صاحب طبل و علم گردانيد - و برگه سامانه (که در تيولش
بود) از جانب او مير سيد محمد نامي بمهمات آنجا مي پرداخت
در سال دهم شير محمد ديوانه (که در اصل از خدمتگاران خواجه معظم

بود - و بعد ازان به بیرام خان پیوسته بواسطه حسن صورت بقرب او امتیاز یافته اعتباری بهم رسانید - و چون در ایام حوادث او سالک مسالک بیدقیقتی شده در درگاه پادشاهی منظور نگشته از چنده دران قصبه بر سر می برد (روزی نایب مولانا را بخانه خود مهمان ساخت - در ائذای صحبت پیکان را سوهان میکرد - ناگهانی تیر را در کمان نهاده بر سینه آن بیگناه زد - که کارش تمام شد - آنچه اموال و اسباب او بود متصرف گشته ارباشی چند فراهم آورد - و در حوالی آن ولایت دست نهب و غارت دراز ساخت - مولانا همت بدفع او گماشت - همین (که مقابله اتفاق افتاد) آن مغرور بر فوج مولانا تاخت - دران تاختن اسپش بتنه درختی رسیده افتاد - جمعی پیاده ها دستگیرش ساختند - مولانا فوراً بقتل رسانید - چون مولانا نورالدین محمد خان خطاب ترخانی یافته بود و معنی ترخانی نداشت این قطعه گفته *

* نظم *

* ز روی مکرمت وز راه احسان *

* بترخان داد خانی شاه عادل *

* ازین منصب سوافراز جهان شد *

* میان خلق و در ملک و امائل *

* ازین خانی همین نامیست بروی *

* ازین نام کلان او را چه حاصل *

* ز ترخانی هم او را شکوه هست *

* بفرد خمدو دانای کامل *

* که غیر از خان خشک می ماند *

* ز ترخانی تری گردد چو زایل *

آخر عمر خدمت تولیت مقبره جنت آشیانی بدو مفوض گشته

همانجا ردیعت حیات سپرد *

(۲)

* نخنه بیگ سردار خان *

از یکهای میرزا حکیم بود - در جنگی (که میرزا را با فوج
هرش آشیانی رو داد) مصدر دلیری گشته نامی برادر مردی برآورد
پس از فوت میرزا همراه پسرانش در سال سیم جلوس آن پادشاه بعتبه
سلطنت رسیده دولت بار یافته بگوناگون انعامات مشمول عاطفت
گردید - پس از آن بتعیذاتی صوبه کابل آبرو یافته همراه کنور مانسنگه
و زین خان کوکه در نذبه گره یوسف زئی و تاریکیان بکرات مصدر
تورودات شایان گشت - سال سی و نهم بهمراهی شاهزاده سلطان سلیم
مقرر شده در نواح لاهور جاگیر یافت - پستتر بدهانه داری پشاور
سرافرازی اندوخته بارها گروه تاریکی را گوشمال بمزا داد - چون
خدمات پسندیده از بظهور آمد در سال چهل و نهم بخصاب
خانی رایت ناموری افراشت - و پس از جلوس جنت مکانی چ
ماجرای آمدن حسین شاملو حاکم هرات با فوج گران و معاصره
نمودن قلعه قندهار بعرض خسروانی رسید او را بمنصب دو هزار

(۲) در [بعضی نسخه] نخنه بیگ - یا پخته یا بخنه باشد .

(باب الثاء) [۴۸۲] (مآثر الامرا)

و خطاب سردار خان برنواخته همراه میرزا غازی بیگ بکومک
شاه بیگ خان حاکم قندهار دستوری شد . تا رسیدن اینها چون فوج
قزلباش از گرد قلعه برخاسته مراجعت بوطن خود نموده بود از
تغیر شاه بیگ خان بحکومت قندهار سربلند گردید . و در اندک
مدت سال سیوم مطابق سنه (۱۰۱۶) هزار و شازده هجری در انجا
ودیعت حیات سپرد . پسرانش حیات خان و هدایت خان بمنصب
قلیل سرافراز بودند *

* قاش بیگ تاج خان *

از یکهای میرزا محمد حکیم است . پس از فوت میرزا در سال
سیم جلوس بملازمت عرش آشیانی کام دل اندرخته منظور نظر
عاطفت گشت . و بتنخواه جاگیر از موبه پنجاب سرفرازی یافت
سال سی و یکم بهمراهی راجه بدربر بکومک زین خان کوکه و سال
سی و دوم باتفاق عبدالمطلب خان بمهم تاریکیان رخصت پذیرفت
سال چهارم خود ادرا بمالش عیسی خیل دستوری دادند . اگرچه
دست و پای جذبانید اما چون زنجوری داشت چنانچه باید
کار صورت نبست . سال چهارم و دوم در کشایش قلعه مو (که یکم
از حصون معظمه زمینداران کوهسار شمالی موبه پنجاب است)
باتفاق آصف خان تعیین شده مصدر تردد گردید . و از راه
مکرمت بخطاب تاج خان مخاطب شد . سال چهارم و هفتم (که
باز شورش باسو زمیندار کوکه مذکور در موبه پنجاب برخاست

(مآثر الامراء) [۴۸۳] (باب الثاني)

و خواجه سلیمان نامی بخدمت بخشی گری آن صوبه مامور گشته
مرخص شد - که فوجی از قلیچ خان صوبه دار و دیگر جاگیر داران
آن نواحی را مثل حسن بیگ شیخ عمری و تاج خان و احمد بیگ
خان کابلی یک جا ساخته بتنبیه آن مقهور سزادلی نماید) او انتظار
دیگران ننموده بکوچه های متواتر پیرگنه پنهان^(۲) رسیده پنهانگاه آنها
رفت - قضا را وقتی (که مردم از در مدد خیمه زدند بودند) فوجهای
آن شقی نمایان شد - جمیل بیگ پسر او بے تابانه برانها تاخت
جنگ سخت در پیوسته جمیل بیگ با پنجاه کس از ملازمان پدر
بقتل درآمد - پس از جلوس جهانگیری از امل و اضافه بمنصب
سه هزار سربلندی یافت - و در سال دوم چون پادشاه از کابل
به هندوستان مراجعت فرمود و حکومت آن صوبه بنام شاه بیگ خان
خاندوران (که از تدهار معزول شده در راه بود) تقرر یافت
نام برده را حکم شد - که تا آمدن خان مذکور از کابل خبردار باشد
پستر باافاضه منصب کامیاب شده بصوبه داری^۱ نتهه^۲ چهره عزت
برافروخت - سال نهم مطابق سنه (۱۰۲۳) هزار و بیست و سه هجری
همانجا بخلوت کده بقا خرامید *

* تربیت خان عبد الرحیم *

پور قایم خان پسر مقیم خان بن شجاعت خان اکبری ست
مقیم خان بعد فوت پدر بمنصب مناسب سرافرازی یافته اواخر

(۲) نضه [ب] نهان یا پنهان باشد *

عهد عرش آشیانی بپایه هفتصدی رسید - پس از آنکه جنّت مکانی در سال سیوم جلوس صالحه بانو مبیّه قایم خان را بعقد ازدواج آورده پادشاه محل مخاطب ساخت کار اینها ببلندی گرائید - عبدالرحیم سال مزبور بمنصب شایسته و خطاب تربیت خان سر بلند گردید پستتر بپایه هفتصدی چهار صد سوار فایز گشت - سال پنجم بفوجداری پرگنده الوری لوی امتیاز برافراشت - سال نهم باضافه پانصدی پانصد سوار رتبه اش برافزود - پسرش میان جوه نام (که پادشاه محل بفرزندی برگرفته بود) ساله (که مهابت خان در کنار دریای بهت نسبت پادشاه مصدر گستاخی شده) او را بعدم سراسرستان *

* تهور خان میرزا محمود *

از اعیان سادات مشهد مقدس است - در زمان عرش آشیانی دارد هند گشته بمدد بخت سعید بدولت روشناسی آن شاه والا دستگاه و منصب پانصدی فایز گردید - و پس از آنکه نوبت فرمانروایی بجنّت مکانی رسید اتفاقاً روزی شیر بقتلگ زده بحضور والا آوردند - بتقریب در مجلس اشرف ذکر رفت - که موی پس سر شیر بسیار گنده میباشد - بیک ضرب بریده نمیشود - جوانان قوی بازوی بر نیو باشاره پادشاهی بزور تمام شمشیرها زدند - غیر از خطی ظاهر نمیشد - میرزا ایستاده بود - از باریبان خسروانی درخواست - که اگر حکم فرمایند من هم شمشیر خود بامتحان آورم - چون حقیر جثه

بود پادشاه فرمود - بسم الله ببینم - میرزا چنان بسبکدستی سر شیر را جدا ساخت - که از هر طرف آفرین و تحسین برخاست - میرزا محمود شیر بدو نیم زیارت خاص و عام گشت - در سخت کمائی یگانه و مشهور آفاق - و در زور بازو بی همتا بود - هیچکس را درین امر با وی سر همسری و دعوی برابری نبود - زور آوران زمانه بسوی بنگی او زیر دست - و بالا دستان سیر قوت بتلاش او پست *
(۲)

گویند میرزا شمعی جهانگیر قای خان پسر میرزا عزیز کوکه از گجرات کمال آورده بود - که مردم پر زور هر چند میخواستند بکشش درآرند چاه از روی سرش برداشته نمیشد - میرزا همین که دست بچله گذاشت تا بگوش آنچنان کشید که نزدیک بود پشت کمان خورد شود - ازان روز پادشاه او را بشیخ کمان مخاطب فرمود - از تیراندازی او حکایات غریب نقل کنند - جذت مکانی در جهانگیر نامه (که خود انشا نموده) درج فرمود - در حالت تحریر آن حکایات بخاطر نبود - چون بشوئ رفت روز افزون خسروانی پایه عزتش اوج گرا گشت از پیشگاه خلافت بیکم از وجداریهای سرحد پنجاب مامور گشته در آنجا جنگ بردانه رستم نه نموده به پیردستی لوائی استیلا بر افراشت - و در جایزه آن بخطاب تهور خانی سرافرازی یافت - و در عهد اعلی حضرت خلل دماغ بهم رسانیده (۳) رو بدیوانگی کشید - پسرانش بقید نگاه میداشتند. بهمان حالت در لاهور درگذشت

(۲) در [بعضی نسخه] نیز قوت (۳) در [بعضی نسخه] بهم رسانیده بدیوانگی *

نستعلیق جلی را بغایت خوب می نوشت . و در قطعه نویسی بد
بیضا می نمود . و لطائف نکات ازو سر میزد . و نقلهای رنگین و حکایات
شیرین ازوی می آزد . گویند روزی مجلس آراست . و مردم را
بضیافت طلب داشت . آقا رشیدا (که همشیره زاده میرعماد مشهور است
و در خط نستعلیق استاد) در آن انجمن حاضر بود . و با یکدیگر
گرم حرف - خان بیکبارگی بحجره در رفته بعد از ساعتی شمشیر
علم کرده بر سر آقا رسید . و گفت شنیده ام که تو از شاگردی من انکار
میکنی . رعب تمام بر آقا مستولی شد . بالحاج گفت - خانم آخر چه
میفرمائی - گفت بحضور اعزه بگواهی اینها خطی باعتراف شاگردی
بنویس - آقا بگفته اش کام و ناکام خط اعتراف بر نگاشت . و از ستم
(۲)
ظریفش امان یافت *

• تربیت خان فخرالدین احمد بخشی •

در عهد جهانگیری از ولایت توران وارد هندوستان گشته بمنصب
پادشاهی امتیاز یافت . و در کم منصبی بدولت (شناسی) فایز شده
از امثال و اقربان پایه اشتهار برتر افراخت . و در هنگامه شهریار
بهمراهی آصف خان یمین الدوله نیکو پرستاری بتقدیم رسانیده
شایسته عنایت پادشاهی گردید - پس از سریر آرائی اعلی حضرت
بخطاب تربیت خان سر عزت بر افراخت . و در سال ششم او را بسفارت
توران برگزیده با وقاص حاجی ایچی نذر محمدخان والی آن ولایت

رخصت نمودند - و جواب نامه خانی با تفسوقات هندوستان بقیمت
 یک لک روپیه مصحوب خان مذکور سمت ارسال یافت - و سال
 هشتم مراسم پیغام گذاری به بهین آئین بجا آورده بتلثیم عتبه خلافت
 چهره بر افروخت - و چهل و پنج اسپ و همین قدر شترنرو ماده
 با دیگر اشیا برسبیل پیشکش گذراندید - ازان میان مصحفی بود بخط
 شاد ملک خانم بذت سلطان محمد میرزا ابن جهانگیر میرزا پسر
 امیر صاحب قران - که بخط ریحان در کمال حسن و لطافت نوشته
 و در خاتمه اسم و نسب خود بخط رقاع رقم نموده - خان مشارالیه
 آن را در بلخ بدست آورد - اعلیٰ حضرت بنابر یادگار بزرگان
 انبساط تمام فرمود *

گویند تربیت خان چون بدان دیار شتافت ترک لباس هندوستان
 نموده تا معارفت بهندوستان لباس متعارف آنجا اختیار کرد - چنانچه
 بهمان دستار اوزبکی ملازمت نمود - اعلیٰ حضرت را بسیار خوش
 آمد - در همین ایام از اصل و اضافه بمنصب هزار و پانصدی هزار
 سوار و خدمت آخته بیگی سرفرازی یافت - و چون سال نهم حین
 مراجعت از دکن ماند در مخیم سرادقات پادشاهی گشت تربیت خان
 با جمعی بر سر زمیندار جیت پور (که بتمرد و سرکشی میگذرانید)
 مامور گردید - خان مزبور او را مستمال ساخته همراه خود بآستانجوس
 خلافت آورد - و در سال دهم باضافه پانصدی ذات و بخشی گری درم
 از تغیر معتمد خان مفتخر گشت - و در سال چهاردهم از انتقال

شاه قلی خان بصوبه داری کشمیر اختصاص گرفت - و چون در سال
 یانزد هم دران دیار بسبب باران بے هنگام دریای بهت طغیان نمود
 و سیلاب غلات فصل خریف را زده مواضع بسیار را خراب ساخت
 و پراگندگی و بے نوائی باحوال قطان و سکان آن ولایت راه یافت
 خان مذکور بتیمار داری مجزه و مساکین (که لازمه چنین اوقات است)
 چنانچه باید نتوانست پرداخت - آفت زدگان آن مملکت از سلوک او
 چنین شکایت برجبین و اظهار ناراضامندی بر زبان داشتند - بنابراین
 معزول شده بحضور رسید *

صاحب ذخیره الخوانین آورده که چون اعلیٰ حضرت را داعیه
 تسخیر باخ و بدخشان بخاطر گذشت از تربیت خان استفسار نمود
 آن مرد راست درست (که بتازگی از کیفیت آندیار آگهی یافته بود)
 بے محابا عرض کرد - که زنهار عزیمت آن مملکت نفرمایند - که
 آنجا اسپ و آدم از مور و ملخ افزون است - و مردم هند تاب
 برف و سرمای آنجا نمی توانند آردن - مهم سر نخواهد شد - اتفاقاً
 روزی از ملا فاضل کابلی هم (که از فحول فضلی وقت بود) از روی
 مسئله در انتزاع ملک موردی از دست سلاطین چنگیزی (که بتغلب
 متصرف اند) پرسش بمیان آمد - گفت که جنگ با مردم آنجا
 (که همه مسلمانان دین دار اند) بے هجت شرعی موثر دبال
 و نکل است - پادشاه از جا درآمده فرمود که هرگاه مقتدای زمانه

چنین فتوی دهد و بخشی سرکار سپاه را از برف و سرما ترسانه
 چگونه مهم متمشی شود - ملا را رخصت کعبه کرد - و تربیت خان را
 از بخشی گری تغیر فرمود - خان مزبور در همان ایام غصه مرگ
 گشته در گذشت - اگرچه این نقل باحوال او تطابق ندارد - بعد
 از بخشی گری صوبه دار کشمیر شد - و مهم بلخ سال نوزدهم در میان آمد
 در آن وقت شاید او بقید حیات هم بوده - هرچند تعیین تاریخ فوتش
 بذکر نرسیده مگر میتوان گفت که او بار دیگر هم بخشی شده باشد
 یا پیشتر هم داعیه تصخیر بلخ بیادشاه بهم رسیده باشد - و بعمل
 نیامد - بهر تقدیر چنانچه تربیت خان اندیشیده بود فردغ ظهور
 بخشید - که فوج همدوستان اصلا در آن سرد سیر دل نهاد اقامت
 نکردیده ملک بدست آورده را از ناچاری را گذاشتند - اعلی حضرت
 بعد از مشاهده این حال تحسین رای تربیت خان فرموده پسرانش را
 برخواست - و از جانب آن مرحوم ذخیره خاطرے که داشت رفع نموده
 پسرکلانش میرزا محمد افضل (که در سوارکاری و تیراندازی یکتا بود)
 ملتفت گردید - گویند براسپه که حردن چمنده می بود پدر او را سوار
 میکرد - مردم گفتند که امروز و فردا دست و پای این پسر می شکند
 گفت بمیرد یا شه سوار شود - مشارالیه از انشا و عام مجلس هم
 بهره داشت - و بمیرزائی و پاکیزه وضعی میگذرانید - خاندوران ناظم
 دکن بذابراشنائی پدرش همراه خود گرفته - و پس از فوتش اسلام خان
 نیز او را قابل رفاعت دانسته بدکن برد - و بفوجداری پتھری تعیین

نمود - پس ازان (که شاه نواز خان بدکن آمد) ادرا فوجدار نواحی
دهوندا پور ساخت - پانصدی پانصد سوار منصوب داشت - و در سال
بیست و پنجم در گذشت - پسر دوم فقیرالله سیف خان است - که
براسه مذکور میشود *

* تقرب خان *

حکیم دارُود - پسر حکیم عنایت الله است - که شاگرد رشید میرزا
محمد پدر حکیم مسیح الزمان بوده - پس از فوت پدر از کمال
حذاقت و تجربه کاری در فن طبابت در خدمت شاه عباس ماضی
بمحریمیت و مصاحبت امتیاز یافته سرآمد طبای شاهی گردید
و بعد از انتقال آن جم جاه بسعادت جمع (که از ذخیره خاطر
داشتند) از شاه صفی^(۲) ساوک ناهموار دیده پس از جاوس شاه عباس
ثانی (که در سن صبا بود) هم رعایتی نیافته از بودن ایران دلگران
میزیست - ظاهرا اراده حج را نموده و ضمنا احرام دریافت زمین بوس
آستان صاحبقران ثانی بر میان جان بسته از عراق براه بصره عازم گردید
و به بندر لاهری فرود آمده سال هفدهم سنه (۱۰۵۳) هزار و پنجاه
و سه بادرک ملازمت پادشاهی شرف افزای (در زگار خود شده بمنصب
هزاری و انعام بیست هزار روپیه کامیاب گردید *

از حسن اتفاق پیش ازین به بیعت^(۳) (دوز بیگم صاحب) (که الفی
حضرت اعلی بآن قدسی نقاب نصبت جمیع فرزندان زیاده بود)

(۲) نسخه [ب] مژونی (۳) نسخه [ج] صاحب *

(ماگراامرا) [۴۹۱] (باب التاء)

از خدمت پادشاهی بخوابگاه خود میرفت - تاگاه گوشه دامن بشمع
(۲) که در ایوان سر راه افروخته بودند) رسید - و چون لباس پردگیان
حریم عزت در کمال نراکت می باشد و روغنیهای معطر بران مالیده
میشود آتش زبانه کشید - و در تمام ملبوس در گرفت - اگرچه چهار
خدمتگار (که حاضر بودند) در اطفای این نایره چستی تمام بکار بردند
اما چون برختهای آنها نیز سرایت کرد بخود در ماندند - تا واقف
شدن دیگران و رسانیدن آب پشت آن عقیقه با اضلاع هر دو طرف
و هر دو دست محروق شده بود - از کمال دل بهتگی خود متکفل
امور بیمار داری گشته اول بمعالجه روحانی پرداخته از روز اول
تا روز سیوم هر روز پنج هزار مهر و پنج هزار روپیه باطل احتیاج
تصدق نمودند - و تا حصول صحت مبالغه خطیر از زر نقد در وجوه
خیرات صرف شد - و هفت لک روپیه از عین المال (که بر ذمه محبوسان
طلب بود) بخشیدند - و مقرر شد که بعد ازین همیشه هر روز یک هزار
روپیه (که ساله سه لک و شصت هزار روپیه میشود) تصدق آن ملکه
زمان بارباب استحقاق میرسیده باشد - پستری بهلاج جسمانی توجه
گماشته هرجا (که طبیب و جراح بود) حاضر آمده بمعالجه و مداوا
سعادت اندوختند *

حکیم داؤد (که آمدنش در چنین اوقات از مغتفمات بود) در
ازالہ بعضی امراض (مثل لزوم تب و لیزت طبع و تهیج اطراف چشم

(۲) نسخه [چ] در دیوان سر راه (۳) در [اکثر نسخه] ملکه الزمان •

که در اثنای الم جراحت (و نموده) معالجات مایب بتقدیم
 رسانیده مورد تحسین و آفرین گشت - و در جشن صحت باضافه
 هزاری در صد سوار فرق عزت برافراخت - و بانواع عطایای خسروانی
 پیرایه اعتبار یافت - و تا یک سال پیشکش (روز جمعه بمشارالیه مفوض
 گردید - و در سال بیستم بخطاب تقرب خان بلند نامی اندوخت
 و در سال بیست و سیوم بمنصب سه هزار و هشتصد سوار اختصاص
 یافت - و در سال بیست و ششم در معالجه اکبرآبادی محل کمال
 قدرت طبیی او پرتو ظهور افکند - و باضافه پانصدی دیگر با انعام
 سی هزار روپیه فایز گشت - و در سال بیست و هفتم بمنصب
 معتبر چهار هزار و سه سوار اوج پیمای اعتبار گردید - و چون
 در سال سی و یکم بعارضه ناملایم حبس بول مزاج اعلیٰ حضرت
 از مرکز اعتدال منحرف گردید و باستعمال ادویه بارده مدره
 بسلس البول و قبض طبیعت انجامید تجویز هیچ حکیمی از حکمای
 مصیحا دم سودمند نه افتاد - مگر برای دفع اعتقال بکار شناسی تقرب
 خان شیرخشت نفع عظیم بخشید - و بشگون تغیر مکان در محترم
 سنه (۱۰۶۸) یک هزار و شصت و هشت از دارالخلافت متوجه اکبرآباد
 شده بخوردن ماء اللحم و اشربه مقویه طبیعت بصحت گرائید - تقرب
 خان بمنصب والای پنج هزار و کوس بلند رتبی نواخت - و پس
 از آنکه سریر فرمانروائی هندوستان بجلوس عالمگیری زیب و زینت یافته

اعلیٰ حضرت را در قلعه آگره بگوشه انزوا برنشانند ازان رو (که
تقرب خان در معالجهٔ اعلیٰ حضرت مساعی جمیلہ و تدابیر لایقہ
بکار برده بمزاج آشنا شده بود) بانعام سی هزار اشرفی بتازگی کامیاب
مراحل پادشاهانہ گردید - و برای علاج بقیهٔ کوفت و تدبیر اعادهٔ
محنت تام تعین خدمت اعلیٰ حضرت گشت - و پس ازان بذابر جهت
مورد عتاب عالمگیری گردیده از نظر التفات شهنشاه والا اقبال افتاد
و چندی در گوشه نشینی بسر برد - و در آغاز سال پنجم ثبی باشد تدار
بر مزاج خلد مکان طاری گشته بذاتوانی عظیم کشید - بدین تقریب
تقرب خان مجدداً مشمول فضل و بخشایش گشته با آنکه استعلاج
از وی نمودند رخصت کورنش یافت - و در همین سال سنه (۱۰۷۳)
هزار و هفتاد و سیوم هجری پیمانهٔ عمرش لبریز گشت - عواطف
پادشاهانہ محمدعلی خان پسرش را بعطای خلعت از لباس کدورت
برآورد - و چون بحسب تقصیرات پدرش او نیز از منصب معزول
گشته بود درین وقت بمنصب هزار و پانصدی دو صد سوار نوازش
یافت - چون او بقرب و منزلت پادشاهی محسوس عمدها بود و نام
بزرگی برآورده احوالش جداگانه ثبت گشته *

* تربیت خان بولاس *

شفیع الله نام ولایت زا بود - در عهد فردوس آشیانی در سلک
ملازمان پادشاهی انسلک یافت - و بدولت روشناسی فایز گشته بتفویض

خدمت میرتوزکی سر بر افراخت - و در سال نوزدهم بحفاظت
 قلعه دارالسلطنه لاهور و منصب هزاری سرفرازی یافت - و در سال
 بیستم مجدداً میرتوزکی یافته مامور گردید - که قاغور بند رفته
 هرکدام از تعمیراتیان بلغ را [که بشاهزاده محمد اورنگزیب (که بنظم
 آن مملکت انتهای فرموده) فرسیده باشد] سزاولی نموده برساند
 و در سال بیست و دوم بکابل آمده شرف اسلام سده خلافت
 دریافت - و باضافه پانصد سوار مباحات اندوخته بدستور سابق سرگرم
 عهده خود گردید - و در سال بیست و سیوم بهمراهی سعدالله خان
 از مهم قندهار معادرت نموده بشرف حضور فایز گشت - و بخطاب
 تربیت خان چهره ناموری افروخت - و در سال بیست و چهارم
 از تغیر مرشد قای خان آخته بیگی شد - و در سال بیست و ششم
 بدادریگی توپخانه ضمیمه میرتوزکی سرمایه افتخار اندوخت - و در
 سال بیست و نهم بهرحمت علم و منصب دو هزار و پانصد
 سوار بر نواخته بحرست صوبه اودیسه بنیابت شاهزاده محمد شجاع
 دستوری یافت - و در سال سی و یکم بافزایش سواران منصب و عطای
 نقاره و تفویض صوبه داری او دهه اختصاص گرفت - و در ایام تخیل
 سلطنت باریاب حضور بوده بعد هزیمت دارا شکوه در باغ نور منزل
 بملازمت عالم گیر پذیرای سعادت گردید - و پیش از برافراختن
 رایات عالم گیری از مستقر الخلافه بتعائب دارا شکوه خان مذکور
 باضافه هزار و پانصدی دو هزار سوار بمنصب چهار هزار و سه هزار سوار

سر بلند گشته بنظم مهام بلدة طيبة اجمير معين شد - و پس از آنکه
دارا شکوه در آدرگي سرے بگجرات کشیده پرو بال رفت خود درست
ساخت و با فوج تازه فراهم آورده متوجه اجمير گشت تربيت خان
قبل از وصول او بدان ناحیه از قلعه برآمده در منزل توره بموکب
عالم گيري (که بعزم رزمه گرای اجمير بود) پيوست - و پس از
چهره نمائی شاهد فتح و ظفر خلد مکان او را بدستور سابق بحکومت
اجمير منصوب ساخت - و در سال سيوم بصاحب صوبگی دارالامان
از تغير لشکر خان دستوري يافت *

(۲)
و چون شاه عباس ثاني فرمان دای ايران آقا بيگ پسر
قلندر سلطان چوله تفنگچي آقاسي را (که از عمدهای آن دولت
بود) برسم ايلچي گري با نامه تهنيت سرير آرائي بدرگاه پادشاهي
فرستاد و مشار اليه بآستان بوس خلافت فايذ گشته در همان سال
رخصت انصواف يافت از انجا (که جواب نامه رسمه سم مستمر
و معروف - خصوصاً میان سلاطين ذري الاقتدار - و ارسال رسل و رسائل
مثمر فوائد نبيله است) تربيت خان را (که از امرای عمده
صاحب ثروت و سامان بود) باضافه يك هزار سوار برنواخته با (مغاني
شايسته ببهای زياده از هفت لک روبيه از نوادر و رغائب مملکت
هندوستان در سال ششم بسفارت ايران زمين مرخص فرمودند - خان
مذكور در صفاهان (که دارالسلطنت ايران بود) ادراك محبت

پادشاهی نمود - از ناهنجاری نقش محبت درست نشست
 تربیت خان (که از سنجیده وضعی و معامله فهمی بهره نداشت)
 سبک سربها بکار برد - شاه هم [که درام شرب مدام ضمیمه مستی
 جوانی و غرور حکم رانی داشت - و سامان قوای دماغش (که چراغ
 کاشانه خرد است) دستخوش آشفتنگی گشته خالی از جذون و خبط
 نبود] خود نمائیها و بلند پررازیها (که زیبنده بزرگان و بزرگ منشان
 نیست) ظاهر ساخت - آنچه صحبتها گذشت و زیانزد مردم است
 قابل تحریر نیست •

بالجمله تربیت خان بعد از کشیدن خفت و ذلت پس از یکسال
 از فرخ آباد اجازت معاردت یافته روانه هندوستان گردید - و بر خلاف
 ایلچیان زمان جنت مکانی و فردوس آشیانی مثل خان عالم دولدی
 و صفدر خان آقاسی (که بعنوان پسندیده بتقدیم این امر عظیم القدر
 پرداختند) مبطل فوائد و خشوری (که تاسیس مبدائی مصادقت
 و تشدید ارکان موافقت میان خواقین رفیع المکان است - و آن مستلزم
 آسایش جهان و جهانیان بود) گردید - بل نتیجه بر عکس داد - که
 الفت اسلاف را بکلفت اخلاف بدل ساخت - و کار همیشه کشی جانبین
 انجامید - شاه بعد از روانه شدن تربیت خان سپاه گران بخراسان تعیین
 نمود - و خود نیز در تهیه اسباب رزم شد - و چون این احوال از نوشته
 خان مذکور (که داخل حدود ممالک پادشاهی شده بود) بخداد مکان
 رسید شاهزاده محمد معظم در سال نهم با بیست هزار سوار رخصت

کابل یافت - اتفاقاً شاه لمره ربیع الاول این سال سنه (۱۰۷۷) هزار و هفتاد و هفت هجری بعارضه خناق در گذشت - و این آشوب بلند ساخته تربیت خان فرونشست - خان مذکور از ایران بحوالی مستقر الخلافه رسید - و مورد عتاب پادشاهی گشته از درامت ملازمت منذوع شد و در سال دهم بمنصب چهار هزار و سه هزار سوار مورد نوازش شده از انتقال خاندوران بصوبه داری اردیبه ماهور گشت - و در سال سیزدهم بحکومت اردهه از تغیر فدائی خان مقرر شد - و بعد ازان بحضور رسیده داروغگی منصبداران جاو یافت - و در سال نوزدهم از تغیر امیر خان بنظم صوبه بهار سر مباحات برافراخت - و چون آن صوبه در سال بیستم در تیول شاهزاده محمد اعظم قرار گرفت خان مذکور بفوجداری ترهت و دربهنکه منصوب گردید - و در سال بیست و چهارم بفوجداری جوانپور افتاخر جست - و آخر در سال بیست و هشتم سنه (۱۰۹۶) هزار و نود و شش هجری همانجا بمطاعتی در پیچید - هدایت الله پسرش بحضور رسیده خلعت مائمی یافت حکایتی (که بتربیت خان نسبت دهند) ظاهراً همین تربیت خان باشد گویند در زمره اعلیٰ حضرت دم صبح بگذار دیای چون شکار مرغابی می نمود - بخار تر درد آسا (که از درد خانها و آبگیرها برمی آید و بهندی کهر نامند) روی هوا فرود گرفته بود - پادشاه از روی نشاط فرمود - که شعره مناسب حال کعبه بخواند - تربیت خان

عرض کرد *

* بیت *

* قدم نا مبارک و مسعود * گر بدريا رود بر آرد دود *

* تربيت خان مير آتش *

مير محمد خليل مهين خلف داراب خان بنی مختار است
 به پودي و جان بازي در اواخر عهد خلد مکان جبهه پيش آمد^(۲)
 بر فروخته در عرصه ناموري گوی مسابقت از اقران ريدود - در سال
 چهارم بمنصب دوهزاري هزار و دويست سوار سرفروزي يافته
 از برهم پوري (که در آن وقت مضروب خيام پادشاهي بود) به تذيبه
 مقابله کوه مهاديو مامور گونيد - و بتجويز خان مسطور دزندي رار
 (که آرد) خان مزبور بود) منصب هزار و پانصدي يافته بتهانه داري
 آن کوه تعين گشت - و بعد ازان بمير آتشي علم اقتدار افراشته در سال
 چهل و دوم جهت برداشتن چهارنوی غنيم مرخص گرديده بافروزي
 پانصدي هزرت اندوخت - و ازان بعد همواره بتعريک و گوشمال
 اشقيای دکن پرداخته سالم و غانم برمي گشت - و در تسخير قلاع
 مرهته بمورچال پردازي و دمدمه سازي کارنامها بر ميساخت - چون
 در سال چهل و سيوم پنجم جمادی الاولی سنه (۱۱۱۱) هزار و یکصد
 و يازده هجري پادشاه کشور کشا پس از اقامت چهار ساله در اسلام پوري
 بآهنگ کشايش حصون سيوای بهواسله به نيت غزا و جهان يکران
 عزيمت را بجولان درآرد و از مرتضی آباد مرچ گذشته تهانه ميسوري^(۳)
 معسکر والا گشت خان مير آتش بموجب حکم کار بند مورچال

(۲) 'سکه' [ب] جان ناري (۳) 'سکه' [ب ج] مسوري *

بسنّت گذشته (که قلعه ایست بمسافت سه کروزه از میسوری در خلال
 جبال) گردید - و از کار طالبی در در (روز کار در ساله پیش برده مردم
 توپخانه را از زیر دیوار قلعه رسانید - و چون قلعگیان از توپ اندازی
 باز نمی ایستادند پدش خانۀ پادشاهی سر در پای کشا (که پای
 قلعه بتفارت کوزه میزد) بر پا شد - همان روز محصوران جان
 بدر بردن غنیمت انگاشته بیرون رفتند - و قلعه بکاید فتح موسوم
 گشت - ^{۱۱۱۱} میر عبد الجلیل بلگرامی * کوه کفر شکست * تاربخ یافت
 و از آنجا موبک پادشاهی بارتفاع قلعه ستاره (که بر کوه سمت
 آسمان رفعت - و برمانت و عظمت سرآمد حصون سدواست - چنانچه
 امروز مکان راج و حاکم نشین نندره اش (راجه ساهو ست) متوجه شد
 بایست و پنجم جمادی الاخری نیم کروزه ای پای قلعه دایره خسروی
 گشت - خان مبار آتش باستعدان قلعه گیری و عدد سوزی مورچال
 روان ساخت - و غریب رانعه روان - خان مزبور دغایله سدره
 نزار از دیوار حصار دمیده بارتفاع بیست و چهار گز مقابل برج
 در ساخت - چه زرهای گران که خرج آن نشد - و چون دید که آن مفید
 قلعه گیری نیست از پای همان زینۀ روان کرد - و عجب مصالح بصرف
 آن رفت - تا آنکه بقب در زیر قلعه رسید - و بر بالای آن زیادهای
 چوبین گذاشت - و چون آن دیوار همه کوهی ست بارتفاع سی گز
 (که بالای آن شش گز دور و سنگچین نموده اند) درینصورت هم
 یورش صورت نیست - لهذا از جذاب خلافت فتح الله خان بدشایقی

روح الله خان مامور شد - که مورچاله دیگر روان کند - تربیت خان
 نمی خواست که دیگرے در مقابل او مصدر تردد شود - بتدارک
 سمست فکریهای خویش (که در کار زینه بردن نموده بود) تدبیرے
 درست اندیشیده طاقے در سنگچین قلعه حفر نموده از طرفے چهارده گز
 و از طرفے ده گز بدرازی دیوار خالی ساخت - در میان محصوران و بهادران
 (که در آن طاق چوکی میدادند) پرده بیش نبود - لیکن از طرفین
 هیچکس آن یک ذراع زمین را نمی توانست پهای جرأت پیمود - قرار
 بدین داد که اینهمه جوف پر از باروت نموده دیوار را براندازد - تا راه
 یورش را شود - چنانچه پنجم ذی القعدة (که چهار ماه و چند روز از
 محاصره گذشته بود) یک فتیله را که آتش دادند دیوار درون قلعه
 افتاد - و جمعی کثیر از دژ نشینان سوختند - چون فتیله دیگر را آتش
 زدند بگمان اینکه این دیوار هم از طرف درون خواهد ریخت مردم
 منتظر یورش - سوای عمامه و فعاعه مورچال مخلص خان و حمیدالدین
 خان با چند هزار سوار مستعد ایستاده بودند - ناگاه دیوار همین
 طرف افتاد - سوای احشام بگسریه و کرنائکی و مارلیه دو هزار
 بهادر کار آمدنی پیکار گزین بکار آمدند - و طرفه نر اینکه درین حشر
 و نشر پیاده چند بالای دیوار برآمدند - و فریاد میزدند که بیایید
 این جا کسی نیست - بر لشکریان بمرتبه ترس استیلا نیافته که کسی
 پهای تهور و جگردازی درین راه گذارد - تا آنکه ازان فریاد قلعه گیان

آگاه شده بسر وقت آنها رسیدند - و نقش زندگی آن بیچارها را
بآب تیغ شستند *

و غریب تر آنکه چون دمدمه از هم ریخته بود و مرحلها افتاده
و کار پردازان دست از کار برداشته پیادهای بهلیه (که از فرو رفتن
برادران و فرزندان و یاران خویش بیدل شده بودند - و از میرآتش
دا سوختگی داشتند) چون دیدند (که برآوردن مردها از زیر سنگ
و خاک متعذر است - و سوختن در دین بدآئین آنها واجب) مرحله را
(که سراسر از چوب مرتب بود) همان شب آتش زدند - و این آتش
هفت شبانه روز مشتعل بود - الغرض میرآتش در افتتاح قلعه
سعی چند بکار برد که وهم تصور نکند - العبد یدبّر و الله یقدر
بشکرف کاری اقبال پادشاهی بعد نه روز ازین واقعه سیزدهم ذی القعدة
سال چهل و چهار سنه مذکور (که همگی چهار ماه و هیزده روز کشید)
قلعه مسخر گردید - چنانچه تفصیل آن در جای دیگر بقلم آمده - و در
مورچال پرناله و پون گدهه (که متصل هم اند) کار نامه بروردی کار آوردن
که موجب حیرت نظارگیان گردید - قریب چند جریب زمین را
محو ف کرده راه برآورد - که سه جوان متصل هم توانند رفت
و بمفاعله چند گام نشیمن (که بیست نفر کاری دران توانند نشست)
طرح انداخت - و هر طرف غرفها (که مهیب نسیم باشد - و روشنی
آفتاب بتابد) مرتب ساخت - و درین اماکن مردم توپخانه را نشاند
که بضرع بدوق محصورانرا نگذارند سر از دیوار برآرند - و این کوچه را

زیر برمی (که مضرب توپ بود) رسانیده بخیادش آنقدر خالی کرد که جمعی از بهادران دران چوکی میدادند - و آسیبی از حقه و متواله غنیم بآنها نمرسید - و آخر کار این کوچه را زیر دیوار فصیاش برده درین قلعه رساند - اگرچه محمد مراد خان روزی کیف ما اتفاق قلعه بدست آورده بود دیگر سران بداس خاطر میر آتش (که درین امر عام انا ولا غیری می افراشت) تن ده نگشتند - چنانچه در احوال محمد مراد خان (قم پذیرفته - اما هنوز تدبیرات میر آتش انجام نگرفته بود که محصوران بعجز گرائیده قلعه سپردند - و در سال چهل و ششم بعد کشایش قلعه کهبانده باضافه پانصدی امتیاز یافت و در سال چهل و هفتم بشاهمت و بهادری او قلعه کداند موسوم ببخششده بخش مفتوح گشت - و در سال چهل و هشتم در جایزه گرفتن قلعه راجگدهه باضافه پانصدی درصد سوار بمنصب سه هزار و پانصدی هزار و هشتصد سوار اختصاص گرفت - و در سال چهل و نهم داروغگی توپخانه دکن از تغیر منصور خان نیز ضمیمه میر آتش حضور گردید و چون خان مزبور بصلح داری بنی شاه گدده و محیی آباد تا دریای بهیمرا مأمور بود نیابت توپخانه بمحمد اسحق پسرش مقرر گشت و پس ازان بخطاب بهادری امتیاز یافته بعد فتح واکگیره باضافه درصد سوار و عطای نقاره باند آوازه گردید - و در سال پنجاهم بمالش سرتابان سمیت رحمان بخش مرخص گشت - و پس از رافعه ناگزیر خلد مکان محمد اعظم شاه نیز اهتمام توپخانه بعهده او گذاشت

گویند (وز جنگ چون غلبه جانب بهادر شاه مشاهده نمود از انجا
(که در تفنگ اندازی بے نظیر بود) فیل را پیش رانده در تیر بار
بندوق بموسی محمد عظیم الشان خالی نمود. هر دو خطا شد - بندوق را
از دست انداخت - در همان حال تفنگی بسینه اش خورد - و جان
در باخت - پسرش محمد اسحق در حیات پدر رشادتی داشت - پس
از ان خطاب تربیت خانی یافته در عهد خسرو زمان میر تورک اول بود
در هنگامه نادر شاه عرض و مال او مفت دستخوش تاراج نسقچیان
شاهنشاهی گشت - در حالت تحریر بقید حیات است *

* توکناز خان *

نیدانش از مردم توران دیار اند - پدرش در عهد خلد مکان
وزر هندوستان شده بملازمت پادشاهی پیوست - و بمذنب در خور
و خطاب یکه ناز خان معزز شده به تذبیه مرهته مامور گردید
و عیش خواجه خان (که نسبت دامادی با سیادت خان سید اوغلان
داشت) سال پنجاه و یکم جلوس از امل و اضافه بمذنب هزار
و پانصدی سر امتیاز برافراشته - نامبرده در دکن مایل گشته خود را
بوضع مرهته ساخت - که در لباس و خوراک هم مخالفت بآنها نمیکرد
و در جنگ هم مثل آنها شیوه قزاقی (که بمصطلاح اهل دکن
ترکی گری گویند) اختیار نموده بود - در منصبداران تعیناتی دکن
انسلک داشت - در جنگ عالم علی خان اگرچه همراه او بود اما بنابر
رایت هم وطنی با آشفته ساخته اصلا موکب حرکتی نکرد - آشفته

(۲)
 پسر از وقوع فتح تلقی با احترام نموده رابطه قدیم را بیکرنگی تازه در بالا
 گردانید . تا زنده بود بعزت و آبرو بسر برد . سال (۱۱۴۹) هزار و یکصد
 و چهل و نه هجری دیده تماشا بین را بر بست . سه پسر داشت
 کلانی خواجه محمد . که در عمل آصفجاه بخطاب خانی نامور شد
 و در وقت ناصر جنگ بخطاب پدر و در عصر ملابت جنگ بخطاب
 قوی جنگ بلند آوازه گشت . و بمنصب پنجهزاری رسید . مدتها
 بقلعه دارعی احمد نگر می پرداخت . بوجه قلعه مذکور را بمرهقه سپرد .
 بعروض مرض سده (۱۱۸۷) هزار و یکصد و هشتاد و هفت هجری
 بعالم بقا شتافت . مرد یار باش و خوش خلق و کمال درست بود
 و باخط خوب میل خاطر بسیار داشت . با محرر ادراک هیچ گاه سر رشته
 دوستی از دست نداد . دو پسر دیگرش یکم خواجه حمید خان دوم
 خواجه شریف خان (که هر دو بمنصب و جاگیر میگذرانیدند)
 پیش از برادر کلان درگذشتند *

* تیغ بیگ خان میرزا گل *

او در برادر کلانش میرزا فقیر الله و میرزا گدا هر سه
 همشیره زادهای بیگلر خان میرزا احمد اند . که دیوان سلطان
 بیدار بخت بوده . و در عهد فردوس آرامگاه بقلعه دارعی بذور سورت
 سر بر افراخته . پدر اینها از منصبداران کم پایه بود . بعد فوتش میر
 نعمان خان پسر دوم خواجه عبد الرحیم خان بیوتات پرورش اینها کرد

(۲) در [بعضی نسخه] بکسوفی تازه (۳) در [اکثر نسخه] قوت جنگ *

چون خان مزبور در گذشت اینها در رفاقت لغائی خود میگذرانیدند
 میرزا فقیرالله جوان فوت نمود - و میرزا گدا ابتدا بخطاب گدا بیگ
 خان و چون بیگلر خان مذکور درگذشت (از آنجا که نسبت دامادی
 هم بادی داشت) بخطاب بیگلر خان و تفویض قلعه داری بندر
 مذکور سرشته اعتبار بدست آورد - پستر میرزا گل از بختوری
 و طالع یازی در عصر فردوس آرامگاه بخطاب تیغ بیگ خان معزز
 گردیده بتقرر متصدی گری بندر مزبور جبین بخت را روشن ساخت
 و مدت مدید رائق و فاتق مهمات آن جا بود - خان مزبور بنان دهی
 و باذمه متی نام بر آورد - چون سده (۱۱۵۹) هزار و یکصد و پنجاه و نه
 هجری جهان را پدرود نمود تعلقه متصدی گری آنجا بمعین الدین
 خان بهادر عرفه میدان اچمن پور شاه مکهن خویش خواجه عبداللرحیم
 خان مذکور بعلقه دامادی بیگلر خان کلان مقرر شد - در حالت
 تحریر اگرچه بندر مذکور بتصرف کلاه پوشان انگریز در آمده اما پسر
 معین الدین خان (که بخطاب قائم الدوله سر بلندی دارد) بغام
 ۱۱۵۹
 دخیل است * گل بخاک افتاد * تاریخ فوت تیغ بیگ خان است *

* حرف الثاء *

* نانی خان هروی *

از امرای بانصدی اکبری سمت - موطنش هرات - و نسبش بطایفه

(باب الثاء) [۵۰۹] (مائثرالامرا)

ارلات میرسد - قدم خدمت درین دودمان داشت - و بحسن کفایت و درایت و لطافت طبع مشهور بود - اگر کسی را پیش او تعریف میکردند اول حال میگفت که آشنائی و محبت ما مشروط است باینکه سخنان او باش در حق ما نشنوی - مانع اخلاص و باعث نفاق مردم آدمی ایشانند - و پس از آنکه همراه افواج پادشاهی جهت استیصال علی قلی خان زمان دستوری یافته در عرضداشت خود این بیت پادشاه نوشته *

* ای شهسوار معرکه آرای روز رزم *

* از دست رفت معرکه پا در رکاب کن *

در علم صرف رساله منظوم ساخته - و این رباعی (که در هر مصراع شش کلمه فراهم کرده - که هر دو کلمه باهم تضاد دارد) از دست *

* رباعی *

* شب توبه نمود و روز پیمان بشکست *

* هشیار دزدان رفت و برون آمد مست *

* ز آمد شد سعد و نحس پیدا و نهان *

* برخاست ملال من و شوق تو نشست *

• ثناء الله خان - و امان الله خان •

• پسران ضیاء الله خان بن عزیمت الله خان عالم گیري - ضیاء الله

خان در عهد خلد مکان از روشناسان پادشاهی بود - سال چهل و هفتم

بدیوانی اکبر آباد ممتاز گردیده - از نام بردها ارلین بمبهارت

عمادالملک مبارز خان اختصاص داشت . چون موبعداری حیدرآباد
 بعمادالملک مقرر گردید هر دو همراه او وارد بلده مزبور شده
 عیش و مهیا و روزگاری بر حسب متمذّا داشتند . اولین بفرجدارری
 سیکاکول مامور گردیده پس ازان (که عمادالملک در سال ششم جلوس
 فردوس آرامگاه کشته شد) دست (جوع بخدمت نظام الملک
 آصفجاء داده ابتدا بصوبه داری بیجاپور چهره عزت برافروخته
 درانجا از دست اودا چوهان شکست فاحش یافته پستر قلعه داری
 پریزده داشت - بسیار شوخ طبع و زند مشرب بود - بوقت موعود
 جهان گذران را وداع نمود - و درمیان مدت مدید در قید حیات
 بحیدرآباد نشسته اوقات بسر میبرد - آخر ار هم در گذشت - بسیار
 میرزا منش بود *

* حرف الحیم *

* جعفر خان تکلو *

پسر قزاق خان است - پدرش محمد خان شرف الدین اعلی تکلو
 در هنگام نهضت حذت آشیانی بایران دیار حاکم هرات و للّ سلطان
 محمد میرزا پسر گلان شاه طهماسب مقوی بود - شاه فرمانی (که
 دستور العمل ارباب مررت و فتوت تواند بود) در آداب فیاضت
 و مهمانداری حذت آشیانی بار نوشته اند - و مشار الیه نیز کماینی

بمراعات لوازم خدمت (که در خور قدوم چنین مهمان عزیز باشد)
پزداخته خود را مورد تحسین ساخت - پس از فوتش قزاق خان
بدستور پدر لله میرزا و حاکم خراسان گردیده کله گوشه نخوت
و استکبار کم نهاده با شاه چنانچه باید اطاعت فرو گذاشت - شاه
در سنه (۹۷۲) نهصد و هفتاد و دو فوج بسرکردگی معصوم بیگ
صفوی (که وکیل السلطنت بود) تعیین فرمود - اتفاقا دران ایام قزاق خان
استسقا بهم رسانیده جمعیت او بتفرقه انجامید - ناگزیر با سلطان
محمد در قلعه اختیارالدین حصاری گردید - عساکر شاهي بهرات
درآمده بعد و پیمان قزاق خان را پائین آوردند - و دران حالت
در گذشت - اسباب و اموالش بتصرف معصوم بیگ در آمد
پس ازین سانحه جعفر بیگ (که برشادت و شجاعت نژاد پدر هم
اعتبار داشت) از خراسان پناه بدرگاه عرش آشیانی آورد - و مورد
عنایت و رعایت گشت - و در سنه (۹۷۳) نهصد و هفتاد و سه
در تعاقب خانزمان شیبانی همراه رکاب پادشاهی بود - پس ازان
[که صفح جرائم علی قلی خان (بشرط آنکه تا الیه ظفر طراز اکبری
درین حدود است از آب گنگ عبور ننماید) بمیان آمد - و پادشاه
بسیر قلعه چنانچه انتهای فرمود] خان زمان از عجلت زدگی
و تنگ ظرفی از آب عبور نمود - عرش آشیانی باصفای این خبر
خود بر سرار ایثار فرمود - جعفر بیگ بتعجیل خود را بغازیپور

(مآثر الامرا) [۵۰۹] (باب الحچیم)

(سانیده بعضه کشتیهای ادرآ (که از اموال مالا مال بود) بدست آورده درجه استعصان یافت - و بمنصب هزاربی و خطاب خانی اختصاص گرفت *

• جلال خان قورچی • ✓

ندیم بی بدل و مقرب بارگاه عمرش آشیانی بود - پانصدی منصب داشت - سال پنجم ادرآ برای آردن تان سین کلانوت (که در خواندگی کیمت و دهرید سرآمد دانایان فن موسیقی بود - و پیش (۲) رانچند بکیده (راجه بهته بسر می برد) با نامه استمالت نزد راجه مرزور فرستادند - نام برده از را با پیشکشهای راجه بحضور پادشاه آرد - سال یازدهم چون بعرض رسید (که از بجوانی صاحب حسن مبتلا گردیده) این معنی در مزاج پادشاه گران آمد - آن جوان را از جدا ساختن - نام برده لبریز سبک سرب شده شی آن جوان را همراه گرفته فرار گزید - چون این حقیقت بعرض رسید میرزا یوسف خان رضوی با جمع بتماقب از مامور گردیده گرفته آرد - مدتی در جلوخانه افتاده لکدکوب خرد و بزرگ بود - و پس ازان مورد عاطفت شده آب رفته بجو آرد - همیشه در یورشها ملتزم رکاب پادشاهی بود پیستر بکمک لشکر (که بتسخیر قلعه سوانه از مضافات صوبه اجمیر مامور بود) دستوری یافت - سال بیستم جلوس بآن حدود (سیده قورون نمایان بظهور (سانید - و چندر سین راجه ماردار از دسم مردم

(۲) دهرید بدون واو نیز گویند (۳) در [اکثر نسخهای اکبر نامه] پنه *

(باب الجیم) [۵۱۰] (مآثر الامرا)

پادشاهی کنج خمول گزید - درین ضمن شخصی خود را دیویداس (که در جنگ میرزا شرف الدین حسین در حدود میرنهمه مضاف صوبه اجمیر مقتول گردید) ظاهر ساخته بخان مذکور پیوست - که بتوسل او راه بدارگاه سلطانی یابد - چون دران ایام جست و جوی چندر سین همه را مطمع نظر بود (روز آن تزییر پیشه ظاهر ساخت که نام برده در جایگیر کلا بهسر رام رای برادر زاده خود مختفی گردیده - بنابراین فوج پادشاهی بر سر منازل کلا رفت - او بدر انکار زده شمال خان قورچی را بخود یکی ساخته در استیصال آن تزییر پیشه اهتمام نمود شمال خان او را (روز خانه خود آورده در تدبیر گرفتن شد - او بدزدی مردانگی ازان مضیق رهائی جست - و پس ازان کینه در دل گرفته (روز خانه جلال خان را منزل شمال خان انگاشته با چند کس به پیکار درآمد - او بی ساز جنگ بآویزشهای مردانه مطابق سنه (۹۸۳) نهصد و هشتاد و سه هجری نقد زندگی سپرد *

• جگمال •

(۲) برادر خرد راجه بهارامل اسم - چون راجه را بمساعدت طالع زمانه بکام شد هر یک از خویشان او بمدارج دولت مرقی گشتند مشارالیه نیز بعواطف سلطانی اختصاص پذیرفته سال هشتم بحفاظت قلعه میرنهمه سر بانندی یافت - و سال هیزدهم (که عرش آشیانی بصوب گجرات ایغار فرمود) او بحفاظت اردوی کلان نامزد شد

(۲) در [بعضی نسخه اکبرنامه] بهارامل •

(مائراامرا) [۵۱۱] (باب الحیم)

بمنصب هزاری (سید) - پسرش کهنکار^(۲) (که باءم خود راجد بهارامل
در اکبرآباد بسر می برد) در هنگام ابراهیم حسین میرزا راجه
او را با جمع بدهلی فرستاد - سال میزدهم پیش از نهضت موکی
پادشاهی بگجرات رخصت یافته در حوالی یغن باردوی سلطانی
پیوسته سال بیست و یکم همراه کنور مان سنگه بمالش رانا پرتاب
دستوری پذیرفته بستر تعینات موبه بنگاله گردیده باشه باز خان
سرگرم کارهای پادشاهی بود - در هنگام (که خان مذکور ناکام از ملک
بهائی برگشت - و راه دارالملک نانده گرفت) در اثنای طریق نام بوده
باتفاق چند دیگر با جمع ناسپاسان (که از غارت گری بازگشته
می آمدند) در چار شده باهم آتش پیکار افروختند - دران میان
نوروز بیگ قاتشال ازان مردم راه عدم پیمود - و دیگران مسلک فرار
در پیش گرفتند *

* حادش بهادر *

از یکهای میرزا محمد حکیم بود - بعد از فوت میرزا همراه
پسرانش سال سیم بدرگاه عرش آشیانی (سیده درامت آستانبوس
دریافت - و در خور مرتبمت بانعام خلعت و اسب و نقد سرمایه
شادکامی اندرخت - و در همان ایام همراه زین خان کوکلتاش ، بمهم
الوس یوسف زئی دستوری پذیرفت - در جنگ افغانان چون شکست
بفوج پادشاهی افتاد و کوکلتاش خواست که خود را بکشتن دهد

نام بوده جلو گرفته کام و ناکام برگردانید - پس ازان بهم تازیکیان اوله
 با کنور مانسنگه و ثانیاً با صادق خان و ثالثاً بکومک زین خان نامزد
 گردیده مصدر گوناگون خدمات گشت - سال سی و پنجم (که
 خانخانان بتسخیر قلعه قندهار قرار یافت) اورا در همراهیانش
 برنوشتند - ازانجا (که مهم مذکور در توقف افتاد و خانخانان بکشایش
 تهنه مامور شد) او درانجا رفته کاربند نیکویندگی گشت - سال سی
 و هشتم همراه خانخانان ببارگاه سلطانی آمده بعقبه بوسی چهره
 امتیاز افرودخت - و بستر بهم دکن تعیین شده آخرها در رامپوری
 می بود - سال چهل و ششم مطابق سنه (۱۰۰۹) هزار و نه هجری
 بدرد شکم وداع زندگی کرد - از گزین سپاهیان بود - و منصب
 پانصدی داشت - پس از برادرانش جاگیر یافته دران صوبه کارگذار
 بودند - پسرش شجاعت خان شادی بیگ است - که احوالش
 جداگانه بر صفحه بیان ثبت گردیده *

* جهانگیر قلی خان *

لاله بیگ کابلی - از غلام زادهای میرزا حکیم اسمع - پدرش
 نظام قلماق چراغچی بزم میرزا بود - لاله بیگ از کار طالبیها مورد
 الطاف میرزا گشته مصدر خدمات عمده گردید - و پس از فوت میرزا
 بخدمت عرش آشیانی رسید - عرش آشیانی اورا بشاهزاده کلان
 سلطان سلیم مرحمت فرمود - چون مشارالیه نفس قوی داشت و کارهای
 نمایان ازو تمشی یافت شاهزاده مشمول گوناگون نوازش فرموده

(مائراامرا) [۵۱۳] (باب الجیم)

بخطاب باز بهادر برنواخت - و در روزی چند صاحب طبل و هشم گردانید - و چون شاهزاده بسریر فرمان هوائی هندوستان برآمد ادررا بوالا پایة منصب پنج هزاری برآورده بخطاب جهانگیر قلی خان و تفویض ایالت صوبه پتنه و بهار نامور ساختم - و چون حکم پادشاهی سمت نغان یافته بود (که از تیولداران آن صوبه هرکه از صوابدید خان مذکور سر پیچد قتلش در دست او سمت) طرفه رعب و صولت جهانگیر قلی خان در دلها جا کرد - و راجه سنگرام مرزبان (۲) کهرکپور (که از عمده زمینداران آنولایت است - و همواره از زمان عرش آشیانی با حکام صوبه بهار مطیع و منقاد بوده دست از خدمتگریهای پادشاهی باز نمیکشید - چنانچه راجه تودرمیل ادررا پسر خوانده بود) درینولا قاب تحکم جهانگیر قلی خان نیارده آماد پیکار گردید - خان مذکور با جمعیت شایان بر سرش شتافته آریزش نمایان نمود - و پس از گیو و دار صعب سنگرام بزخم تفنگ آواره دشت عدم گشته خان مذکور اعلام نصرت و فیروزی بر افراشت - و در سال دوم سنه (۱۰۱۶) هزار و شازده هجری از انتقال قطب الدین خان کوکه (که بدست شیر افکن خان استجلو کشته شد) بصاحب صوبگی بنگاله باند پایگی یافت - و پس از وصول بدان دیار بضبط و ربط آنجا (۳) پرداخته از قرار واقع بمهمات آنصوبه و نرسیده بود که سپاه اجل بر جمعیت آباد حیاتش تاخت - و در سال سیوم سنه (۱۰۱۷) هزار

(۲) نسخه [ج] کهرکپور یا گورکپور باشد (۳) در [اکثر نسخه] نپرداخته .

« هفده هجری درگذشت - بدینداری و حق پرستی شهر تمام داشت
و در احراز منوبات بسیار میکوشید - و یکصد حافظ نوکر داشت
که در سفر و حضر چند قرآن شریف ختم نموده ثواب آن را باو
می بخشیدند - و خود هم نماز بسیار با وظائف و اوزان میخواند
و با این همه صلاح و تقوی قسی القلب بود - اصلاً نرم دلی و ترحم
نداشت - در عین نماز و تسبیح از اشارت بازیانه زدن و حلق کشیدن
و کشتن گنهاران که معتادش بود خود را باز نداشته - و یکصد کزنائی
ملازمش بود - که هرگاه جنگ ترازو میشد یکدفعه همه را میکشیدند
که زهره گواران و دستائیه می ترکید - و یکصد غلوه انداز کشمیری
نوکر بود - که هیچ پرنده بر سرش نمی توانست پرید - همه را
بغلوه میزدند *

• جگناته •

پسر راجه بهارامل است - که احوال او جداگانه پیرایه ارتسام
پذیرفته - راجه او را با دو برادر زاده خود بطریق یرغمال نزد میرزا
شرف الدین همین (که هنگام تعلقه داری اجمیر زرے بر سر راجه
مقرر کرده بود) نگاهداشت - پس ازان (که راجه ادراک ملازمت
عروش آشیانی نموده بجلال عاطفت اختصاص گرفت) بقدغهای
مترار بادشاهی جگناته از دست میرزا رهائی یافت - پس ازان
مورد الطاف بیکران گردیده هم در رکاب خسروانی و گاه در تعیناتی

کنور مانسنگه برادر زاده خود بتقدیم خدمات می برداخت - سال بیست و یکم (که رانا پرتاب زمیندار میواز با لشکر پادشاهی مقابله نموده بعضی سرناران را پای از جا رفت) مشارالیه قدم همت استوار کرده داد مردانگی داد - رامداس پسر جیمل (که از ناموران مخالف بود) بضرب دست او رهگرایی دادی نیستی گردید - سال بیست و سیوم تیول در صوبه پنجاب یافته بدانصوب دستوری پذیرفت - سال بیست و پنجم چون آثار آمدن میرزا حکیم از کابل بصوب پنجاب پیدائی گرفت و نهضت سلطانی بدانصوب تصمیم یافت و جمع برطبق حکم پیشتر روانه آن سمت شدند مشارالیه نیز بدین خدمت مامور گردید - سال بیست و نهم بمالش رانا (که کلاه نخوت کج نهاده بود) با جمعی کثیر تعیین گردیده بنگاه او را یغمائی ساخت پس ازان همراه میرزا یوسف خان بکشمیر شرف رخصت حاصل کرد - چون کارهای آنجا صورت انجام گرفت مشارالیه عزیمت حضور نموده بدولت آستانبوس پیوست - پس ازان سال می و چهارم تعیینات شاهزاده سلطان مراد گردیده بصوب کابل شتافته سال سی و ششم (که شاهزاده سلطان مراد بایالت مالوه تعیین گردید) او بهمراهی شاهزاده اختصاص یافته سرمایه عزت اندوخت - پس ازان برکاب شاهزاده مزبور بهم دکن نامزد شد - سال چهل و سیوم از شاهزاده رخصت گرفته بیورت خود آمد - و ازان جا بعقب خلافت رسید - چون بے حکم آمده بود چندی بار نیافت - و وقتی (که پادشاه

از دکن معارفت فرمود - و نواحی قلعه رنتهپور مضرب خیم گردید (و پیشتر حسب الطایب از برهانپور رسیده بود - چون قلعه مذکور بدو تعلق داشت روزی (که پادشاه متوجه سیر شد) او بآئین فدویان تقدیم مراسم نیاز و نثار را باعث افزایش افتخار خود ساخت - پستتر باز بدکن دستوری یافت - و در سال اول جلوس جنت مکانی همراه شاهزاده سلطان پرویز بهم رانا تعیین گردید - چون شاهزاده بذابر هنگام بغی خسرو باگهه پسر رانا را همراه گرفته روانه آگره شد تامبرده را با تمامی لشکر در آنجا گذاشت - و در همین سال بدفع دایمت بیگانگبری (که در ضلع ناگور هنگامه پرداز بود) مامور گشت - سال چهارم جلوس بمنصب پنج هزاری سه هزار سوار سربلندی یافت - و پسرش رام چند بمنصب دو هزاری هزار و پانصد سوار سربلند گردیده بصوب دکن (خصمت پذیرفت - از اولادش یکی راجه منروب است که در ایام فترت ملتزم رکاب فردوس آشیانی بود - پس از جلوس بمنصب سه هزاری دو هزار سوار و عطای علم و اسب با زین نقره و فیل و انعام بیست و پنج هزار (رپیله نقد مباحی گردید - سال سیوم بهمراهی راجه گجسنگه بتخریب تعلقه نظام الملک دکنی تعیین شده همان سال راه عدم خانه پیش گرفت - پسرش گوپال سنگه بمنصب در خور سربلندی یافت *

• جان سهار خان ترکمان •

جهانگیر بیگ نام ، از امرای جنت مکانی است - مدتهای ممتد

در تعییناتی موهبه دکن گذرانید - و از کار طلبی و مردانگی در تقدیم
 خدمات پادشاهی بذل مجرود نمود - چون مهمات دکن از شاهزاده
 پرویز با وصف طول مکث در برهانپور و تعیین امرای عمده با افواج
 گران و صرف خزائن موفور اصلا در براه نگرفت بلکه دنیاداران دکن
 خلع ربه اطاعت نموده سیما ملک عنبر که محالات بالاگهات را
 قاطبه متصرف گردید ناگزیر در سال یازدهم بتمشیت مهم آن
 ممالک شاهزاده سلطان خرم (که بعد ازین فتح بخطاب شاهجهانی
 ممتاز گشته) رخصت یافت - و به نیروی انبال آدرا مولت شاهی
 هوش (بای دکنیان شده آنها دوش فروتنی و سرافکندگی بربر بار
 بندگی در آوردند - و دست تصرف عمال متعلقه پادشاهی کوتاه
 داشته عهده خراج سپاری و مال گذاری بر ذمه انقیاد و فرمان برداری
 گرفتند - و در سال دوازدهم شاهزاده هرکرا از همراهان و متعینه
 دکن بهر مکان و ناحیه که مناسب دانست بتهانه داری و فوجداری
 نامزد فرمود - جهانگیر بیگ را مشمول الطاف گردانیده بضبط تهانه
 جالذپور و مضافات آن (که بیست و پنج کزوهی دولتاباد است - و در آن
 وقت عمده تهانهای بالاگهات بود - و بسیاری از منصبداران پادشاهی
 با تابین و جمعیت خود تعیین آن مکان می شدند) روانه ساخت
 و پس از آن چندی از بد عهدان دکن بر سر نقض پیمان شتافته دست
 تصرف بمحالات پادشاهی دراز کردند - و ببالاگهات اکتفا نا کرده
 تا برهانپور رایت استیلا برافراشتند - ناچار شاهزاده مرتبه ثانی یساق

دکن را وجهه همک گردانید . و در آغاز شازدهم سال جهانگیری خطه
 برمانپور را بوردن موکب خویش برآراست . و افواج قاهره بسرزنش
 و مالش نظام شاه و ملک عنبر معین گشت . و پس از زد و خورد نمایان
 و آویزشهای سترگ (که هر مرتبه نصرت و فیروزی نصیب بندهای
 شاهي میشد) ملک عنبر بتازگی تماشاگر چهره نمائی شاهد اقبال
 شاهزاده گشته از کجروی رو برتافت . و از در ندامت در آمده
 دست عجز بدامن استیمن در آویخت . هریک از سران و سرداران
 تا انقضای موسم برشکال در محال از محالات بالاگهات گذرانید
 جان سپار خان با سه هزار سوار در بیرو اقامت جا بر ساخت . و چون
 از سرنو تقسیم تهنجات سر برزد مشارالیه را باضافه منصب برنواخته
 بتخانه داری بیر نگاهداشتند و چون در سال نوزدهم در حوالی موضع
 بهاتوری مضاف لحمدنگر میان ملک عنبر و ملا محمدلاری سپه سالار
 و وکیل السلطنت بیجاپور (که عادل شاه والی آنجا اورا در محاورات
 و مخاطبات ملا بابا میگفت) کارزار اتفاق افتاد و باقتضای سرنوشت
 تقدیر ملا کشته شد و سرشته انتظام فوج گسیخته گشت امرای
 پادشاهی (که بکمک ملا مامور بودند) گرفتار گشتند . مگر خنجر
 خان که باحمدنگر در شد . و جانسپار خان گرم و گیرا خود را به تیول
 خویش رسانیده حصار بیر را مضبوط ساخت . و در ایام قرب
 ارتحال جنن مکانی خانجهان لودی ولایت بالاگهات را بنظام شاه
 وا گذاشت . و نوشتها بنام امرای پادشاهی (که در تهنجات بودند)

فرستاد - که آن محال را حواله و کالی نظام شاه نموده به برهان دور
آیند - خان مذکور نیز کار بند نگاشته خانجهان گردیده نزد ار شتافت
روزه چند نگذشته بود که صیحت جلوس صاحبقران ثانی به چهار
دانگ هندوستان نشاط دیگر آورد - خان مذکور بر جناح استعجال
احرام حضور بسته در سر آغاز جلوس دولت گورنش دریافتت باضافه
هزار و پانصدی ذات هزار سوار بمنصب چهار هزاری ذات سه هزار
سوار و عطای علم و نقاره سر افتخار با آسمان رسانید - و از تغیر جهانگیر
قلی خان به صاحب موبکی آله آباد مرخص گردید - اما بمقتضیات
سپهر دربار (که هر کوفه بفساده پیوسته است - و هر عشرت به محرم
آغشته - باد کامیابی این جا خمار ناکامی در پی دارد - و زلال صافی
عیش کدورت در ته - قدم هر نشد که تهی نکردند - و صفحه تمام
نشد که ورق برنگردید) در همین سال پیمان عمرش لبریز گشت
امام قلی پورش هزاری چهار صد سوار منصب داشت - در سال
سیوم شاهجهانی به همراهی اعظم خان ناظم دکن (روزه) که بر بالاگهات
در چندارل عادلشاهی و نظام شاهیه یک دفعه ریختند - و ملتفت
خان سردار فوج پهلو تهی کرد) او با چند صد از ناموران روشناس
عمده دل بجانفشانی نهاده مردانه در آریخت - و نیکنامی جاوید
اندوخته جان در باخت - جانشینار خان برادره هم داشت - مرتضی
قلی نام - هزاری شش صد سوار منصب - سال دهم در دکن بکنج
نیستی خزید *

(باب الحیم) [۵۲۰] (مآثر الامرا)

(۲)
* جادو راو کانهیه *

(۳)
خود را از قوم جادوان میگرفت - که کشن مشهور ازان قوم است
از اعیان و ارکان سلطنت نظام شاهیه بود - چون مرتبه ثانی سال
شازدهم جهانگیری پادشاهزاده ولیعهد شاهجهان صاحبقران ثانی
سرزنش و مالش دنیا داران دکن را (که سر از اطاعت و انقیاد
پیچیده دست تالان و تصرف بمملکت پادشاهی دراز کرده بودند)
وجه همی عالی نهمت ساخته بعون رای صایب و نیروی شمشیر آبدار
آن مهم را نصق شایسته داد جادو راو (که مقدمه الجیش عساکر
دکن بود) برهنمونی اقبال بزمین بوس شاهزاده فتح نصیب تارک
افتخار برافراخته بمنصب پنجهزاری ذات و سوار تحصیل بلند پایگی
نمود - و با پسران و نبائر و دیگر منتصبان به بیست و چهار هزار
پانزده هزار سوار منصب رسید - و جاگیرهای جید دکن تذخواه
یافته در نهایت رفاهیت و جمعیت کمکی صوبه داران آن ولایت بود
و همواره بتقدیم خدمات پادشاهی می پرداخت *

و چون سال سیوم جلوس شاهجهانی صاحب برهانپور بسایه اعلام
جهانکشای پادشاهی مورد امن و امان گردید جادو رای نکبت گرای
از ناسپاسی و حق ناشناسی رو از بندگی آستان خلافت نشان برتافته
با فرزندان و خویشان بنظام شاه پیوست - چون او میدانست (که
بیوفائی لازم ذات آن بد ذات است - و کافر ماجرائی ملازم جوهر

آن بدجوهر) در مدد آن شد که او را بدست آورده چندی در زندان مجازات نگاه دارد - و باین انداز او را نزد خود طلبید - چون هنگام پاداش کفران نعمت رسیده بود آن بے خبر با تمام قبیله شتافت تاگاه جوقی از کمینگاه برآمده دست ببستن برکشادند - آنها تن به بند و اسیری نداده تیغها از نیام کشیدند - و هر دو طایفه با یکدیگر در آریختند - جادو را و با دو پسر اچلا و راگهو و ایسونت رای ندیرا جانشینش بقتل رسید - و بقیة السیف با کرجائی زنش (که مدار کارهای آن خسران زده بر بود) از دولتاباد گریخته بوطن خود سندرکهر (که پرگنه ایست مضاف بهکر برار نزدیک بجالنده پوز که جادو را درانجا قلعه ساخته) رفته تحصن جستند - هرچند نظام شاه در دلجوئی و استمالت آنها سعی نمود دلها ننگشته بهزاران ندامت و خجالت بدرگاه پادشاهی ملتجی گشتند - ازانجا (که جرم پوشی و عذر نیوشی شیوه رضیة سلاطین عالیجاه است) جرائم عظیمه آن گروه عفو پزده بذیل اغماض پوشیده بمراحم ملکانه مطمئن و مستمال ساخته در سالک بندها منسلک گردانیدند - و فرمان عطوفت نشان باعظم خان ناظم دکن (که بر بالاگهات سرگرم استیصال خانجهان لودی بود) سمت ارسال یافت - خان مذکور همیانجی گری دنت جی نام (که سرانجام معاملات جادو را و بار مفوض بود) آنها را باعزاز و احترام

(۲) نسخه [۱] دست بستن (۳) در [بعضی نسخه] اچلا (۴) در [اکثر نسخه] کرجای زنش .

پیش خود طلب داشته برای هر یکی منصب عمده تجویز نمود
 از پیشگاه فرمانروائی پذیرائی مناصب و عطای یک لک و سی
 هزار روپیه برسم مدد خرج و تنخواه تیول نیک در ولایت دکن و برار
 و خاندیس و بحالی محال جادو را بدستور سابق مشمول عوطف
 خسروانه گشتند - و چون سال چهارم شرف استلام سده سلطنت
 دریافتند بهادر پسر جادو را بمنصب پنجهزاری پنجهزار سوار
 و عنایت علم و نقاره مباحی گردید - و جگدیو را برادر جادو را
 بمنصب چهار هزار ذات و سوار و مرحمت علم و نقاره سر برافراخت
 و پتنگ را بمنصب سه هزار ذات هزار و پانصد سوار (که سابق
 برادرش ایسونت را مقتول داشته) سرفرازی یافته بخطاب جادو
 رای (که نام جدش بود) موسوم گشت - و بیتوجی بمنصب ده هزار^(۲)
 ذات و هزار سوار (که منصب پدرش اچلای قتیل بود) سر بلند
 گردید - و در سال پنجم جگدیو را مذکور از هم گسیخت - و چون
 بهادر جی در سال هشتم رخت هستی بر بست دتاجی پسرش
 بمنصب سه هزار سوار شاد کامی اندرخت - و چون او در عهد
 عالمگیری بهمرای دایر خان در جنگ مرهه بکار آمد پسرش
 بخطاب جگدیو رای و منصب عمده سرفرازی یافت - و پستر
 از پسران او مان سنگه در وقت صوبه داری منصور خان روز بهانی
 با فوج قلیل بمحافظت و حراست اورنگباد می پرداخت - منزله

بر سر تالاب احداث نمود - برادر ديگرش راگهو بجگديو راي رسیده چون ساهوجي بهونسله پدر سيواي مشهور بدامادي جادو راي در نظام شاهيه نامی برآوردن ازان رقت اين سلسله را پا درميان - خواهر (۲) راجه ساهوي حال بجگديو (از مسطور منسوب است - از سال ششم محمد شاهي سنه (۱۱۳۶) هزار و يكصد و سي و شش در جنگی (كه) ميان نظام الملك آصف جاه و مبارز خان ناظم حيدر آباد بهوالی شمر كهيره محال تيولش (اتفاق افتاد) ازين طرف جدا شده بمبارز خان پيوست - و دران زد و خورد بقتل رسيد - ازان روز درين سلسله ديگر منصب و اقطاع نيافته - پسرش مانسنگه نامي (كه همشيره زاده راجه ساهو است) با هم زاده های خود در سند كهير بر سوم زمين داري (۳) سرکار دولت آباد (كه از قدیم به نياگانش متعلق است) ميگذرانيد و بملاحظه وطن داري نميرفت - درين ولا از تنگي معيشت ناچار شده شتافت - اين سند كهير پرگنه ايست سي گروهی از اورنگاباد مضاف سرکار مكر صوبه برار - وطن اصلي و مسكن قدیم جادو راز مقتول است - و شش هفت گروهی قصبه موضع سمت ازان پرگنه مشهور بدیول گانون راجه - كه جادو راز باحداث قلعه مستحکم و آبادی آن مكان همت گماشته - درين رقت هم آبادی معتبر دارن كه قصبه در جذب آن ويران است *

(۲) نسخه [ب] خواهر زاده ساهوي حال (۳) نسخه [ج] در سند كهيره بر سوم زمين داري *

* جهانگیر قلی خان *

شمس الدین مشهور بمیرزا شمس الدین مبین خلف خان اعظم میرزا عزیز کوکلتاش است - چون میرزا کوکه در ایالت گجرات از چیرگی و احمه از بندر بلال (که نزدیک سومناث است) بجهاز آبی درآمده بجهاز شتافت بجز شمس و شادمان دیگر پسران و اهل و عیالش همراہی برگزیدند - عرش آشیانی از کمال نوازش شمس الدین را بهزاری منصب سرفراز گردانید - و چون از سایر برادران بدانش والا و خرد متین امتیاز داشت و به نیکو منشی و پسندیده وضعی متصف از عهد عرش آشیانی تا عهد اعلیٰ حضرت همواره مورد نوازش خسروانی بوده بذیکی و نیک نامی ایام حیات بانصرام (سانید) و در زمان اکبری بیایه در هزاری برآمد - چون سال سیوم جهانگیری موبه گجرات از تغیر مرتضیٰ خان بخاری به قبول خان اعظم مقرر گشت از آنجا (که مزاج پادشاهی از خان مذکور اندک کبیدگی داشت و بنابر جانب داری خسرو از طرف ار مامون نبود) قرار یافت که خود در حضور باشد - و جهانگیر قلی خان (که خانه زاد رشید و فهمیده و بهمه جهت خاطر از مطمئن) بطریق نیابت پدر بحراسمت آن مملکت پردازد *

مشهور است که میرزا کوکه زبان باختیار نداشت - حرفهای بیصرفه گفتی - خصوص در وقت استیلائی غضب خود را نتوانست نگهداشت - حتی پاس حضور پادشاهی ننموده - (روزه واقعه

رو داد - که جنت مکانی بجهانگیر قلی خان فرمود - که تو ضامن پدر
میشوی - عرض کرد که ضامن مال و جان او هستم - اما ضامن زبان او
نمی توانم شد - و پس ازان بمنصب سه هزاری سه هزار سوار فرق
عزت برافراخته بحکومت جونپور اختصاص یافت - در همان ایام
شاهزاده شاهجهان بنگاله را متصرف شده رایت توجه بجانب پتنه
برافراشت - و عبدالله خان فیروز جنگ با راجه بهیم بطریق منقلا روانه
آله آباد شد - چون بگذر چوسا رسید جهانگیر قلی خان مقارعت را
از حیز قدرت خود بیرون دیده بر سبیل استعجال از جونپور برآمده
در آله آباد بمیرزا رستم صفوی صاحب صوبه آنجا پیوست
و بعد ازان بتفویض ایالت آله آباد معین گشته پس از سریر آرائی
فردرس آشیانی اگرچه از صوبه داری آله آباد معزول گردید اما ببهالین
منصب سابق کام دل اندوخته از تغیر بیگار خان ولد سعید خان بنظم
سورته و جوانا گله مرخص شد - در سال پنجم سنه (۱۰۴۱) هزار
و چهل و یکم هجری همانجا روزگارش سپری گشت - اعلیٰ حضرت
بمقتضای خانه زاد نوازی پسر رشیدش بهرام را بمنصب در هزاری
دو هزار سوار سرفرازی بخشیده بجای پدر منصوب فرمود - او
جوان قابل و شجاع بود - در حکومت کجرات بهرام پوره بنام خود
آباد کرده *

(۲) نسخه [ب] مال و جان اویم (۳) در [بعضی نسخه] برافراخت (۴)

نسخه [ب] نعمین گشته .

* جگراج صرف بکرماجیت *

پور راجه ججهارسنگهه بندیله است - سال اول جلوس شاهجهانی
 بمنصب هزار سوار تارک افتخار برافراخت - چون سال پس
 ازین خانجهان لودی از اکبرآباد فرار نموده از راه غیر متعارف بملک
 بندیله رسیده بتعلقه دیوگدهه درآمده داخل سرحد نظام الملک
 گردید و افواج پادشاهی (که بتعاقب او نامزد شده بود) نتوانست
 رسید پادشاه را مظنه کلی شد - که بے تعب گذشتن او و نرسیدن
 افواج سرکار از راهبری و غلط نمائی نام برده است - سال چهارم (که
 خانجهان لودی باتفاق دریا خان رهله از دکن بصوبه مالوه شتافته
 با کمال سراسیمگی بعزیمت کالپی در ملک بندیله درآمد) مشارالیه
 بجیمت رفع بدنامی و دفع شرمزدگی پدر خود کمر همت چمت
 بسته دوید - و بچنداول (که سرگروه آن دریا خان بود) رسیده هنگامه
 زن و خورد گرم ساخت - درین ضمن تفنگر بدریا خان رسیده کارش
 تمام ساخت - مردم بندیله خانجهان تصور کرده بر هجوم کردند
 بکرماجیت سردریا خان را بریده روانه حضور نمود - و تدارک
 مافات بآئین شایسته بعرضه ظهور رسانید - بپاداش آن از اصل و اضافه
 بمنصب دو هزار سوار و خطاب جگراج و عطای خلعت
 و شمشیر مرصع و علم و نقاره سربلندی اندوخت - پسترعوض پدر
 بدکن رسیده همراه خانخانان و خانزمان سرگرم تردرات بوده در جنگها

گاهه بميمذه و گاهه بچنداول مامور گرديدند - و در محاصره قلعه دولتآباد و قلعه پرينده از محافظت مورچال و چپقلش با گروه مخالف لوازم جانسپاري بظهور آوردند - و سال هشتم بنوشته پدر خود (که بنابر کشتن بهيم نراين زميندار چورا گل ۵۵ از حضور متوهم شده بود) راه وطن پيش گرفت - خاندوران صوبه دار برهان پور باستماع خبر فرار او با جمعه بتعاقب او شتافتند - و چند کس را بخاک هلاک انداختند - او زخمي شده براه غير متعارف طی مسافت نموده بپدر ملحق شد - و پس از وصول افواج پادشاهي همراه پدر عرصه پيمای دادی فرار گزيده بتفصيل (که در احوال چهار سنگه مرقوم شده) مطابق سنه (۱۰۴۴) هزار و چهل و چهار هجري بقتل رسيدند و چون سال پسر او هنگام تعاقب اسير افواج پادشاهي گشته *

• جان نثار خان • ✓

جنيری قديمی کمال الدين حسين نام - از نيکو خدمتگذاران ايام پادشاهزادگی شاهزاده شاهجهان است - و سرآمد بنندگان مزاجدان و فدويان جانفشان بود - چون بفرسي مشرف فيلخانه جهانگيري (که در سرعت سير از مسير فلک هم گوی سبقت مي برد) بشاره يمین الدوله بمجرد فوت جهانگير پادشاه ببال استعجال پرواز نمود و از کوهستان کشمير در عرض بيست و روز نوزدهم ربیع الاول (۲) سنه (۱۰۴۷) هزار و سي و هفت هجري بجنير دکن رسيد و خبر

(باب الجیم) [۵۲۸] (مآثر الامرا)

از حال جنت مكاني ازین دار فانی بعالم جاودانی رسانید از اینجا^(۲)
(که عزه صاحبقران ثانی در مهمات سلطنت و جهانبانی درنگ
و اهمال بر نمی تافت) سه روز بمراسم عزرا پرداخته بیدست و سیوم
ماه مذکور براه گجرات متوجه دارالخلافه آگره گردید - و جان نثار
خان را با فرمان محتوي بر انواع لطف و عنایت و بحال داشتن
منصب و جاگیر و صوبه داری دکن بدستور سابق نزد خانجهان
لودی روانه برهانپور فرمود - تا از را بمواطف شاهانه مستمال
ساخته بر سرائر ضمیرش (که ناصافی و بی اخلاصی او مظنون بل
محزوم بود) آگهی یابد - چون بخت و دولت از او میداده بود پس
از وصول فرمان جواب داد که سرش بباد داد - و خان مذکور را
بجای عرضداشت رخصت کرد - مشار الیه در احمد آباد بسعادت
ملازمت رسیده در روز جلوس بمنصب دوهزاری ذات هزار سوار
و مرحمت علم و نقاره و انعام فیل و پانزده هزار روپیه نقد کام دل^(۳)
اندوخت - و در سال سیوم از انتقال دیانت خان دست بیاضی^(۴)
بقلعه داری احمد نگر اختصاص گرفت - و بعهای چهل هزار روپیه^(۵)
برسم مدد خرج مورد مرحمت گشت - و در سال چهارم بحضور
رسیده باضافه پانصدی پانصد سوار فرق افتخار برافراخته بفوجداری
لکهی جنگل مامور گشت - و پس از آن بفوجداری سیوستان مرخص

(۲) نسخه [ج] دار فدا (۳) نسخه [ج] علم و انعام فیل (۴) در
[بعضی نسخه] دشت بیاضی (۵) نسخه [ج] اختصاص یافته بعهای .

(مائراامرا) [۵۲۹] (باب الحیم)

گردید - و چون سال یازدهم قلعه قندهار مسخر اولیای سلطنت
شد و صوبه داران و فوجداران قرب جوار بعنوان کمک خود را بدانجا
رسانیدند خان مذکور نیز از تعلقه خود شتافته سرگرم تقدیم کارها
شد - و بهمهراهی قائم خان صوبه دار قندهار در کشایش قلعه بسمت
شریک تردد گردید - و در سال دوازدهم پانصد سوار دیگر بر
مذنبش افزوده از سیوستان ببهکر رفته از تغیر یوسف محمد خان
ببندوبست آنجا پرداخت - و در همین سال رخت هستی بربست *
صاحب ذخیره الخوانین آردده در حکومت سیوستان بسیار
(۲)
از دختران زمینداران آنجا از قوم سیمجه و سوده خواستگاری نمود
و بدان جهت نقش عمل او درست نشست - آثار تمرد و مفسده
نماند - پس ازان (که حیات مستعار را بدرون نمود) هر یکی از
زمینداران دختر خود را از خانه او بزور و اشتلم کشیده برد - شاید
این واقعه در بهکر رو داده باشد - که سرحدش بسروستان
پیوسته - والا فوتش در حکومت سیوستان نشده - کمالاتخی - پسرش
میرزا حفیظ الله (که بذابر قدم خانه زادی مکرر در طفلی مورد عطایای
اعلی حضرت گردیده) در عهد خادمکمان بخطاب بسالم خان چهره
عزت افروخت - و در ایام محاصره بیجاپور بخلفی فوج پادشاهزاده
محمد اعظم شاه بود - چندی بدان امر پرداخته - گویند بتجرع
(۳)
ادمان داشت - اسیر پنجه اجل گشت *

(۲) نسخه [ب] صفحه (۳) در [بعضی نسخه] اسیر مر پنجه اجل *

✓ * جان سپار خان خواجه بابا *

برادر زاده نقیب خان قزوینی سم - در عهد جنت مکانی
خطاب جانباز خان یافته بمنصب هزاری چهار صد سوار رسیده
سال اول جلوس فردوس آشیانی بملازمت پیوسته ببحالی منصب
سابق کامیاب گردیده سال سیوم از اصل و اضافه بیایه هزار و پانصدی
ششصد سوار مرتقی گشت - مدتی بفوجداری مفسور مامور بود
سال هیزدهم مطابق سنه (۱۰۵۵) هزار و پنجاه و پنج هجری
(۲)
بنهائخانه عدم شتافت - از فهرس ده ساله دوم شاهجهان نامه دریافت
میشود - که مومی الیه ب خطاب جانسپار خان و بمنصب دو هزاری
هزار سوار سر بلند گردیده - اگرچه سال این واقعه بنظر نیامده *

✓ * جلال کاکو *

پسر دوم دلادر خان است - از تعیناتیان صوبه کابل بود - تا آخر
عهد جنت مکانی بیایه هزاری ششصد سوار رسیده پس از آن (که
بسمت و کشاد امور خسروی بکف قدرت فردوس آشیانی در آمد)
سال اول باضافه پانصدی صد سوار خرسند گردید - و سال سیوم
در هنگامه کمال الدین بن رکن الدین زوله به سعید خان مصدر کارها
شد - سال دوازدهم (که دارالسلطنت مقر اعلام ظفر از تسام گردید)
او بهر هممت خلعت و خدمت فوجداری جمو از تغیر شاه قلی خان
هر مباحات بر افراخت - سال سیزدهم (که سلطان مراد بخش با جمعی

(مائراامرا) [۵۳۱] (باب الحیم)

(۲) بتوقف در بهیره مامور گشت) او را نیز در تعیناتیان شاهزاده
برنوشند . سال چهاردهم بافرزنی سه صد سوار و عذایت اسب
فوازش یافته داخل کومکیان دکن شد . سال هیزدهم از اصل و اضافه
بمنصب دوهزاری هزار و پانصد سوار لوای اعتبار برافراشت . مدتها
در دکن گذرانیده سال سیم با میرزا خان منوچهر برای وصول تلمه
پیشکش نمه کوکذا زمیندار دیوگنده بدان صوب شتافت . و پستر
حسب التماس سلطان اورنگ زیب بهادر بفوجداری و تیولداری
فصیرآباد و غیره توابع صوبه خاندیس سرعبلندگردید . و پس ازآنکه
سکه سلطنت بنام خادمکان رونق پذیرفت سال چهارم او از اصل
و اضافه بمنصب سه هزار دوهزار سوار و تقرر خدمت فوجداری
هوشنگ آباد مضاف صوبه مالوه جبین بخت را نوزآگین ساخت *

• جعفرخان عمده الملک *

خلف الصدق صادق خان میربخشی و همشیره زاده و خویش
یهین الدوله آصف خان است . فرزانه بیگم مشهور به بی بی جیو
توجه محترمه اوست . از مبادی نشو و نما حدیقه احوالش بآبیاری
مرحمت پادشاهی نصارت و طراوت بے اندازه داشت . و همواره
بحسن عقیدت و لطف خدمت منظور انظار خسرانی بود . چون
پدرش درگذشت از فرط رافت محمد اورنگ زیب بهادر را بتعزیه
فرستاد . که او را بفزونی الطاف خاقانی تسلیه بخشیده با برادران

(باب الحیم) [۵۳۲] (مآثر الامرا)

بشرف بساط بوس مشرف گردانند - چون بسعدت حضور فایز گردید
بافاضه هزاري ذات پانصد سوار بمنصب چهار هزاري دو هزار سوار
سر برافراخت - از انجا (که عاطفت اصلي تقريبي و سببی نمیخواهد
و عنایت دلي بهانه جو می باشد) در سال هفتم منزلش بفیض قدوم
پادشاهانه فروغ آموذ گردیده ممتاز اقران و امثال گشت - و در سال
دوم خان مذکور جواهر و اقمشه نفیسه پیشکش کرد - از بنده نوازي
متاع یک لک روپیه پذیرائی در آمده او را بمنصب پنج هزاري
ذات و سه هزار سوار بلند آدازه کردند - و پس از آنکه در سه چن
بذابر جهت معاتب گشته مجددا مشمول عواطف بیکران گردید - و در
سال نوزدهم بصوبه دارمی پنجاب سر برافراخت - و در آخر سال
بیستم بخدمت جلیل القدر میر بخشی گري از تغیر خلیل الله
خان چهره کامیابی برافراخت - و در سال بیست و سیوم از انتقال
مکرمات خان بصاحب دویگی دار الخلافه شاهجهاناباد رخصت یافت
و در سال بیست و چهارم بنظم صوبه نته از تغیر سعید خان مهابي
گردید - و در سال سیام بحضور رسید - و چون خدمت والامرتبت
وزارت از معظم خان بذابر وجه عزل گردید در سال سی و یکم
خان مذکور بتفویض وزارت کل و عنایت قلمدان مرمع چهره مزید
اعتبار برافراخت - و پس از جنگ داراشکوه چون باغ نور منزل
مضرب خیام عالمگیری گشت جعفر خان (که در خدمت اعلی حضرت

مانده بود) با سایر بندهای پادشاهی بمعددت زمین بوس فایز شد
و پس از جاوس اول (که در باغ اعز آباد واقع سواد شاهجهان آباد
(۲) شد) بانتضای حال عزیمت پنجاب بتعاقب دارا شکوه (که
تاخیر دران منافی قانون تدبیر بود) پیش نهاد همت پادشاهانه
گشت . - و مراتب و مراسم (که لازمه سریر آرائی سم) بجلوس
ثانی حواله شد . بعمدة السلطنة جعفر خان صوبه داری مالوه
تفویض یافت . و باضافه یک هزار سوار در اسپه سه اسپه منصبش
از اصل و اضافه شش هزار و شش هزار سوار در اسپه سه اسپه [
قرار گرفت . - و چون فاضل خان دیوان اعلی در سال ششم در کشمیر
دائی حق را لبیک اجابت گفت فرمان بطلب جعفر خان ارسال
یافت . او هنگام برافراختن رایات ازان گل زمین بدار الخلافه در منزل
پانی پت سنه (۱۰۷۴) هزار و هشتاد و چهار هجری جبهه سای عتبه
خلافت گشت . - از کمال قدر شناسی بخدمت والای وزارت اعظم
(که آن نوین اخلاص آئین را لیاقت و شایستگی آن بر وجه ارفی بود)
برنواختند . - چون آن زبده امرای مذبح الشان برکنار دریای جون
منزل عالی دل نشین اساس گذاشته حسن انجام یافته بود . - برای
امتیاز و سرفرازی آن عمدة الملک خورشید ارج خلافت پرتو عاطفه
مکرر در سال هشتم و نهم بسر منزل او افکند . - آن خان رفیع مقدار
مراسم با انداز و نیاز بها آورده پیشکش گران از غرائب و نوادر

بغذا. انور در آورد - و در سال سیزدهم سنه (۱۰۸۱) هزار و هشتاد و یک در شاهجهانآباد بیمارچی خان مذکور باشند و امتداد کشیده جهان گذران را بدرون نمود - خانه مکان دو مرتبه درین ایام اولاً بجهت عیادت و ثانیاً جهت تعزیت بخانه آن عمده مخلصان تشریف فرمود - و شاهزاده محمد اعظم و محمد اکبر مامور شدند - که بخانه نامدار خان و کامگار خان پسرانش مراسم پوسه بجا آرند - و بتسلیم و دلداری عفت مرتبت فرزانه بیگم والدۀ مومی الیها پردازند و برای هر دو کس خلعت خاصه و بوالدۀ اینها توره در خور حالتش فرستاد - پستر شاهزاده محمد اکبر هر دو را از ماتم برداشته بحضور عاطفت ظهور آورد - هر کدام بعطای خنجر مرصع بعلاقۀ مرورادید و انواع نوازش و خاطر داری و برآوردن از سوگواری بر اقران امتیاز یافتند - و باقربا و خویشانانش نیز خلعت ماتمی مرحمت شد *

جعفر خان در امرای متاخرین به نیک نفسی و خیر اندیشی شهره آفاق بود - و بکرائم شمائل و شرائف خصائل اتصاف داشت خوش وضعی و عالی دماغی او زبان زد خاص و عام است - گویند بپارچه سفید بیش قیمت بسیار رغبت داشت - قاضی دهار صوبۀ مالوۀ آنرا شنیده در ایام حکومتش نفع بسیار باریک فرمایشی از سوت بسعی تمام بهم رسانیده جامه دارے چند مرتب ساخت که تهنای پنجاه روپیۀ بقماش او نمیرسید - و از راه تحفگی بعنوان نذر گذرانید - پیش طلبیده دید - چین بچین شده گفت که

(مآثر الامرا) [۵۳۵] (باب العجيم)

بسیار گنده است - صرف توان کرد - ^(۲) قاضی از راه ادب عرض کرد
که باب فرش چاندنی دانسته جرأت نموده ام - بسیار خوش شده
حکم قطع چاندنیها نمود - و از حدت شامه و ذایقه او نیز حکایتها
نیکند - گویند روزی هندوانه نزد او آوردند - که در کمال شیرینی
و شکنندگی بود - معظوظ شده گفت - به ازین خورده نشد - اما
بوی ماهی دارد - بعد تفحص ظاهر شد که هندوانه کون بود - که
دران ولایت ریزه ماهی در خاک آغشته پیالیزها میدهند *

* جان سپار خان *

پسر سیوم مختار خان سبزواری ست - میر بهادر دل نام داشت
هنگامی (که شاهزاده محمد اوزنگ زیب بهادر بعزم سلطنت قرین فتح
و اقبال از دکن (کضت فرموده لواء عزیمت بجانب مستقر الخلافه
افراشت) مشارالیه با برادر کلان خود میر شمس الدین مختار خان
ملتزم رکاب ظفر انتساب شاهي بود - در معارک هیجا (که آن شاه
نصرت نصیب را با دشمنان مغرور گران سپاه اتفاق افتاد) مراسم
جان سپاری و فدویت بتقدیم رسانید - بعد از جنگ دارا شکوه
از اصل و اضافه بمنصب هزاری پانصد سوار مباهی گشته بخطاب
جانسپار خانی نامور گردید - و ازان بعد بکارهای بیرونجات مامور
شده ساحت نیکو خدمتی را باقدام همواری و حسن سلوک پیموده
نقش روزی خود را برنشاند - در سال بیستم و چهارم بقلعه دارای

(۲) نسخه [ب] صرف توان کرد *

(باب العجیم) [۵۳۶] (مآثر الامرا)

بیدر اختصاص یافت - و بعد فتح هیدرآباد خان مذکور بفوجدارمی
ظفرآباد می پرداخت - و چون موکب عالمگیری بعد بند و بست
آن اُلکای نوتسخیر بمراجعت عطف عنان نموده سواد ظفرآباد
بیدر را مضروب خیام گردانید ابوالحسن والی تانگ (که از غایت
انهماک در عیش و عشرت گاه در پانزده ساله حکومت خویش از
شهر هیدرآباد غیر از مسافت یک کوه بمحمدنگر گامزده سفرگزین
نشده بود - و سوارمی هر روزه بر دشتوار بود) التماس گوشه نشینی نمود
و در حقیقت خلد مکان هم از اوضاع او (که منافعی مزاجش بود) ذخیره
خاطر داشت - چنانچه ساوکی (که بعد تسخیر بیجاپور با سکندر
والی آنجا بمیان آمد) با ابوالحسن مرعی نشد - حتی بمواجهه هم
نطلبید - از اول روز نظر بند نگاهداشتند - لهذا خان مزبور (که
بفوجدارمی بیدر میپرداخت) مامور شد - که او را بدولتآباد رساند
که تا بقیة عمر با تبعه خود بفراغت بگذرانند - و پس ازان
بصاحب صوبگی هیدرآباد (که مملکتی ست زر خیز و آباد خصوص^(۲)
دران وقت که سلسله قطب شاهیه مساعی جمیله در معموری آن بکار
برده بودند) راپت بلند پایگی بر افراخت - و او بحسن عمل
و نیکو معاملگی مدتهای مدید دران ولایت گذرانید - بعد از شایسته
خان امیرالامرا و عاقل خان خوافی کمتر صوبه دار میگذراند این مرتبه
حکم رانی کرده باشد - در سال چهل و پنجم سنه (۱۱۱۳) یکهزار

(۲) نسخه [ب] مخصوص که دران وقت سلسله *

(مائثر الامرا) [۵۳۷] (باب الجیم)

و یکصد و سیزده هجری منزل بود می خاموشان گزید - خلف رشیدش
رستم دل خان است - که احوالش بجای خود رقم زد خامه گردید *

* جان نثار خان *

خواجه ابوالمکارم - ابتدا از ملازمان معتبر شاهزاده سلطان
محمد معظم بود - در ایامی (که سلطان محمد اکبر اسباب بغی و مواد
طغیان آماده ساخته باتفاق راجپوتان جهالت مذش با فوج بسیار
عزیمت خلاف با پدر والا قدر پیش گرفت) چون دران وقت خبر
فوج سلطان کمتر بعرض پادشاه میرسید خواجه ابوالمکارم از جانب
شاهزاده بقرادلی^(۲) رفته با قراولان سلطان دوچار شد - و بعد زد و خورد
زخم برداشته آمد - و بدین تقریب با پادشاه (رشناسی حاصل نمود
و بستر بمنصب نهصدی و خطاب جان نثار خانی عز امتیاز اندوخته
در یساق رامدره همراه شاهزاده مسطور تعیین گشت - و در محاصره
سانگانو ترددات نمایان بظهور آورده سزد بهادری را بسکه زخم اعتبار^(۳)
داد - چون شاهزاده مذکور بموجب حکم از انجا معادرت نموده بر سر
ابوالحسن قطب شاه تعیین گردید از نیز بهمراهی شاهزاده نامزد
گشت - و بر طبق ایمای پادشاهزاده بتسخیر گلهی سرم پرداخته^(۴)
تهانه نشین ساخت - و برآمده افواج ابوالحسن را منهزم گردانید
و در محاصره و یورش گمانده چهره رادمردی بگلگونه زخم بیدار است

(۲) در [بعضی نسخه] با قراولان رفته (۳) در [چند نسخه] ساپگانو (۴)

یا گذهی بهرم باشد *

و سال سی و سیوم عالمگیری بعطای خنجر با دسته و ساز یشم
 برنواخته به تلبیه غنیم لثیم دستوری یافت - و در سال دیگر بعنایت
 خلعت و فیل از اقران تفوق جست - چون مکرر مصدر ترددات نمایان
 گردیده بود پادشاه بدو نازش میفرمود - بستر (که با سنتا کهور پره
 در موضع کرناتک مقابله صورت بست) از بدمدعی تقدیر شکست بر
 فوج پادشاهی افتاد - خان مزبور زخمی شده جان بدر برد - پس ازان
 بفوجداری و قلعه داری گوالیار سر برافراخته گوشه قناعت گزید *

چون خلد مکان بجنمت خرامش نمود هرچند که او از قدیمان
 بهادر شاه و امیدوار ترقی بود اما اعظم شاه را قریب المسافت دیده
 از بے پردگی باعظم شاه و سلطان محمد عظیم عرضداشتها نوشت
 که من بارادۀ قدریت عزیمت رسیدن بجناب دارم - اما طرف مقابل
 برای بردن من فوج تعیین نموده - هر قدر زود جمعیت و بار بردار رسد
 خود را برسانم - درین ضمن رسیدن بهادر شاه باکبر آباد معلوم نموده
 جریده خود را نزد بهادر شاه رسانید - ازانجا (که پادشاه را پیشتر
 مظنون آن بود که جان نثار خان با چهار پنج هزار سوار پیش محمد
 عظیم (سیده باشد) این معنی خلاف مرضی شد - و بعد مقتول گردیدن
 محمد اعظم شاه چون آثار ندامت از لوحه جبین او لایح گردید
 پس از توقف بملازمت پیوست - و از اصل و اضافه بمنصب چهار
 هزار و دو هزار سوار و عطای نقاره کوس ترقی بلند آرازه ساخت

(۲) در [بعضی نسخه] از بے پردگی (۳) نسخه [پ] اعظم *

پس از آنکه خلد منزل بسیرگاه جنت شذافت خان مزبور (وز جنگ با فرخ سیر پادشاه در میمنه جهاندار شاه بود - پستر ملازمت فرخ سیر دریافت - چون حسین علی خان ناظم دکن بتعلقه رسیده با غنیم بقرار چهارم حصه مال و ده زریه سرمد دیسمکھی طرح صلح افکند و این معنی موافق مزاج سلطانی نیامد جاننثار خان (که مزاج گرفته و صحبت دیده و با عبدالله خان سید میان برادر خوانده بود) در سال ششم جلوس بصوبه دارئی برهانپور رخصت پذیرفت - که حسین علی خان را حرف معقول فهمانیده براه راست خواهد آورد پس از وصول بگذر اکبرپور حسین علی خان بعد دریافت احوال او (که جمعیت با خود ندارد) فوج فرستاده پیش خود بختجسته بنیاد طلبداشت - هرچند بظاهر جوشش بسیار از فرستادن طعام هرروزه و تعظیم و احترام نمود و در مخاطبات عمو صاحب میگفت اما در دخیل ساختن در برهانپور توقف بعمل آورد - و پس از انقضای فصل ربیع بدین شرط دخیل ساخت که داراب خان پسر کلان خود را بدرهانپور فرستد - و خود همراه وی باشد - چون حسین علی خان عزیمت دارالخلافه نمود از آنجا (که از خان مزبور خاطر جمعی نداشت - و مردم برهانپور از داراب خان استغاثه هم نمودند) بجای او سیف الدین علی خان را مامور ساخته خان مزبور را همراه گرفت - بعد از آن مال کلش معلوم نشد - در پسر داشت - بکے داراب خان - و دومین کامیاب خان - هر دو در جنگ عالم علی خان همراه

نظام الملک آصف جاه بودند - دومین در زد و خورد زخمی گردید و
و دلین (که داماد خانجهان بهادر کوکلتاش عالمگیری^(۲) بود - و صبیح
جان نثار خان که خواهر روی باشد در عقد اعتماد الدوله قمرالدین
خان) بخطاب پدر مخاطب شده در عهد فردوس آرامگاه بفوجداری
سرکار کره جهان آباد مضاف آله آباد مامور گردید - و هفت سال
در آنجا مانده در سال چهاردهم جلوس بر دست بهگونت سنگه
زمیندار آنجا مقتول گردید *

* چورامن جات *

جات قومے ست فتنه سرشت گوان جان و فساد پیشه سنگین دل
اگرچه بعنوان کشاررزی در سرزمین پنه^(۳) قیام دارند و باحداث موطن
معموره و گذهیهای رضیه پرداخته اند اما همواره از حوالی اکبرآباد
تا حدود صوبه دهلی بقطاع الطریق و رهنی گذرانند - مکرر
فوجداران پادشاهی دست خوش استیلای آن سرتابان گشته نقد جان
بر افشانند - چنانچه در عهد اعلیٰ حضرت مرشد قلی خان ترکمان
فوجدار متهر و مهابن و کامان بهاری^(۴) در اثنای تاخت بر یکی از
مواقع مستحکم آن مرزو بوم برسیدن تفنگ جهان را پدرد نمود
بارها آن اشقیا نیز بدستبرد فوج پادشاهی مالشے بسزا یافته جان
و ناموس خود را بباد فنا داده اند - و باز بعد چندی یکم ازان قوم

(۲) نسخه [ب] عالمگیری ست (۳) نسخه [ب] پنه (۴) در [بعضی

نسخه] کامان بهاری *

دست ترمه از آستین فساد بر آورده بتاخت و تاراج شوارع علم
 بیباکی برافراشته بریاست و سر می آن فرقه ضاله ناصیه شهرت برافروزد
 در زمان عالمگیری کوکلا جات نامی بخیره سرب و شورش انگیزی
 (عرب افزای اطراف و جوانب گردید . و قصبه سعید آباد را ^(۲) که
 نزدیک متهرا ست) بآتش نهب و غارت سوخت - عبدالنبی خان
 فوجدار مشهور آنجا در سال دوازدهم بر موضع سوره (که مسکن
 آن بیدادگران بود) تاخته بسیار را به نیستی سرا فرستاد - در اثنای
 جنگ تیر بندرق بمقتلش رسیده درجه پیمای شهادت گردید
 خلد مکان از جانب مستقر الخلافه اعلام فیروزی افراخته حسن علی خان
 بهادر را بفوجداری متهرا سرافراز ساخته با فوج جرار و توپخانه
 آتشبار کسیل فرمود - آن خان کار طلب بحسن سعی و دلوری آن
 مطرود را با سنگی مفسد بهمرای او اسیر نموده بحضور فرستاد
 بقهرمان جلال پادشاهی بندبند آن در واجب القتل جدا جدا گردید
 پسر و دختران بد اختر جهت تربیت حواله جواهر خان ناظر شد
 دختر در حباله نکاح شاه قلی چیله بیش منصب روشناس درآمد
 و پسرش فاضل نام حافظ شد - که نزد خلد مکان حفظ دیگر
 آنچنان قابل اعتماد نبود *

چون (ایات پادشاهی بتسخیر قلاع دکن ظلال افکن آندیار گردید
 این طایفه مفتن قابو طلب از سستیهای عمل حکام (که قدری

(۲) در [انثر نسخه] سعد آباد *

(باب الجیم) [۴۲ هـ] (مآثر الامراء)

سر بگریبان آرامش فرو برده پا بدامن کم آزاری پیچیده بودند)
یکم سلسله انقیاد گسیخته بهوای تسلط طوفان بلا انگیزتند^(۲)
و بسرکردگی راجه رام نامی مطرود بسیاری از پرگنات را بضبط تعدی
در آورده در از دمار قوافل و متروکین بر آوردند - ناموس عمدها
(سوائی اسیری و بے حرمتی کشید - و آبروی بهادران بخاک مذلت
و خواری چکید - صوبه داران از دست آن شوخ چشم خط به بینی
کشیدند - ناچار شاهزاده بیدار بخت و خانجهان بهادر ظفر جنگ
از دکن تعیین یافته کرشش و کشش فراوان بکار رفت - و مبالغ خطیر
بخرج آمد - پانزدهم رمضان سال سی و دوم آن شقی حربی بزخم
بندوق جهنم مقر گردید - و آن نواحی از فساد شقاوت نهاد او پاک
شد - سرش بحضور رسید - و پس ازان در سال سی و سه شانزدهم
جمادی الاول سنه (۱۱۰۰) یک هزار و یکصد هجری باهتمام شاهزاده
جوان بخت گدهی سن سیزی (که مسکن آن پیغوله گزین ادبار بود)^(۳)
از دست کفار نکبت آثار (که پیروان آن ضلالت شعار بودند) مغتزع
گشت - مع هذا قلع و قمع این گروه صورت نبست - و استیصال واقعی
بر روی کار نیامد - مدام دان و بیداد این گروه بد فرجام بهادر شاه
اسلام میرسید - در سال سی و نهم مهین پور خلافت بهادر شاه بمالش
و تعریک آنها مامور شد - و پس ازان چوآامن بغبار انگیزی هنگامه
دستخیز علم کشیده طالع حرام توشگی طرفه امدادش نمود - چون

(۲) در [اکثر نسخه] بدعوای تسلط (۳) در [بعضی نسخه] من سنی *

(مآثر الامرا) [۵۴۳] (باب الجيم)

شاه عالم و محمد اعظم شاه بجنگ و پیکار بهم پیوستند آن بدسگال
حشری از حرامی و دزد فراهم آورده هوالی فتنین بامید غارت
جانب مغلوبه منتشر و قطره زن بود - همین (که صورت شکست
احد الفریقین در آئینه شهودش منطبع گشت) دست و بازوی تالان
(۲)
برکشاده مال صامت و ناطق لشکریان در ربود - و بر خزانه و جواهر
نیز دستبردها نموده آنچه پیشینیان او بعمری نیندوخته بودند در
طرفه العین بدست آورد - در آن هنگام (که خلد منزل بعد از معارفت دکن
باجمیر به تنبیه کروی نکوهیده خو نهضت پیمائی فرمود) چون مرور
موکب پادشاهی از نزدیکی مساکن آنها اتفاق افتاد آن مال اندیش
از تقبیل پایه سریر خلافت مصیر ابواب حفاظت بر روی حال و مال
خود کشود - و داغ تمرود را از چهره احوال خویش زدود - و به همراهی
محمد امین خان چین بهادر (که بطریق منقلا بر سر سگهان تعیین
یافته بود) مامور گشت - پس ازان با عمدة الماک خانخانان (که کرد را
در لوهگده متصل کوه برقی میان جبال دشوار گذار محاصره نمود)
(۳)
دامن جهد بکمر پرستاری بسته لوازم تردد بظهور آورد - پستر بوقوع
انقلاب سلطنت و طریان و هن بحال فرمان روائی در زاد بوم خویش
بشیوه مالوفه پرداخته بیش از پیش بر تمرود و سرکشی افزود - بتاخت
و تاراج رنگ نا ایمنی تا فزونی دار الخلافه ریخت - بعهد فرخ سیر

(۲) در [بعضی نسخه] بر خزانه جواهر نیز (۳) نسخه [ب] سنگهان

(۴) نسخه [ب] کوه برقی میان •

(باب الحیم) [۵۴] (مآثر الامرا)

راجه دهیراج هیسنکه سوانی برسرش لشکر کشید - و سید خانجهان
خالوی قطب الملک با فوج شایسته از حضور بکودک شتافت - آن
مطرود در قلعهٔ بهون^(۲) متحصن گردید - چون بعد محاصرهٔ یک ساله
و آویزشهای سترگ عرصهٔ تردد بران حیلہ گر تذگ گشت دست
انابت بدامن توسل قطب الملک کرده استدعای عفو جرائم و التماس^(۳)
سرفرازی از منصب به تقبل و تعهد پیشکش نمود - و با آنکه
خلافت مرتبت راضی بدان نبود برغم آن راجه اصرار ورزیده ادرا
طلب داشت - و نزد خود جا داد - ناچار پادشاه یکبار باکراه حکم
ملازمتش فرمود - و دیگر ببار یابی مجاز نگشت - اما بمیامن
التفات سید عبدالله خان بمنصب عمده سرفرازی یافته از حضيض
رهزنی بارج امارت برآمد - او هم سلسلهٔ اتحاد و یک جهتی سادات
بارہ بخود استحکام داده خویش را از عقیدت کیشان جانفشان
و امی نمود - و دران وقت (که امیر الامرا خاقان زمان را برداشته
بعزم دکن درانه گشت - و قطب الملک بدار الخلافه شتافت) او در
سلک همراهان امیر الامرا انتظام یافت - و پس از کشته شدن آن
سردار شہامت آثار مذاقانه در لشکر پادشاهی روزه چند گذرانید
میخواست که ببارت خانهٔ پادشاهی آتش درزند - یا گاران توپخانه را^(۴)
پیش انداخته ببرد - از هوشیاری عمه و بندوبست میر آتش میسر

(۲) در [بعضی نسخه] بهون (۳) در [بعضی نسخه] سرفرازی منصب (۴)

(ماثرا لامرا) [۵۴۵] (باب الخیم)

نیامد . چون قطب الملک بارادہ رزم قریب رسید آن تبه کار چند
قطار شتر و سه زنجیر فیل از اردوی پادشاهی قزاقی کرده باز
دیوسمت . و روز جنگ دستبرد عظیم به بهیر و بنگاه پادشاهی نمود
و چون کنار آب را مردم او در تصرف داشتند آشنا و بیگانه را
نمیگذاشتند که حلق تشنه خود را بدم آبی رسانند . و هر که پی آب
میرفت خانه اش بآب میوسید . و مردم (که کنار آب جمنا بر تل
ریخته جمع شده بودند) یک تلم دست خوش تاراج او گشتند . حتی
که دفتر مدارت هم بمارت رفت . و از زیاده سری جنگ کنان بجائی
رسید که خسرو آفاق خود کمان بدست گرفته دو سه تیر بجانمب او
انداخت . تفنگچیان خاصه بردار بتوالی شلک برگردانیدند . و چون
آثار شگفت معاینه نمود در حوالی اردو برای دهلی سایر و دایر
گردیده بر هزیمت یافتگان راه گریز بست . و بهر که دستش رسید
آنچه باقی مانده بود را کشید . و پس از آنکه رسن زندگیش بگشاکش
اجل گسسته گشت محکم سنگه و غیره پسرانش بقلعهای مستحکم
هنگامه آرا شدند . و بآتش بیداد و هتم تر و خشک سوختند . سعادت
خان برهان الملک ناظم اکبر آباد با آن همه جلالت و جرات و فرط
کار طلبی مالش آنها نصب العین همت نموده معامی جمیله بکار
برد . لیکن تیغ او نبرید . و بزور بازویش خار بن فساد برکنده نشد
خاقان زمان راجه دهیراج را با امرای حضور و توپخانه پرشر و شور

(۲) نسخه [ب] پرشور

(بابہ الحکم) [۵۴۶] (مآثر الامرا)

(خصم فرمود - راجہ نخست بکنگل بری پرداخته باتفاق مبارزان مغولیه و افغان دوسہ قلچہ را گرد گرفت - و در فرصتے کمتر از دو ماہ (کہ بآریزش و شبخون بسیار از طرفین بجانمستانی و جانفشانی نیک نامی اندرختند) کار بر مصوران تنگتر ساخت - درین اثنا بدن سنگہ نامی یکے از بنی اعمام آنها بمذازع و مخلصین وطن جدا شدہ براجہ پیوست - و در کشایش گدھی (ہمنائیا کرد و آنها یکبارہ ازین بیم و توس استقلال باختند - و بداروت خانہ خود آتش دادہ بدر زدند - گدھی ہم بتصرف در آمد - اما از خزائن (کہ شہرہ آفاق بود) نشانے نیافتند - چون زمیندارچی آنجا بصوابدید راجہ ببدن سنگہ مقرر شد محکم سنگہ ہم ایای برگزیدہ بوسیلہ مظفرخان برادر خاندوران بحضور آمدہ تک و دو بسیار نمود - بجائے نرسید ازان وقت بدنا و مکانش دیک اشتہار یافت - تا الان پا از دایرہ اطاعت و انقیاد بیرون نگذاشتہ - و اظہار نوکری می نماید - چنانچہ در سنہ (۱۱۵۰) یکہزار و یکصد و پنجہم (کہ آصف جاہ بہادر از پیشگاہ سلطنت و جہانبانی بگوشمال ہاجی راہ (خصت یافت) یکے از خویشان خود با فوجے شایستہ همراہ کرد - از مردم ار در جنگ بہوپال مالوہ تردد دلیرانہ بر روی کار آمد - اگرچہ بیاسداری منصب و نام نوکری پادشاہی (ریتہ قدیم خود دزدی و رهنی گذاشتند اما تسلط بجائے رسانیدہ اند کہ از پنج کورہی دارالخلافہ تا چہارم بخش موبہ آگرہ ہم برسم زمینداری و ہم بعنوان جاگیرداری و ہم بطریق

(مآثر الامراء) [۵۴۷] (باب العجیم)

اجاره متصرف اند - دست برداشته به زیولداران میدهند - و بعضی صاحبان^(۲)
از متدین راه داری خاطر خواه میگیرند - هیچکس بفریاد نمیرسد
سبحان الله صوبه داران این همه ننگ بد عملی بر خود نمی پسندیدند
کار سلطنت هندوستان بکجا انجامید *

چون بدن سنگه اداخر عهد فردوس آرامگاه بمقر اصلی شتافت
بسرش سورجمل قدم بر رساده نیاگان گذاشته استقلال کلی بهم (مانند)
و متمدانه بضبط محالات نواحی همت گماشته محالات خالصه
و جاگیر مردم همه متصرف شد - از بلند شاهجهان آباد تا بهنداور^(۳)
و از محالات متعلقه کچهواها تا گذار گنگ (که آن طرف متعلق
بروهمها بود) هیچکس را نگذاشته اکثر پرگنات میان در آب و در
سنه (۱۱۷۴) هزار و یکصد و هفتاد و چهار هجری قلعه اکبرآباد هم
بقبضه اقتدار در آورد - و در آیامی (که خسرو زمان شاه عالم باقتضای
وقت در نواح صوبه بهار و آله آباد تشریف داشت) بدست آریز
مخالفت بر محالات سرحد کینه نجیب خان بدل گرفته فوج
بر کشید - و متصل شاهجهان آباد تلافی فریقین دست داد - هر چند
با خان مزبور جمعیت کم بود اما نخوت و خود بینی او کار خود
کرده ناگاه او را بر خاک هلاک انداخت - تفصیل این اجمال آنکه
نام برده با معدود برای ملاحظه مردم خود (که بگرد گرفتن
نجیب خان تعیین بودند) بر آمده مثل بمثل میگردید - (بنظر من

(۲) در [بعضی نسخه] و همانا (۳) نسخه [ب] بهدور *

(باب الحاء) [۴۸] (مآثر الامرا)

جماعه دارے از همراهیان خان مزبور (که او را میشناخت) با مدد جوان
برادر (یعنی خود) تاخته کارش تمام گردانید - پس از جواهر سنگهه پسرش
بجای پدر متمکن شده باران و تدارک فوجی بر شاهجهان آباد برد
و چندی هنگامه داشت - آخر بواسطت ماهار (او مرهته پای ملخ)
همیان آمد - و در سنه (۴) - (۳) با راجه آنیر بدسلوکی آغاز نموده بجنگ
مقابلہ پرداخت - و شکست یافت - پس از برادرانش بجای اسلاف
بودند - میرزا نجف خان بهادر چیره دستی نموده اینها را از بن
و پنج برکند - یکم از اولاد اینها برقلیلہ متصرف است *

* حرف الحاء *

* حاجی محمد خان میستقانی *

نوکمر عمده بیرام خان بود - و خان با وی همواره طریقه مصاحبت
و مشورت مصروف میداشت - چنانچه در سنه (۹۶۱) نهصد و شصت
و یک جمع از مقتدان از جانب بیرام خان (که بحکومت قندهار
می پرداخت) سخنان غیر واقع بجانب آشیانی رسانیدند - پادشاه
از کابل متوجه آن حدود شد - و پس از وصول بدان دیار یقین کرد که
آنچه گفته اند در حق او از مدعی پرگو ندارد - بعد انقضای زمستان
(۴) در [بعضی نسخه] بانام رسانید (۳) نسخه [ب] و چند روز هنگامه
داشت (۴) در [جمیع نسخها] بیانی است *

قندهار را بدو مستقیم و مسام داشته لوائی معارفت برافراخت - اما بنابر احتیاط حاجی محمد را (که همواره مردم ازو گمان فتنه اندوزی داشتند) همراه گرفت - و پس از فتح هندوستان بوسیله پیرام خان بخطاب خانی و مراتب علیه ترقی و تصاعد نمود - و در سال اول اکبری (که پادشاه از عزمه جالندهر بجهت استیصال هیمو دهلی رویه نهضت فرمود) خضر خواجه خان را با حاجی محمد خان سیستانی و دیگر امرا بمدافعه سکندر شاه سور و انتظام صوبه پنجاب رخصت لاهور نمود - چون شکست تردی بیگ خان در حوالی دهلی سرمایه آشوب روزگار گردید ملا عبدالله مخدوم الملک (که گویند بظاهر خود را از نصیریان پادشاهی را نموده در باطن با مخالفان سر می داشت) بسکندر سور مقدمات نوشته اغوای برآمدن از کوه سوالک نمود - خواجه خضر خان حراست شهر بحاجی محمد خان سیستانی گذاشته خود بدفع او برآمد - چون بحاجی بد اخلاصی ملا یقین شد او را بقیین و شکنجه پاداش نموده نیمه تن او را در زمین کرده بعضی از زره های او (که گور کرد دست بخل بود) از زمین برآورد - و در سال سیوم سنه (۹۶۶) نهصد و شصت و شش هجری مزاج خانخانان از ملا پیر محمد شردانی (که به نیابت او وکیل السلطنت بود) منکر ف شد اسباب امارت ازو گرفته بقلعه بیانه فرستاد - و منصب وکالت بحاجی محمد خان تفویض نمود - در هنگامی (که مزاج عرش آشیانی از پیرام خان انحراف پذیرفته بتقریب شکار از آگره برآمده بدارالملک

دهلي سايه گستر گرديد) اول بيرام خان (كه تغير مزاج پادشاهي نسبت بخود ميشديد) وقع نمي نهاد - و چون آخر يقين او شد (كه واقعي عرش آشياني او را از نظر انداخته) دست بدامن تدبير زده حاجي محمد خان را با ديگر امرا بحضور فرستاد - و لوازم فروتني و نياز مندي بانواع تقصير و معذرت پيغام داد - چون حاجي بدرگاه رسيد طبع پادشاهي بر آشفته ديده مصلحت خود را از جواب بيرون دانست - و رخصت نيز نيافت - پس ازان (كه بيرام خان دست بدامن استيمان زده از كوه سواك برآمد و شرف ملازمت دريافته بسفر حجاز مرخص گرديد) عرش آشياني حاجي محمد خان سيستاني را با ترسون محمد خان همراه داد - كه بدرقه شده تا اقصاي ممالك محروسه از مسالك مخوفه بسلامت گذرانند *

گريزند (وزم در ائذاي راه بيرام خان بحاجي گفت - كه مرا مخالفت هيچكس آنقدر كوفت نكرد كه بيوفائي تو - اين همه حقوق قديم را فراموش كردي - حاجي محمد خان در جواب گفت - شما با وصف آن دعوي اخلاص و افزايش تربيت جنت آشياني و آن همه مرام و اشفاق عرش آشياني بخي نموده شمشير كشيديد - و (و داد آنچه (و داد - من اگر ترك محبت شما كرده باشم چه دور باشد بيرام خان خجالت كشيده هيچ نگفت - حاجي محمد خان تا حدود ناگور رسانيده بحضور مراجعت نمود - و ازان باز هميشه در ركاب پادشاهي بوده در معارك همچا كارهاي مرد آزما بتقديم رسانيده

بمنصب سه هزاره اختصاص یافت - و در سال دوازدهم هنگام نهضت
الویه پادشاهی بتسخیر ^(۲) چیتور از قلعه گاکرون (که سرحد ولایت
مالوه اسمی) بدفع پسران سلطان محمد میرزا (که از سرکار سنبهل گریخته
در آن صوبه گرد فتنه برانگیخته بودند) بهمراهی شهاب الدین احمد
خان تعیین گشته در سرکار ماند و جاگیر یافت - و در سال بیستم کمی
بنگاله گشته در جنگ دارن خان کرانی (که تذبذب بمبانی همت
اکثری راه یافته بود) بخانخانان منعم خان همپائی و زبیده زخمها
برداشت - و چون خانخانان در شهر گور (که در سواف ایام دارالملک
بنگاله بود) طرح آبادی نموده رنگ سکونت ریخت عالمی از وضع
و شریف بعلمت سمیت هوای آنجا گام سپر و مر عدم گردید - حاجی
محمد خان نیز دران جوشش فنا در سنه (۹۸۳) نهصد و هشتاد
و سیوم رخت زندگی بر بست *

• حمین خان تکریم •

خواهر زاده و داماد مهدی قاسم خان است - در عنفوان حال
عنوان نامی احوالش بطغرای رفاقت و نوکری محمد بیوم خان
خانخانان پیرایش داشت - چون سال دوم عرش آشیانی پس از فتح
قلعه مانکوٹ در دارالسلطنت لاهور بتوقف ^(۴) چهار ماه و چهارده روز
نصق مهمات آن صوبه فرموده در ماه صفر سنه (۹۶۵) نهصد و شصت

(۲) نسخه [ج] جیت پور (۳) در [اکثر نسخه] آباهی طرح نموده (۴)
نسخه [ج] بتوقف چهارده روز •

پنج اعلام انتهای بجانب دهلي برافراشت حسين خان بکراسمت
و حکومت لاهور چهره امتياز برافروخت - (در ۱۷۰۳ در ایام حکم رانی
خود هندوئی طویل الملکيه را مسلمان پنداشته تعظیم نمود - پس ازان
قدغن ساخت - که هندو بجامه خود نزدیک بدوش عیاری بدوزند^(۲)
و آن بکسر اول پارچه باشد زرد - که جهودان بجهت امتياز بر دوش
خود دوزند - و آنرا بهندی تکریم میگفتند - لهذا بتکریم شهرت یافت
در هنگامه (که مزاج پادشاهی از بیرام خان منحرف شد - و مردم فوج
ازو جدا شده در قصبه جهجهر برکاب خلافت انتساب پیوستند) غیر از^(۳)
حسین خان تکریم و شاه قلی خان محرم از معتبران رفاقت کیش دیگر
با وی نماند - و پس از برهم زدگی دولت آن امیر پسندیده شیم
در سلک ملتزمان سده سلطنت درآمد - و در سال یازدهم (که
مهدی قاسم خان از حکومت گداه دل برداشته از راه دکن بهحجاز
میشتابت) حسین خان بمشایعت قدری راه پیموده برگشته چون^(۴)
بقصبه سیواس مالوه رسید غوغای میرزایان باغیه برخاست - ناچار
بقصبه مذکور باتفاق مقرب خان (که تیولد آنجا بود) تعصنه جست^(۵)
بعدازان (که مقرب خان همت بای داده دست باجه گردید) حسین
خان بدرآمده ابراهیم حسین میرزا را دید - هرچند از تکلیف رفاقت
کرد قبول ننمود - سال دوازدهم هنگامه (که عرش آشتیانی بقصد

(۲) نسخه [ج] غباری (۳) نسخه [ب] جهجهر (۴) در [بعضی نسخه]

مراس (۵) نسخه [ب] دست پاچه

استیصال خانزمان شیبانی متوجه بود (شرف ملازمت دریافت
چون بازار قدردانی گرمی داشت و تهور و جلالت و خدمت گزینی
و کار طلبی او دل نشین پادشاه گشته محفوف انواع عنایات گردید
با آنکه سرانجام انتظام کثرت نیک نمیدانست بامید شناسائی
پایه والای امارت بخشیده به منصب سه هزاره برآوردند - از آنجا
(که باده دنیا مردافکن است - و هر تنگ حوصله آنرا بر نتابد) خود را
نتوانست نگاهداشت - در محال قبول خود دست تعدی و ستم
بر کشاد - و پا از اندازه فراتر گذاشت - چون سال نوزدهم الیه سلطانی
بعزیمت شرقی دیار باهتزاز آمد او را روزان باران خدمت متقاعد
ساخت - روزی عرش آشیانی مستفصل احوال او گردید - که درین یورش
چرا حاضر نگشت - بعرض رسید که سودائی بر مزاج یابس او استیلا
یافته بتاخت زیرستان و تاراج رعایا روزگار میگذرانند - چون مهری
در میان بود کسی به تنبیه او تعیین نشد - بضبط جاگیر متنبه ساختند
پس از فتح پنه و حاجی پور هنگام معاودت رایات پادشاهی با گره
آن درمانده طبیعت سودائی خویش در عرض راه باران رسیده بار
مجرا نیافت - از دیوانگیها خیرباد اسباب دنیا گفته قلندری برگزین
عاطفت پادشاهی بتازگی او را برنواخته تیرگی از ترکش خامه
بدی عنایت شد - که باعثضاد آن جاگیر خود را (که بخالصه شریفه
اختصاص یافته) در تصرف آورد - و بسرانجام سپاه همت گمارد - چون
بدین تقریبا از حضور رخصت یافت از تیرگی و آشفتهگی مزاج همان

شیوه ناستوده را برگرفته در غارت و تاراج آن نواحی دست جرأت دراز
 ساخت - تا روزی غارت کذان بصوب بسنت پور (که از سرکار کمایون
 است - و صیت معدن و معموری آن ملک در جوهر هوشمندگی او اختلال
 انداخته بود) شتافت - از انجا (که جبین مآل بدکاران بقشقه نکال
 نقش پذیر است) آن رشته گسل تدبیر درن سرزمین جنگ بے تزک
 کرده شکست یافت - و زخمی تیر بندوق برگشت^(۳) - پیش ازین مکافات
 بدفع شورش او صادق خان از حضور نامزد شده بود - اگرچه بواسطه
 زخم کاری از بدمستی قدری بهوش آمده لیکن از آوازه سطوت این
 فوج هشیار تر گشت - و ادبش بد گوهو از گرد او پراگنده شدند
 بسعی هوا خواهان مصلحت چنان دید که از حدود گدده مکتیسر^(۴)
 بکشتی درآمده خود را پیش منعم خان خانخانان رساند - شاید
 که بوسیله آن سپه سالار جرأت او بطیلسان مسامحت پوشیده آید
 تیز دستان عرصه آگاهی در حوالی قصبه بارهه رسیده بدست آوردند
 و حسب الحکم باآگره در منزل او نگاهداشتند - همین سال سنه (۹۸۳)
 نهصد و هشتاد و سه بهمان زخم جانکاه درگذشت - پسرش یوسف
 خان در عهد جنت مکانی در جرگه امرا انتظام داشت *

* حیدر محمد خان آخته بیگی *

از قدیمان همایون پادشاه است - در سفر عراق (که باقتضای

(۲) نسخه [ج] کمایون - و در [بعضی جا] کمایون آمده (۳) نسخه [ج]

تیر و بندوق برگشت (۴) نسخه [۱] مکتیسر *

تقدیر آن پادشاه والا قدر را ناگزیر پیش آمد) بالتزام رکاب سلطانی
 مشمول عاطفت والا بود - در شکست جنگ بلخ (که اسپ سوارى
 همایون پادشاه بزخم تیر افتاد) او اسپ خود را پیشکش نموده سرمایه
 مفاخرت اندوخت - و هنگامی [که موکب همایونی برای اطفای فتنه
 میرزا کامران (که از کابل راه هزیمت سپرده بامید موهوم در افغانستان
 بذاکامی بسر میبرد) نهضت فرموده بسرخ آب (سید) او با اکثری از
 یکهای عقیدت منش بخدمت هراپی معزز گردیده پیشتر از لشکر
 فیروزی بر لب سياه آب ^(۲) (که مابین سرخ آب و گندمک واقع است)
 منزل گزیده بود - میرزا کامران طاقت جنگ صف درخون ندیده برو
 شبخون آورد - او پای ثبات افشوده مردانه کارزار نمود - و زخمهای
 نمایان برداشته جای خود را نگذاشت - و در سفر قندهار و یورش
 هندوستان فتراک دولت سلطانی را از دست نداد - پس از آنکه
 شاهد مقصود جلوه گر شد خان مذکور بحکومت بیانه سرفرازی یافته
 چهره کامیابی افروخت - و پس از وصول بدان حدود چون غازی خان
 سور پدر ابراهیم خان دران حصار متحصن گردیده خیالات موهوم
 در سر داشت حیدر محمد خان عهد و موثیق در میان آورد - و چون
 غازی خان از قلعه برآمد بطمع اموال شکست عهد نموده بتیغ
 بے انصافی او را از هم گذرانید - وقوع این قسم بدعهدي خلاف مزاج
 معدلت سرشت جانت آشیانی گردید - بر زبان حق ترجمان گذشت

که او دیگر کمر نخواهد بست - گویند تا فوت او همان قسم که پادشاه فرموده بود بسر برد - پس از جلوس اکبری در هنگامه هیمو بقال بتردی بیگ خان پیوسته سرداری دست چپ بدر تعلق گرفت و پس از شکست او بموکب عرش آشیانی خود را رسانیده بهمراهی علی قلی خان شیدانی جهت سزا دادن هیمو دستوری یافت - بعد ازان (که فتح نصیب اولیای دولت گردید) بتقریب بکابل رفت و چون پس از بے دخل شدن بیرام خان منعم خان حسب الطلب احرام عتبه خلافت بست او را برای اعانت پسر خود غنی خان (که جهت تمشیت مهمات کابل بجای خود نصب کرده بود) در انجا گذاشت - و پس از آنکه از کوتاه حوصلگیها صحبت فیما بین هر دو کوک نشد بر طبق عرض منعم خان فرمان طلب بنام خان مذکور صدور یافت - و سال هشتم (که منعم خان خانخانان به بندوبست کابل مرخص گردید) هیدر محمد خان نیز بهمراهی او تعیین شد و پس از آنکه منعم خان شکست یافته بعتبه خلافت پیوست او نیز رسیده بتعییناتی منعم خان میگذرانید - در سال هفدهم بهمراهی خان کلان عرف میر محمد خان (که برسم منقلا بجانب گجرات نامزد شده بود) شرف ارتخاص پذیرفت - بپایه دو هزار و پانصدی رسیده بود - میرزا قلی برادر او در رقتی (که همایون پادشاه متوجه تسخیر بدخشان شد - و میرزا سلیمان بجنگ پیش آمد) تردد نمایان بتقدیم رسانید - و در جنگی (که میرزا کامران عزیزم ملاقات ظاهر

ساخته دغا نمود) زخمی شده از اسب جدا گردید - و پسرش دوسم
 محمد مردانه چپقلش نموده بکار آمد - در عهد اکبری سال نوزدهم
 جلوس هر دو بهمراهی منعم خان خانخانان جهت تسخیر بنگاله
 تعیین گردیده در چهارونی جنت آباد عرف گور (که در سوابق ایام
 دارالملک بود - و پستر دیران شده آب و هوای آنجا سمیت حاصل
 نموده عالمی خرمن هستی را بباد فزا داد) این دو برادر نیز مطابق سنه
 (۹۸۳) نهم و هشتاد و سه هجری سفرگزین ملک نیستی شدند *

• حاجی یوسف خان •

ابتدا در رفانت میرزا کامران بوده در عهد عرش آشیانی سال
 دوازدهم جلوس همراه قبا خان جهت معارفت میرزا یوسف خان
 (که در قنوج متحصن بود - و علی قای خان دران نواحی غبار
 فتنه برداشته) تعیین گردید - و سال هفدهم بعد تسخیر گجرات
 باتفاق خانعالم جهت گوشمال ابراهیم حسین میرزا دستوری یافت
 و چون حکم پادشاه برای برگردانیدن افواج صادر شد مشارالیه نیز
 (۲) در جنگ سرمال خود را برکلب ظفر نصاب صاحب ساخته در سال
 نوزدهم بکمک خانخانان منعم خان رخصت بنگاله یافت - و در جنگ
 گوجر مصدر تودعات پندیده گشت - سال بیستم در شهر گور
 بنگاله (که به بدھوئی معروف است) در ایام (که خانخانان منعم
 خان چهارونی در آنجا نمود - و صورت و بانی بهم رسید - و اکثر امرا

بعدم خانه شتافت) او نیز مطابق سنه (۹۸۳) نهصد و هشتاد و سه
هجری داعی حق را لبیک گفت - از امرای پانصدی ست *

* حکیم مسیح الدین ابوالفتح *

پسر مولانا عبدالرزاق گیلانی ست - که در حکمت نظر و تاله
بیداش فراوان داشت - و سالها مدارت آنوالایت بدو مفوض بود - چون
گیلان در سنه (۹۷۴) نهصد و هفتاد و چهار بدست فرمانروای ایران
شاه طهماسب صفوی درآمد و خان احمد والی آنجا از معاشه نشناسی
بزدان افتاد مولانا از حقیقت اندوزی و راست کیشی در شکنجه
و بند قالب تهی ساخت - حکیم با دو برادر خود حکیم هماد و حکیم
نور الدین (که هر یکم بحدوث طبع و حدت فهم در علوم رسمی و کمالات
صوری ممتاز زمان بودند) از وطن دوری گزیده بار غربت بدیار
هند کشود - و سال بیستم بملازمت عرش آشیانی سعادت اندوخته
هر سه برادر به منصب درخور سرفرازی یافتند *

چون حکیم ابوالفتح شایستگی دیگر داشت و به مزاج روزگار آشنا
و بنیض زمانه شناسا بود در پیشگاه خلافت ترقی نموده سال بیست
و چهارم بصدارت و امینی صوبه بنگاله تعیین گردید - پس ازان (که امرای
فتنه سرشت بنگ و بهار اتفاق نموده مظفر خان ناظم آنجا را از میان
برداشتند) حکیم و بسیاری از دولت خواهان پادشاهی بقید افتادند
او رزے قابو دیده خود را از فراز قلعه انداخت - و بدشوار روی
و آبله پائی بمانی رسیده اهرام حضور بست - چون بآستان بوس

فایز شد بر قرب و اعتبارش افزوده بر اقران و امثال خود رجحان گرفت
 اگرچه در منصب از هزاری فراتر نرفت اما در رتبه از پایه وزارت
 و کالت درگذشت - چون سال سیم راجه بیربر بکمک زین خان کونه
 (که بمالش الوس یوسف زنی مامور بود) دستوری یافت حکیم را
 نیز بسرداری فوج جداگانه کمکی ساختند - لیکن اینها حساب
 یکدیگر برنداشته اتفاق فروداشتند - و از دو درونی و خود را ئی کار
 بجائی رسید که راجه در آن شورش گاه فرود شد - حکیم د کواکاتش بفرواران
 خستگی ازان آشوب برآمده بحضور رسیدند - چندی معاتب مانند
 در سال سی و چهارم سنه (۹۹۷) نهصد و نود و هفت هنگامی (که
 انتهای الویه پادشاهی از کشمیر بکابل اتفاق افتاد) در مضافات
 دمتور باجل طبعی در گذشت - حسب الحکم خواجه شمس الدین
 خوافی بحسن ابدال برده درگنبدی (که خواجه بنا کرده بود) بخاک
 سپرد - چون پیش ازین سانجه روزی چند علامه امیر عضد الدوله
 شیرازی هم فوت کرده بود حرفی ساجی این تاریخ یافته * * بیت *

* امسال دو علامه ز عالم رفتند *

* رفتند موخر و مقدم رفتند *

* تا هر دو موافقت نکردند بهم *

۹۹۷

* تاریخ نشد که هر دو باهم رفتند *

عرش آشیانی (که عزایت مفراط بحال او داشت) هم بعیادت سایه
 عاطفت انداخته پرسش نمود - و هم پس از فوتش قرین تاسف

(باب الحاء) [۵۶۰] (مآثر الامرا)

و اندوه گشته و تمت نزول بحسن ابدال بفاتحه ترویم روح او فرمود
حکیم دقیقه شناس هوشیار مغز بیدار دل عالی فطرت بود - فیضی
در مرثیه او گوید *

* تقریرش از حقائق تقدیر ترجمه *

* تدبیرش از مآثر^(۲) اقبال ترجمان *

در مهم سازی خلأق خود را معاف نداشتی - و هرچه از ظهور یافته
بمیزان خرد سنجیده نموده - کریم الصفات و محسن زمان و بکمالات
یگانه روزگار بود - و ممدوح شعرای وقت است - خصوص ملا عرفی
شیرازی - که اکثر قصائد غرا در مدح او گفته - این قطعه یکی از
قصید^۳ او است *

* آسمان گفت ندانم که حلول از چه نکرد *

* صورتش پیشتر از صورت عالم بمحل *

* زانکه چون روز ارادت ز افق سر بر زد *

* مبدع دم دولت او زاد و شبانگاه ازل *

* زین سخن جوهر فعال برآشفقت و بگفت *

* کای تنگ بهره ز فهم^(۳) صد عام و عمل *

* بیم آن بود ز خاصیت یکتائی او *

* که هیولا نه پذیرد صور مستقبل *

و برادرش حکیم نورالدین قراری تخلص که فاضل سخن طراز بود

(۲) در [اکبرنامه] دفتر اقبال (۳) نسخه [ب] رصد و علم و عمل *

و شعر را خوب میگفت - ازوست *

* بیت *

* چه تهمت بر اجل بندم ز چشمت خورده ام تیره *

* که آنم می کشد گر بعد صد سال دگر میروم *

شگرف شورش فروگرفت - حسب الحکم اکبری به بنگاله رفته بود
 ترقی ناکرده درگذشت - مقوله اوست - که اظهار همت نزد دیگر
 اظهار طمع است - ملازم بازاری نگاهداشتن خود را بدخو کردن است
 بر هر که اعتماد کنی معتمد است - او حکیم ابوالفتح را همه دنیا
 گفت - و حکیم همام را مرد آخرت شمرد - و خود را از هر دو
 بر کذاره داشت - احوال حکیم همام جدا تحریر پذیرفته - و برادر دیگر
 نیز حکیم لطف الله نام ^(۲) (که از ایران رسیده بود) بواسطت حکیم
 ابوالفتح در سلک ملازمان پادشاهی انتظام یافته بمنصب در صددی
 سرفراز گردید - و زود رخت هستی بردست - و پسرش حکیم فتح الله
 صاحب حیثیت و قابلیت بود - چون جنت مکانی بدو بے التفات بود
 دوزی دیانت خان لنگ او را بذار و نخواهی مذسوب ساخته عرض
 نمود - که در اندای بغی سلطان خسرو بمن میگفت - که صلاح وقت
 آنست که ولایت پنجاب را باز داده این مبحث را کوتاه سازند
 فتح الله منکر شد - طرفین رجوع بمباهله کردند - هنوز پانزده روز
 نگذشته بود - که سوگند دروغ کار خود کرد - چه با نور الدین پسر عم
 آصف خان جعفر (که با سلطان خسرو قرار داده بود که بوقت قابو

(۲) نسخه [ج] نام از ایران رسیده بواسطت *

از قید برآوردده بسلطنت بردارد) متفق و همداستان گشت - اتفاقا در سال دوم هنگام مراجعت از کابل بلاهور این راز سرپخته پادشاه رسید - و پس از پژوهش نورالدین با دیگر رفقا بیاسا رسید - و حکیم فتح الله را تشهیر کرده داورنه خرسوار منزل بمنزل می آوردند بعد ازان محمول گردید *

* حکیم دین الملک شیرازی *

در علم رتبه عالی داشت - و صاحب اخلاق حمیده بود - نسبش از جانب مادر بمحقق درانی منتهی میشود - از ابتدا ساز صحبت او با عرش آشنایی کوک گردیده در بزم و رزم شریک صحبت بود در سال نهم جلوس او را با منشور لازم الاتباع پیش چنگیز خان (که در احمد آباد سر ببرزگی برداشته بود) فرستادند - او با پیشکش خان مزبور برگردیده در آگوه دولت بار یافت - و سال هفدهم (که دلاسا نامه بنام اعتماد خان گجراتی برد) او را باتفاق میروابو تراب بملازمت آورد - و سال نوزدهم (که پادشاه متوجه دیار شرقی شده) او از ملتزمان رکاب بود - پستر جهمت رهنمایی عادل خان بیجاپوری بدکن تعیین گردیده سال بیست و دوم بحضور آمده شرف بار انداخت پس ازان بفوجداری حدود سنبل مامور شده سال بیست و ششم (که عرب بهادر و نیابت خان و شاهدانه با جمع از ناسپاسان غبار

(۲) نسخه [ب] سر خود سری (۳) نسخه [ب] نسلی نامه (۴) در

[بعضی نسخه] دیانت خان *

شورش در حدود مذکور برانگیختند) نامبرده قاعه بریلی را مستحکم ساخته بجمع جاگیرداران آن طرف کوشید - هرچند آنها به بیم و امید خواستند که حکیم را همدستان سازند نه پذیرفت - و بحسن تدبیر در مجمع آنها خلل انداخت - تا آنکه نیابت خان بفوج پادشاهی پیوست - حکیم باتفاق دیگر جاگیرداران گرد و پیش جویای پیکار شده غنیم را غبار آلود دشت هزیمت ساخت - و در همین سال بصدارت صوبه بنگاله ممتاز گردید - سال سی و یکم ببخشیکری صوبه آگره چهره اعتبار برافروخت - بستر همراه خان اعظم بهم دکن رفت - چون خان مذکور برگشته هندیه جاگیر او را تغیر داده بود بے طلب سال سی و پنجم بحضور آمد - لهذا باز نیافت - و بعد دریافت کیفیت پروانگی کورنش دادند - و ببعالی برگشته مذکور فوازش پذیرفته بعد چندی مرخص گردید - و سال چهارم مطابق سنه (۱۰۰۲) یکهزار و سه هجری بعدم آباد شدافت - شعر میگفت

و درائی تخلص میکرد - این بیت ازوست *

* در شب زلف سیاهش خواب مرگم در بود *

* بوالعجب خواب پریشانی که تعبیر نداشت *

بمنصب پانصدی رسیده *

• حکیم دمام •

برادر حکیم ابوالفتح گیلانی سم - همایون نام داشته - چون

بملازمت عرش آشیانی استسعاد یافت بنابر پاس ادب اول بهمایون قلی

مخاطب گردیده پس ازان بحکیم همام فاموري اندوخت - در
خط تناسي و شعر فهمي يگانه روزگار بود - و بدانش طبعي و پزشکي
لخته آشنا - پارسا گوهر شگفته پيشاني شيوا زبان نديم منش - اگرچه
بمنصب ششصدي و خدمت بکارل بيگي اختصاص داشت اما در
مصادبت و قرب پادشاهي پايه بلندتر مي افراخت - در سال سي
و يکم چون کار آگاهي و اخلاص و ندمي او ذهن نشين عرش آشياني
شده بود به پيغام گذاري و خوشوري نزد عبدالله خان والي توران
رخصت يافت - و ميران صدر جهان مفتي را براي پرسش سانحه
ناگزير پدرش سکندر خان (که سه سال شده بود رخت هستي بسته)
همراهش دادند - و از فرط عنايت در حق حکيم اين فقره در نامه
مردوم گردید - که افادت و حکمت پناه زبده مقربان هوا خواه عمده
محرمان کار آگاه حکيم همام را (که مخلص راست گفتار و مرد
درست کردار است - و از ابتدای ملازمت ملازم بساط قرب بوده دري
ادرا بهايج وجه تجويز نکرده بوديم) برسم رسالت فرستاديم - چون
در ملازمت ما ادرا آن نسبت متحقق است که مدعيات را بيواسطه
بموقف عرض ميرساند اگر در مجالس شريف ايشان همين اسلوب
مرعي باشد گویا فيما بين مکالمه بيواسطه خواهد بود - و در غيبت او
عرش آشياني مکرر فرمود - که تا حکيم همام رفته خوردني لذت ندارن
و بحکيم ابوالفتح گفت - که بخاطر نرسد که در عالم برادري شما از
جدائي او بيشتر از ما دل نگراني داشته باشيد - مثل حکيم همام کجا

پیدا میشود - در سال سی و چهارم هنگام معاودت از کابل در منزل
باریک آب حکیم همام از توران دیار رسید - یکماه از فوت حکیم ابوالفتح
گذشته بود - بعد از ملازمت عرش آشیانی در غمگساری او بدین کلام
دلنواز تسلی بخش گردید - که ترا یک برادر بود - از عالم رفت
و مارا ده *

* از حساب دو چشم یک تن کم *

* و ز شمار خرد هزاران بیش *

در سال چهارم سنه (۱۰۰۴) هزار و چهارم هجری بذب دق در دو ماه
پیمانه زندگی حکیم همام ابریز گشت - در پسر داشته - اول حکیم حاذق
احوالش بزبان قلم ادا خواهد شد - دوم حکیم خوشحال - در عهد
اعلی حضرت بمنصب هزاری امتیاز یافته بخشش دکن گردید - مهابت
خان در صوبه داری خود بسیار تفقد احوالش میکرد *

(۲)
* حسن بیگ خان بدخشی شیخ عمری *

از بابریان این سلطنت بوده سپاهی نقش و کار طلبیها داشت
چون در سال سی و چهارم عرش آشیانی پس از فراغ سیر کشمیر
بعزیمت زابلستان از ولایت پکله (که ولایت ست سی و پنج کوه
طول و بیست و پنج عرض پیوسته بغربی کشمیر) میگذشت سلطان
حسین خان پکلهی زال از نژاد قارلوق (که صاحبقران وقت مراجعت
یتوران چنده ازان قوم را بداسبانی این ملک گذاشته بود) ادراک

شرف‌هلات نموده بعد چند روز فرار گزید - پادشاه آن ولایت را باقطاع حسن بیگ داده ادرا بمالش آن بومی رخصت فرمود - حسن بیگ بشاهمت و پردای چیره دستیها نموده آن اُلکا را بدست آورد و چون در سال سی و پنجم بحضور رسید پکهلی دال باز سراز گریبان شورش و فساد برآورد - و از خام کاری خود را سلطان نصیرالدین نام نهاده پکهلی را از مردم حسن بیگ برگرفت - حسن بیگ مجدداً با فوج حضور تعین گشته سزای شایسته در گذارش گذاشت - و در سال چهل و ششم در ولایت بنگش نیکو پرستاریها بتقدیم رسانیده بمنصب دوهزار و پانصدی سر برافراخت - و در اواخر عهد اکبری (دهتاس در جاگیر یافته بحفاظت کابل مامور شد - و در سال اول جهانگیری طلب حضور گشته چون بمتهرا رسید سلطان خسرو (که شب یکشنبه بیستم ذی الحجه سنه ۱۰۱۴ هزار و چهارده هجری از ارک آگره فرار نموده) در چار او شد - حسن بیگ (که از جانب جنت مکانی مطمئن نبود و ازین طلب استشمام رایحه بے عنایتی می نمود - و در اصل هم سرشت بدخشیان بشورش و فتنه مجبول است) بفصون و تملق سلطان خسرو از راه رفته قرار بهمراهی داد - و با سه صد جوان بدخشی رفیق طریق ضلالت او گردید - خسرو در مخاطبات خان بابا گفته مدار و اختیار خود را بقبضه اقتدار او سپرد *

و چون در کنار آب بیاه خسرو با جمعی (که فراهم آورده بود)

در مقابل فوج پادشاهی پای ادبار افشود: باندک زد و خوردے شکست یافت و بحال تباه با حسن بیگ و عبدالرحیم دیوان لاهور (که بدر پیوسته و خطاب ملک انور یافته بود) اراده دشت ناکامی گشت اکثر افغانان (که رفاقت او اختیار کرده بودند) برفتن دیار شرقیه ترغیب نمودند - حسن بیگ گفت - این کنگاش غلط است - شما را بجانب کابل باید شتافت - چه از اسپ و آدم دران ولایت کمی نیست - هرکرا کابل باشد هر قدر نوکر خواهد سامان می تواند شد فردوس مکانی و جنت آشیانی بیارخی کابل فتح هندوستان کرده اند مع هذا ایشان خزانه نداشته اند - من چهار لک روپیه در دهتاس دارم پیشکش میکنم - و بمجرد (سیدن آن حدود دوازده هزار سوار کارآمدنی فراهم می آرم - اگر پادشاه از پی شتابند جنگ را آماده ایم - و اگر آن ملک را ارزانی دارند چذدے بروزگار در ساخته مذهب فرمت خواهیم بود - چون سلطان ناعاقبت اندیش ادبار مزد عزان کارها بدست او داده بود بصوابدید او راهی شد - از قضا بر ساحل دریای چناب اسیر سر پنجه مکافات گردید - درانوقت مویب جنت مکانی در باغ میرزا کامران واقع سواد لاهور نزل داشت - سیوم صفر سنه (۱۰۱۵) هزار و پانزده هجری خسرو را دست بسته و زنجیر بپا بتورق چنگیزی بحضور آوردند - حسن بیگ و عبدالرحیم را بر جانب راست و چپ ایستاده کرده خسرو در میان میلرزید - و میگریست - حسن بیگ بگمان نفع موهوم بهره کوئی و ژانخانی در آمد - چون غرض او

(باب الحاد) [۵۴۸] (مآثر الامراء)

ظاهر گشت بحرف زدن نگذاشته حکم شد - که خسرو را مسلسل و محبوس نگاهدارند - و حسن بیگ را در پوست گاو و عبدالرحیم را در پوست خر کشیده و از رونه بر دراز گوش نشانده تشهیر نمایند چون پوست گاو زود تر از پوست خر خشک شد او بیش از چهار پاس زنده ماند - و درمیان بعد یک شبانه روز چون زندگی داشت بشفاعت باریابان از غضب سلطانی (که نمونه قهر آهی ست) رهائی یافت - و بجهت عبرت و سیاست از در باغ کامران تا در قلعه ارک دو دریا دارها نصب گشته جمع را (که با خسرو طریق مرافقت پیموده بودند) مصلوب ساختند - و روز دیگر (که پادشاه داخل لاهور میشد) فرمود - خسرو را بر فیل نشانده از میان دارها گذرانند و از دو طرف آواز نمایند - که مقربان شما و اهل خدمات شما مجرا میکنند * نعوذ بالله من سوء الخاتمة والعاقبة * پسر حسن بیگ اسفندیار خان در عهد اعلیٰ حضرت بمنصب هزار و پانصدی رسیده (۲)

سال شانزدهم در گذشت *

* حکیم علی کیلانی *

در فزون و علوم خصوص در طب و ریاضی مهارت تام داشت - و از حذاق طبای وقت بود - گویند در کمال پریشانی و افلاس از ولایت بهند وارد گردید - و بدستکاری بخت مسعود در سلک ملازمان عرش آشیانی منتظم گشت - (روزی بحکم آن پادشاه عالی جاه بغابر

امتحان چند تارود بول مريض و صحيح و گاو و خر يک دفعه آورده بحکيم
 نمودند - او همه را از روی قیاس مطابق واقع بيان کرد - از انوقت
 برتبه و اعتبارش افزوده بدولت قرب و مصاحبت پادشاهي اختصاص
 گرفت - و صاحب ثروت و مکنت گشته سر همسري و مساوات
 با عمدها مي افراشت - پس از ان از پيشگاه خلافت بوخشوري
 ببيجاپور مامور شد - علي عادل شاه والي آنجا استقبال نموده با عزاز
 فرادان بشهر در آورده سامان نفائس آنديار نموده ميخواست حکيم را
 روانه سازد - که ناگهان در سغه (۹۸۸) نهصد و هشتاد و هشت
 ساغر زندگيش لبريز آمد - اگرچه صاحب فرشته آورده (که حکيم علي
 گيلاني با پيشکشهای شايسته پيشترها روانه شده - دريفوقت حکم
 عين الملک شيرازي بسفارت آمده بود - که بسبب واقعه ناگزير بدون
 تحف و هدايا برگشته رفت) اما نزد مولف اين اوراق تحرير علايي
 شيخ ابوالفضل در امثال اين قضايا مطابق تر بواقع مي نمايد *
 (۲)
 چون سانه قتل علي عادل شاه خالي از غرايت نيست بر لوده
 بيان مرتسم ميگردد - که او رشيد تر و باذل ترين آن طبقه است
 با وصف عدل و احسان همواره دامن عفت آلوده داشته - و آخرها
 بميلان ساده دريان افراط نموده بکوشش فرادان دو خواجه سري را
 (که کمال صفائي داشتند) از ملک برید مرزبان بيدر طلب داشت
 چون مطلوب نزديک رسيد از بے آزر مي و فرودمايگي پذيره شده

فرمانه او تکدی ظلمت آموذ با یکے که کلان تر بود دست ناسزا خواہش
 ہزار نمود - آن پارسا گوہر از پاک دامنی و ناموس دوستی تن در نداده
 بدشنہ (کہ از دور بینی با خویش نہان داشته بود) کار او بانجام
 رسانید - عجیب تر آنکہ مولانا محمد رضای مشہدی رضائی تخلص
 تاریخ این واقعہ * * شاہ جہان شد شہید * * یافتہ *

الفصل حکیم علی در سال سی و نہم شگرف حوضے بر ساخته کہ
 راہے از درونہ آن بکشانہ میرفت - و شگفت آنکہ آب ازین ہرکہ
 بدانجا در نمیشد - مردم فرو شدہ براہ پڑوہی فراوان (نہج ہر دے
 و بسیارے آزار یافتہ از نیمہ راہ برگردیدے - عرش آشیانی بدماشای آن
 خرامش فرمودہ خود آہنج درآمد فرا پیش گرفت - در کنج حوض
 سرے بآب فرو بردہ در سہ زیغہ پایان رفتہ بدان خانہ درآمد
 بسیار بتکلف آراستہ - در غایت روشنی جای دہ درازدہ کس است
 فرش خواب درخت پوشش مہیا - و حاضرچی طعام موجود - چند جلد
 کتاب در طاقہا گذاشتہ - ہوا نمی گذاشت کہ یک قطرہ آب اندرون
 درآید - و چون پادشاہ لختے درنگ فرمود غریب حالتے بر مردم بیرون
 درآورد - تا سال چہلم حکیم بمنصب ہفتصدی رسیدہ بود - و علاجہای
 دست بستہ او موجب حیرت عالمیان میشد - آخرها (کہ بعرض آشیانی
 اسہالے عارض شد) ہر چند تدابیر بکار برد مفید نیفتاد - پادشاہ
 غضب آلود بارگفت کہ تو پسامعی ولایت بیش نبودی - پاتاہے غربت را
 این جا را کردی - ما ترا باین مرتبہ رسانیدم - تا روزے بکار آئی - و از

نهایت خشم و تکه بجانب او بر تافتند - حکیم چیزه از کیسه برآورد
در کوزه آب انداخت - غورا بسته شد - و عرض کرد این قسم دراهنا
موجود است - اما چه فایده که این جا اثر نمیدهد - پادشاه بمقتضای
اضطراب و اضطراب بیماری مبالغه فرمود - که هرچه شدنی ست
خواهد شد - همین را بمن بده - چنانچه ازان در قبض و اعتقال
در طبیعت بهم رسید - اما وجهی در شکم پیچید که بقلق آورد - ناچار
ادویه مسهله بکار رفت - اطلاق زیادتی کرد - تا در گذشت *

از غرائب سوانح است تقدم سبب بیماری عرش آشیانی
گویند گرانبار نام فیل در سرکار جنت مکانی بوده - که دیگر فیل (که
مقاومت صدمات او تواند نمود) در فیلخانه پادشاهی نشان
نمیدادند - مگر آپرپ نام فیل سلطان خسرو - که نیز در جنگ سرآمد
بود - لهذا عرش آشیانی فرمود - که این هر دو کوه گران سنگ را
بنام بجنگ اندازند *

* در کوه آهنین از جای جنبید *

* زمین گفتی ز سر تا پای جنبید *

(۲) و رن هتن فیل از حلقه خامه بکمک مقرر شد - یعنی هرگاه یکی از آنها
چپبرگی نماید و غیابان نتواند نگاهداشت فیل مذکور از کمین برآمده
کمک مغلوب کند - و آنرا طپانچه نامند - از اختراعات آن پادشاه
است - عرش آشیانی در جهر و که نشسته تماشا میکرد - و شاهزاده سلیم

و سلطان خسرو بر اسپان سوار شده استاده بودند - که اتفاقاً فیل
 گرانبار بعد زد و خورد بسیار حریف خود را زبون ساخت - خواستند
 طپانچه را بکمک آرند - جمعی از مردم شاهزاده مانع آمده سنگی چند
 به جانب او انداختند - ^(۲) فیلبان که به جسارت پیش راند سنگی بر شقیقه اش
 خورده چند قطره خون بر سینه اش چکید - باریابان حضور بآب و تاب
 را نموده مزاج پادشاهی را بشورش آوردند - عرش آشیانی به سلطان
 خرم (که نزد جد بزرگوار حاضر بود) فرمود - که نزد شاه بهائی خود
 رفته بگوئید - که شاه بابا میفرمایند - که در حقیقت همه فیلهای
 از شما ست - این بے اعتدالی چرا - شاهزاده در جواب گفت - که مرا
 اصلاً آگهی نیست - و بزدن فیلبان راضی نبوده ام - سلطان خرم گفت
 اگر چنین است من رفته فیلبان را بآتشبازی از هم جدا میسازم
 چنانچه هر چند تدابیر بکار برد مفید نشد - تا آنکه رن هتن نیز
 عاجز شده با آپروپ خود را بدریای جون انداخت - سلطان خرم
 برگشته کیفیت را بعنوان ملائم بعرض رسانیده فی الجمله وحشت مزاج
 فرد نشانید - درین اثنا سلطان خسرو رسیده بهرزه درائی و ژانخان
 در آمد - و نسبت بدور حرفهای ناشایسته معروض داشت - که نایر
 غضب عرش آشیانی باشد تعال آمد - و همه شب از تب بے تاب
 گشته طبیعت از مرکز اعتدال انحراف تام نمود - طرف صبح
 جالینوس الزمانی حکیم علی را طلبیده فرمود - که هرزه گوئی خسرو

مزاج ما را برشورانیده باین حالت انداخت - و آخر همین تب
باسهال کشید - و موجب ارتحال گردید *

گویند چون در آخر بیماری حکیم عالی تجویز تربز کرده بود
جنت مکانی پس از جلوس معائب فرمود - که بهمین تجویزها
پدرم را کشتی - و در سال سیوم سنه (۱۰۱۸) هزار و هیزده جنت مکانی
هم بسیر حوض مذکور بخانه حکیم رفته بآب درآید - و بعد از تفرج
بیرون آمده حکیم را مورد عنایت ساخت - و بمنصب دو هزاره
سرفراز فرمود - حکیم بعد از چند بساط هستی در نورید - گویند
قریب شش هزار روپیه هر ساله بصرف ادویه و اشراف اهل استحقاق
مقرر ساخته بود - حکیم عبد الوهاب پسرش در سال پانزدهم جهانگیری
بر جمعی از سادات لاهور دعوی هشتاد هزار روپیه کرد - که پدر من
بآنها سپرده - و خط بمهر قاضی ظاهر ساخته دو گواه در دارالعدالت
گذرانده بثبوت شرعی رسانید - سادات انکار داشتند - و ممکن نبود
که از عهد آن مبلغ برآیند - آصف خان بتحقیق این قضیه مامور
شد - چون خاین خایف می باشد حرف آشتی با سادات در میان
آورد - آصف خان بگونهگون پرسش در آمد - ناگزیر اعتراف با بطلان
دعوی خود نمود - و بعزل منصب و جاگیر از مرتبه افتاد *

* حاکم بیگ *

داماد اعتماد الدوله جهانگیری ست - در عهد جنت مکانی

چون عشائر و اقارب اعتماد الدوله هر يك بخاني و ترخاني (سيد
مشار اليه نيز صاحب حشم^(۲) و طبيل گشته بدلند پاينه امارت برآمده
زنش خديجه بيگم بهمشيرگي نور جهان بيگم در غايت اعزاز
و احترام ميگذرانيد - تا اواخر زمان اعلى حضرت در قيد حيات بود
و باعتبار يمين الدوله (كه برادر كلانش بود) در توقيير و تبجيل او فوت
و فرو گذاشت واقع نشد - همواره با انعامات پادشاهي كام دل مي اندوخت
فردوس آشياني در سال بيست و چهارم يكدفعه بعطاي سي هزار (رپيه
او را مورد نوازش فرمود - چون حاكم بيگ مرد مغلي خالي از فضل
و كمال نبود بفرانغت دوستي و تن آساني ميخواست بخود سري
بگذرانند - جنت مكاني بپاس آن نسبت تكليف خدمت حضور
بار معاف فرموده بيشتر بكارهاي بيرون مامور مي فرمود - چنده
حكومت متعده بمشار اليه تفويض يافت - آخر معزول شد - سببش
اين كه اچهد روپ اسرم سناسيئي بود مرتاض موحد - نزديك معموره^(۳)
اوجين در گوشه صحرائي از آبادي دور يشته واقع شده - دران سوراخي
كنده مسكن و مامن داشت - دهن سوراخ (كه راه در آمد و بر آمد است)
پنج و نيم گره دراز - و سه و نيم گره پهنا پيموده شده - او در دست
خود را دراز ساخته بدرون در مي آورد - آنگاه سر - بعد از ان مثل
ماري خود را بدرون مي انداخت - و وقت بر آمدن نيز بهمين دستور
حيرت افزاي نظار گيان بود - نه بوريا و نه كاهي - كه در هواي سرد بزيرو

(۲) نسخه [ج] طبيل و حشم (۳) نسخه [ب] اچهد - و نسخه [ج] اچده .

اندازد - و نه در زمستان آتش - و نه در تابستان باد - نیم ذراع
 پارچه کرباسی داشت - که پیش و پس خود بدان پوشیده - هر روز
 دو مرتبه بدربار درآمده غسل کرده - و ظرفی از مس بجهت آب خوردن
 در دستش بود - در تمام شهر اوجین هفت خانه برهن (که
 صاحب زن و فرزند اند - و اعتقاد دریشی و فذاعت بآنها دارند)
 اختیار کرده - روزی یکبار بیخبر بخانه سه نفر از آن هفت نفر درآمده
 بروش گدایان می ایستاد - و آنها پنج لقمه خوردنی از آنچه برای خود
 مهیا میکردند برکف دستش می نهادند - و او بے آنکه ادراک لذت
 کند فرو می برد - بشرطیکه در آن خانه زن حائض نباشد - و طوطی
 و مصیبت و ولادت واقع نشده باشد - اهل هند صاحب این مقام را
 سرب ناسی خوانند - سرتارک همه *

چون در سال یازدهم بلد اوجین مطرح رایات جهانگیری گردید
 جنت مکانی بدیدنش رفته - با آنکه بمجالست مردم چندان (اغلب
 نبود صحبت مستوفی نگاهداشت - علم بیدانت را (که مراد از علم
 تصوف باشد) خوب ورزیده - از فهم تیز و مدرک عالی مصطلحات
 تصوف اهل اسلام را با طریق تصوف خود تطبیق داده بیان نمود
 جنت مکانی را کمال حسن اعتقاد بار بهم رسید - و او بعد چندی
 از اوجین بمتهرا (که از اعظم معابد هند است) نقل نموده بکنار
 دریای جمنا بآئین خویش یزدان پرستی می نمود - جنت مکانی
 چون در سال چهاردهم نخستین بار نهضت کشمیر فرمود در آن مکان

مک : پیش او رفته در خلوت زمان ممتد صحبت میداشت - سخن او در باطن پادشاهی اثری تمام نمی بخشید - برای هرکه میگفت کامیاب میگشت - چنانچه خان اعظم کوکه از امتداد حبس سلطان خسرو نگرانی بسیار داشت - با وجود تعصب دینداری تنها پیش او رفته در باب خلاصی خسرو بعجز التماس نمود - او حرفهای محققانه پادشاه گفته بر سه مهربانی آورد - و جرائم آن شاهزاده بعفو مقرون گشته حکم شد - که بکودنش می آمده باشد - و چنین امر دشوار بعرض آن بیغرض صورت آسانی گرفت - ازین که پادشاه وقت بار معتقدانه در خوردی (جوع خلأق بسیار شد *

با آنکه او با هیچکس کار نداشت و از شادی و غم آسوده میزیست ناگاه حاکم را یا رگ حمیت اسلام بحرکت آمد - یا هجوم مردم را مخل حکومت پنداشت - روزی آن بیچاره را تازیانهای بسیار زد - پادشاه ازین خبر بسیار برآشفست - هرچند بخاطر داشت بیگم تلافی بعنوان دیگر نقش نبست اما از نظر افکنده بعزل خدمت و سلب منصب و جاگیر معائب فرمود - مشارالیه در اکبرآباد منزوی گشته نزدیک نخاس آنجا باغی بطرارت و نصارت (که رشک گلشن کشمیر بود) طرح افکنده در آنجا بمشغله عام می پرداخت - تا آنکه باجل موعود درگذشت - پسرش میرزا نورالدهر نیز اعتدا بمنصب پادشاهی ننموده از دولت مادر و خالههای خویش روزگار مهیا داشت - و اوقات عمر را بکمال خوبی گذرانید *

* حکیم صدرا *

ملقب بمسیح الزمان خلف حکیم فخرالدین شیرازی سمت
 که در عهد شاه طهماسب فرمان فرمای ایران بهیرزا محمد نامی
 گشته - اکثر خویش و قومش طبیب پیشه بوده اند - نسبش بحارث
 ابن کلاوه (که شرف ملازمت جناب ختمی مآب صلی الله علیه و سلم
 دریافته - و بدعای فیض انتمای آنحضرت فن طبابت و پزشکی
 در دودمان او تا روز جزا خواهد بود) میرسد - حکیم فاضل دانشمند
 نیکو اخلاق بود - در معالجه مرضی^(۲) ید بیضا می نمود - علمای عصر
 قولش را معتبر و تصرفات او را در معالجات معتمد علیه و موثق به
 میدانستند - اطبای وقت بشاگردی او افتخار کرده مباحثه کتب طب
 در خدمتش می نمودند - اما چون بتوسعہ مشرب مشهور بود شاه
 توجه کمتر بحالش میفرمود - حکیم صدرا نیز پس از تحصیل سائر
 علوم و فنون در طب مثل پدر بدانشوری و حذاقیت علم اشتہار برافراخته
 در ریعان شباب سال چهل و ششم اکبری وارد هندوستان گشت
 و در عهد جهانگیر پادشاه سرآمد حکما گردیده بخطاب مسیح الزمان
 و منصب ۵۰ هزاری پانصد سوار سرفرازی یافت - بعد از جلوس
 اعلیٰ حضرت بیش از پیش مورد نوازش خسروانه شده بخدمت
 عرض مکرر (که جز بمعتمد مزاج دان نمود) اختصاص گرفت - و در سال
 چهارم برخصت حجاز مجاز گردیده برهنمونگی هدایت و بدرقه

(۲) نسخه [ج] مرض

توفیق بزیارت حرمین مکرمین چهره سعادت نور آگین ساخت
و براه بصره مراجعت نموده به بندر لاهری رسید - و در سال
هشتم باستلام پیشگاه خلافت و جهانبانی ناصیه بخت برافروخت
و چهل اسپ عربی (که در بصره و نواحی آن برای پیشکش خریده بود)
بنظر درآورد - و بدرجه قبول رسید - ازان جمله دو اسپ یکم بوز
و دیگر طرف (که حمن منظر و نیکوئی لون و تناسب اعضا با تیزگامی
و باد خرامی فراهم داشتند) سرآمد طوائل پادشاهی گشته نخستین
پیدایشه پسند و دومین بتمام عیار موسوم گردید - و حکیم بتفویض
منصب پیشین و عطای فیل و بیست هزار روپیه نقد سر برافراخته
به حکومت بندر مبارک سورت و پرگانات آن دستوری یافت *

و چون حکیم در مذهب امامیه مقتدا بود و کمال تقاوت و طهارت
داشت انجام کار از ملازم پیشگی استعفا جسته در دارالسلطنه لاهور
با دله آسوده و خاطر شاد گوشه انزوا برگزیده داد عیش میداد
اکثره در لاهور و تابستان در خطه کشمیر بسر میبرد - و گاهی
حسب الطالب بحضور نیز می رسید - چون در ازاله امراض بیگم صاحب
(۲)
(که بجهت آتش زدگی بهم رسیده بود) کوشیده در سال هیزدهم
باضافه ده هزار روپیه بسالیان پنجاه هزار روپیه کامیابی اندوخته
رخصت انصراف یافت - و در سال بیست و چهارم سنه (۱۰۶۱)
هزار و شصت و یک در کشمیر رخت هستی ازین جهان بربست

طبع موزون داشت - مسیح اللّٰهی تخلص مینمود - این شعر

* بیت *

ازو ست *

* کم لذتم و قیمتم افزون ز شمار است *

* گوئی دمر پیشتر^(۲) از باغ وجودم *

گویند حکیم سه صد کنیز داشت - و هر یک را بخدمتی مقرر نموده
از صبح تا شام و از شام تا در پاس شب مستغرق کار بود - و لمحّه
فرصت نمیداد - چون وجه این همه تقید و تعذیب پرسیدند گفت
زنان را تا شغله پیش نباشد خیال باطل در سر میرسانند - گویند
در وجه معیشت هم تنگ گرفته بود *

* حبش خان *

سیدی مفتاح حبشی از دیرین بندها و قدیم پرستاران نظام شاهیه
است - و دران خانواده صاحب عزت و اعتبار بود - و از دیر باز
بقلعه دارمی قلعه اردگیر (که حصاره ست در کمال متانت و استواری
از سنگ و صارج اساس یافته) میپرداخت - چون از آغاز سلطنت
صاحب قوان ثانی ولایات نظام شاه پی سپر افواج پادشاهی گشته
رفته رفته همگی حصون و محالات مستخر اولیای دولت اعلیٰ حضرت
گردید و آن سلسله یکباره انقطاع پذیرفت محمد عادل شاه بیجاپوری
برای گرفتن اسمعیل برادر زاده خود (که دران قلعه محبوس بود)
هرچند تدابیر بکار برد و سیدی مفتاح را بلطائف الحیل مستمال

هیگرون انپد سودمند نیفتاد *

این اسمعیل پسر درویش محمد است نخستین پسر ابراهیم عادل شاه و همشیره زاد محمد قلی قطب الملک - چون ابراهیم عادل شاه بدولت نام غلام کلانوزی (که در نوکری او اعتبار تمام یافته قلعه دار بیجاپور شده بود) در مرض موت وصیت نمود (که بعد از پسر دوم محمد را بسری بردارند) محمد پس از مسند نشینی درویش محمد را نابینا گردانید - زنانش اسمعیل را (که دران ایام شش ساله بود) پنهان نزد نظام شاه فرستادند - باشد که از چنگ دشمنان رهائی یابد - او از بیم آنکه رسیدن اسمعیل شهرت یابد و خاطر عادل شاه ازان انحراف گیرد نادیده پیش سیدی مفتاح فرستاد - او ده سال در زندان نگهداشت - و مشار الیه بے آنکه اظهار ایلی بعادل شاه نماید بے سر و سردار بیشتگرمی قلعه استوار سر نخوت و بزرگی می افراشت *

سال نهم در ماه محرم سنه (۱۰۴۶) هزار و چهل و ششم هجری خاندوران بهادر بمحاصره آن قلعه پرداخت - و از طرفین دست و بازوی جلالت و حماسه برکشادند - و چون نقبها بقلعه نزدیک رسید حصار نشینان را پای ثبات از دست رفت - سیدی مفتاح مضطرب گشته بخاندوران پیغام داد - که اگر مرا در سلک بندهای درگاه منخرط سازند من قلعه را می سپارم - خان مذکور چون ملتمسات او را قبول نمود او آرزوهای دیگر (که شایستگی

پذیرائی نداشت) در میان آوردن - و زد و خورد آغاز کرد *

گویند در ایام محاصره اکثر ما یحتاج قلعگیان بصرف آمده بود
 لهذا سیدی مفتاح تدبیرے انگیزخته بخاندوران اظهار اطاعت
 و نوکری نمود - و برای ملازمت روزے معین ساخت - و در اثنای
 آن دروازه‌های قلعه را برکشاد - تا مردم بلشکر پادشاهی آمد و شد
 نموده آنچه می‌بایست گرفته بقلعه آوردند - روز موعود ملاقات باز
 دروازه‌ها بسته بر سر جنگ و جدال شتافت - بهر تقدیر خاندوران
 نقبه را (که سرپای برج شیر حاجی کشیده بود) آتش زد - اگرچه
 چندان خلل بقواعد حصن ارک راه نیافت اما سیدی مفتاح
 از ماتبت بینی جز اطاعت چاره ندیده نزد سرور آمد - و بعد
 محاصره سه ماه و کسری قلعه تسلیم نمود - و اسمعیل نبیره ابراهیم
 عادل شاه را که زندانی بود حواله کرد *

سیدی مفتاح از پیشگاه خلافت و جهانبنانی بمنصب سه هزار
 هزار و پانصد سوار در اسب سه اسبه و خطاب حبش خان مورد التفات
 خسروانی گشت - و به تفرخه قبول جید سرمایگ دولت اندوخته
 همواره در کمکیان دکن انتظام داشت - و هیچگاه صوبه دکان دکن
 پاس عزت و احترام ادرا فرود نگذاشتند - و او هم اگرچه بشکل و شمائل
 عجیب و غریب بود و بسیار مرطوبی داشت اما خالی از اهانت نبود
 علما و صلحا را بسیار دوست داشت - و خدمت کرده - و بایصال
 زر باریاب کمال و اهل استحقاق کوشیده - و در نوکری پادشاهی

(باب الحاء) [۵۸۲] (ماثر الامور)

بسیار چست و چالاک بود - در سال بیست و نهم شاهزاده محمد اورنگ زیب بهادر ناظم دکن او را با جمیع امرای دکنی به همراهی میرزا خان حاکم برار بر سر زمیندار دیوگده تعیین نمود - و چون شاهزاده در سال سیم متوجه گلکنده گردید در آن مهم فیز خود را رسانیده مصدر خدمات گشت - مشار الیه به بابا فیروز (که درویش بود در قصبه پتھری) اعتقاد و اخلاص بسیار داشت - و اخراجات خانقاه شیخ هر سال و هر ماه سر برآه می نمود - و چون بابای مذکور ازین جهان گذران بدار الجنان نقل نمود خان مذکور مقبره او در آن قصبه بنا نهاده - که امروز زیارتگاه مردم است - برگزیده و کاور سرکار ناندیر دکن در جاگیر داشت - وطن قرار داده اکثر سادات عربستان را در آنجا ساکن گردانیده بانواع خدمتگاری پیش می آمد و کتب بسیار قیمتی از دیار عرب طلبید - و دست بذل و کرم دراز داشت - پسرش احمد خان هم منصب عمده یافته - جوان وجیه نمایان بود - شاه عالم بهادر در هنگام موبه داری دکن التقات بسیار بحالش میکرد - از زمینداری برگزیده مذکور خریده با جاگیر داری جمع ساخت - در عهد عالمگیری در گذشت - پسرانش منصب قلیل یافتند - دیهات برگزیده بمردم دیگر تفخواه شد - مدتی بدر تهر زده بخود سری بسر بردند - در عهد خسرو زمان عوض خان بهادر قسوره جنگ بمحاصره مسکن آنها پرداخته سیدی حسین را (که کلان تر آنها بود) گرفته مقید نمود - پستر بحکم نظام الملک آصفجاء

مخلصي یافته بر سر کار خود شتافت - و پس از زمينداري مذکور
تعلق باولادش دارد *

• حيات خان •

داروغه آبدار خانه و سرکرده خدمتگاران اعلى حضرت بود
بفروني اعتمان و وفور محرميت و درام حضور اختصاص داشت
مدتها بداروغگي دولخانه (که جز بمعتمدان نپارند) و داروغگي
چيلها و داروغگي خواصان مي پرداخت - غالبا اين همان حيات
خان است که در عهد جنم مکاني نيز بداروغگي آبدار خانه مامور
بود - و روز شکار شير (که از انيراي سنگدلن گردد بسيار بظهور رسيد
و پادشاهزاده شاهجهان بکومک او متوجه شده شمشير بشير
حواله نمود) او نيز بهمرکبي پادشاه اختصاص داشت - سال ششم
جلوس فردوس آشياني بمنصب هشتصدي دو صد سوار رسیده
و سال پانزدهم هزاري دو صد سوار گرديده سال هيژدهم باضافه
پانصدي دو صد سوار و سال نوزدهم بافروني پانصدي دو صد سوار
بمنصب دو هزاري شش صد سوار چهره کامراني افروخت - پستر
بداروغگي گرز برداران و منصب داران احمدي مامور شده سال بيستم
باضافه دو صد سوار و پستر بداروغگي مردم جلو و افزوني دو صد سوار
بمنصب دو هزاري هزار سوار فائز گشت - پس ازان باضافه پانصدي
ذات و سال بيست و يکم بافروني پانصدي ديگر بمنصب سه هزاري

(۲) يا سرگروه باشد (۳) در [بعضه نسخه] آهنراي *

هزار سوار معروف از پی یافت - سال بیست و سیوم با افزایش دو صد سوار
و سال بیست و چهارم بعطای علم و پستتر باضافه سه صد سوار
بمنصب سه هزار و پانصد سوار سربلندی اندوخت - و سال^(۲)
^(۳) بیست و نهم بعنایت نقاره طبل شادمانی برنواخت - و سال سیم
(که سنین عمرش بهفتاد رسیده بود) بنابر عروض مرض فالج
از دولت باریابی محروم گردید - پادشاه بآئین بنده پروری دیهات
بیست و یک دام از حویلی مستقر الخلافه بطریق سیورغال بار عطا
فرموده بر منصب پسر و نبیره اش افزود - و خدمات حضور (که
بار متعلق بود) بدیگران تفویض پذیرفت - سال سی و یکم بیست
و هفتم شعبان سنه (۱۰۶۷) هزار و شصت و هفت هجری در باده
مذکور بدیار خاموشان منزل گزید *

* حسام الدین خان *

میرزا حسام الدین حسن نبیره میرزا غیاث الدین علی آصف
خان است - پدرش نظام الدین علی نام داشته - مومی الیه مرد
عیاش بے پروا بود - و در عنقوان جوانی بکمال استغنا میگذرانید
بنابر قرابتی (که این سلسله را با یمین الدوله آصفجاهی ست)
بعد جلوس اعلی حضرت سرگرم تقدیم خدمات پادشاهی گشته مدتی
در دکن بکارهای متفرق بسر برده در سال پانزدهم بمنصب هزار
(۲) نسخه [۱] سه هزار و پانصدی هزار سوار (۳) در [بعضی نسخه]

پانصد سوار سرفرازی یافته ببخشیدگی دکن قامت اعتبار خویش
 بر آراست - با آنکه از دیانت و بیغرضی از آمیزش مردم آزادانه
 میزیست اما از روی دانش و فهمیدگی نوعی حسن سلوک سرکرد که
 زبانها بتحسین گوینا گشت - صوبه داران دکن باعزاز و احترام با او
 پیش آمدند - خاندوران نصرت جنگ واسطه ترقی او شده کاردانی
 و دیانت مشار الیه را با خدمت طلبیها دل نشین اعلیٰ حضرت
 ساخت - در سال هیزدهم از اصل و اضافه بمنصب هزار و پانصدی
 ششصد سوار و خطاب خانی سرمایه اندوز عزت و افتخار گردید
 و در سال بیست و یکم بمنصب دو هزار و پانصد سوار سرفرازی
 یافته بعزل بخشیدگی دکن و تفویض حراست قلعه اردگیر محکوم
 و مامور گشت - چون میخواست (چنانکه در دانش و کارشناسی
 شهرت گرفته بشجاعت و مردانگی هم نام بر آرد) دران ذاعیه دست
 جرأت و جسارت از آستین همت برآورد (۲) تا سرحد گلکنده
 بمروکش افکنی و بمرد گدازی قیام ورزید - و در پیشگاه سلطنت از
 متصدیگری برآمده نقش سری و سرداری نشانده - و باضافه پانصدی
 پانصد سوار سربرافراخت - و در سال سیم از قلعه اردگیر
 تغییر شده بفوجدارئی تلنگانه از انتقال هادی داد خان انصاری
 (۳)

سرعت برافراخت *

(۲) نسخه [ج] برکشاده (۳) در [بعضی نسخه] دیدار خان - و در

[بعضی] دیدار خان - یا دیدار خان باشد •

معلوم نیست که صوبه داری برار چه وقت بخان مزبور قرار یافته
چون آن شاه اقبالمند در تعاقب دارا شکوه از آب بیاة گذشت
صوبه داری برار از تغیر حسام الدین خان بسید صلابت خان
مخاطب باختصاص خان مقرر گشته فوجداری سرکار بیجاگده
بخان مذکور مفوض گردید - سال فوتش بنظر نیامده *

مشارالیه با اشتغال دنیوی همواره اوقات را بعیش و طرب
میگذرانید - و اصلاً بکوچه فکر اندوه گذر نداشت^(۲) - در فن موسیقی
بسیار ماهر خوش محاوره بدیهه گوی سخندان بود - اگرچه بتحصیل
علوم نپرداخته اما از کثرت مصاحبت با علما آشنائی بهر علم داشته
که بوقت تقریر عاری نبود - حسن خط را بخط استاد رسانیده
قطعه نویس بظنیر بود - و نهایت شیفته مید و شکار - و کثیرالاراد
بود - پسران رشید داشت - نخستین پورش میرزا نعمت الله - که
از سائر برادران بیشتر صاحب نام و نشان گردید - هنگام عزیمت
عالمگیری بقصد انتزاع سلطنت رفاقت گزیده بعد نخستین جلوس
بخطاب سهرابخانی و از امل و اضافه بمنصب هزار و پانصدی
چهار صد سوار و فوجداری بالاپور برار کامیاب عزت گشته رخصت
دکن یافت - و پیوسته بتقدیم خدمات حضور و بیرون مورد نوازش
خسروانی بود - پسرش میرزا عاقبت محمود سزادر خان است

(مآثر الامراء) [۵۸۷] (باب الحاد)

(۲) (۳)
که از فوجداری آند و تنگه بهراست قلعه بیدر امتیاز یافته در عهد
هاد منزل ضعف بهر طاری گشته تغیر شد - و در برهانپور درگذشت
پسرش میر نظام الدین علی حسام الله خان مدتها در قلعه داری اودگیر
گنزانیده در ایام بے ضبطیهای صوبه داران با سرکشان آن ناحیه
(که قوم اند موسوم به بیدر یدال هندی) زد و خورد داشته پسران
جوان او دران آریزشها فروردند - پس ازو پسر خردش خطاب
پدر یافته تا حالت تحریر بقلعه داری آنجا می پردازد - و چون
شجاعت و جرأت ارثی دارد با آنکه فرقه ضالّه مرهته بهر جانب
و هر طرف تسلط افزاست اما متمردان آن ناحیه ازو سر حساب اند
و فی الجمله درین زمانه اهیای نام نیاگان خود می نمایند - این هم
از حسن نیت حسام الدین خان مرهوم است - که از صد سال افزوده
و هنوز سلسله او یا برجا است *

• حکیم حافق •

پسر حکیم همام گیلانی ست - ولادت او در فته پور سیکری بعهد
عمرش آشیانی واقع شده - و هنوز حدیث الحسن بود - که پدر درگذشت
چون نیاگانش همه صاحب فضل و دانش بودند او نیز اوقات خود را
بتحصیل لغت کمال متعارفه صرف نموده بشعر و انشا شهرت گرفت
و با آنکه در طب آنقدر ماهر نبود بهذاقت نام برآورد - و در زمان
جهانگیری برشادت و اعتبار چهارم بختوری پرافرخت *

(۲) نسخه [ج] لند و ملنگه (۳) نسخه [ب] ملنگه •

چون سریر سلطنت بجلوس فردوس آشیانی زبیر دیگر یافت
 بمنصب هزار و پانصدی ششصد سوار سر برافراخت - و در همین سال
 برسم سفارت توران رخصت یافت - که امام قلی خان والی آنجا
 سلسله جذبان صداقت و وداد شده عبدالرحیم خواجه جویداری را^(۲)
 بعنوان هجابت نزد جنت مکانی فرستاده بتحریر آورده بود - که شاه
 عباس صفوی روابط قدیمه را مفظور نداشته قندهار را از تصرف
 اولیای دولت برآورده - لائق آنکه شاهزاده ولیعهد با لشکر گران
 و سامانی در خور بتسخیر آن معین گردد - مانیز با لشکر مادرانهر
 و بلخ و بدخشان بدان سمت شتافته آنچه درلخواهی ست بتقدیم
 میبرسانیم - و بعد از فتح بتسخیر خراسان پرداخته هرچه خواهند
 ازان ولایت ضمیمه ممالک محروسه گردانیده تتمه را بنا مرحمت
 فرمایند - ناگاه در اثنای این گفت و شنود قضیه ناگزیر جنت مکانی
 در نمود - خواجه در مباحث جلوس شاهجهانی از دارالسلطنه لاهور
 بهارالخلافة اکبر آباد آمده سعادت بار انداخت - و در همان نزدیکی
 بدیرین مرفه که داشت درگذشت - ارسال نامه دوستی و تعین و خشور
 ازینطرف هم لازم آمد - حکیم را (که پدرش در فرمانفرمایی عرش آشیانی
 برسم رسالت نزد عبدالله خان اوزبک رفته بود) با ارمغان یک لک
 و پنجاه هزار روپیه و نفائس هندوستان رخصت فرمودند - و پس
 از معادلت در سال چهارم خدمت عرض مکرر (که بخشن تقریر

و مزاجداني محتاج است) از تغير حکيم مسیح الزمان بدو تفويض
يافت - و پستر بتوالي اضافها بمنصب سه هزاري پايه برتري برافراشت
و بعد ازان بذابر وجهه از منصب افتاده در اکبرآباد گوشه انزوا
برگزیده بساليانه بيست هزار روپيه موظف گرديد - و در سال هيزدهم
بافزايش ساليانه از اصل و اضافه چهل هزار روپيه آسودگي اندوخت
و سال سي و یکم سنه (۱۰۶۸) هزار و شصت و هشت بساط هستي
در پيچيد - صاحب مرات العالم فوتش را در سنه (۱۰۸۰) هزار
و هشتاد نوشته *

حکيم بسيار تند مزاج با رعونت و تبختر بود - از خويشتن بيغي
و بر خود غلطي طرفه پندار داشت - رباعي ميرالهي همداني (که
از سخن سنجان خوش فکر است - و هنگام مراجعت حکيم از سفارت
توران در کابل بديدنش رفته نقش صحبت در سمت نشست)
(۲)
مشهور است *

- * دایم ز ادب سنگ و سبو نتوان شد *
 - * در دیده اختلاط مو نتوان شد *
 - * صحبت، به حکيم حاذق از حکمت نيست *
 - * با لشکر خبط رو برو نتوان شد *
- هرچند طبابت را درست نورزیده بود اما نظر بر اعتبار و نامش
امرا استعلاج مینمودند - چندی در نگارش مآثر صاحبقران ثاني

(باب الحاء) [۵۹۰] (مآثر الامراء)

قلم معاني رقم را جواني نموده - چون ديگر منشيان سخندان
بدان کار پرداختند از دست کشيد - شعرش صاف و درست است
سخن سازي پيشين را طرز تازه گويان آميخته - خالي از حلاوت
نيست - ليکن از خود را به از انوري ميدانست - ديوانه در کمال
تزيين^(۲) مرتب ساخته در قاب مرصع گذاشته هرگاه بمجاس مي^(۳) آورد
هرکه بتعظيم آن بر نمي خواست اگر عمده هم مي بود ناخوشي
میکرد - و آنرا بر رحل طلا گذاشته ميخواندند - اين بيت از
مشهور است *

* دلم بهيچ تسلي نميشود حاذق *

* بهار ديدم و گل ديدم و خزان ديدم *

* حقيقت خان *

اسحق بيگ يزدي - ابتدا خانساماني سرکار ممتاز الزماني
داشت - سال چهارم جلوس فردوس آشياني چون آن عفيفه از دار
فاني بدار باقي نقل نمود پادشاه اورا (که مرد کتخدا منش
بود) بخدمت ديواني بيگم صاحب بر نواخت - سال نهم جهت
تفتيش دفائن چهار سنگمه باغي (که بقتل درآمده بود) با مكرمت
خان و باقي خان چيله جانب ديتا تعيين يافت - و بحسن تفحص
اينها بيست و هشت اک درپيه از چاههاي آن نواحي برآمده
داخل سرکار پادشاهي گشت - سال دهم بمنصب هزاري صد سوار

(۲) نسخه [۱] ترين (۳) نسخه [ج] مي آورند *

چهارم اعتبار برافروخت . و سال دوازدهم بخطاب حقیقت خان مخاطب گردیده بخدمت عرض مکرر از تغیر عاقل خان نهایت الله نامزد شد . سال سیزدهم باضافه صد و پنجاه سوار و سال شانزدهم باافزونی پانصدی و سال هیزدهم باافزایش پنجاه سوار از اصل و اضافه بمنصب هزار و پانصدی سه صد سوار ترقی پذیرفت . پس از آن پانصدی اضافه یافته از اصل و اضافه بمنصب دو هزار و سه صد سوار عز امتیاز اندوخت . که از فهرس آخر پادشاه نامه منصب او بشرح مرقوم مستفاد میشود . سال بیست و هشتم چون بکبر سن رسیده بود پادشاه او را از کارها بازداشته بگوشه گزینی آرامش بخشید . و سال هفتم جلوس خلد مکان مطابق سنه (۱۰۷۴) هزار و هفتاد و چهار هجری در حالت انزوا کذب نیستی گزید *

* حسین بیگ خان زیگ *

خواهرزاده و خویش علی مردان خان مشهور است . چون سعید خان ناظم کابل حسب الاشاره علی مردان خان بقندهار پیوست و عایا و سکنه آنجا را در موافقت متروک یافت . دانست که با افواج قزلباش در حوالی بسمت بزد و بسمت واقعی صورت نخواهد گرفت علی مردان خان را با جمعی در ارک قندهار گذاشته سه هزار سوار او را بمرداری مشارالیه همراه گرفته با قزلباشیه عرصه نبرد آراست فوج ایران بر مردم علی مردان خان غالب آمده در مردم او تزلزل راه یافت . اما سعیدخان بر وقت خود را رسانیده مخالفان را اداره

بادیه هزیمت ساخت - موسی الیه بهمراهی علی مردان خان سعادت
 ملازمت صاحبقران ثانی دریافته بنوازش خسروانی اختصاص گرفت
 چون آثار گردانی از وجنات احوالش ظاهر بود اود را از همراهی
 خان مذکور برآورده شرف اندوز حضور ساخته بخدمت آخته بیگی
 (که جز بمخصوصان معتمد تفویض نیابد) بر نواختند - و در سال
 هیزدهم بانضمام آن خدمت توزک مقرر گشته بعنایت عسائی مرصع
 و اضافه منصب تارک عزت برافراخت - و در سال بیست و یکم
 از کارهای حضور باز داشته بعنایت صوبه داری کشمیر و خطاب
 خانی و باضافه پانصدی ذات و پانصد سوار بمنصب هزار و پانصدی
 هزار سوار و عطای علم و فیل مباهی فرموده بدانصوب دستوری
 دادند - و در سال بیست و هشتم بخدمت فوجداری میان درآب
 از تغیر غضنفر خان و اهتمام عمارت مخلص پور (که ساعت تاسیس
 آن هفدهم محرم سال مذکور سنه (۱۰۶۵) هزار و شصت و پنجم
 هجری مقرر شده بود) (خصمت یافت - و در سال سی و یکم بار دیگر
 بمرحمت خدمت میرتوزکی کامیاب گردید - و در جنگ سموگده
 خان مذکور میر اهتمام توپخانه پادشاهی بود - داراشکوه توپخانه
 خود را بسرداری برقنداز خان میرآتش خویش از دست راست
 و توپخانه پادشاهی را از طرف چپ در پیش صف لشکر جا داده
 هر دو در افرختن نیران جنگ و گرم ساختن هنگامه نبرد پایه کمی
 از یکدیگر نیلورندند - ادبار سردار را بچه علاج - پس از فرار داراشکوه

(مائراامرا) [۵۹۳] (باب الحاء)

چون مهمات سلطنت بخدام عالمگیری باز گردید مشار الیه نیز بتقبیل عتبه خلافت سر بلندی یافت - در سال جلوس بفرجداري بنگش مرخص گردیده در آخر سال دوم معزول گشت - و در سال هیزدهم بفرجداري جونپور سرفرازي یافت - و در سال نوزدهم آخر سنه (۱۰۸۶) هزار و هشتاد و ششم هجری و دیعت حیات سپرد پسرانش میرزا عطاء الله و میرزا امان مدتها در رکاب پادشاهی بوده نخستین هفتصدی شده در گذشت - و دومین بتعیذاتی کابل تعیین شده در انجا ترقی نموده بخطاب ناصر خان ناموری اندوخت چنانچه احوالش جدا برشته تحریر در آمده *

* حسن علی خان بهادر *

عالمگیر شاهي دومین خلف آله دردی خان مشهور است - چون چهره اش در مهابت و صلابت ^(۲) مانا بشیر ببر بود در طفلی آردا میرزا باگه میگفتند - بقوت دست و زور بازو و در قد و قامت جوان نمایان - و از سائر برادران ^(۳) بامتیاز شایان بود - و همواره برضامندی و همراهی پدر گذرانیده در اواخر زمان اعلی حضرت (که شاهزاده شجاع پای بے اعتدالی پیشتر گذاشت - و آله دردی خان با پسران طوعا و کرها رفاقتش اختیار نمود) در جنگ بهادرپور بنارس [که فیما بین شجاع و سلیمان شکوه پسر کلان دارا شکوه (که از پیشگاه خلافت با بسیاری از بندهای پادشاهی بمقابله او رفته بود) اتفاق

(۲) در [بعضی نسخه] بشیر و ببر بود (۳) نسخه [ب] باعتماد *

افتاد - و شجاع شمس یافته راه بنگاله گرفت [حسن علي از پدر
جدا شده بلشکر پادشاهی ملحق گشت - و پس از هزیمت داراشکوه
(که طوفان تفرقه بر جمعیت سلیمان شکوه ریختند - و هر یک از
منصبداران پادشاهی و نوکرانش ترک همراهی گزیده راه مقصود
هر کردند) مشارالیه بواسطه راجه جیسنگه اهرار سعادت آستان
هالمگیری نموده بافانۀ پانصدی و افزایش سواران بمنصب هزار
و پانصدی هزار سوار و خطاب خانی مورد انظار عاطفت شد - و در
همین سال هنگام توجه عالمگیری به جنگ کهجوه بافروزی پانصدی
و خدمت قوش بیگی عزت اندوخت - و بعد از جنگ درم داراشکوه چون
دارالخلافه بنزدل موکب پادشاهی رونق یافت ضمیمۀ قوش بیگی گری
فوجدار (بی نواحی شاهجهان آباد از تغیر کیرتسنگه بار نامزد گشت
و چون دوام التزام رکاب پادشاهی ناگزیر عهده قوش بیگی گری ست
خان مذکور پیوسته در سفر و حضر بحسن خدمت مطرح انظار
اعطاف خسروانی می بود - و در سال نهم بداروغگی ملازمان جلو نیز
اختصاص گرفت - چون آخر سال دوازدهم انتهای الویه از مستقر الخلافه
اتفاق افتاد خان مشارالیه از تغیر صف شکن خان بفوجدار می متعرا
و از اصل و اضافه سه هزار و پانصدی دو هزار و پانصد سوار سربلند
گشته با فوج حضور بمالش سرتابان آن ناحیه رخصت یافت

(۲) نسخه [ب] کهچره (۳) نسخه [پ] کهرتسنگ - و نسخه [ج]

کهرتسنگ - پاکه ری سنگه باشد (۴) نسخه [ا] بمستقر الخلافه

خان مزبور در قتل و اسیر آن شور انگیزان و تاخت و تاراج موطن آنها
 غایت جهد و دلوری بکار برده در انقطاع نسل و تبار و انهدام قاعهای
 استوار دقیقه از دقائق فرو نگذاشته دیگران را از همراهان خود و غیره
 بر محال زمینداری مستقل گردانید - و ککلا جات شقی را (که
 علت کشته شدن عبدالنبی خان فوجدار و سبب نهب و غارت پرگنه
 شادآباد (۱) شده بود) با ستمی مفسد همراهی او گرفتار ساخته بحضور
 فرستاد - و بقهرمان پادشاهی در بادافراه اعمال زشت بندد (۲) آن
 دو واجب القتل جدا کردند - پسر و دختر ککلا جهت تربیت هوائه
 جواهر خان ناظر شد - و آخر دختر در حباله نکاح شاه قلی چیله
 بیش منصب روشناس درآمد - و پسرش فاضل نام حافظی شد
 که نزد خاندان حفظ دیگرے آن چنان قابل اعتماد نبود
 و باستماع قرائت آن پادشاه (که بعد جلوس بحفظ قرآن موفق شده)
 سعادت اندوز بود - خان مذکور در جایزه این حسن تردد بعطای
 بخاره کوس شادمانی نواخت - و پس ازان بنظم صوبه آله آباد تعیین
 گشته در سال بیستم بصوبه داری اکبرآباد امتیاز یافت - و در سال
 بیست و یکم ازان جا معزل شده بحضور رسید - و در سال بیست
 و دوم (که مرتبه اول ایات پادشاهی بجانب اجمیر افراشته شد)
 خان مذکور بهمراهی خانجهان بهادر جهت ضبط جوده پور و غیره
 ملک راجه جسونت متوفی معین شد - و چون سال بیست و هیوم

شوکت بادشاهی بعزم گوشمال از اجمیر بارندپور توجه نمود فوج
 گران بسرکردگی حسن علی خان به تنبیه و تعاقب رانا با سامان
 شایان و مصالح فواران تعیین یافت - درین مهم از مشارالیه کارهای
 عمده دست بسته شده - مصدر خدمات شایسته گردید - تا آنکه روزی
 از دره گذشته بوسه رانا تاخت آورد - و از نتوانست خود را جمع کردن
 نفیحه و اسباب گذاشته بدرزد - خان شهابت نشان بتخانه پیش
 هوایی رانا را با یکصد و هفتاد و دو بتخانه دیگر واقع نواحی اردپور
 مسمار ساخته بحضور رسیده - و بخطاب بهادر عالمگیر شاهی ناموری
 انداخت - و پس از آنکه رایات پادشاهی غلال افکن ساخت دکن گشت
 حسن علی خان بهمواهی شاهزاده محمد اعظم بمحاصره ^(۲) بیدجاپور
 مامور گشت - با آنکه هر روز در مورچال هنگامه دار و گیر و معرکه
 زد و خورد گرم و آریزشها بافواج نواحی پی در پی بود قحط و غلای
 عظیم بر لشکر در آورد - ازین جهت در سال بیست و نهم حکم بقام
 پادشاهزاده رفت - که هرگاه حال بدین منوال است دست از محاصره
 باز کشند - و با افواج بحضور (که درانوقت سواد شولاپور مضرب خیام
 پادشاهی بود) بیایند - پادشاهزاده مجلس کنگش با عمدهای
 آزمون کار آراست - اول حسن علی خان بهادر عالمگیر شاهی مورد
 التفات گردید - که سرانجام مهم یساق موقوف بر اتفاق بندهای
 پادشاهی ست - بدین مضمون حکم محکم از جناب خلافت صادر

شده - رای شما در مقدمات صلح و جنگ و شتاب و درنگ (صین
 و صتین است - که بدین گونه متاعب و مصائب بهیاری دیده و شنیده
 و کشیده اند - درین مقدمه چه اندیشیدند - خان موسی الیه
 پاسخ گذار شد - که نظر بر صلاح لشکر و رفاه عموم خلق مصلحتی
 در بر خاستن است - هرگاه در مهم بلخ پادشاهزاده مراد بخش را
 بنابر بواعث شتی تاب و توان استقامت نماید کام و ناکام ^(۲) به حکم
 اعلی حضرت دست از مبارزه برداشته راهگرایی حضور شده بود
 آنچه بر خلق میگذرد ظاهر است - و بحضرت خود حکم رسیده - بعد
 از آن دیگر عده ها مخاطب شده همگنان موافق رای خان مشار الیه
 تادیبه جواب نمودند - پادشاهزاده فرمود از خود گفتید - از من
 بشنوید - محمد اعظم با در پسر و بیگم تا جان دارد ازین مهلکه نخواهد
 برخاست - بعد ازین پادشاه تشریف آرند - و تجهیز لاش فرمایند
 رفقا را در بودن و رفتن اختیار است - عزم خداوندان ناموس ملک
 و ملت قضای آسمان است - دیگرگون نمیگردد - و بمیامن استقامت
 پادشاهزاده خان فیروز جنگ با لشکرگران و رسد غله از شمار فراوان
 رسیده عصر بیسو تبدیل یافت - و در همین سال صوبه داری بر او
 از انتقال ایرج خان نامزد حسن عالی خان بهادر شد - چون او گرم
 محاصره بیجاپور بود و توددهای بسفیدیده می نمود رضی الدین خان
 شیخ (رضی الدین) که از اشراف بهاکپور بهار است - و مهمات خانه

خان نكوز و افواج پادشاهي متعلقه او سرانجام میداد) به نیابت

متعین گردید *

شیخ فاضل متبحر و در مولفین فتاوی عالمگیری منخرط بود
سه رویه یومیه می یافت - چون در اکثر فزون هم دست داشت
سپاهگری و عملداری و ندیمی و از هرجا خبرداری علاوه آن بواسطه
قاضی محمد حسین چونپوری محتسب حضور کمالاتش بعرض
خلد مکان رسیده یکصدی منصب یافت - و رفته رفته بیاری طالع
و حسن سلیقه باعانت و امداد حسن علی خان برتبه امارت و خانی
فائز گردید - و پیشکار همه کار سرکار خان مذکور گشته در استیصال^(۲)
جانت متهر و مهم رازا کارهای نمایان بتقدیم رسانید - و در آغاز سال
سیم در اثنای گفتگو با سپاه کشته گردید - نظم صوبه مسطور بنیابت
خان مذکور بمحمد مومن خویش ایرج خان قرار گرفت *

و چون محامره بیجاپور بامتداد کشید همه پادشاهانه برجوشیده
بر زبان گذشت - که ما زمره سلاطین از مراتب دنیوی فائده که داریم
تخصیل نام است - خواستیم از فرزندان یکی حاصل کند - میسر نیامد
به بینم این دیوار چه طور از پیش بر نمی خیزد - از شولاپور رایات
عزیمت بدان طرف درجه پیمای تسخیر گشت - چون کارها در گرا
اقبال است بیست و یکم شعبان سنه (۱۰۹۷) هزار و نود و هفت
هجری رسولپور سه کرهئی بیجاپور مطرح خیام ظفر ارتسام گردید

و چهارم ذی القعدة سنه مزبور بیجاپور کشایش یافت - حسن عالی
 خان بهادر (که بیماری شدید داشت) بعد یکرور بعالم بقا شتافت
 گوی شجاعت و سپه داری از اقران می ربود - در خیر خواهی خلایق
 و گفتار و کردار درست ضرب المثل بود - پسرانش محمد مقیم
 و خیر الله ترقی نکردند *

* حکیم الملک *

نامش میر محمد مهدی - وطنش اردستان است - سالی (که
 محمد ادرنگ زیب بهادر از دکن عزیمت مستقر الخلافه فرمود)
 او همراهی گزیده بمنصب هزاری سربلند گردید - و رفته رفته بخطاب
 حکیم الملک مخاطب گشته سال یازدهم از اصل و اضافه بمنصب
 دو هزار پانصد سوار چهره بختوری افزود - و سال سی و هفتم
 (که محمد اعظم شاه را بذبح عروض بیماری استسقا نوبت بآن رسید
 که دوره آستین نزدیک به چهارده گره تذهبی میکرد - و دوره پایچه
 پاجامه یک گز و شش گره رسیده بود) حکیم الملک برای معالجه
 شاهزاده مذکور دستوری یافت - بعد رسیدن پادشاهزاده بحضور
 پادشاه از بس محبت پدری خیمه برای شاهزاده در کلال بار نصب
 ساخته هر روز یک مرتبه بدیدن پسر میرفت - و خود زیب النساء
 بیگم همشیره حقیقی شاهزاده مذکور همراه شاهزاده طعام در یزانه
 می خوردند - و اکتفا بران داشتند - حکیم الملک که برای معالجه شاهزاده
 تعیین شده بود چه در راه و چه بعد رسیدن بحضور در علاج ید بیضا

(باب الحاء) [۴۰۰] (مآثر الامراء)

نمود - پس از آنکه شاهزاده را شفا داد باضافه هزارى ذات بپايه
چهار هزارى تصاعد پذيرفت *

صاحب مآثر عالمگيري زباني پادشاهزاده (که پيش پدر گفت)
مي نويسد - (روزه) که شدت مرض بنهايت رسيد - و مردم مايوس
گردیده و اهمه ترکيدن بدن داشتند (ناگاه بين النوم واليقظه شخصه
نوراني نمودار شده گفت - توبه نصوح بکن - شفا خواهد شد - چنانچه
توبه بعمل آمد - و بعد رفع غفلت احتياج بول شد - و در طشت کلان
دفع گردید - و هفت حصه از وزم بر طرف گشت - روز دوم آزاد ولي
شيخ عبدالرحمن درویش نوشتم - که جذاب مرتضوي فرموده اند
امشب توبه دادم - شفاي عاجل رزي ميشود *

* حميد خان خوشگي *

پسر کلان سلطان احمد اعظم شاهي ست - چون پدرش حسب الطلب
عالمگير پادشاه از قصبه قصور (که موطن خوشگيان است) عازم
حضور گردیده رخت هستي بربست - دو برادرش بايزيد خان
و پيرخان خود را بموکب پادشاهي رسانيده بمنصب سرفرازي يافتند
و او با برادر چارمين بمسکن مالوف معاودت نموده اصلاً بفکر نوکوي
نيفتاد - اگرچه منصبه بنام يافته بود اما هيچگاه از وطن برنيامد - آنچه
ديگران را بقرق ريزي سعي و تلاش بدست آمده او را باضعاف
مضاعف آن در خانه نشيني ميسر بود - پيوسته هر ساعده رياست
آن ناحيه اتکا داشت - و بوفور سپاه و جمعيت علم انا و لا غيري

می افراشت - بصوبه داران لاهور سر حساب فرود نیارده چیزه
 دست برداشته از قبول آنها (که دران حوالی بود) میداد - و هر چند
 خود را دیوانه وضع و سودائی مزاج را می نمود اما بکارها هشیار بود
 ادب خاندان قدسیه سیادت را کما ینبغی بجا می آورد - و از احترام
 و اکرام سادات دقیقه فرو گذاشت نمیکرد - بمجنوبه مشهور ببنگ
 گرویده بود - هرچه میگفت میکرد - ابا نمی آورد - و تا نشسته
 می بود ساعت بساعت خبر میدادند - که میان صاحب بخیریت
 اند - او الحمد لله میگفت - و آن مجذوب محمد خان نام داشت
 از بنگ زئی ست ^(۲) - ناگاه جنون بردماغش ریخت - و طبعش را
 بشورش آورد - مدتی زنجیر پیدا داشتند - آخرها صحبت حسین
 خان هادی که *

* دیوانه چو دیوانه به بید خوشش آید *

در گرفت - و دران ربودگی و سلب احوال لخته گفتهای او پرتو
 صدق برداد - و بر اعتقاد حسین خان افزود *

بنگ زئی از اولاد شیخ بنگ اند - که بقول جمهور پسر
 خویشکی ست - و برخه نبیره شیخ الاسلام شیخ مودود چشتی دانند
 اما باتفاق مرید و توشوریانی بنگ دنوزئی ست - و به پیر کبار
 زبانزد قوم است - و شوریان نام پدر او ست - که پسر خویشکی ست
 او را سه پسر بود - رتو و حسین و خلف - نخستین را جاذبه شوق

(۲) در [بعضی نسخه] بنگ - و در [بعضی] تنک *

آلهي دامنگير وقت گرديد - بطلب مرشد برآمد - و چون بهاي
سمي نشيب و فراز بشار نورديده بقصبه چشت رسيد بخدمت
خواجه مودود چشتي [که خواجه معين الدين سنجرى (قدس سره)
بدو واسطه بار ميرسد] پيوست - چهره مقصود نقاب بر کشود
مدتها پرستارى آن بزرگوار سعادت اندوخت - و پس از تکميل
بمعادرت وطن مالوف مجاز گرديد - اما او بعد رحلت شيخ بمواد
خويش در آرد - و بسيارى از مردم کوه و جمله خويشگيان و جمعه
حلقه مریدی او بگوش کشيدند - از کمال مریدانش شيخ بتک
است - که عم ارست - و از ابدالان وقت بود - در حقش دعا کرده
که تا قيام قيامت از ارباب معرفت و ولايت اراد تو خالي نباشد
لهذا اکثره درين قوم صاحب کمال بودند - و اين شعبه هم
به پيرزادگي مشهور *

نقل کنند که لباس پير و تو سياه بود - چون شيخ بتک بدرجه
(۲)
کمال مرتقي گرديد آنها بدر بخشیده خون بلباس سفيد ملتبس
گشت - ازین است که بتک زبان هر چه سياه را بر خون مبارک
دارند - بخلاف وتوزيان که آنها مشرم انگارند - و لوائ خويشگيان
که سياه و سفيد مي باشد اشعاره دارن بتبرک هر دو بزرگوار *
بالحمله حسين خان در قصبه قصور و اطراف و جوانب آن
کوس خود سري و خود را ئي مي نواخت - و بجاگير داران عمده

و غیر عمده آن ناحیه جز بسرتابی و گردن کشی جواب نمیگفت
تا آنکه بهادر شاه لاهور آمده طرح اقامت افکند - و پستار پرخاش
و مغازمت شاهزادهها بمیان آمد - اصلاً بتلاش و تردد (که ناگزیر چنین
اوقات است) پا بیرون نگذاشت - و بهمان شیوه نکوهیده خویش
سرگرمی داشت - چون اوائل عهد فرخ سیر نظم صوبه پنجاب
بعبدالصمد خان دلیر جنگ تفویض یافت از با خان مذکور و سائل
اخلاص و یکجبهتی برانگیخته برای ملاتانش لاهور آمد - خان ناظم
فوجداری لکھی جنگل را نیز بدر مغوض فرمود - آن نا انصاف
زیاده بر خود تنیده مراد قمر و فساد را بیش از پیش آماده
گردانید - و چون ناظم دید (که زر لکھی جنگل را هم مثل زر تصور
باعیده تن بحرف حسابی در نمیدهد - و حاصله غیر از ندامت
و پشیمانی نیست) قطب الدین درهه را بر تعلقه اش تعیین نمود
با او نیز کجگرایی پیش گرفته کارشخیزها میکرد - و بدان بسند نموده
آخرها بر سرش فوج کشید و جان و مالش را دست خوش غارت
ساخت - مع هذا عبدالصمد خان چذدے بتغافل گذرانید *

چون بے اعتدالیهای او از حد درگذشت ^(۲) بند و بست آن ضلع را
نصب العین همت نمود - و با هفت هزار سوار از لاهور برآمد
و بحسین خان نوشت - که تصور و حوالی آن بتو ارزانی ست - دست
تصرف از دیگر محالات کوتاه کن - ممنوع لگشته با سه هزار سوار

استقبر نمود - برخه برانند که سادات صاحب مدار سلطنت او را
 بتطميع موبه دارى لاهور تحريض بر نبرد دلير جنگ نمودند - و جوفه
 گويند که قطب الملک بنوشته سيد حسن خان بارهه موبه دار لاهور
 (که از راه قصور رفته بر سر شىخي و خيره سرى او آگهي يافته)
 بعد الصمد خان نوشت - که دست ازو بر ندارد - و زره هم براى
 نگه داشت سپاه بر خزانه لاهور تفخواه کرد - بهر صورت نزديک
 قصبه جوهاني (که سي گروهى لاهور و هيژده گروهى قصور است)
 ششم جمادى الاخرى سال دوم محمد شاهي تلاتى فريقيين (داد
 جنگ معب و زد و خوردى سخت واقع شد - افاغنه مستانه خود را
 بر توپخانه زده ازان آتش شرر بار در گذشتند - پس از چپقلش
 نمايان هراول طرفين (که از بين طرف برادر زاده اش مصطفى خان
 پسر علي خان خویش بايزيد خان بود - و ازان طرف کریم قلي خان
 بخشى فوج دلير جنگ) مردانه جان برافشانند - آغرخان ديده مغول
 (که باتفاق عارف خان چيله در ميسره بود) دو چار حصين خان
 گشت - و با شصت و پنجاه سوار تير انداز قدر انداز پاى ثبات
 افشوده بخانه کمان درآمده دست و بازو بتير دوزي برکشاد - حسين
 خان از دست برداشته بر دلير جنگ حمله برد - آريزشه قيامت را
 پديد آمد - آخر مردم ناظم تاب مقاومت نيارده بر مانيدند
 نزديک بود که چشم زخمى بدلير جنگ رسد - عمدها مثل جاني
 خان و حفظ الله خان مصدر تردد شدند - و آغرخان بار ديگر

خود را رسانیده صدای داروگیر بلند ساخت - در همان اثناء فیلبان حسین خان کشته گردید - و دریش مزبور (که با او در سواری فیل شریک بود) بزخم تیر مقابل دامن از گرد هستی برافشانده جهان را در چشم حسین خان تیره ساخت - چون حسین خان زخمی بود مغلان فیل او را نشانه تیر و گلوله نموده از پا در افکندند *

و كان ذاك في سنة الف ومائة و ثلثين من الهجرة النبوية *

* حمیدالدین خان بهادر *

عالمگیر شاهی پسر سردار خان کوتوال است - و نبیره باقی خان چیلہ قاق شاجہانی سمت - از امداد روزگار و یاور طالع در آخر عهد خلد مکان مدار سلطنت هندوستان گردیده (تق و فتق دولتخانه پادشاهی و ضبط و ربط کارخانجات عمده بدر مفوض بود با این همه تیر روی ترکش خایفه زمان بوده چه در مورچال قلاع و چه در حوالی اردو و دور دستها بمالش و تنبیه اشقیا تعین میگشت و هر جا میرفت به تکتک پا و ضرب دست مخالف را زده و برداشته سالم و غانم مراجعت می نمود - و بانواع تحصین اعزاز می اندوخت ازین بود که به نیمچه عالمگیری زبان زد عوام شده - در بدر حال چون پدرش مورد عنایت خسروانی بود از نیز بدولت در شفا سی و دوام خدمت و حاضر باشی اکتساب سعادت می نمود - و با تضاع خانه زاد نوازی در سال بیست و هشتم از تغیر پدر بخدومت داروغگی خاتم بندخانه سرفراز شد - و در انوقت (که پدرش از اهتمام خانی

بمسردار شازنی ناموری یافت) او باضافهٔ دومدی به منصب چهار مدی
 پنججاه سوار ممتاز گردید - و در سال سی و دوم از تغیر پدر بخدمت
 داروغگی فیلخانه بر خود بالید - و چون در پیشگاه خلافت منظور
 نظر پیش آمد او شده بود متواتر اضافةٔ منصب می یافت - چون
 در مقامات ایکلوچ او بآوردن سنبهای تبه کار (که بحسن سعی خانزمان
 حیدر آبادی با زن و فرزند اسیر شده بود) مامور گردید مشرالیه
 آن محبوس زندان ناکامی را حسب یرایغ پادشاهی از در کوهی
 بهادر گدھے (که لشکرگاه بود) تخته کلاه نموده و (فقای ادرا لباس
 مضحکه پوشانیده شترسوار دهل کوبان و نفیر زنان در تمام اردو تشریف
 نموده بحضور پادشاهی آورد - و در سال سی و سیوم بخطاب خانی
 کامرانی اندوخت - چون پدرش در گذشت از انتقال او بخدمت
 کوتوالی و دیگر خدمات کمر فرمانبری بر بست - و درین ضمن بعطای
 جینة مرصع و انعام فیل سر برافراخت - و مکرر به تنبیه غنیم مرخص
 گشت - و در سال سی و هفتم اتفاقاً چند کسی از ملازمان معزالدین
 با فضل علی خان دیوان سرکار ایشان ناملائم پیش آمدند - و از
 او باش وضعی کار بپر خاش رسانیدند - حکم شد که حمیدالدین خان (فته
 آن جماعت را پاداش اعمال در کنار نهد - چون خان مذکور بر سر آنها
 رفت از هجوم و غوغا فیل سواری خان موسی الیه رم خورده از معرکه
 بدرآمد - و تائیک کروه طرف گنج پادشاهی برد - اتفاقاً جوالهای کلاه
 (که در گنج انبار می کنند) بنظرش آمد - همین که فیل از برابر آن

گذشت خود را جمع نموده از حوضه برآمد - و بران نشست - و بر
 سوارى ديگر خود را بمعركه حاضر كرد - و آنها را بسزا رسانيد - و در
 سال سي و نهم در اسلام پوري از اصل و اضافه بمذلت دو هزارى
 ارتقا گرفت - و در همين سال سنتاى تبهكار قاسم خان و خانها زاد خان
 و ديگر امراى حضور را غارت نموده در گدهاى دهنديري محصور نمود
 خان مسطور با فوج گران برسم كمك دستوري يافت - متصل ادوني
 بامراى تاراج زده در خورده بلوازم ضروري امداد نمود - درين ضمن
 آن شقي همت خان بهادر را بر شكسته راه خرابه^(۲) خود گرفته بود - خان
 مذکور تعاتب نموده ادرا از ملك پادشاهي برآورد - چون بحضور
 رسيد مورد تحسين و آفرين گشته بخطاب بهادر فرق بلندنامي
 برافراخت - و در سال چهل و دوم بخدمت تقرب مرتبت داروغگى
 غسلاخانه اختصاص گرفت - و پستر بداروغگى جواهرخانه نيز اعتبار
 يافت - و در سال چهل و سيوم از انتقال اخلاص خان (كه در آريزه غنيم
 درجه شهادت يافت) بخدمت آخته بيگي و عطاى كمرو و تكاى مرمع
 مطرح الطاف خسرواني گشت - و درين ميان مرارا بآوردن رسد و تعريك
 مفسدان رخصت يافته خاطر خواه پادشاهي بامر ماموزه پرداخته
 درجه استحسان يافت - اگرچه او در جميع قلعه گيريهها نكو خدمتي
 و جانفشاني بتقديم رسانيده نقش بهادري و پردلى خود كرسي نشين
 ساخت اما در تسخير راجكده (كه سبوا بعد انتزاع از تصرف

(۲) نسخه [ب] زاد خرابه خود *

عادل شاهیه در ایام استیلای خویش سه طرفش سه قلعه حصار ساخته
 بودند نمایان و کار دست بسته بجا آورد - و باتفاق تربیت خان میر آتش
 بر پشت پشتۀ محاذی زاویۀ مثلث آن قلعه (که زبان داناان این کار
 آنرا سونده نامند) برآمده اسباب جنگ آوری مهیا کردند - و دمدمه
 بر کوه فراز بر بسته بسنگ چین رسانیدند - و با آنکه محصوران
 در انداختن تفنگ و بان و سنگ کوتاهی نمیکردند بهادران بر فراز
 برج (که بر نوک سوندۀ مذکور بسته بودند) برآمده درون دیوار
 آمدند - آنها از مشاهدۀ این جرأت و جسارت همت باخته امان طلب
 گشتند - بیست و یکم شوال آغاز چهل و هشتم سال جلوس سنه (۱۱۱۵)
 هزار و یک صد و پانزده هجری چذین چهار قلعه سر بفلک کشایش
 یافته به بنی شاه گدھے موسوم گردید - و خان بهادر (که بمنصب
 سه هزار و پانصدی دو هزار سوار (سیده بود) در جلدوی این
 حسن تردد بعطای نقاره کوس شادمانی نواخت - و در تسخیر پورنا^(۲)
 هم بقدم سعی و تلاش منهج جانفشانی پیموده خود ریسمان در کمر
 بسته داخل قلعه گردید - و بنوازش غیر مترقب پادشاهانه سر افتخار
 بفلک سود *

بالجمله اواخر زمان عالمگیری در عرصۀ دربار (ایست اناولا غیری
 می افراشت - و در جذب قرب و اعتبار خود دیگرے را^۱ وقع
 نمی گذاشت - اگرچه امیر خان هم در قرب و منزلت پای کمر

(۲) نسخۀ [ب] ندرنه - و در [بعضی نسخہ] فورنا *

نداشت اما بعد از وجود - و عذابت الله خان هر چند در دوام حضور
 باینها نمیرسید اما بابتدار تصدی امور ملکی و مالی در اعتبار
 دوشادوش بود - و چون خلافت مرتبت حضرت عالمگیر در فغای
 احمدنکر اول پاس از روز جمعه بیست و هشتم ذی القعدة سده
 (۱۱۱۸) هزار و یکصد و هیزده هجری (که پنجاه سال و دو ماه
 و بیست و هشت يوم از فرمان دانی و نود و یک سال و سیزده روز
 از زندگانی سپری شده بود) بعالم بقا شتافت بعد تجهیز و نماز
 نعش را در خوابگاه نگاهداشتند - روز دوم محمد اعظم شاه (که
 بجانب مالوه رخصت یافته) از امغای این سانه از بیست و پنج
 کوزهی اردو برگشته مراسم عزّا بجا آورده روز دیگر نعش را برداش
 گرفته تا بیرون دیوان عدالت مشایعت کرده بمزارات متبرکه معروف
 برده (که معمره ایست به مسافت هشت کوه از خجسته بنیاد
 و سه کوه از ولت آباد) روانه نمود - خان مذکور (که دقیقه از جزع
 و فزع فورنگذاشته بود) صوبه کدان پا پیاده با نعش راهی گشت
 و بر طبق وصیت آن مسافر ملک بقا در محن مقبره اسوه ارباب
 یقین شایخ زین الدین (رحمه الله) مدفون گشت - از آیه کریمه *
 ۱۱۱۸
 * (روح و ریحان و جذه نعیم) *

تاریخ ارتحال مستفاد میشود - و خلد مکان لقب یافته آن موقع
 بمخلد آباد موسوم گردید - خان مذکور لباس درویشی در بر کرده

(۲) در [اکثر نسخه] مقبرکات .

بهاروب کشی مرقد ولی نعمت و پیر و مرشد خود اختیار نمود
و دران مکان برای سکونت خود طرح حویلی انداخت - که هنوز
بنام او زبان زد است *

(۲)

و چون محمد اعظم شاه از احمدنگر بارزنگ آباد رسید بر قبر
پدر گرامی قدر رفته بادای مراتب فاتحه پرداخت - و دست
حمید الدین خان گرفته همراه آورد - و دلجوئیهها بکار برده برآینه
سابق اختصاص بخشید - و در سفر همدوستان (که باراده جنگ
بهادر شاه ناگزیر وقت افتاده بود) همراه گرفت - گویند چون در عرض
راه خبر رسید (که محمد عظیم از جانب شرقی باکبرآباد آمد)
بر زبان محمد اعظم شاه گذشت - که بلای عظیم بآگه نازل شد
خان بهادر عرض کرد - که ببرکت اسم اعظم دفع خواهد شد - روز
جنگ پس از دار و گیر بسیار آثار هزیمت معاینه نمود - بعد از آنکه
ذوالفقار خان از معرکه بدر زد او هم خود را بکنار کشید - و زخم
تیرے هم دران وقت رسید - پسترا از گوالیار آمده بآبیاری مرحمت
بهادر شاه رنگ رفته برآورد - و بعطای عصای مرصع و خدمت
ویر توزکی اول و داروغگی گرز برداران بانضمام آن چهره مباحثات
برافروخت - و بخطاب بهادر عالمگیری ممتاز گشت - و تا انجام
عهد خلد منزل باعزاز و اکرام گذرانید *

چون فالک نیرنگ ساز لوحه روزگار را برنگ آمیزی حکمرانی

جهاندار شاه بهاراست و کمبختین مراد ذوالفقار خان نیز بر تخت وزارت و اقتدار دوشش آورد بکین توزی دیرین (که بظاهر نبود) بر نشسته او را بشکندجه انواع خفت و ذلت کشیده مقید و مسلسل ساخت - تا آنکه عنقریب ذوالفقار خان پیاداش عمل رسید - اگرچه بفر رفتن آن جفا کیش از عقوبات قید و حبس را رست اما در دربار فرخ سیر رو نیافت - و بمراعات پیشین اعتبار یا پواس ربطهای قدیم سیف الدوله عبدالصمد خان (که بنظم مربی پنجاب اختصاص یافت) همراه خود گرفته - هنگامی (که بعد استیصال کروی مشهور ناظم مذکور با شوکت و عظمت مافوق داخل لاهور میشد) داقم این سطور تماشائی بود - منتهای سواری خان مذکور با یک پالکی و چندکس معدود راه می پیمود - و پژمردگی و فلک زدگی از حالش پیدا بود - پس ازان بحضور رسیده بخسروانی نوازش پرو بال تازگی برکشود - و در عهد خسرو زمان بوسیله همان قرب عالمگیری بعرضه پیش آمد خرامیده بمنصب عمده و داروغگی گرز برداران آب رفته بجوی آرزو آورد - و مدتی بود - تا بوقت موعود در گذشت - پسر هم داشت که مذهب منصب و دستگاه بود - احوالش معلوم نیست *

• حیدر علی خان بهادر •

گویند نیاگانش بعبد الله مذهب مدنی (حمة الله علیه) که یکی از بزرگان قریشی نسب مشیخت مذهب بودند (میروند - در آغاز

سنه (۱۱۹۵) يك هزار و يكصد و شصت و پنج هجري استقلال
 تمام بهم رسانیده متصدی امور ریاست ملک میسوریه گشت
 و بعده اکثر بلاد و قلاع اطراف مسخر قمرصوده لواء دولت و حکومت
 برافراخت . قامرز که حاصلش شش کوز (دیده بود از گریه تا کوزیال ^(۲)
 و از کلیکوت تا ده هزار که فاصله بعید دارد بزور بازوی خود متصرف
 شده وزیر نگین تحکم داشت - چون کلاه پوشان انگریز بملک او
 درآمدند سواران را از پایان گهاٹ کرناٹک فرستاده لکدکوب تالان
 گردانید - و بصلح خاطر خواه رفع نزاع نمود - پستری که در خانه
 مرهته صورت نفاق پیدائی گزشت (او ابتدا باسترداد تهاجمات خود
 پرداخته رفته رفته تمام اماکن متعلقه آنها را گذار دریای کشنا برگرفت
 پستری بمحضره چیتل درک (که مکان زمیندار است) با افشوده
 بدست آورد - و در حال تخریر (که سنه (۱۱۹۳) هزار و یک صد
 و نود و سه هجری است) بر سر کرپه ایلغار نموده قلعه سدهوت
 و کنجی کوت و غیره محالات را متصرف گشته عبدالعظیم خان میانه
 هاگم آنجا را تید نموده همراه خود بسری رنگ پتن برد - خزانه
 بسیار و آمدنی فراوان دارد - جواهر وافر فراهم آورده - و جمع کثیر نوکر
 بهم رسانیده - هنوز هم بمردم زرها فرستاده میطلبد - قویخانه زود زن
 مهیا کرده ضابطه دارد - که بغداد فرود آمدن لشکر بگرداگرد پهرهای

(۲) در [بعضی نسخه] کوزیال - و نسخه [ب] کوزیال (۳) در [اکثر

نسخه] کلاه پوشان بهون مانده .

بند و قچیان می نشانند - که اجنبی بے پروا نگي نتواند در شد *

حرف الحاء *

* خضر خواجه خان *

از نسل فرمانروایان مغاستان است - صاحب طبقات اکبری گوید که از سلاطین کاشغر بوده - چون بخدمت جنت آشیانی پیوست بتلقی اکرام معزز گردید - و هنگامی که از بے مهری سپهر روز ناگامی پیش آمد (پهلوی همت از مرافقت تهری ساخت - و در وقت مراجعت آن پادشاه از عراق برفاقت میرزا عسکری در قلعه قندهار محصور و متحصن شد - چون کار بامتداد کشید خضر خواجه خان نزدیک بمورچال (که مخیم پادشاهی بود) خود را از قلعه انداخته و گریبان عجز بدست انکسار گرفته در پای جنت آشیانی افتاد و مجدداً مشمول الطاف پادشاهی گشت - چون بملو نسب و شرف همب متعلی بود بمساعدت مصاهرت این دودمان عالی نیز اختصاص یافته گلبدن بیگم همشیره آن پادشاه عالیجاه را بازواج او در آوردند بمیامن این نسبت منیف بمدراج امیرالامرائی متصاعد گردید *

چون سر آغاز جلوس اکبری باطنای نائره استیلای هیمو
(۲)
عرش آشیانی از پنجاب رایت عزیمت دهلی برافراشت خضر خواجه

خان را با فوج شایسته بظلم اشتات موبه پنجاب گذاشته مدافعه سلطان سکندر سور (که مدعی سلطنت هندوستان بود - و در جنگ سرهنه از چنگ بهادران همایونی بدرجسته بکوهستان سوالک پناه برده بود) بشهرامت و شجاعت آن خان بزرگ نژاد مفوض فرمود - سلطان سکندر که جویای فرصت بود هنگامه هیمو را غنیمت پنداشته جمع با خود فراهم آورده از کوهستان برآمد - و در مملکت پنجاب رو آورده بتحصیل پرداخت - خضر خواجه خان حاجی محمد خان سیستانی را بحراست بلده لاهور گذاشته خود بدفع او برآمد - چون نزدیک بقصبه چمپاری رسید و فاصله بین الفریقین ده کوه ماند خان مشارایه دو هزار کس گزیده خود را از لشکر جدا ساخته بطریق منقلا پیش فرستاد - سلطان سکندر فرصت از دست نداده رو برو شد - و جنگی عظیم درگرفت - و آن مردم را از پیش برداشت - خضر خواجه خان ایستادن را صلاح وقت ندیده بے ستیز و آریز بلاهور معارفت نمود - و باستحکام برج و باره پرداخت سکندر اندک تعاقب کرده زمانه را بکام خود دید - و بے منازعت غیور زرها وصول نموده بجمع افواج همت گماشت - عرش آشیانی پس از استیصال هیمو قلع و قمع فساد سکندر را اهم مهمات دانسته لوی معارفت به پنجاب برافراخت - گویند چون این یورش تصمیم یافت عرش آشیانی از دیوان لسان الغیب تفاؤل نمودند این بیت برآمد *

* بیت *

* سکندر را نمی بخشند آجے *

* بزور و زر میسر نیست این کار *

باستماع نهضت الویله پادشاهی سکندر را طاقت مقاومت طاق گشته
خود را بطرف کوهستان سواک (که مقرر معهودش بود) کشیده
در قلعه مانکوت متحصن گردید - چون مدت محاصره قریب بششماه
انجامید و مورچالها بقلعه نزدیک شده سرکوبها ترتیب یافت سکندر
مضطر گشته استدعای قدوم یکه از عمدها نمود - که بتسلی خاطر او
پردازد - بوسیله شمس الدین خان اتکه و پیر محمد خان شردانی^(۲)
(که آنها را بمبلغی گرانمند راضی ساخته بود) ملتمس او بدرجه قبول
رسید - و اتکه خان باستمالت او مامور شد - سکندر کثرت جرائم را
عذر خواه ملازمت ساخته عبدالرحمن پسر خود را با غازی خان و چند
زنجیر فیل برسم پیشکش بخدومت فرستاد - و بر طبق خواهش او
بهار و آن حدود به تیولش مقرر گشته بیست و هفتم رمضان سنه
(۹۶۴) نهصد و شصت و چهار سال دوم جلوس قلعه تسلیم نموده
بسمت بهار شتافت - و بعد دو سال درافجا بعدم خانه فرزند *

• خواجه جلال الدین محمود خراسانی بجوق^(۳) *

ابتدا نوکر میرزا عسکری بود - از قندهار حسب الامر میرزا بتحصیل
اموال ولایت گرم سیر شتافته - در همان ایام همایون پادشاه بعزیمت
عراق ازان راه میگذشت - از آمدن خواجه آگهی یافته بابا دوست

(۲) نسخه [ب] شمس الدین محمد خان (۳) در نسخه [ب] این لفظ نیست *

بخشی را نزد او فرستاد - تا رهنمای سعادت گشته بملازمت آورد
 خواجه این دولت را معتقدانسته بملازمت افتخار اندوخت - و هرچه
 از نقد و جنس در بساط خود داشت پیشکش نمود - جنک آشیانی
 میر سامانی سرکار خود بار مغوض فرمود - چون بعد معارفت عراق
 و فتح قندهار خواجه از مردم میرزا عسکری طمع کرده بود بهیر
 محمد علی گهراندند - در سده (۹۵۹) نه صد و پنجاه و نه [که
 جنک آشیانی شاهزاده محمد اکبر را بجانب غزنین (که در قبول
 شاهزاده قرار یافته بود) رخصت کرد - تا در آداب ریاست و حکمرانی
 ورزشت بهمرساند] خواجه را همراه داده جمیع مهمات را برای رزین او
 حواله کرد - و ازان باز پیوسته مورد عذامت و نوازش بوده مصدر
 امور شایسته می گردید - چون خواجه پادشاه قلی بود و تواضع
 بی تقربب مردم نمیکرد و بزرگان دنیا نظر بر رواج کار خود داشته
 همه را چاپلوس درگاه خود میکشاند بذابران اکثر برکشیده های دولت
 همایونی او را دوست نمیداشتند - و با این حالت عیب هزل و مزاح
 (که بدترین عیب بزرگان تواند بود) داشت - و بامیران زمانه
 مطایبه میکرد - و بحرفهای دور از کار در لباس طوفگی و ظرافت
 (که نادانان آنرا خوش طبعی نام نهند) بسر می برد - و هیچ کس
 نبود که خلش از خاستن ظرافت او در پهاو نداشته *

در مبادی سریر آرائی عرش آشیانی خواجه به نصب در هزار
 و پانصدی امتیاز یافته بحکومت غزنین رخصت گرفت - از باب غرض

(۲) فرصت دانسته هم خاطر منعم خان خانخاان را (که راتق و فائق دارالملک کابل بود) شوراندند - و اندیشه انتقام دیرینه او را تازه ساختند و هم در هندوستان باعث مزید برهمزدگی خاطر بیرام خان شده او را در کشتن خواجه بجد گردانیدند - خواجه در شدن منعم خان بمقام کینه کشی شنوده باندیشه دراز فرورفت - نه روی آمدن هندوستان که پادشاه بذایر حدائق سن اختیارے ندارد - و بیرام خان در نهایت استیلا - چه هرگاه در زمان جنت آشیانی بجهت حرفه نا ملائم (که ازو رسانده بودند) فرصت یافته در حمام تنها بدست آورده انواع اهانت رسانید الحال معلوم است که چگونه پیش آید - و همچوچشان ستم پیشه چه شمااتنها که نمایند - و نه مجال اقامت غزنین - که شدت منعم خان برای العین ملاحظه میکرد - و بیوفائی پیش او نکوهیده ترین عارها بود - لهذا بخاطرش راه نیافت که از بندگی این^(۳) سلطنت رو تافته بجای دیگر شتابد - تا آنکه منعم خان جمعی را پیش او فرستاد - و بعهده و پیمان نزد خود طاییده مقید ساخت و بعد ازان که نشترے چند بچشم او زد چون تقدیر نرفته بود روشنائی چشمش تباہ نشد - پس از چندگاه او را کور دانسته دست ازو باز داشت - خواجه هرچه بادا باد گویان باراد هندوستان بفکش رویه درانه شد - منعم خان آگهی یافته چندے از تیز زبان عرصه تفحص فرستاد - و خواجه را با برادر خرد او جلال الدین مسعود بدست آورده

(۲) نسخه [ج] منعم خان را (۳) در [بعض نسخه] راه نیافتی.

گرفتار بند و زندان ساخت - و در سال سیوم شیء جمع را تعیین کرد - تا خون آن هر دو بیگناه را ریختند - بپیرام خان نیز فرمانی در دست کرده بکشتن او فرستاده بود - عرش آشیانی از استماع این قضیه خروش باطنی نمود - چون هنوز پرده بی اختیار بر نداشته بود مکافات آنرا به مقتضای حقیقی حواله فرمود *

* خواجه معظم *

برادر اعیانی مریم مکانی ست - از عنفوان حال خالی از شورش و مانع و گرمی مزاج نبود - اکثری مصدر حرکات ناملائم میشد جنم آشیانی بداس خاطر مریم مکانی بمدارا می گذرانید - چون در سفر عراق ملتزم رکاب بوده بقرب و اعتبار اختصاص یافت و بعد فتح کابل از نابخردی میخواست بمیرزا کامران پیوند - پادشاه آگهی یافته از نظر انداخت - و در یورش بدخشان با خواجه سلطان محمد رشیدی (که منصب وزارت داشت) سخنان تعصب نشان در میان آورده وقت افطار (روزه رمضان با جمع بیباک بخانه اش در آمده آن بیچاره را بآب شمشیر ستم بشریت واپسین افطار داد و از قهرمان پادشاهی اندیشیده راه کابل گرفت - و حسب الحکم درانجا مقید گردید - باز بشفاعت مقربان بار یافته به تیولدارای زمین دار امتیاز گرفت - و چون از نسبت معنوی رایحه نداشت این نسبت صوری داری بیهوشی آن بدست بے اعتدال شده بارها

خود را مصدر امور ناشایسته می ساخت - تا آنکه در سنه (۹۶۲)
 نهصد و شصت و دو در جنگ سکندر شاه سور کل نامها پرداخت - اما
 بعد فتح بسکندر سخنان نالائق نوشته اظهار دولتخواهی او کرد - و چون
 از خواجه استکشاف رفت گفت من هواخواهی پادشاه اندیشیده بودم
 و چنان کردم که این نوشتها بنظر حضرت درآید - تا بیشتر بمن ملتفت
 شده سر براه خدمت عمده گردانند - جنت آشیانی مقید نموده پس
 ازان اخراج کردند - بسفر هجاز شتافته شرارت بر شرارت افزوده باز
 به هندوستان آمد - و همان زمانم اخلاق بر روی کار آورد - (دراز)
 در دربار عرش آشیانی (که اعیان مملکت جمع بودند) با میرزا
 عبدالله مغل (که در سلک امرای عظام انتظام داشت) بی جهت
 جنگ کرد - و بتقریب هکایتی بر سر او دریده او را زیر مشتش و لگد
 گرفت - و مرتبه دیگر به بیرام خان بدرشتی پیش آمده دست
 بکار برد - باز او را اخراج کردند - بگجرات رفته چندی به تباہ حالی
 بسر برد - و بکمال پریشانی بدولت ملازمت پادشاهی سر بلندی
 یافته رعایان ممتاز گشت *

ازانجا (که نهاد او بی اعتدالی سرشته بودند) بتازگی آئینه دار
 زشتی اعمال گردید - بیرام خان در فکر اخراجش بود - که دران اثنا
 تفرقه بدو رو نمود - و پس از برهمزدگی دولتش او خواجه بوسیله آن
 انتحاب شگرف رعایتیهای عظیم یافت - اما بدست خوی خود گرفتار
 بوده بعد بی اعتدالی پیش زبست میکرد - تا آنکه در سال نهم

سنه (۹۷۱) نه صد و هفتاد و یک (دوزی بی بی فاطمه) که اردو بیگمی جنت آشیانی بود - و در محل عرش آشیانی نیز پایه اعتبار داشت) چون زهره آقا دخترش در خانه خواجه بود و پیوسته از نا جنسی و بد خوئی او در زندان بلا بوده آزار میکشید بهزاران اضطراب آمده استغاثه نمود - که خواجه میخواید بپرگنه تیول خود بردن - و زوجه را نیز همراه میبرد - از بد خوئی و بد گمانی که در طینت او ست یقینی ست که قصد آن عقیقه بیگناه کند - و مکرر این حرف بر زبان آورد - و در اینجا از ترس پادشاهی مرتکب این امر نمیشود - اکنون که او را بجاگیربرد حال چه خواهد بود - عرش آشیانی برضعیف نالی آن قدیم الخدمت ترحم نموده فرمود - که ما بعزم شکار سوار میشویم - بخاطر تو از راه خانه خواجه خواهیم گذشت و چون او بر سر راه ملازمت کند نصیحت کرده عاجزه ترا از بردن مانع خواهیم آمد *

چون عرش آشیانی کشتی سواره از جون عبور فرمود بجانب خانه خواجه معظم با مخصوصه چند (که از بیست کس زیاده نبود) روان شد - و چون ناهمواری خواجه معلوم بود میر فراغت و پیشرو خان را پیشتر فرستاد - که خواجه را از مقدم پادشاهی آگاه سازند چون او معلوم کرد (که پادشاه باین روی آب گذشته اینها را فرستاده) بشورش درآمد - و گفت من پیش حضرت نمی آیم - خشم آلود خنجر در دست متوجه حرم سرای خود شد - و کار زهره آقا (که

از حمام برآمده درجامه‌خانه لباس تازه می‌پوشید) بدان خنجر تمام کرد
و سر از روزه‌خانه برآورد. خنجر خون‌آلوده انداخت - و ببانگ
بلند گفت - که من خون او ریختم - رفته بگوئید - چون برین ستیزه
پادشاه آگاه شد بصولت غضب جوشیده بخانه او درآمد - آن دیوانه
شمشیر حمائل کرده و دست بقبضه شمشیر زده در بر پیداشد
عرش آشیانی بعتاب فرمود که این چه روش است - دست برقبضه
شمشیر داری - اگر حرکت دهی دانسته باش که چنان بر سرتو
خواهیم زد که روحت بپرواز آید - آن دیوانه دست و پا کم کرد - حضار
بگرفتن او پرداختند - و چون از پرسیدند (که خون آن بیچاره را
بچه‌گذا ریختی) آن سفاک زبان بسفاهت و هذیان برکشاد - تا آنکه
بلکد و مشتے چند او را خاموش گردانیدند - و موکشان و لکدزنان
دریا رویه روان کردند - و هرچند بآب غوطه میدادند سخت جانی
نموده از هرزه گوئی باز نمی‌آمد - اگرچه یقین بود (که درین
ورطات قهر بلطافات موج فنا هلاک خواهد شد) اما از سنگدلی
و سخت جانی زنده ماند - پادشاه او را بقلعه گوالیار فرستاده
محبوس ساخت - و بمریضه‌مکانی ظاهر نمود که در قصاص خون زن
بیگناه خود بقتل رسید - آن عفت سرشت نیز تحسین فرمود - پس
ازان دران مجلس مالیخولیا برز زور آردن - و بفساد دماغ از عزم
رفت - و در ظاهر قلعه بر پشت که واقع شده مدفون گردید - بعد ازان
بدهلی آوردند *

انتضای منصب والای سلطنت در باز پرس معاملات همین است
 که دوست و دشمن و خویش و بیگانه را منظور نداشته داد مظلوم
 دهند - و پاداش مظالم در گریبان ظالم نهند - تا مخصوصان دولت
 عظمی و منسوبان بارگاه عظمت خصوصیت نسبت خود را سرمایه
 ستم و ستیزه نگردانند - و مشهور آنست که عرش آشیانی نسبت
 قتل منظور نداشته همان روز بقصاص رسانید - چنانچه یکی در
 تاریخ او گوید *

* نظم *

* خواجه اعظم معظم نام *

* که ازو بود دهر را زیور *

* زن خود را بکشت و کشت اوزا *

* از غضب شه جلال دین اکبر *

* سال فوتش ازو چو پرسیدم *

* در زمان گفت آن خجسته سیر *

* بے رخ آن بخت جهان افروز *

۹۷۱

* گشت آخر شهادتم اکبر *

• خان زمان علیقلی •

پدرش حیدر سلطان اوزبک شیبانی ست - در جنگ جام
 با قزلباش پیوسته رتبه امارت یافت - در حین معارفت جنک آشیانی
 از عراق با دو پسر خود علیقلی و بهادر بملازمت رسیده در تسخیر
 قندهار مصدر ترددات گردید - و چون پادشاه بعزم کابل متوجه شد

در عرض راه بنابر مخالفت هوا و بانی در اردو طاری گشته بسیار
مسافر شهرستان عدم شدند - حیدر سلطان از انجمله بود - علیقلی
همواره در معارک تردهای شایسته می نمود - خصوص در فتح
هندوستان مصاعی جمیله بتقدیم رسانیده بپایه امارت برآمده رایت
بلند نامی برافراخت - چون قنبر نام دیوانه در میان دو آب و سنبهل^(۲)
جمع را با خود متفق ساخته دست بتاراج و غارت کشوده بود علیقلی
خان حکومت آنجا یافته بدفعش ناهزد شد - و بکمتر فرصتی
بدست آورده سرش بحضور فرستاد - و هنگام (که سریر سلطنت
بجلوس اکبری زینت تازه گرفت) علیقلی خان با شاهي خان (که
یکی از سرداران عمده افغانان بود) منازعت داشته - چون از توجه
هیمو بجانب دهلی آگهی یافت آنرا اهم دانسته روانه دهلی گشت
هنوز نرسیده بود که تودی بیگ خان شکست خورد - در میرقه شنیده
بطرف پادشاه راهی شد - عرض آشیانی هم بخبر نضرت آرائی هیمو^(۳)
از پنجاب مراجعت نموده بود - علیقلی خان ملازمت دریافت
و از سرهند با ده هزار سوار بطریق منقلا روانه گشت - اتفاقاً
در پانی پت جائی (که محاربه گیتی ستانی با سلطان ابراهیم لودی
شده بود) تلافی فریقین (و داد - محاربه عظیم بمیان آمد - ناگاه
تیرے بچشم هیمو (سید - فوجش دل دای داده (و بهزیمت گذاشت

(۲) نسخه [ج] سنبهل و دو آب (۳) در [اکثر نسخه] هم که بجزیر
نضرت آرائی هیمو

وصول موکب اکبري با بېرام خان قريب بنادرگاه شده بود که
 مؤده فتح رسيد - امرای پيش آهنگ بخطابه‌های مناسب سرفرازي
 يافتند - عليقلي خان بخطاب خانزمايي و اضافه منصب و جاگير
 بلند مرتبه گرديد - پس ازان در حدود سنبله اورا فتوحات عظيمه
 رد داد - و اکثر متمردان آن نواحی را تا لکهذوايل گردانيد - و صاحب
 ثروت و مال و اسباب و افيال^(۲) گشت - و سال سيوم^(۳) شاهم بېگ
 ساربان پسر (که حسن صورت و تناسب اعضا داشت - و بهمين
 جهت در قورچيان جنت آشياني منساک بود - و از مدتها خان زمان
 عشقه که از طغيان طبيعت بود با دی می (رزید) از حضور گريخته
 نزد مشارالیه رفت - و او شکوه دولت را منظور نداشته بطور خبثاء
 ماوراءالنهر پادشاهم گفته کورنش و تسلیم بجای می آورد - و امثال
 اين حرکات شهرت يافته موجب آن شد که حکم طلب او صادر گردید
 و هرچند از حضور بمواعظ و نصائح در باب انفکاک آن ساربان پسر
 مناشير صدر يافت اصلاً اعتنا نکرد - و اين ابتدا سحت که بر حاشيه
 خاطر پادشاهی از جانب عليقلي خان غبار نشست - برخه
 تيول اورا بمردم تنخواه کردند - و از خود سري و بے آزر می برسر
 استبداد آمد - بېرام خان از بزرگ مذهبي اغماض کرده بفکرش نيفتاد^(۳)
 اما ملا پير محمد خان شرواني (که وکیل خانخانان و صاحب اختيار
 سلطنت بود) با خان زمان ناخوشي داشت - سال چهارم^(۴) تيمه

(۲) نسخه [۱] اقبال (۳) نسخه [ب] اشتداد آمد .

(مآثر الامراء) . [۷۲۵] (باب الخاء)

محالات او نیز گرفته بامرای جلایر تن نمود - و او را بجونپور
(که در آن حدود افافنه باد مخالفت در دماغ فاسد داشتند)
نامزد ساخت *

خان زمان برج علی نام نوکر معتبر خود را بعد از خواهی و اصلاح
در بار فرستاد - (روز اول پیر محمد خان) که در قلعه فیروز آباد
میی بود با برج عالی خوشونت سر کرده آخر گفت که از برج قلعه بزیر
اندازند - تا سرش خورد شکست - خانزمان دانست که بداندیشان
بهانه شاه بیگ میخواستند او را مستاصل سازند - لاجرم او را
از خود جدا کرده بجونپور شتافت - و آن ملک وسیع را بمکاربان
عظیمه نظم شایسته داد - چون بیرام خان از میان رفت افغانان
آنحدود فرصتی خیال کرده پسر عدلی را بشیر شاه مخاطب ساخته
بسری برداشتند - و با لشکر گران و پانصد فیل بر جونپور هجوم
آوردند - خانزمان امرای اطراف را جمع کرده عزمه مبارزت آراست
غذیم چیره گشته تا کوچههای شهر درآمد - خانزمان از عقب در آمده
کار از دست رفته را پیش برد - و هنگام آنها را پراگنده ساخته غذائم
فراوان و فیلان نامی بدست آورد - لیکن ازین فتوح آسمانی (که هدیه
غیبی بود) بحضور نفرستاده بدر ترفع و استکبار زد - عرش آشیانی
در ذی القعدة سال ششم انتهای سمت شرقی فرمود - خانزمان
در قصبه کره (که برکنار گنگ است) با برادر خود بهادر خان باستلام

(۲) نهضت [۱ ج] خورد و شکست *

عُتْبَةُ سُلْطَانِي رسیده نفائس آن حدود با فیلان نامی پیشکش
گذرانید - و رخصت یافت *

و درین سال فتح خان پتَنی^(۲) و غیره پسر سلیم شاه را دستمایه
فساد گردانیده در ولایت بهار لشکر عظیم فراهم کرده محالات
خانزمان را بتصرف در آوردند - خانزمان با سائر امرا رفته چون
جنگ صف صلاح وقت ندید کنار دریای سون قلعه اساس نهاد
و استحکام داده نشست - افغانان بر سرش رسیده در آویختند
ناچار فوجها ترتیب داده برآمد - بمجرد تقابل آنها فوج پادشاهی را
برداشتند درهم نوردیدند - خان زمان (که در پناه دیوار قابو داشت)
دل بمرگ نهاده بیکه از بروج قلعه رفته توپ سردان - بمرو نشست
آسمانی بغیل حسن خان پتَنی (سید - و شورش عظیم در لشکر افتاده
مردم در بگریز نهادند - و فتحی (که در خیال نمی گذرید) نصیب
خانزمان گردید - چون دنیا حکم باده دارد *
* مصرع *

* آنچنان را آنچنان تر میکند *

خان زمان از نخوت جاه و دولت قدر نعمت و حق ولی نعمت
نشداخته سال دهم باتفاق امرای اوزبک عالم طغیان برافراشته
با تیولداران آندیار در آویخت - چون صیحت وصول موکب پادشاهی
قریب شنید از دریای گنگ گذشته نزدیک غازی پور بر نشست
عروش آشیانی بجونپور رسیده منعم خان خانزمان را بر سر او تعیین

(۲) نسخه [ب ج] پنی (۳) نسخه [ج] نمی گذارد *

فرمود - آن ترک صاف دل از ساده لوحی ضعیف نالی مزورانه او پذیرفته استدعای صفع جراثمش نمود - و باتفاق خواجه جهان (که حسب التماس وی از حضور بطماندیت و استمالت شتافته بود) کشتی سواره باهم دریافتند - خان زمان از حیله و تلبیس ملازمت بخورد قرار نداده ابراهیم خان را (که آتسقال اوزبکیه بود) با مادر خود و فیلان نامی روانه ساخت - و مقرر شد که تا معارفت پادشاهی ازین دیار او از آب گزنگ نگذرد - اما آن خود رای خیره روی انتظار مراجعت نکشیده از گزنگ گذشت - و شروع بتصرف محالات خود نمود - عرش آشیانی بمنعم خان عتاب کرده خود ایلغار فرمود خان زمان ازین آگهی خیمه و اسباب گذاشته بدر رفت - و پس ازان از سرنو بخانخانان توسل جسته باستشغاع او مجددا تقصیراتش بخشش یافت - و میر مرتضی شریفی و مولانا عبدالله مخدوم الملک نزد خان زمان رفته ندامت او را بتوبه استحکام دادند *

و پس ازان (که عرش آشیانی بغابر دفع شورش میرزا محمد حکیم متوجه لاهور شدند) خان زمان (که نافش بغذنه بریده بودند) باز هر بقصد برداشته خطبه بغام میرزا محمد حکیم خواند - و سرکار آورده بسکندر خان و ابراهیم خان داده بهادر خان برادر خود را در کره مانکپور در مقابل آصف خان و مجنون خان نگاهداشت - و خود تا ساحل گنگ متصرف شده بقنوج آمد - و میرزا یوسف خان را (که جاگیردار آنجا بود) در قلعه شیرگنده چهار گروهی قنوج محاصره

نمود - ازین اخبار وحشت افزا عرش آشیانی از پنجاب باستعجال
 باآگوه رسیده شرق رویه روان شد - خان زمان آگهی یافته چون گمان
 مراجعت پادشاهی بدین سرعت نداشت این بیت خواند * بیت *

* سمند تزد ز زین نعل او خورشید را ماند *

* که از مشرق بمغرب رفت و یک شب در میان آمد *

و ناچار از پای قلعه برخاست - و نزد بهادر خان بمانکپور رفته
 از آنجا در حدود پرگنه سنکرور بدریای گنگ پل بسته عبور نمود
 پادشاه از قصبه بریای ایلغار فرموده از گذر مانکپور از آب گنگ
 فیل سواره با ده یازده کس گذشت - و با معده دے (که همگی
 مد سوار بود) نیم کردهی دایره مخالفان (سیده) شب توقف نمود
 مجنون خان و آصف خان با جمعیت خود (که منقلا بودند) متواتر
 خبر می فرستادند - اتفاقا دران شب خان زمان و بهادر خان در کمال
 غفلت باده پیمائی اشتغال داشتند - هرکه ایلغار پادشاهی و قرب
 وصول را میگفت واهی می انگاشتند - صبح در شبه غره ذی الحجه
 سال (۹۷۴) نهصد و هفتاد و چهار مجنون خان بر میمنه و آصف
 خان بر میسره جای یافته در عرصه قریه سکر اول از مضافات آله آباد (که
 بفتحپور موسوم شده) بخان زمان رسیدند - پادشاه بر فیل بال سندر
 میرزا کوکه را در عمارت نشانده خود بجای فیلبان سوار بود - بابا
 خان قافشال در حمله اول مخالف را از جا برداشته تا صف خان زمان
 برد - یکی از گریختگان بآسیمه سری بر خان زمان خورد - و دستار از

سرش افتاد - بهادر خان بر بابا خان تاخته بهزیمت آورد - پادشاه
 درین وقت بر اسب سوار شدند - چون کار ناحق شناسان بذاکامی ست
 بهادر خان دستگیر گشته فوجش رو بگریز آورد - خانزمان در جای
 خود ایستاده استفسار احوال برادر می کرد - که ناگاه تیرے بار
 رسید - و تیر دیگر باسپش رسیده بزمین آمد - در پیادگی تیر
 از بدن خود میکشید - که فیلان قول پادشاهی در رسید - سومذاته
 فیلان فیل نرسنگه را بقصد او راند - خان زمان گفت من از اعیان
 سپاهم - مرا زنده پیش پادشاه ببر - که ترا رعایت خواهند کرد - او
 گفت مثل تو هزار کس بے نام و نشان میگردند - بدخواه پادشاه
 کشته بهتر - پامال فیل ساخت - چون خان زمان را کس ندانست
 که چه شد پادشاه در معرکه ایستاده گفت - که هرکه سر مغل از
 مخالف بیارد یک اشرفی بگیرد - و هرکه سر هندوستانی بیارد
 یکروپیہ - یکے از تاراجیان سرش جدا کرده بود - دیگرے در راه بامید
 اشرفی ازو گرفته آورد - گویند ارزانی نام هندوئی (که صاحب اختیار
 خان زمان بود - و در خیل اسیران ایستاده ملاحظه سرها میکرد) چون
 چشمش بر سر خان زمان افتاد آن سر را برداشته بر سر خود زد
 و در پای سمند دولت پادشاهی انداخت - که سر علی قلی
 همین است - عمرش آشیانی از اسب فرود آمده سجده شکر کردند -

(۲) نسخه [ب] بهادر خان درین وقت دستگیر گشته (۳) نسخه [ب]

و سر هر دو برادر با گره و دیگر ممالک فرستادند * * قطعه *

* سر دشمنان تو استغفر الله *

* که خود دشمنان ترا سر نباشد *

* سخن بر سر دشمنیت قطع کردم *

* که مقطع ازین جای بهتر نباشد *

۹۷۴
فتح اکبر مبارک * تاریخ یافته اند - و دیگر گفته * * قطعه *

* قتل علي قلی و بهادر ز جور چرخ *

* جانان پیرس از من بیدل که چون شده *

* جستم ز پیر عقل چو سال وفات شان *

(۲)
۹۷۵
* آه ز دل کشید و بگفتا در خون شده *

خان زمان از امرای پنج هزاری و صاحب نام و شکوه بود - در همت
و جود و سپاهگری و سرداری یکتائی داشت - با آنکه اوزبک بود
اما چون در ایران نشو و نما یافته و مادرش نیز ازان جا بوده
مذهب امامیه داشت - اصلاً تقیه نمیکرد - و موزن طبع بود - سلطان
تخلص می نمود *

* خواجه جهان هروی *

خواجه امین الدین محمود مشهور بامیندا - در فن سیاق

(۲) این تاریخ یک سال زیاده است اما چون حادثه قتل ایشان در ماه
ذی الحجه که آخر سنه ۹۷۴ است بوقوع آمده این قدر تفرقه رواست
و ممکن که آه کشیده، کنایه باشد از اخراج یک بطریق نعیبه *

از سباق فرسان قلمرو حساب بود - خط شکسته را بغایت درست
 می نوشت - و در کفایت اموال و دیانت محاسبات موشگافی میکرد
 در سفر عراق ملتزم رکاب همایونی بود - پس ازان همواره مشمول
 عواطف پادشاهی گشته چندگاه ببخشیکری شاهزاده محمد اکبر
 اختصاص یافت - چون سریر فره انروائی بجلوس اکبری فرو بها گرفت
 بمنصب هزاری و خطاب خان جهان سرفراز گردید - و مدتها مدار
 مهمات سلطنت برای (زین او بوده علم استقلال در میدان وزارت
 هندوستان می افراشت *

چون عرش آشیانی بجهت اصلاح مقدمات خان زمان شیدایی
 او را بهمراهی منعم خان و مظفر خان در کره ماندپور گذاشته
 بدار الخلافه آگره مراجعت فرمود پس ازان (که امرا از مهمات
 آنکودود را پرداخته در آغاز سال یازدهم متوجه حضور گشتند)
 مظفر خان از قصبه ائاره ایلغار نموده پیشتر بزمین بوس استسعا
 یافت - و شرح در رئی امرا بپیان واضح خاطر نشان نمود
 خواجه جهان معاتب شده مهرکلان پادشاهی (که پیرایه حال و افتخار
 روزگارش بود) از گرفته رخصت سفر حجاز کردند - و باز بوسیله
 مقربان درگاه گناه خواجه بخشیده آمد - و در سال نوزدهم سنه
 (۹۸۱) نهصد و هشتاد و یک (که ریاست پادشاهی بکشایش حاجی پور
 و پتینه باهتزاز آمد) خواجه بواسطه انحراف مزاج عنصری در جونپور
 توقف گردید - چون عرش آشیانی بهمعدانی قدم و نصرت مراجعت

بجونیپور نموده متوجه آگره شد (روزه درین منازل فیل مست
 بجانب خواجه درید . پایش بطذاب بند شده افتاد - و حال او بیکبارگی
 قباہ گشت - اوائل شعبان سال مذکور سنہ (۹۸۲) نہصد و ہشتاد
 و دو در حوالی اکھنؤ بساط زندگی در پیچید - میرزا بیگ سپہری
 تخلص (کہ شاعرے خوش طبع بود) برادر زادہ خواجه است - چون
 سرمایہ توکلے بہم رسانیدہ بود (و از ملازمت تافتہ منزوی گشت
 در سنہ (۹۸۹) نہصد و ہشتاد و نہ درگذشت - گویند سپہری بارباب
 استحقاق پنهانی چیزے میداد - شعر اوست * بیت *

* از تبسم دفع زهر چشم خشم آلود کن *

* کز نمک سازند شیرین چون بود بادام تلخ *

* خان عالم چلمہ بیگ *

پسر ہمدم کوکہ است - کہ کوکلتاش میرزا کامران بود - از یادری
 طالع و مساعدت بخت منظور عواطف جنت آشیانی گشتہ
 خدمت سفرچی گری داشت - چون در سنہ (۹۶۰) نہصد و شصت
 میرزا کامران را میل کشیدہ ہر دو چشم ادرا از بینش معزول ساختند
 میرزا از کنار دریای سذدہہ التماس سفر حجاز نمود - جنت آشیانی
 بوداع میرزا با جمع از مخصوصان بمنزل او تشریف ارزانی داشت
 میرزا بعد لوازم احترام این بیت خواند *

* بیت *

* کلاہ گوشہ دریش بر فلک ساید *

* کہ سایہ همچو توشاہے فکند بر سر او *

(مائرا الامرا) [۴۳۳] (باب الخاء)

و بعد ازان اين بيت بر زبان راند *

* بيت *

* بر جانم از تو هر چه رسد جای منت است *

* گر نازک جفا ست و گر خنجر ستم *

پادشاه (که جهان مردمي و مهرباني بود) رفته فرموده بتوديع پرداخت - و درز ديگر حکم کرد که هر که از ملازمان ميرزا همراهي گزيند منع نيست - هيچکس اقدام ننمود - آنانکه لاف درستي ميزدند ترک آشنائي کردند - بچاهه بيگ کوکه (که بارياب حضور بود) فرمود - که تو همراه ميروي - يا پيش ما مي باشي - از با وجود سبق خدمت درگاه و فرط عنايت پادشاه طريق وفا داري را بر لذت موري مقدم شناخته بعرض رسانيد - که لايق بحال خود چنان مي بينم که در بين تاريخ روزهاي بيدواني و تيره شبهاي تنهائي در خدمت ميرزا باشم - چنت آشياني حرف وفاداري او را بغايت پسنديده با وجود آنکه خدمت حضور او پسندیده تر بود (خصت داد و آنچه نقد و جنس براي اخراجات ميرزا قرار يافته بود حواله او کرده پيش ميرزا فرستاد - و پس از واقعه ناگزير ميرزا بملازمت عرش آشياني استسعاد يافته در کمتر زماني بمنصب سه هزاره و خطاب خانعالم سرمايه افتخار اندوخت *

چون در سال نوزدهم عرش آشياني باستدعای خانخانان [۲]

داود کراني را (که بدعوى ديار بنگ و بهار عام اشتها مي افراشت)

(۲) نسخه [پ] لايق خود *

در حصار پتنه محاصره نموده بود [بحوالی آن درود فرمود و پس
 : ملاحظه اطراف قلعه بنظر امعان تسخیر حاجی پور را (که آن
 قلعه ایست محاذی پتنه - و دریای گنگ بعضی در کوه تخمیناً
 بهزاران جوش و خروش در میان این دو شهر میگردد) از اسباب کشایش
 آن حصار دانسته فوجی بسرکردگی خان عالم تعیین نمود او کشتی سواره
 بالا رویه بجانب دریای گنگ رفته با آنکه از فراز قلعه بارش توپ
 و تفنگ بود از کشتیها برآمده برخش جولانی در آمد - بسیاری
 از مخالفان در آن هنگامه مرد آزما فرو شده قلعه مفتوح گشت - خان عالم
 مورد هزاران تحسین و آفرین گردید - و چون در همین سال بنگاله
 هم (که در تصرف دارود بود) بے جنگ کشایش یافت و او باو دیسه
 رفته دم نخوت میزد خانخانان سپه سالار بهر اربعی خان عالم باستیصال
 آن بدخصال بدانحدود (۲) در آورد - بیستم ذی القعدة سنه (۹۸۲)
 نهمصد و هشتاد و دو در مقام تکرؤی مضاف او دیسه تقابل فئتين
 (۲) در داد - خان عالم از ریعان شباب و افزونی شهامت سر رشته تدبیر
 گسیخت - و تیز جلوئی کرده دور تر شتافت - و گروه او قچی دست
 بکار برده معرکه زد و خورده شرار افزا شد - خانخانان ازین بے راه روی
 بر آشفته در شمت گویان بعنف برگردانید - و هنوز آن فوج انتظام
 شایسته نگرفته بود که گوجر خان مقدمه الجیش مخالف (که فیلان
 تیز رو مردانه را بقطاسهای سیاه و پوست جانوران سباع دندان

و سر و گردن آنها بسته طرفه رعب و مهابت افزوده بود) رسید
اسپان فوج هراول را از دید این اشکال بوالعجب روی همت برگشت
و هیچ کوشش سودمند نشده زیاده تر سرشته جمعیت گسیخت
خانمالم (که بر اسپ آزموده بیهراس سوار بود) پای ثبات افشرد
و داد مردانگی داده بسیار را علف تیغ بهادری ساخت - فاکاه
اسپ او از زخم شمشیر چراغ پا شد - از سر زمین بر زمین آمد - و باز
بچستی خود را بر اسپ رسانید - درین اثنا فیل محنت عریضه ناک
رسیده بر زمین انداخت - افغانان هجوم کرده کارش تمام ساختند
گویند پیش از جنگ میگفت - چنان بخاطر پرتو می اندازد که
درین ناردگاه جان بسپارم - توقع آنکه شرح جانفشانی مرا پادشاه
عوضه دهند - طبع موزون داشت - شعر میگفت - همدی تخلص
میکرد - این قطعه مشهور ازوست

* قطعه *

* ای که کردی بهرزه ریش سفید *

* یک بیک میبانی ز بهر نمود *

* بزیان داد جوانی را *

* ریش کندن کنون ندارند سود *

• خانانان منعم بیگ •

(۲)

از عمدهای دولت جنت آشیانی ست - پدرش بدم بیگ نام
داشت - هنگامیکه زمانه طرح ناکامی ریخت جولانگه جز ولایت

سند بنظر همایونی نیامد - روزی چند سایه وصول بحوالی بهکر
 انداخت - و از آنجا برخاسته قلعه سیهوان را محاصره نمود - ^(۲) میرزا شاه
 همین هاکم نژده پیش آمده بانسداد طرق و بازداشت رسد غله
 پرداخت - اکثر عمدها بے رخصت بدر زدند - ^(۳) منعم خان (که سرکرد
 همه بود) نیز خواست خود را با فضیل بیگ هرا (ش) بکفاره کشد
 پادشاه از روی احتیاط او را مقید فرمود - و هرچند در سفر عراق
 ملتزم رکاب همایونی نبود اما بعد معارفت از ایران دیار همواره
 در قرب و منزات می افزود - او هم مراتب دولتخواهی پاس
 میداشت - زمانه [که جنم آشیانی باستطلاع و استشراف احوال
 بگرام خان (که سخن چینان حسن کیش از خود غرضی خلاف واقع
 را نموده بودند) مترجم قندهار شده در حین مراجعت خواستند
 ایالت آنجا بمنعم خان نامزد نمایند] او عرض نمود که چون یورش
 هندوستان پیش نهاد خاطر است تغیر و تبدیل این هنگام باعث تفرقه
 لشکر است - بعد از فتح مقتضای وقت بعمل خواهد آمد - لهذا
 قندهار بر بگرام خان بحال ماند - در همان ایام سال (۹۶۱) نهصد
 و شصت و یک در کابل باتالیقی شاهزاده محمد اکبر امتیاز اندوخته
 در ازای این عطیه جشنه آراست - و پیشکشهای لایق گذرانید - چون
 در آخر همین سال بتسخیر هندوستان انتهای الویه همایونی
 مانع شده شاهزاده محمد حکیم را (که یک ساله بود) در کابل گذاشته

(۲) نسخه [ب ج] مهوان (۳) نسخه [ج] که سرگرد برهمه بود *

جميع مهمات آن ولايت برای (زین خان مذکور مفوض گردید - او مدتها فراهم آور پرواگندگیهای آن ولايت بود - در هنگامی که خاطر عرش آشیانی از بیرام خان منصرف شد) حسب الطلب در ذی الحجه سنه (۹۶۷) نهصد و شصت و هفت هجری سال پنجم جلوس در منزل لودھیانه^(۲) (که پادشاه در تعاقب بیرام خان بودند) شرف ملازمت دریافتی بمناصب وکالت و خطاب خانخانانی سر افتخار برافراخت و در سال هفتم (که اتکه خان بتیغ بی اعتدالی ادهم خان شهادت یافت) منعم خان (که در خفیه مغوی بود) مغلوب و اهما شده فرار نمود - عرش آشیانی اشرف خان میر منشی را فرستاد - که باستمال و طمانیت کوشیده برگردانید - روزی چند نگذشته که باز بهمان توهم بعزیمت کابل از آگره بدر زده راه دامن کوه گرفت - و بعد تکاپوی شش روزه در پرگنه سرور (که بجایگیر میر محمود منشی بود) اتفاق عبور افتاد - عامل آنجا آثار خوف از ناصیه احوالش دریافتی خواهی نخواهی مقید ساخت - چون دران نواحی سید محمود خان باره (که از امرای عظام بود) نیز جایگیر داشت ازین قضیه مطلع شده معلوم کرد که خانخانان است - وقت را مغتنم دانسته آداب مردمی بتقدیم رسانید - و بآزاز تمام بملازمت پادشاهی آورد عرش آشیانی بدستور سابق بمناصب وکالت اختصاص بخشید - چون پسرش غنی خان (که از جانب پدر بنظم و نسق کابل می پرداخت)

از مستی جوانی و ریاست و بد مصاحبی سود خود بزیان دیگران اندیشیده به ستیزه کاری نشست و باحوال میرزا محمد حکیم هم تفقد^(۲) نمیگرد ناچار ماه جوجک بیگم والدۀ میرزا و هواخواهانش با اتفاق فضیل بیگ کور و ابوالفتح پسرش (که از حکومت برادرزاده پیوسته پیچ و تاب داشت) کمر همت بسته در وقتیکه غنی خان از سیر فالیز برگشته می آمد دروازه شهر بررویش بستند - او چون دید (که سعی پیشرفت نیست - و احتمال دستگیر شدن است) دل از کابل برداشته راه همدوستان گرفت - بیگم رکامت میرزا نامزد فضیل بیگ ساخته پسرش را نائب قرار داد - و تقسیم جاگیر و تجویز خطابهای عمده بهمیان آورد - و پس از چندی بستم نیرنگهای ابوالفتح از جا رفته با اتفاق شاه ولی و غیره کارش در مستی بانجام رسانیده فضیل بیگ را نیز گرفته کشت *

چون برهم زدگی کابل بعرض آشیانی رسید منعم خان را (که مشتاق آندیار بود) اتالیق میرزا محمد حکیم نموده در سال هشتم با فوج شایسته بطریق کمک رخصت فرمود - که هم انتقام پسر کشد و هم تدارک خرابیها نماید - منعم خان حمایه از کابلیان برداشته بے آنکه کمک ملحق شود باستعجال روانه شد - بیگم (که ولی آنکه را باستشمام غدری بعدم آباد فرستاده حیدر قاسم کوه بر را وکیل قرار داده خود بتمشیت امور می پرداخت) باستماع این خبر

مردم از اطراف جمع کرده با میرزا بعزم رزم برآمد. و متصل جلال آباد
تلاقی فریقین شد. شکست بر منعم خان افتاده اسباب و اثاثه امارت
بغارت داده از اندبشذاکمی غنیمت هیچ جا توقف مناسب ندیده
بملک گکهران درآمد. و عرض داشت نمود. که روی آمدن حضور
ندارم. یا رخصت مکه شود. یا درین ضاع جاگیر مرحمت گردد
که سامان خود درست کرده بملازمت (سم. عوش آشیانی از
کمال قدردانی جاگیرهای هند بحال داشته بحضور طالبید. او
مجددا بعواطف بیکران پادشاهی اختصاص یافته مدتها بکراست
دارالخلافه آگره می پرداخت. چون در سال دوازدهم خانزمان
و بهادر خان بجزای کردار رسیدند تعلقه هر دو برادر از جونپور
تا کنار آب چوسا بدر تفویض یافت *

خانخانان در همین سال بحسن تدبیر و کاردانی با سلیمان کرارانی
حاکم بنگاله و بهار طرح آشتی انداخته سکه و خطبه پادشاهی
در ولایت بنگاله نیز مقرر نمود. او از امرای سلیم شاهی بود
هنگامیکه بنگاله بدست شیرشاه افتاد حکومت آنجا بمحمد خان
نامی (که قرابت قریبه داشت) سپرد. پس از ارتحال سلیم شاه
او بریاست عامه سر برآورده درگذشت. پسرش بهادر خان خطبه
و سکه آنجا بنام خود کرد. و عدلی مشهور را (که دعوی سلطنت
هندوستان میکرد) بجنگ کشت. و پس از مدتی بمرگ طبعی
(۲)

درگذشت - برادر خردش جلال الدین قائم مقام او گردید - تاج خان
 کرانی (که با برادران از عدلی گریخته به بنگاله اقامت نموده بود)
 گاهی با او مخالفت و گاهی موافقت میکرد - چون او نیز بعدم فرزند
 ریاست بنگاله و بهار بتاج خان قرار گرفت - و بعد ازو ببرادرش
 سلیمان خان منتقل گشت *

پس از صلح خانخانان اودیسه نیز برگرفته راجه آنجا را بغدر
 کشت - و در سنه (۹۷۹) فصد و هفتاد و نه رخت هستی بر بخت
 پسر کلانش بایزید جا نشین شده از زیاده سری خطبه آندیار بزام
 خود ساخت - خانخانان را با او بر سر بهار پرخاشها زداده - چون
 از نخوت و استکبار با اعیان آن مملکت در مقام سخت گیری آمد
 هانسو پسر عماد (که عمزاده و دامادش میشد) ازو (نجیده برخه را
 بران داشت که او را از هم گذرانیدند - لودی خان (که نفس ناطقه
 آن ولایت بود) پسر خرد سلیمان داؤد نام را بسری برداشت
 و هانسوی مذکور را بقتل رسانید - گوچر خان کرانی (که میر شمشیر
 خود را میگرفت) در صوبه بهار پسر بایزید را بکلانی بر آورده
 باهم مخالفت کردند - لودی با لشکر فرادان از بنگاله بقصد بهار
 روانه گشته بمکرد تزییر گوچر را این خود ساخت *

و چون خانخانان بر طبق حکم والا بتسخیر ولایت بهار کمر بسته
 از دریای سون گذشت داؤد بذابرتوهم که از لودی بهم رسانیده بود
 او را از میان برداشته در قلعه پنه متحصن گردید - پس از امداد

محاصره عرش آشياني حسب التماس خانخانان در سال نوزدهم
 سنه (۹۸۲) نهمصد و هشتاد و دو از آگره برکشتيهاي کلان (که بتازگي
 ترتيب يافته بود) شرق رويه بدريا نوردي در آمدند - با آنکه در راه
 لخته کشتيها طوفاني شده فرود رفت در در ماه و هشت روز و در
 ايات پادشاهي بمواد پنهان گرديد - گویند چون پادشاه بتمجیل
 متوجه پنهان گرديد در گنگداس پور بميد ميرک اصفهاني جفري^(۲)
 باستکشاف مستقبل احوال امر نمود - او کتاب جفر طلبیده اين بيت
 استخراج کرد *

* بيت *

* بزودي اکبر از بخت همایون *

* برد ملک از کف داؤد ببرد *

عرش آشياني گرفتن حاجي پور را (که آن روی آب گنگ مقابل
 پنهان واقع شده) موقوف عليه فتح پنهان دانسته اهتمام بتسخير آن نمود
 پس از کشايش آن داؤد سراسيمه شده براه دريا بنگاله رويه فرار
 گرديد - اکثر سپاهش در گريختن بقتل رسیده پنهان با غذائهم موفوره
 بتصرف در آمد * فتح بلاد پنهان * تاريخ است *

خانخانان پس ازین فتح به تيولداري بهار کاميذب گشته
 با بيستم هزار سوار بکشايش بنگاله و مالش داؤد دستوري يافت
 افغانان از رعب و تسلط عساکر منصوره همت بای داده بے جنب
 و جدل مکانهای مستحکم گذاشته بدر ميزدند - خانخانان هر جا را

(۲) نسخه [ج] کنک راس پور *

استحکام داده پیش روانه میشد - تا آنکه داود بجانب اردیسه
بریخت - آن خان سپه سالار فوجی بسرکردگی محمد قلی خان^(۲)
بولاس بدنبال او کسایل نموده خود بنانده (که مرکز بنگاله است)
در آمده بانتظام ملک پرداخت - کار پردازان حضور عوض جاگیر
بهار در بنگاله تذخوه نمودند - و چون داود مابین بنگاله و اردیسه
در استحکام مداخل اهتمام نموده اقامت گزید و محمد قلی
خان برلاس (که در تعاقب بود) رخت هستی بر بخت خانخانان
بصوابدید راجه تودرمل خود از نانده متوجه شد - در همین سال
بین الفریقین محاربه عظیم پیوست - گوجر^(۳) (که مقدمه مخالف بود)
هرادل و قول را برداشته متفرق ساخت - کسی از ملازمان خانخانان
توفیق نیکو خدمتی و ثبات پائی نیافت - مگر خود با معدودی
بغاموس دوستی زخمهای مردانه خورد - چنانچه پیوسته میگفت
که اگرچه زخم سر به شد اما به بینائی نقصان رسید - و جراحت کردن
اندمال یافت - اما آنقدر توانائی نیست که عقب توانم دید
و از زخم دوش دست چنانچه باید بسر نمی رسد - و با چنین
زخمهای عایف نمیخواست بر گردد - هواخواهان عذاب گرفته
بر آردند - گوجر در معرکه قرار فتح بخود داده بلند میگفت
که کار خانخانان باتمام رسید - دیگر امتداد در جنگ چیست^(۴)

(۲) نسخه [ب] آنجا سپه سالار (۳) در [بعضی نسخه] که در مقدمه

(۴) نسخه [ج] امتداد جنگ و

و آهسته میگفت با وصف فیروزی خاطر نمیشگفت . که ناگاه تیر
بار رسیده در گذشت - دارُود (که در مقابلۀ راجه تودرمل بود)
هراس بخود راه داده آردار دشت ادبار شد - خانخانان پس از
چنان ناامیدی بچنین فتح شگرف ارجمندی یافته راجه را با شاهم
خان جلایر بتکامشی تعیین کرده خود هم با آنکه زخمها اندمال
نیافته بود روان شد - دارُود در قلعه کُنگ اودیسه رفته متحصن گردید
و آخر الامر بدر لابه و چاپاوسی زده عهد و پیمان درمیان آورد - و بشرط
قبول نوکری پادشاهی ملاقات قرار یافت - خانخانان غرق محرم
سنه (۹۸۳) نهصد و هشتاد و سه بزم مصالحت ترتیب داده بانواع
آرایش (که حیرت افزای نظارگیان بود) جشن آرا گردید - اعیان دولت
باستقبال شتافته دارُود را آوردند - خانخانان تا سر گلیم پذیر
گشته گرمجوشیها نمود - از شمشیر خود کشوده گذاشت - یعنی
از سر سپاهگری برآمدم - و خود را بخدمت درگاه پادشاهی سپردم
تا بدانچه مصلحت دید ارکان خلافت باشد بجا آرند - و صاحب
طبقات اکبری گوید که دارُود شمشیر را گذاشته بخانخانان گفت که
هرگاه بمثل شما عزیزان زخم رسد از سپاهگری من بیزارم *

بالجمله خانخانان شمشیرش را بملازمان خود سپرده پس از
زمانی از جانب عتبه سلطنت خلعتی والا داده کمر شمشیر مرصع
همائل ساخت - و گفت که ما کمر شما را بذوکری پادشاه می‌ندیم
برخی محال اودیسه بتیول او مقرر داشته شیخ محمد برادر زاده اش را

(باب الخاء) [۶۴۴] (مائرا لامرا)

همراه گرفته معارفت نمود - و درین وقت خانخانان شهرگور را
(که در زمان پیش دارالملک بنگاله بود) مستقر گردانید - بجهت
آنکه گهوژگاهت (که چشمه زای فتنه اندوزان است) نزدیک است
غبارشورش آن حدود یکبارگی فرو نشیند - و نیز این جای دلکشا
(که قلعه شگرف و عمارات سترگ دارد) تعمیر پذیرد - غافل ازین که
بتداول (رزگار و خرابی عمارات هوای آنجا خواص سمیت اکتساب
نموده - خاصه در زمان سپری شدن موسم باران - که در اکثر بلاد بنگاله
آب گردش شود - هرچند شناسندگان آن مرز گفتند مفید نیفتاد
با آنکه سیزده امیر زامی عمده (مثل اشرف خان و حاجی محمد
خان سیستانی) و بسیاری از اوساط و عوام بر بستر نیستی غنودند
چون برخلاف رای مردم اندیشیده بود عبرت نمیگرفت - پس
ازآنکه این بلیه از اندازه در گذشت در چاره گری شده شورش
جنید کرانی را (که در صوبه بهار برخاسته بود) دست آویز ساخته
برآمد - چون بنانده رسید باندک بیماری سال بیستم سنه مذکور که
(۹۸۳) نهصد و هشتاد و سه هجری بود پیمانه حیاتش لبیز گشت *

عجب از سخن نشنوی این کهنه مدبر (رزگار - با همه تجربه
و پاس مراتب جهالت ترکانه بکار برده دستم بتوکل عام پسند زد
و جهان را در گرداب فنا انداخت - توکل خاصان بارگاه تحقیق
آنست که حفظ مراسم تدبیر بر فروغ خرد (که کارساز عالم اسباب
است) داشته کارساز آنرا بایزد بیچون حواله کنند - نه بآن عقل

صواب اندیش و اسباب ظاهر - اگر خروج از دها مکروه داشته اند
ولوچ هم بدان ممنوع است *

خانخانان از اعظم امرای پنجپوری و سپه سالار اکبری است
بمراتب سرداری و سپه کشی شناسا و بمراسم بزم و رزم دانا بود
مدت چهارده سال در امیرالامرائی و سپه سالاری گذرانید - چون
ارلاد نداشت اموال ناطق و صامت او در سرکار والا ضبط گردید
سابق گذشت که غنی خان پسرش با هزاران یاس و حصرت از کابل
برگشته بهندوستان می آمد - چون در راه بیدر ملحق گردید
خانخانان بناخوشی که از او داشت باخراجش پرداخت - او برهبری
تسمت نزد عادل شاه بیجاپوری رفته در ده چن در بربرده مسافر
ملک فنا گردید - از ابذیه خانخانان (که بمرو در دهور و مضمی ایام
۹۸۱
یادگار خواهد ماند) پل جونپور است - که * صراط المستقیم *

تاریخ آنست - و از اعظم جسور ممالک محروسه است *

* خان جهان حسین قلی بیگ *

خواهرزاده بیرام خان خانخانان است - پدرش ولی بیگ ذوالقدر
در زمان دولت خان مزبور بجاگیر عمده و اعتبار بلند بر جمیع
امرا تفوق و برتری می نمود - در جنگ قصبه دکنار جالندهر که
مابین بیرام خان و شمس الدین خان انکه واقع شد (زخمها برداشته
دستگیر گردید - و بهمان جرح مولم در گذشت - عرش آشیانی
(که همه شورش و آشوب مزاج بیرام خان از اغوای او میدانستند)

سروش را بریده بمملکت شرقیه فرستادند - حسین قلی بیگ (که باصابت رای و متانت خرد اوصاف داشت) خانخانان در ایام انحراف مزاج پادشاهی مصحوب او اسباب و ادوات امارت خود را از میوات بحضور فرستاد - که شاید در لباس نیازمندی وضعیف نالی کارے تواند ساخت - در همان ائذا رکضت خانخانان به پنجاب (که مصرّح بغی و فساد بود) پیدائی گرفت - او را بذابر مصلحت حواله آصف خان عبدالمجید (که بحکومت دهلی امتیاز یافته بود) کردند - که آدمیانه نگاهدارد - و گزندے نرساند - پس از انقضای قضیه بیرام خان مشارالیه رهائی یافته همواره باندازه خدمت و اخلاص مشمول عواطف میبود - در سال هشتم سنه (۹۷۱) نهصد و هفتاد و یک (که میرزا شرف الدین حسین احراری بے جهت از حضور فرار نمود) عرش آشیانی حسین قلی بیگ را بخطاب خانی و تیولدارئی اجمیر و ناگور از تغیر میرزا اعتبار افزوده بتعائب فامزد کردند - و چون میرزا جنگ نا کرده از ممالک محروسه بدر رفت حسین قلی خان بے تعب و مشقت آن مملکت را متصرف گشته از قرار واقع به بغداد بست پرداخت - و قلعه جودهپور را (که مسکن و مقر رای مالدیو است - و از بمزیت جاه و افزونی نوکر از سائر اجهای هند امتیاز داشته - و بعد از انتقال او پسر خردش چندر سین جانشین بود) در اندک زمانے مفتوح ساخت - و در ایام محاصره چیتور در تعائب رانا اودی سنگه مساعی فرادان

بظهور آوردن - و مورد آفرین و تحسین گردید *

چون سال سیزدهم امرای آنگه خیل از پنجاب حضور طلب شدند حکومت آندیار (که از اعظم ممالک پادشاهی ستم) بحسین قلی خان تفویض یافت - اما بنا بر پیش آمد مهم رنجهپور جدائی نگزیده بلزوم رکاب فتح انتساب مباحثات می اندوخت - پس از کشایش آن قلعه متین چون دارالخلافه آگره مهبط الویة ظفر طراز گردید بمحال متعلقه رخصت یافت - و در سال هفدهم بعزیمت تسخیر قلعه نگرکوٹ (که در تصرف راجه جیچند بود - و بعد حبس او پسرش بدیچند خود را در مقام پدر دانسته و ادرا مرده انگاشته بسرکشی در آمد) حسب الحکم انتهاض نمود - چون قریب بدهمتهری رسید ^(۲) جانو نام ضابط آنجا بقراوت جیچند متوهم گشته خود را بکذار کشید - لیکن وکلا فرستاده متعهد راهداری شد خان جمعی از ملازمان خود را برسم تهاونداری در موضعیکه بر سر راه واقع بود گذاشته پیشتر متوجه گردید - چون بقلعه کوٹله رسید (که در ارتفاع بفلک دعوئی همسری می نمود) توپه چند از بالای کوه (که محاذی قلعه بود) سر داده هوش از محصوران ربود - آنها وقت شب راه گریز پیش گرفتند - از آنجا (که این قلعه سابقا بر راجه انمچند ^(۳) راجه گوالیار تعلق داشت - و راجه رامچند جد جیچند آنرا بزبردستی گرفته بود) بر راجه گوالیاری (که از اولاد انمچند بود) سپرده تهاوند خود

(۲) نسخه [ب] خبر نام (۳) نسخه [ب] انمچند و نسخه [ج] انمچند *

برنشانند - و چون پیشتر تشابک اشجار به مرتبه بود (که عبور موکب
 دشواری میشد) هشرے را بچنگل بری برگماشته هر روز بقدر
 میسر راه می پیمود - اوائل رجب سنه (۹۸۵) نهصد و هشتاد
 حوالی نگرکوت مخیم فوج منصوره گردید - و در صدمه اولی
 حصار بهون (که بتخانه مهمائی آنجاست) بتصرف درآمد - و جمعی
 فقیر از راجپوتیه و براهمه (که بقصد ثواب قدم ثبات افشوده بودند)
 بدارالبوار شتافتند - و پس ازان شهر بند بیرون نگرکوت نیز بدهمت
 آمده سابط و سرکوب طرح انداختند - و هر روز بتوپ اندازی در انهدام
 عمارات و اعدام جانداران میکوشیدند - چنانچه در وقت طعام خوردن^(۲)
 راجه بدیچند توپ کلان هردادند - که قریب هشتاد کس در زیر
 دیوار بگو هلاک فرو رفتند *

(۳)

بالجمله کار قلعه نزدیک بانجام رسیده بود که ناگاه آشوب آمد آمد
 میرزایان باغیه ابراهیم حمید میرزا و مسعود میرزا ولایت پنجاب را
 بر شورانید - و غلای تمام نیز در لشکر پیدا شد - ناچار حمید قلی
 خان به پیشکش پنج من طلا و اقمشه بسیار بصلح گرائیده در پیش خان
 راجه چیچند مسجدے طرح انداخته در دو روز پیشطاق بر آوردند
 روز جمعه اواسط شوال سنه مذکور خطبه پادشاهی خوانده حمید
 قلی خان از انجا برخاست - و باتفاق اسمعیل قلی خان و میرزا
 یوسف خان رضوی بدنبال فیه باغیه شتاب آردن - و در قصه

(۲) نسخه [پ] روزے در وقت (۳) نسخه [ج] رسانده بود *

(مآثر الامراء) [۶۴۹] (باب الخاء)

(۲) قلندره چهل گروهی بملتان بیخبر بر سر آنها رسیده بین الغریقین جنگ پیوست . ابراهیم حسین شکست خورده بملتان فرار نمود و مسعود حسین با چند نفر همراهان گرفتار گشت . حسین قلی خان در سال هیزدهم سنه (۹۸۱) نهمصد و هشتاد و یک (که عرش آشیانی از فتح گجرات معارفت با کوه نمود - و امرا از اطراف و جوانب بتنهیت فراهم آمدند) بحضور رسیده مسعود حسین را چشم دوخته و دیگر اساری را در پوستهای گاو (که شاخها ازان جدا نساخته بودند) در آرد . و بهیئت غریب از نظر گذرانید . پادشاه از غرط کرم و مردت چشم میرزا کشوده اکثری را جان بخشی فرمودند . و حسین قلی خان بمنصب عمده و خطاب خانجانی (که درین ساطفت بعد از خانخانانی زیاده برین خطاب نیست) لوائی بلندنامی برافراخت . و چون میرزا سلیمان والی بدخشان از تسلط میرزا شاهرخ پسرزاده خود پناه بدرگاه اکبری آرد بدخان جهان حکم والا شرف نغان گرفت . که با افوج جرار صوبه پنجاب بهمراهی میرزا بدخشان شتافته آن دیرین حکومت را بر مسند ایالت آن دیار متمکن سازد . درین اثنا سال بیستم سنه (۹۸۳) نهمصد و هشتاد و سه منعم خان خانخانان صوبه دلا بنگاله و دیعت حیات سپرد . و اختلال عظیم دران ملک پدید آمد . امرای کمکی از سموت هوا (که دران ولایت بهم رسیده) بیمناک گشته و استیلای دارود افغان

(۱) نسخه [ب] نلنه (۳) در [انثر نسخه] و بهیبت استیلای .

(که دعوی ریاست آن مرز و بوم میکرد - و دریذولا نقض عهد نموده)
 تنازگی سر بشورش برداشت) سرباری شده یک دفعه مکانها
 گذاشته ازان مملکت برآمدند - از آنجا (که اهم را بر مهم گزیدن عمده
 قانون جهانداری ست) پادشاه خانجهان را بسرعت از پنجاب طلب
 حضور نموده بصوبه داری بنگاله نامزد فرمودند - و راجه تودرمل را
 (که بشجاعت و کاردانی اتصاف داشت - و دران صوبه کارهای نمایان
 کرده بود) همراه ساختند - امرای بنگاله در حوالی بهاگلپور بهار
 بخانجهان در خورده بعضی بعذر بد هوائی از معارفت تقاعد نمودند
 و برخی اختلاف مذهب را تقریب کرده بهرزه گوئی در آمدند
 خان جهان (که کهنه سردارے مزاج گرفته پی بر کرده بود) از جا
 نرفت - و بدلاسا و دلدهی پرداخته بهیئت مجموعی راهی گشت
 و با آنکه اکثر الوس چغتائی بودند و بسرداری قزلباش تر، ده
 نمیکشند گذهی را (که دروازه بنگاله است) باندک سعی مستخلص
 ساخته تا نمانده ملک از دست رفته را بتصرف آورد - و بحسن تدبیر
 در گرد آوری پراگندگیها کوشید - دارد خان کرانی آک محل را
 مستحکم ساخته در مقابل عساکر پادشاهی نشست - هر روز جنگ
 میشد - و آویزشی رو میداد - هر چند خانجهان و راجه تودرمل کوشش
 فرادان بجای می آوردند از کم همتیهای مردم کار پیش نمیرفت
 (روزی خواجه عبدالله نقشبذی با برخی از ملازمان از مورچال خود
 بهیترک رفته طلبکار نبرد شد - جمعی انبوه از مخالف در عرصه پیکار

پیشدستی نمودند - همراهان رفاعت نگزیده - خواجه از نجابت ذاتی
 پای جلالت افشرد - و نقد جان در باخت - چون این خبر بعرض آشیانی
 رسید متأسف گشته بمظفر خان صوبه دار بهار فرمان واجب الاذعان
 ترقیم یافت - که زود با جاگیرداران آن حدود بفوج بنگاله پیوند
 همین که در سال (۹۸۴) نهمصد و هشتاد و چهار مظفر خان با سپاه
 صوبه بهار ضمیمه گردید خان جهان بتسویبه صفوف پرداخته معرکه آرا
 گشت - اتفاقاتا شبیکه آبستن صبح فیروزگی بود توپ از لشکر پادشاهی
 بر چهار پائین (که جنید کرانی عم دارد غنوده بود) رسید - و از
 مصادمه پایه ^(۲) ران او خورد گشت - بعد ازان (که آویزشهای سخت
 زنگ زدای جوهر مردانگی گردید) کالا بهار سردار میمنه مخالف
 زخمی (و بفرار آرد - و هنوز جنگ بقول نرسیده که سنگ تفرقه در
 جمعیت غنیم افتاد - افغانان دل بای داده سراسیمه دشت هزیمه
 گشتند - و بسیاری بتعاقب بهادران علف تیغ بیدریغ شدند - دارد
 میخواست بطرف بدر زد - در خلاصه اسپش پای بلد شده دستگیر
 گردید - چون پیش خان جهان آردند از پرسید که پیمان بستن
 و سوگند خوردن با خانخانان چه شد - از به آزر می جواب داد - که
 آن پیونده بود زبانی - تا داستان دوستی سرانیده عهد تازه اساس
 یابد - خان جهان فرمود تا او را از گرانباری سرشوریده مغز سبکبار
 گردانند - و همان زمان سرش رسید عبدالله خان داده روانه حضور

ساخت - اردو پادشاه بر اسب بام نزد خانجهان فرستاده بود - که هم
 مؤلفه فتح راجه مانسنگه کهچهرامه (که با رانا نزد کوکفده نبرد آرا
 گشته لڑای چیره دستی افراشت) و هم نوید نهضت موکب پادشاهی
 وامرای دیار شرقی رساند - اتفاقاً وقت رخصت فرموده بودند
 چنانچه این مؤلفه میبیری ازان طرف نیز بشارت کهایش بفکاله
 خواهی آورد - سید عبد الله خان در یازده روز هنگامی (که پادشاه
 از فتح پور بعزمیت یورش آن مملکت برآمده بود) رسیده سر آن
 فتنه سگل را در جلو خانه انداخت - غریب از عالمیان برخاست
 و فتح نامه باطراف قلمی شد - خانجهان پس ازین فتح نمایان راجه
 تودمل را روانه حضور نموده خود بصوب ساتگانون (که زه و زاد
 دارد دوان حدود بود) لشکر کشید - جمشید خاصه خیل او بآریزش
 فرآمده سترگ هزیمت یافت - و مادر دارد با مقتسبان خود روی
 نیاز آورد - و آن ملک (که از قدیم آفر بلغاک خانه نامند - یعنی
 آشورش بدگوهراں آن سرزمین هیچ گاه خالی نباشد) با پیروی همت
 و مردانگی خانجهان از سرنو بحیطه ضبط درآمده مورد امن
 و عاقبت گردید - راجه مالکوسائین زمیندار ولایت کوچ نیز فرمان پذیر
 گشت - خانجهان پیشکش از نفائس آنجا با پنجاه و چهار فیل ناهور
 ارسال حضور داشت - چون بعضی افغانان بولایت بهائی شورش افزا
 بودند و عیسى زمیندار آنجا سرتاهی می درزید در سال بیست
 و سیوم روی بدان موب آورده لشکر پیش فرستاد - پس از آریزش

صحنه عيسى شمس خورده راه گریز سپرد . و افغانان زینهارى
گفتند . خان جهان مقضى المرام معاودت نموده بصحنه پر (که
در حوالى نانده شهره اساس نهاده بود) پیوسته علم عشرت
و کامراني بر افراشت . چون انجام هر نشاطی باندوهری سرشته اند
و آخر هر کمالی بزوالی پیوسته *

* نیکو نبود هیچ مرادى بکمال *

* چون مغكه تمام شد ورق برگردن *

خان جهان در کمتر زمان بر بستر رنجوري افتاده يك و نیم ماه
كشید . هندی پزشكان نافهمیده دواها بكار بردند . در همین سال
سنه (۹۸۶) نهند و هشتاد و شش رخت هستي بر بسمی . از
امرای پنجهزاری اکبری سمت - پسرش رضا قلي سال چهل و هفتم
اکبری بمنصب پانصدی سه صد سوار سرفراز گردید *

* خواجه شاه منصور شیرازی *

ابتدا در ملازمان اکبری اختصاص داشته بمشرفی خوشبوی خانه
مامور بود . مظفر خان دیوان در مقام بی التفاتی شده بمهمات او
پیچید . درزى با مظفر خان آویزش زبانی کرده بودن خود متعذر
دیده حرمان گرا شد . پس از ناکامی بچونپور رفته از رشادتیکه داشمی
دیوان خانزمان گردید . و بعد از بمنعم خان خانانان پیوست
و رتق و فتق مهمات او پیش گرفت . چون روزگار سپه سالار سپری شد
راجه تودرل بهمین محاسبات سرکار مقید و مسلسل ساخت

ازانجا (که در ایام دیوانی خانخانان بجهت مهم سازی از بدربار آمده
 از ادای سخن نویسندگی و سنجیدگی از با کار دانی و معامله فهمی
 معلوم عرش آشیانی شده بود) ^(۲) و سیله غیره در سال بیست و یکم
 سنه (۹۸۳) نهمصد و هشتاد و سه خواجه را مشمول عذایات ساخته
 بخدومت وزارت سر بلند فرمود - خواجه بفراسمت درسم و دانش
 رسا کارها را بهین رونق داده کهنه معاملات را منقح ساخت - و چون
 مابطله آن بود (که هر سال برخه کار داناان راستی مذش بآوردن تفصیل
 هر ناحیه و برگنه تعیین گشته سال بسال دستور العملی در ادای
 حقوق دیوانی از روی آن قرار گرفته) پس ازانکه ممالک مکرر سه
 و سمن پذیرفت بدین نمط کار بدشواری کشید - چه آن نگاشتها
 بتفاوت رسیده - و سپاه و رعیت گزند یافته خواهش بانی و فاضل
 شورش افزود - و هم نرخ واقعی گذارش نمی یافت - لهذا خواجه
 در سال بیست و چهارم حال ده ساله هر برگنه از مراتب کشم و کار
 و ارزش و نرخ شناخته دهم بخش را مال هرسال قرارداد گزین نسخه
 انتظام داد - و در همین سال باستصواب خواجه فسمت آباد
 هندوستان (که هنوز ارقیسه و کشمیر و تهمه و دکن مفتوح نگشته بود)
 بدوازه بخش شایسته قسمت پذیرفت - و هر بخش را صوبه
 نامیده سه سالار و دیوان و بخشی و میر عدل و صدر و کوتوال
 و میر بحر و واقعه نویس نامزد شدند *

(۲) نسخه [ج] هشتاد خواجه را *

و چون خواجه در وقت و جزوی و کفایت اندرزی و سخت گیری
 ید طولی داشت در سال بیست و پنجم در صد باز یافت مطالبهای
 (۲) پیشین شده - بنابر آنکه هوای ولایت بنگاله با سب ناساز بود
 سپاه آنجا را عافیه ده بیست و سپاه بهار را ده پانزده افزوده بودند
 خواجه با آنهمه سخن سانجی و دقیقه یابی از هنگام نشناسی
 و قباحات ناهمی وقت مدارا را از اذان گرفت و گیر فرق نکرد
 و ندانست که درین وقت (که سپاه در یساق در دست گرم
 جانفشانی ست) سزارار رعایت و افزونی ست - نه کاهش و کمی
 بنگاله را ده پانزده و بهار را ده دوازده قرار داده جهت باز خواست
 بمظفرخان احکام برنوشست - او (که از دیوانی بسپه سالاری رسیده بود)
 حساب را از سر سال برگرفته طلبکار فرادان زرشد - امرای بهار و بنگاله
 ازین کفایت بی محل و باز خواستهای بیجا یکدفعه راه بیوفائی
 گزیده سر بشورش برداشتند - چه فسادها که برنخواست - و چه خونها
 که ریخته شد - راجه تودرمل (که بعد از همچشمی و هم پیشگی
 منتظر قابو بود) درینوقت بعرض رسانید - که وزیر باید برآستی
 گرد آوری مال نموده در نگاهداشت ملازمان دیده در پی بکار برد
 و از بایست وقت درنگ داشته در داد و ستد در درشتی و نرمی
 میانه روی گزیند - نه که مستوفی بود - که بدقت مزاجی
 باقی کشیدن و مال افزودن کار نداشته باشد *

از طبقات ظاهر میگردد - که راجه تودرمل از ولایت شرقیه
عرضی نموده بود - که معصوم خان فرزند خودی را با انواع تدبیر و مدارا
همراه دارد - خواجه شاه منصور بوی خطوط در شمع نوشته - و زر
بعیار بر ذمه اش بر آورده - و همچنین بتدریس محمد خان که از امرای
کبار و سردارهای لشکر بنام او بود - درین وقت (که صد امیدداری
باید داد) تهدید چه لازم بود - لهذا پادشاه خواجه را عزل نموده
بشاه قلی خان محرم چند روز حواله کردند - اما چون خیرخواهی
و دماغ سوزی او ذهن نشین شده بود مجددا بعنایت خلعت وزارت
قامت قابلیت او را بر آراستند *

(۲)
اتفاقا در همین سال میرزا محمد حکیم بتغییب معصوم عامی
(که سر حلقه باغیان بهار و بنگاله بود) از کابل آمده در پنجاب
خلل انداز گردید - و عرش آشیانی ، از آن سمت شدند - اهل عناد
بروانچه چند بخط منشی میرزا بنام خواجه از نظر گذرانیده او را
باتفاق و جانب داری مخالف متهم کردند - قضا را ملک ثانی (که
از قدیمان میرزا و دیوان او بود - و خطاب وزیر خان داشت) درین وقت
جدائی گزیده در منزل مونسیت ملازمین دریافتم - و بنابر ربط سابق
بنزد خواجه فرود آمد - چون شهرت گرفته بود [که او بجاسوسی
آمده - چه درین وقت (که میرزا بر سر تسخیر هندوستان است) جدا
ساخته فرستادن او خالی از تدبیر نخواهد بود] اتهام سابق را

یاد از افتاد - و بعد استفسار بعضی سخنان خواجه نیز مقوی
ظن شد - درین اثنا خطوط جعلی خواجه را (که بمیرزا حکیم
نوشته بود) بذظر پادشاه در آوردند - و خط شرف بیگ عامل او نیز
رسید - چون او کردند مرقوم بود که فریدون خان خان میرزا را ملازمت
کردم - او مرا بخدمت میرزا برد - با آنکه بجمیع پرگنات اعمال تعیین
شده برگشته ما را معاف داشتند - گویند هنوز پادشاه در احوال او
متدردن بود امرا و اعیان سعیها بکار بردند - که حکم شد مقید نگاهدارند
قاضان بدهد - چون کسی بضامنی او جرأت نکرد نزدیک سرای
کوٹ که جوه بدرختی از حلق آویختند * * ثانی منصور حلاج *
تاریخ است - عالمی از ترک و تاجیک از سخت گیریهای حساسی او
رهائی یافته شادیها اندوخت - گویند پس از آوارگی میرزا محمد
حکیم چون دارالملک کابل مهبط الویة پادشاهی گردید هرچند از
کیفیت شاه منصور استفسارها رفت استشمام رائحه ازان نشد - گویند
کرم الله برادر شهبازخان کذبو باشاره بعضی امرا خصوص راجه تودر مل
خطوط ساخته بود - قرش آشیانی از خون ناحق و رفتن چنین کاردان
تأسف بسیار میکرد - و میفرمود که ازان روز (که خواجه درگذشت)
(۲)
حسابها فرومرد - و سررشته محاسبه از دست رفت - چنین اماره نویس
خرده گیر نکته سنج مشخص گو کمتر یافته میشود - بهزاری منصب
سیده بود - چهار سال از روی استقلال و استحقاق بمنصب وزارت

(۲) در [بعضی نسخه] فرو برد *

اشتغال داشت *

* انتباء *

دیرین رسمه سم - که هرگاه کارکیا بسیار مشغله بود تمیز و شناسائی کمتر فرادست دهد - ^(۲) قریب پرستاران هرچند نیکو بندگی کنند از خود غرضی و خویش کامی خالی نباشند - بها درست اخلاص راست منش را از حسد کالیوگی قعم دیگر را نموده بکمین جان گزائی برلشینند - شکفت تر آنکه آن راستی مغرور ازین و آن حساب بر نگرفته بشاد خوابی و بے پروائی زود - زود تر آن بیند که کس مبیناد - کارهای فراخدای دنیا بے مسامحه و مساهله تمشیت نپذیرد - بل بترک مدارا و مواسا بسیار بود که کارهای نبیله جلیله مختل شود *

* مصرع *

* سخت میگیرد جهان بر مردمان سخت کوش *

ازینجا گفته اند که دنیا بدو پای قائم است - حق و باطل - بیک پا نتواند ایستاد - و این در خرده گیریهای حسابی و دقتهای نفس الامری درد - و الا آن خود آرای فسون ساز [که بجای طلبی و ترفع جوئی در زی کفایت و دیانت در آمده بسخت پژوهی و تنگ گیری اصناف خلایق (که بدائع و دائع الهی اند) خشنودی یکتفه خداوند اندیشد] هر آئینه چیره داستان تقدیر در کمتر زمانه باد افراہ بد سگالی او آماده ساخته دست فرسود خشم و بی سپر غضب همان بزرگ گردانند *

* قطعه *

* نباشي بكار جهان سخت گیر *

(۲)
* که هر سخت گیر بود سخت میر *

* غم زیر دستان بخور زینهار *

* بتدرس از زبردستی روزگار *

* خداوند خان دکنی *

از امرای نظام شاهیه احمد نگر اسمت - پدرش مشهیدی - و مادرش حبشیه بود - جوانی قوی هیکل با ملابت - پیر زری و مردانگی اشتهار داشت - چون خواجه میرک افغانی مخاطب بچنگیز خان بمنصب وکالت و پیشوائی مرتضی نظام شاه اختصاص گرفت در صدد تربیت او شده بمرتبه امارت و قبولداری محالات جیده از ولایت برار فایز گردانید - او در کمتر زمان دولت و مکنیت عظیم بهم رسانیده صاحب جمعیت و دستگاه گردید - مسجد ^(۳) قصبه روهنکیره (که بمرد دره شور شکست و ریخت بدان راه ندارد) بنا نهاد دست همت اوست - در سنه (۹۹۳) نهصد و نود و سه همراه میر مرتضی سبزواری (که سر لشکر برار بود - و از استیلای ملابت خان چرخس تاب توقف دکن نیارد) در فتح پور بملازمت عرش آشیانی رسید - خان مزبور بمنصب هزاری امتیاز یافته در بارگاه اکبری خیل ترقی نمود - اما سال سی و دوم سنه (۹۹۵) نهصد و نود و پنج در مجلس پادشاهی در حرف و حکایات راه و رسم (که

(۲) در [اکثر نسخه] سخت گیر (۳) نسخه [ج] روهنکیره *

از روی ناقدردانی و مرتبه نشناسی میان او و نوکرانش واقع شد (از آن
فی الجملة در نظرها سبک گردید - چون پتن گجرات در تیلوش مقرر
شده بود بضبط و (بط آن رخصت گرفته سال سی و چهارم سنه ۹۹۷)

نهند و نود و هفت در تصبه مذکور رخت هستی بر بست *

گویند در ز شیخ ابو الفضل او را بضیافت طلبید - اکثر امرا
حاضر بودند - چون وفور طعام و تکلف و تنوع در آن شیمه کزیده
شیخ بود پیش هر نوکر او نه قاب طعام و یک لنگری گوسپند بریان
و صد تا نان نگاهداشتند - و پیش خداوند خان (کابیهای بسیار
از مرغ و دراج و اقسام ساگ و سالن چیدند - ناخوش شده برخاست
که پیش ما که کباب مرغ آوردند از روی استهزا و سخریت بوده
چون بعرض عرش آشپانی این حرف رسید بخداوند خان فرمود - که
این چیزها از تکلفات معموله هندوستان است - و الا اگر مقصود طعام
باشد پیش هر نوکر شما نه لنگری گذاشته بودند - مع هذا خداوند
خان از شیخ صاف نشده باز بخانه اش نرفت - ازین است که در
هندوستان اهل دکن بحماقت و سخاقت عقل شهرت دارند *

• خواجه نظام الدین احمد •

پسر خواجه مقیم هروی است - که در زمره ملازمان فردوس مکانی
انتظام داشته در آخر عهد آن پادشاه بخدمت دیوانی بیوتات
اختصاص یافت - پس از ارتحال فردوس مکانی بمیرزا عسکری
پیوسته هنگام (که جنت آشپانی فتح گجرات نموده احمد آباد بمیرزا

(۲)
 ارزانی داشت) خواجه وزیر میرزا بود - در هنگامه چوسا (که شیر
 خان سور غالب آمد - و جنت آشیانی با چند سوار با گره ایلغار
 فرمود) خواجه یک ازان سواران بود - پس ازان در عهد عرش آشیانی
 بخدمات پادشاهی مفتخر و مبدی بود - خواجه نظام الدین احمد
 در راستی و درستی یگانه وقت و در کار دانی و معامله فهمی سرآمد
 اقران بوده - آنچه در ذخیره الخوانین نوشته (که خواجه نظام الدین
 در بدایت حال دیوان حضور عرش آشیانی بود) جای دیگر
 بنظر نیامده - اما در سال بیست و نهم (که ایالت گجرات با اعتماد
 خان گجراتی ناهزد گردید) خواجه بخدمت بخشی گوی آن صوبه
 تعیین گشت - در شورش سلطان مظفر گجراتی اعتماد خان پسرش را
 به همراهی پسر خود بمحافظت شهر گذاشته خود باتفاق خواجه
 بآوردن شهاب الدین احمد خان بقصبه گدھی (که بیست کردهی
 احمد آباد است) شتافت - دران غیبت (که شهر بتصرف آشوب طلبان
 فتنه گرا در آمد) خانه خواجه نیز بتاراج رفت - پس ازان برفاقت
 شهاب الدین احمد خان و اعتماد خان در جنگ (که با آن فیه فتنه پزده
 واقع شد) خواجه با مردم قلیل هر چند دست و پای زن بجای نرسید
 ناچار همراهی رفقا از دست نداده باتفاق بهمن در آمد - چون
 خانخانان باستیصال سلطان مظفر گجراتی از حضور تعیین شده
 در سرکیم سه کردهی احمد آباد با مخالف عرصه نبرد آراست

خواجه را با جمعی از اموال تعیین کرد - که از عقب غنیم درآمده
بعزیمت جان فشانی همت بجان ستانی بزد - دران روز مصدر
تردد گردیده در تعاقب مظفر از قطره و پویه خود را معاف نداشت
و مکرر دستبردها نمود - و مدتی ببخشگیری آنصوبه می پرداخت *

چون در سنه (۹۹۸) نهصد و نود و هشت سال سی و چهارم
حکومت گجرات بخان اعظم (که صوبه دار مالوه بود) قرار یافت
و خانخانان را عوض جاگیر گجرات جوناپور مرحمت شد نظام الدین
احمد نیز طلب حضور گردید - او با جمعی شترسوار ششصد کوه راه
بطریق ایلغار در درازده روز نورزیده در لاهور مبادی جشن سال
سی و پنجم دولت آستان بوس ادراک نمود - چون تماشای غریب
داشت حکم شد که همه جمازه سوار (روبرو بیایند - و بعد ازان خواجه
بمواطف بیکران پادشاهی اختصاص گرفته در منزلت و اعتبار
افزایش یافت - و در سال سی و هفتم (که آصف خان میرزا جعفر
بخشی بیگی بجهت استیصال جلاله (رشانی تعیین گشت) خواجه
بتقرر خدمت والای بخشی گری کله گوشه افتخار بر اوچ اعزاز رسانید
و در سال سی و نهم مبادی سنه (۱۰۰۳) هزار و سه (که عرش آشیانی
بآهنگ شکار برآمد) نزدیک شاهم علی خواجه را از تب افزونی
حال دگرگون گشت - پسرانش دستوری گرفته بلاهور بردند - بر
ساحل دریای راوی رسیده بود که نهنگ اجل ببهر فنا فرو کشید
طبقات اکبری تالیف اوست - تا آخر سال سی و هشتم اکبری مطابق

سنه (۱۰۰۲) هزار و دو هجری و تائع و احوال هندوستان را
بتحریر آورده - و گفته که اگر عمر مساعدت نماید (رداد استقبالی
نیز ترتیب نموده ضمیمه کتاب خواهم ساخت - و الا هر که توفیق
یابد بتسوید آن پردازد - و چون جز (سی و دقت در تفقیح اخبار
و سعی تمام بفراهم آوردن مواد بکار برده و مثل میر معصوم بهکری
و غیره اهل کمال و مساز تالیف آن بوده اند اعتبار تمام دارد
و آن اول تاریخ است - که احوال جمیع سلاطین اسلام سواد اعظم
هندوستان را (که مساحان بسیط غیرا چار دانگ روی زمین گفته اند)
جامع است - و ماخذ صاحب تاریخ فرشته و متتبعان او (که مع شی زائد
نگاشته اند) همین نسخه مرغوبه است - اما آنچه بر مسود ابن سطور
ظاهر شد در جاها مخالف است با تحقیق علامی فهمی - و رتبه
هر کدام بر ادیب واقف اخبار ظاهر و باهر است - فددبر *

از پسرانش میرزا عابد خان است - که در عهد جنیت مکانی
بنوازش خسروانه امتیاز یافته بخدمات پادشاهی مامور میشد
در بخشی گری صوبه گجرات (که از روی ارث و استحقاق یافته بود)
بعبدالله خان فیروز جنگ ناظم آنجا برهم زد - خان مذکور (که مرد
بے محابا و ذخیره بود) در اخفاف و اهانمت او کوشیده بے عزت ساخت
او ترک دروگار گفته با جمعی از مغلها طانیه و کفنی پوشیده بدرگاه
جهانگیری حاضر شد - و این انداز موجب عفو نقصیرش گردید
اما بعد ازین بشاهزاده ولیعهد شاهجهان توسل جهسته ملتزم رکاب

(باب الخاء) [۹۹۴] (مآثر الامرا)

شاهی گشت - و پس ازان بدیوانی شاهزاده اختصاص یافته
در اکبرنگر بنگاله روزه (که شاهزاده بر مقبره پسر ابراهیم خان
فتح جنگ یورش فرمود) عابد خان دیوان و شریف خان بخشی
با چند دیگر جان نثار گشته حیات جاوید یافتند - عابد خان پسر
نداشت - دامادش محمد شریف چندگاه در عهد اعلیٰ حضرت
قلعه دار انکی تنکی دکن بود - پس ازان حاجب حیدرآباد شده
باجل طبعی در گشت *

(۲)
• خواجه شمس الدین خوافی •

پدرش خواجه علاءالدین از اعیان و اکابر آندیار بود - در خدمت
عرش آشپانی بحسن دیانت و کاردانی فرادان قرب و منزلت بهم
رسانیده - سخنش اعتبار تمام داشت - با عنوان متصدی گری
از کارنامه های شجاعت و جلالت خواجه بهمرای مظفر خان در صوبه
بهار و بنگاله تاریخ اکبری شیوا زبانی میکند - علامی شیخ ابو الفضل
در احوال خواجه نوشته - که در کارهای معب (که ترکان را مذبذب
می یافت - و سر کرده را سراسیمه میدید) از روی پردلی و شکفتگی
انجام آن کار بر ذمه خود میگرفت - و بآئین شگرف پایان
میرسانید - چون امرای شورش گز بهار با فتنه انگیزان بنگاله پیوستند
مظفر خان را دل از جای رفت - هر چند ترغیب مبارزت می نمودند
مودمند نمی افتاد - بهزار گفتگو برخه سپاه بسرداری خواجه

(۲) نسخه [ج] خافی (۳) در [بعضی نسخه] سرگروه را *

شمس الدین کسبیل نمود - هرگاه کار فرما را دل از جای (رد)
فرمان پذیران را چه حال - خواجه قدری راه طی کرده بود - که
گروهها گروه مردم بغنیم پیوستند - خواجه (و) بکارزار آورده دستگیر
گردید - چون مظفر خان صاحب صوبه بنگاله را در هنگامه ناسپاسان
آن دیار پیمانۀ زندگی پر شد خواجه را معصوم خان کبلی بگمان
زرداری بهمایک خود گرفت - و چون بملاءمک کار ساخت
بدرشتی پیش آمد - نزدیک بود که در شکنجه قالب تہی نماید
عرب بہادر پیداش پیشین دوستی و آنکہ شاید بنصیحت اندوختہ
اورا فرا گیرد پیش خود آورد - و بند از پا برگرفت - خواجه روزی
قابو دیده با چندی کنارہ گرفت - و در قصبہ کھرک دور براجہ
سنکرام پیوست - از راه بستگی نتوانست بفروری سپاہ رسید - جمعہ را
با خود ہمدستان ساختہ اطراف لشکر مخالف را می تاخم
و مواشی آن گروہ را (کہ بچرا برآمد) دستبرد می نمود - پس
ازان (کہ در جمعیت مخالفان تفرقہ افتاد) خواجه عازم حضور گشتہ
بنوازش پادشاهی پایہ اعتبار برتر افراخت - در همان ایام مطابق
سال بیست و ششم الہی بتادیب میرزا محمد حکیم حوالی دریای
سندھ مضرب خیام سلطانی بود - اساس قلعہ در ساحل آن از ناگزیر
مصالح مامی افتاد - باہتمام خواجه در اندک فرمتی بانجام رسید
چون در اقصای ممالک شرقی قلعہ کڈک بنارس بود بانک بنارس
موسوم گشم - و گویا درین تسمیہ اشعارے ست بدانکہ بمنہیب

هنود گذشتن ازین جایز نیست - چه بسا قواعد و رسوم دینی آنها
مختل میگردد *

بالجملة خواجه چنده بدیوانی کابل نامزد شده در سال سی
و نهم چون قلیچ خان از انتقال قلم خان بنظم صوبه کابل تعیین گردید
خواجه بجای او دیوان کل گشت - و در سال چهارم سنه (۱۰۰۳) هزار
و سیوم هجری درازده دیوان قرار یافت - برای هر صوبه دیوانی - که
هریک کار خود را بصوابدید خواجه (که وزیر کل بود) بعرض رسانند
چون در سال چهل و سیوم التوبه پادشاهی بعد اقامت چهارده سال
در پنجاب بعزیمت یورش دکن سمت آگره باهدزاز آمد بیکمات را
با سلطان خرم در لاهور گذاشتند - هراست و حفاظت آنها و سرانجام
خالصه آنصوبه و حکومت و سربراهی آن دیار بخواجه مفوض گردید
چون سال چهل و چهارم مریم مکانی با مردم محل با آگره طلب شدند
امور جزوی و کلی پنجاب برای (زین) از اختصاص گرفت - و سال
چهل و پنجم سنه (۱۰۰۸) یکهزار و هشت هجری در بلده لاهور
دورگارش بسر آمد *

خواجه در راست کاری و راه رسیدگی و مردانگی یگانه دورگار بود
کارشناسی او فروغ کردار داشت - ناملایم ادرا بر نشوراندی - دلیرانه
بکارها همت بست - و در نویسندگی یکتائی داشت - و دیانت را
هیچ گاه از دست نمی داد - غریب تر آنکه با وصف دیانت مفرط
املا نه پیچیده - و دقت نغموده - بسیار سلیم النفس بود - لهذا

از ابتدا تا انجام باعزاز و احترام گذرانید - پس از فوت او سرانجام خلاصه پنجاه بکمین برادرش خواجه مومن (که بشایستگیها و شناس بود) باز گردید - اگرچه خویش و اقارب بسیار داشت لیکن لارید بود برادر زاده اش خواجه عبدالخالق در عهد جنت سگانی با آصفجاهی مصاحبیت و خصوصیت تمام داشت - روزی (که مهابت خان آصف خان را از قلعه انک برآورده مقید ساخت) بهمان نسبت آن بیچاره را به تیغ بجاکی روانه صحرای عدم نمود - خواری پوره لاهور آباد کرد خواجه است - همانجا مدفون است - بوسیله کاردانی و دیانت و نیک نامی او اهل خوف را درون دودمان قیمریه رشد و اعتبار بهم رسید - و الحق بیشتر این قوم در اصل سرشت بواستی و درستی مفلور اند - و دیانت و حق شناسی درینها و دیعت نهاد دست قدرت است - در عهد عالم گیری (که زمان قدردانی و دوز بازار دیانت بود) بسیاری ازین فرقه بقرب و اعتبار و امارت و اعتماد امتیاز یافته اند *

الکای خوف از توابع خراسان است - امین رازی در هفت اقلیم گفته - خوف همیشه منشای سلاطین داد و دین و فحول مشائخ و علما و وزرای کفایت آئین بوده - ساکنان آن زمین در هر جا که رفته اند بعلو همت و سمو مرتبت بفقان امر و ارتقای قدر ممتاز بوده اند - از انجمله سلاطین آل مظفر - که هفت تن از ان طبقه

پنججاه و نه سال در فارس و شیراز فرمانروایی نموده اند - و از مشائخ
 شاه سبکان ست - که از خواجه مودرد چشتی تربیت یافته - اشعارش
 در نسخ تصوف مذکور است - و دیگر شیخ زین الملة والدین خوافی
 مشهور - که نبیره او شیخ زین صدر است - که از افغانل گرامی قدر
 زمان خود بود - و بدوام محبت فردوس مکانی امتیاز داشت - و در
 عهد جنیت آشیانی بپایه امارت برآمده - و از درزا خواجه غیاث الدین
 که چهل سال وزارت با استقلال شاه رخ میرزا داشت - و پسرش خواجه
 محمدالدین در عهد سلطان حسین میرزا بوزارت رسیده رتبه اش بجائ
 رسید که پیش تخت نشسته بکارها می پرداخت * بیت *

* از ره و رسمش یکی این بود کاند در پیش شاه *

* هر کس بر پای می استان و از بنشسته بود *

و مردم خوف همواره بکیاست و فراست شهرت تمام دارند - در^(۲)
 تاریخ هرات آورده - که چون حسن مبالغ بحوالی خوف رسید^(۳)
 در موضعی درختها کم دیده از کنیزک بر سبیل امتحان پرسید - که
 این زمین اشجار کم دارد - او در جواب گفت - رجالنا اشجارنا
 در ذخیره الخوانین نوشته - که مردم خوف سابق در مذهب سنت
 و جماعت شدید التعصب بوده اند - گویند چون شاه عباس صفوی
 در آغاز جلوس بخواف آمد بمردم آنجا تکلیف سبب محابه نمود
 آنها ابا کردند - هفتاد کس را از اشراف و اعیان از بالای مسجد

(۲) در [بعضی نسخه] خوافی (۳) در [بعضی نسخه] مباح - یا صالح باشد

بزمین انداخت - که گردن هر یک خورد شکست - هیچ کس
عبرت نگرفته اقدام ننمود - و اکنون همانقدر در مذهب تشیع
غلو دارند *

• خواجه‌گی فتح الله •

پسر حاجی حبیب الله کاشی ست - که نظر بر کار شناسی و فهم
درست سال بیستم جلوس اکبر پادشاه او را بکوه بندر جهت آوردن
(۲) تحائف آنجا روانه ساخته - و سال بیست و دوم با نوادر آنجا
ببارگاه سلطنت رسیده دولت ملازمت اندوخت - شیخ ابو الفضل
در اکبرنامه می نویسد که از جمله سازهای آن ملک ارغنون بود (که
بدان بمحفل سلطانی افسون آگهی میدادند - حاجی مذکور سال
سی و نهم بدیار خاموشان شتافت - نام برده از پرستاران حضور
عرش آشیانی بود - و رتبه تقرب داشت - در سال (که پادشاه ایامار
فرموده بزیارت اجمیر توجه نمود) او را جهت آوردن قطب الدین
خان اتکه دستوری داد - و حکم شد که از راه مالوه آورد - تا گردانان
فرستاده موزبان خاندیس را در باب فرستادن مظفر حسین میرزا
مقدمات امید و بیم برخواند - او در آنجا رسیده موافق فرموده
کار بند شده بدستان سرانی خود هم همراه فرستاده‌ها به برهانپور
رفت - و پس ازان بے حکم پادشاه روانه حجاز گردید - پسترا از
حرکت پشیمان شده همراه بیگمات (که بحج رفته معارفت نمودند)

(باب الحاء) [۶۷۰] (مائث الامور)

آمده سال بیست و هفتم ^(۲) سفارش آنها بخشایش یافته شرف
ملازمت اندوخت - و سال بیست و نهم بمحصلی ^(۳) بر امرای بنگاله
(که بنابر ناسازگاری محبت در کارهای پادشاهی تغافل می ورزیدند)
تعیین گشته سال سیم (که خان اعظم کوکه بمهم جنوبی دیار مقرر گردید)
بخشگیری فوج همراهی او بذاته برده تفویض یافت - سال سی و هفتم
بهمراهی شیخ فرید بخشی بدفع یادگار عمزاده میرزا یوسف خان
(ضوی) که در کشمیر ساز فتنه را کوک کرده بود) دستوری پذیرفت
سال چهل و پنجم در ایامی (که رایات پادشاهی ببهرائپور رونق افزا
بود) او را بهمراهی مظفر حسین میرزا بتسخیر قلعه للنگ فرستادند
چون میرزای مذکور بنابر سودا مزاجی قسمی (که در احوال او
نگاشته شد) طریق فرار پیمود مشارالیه با فوج همراهی بقلعه مذکور
رسید - دژ نشینان بنابر کمی آذوق کلید قلعه سپردند - او برخه سپاه
خاندیس را (که جویای دست آریز فرمان پذیری بودند) پیمان
داده همراه ببارگاه خلافت آورد - و آخر همین سال بجانب ناسک
رخصت یافت - چون بقلعه کالنه نزدیک شد سعادت خان تعلقه دار
آنجا (که از مدتی تمنای بزدگی در سرداشت) آمده او را دید
و قلعه بسپرد - سال چهل و هشتم حسب درخواست شاهزاده سلطان
سلیم (که در آبدان رونق افزا بود) او را بمنصب هزاری برنواخته

(۲) نسخه [ب] بمحصلی امرای بنگاله (۳) در [اکثر نسخه] بنابر
ناسازگاری محبت .

تعینات شاهزاده کردند . پس از جاوس جهانگیری خدمت بخشگیری بار مسلم ماند *

* خواجگی محمد حمین *

نهمین برادر قاسم خان میر بحر اسم . که احوالش سمت ارتسام پذیرفته . سال پنجم جاوس عرش آشیانی همراه منعم بیگ خانخانان از کابل آمده شرف ملازمت دریافت . و بعواطف خسروانی سر عزت بفلک سود . چون میان غنی خان پسر خانخانان و حیدر محمد خان آخته بیگی (که خانخانان هر دو را بکابل گذاشته بود) ناسازگاری بهم (سید پادشاه فرمان طلب بحیدر محمد خان آخته بیگی فرستاده ابو الفتح برادر زاده خانخانان را بکابل برای کمک غنی خان روانه فرمود . نام برده باتفاق مومی الیه تعیین کابل گشت . و چندی درانجا گذرانیده باز بحضور رسید . و در سفر کشمیر در رکاب پادشاهی بود . چون در راستی و درستی کم همتا بود ساز موافقت او با مزاج عرش آشیانی کوک شد . آخرها بخدومت بکول بیگی سرافراز و بمنصب هزاری ممتاز گردید . سال پنجم جهانگیری چون حکومت موهه کشمیر بهاشم خان برادر زاده او (که مرزبان اودیسه داشت) مقرر شد پادشاه او را تا رسیدن هاشم خان به بندر بست موهه مزبور روانه فرمود . سال ششم بحضر رسیده دولت پابوس یافت . و اواخر همین سال مطابق سنه (۱۰۲۰) هزار و بیستم هجری رخت زندگانی بر بست . فرزندی ازو

نماند - پادشاه در جهانگیرنامه می نویسد که کوسه بود - و در مکه امن
و برکت املا مو نداشت - وقت حرف زدن آواز او چون خواجه سرایان
بگوش می رسید *

* خواجه جهان کابلی *

خواجه دوست محمد نام - از توطن گزینان کابل بوده - در ایام
شاه زادگی جذت مکانی بدیوانی سرکار ایشان سرفرازی داشت
چون منبیه او بشرف ازدواج شاهی در آمد در اقران و امثال سرعزت
برافراشته گلگون افتخار بر چهره روزگار خود کشید - و پس از جلوس
بمنصب عمده و خطاب خواجه جهان پایه اعتبار برتر افراخت
و در سال سیوم جهانگیری ببخشیدگری کل امتیاز گرفت - و آن
خدمت عمده را از روی دیانت و دیده وزی نوعی حسن سرانجام
بخشید که مورد تفضلات پادشاهی گردید - و نیکو کارهای او در
پیشگاه خلافت لوامع ظهور داد - هرگاه جذت مکانی بشکار اطراف
و حوالی آگره نهضت می نمود خواجه بحراست قلعه و حکومت شهر
مامور میشد - گویند بعد نماز صبح مثنوی معنوی مولانای (رم تا چهار
گهزی در مجلس او میخواندند - پس ازان بکارها می پرداخت
و بفراست و کار آگهی فصل قضایا و قطع خصومات می نمود - لخت
ازان شگفتی دارد - گویند شخصی دعوی کرد که زن برادر (م) که
عزیز بود (طفلی را صلبی او قرار داده مالش متصرف شده - چون

ازان استفسار رفت گفت واقعی ست - که او مسلوب الباه بود - اما من
 بگفته حکیم چهل روز سر ماهی رهو بخوردش دادم - رجولیت
 پیدا کرد - خواجه گفت آن طفل را در جلودار با خود بدوانند
 و عرفی (که بر رو و بدنش آید) بروپاک بگیرند - پس از آنکه روپاک
 تر شد گرفته بو کرد - فی الواقع بوی ماهی بود - حضار همه استشمام
 کرده تصدیق نمودند - دیگر گویند شخصه همیان از راه برداشته
 بے تصرف بمالک سپرد - آن خام طمع آزمند بمنازعت برخاست
 که نصف زر من گرفته است - چون این مرافعه بخواجه بردند خواجه
 همیان بیابنده حواله نمود - که فتوح غیبی ست ببر - و بمالک
 گفت از تو دیگر خواهد بود - فوراً او بعجز گراییده اقرار کرد که
 زر من اینقدر است - چون شمردند درست برآمد - خواجه باجلی
 طبعی در گذشت - در آگوه عمارت رفیع الشان طرح افداخته - از
 پسرانش جلال الدین محمود تا آخر عهد اعلیٰ حضرت منصب
 و جاگیر^(۲) داشت - رشده نکرد - و میرزا عارف خوشنود و خوش وضع
 بود - و در چوگان بازی نظیر نداشت - در خدمت جنت مکانی قرب
 و منزلت^(۳) بهم رسانیده - در بهار جوانی گل هیاتش پژمرد *

* خسرو بی *

اوزبک قرقچی - نیکانیش در توران دیار ابا عن جد صاحب
 ثروت و دولت بودند - و همه بامارت و حشمت سر می افراشتند

(۲) نسخه [ب] جاگیر نداشت (۳) نسخه [ب] منزلت *

نام به شجاعت و مردانگی داشتند . مشارالیه نیز باین صفات
متصف بود - چون وارد هند گردید جنت مکانی بتعلق اکرام معزز
گردانیده بمنصب عالی برنواخت - و چون آثار شادت و کاردانی
از وجنات احوالش ظاهر و لایح بود از پیشگاه خلافت و جهانبانی
بتفویض فوجداری نواحی دهلی و نازبول (که دیولاخه فتنه را
و مسکن و ماری فساد پیشگان تبه‌رای اسم) دستوری یافت - گویند
مشارالیه چهارصد سوار اوزبک قرقه دار ترکی سوار نوکر داشت
و همه مردانه و با تردد - درین فوجداری در قلع و قمع آن گروه
لازم الاستیصال دقیقه نامرعی نگذاشت - و آن سرزمین را از خار
و خس وجود مفسدان پیرایش داد - و در بارگاه خلافت مورد
تحسین و آفرین گشت - چون سال هشتم جهانگیری بلاد اجمیر
معسکر پادشاهی گردید شاهزاده ولیعهد (که با لشکر آراسته بر سر
رانا نعین گشت) خسرو بی نیز در کمکیان انتظام داشت - مشارالیه
دران مهم کارهای دست بسته و تلاشهای بجای نمود - شاهزاده بذل
النفقات بحال او فرموده بر منصب و اعتبارش افزود - و سفارش او
پدرگاه والا برنوشت - و چون به نیروی اقبال شاهی در کوهستان
رانا تھانه بزدی پادشاهی قرار یافت او هم بتھانه داری مکانی مامور
گشت - و درانجا باجل طبیعی در گذشت - همت عالی داشت
هر روز طعام بسپاه میخورانید - و هر کس که بر سفره حاضر نمیشد
غیر حاضری او وضع میکرد - در بخشش و انعام افراط میکرد - اسب

پیش او حکم بر داشت - راه و دشت را (که در توران داشته) اصلا
تبدیل ننمود *

* خان اعظم میرزا عزیز کوکه *

پسر خرد شمس الدین محمد خان آنکه است - با عرش آشیانی
هم سن و همبازی بود - و همواره بقرب و منزاکت و فرط مرام و اشفاق
اختصاص داشت - مادرش جیجی آنکه نیز نسبت قوی پادشاه
داشت - مراعات خاطر او از والدۀ حقیقی بیشتر میفرمود - ازین
جهتها بود که پیوسته پادشاه گستاخیهای خان اعظم را در میگذرانید
و میگفت که میان من و عزیز جوی شیر واسطه است - ازان نمی توان
گذشت - و چون پنجاب از آنکه خیل بخابر آنکه از مدتها تمکن
گرفته بودند تغیر شد دیپالپور و غیره محال تیول میرزا (که بدوام
حضور تحصیل سعادت می نمود) بحال داشتند - چون در سال شانزدهم
آخر سنه (۹۷۸) نهصد و هفتاد و هشت پس از زیارت مزار شیخ
قرید شکر گنج قدس الله سره ^(۲) (که در پتن پنجاب مشهور با جودهن
آسوده اند) قصۀ دیپالپور معسکر والا گردید عرش آشیانی بالتماس
میرزا کوکه منزل او را بقدم زینت افزود - میرزا جشنی بزرگ ترتیب
داده پیشکش فراوان از اسباب عربی و عراقی با زینهای طلا و نقره
و فیلان تنومند با ساز و زنجیر و دیگر طلا آلات ازادانی و ظروف
و تخت و کرسی و جواهر ثمینه و اقمشۀ نفیسه هر دیار از نظر

(باب الخاء) [۶۷۶] (مأمرا لامرا)

گذرانیده مورد الطاف بی پایان گشت - و بشاهزاده‌ها و مخدرات تنق
عممت تحفه‌های گرانمایه تکلیف نمود - و سایر ارکان دولت و اعیان
سلطنت را از ادب و مناصب و اهل فضل و کمال بلکه مجموع عساکر
منصوره را از مایده مروت و انسانیت خود بهره‌ور گردانید - شیخ

محمد غزنوی تاریخ این بزم یافته *

۹۷۸

* میهمانان عزیزند شه و شهزاده *

صاحب طبقات گفته چنین ضیافتی بتکلف کمتر شده باشد - در
سال هفدهم چون احمدآباد گجرات بحوزه تصرف اکبری درآمد
ایالت آن ولایت تا گذار مهندوی بمیرزا حکومت فرموده خود
بتسخیر قلعه سورت متوجه شد - فیه باغیه یعنی محمد حسین میرزا
و شاه میرزا باتفاق شیر خان فولادی میدان خالی یافته پتن را
گردد گرفتند - میرزا کوکه با قطب الدین خان و غیره امرا (که بتازگی
از مالوه رسیده بودند) بدان سمت شتافته عرصه نبرد آراست
اگرچه اول صورت شکست نمودار گشت اما آخر نسیم فتح از مهب
ایزدی عنایت وزید - گویند چون فوج برانغار و هراول و التمش
تاب نیارده بی همتی نمودند میرزا با فوج قول رسیده خواست
خود حمله نماید - برخه کهفه عملة سپاهگری افغان گیر شده
نگاهداشتند - که حمله بردن سردار باعث تفرقه فوج است - خصوص
در چنین هنگام - میرزا ثبات ورزید - تا سلک جمعیت اعادی (که
اکثر بتعاقب و تاراج گریخته‌ها پراکنده شده بودند) از هم گسیخت

(مآثر الامراء) [۹۷۷] (باب الخاء)

و میرزا بقیروزمندی باحمد آباد مراجعت نمود *

و چون پادشاه از یورش گجرات معادرت نموده دوم هفتر سده
(۹۸۱) نهصد و هشتاد و یک داخل فتح پور شد اختیار المالك (كه
پناه باید برده بود) بفواج احمد آباد آمده شورش افزود - و محمد
حسین میرزا از دکن برگشته بطرف کهنابیت گرد غارت و تالان
برانگیخت - و پس ازان باهم اتفاق کرده خواستند بلده احمد آباد را
متصرف شوند - خان اعظم اگرچه مردم بکیمیت بیشتر داشت اما
کیفیت اخلاص و یکرؤئی درانها نمیدید - مبادرت بمبارزت نکرده
شبگیر بشهر نمود - و باستحکام مروج و باره پرداخت - مخالفان
بهیئت محموعی آمده گرد گرفتند - و جنگ مورچال آغاز کردند
میرزا کوکه بتواتر و توالی پادشاه نوشت *

* ع *

* سر فتنه دارد دگر روزگار *

و التماس قدم گرامی نمود *

* بیت *

* بجز مصرر باد پایان شاه *

* کس این گرد را بر ندارد ز راه *

عموش آشیانی بعضی امرا را پیش روانه کرده خود چهارم ربیع الاول

سده مذکور با برخی از ملتزمان قرب خاص جمازه سوار برسم یلغار

* نیمه *

دلی شد *

* یلان بر شتر ترکش اندر کمر *

* شتر چون شتر مرغ در زیر پر *

(بابہ الخاء) [۶۷۸] (مآثر الامراء)

در جالور امرای پیش و در قصبة بالسانه پنجم گروهی پتن میر محمد
 خان با لشکر آنجا ملحق گردید - عرش آشیانی تقسیم فوج (که
 همگی سه هزار سوار بود) نموده خود با صد سوار در کمین گاه
 قرار یافت - و بے تحاشا بتعجیل رانده بسه گروهی احمد آباد رسیده
 نقاره و کرنا بنوازش در آورد - محمد حسین میرزا بتحقیق خبر
 خود بکنار آب آمده بسبحان قلی ترک (که پیش آهنگ بود) رسید
 که چه لشکر است - گفت کوبک دولت پادشاهی ست - میرزا گفت
 امروز چه کرده روز است - که جاسوسان معتمد در دارالخلافت گذاشته اند
 و اگر خود می بودند فیلان جنگی کو - سبحان قلی گفت آنها راست
 گفته اند - نهم روز است که پادشاه برآمده - پیدا ست که فیلان
 باین سرعت کی توانند رسید *

محمد حسین میرزا اندیشناک گشته اختیار الملک را با پنج هزار
 سوار بحفاظت دروازه گذاشت - که تا مانع خروج محصوران باشد
 و خود با پانزده هزار سوار بتسویه صغوف پرداخت - درین اثنا
 فوج پادشاهی از دریا گذشته باهم درآویختند - نزدیک بود که بنابر
 کثرت غنیم چشم زخم بهرادرل پادشاهی رسد که خود عرش آشیانی
 با صد سوار حمله آور گشته شکست بر مخالفان افتاد - محمد
 حسین میرزا و پس از اختیار الملک علف تیغ گشتند - چنانچه
 در احوال میرزایان بقلم آمده *

از سلاطین سابق هم مثل این ایامها در کتب نوشته اند
 چنانچه ایلمار سلطان جلال الدین منگیزی^(۲) از هندوستان بکرمان
 و از آنجا بگرهستان - و فتح قرشی امیر تیمور کورگان - و تسخیر هرات^(۳)
 سلطان حسین میرزا - و کشایش سمرقند بابر پادشاه - لیکن بر اهل
 تتبع مخفی نیست - که مجموع از روی اضطرار بوده - و غفلت
 یا کمی مخالف دیده تاخته اند - نه اینکه پادشاهی (که بر جمع
 دولک سوار قادر باشد) از روی اختیار با وصف عام کثرت دشمن
 و سرداری شجاع بهادر مثل محمد حسین میرزا (که بیشتر در
 معارک بر امور خراج از قدرت ابتدای زمان اقدام می نمود) و بعد
 مسافت از آگره تا گجرات (که زیاده بر چهار صد کره سمس)
 از ابتدای آفرینش مروری نگشته *

بالجماع پس ازین فتح میرزا جان تازه یافته از شهر برآمد - و گرد
 موکب پادشاهی را در دیدار انتظار دیده بجای سر مه کشید
 و سال دیگر (که نهضت پادشاهی باجمیر واقع شد) میرزا بقاید
 شوق ملازمت بحضور (سید - عرش آشیانی قدم چزد استقبال کرده
 در بغل گرفتند - و چون پسران اختیار الماک گجراتی سر بهشورش
 برداشته بودند از آگره دستوری یافت - سال بیستم (که رواج داغ
 اسپ سپاه تصمیم خاطر پادشاهی شد) اکثر امرا ابا نمودند - برزا

(۲) در [بعضی نسخه] منگیزی - یا منگیزی باشد (۳) نسخه [چ] قراشی

حضور طلب گشت - تا رونق افزای معامله داغ گردن - او زیاده بر همه
 سر باز رد - پادشاه (که بیش از فرزندان میرزا را میخواست) ازین
 حرکت ناخوش شد - چندی از امارت فرود آمد - و در باغ خودش
 (که موسوم بجهان آرا در آگره ترتیب داده بود) پند پذیر ساخت
 و در سال بیست و سیوم میرزا مجدداً مشمول عواطف پادشاهی
 گشته برتبه سابق امتیاز گرفت - اما در همان ایام بذایر جهت از افزونی
 و ا همه گمان بے التفاتی پادشاه نموده منزوی گشت - چون سال
 بیست و پنجم سنه (۹۸۸) نهمصد و هشتاد و هشت شورش ناسپاسان
 شرقي دیار و کشته شدن مظفر خان صوبه دار بنگاله بمیان آمد میرزا را
 (که پایه اعتبار افزوده بمنصب پنجهازری اختصاص بخشیده بودند)
 بخطاب خان اعظم بر نواخته با فوجی گران کسپیل نمود - اگرچه میرزا
 بذایر شورش صوبه بهار رو به بنگاله میاورد اما در انتظام این دیار
 و استیصال آن گروه شقاوت آثار تکاپوی شایسته بکار برده در حاجی پور
 رحل اقامت افکند - و چون آخر سال بیست و ششم عرش آشیانی
 از یورش کابل معارفت بفتح پور نمود میرزا کوکه بملازمت رسیده
 بگوناگون نوازش سوافرازی یافت - و چون در سال بیست و هفتم
 جباری و خبیطه و ترخان دیوانه از بنگاله بهار آمده حاجی پور را
 از مردم میرزا گرفته برعیت آزاری شورش برانگیختند میرزا در سال
 بیست و هفتم رخصت یافت - که فتنه اندوزان بهار را سزای شایسته
 داده همه بتسخیر بنگاله گمارد - اگرچه پیش از رسیدن میرزا

این ناسپاسان از جنود فیروزی بادافراه یافته بودند اما موسم بارش
 سر راه گرفت - میرزا عزیزمت پیش نهمود - چون برشکال منقضی
 گشت در آغاز سال بیست و هشتم با تیولداران آله آباد و اوده
 و بهار عازم بنگاله گردیده گدھی (که دروازه آن ملک است) بآسانی
 برگرفت - معصوم کابلی (که بهر می کافر نعمتان علم می افراخت)
 بر ساحل گهائی گنگ مقابل آمده نشست - اگرچه هر روز آریزشها
 بظهور آمده لیکن غنیم را وزنی گران نهاده دلها بصف جنگ
 قرار نگرفت - درین اثنا میان معصوم و قاتشالان در دئی تیرگی افزون^(۲)
 خان اعظم باستمال قاتشالان پرداخته پیمان نیکو بندگی برگرفت
 و قرار یافت که دسمن از کارزار برداشته رد به بنگاله خویش آرند
 و از انجا بمعسکر فیروزی پیوندند - معصوم خان بمراسیمگی افتاده
 راه گریز سپرد - خان اعظم فوج نصرت پیوند را بدفع قتلوی لوهانی
 (که درین هرج و مرج بر ولایت اردیسه و برخ از بنگاله چیره دستی
 یافته بود) تعیین نمود - و خود ناسازی هوای آندیار بحضور نوشت
 حکم شد که آنولایت را بشهباز خان کذبو (که عذریب میرسد)
 باز گذاشته باقطاع خود بهار برگردد - در همین سال (که عرش آشیانی
 بآله آباد نهضت نمود) میرزا از حاجی پور بملازمت (سیده بجایگرداری
 گدھے و رایسین کامیاب گشت - و در سال سی و یکم سنه (۹۹۴)
 نهصد و نود و چهار بتصخیر دکن مامور گردید - چون فوجها جمع

(۲) در [بعضی نسخه] دئی •

شد و براه آورد . اما دورویی و ده زبانی رفقا شورش افزود
 شهاب‌الدین احمد خان (که کمکی بود) بکینه دیرینه نفاق بروی (در
 آورد . میرزا ببدگمانی افتاد . و از توقفهای بیجا و غرضهای پراکنده
 سپاه کمی پذیرفت . و غنیم که برخود میلرزید چهره گشته بآهنگ
 کارزار روانه شد . میرزا نیروی آویزش ندیده یکسو شده بصوب برار
 گام فراخ برزد . روز نوروز ایلچپور را خالی یافته یغمائی ساخت
 و با فرادران غنیمت گجرات رویه روان شد . مخالف از برگردیدن
 بهیرت در شده جریده تعاقب نمود . میرزا از وهم ناکي گره رفتار
 گشته تا نذر بار عذاب باز نکشید . اگرچه غنیم دست نیافت اما
 ملک برگرفته از دست داد . و از نذر بار جریده بگجرات شتافت
 تا سپاه آنجا فراهم آورد . خانخانان حاکم آنجا گرم جوئیها نموده
 در کمتر زمانه گزین لشکر سرانجام داد . اما از هرزه سگالی مردم
 عزیمت دگرگونی گرفت . و در سال سی و دوم دختر میرزا کوکه را
 با عاهزاده سلطان مراد عقد ازدواج بسته جشن عالی ترتیب یافت
 و در آخر سال سی و چهارم ایالت گجرات از تغیر خانخانان بدو
 نامزد شد . میرزا مالوه را بهتر دانسته در رفتنها درنگ نمود
 آخر در سال سی و پنجم باحمد آباد شتافت . چون سلطان مظفر
 بآمانت جام و زمیندار کچه و حاکم جوناگده شورش می افزود
 میرزا در سال سی و ششم بدان ملک در آمده بجنگ صعب

هزیمت افکن مخالفان گشت - و سال سی و هفتم جام و دیگر زمینداران ایل گشته سومنات و غبره شازده بندر بتصرف در آورده بمحاصرہ جوناگدھہ (کہ حاکم نشین ولایت سورتمہ است) پرداخت میان خان و تاج خان پسران دولت خان خلف امین خان غوری بزینہار در آمدہ قاعہ حوالہ نمودند - میرزا بہریکے جاگیر آباد تنخواہ کردہ ہمگی ہمت بگرفتاری سلطان مظفر (کہ خاربن فتنہ بود) گماشت - و فوجے بدوارکا (کہ بہ پناہ بومی آنجا خزیدہ بود) تعین کرد - آن زمیندار بآریزش برخاستہ فرود شد - و آن تیرہ بخت بچہہ گریخت - میرزا خود بدان مملکت رفتہ خواست کہ بنگاہ ادرا بجام دہد - بایلی گرائیدہ مظفر را حوالہ کرد - نزد میرزا می آوردند بیہانہ خلا جا بگوشہ در شدہ استرہ (کہ با خود داشت) برگاوراند و جان بسپرد *

و چون عرش آشیانی سال سی و نہم سنہ (۱۰۰۱) ہزار و یک میرزا را طلب حضور کردند از سوء المزاجی استشمام کردہ عزیمت حجاز نمود - گویند چون سجدہ بپادشاہ و خلق لعیہ و دیگر مراتب مستعدہ (کہ معمول پیشگاہ خلافت شدہ بود) املا بجا نمی آرد و بخلاف آن ریشے دراز میگذاشت لہذا رفتن حضور ناگوار دانستہ مذرہ نوشت - آخر پادشاہ در جواب نوشتند - این ہمہ لعل در آمدن دارید - ظاہرا پشم ریش شما سنگینی میکند - گویند میرزا ہم در مقدمہ مذہب حرفهای پوست کندہ و تخذ نوشتہ - تا اینجا

(باب النجاء) [۶۸۴] (مآثر الامراء)

که بجای عثمان و علی فیضی و ابوالفضل را قرار داده باشند - آیا
بجای شیخین کرا مقرر کرده اند *

و بالجمله میرزا کشایش بندر دیو را آرازه انداخته راهی گشت
و با فرنگی آشتی نموده در بندر بلاول (که نزدیک سومنات است)
بجهاز الهی خود با شش پسر خرم و انور و عبدالله و عبداللطیف
و مرتضی و عبد الغفور و شش دختر و مامکان ایذان و صد کس
از ملازمان نشسته لنگر برداشت - عرش آشیانی افسوس بسیار کرده
شمسی و شادمان پسران کلان ادرا بمنصب و جاگیر آباد نوازش فرمود
شیخ عبدالقادر بداونی تاریخ یافته *

* بیت *

* بجای راستان شد خان اعظم *

* و له در زعم شاهنشاه کج رفت *

* چو پرسیدم بدل تاریخ این سال *

* بگفتا میرزا کوکه بحج رفت *

گویند در حرمین زرهای بسیار صرف کرد - و بپاس آبرو بشرفا
و اعیان تواضعها نمود - و خرج روضه مبارک جناب رسالت (صلی الله
علیه و آله) برآورد پنجاه ساله کرده حواله شریف نمود - و حجرها
خریده وقف آن مکان مقدس ساخت *

و چون بر مهربانیهای عرش آشیانی بتازگی آگهی یافت
بدریا نوردی در آمده در همان بندر فرود آمده در آغاز سنه
(۱۰۰۳) هزار و سیوم ملازمت دریافت - و ببعالی منصب و تیول

(مائراامرا) [۶۸۵] (باب الخاء)
(۲)

صوبه بهار مورد نوازش شده سال چهارم بخدمت والای وکالت
و تفویض مهر پادشاهی (که مولانا علی احمد ثا صاحبقران نام آباي
قدسیه کنده کارنامه ساخته بود) سر بر آسمان سون - و در سال چهل
و یکم صوبه ملتان بجاکیر میرزا مقرر گشت - و سال چهل و پنجم
سنه (۱۰۰۸) هزار و هشت (که در رکاب پادشاهی بمحاصره قلعه
آسیر اقدام داشت) والده اش بیچه جیو و دیعت حیات سپرد
عرش آشیانی تابوتش بدوش گرفته در سوگواری موی سر و برت
ستردند - هر چند کوشش رفت که جز فرزندان او دیگر نتراشد
ممنوع نگشتند - عالمی این رسم بجا آرد - و آخر همین سال بهادر
خان مرزبان خاندیم بوساطت میرزا ملازمت نموده قلعه بسپرد
و چون با سلطان خسرو پسر کلان شاهزاده سلیم (که همشیره زاده راجه
مانسنگه میشد) نیز صبیغه میرزا منصوب شده این هر دو (کن) کین
سلطنت در ارتفاع دولت خسروی کوشش فراوان داشتند - خصوص
میرزا (که طرفه محبت بدو داشت) میگفت راضیم که در گوش راست
من مؤده سلطنت او رسانند - و از راه گوش چپ روح مرا قبض کفند
در بیماری ارتحال عرش آشیانی برای ولایت عهد سلسله جنبان
شدند - پذیرائی نیافت - و هنوز رمقی از عرش آشیانی باقی بود که
شیخ فرید بخشی و دیگران بشاهزاده سلیم (که باشا شاه پادشاه و از
اندیشه غدر این دولت نا خواهان بیرون قلعه خانه نشین بود)
(۲) در [اکثر نسخه] سنه چهارم (۳) در [بعضی نسخه] این نا دو لخواهان *

پیوستند - و راجه مانسنگه نیز بقرار آنکه خسرو را همراه گرفته بصورتی دارای بنگاله شتاب از قلعه با خسرو برآمد - خان اعظم مضطرب شده قبائل خود بخاندان راجه فرستاد - که من هم همراهم اما تحمیل خزانة ناگزیر - و باز بردار موجود نیست - راجه نیز همین عذر را پیش آورد - ناچار میرزا تنها در قلعه مانده بتکفین و تجهیز پرداخت - و پس از آنکه در سال اول جهانگیری خسرو گریخته با پدر عالی قدر بغی درزید باغوا و رهنمونی او محمول داشته در معرض عتاب و خطاب آمد *

گویند خان اعظم کفن پوشیده بدربار میرفت - و میدانست که او را خواهند کشت - اما زبانش باختیار نبود - بیم رفته حرف میزد شب با امیرالامرا گفتگوی تند کرد - پادشاه برخاسته در خلوت استشارة کردند - امیرالامرا گفت - کشتن او توقف نمیخواهد - مهابت خان عرض کرد - که مرا در کنگاش دخل نیست - سپاهیم - شمشیر نیروئی دارم - بکمر او میزنم - اگر دو حصه نکند دست مرا ببرند - چون نوبت بخاندان لودی رسید گفت - من حیران طالع اریم - که هر جا نام حضرت رفته نام او هم شهرت دارد - بظاهر از حرکت سر نزده که واجب القتل شده باشد - اگر بکشند مظلوم زبان زد عالمیان خواهد شد - ازین حرف اندک سورت غضب پادشاهی اظفا یافته که درین اثنا سلیمه بیگم والدۀ سببی پادشاه از پس پرده فریاد کرد

که حضرت همه بیگمان بجهت شفاعت میرزا کوکه در محل جمع شده اند - اگر تشریف آرند بهتر - والا بر می آیند - ناچار بمحل رفته بمبالغه آنها عفو تقصیرش فرموده افیون معتاد (که نخورده بود) از هبهای خاصه عنایت کرده رخصت خانه نمودند - اما روزی در همان ایام خواجه ابوالحسن تربتی خط میرزا کوکه را (که در وقت براجه عالی خان مرزبان خاندیس بالفاظیکه بهیچ احدی سزاوار نیست در حق عرش آشیانی نوشته - و بعد فتح آسیر از اموالش بدست خواجه افتاده سالها با خود داشت - آخر ضبط نتواند کرد) از نظر گذرانید - جذمت مکانی بدست خان اعظم دادند او بے محابا شروع بخواندن کرد - بار یابان حضور از هر جانب بلعن و طعن زبان کشوندند - پادشاه فرمودند - که تا حال همان نسبت محبتی (که عرش آشیانی با تو داشتند) مانع است - و الا دوش ترا از بار سوار سبک میکردم - و از منصب و جاگیر معزول شده نظر بند گردید - در سال سیوم صوبه دارئی گجرات بنام او قرار یافته پسر کلاش جهانگیر قلی خان نیایه بحر است آن ملک تعیین گشت *

و چون مهم دکن از بے التفاتی امرا متمشی نگردید سال پنجم خان اعظم با ده هزار سوار بکمک رخصت یافت - و بس ازان او از برهان پور مهم رانا بنام خود درخواست کرد - میگفت اگر درین جنگ کشته شوم شهید میشوم - حسب خواهش او آنچه ساءان

و سرانجام آن مهم بود تمشیت یافت . و چون بر سر کار آمد
عرض داشت - که بدون توجه رایات پادشاهی افتتاح این عقده
دشوار می نماید - لهذا در سال هشتم سنه (۱۰۲۲) هزار و بیست و دو
هجری الویه جهانگیری بدارالخیر اجمیر نزل نمود - و بالتماس از
شاهزاده شاهجهان تعیین گشته مدار کارها بعهده و صوابدید او ماند
لیکن پادشاهزاده بنابر طرف داری خسرو سلوکهای ناپسند پیش گرفت
لهذا مهابت خان دستوری یافت - که او را از اردیپور بدرگاه آرد
و در سال نهم حواله آصف خان شد - که در قاعه گوالیار محبوس
دارند - زبانی میرزا نقل کرده اند - که اصلا مرا از دعوت خبری نبود
آصف خان بعرض رسانید - که فلانی بافنا و اعدام من دعوت
می خواند - و چون خلوت و ترک حیوانات و جماع شرط آنست
و آن همه در حبس موجود حکم شد - که در وقت اطعمه لذیذه
از گوشت مرغ و دراج از بهر میرزا بپزند *

* ع *

* عدد شود سبب خیر چون خدا خواهد *

و بعد از سال (که از زندان برآوردند) اول نوشته گرفتند - که در حضور
ناپرسیده حرف نزنند - چه زبان باختیار نداشت - شبیه جنت مکانی
بجهانگیر قلی خان گفتند - ماضی پدر میشوی - عرض کرد که کفیل
همه چیز او هستم - اما ماضی زبان او نمی توانم شد - و چون
خواستند منصب پنجهازاری بحال نمایند جهانگیر پادشاه بشاهجهان
نقل کردند - که چون عرش آشیانی خواستند (که خان اعظم را

اضافه در هزاری بدهند) شیخ فرید بخشی و راجه رام داس را
 بخانه اش فرستادند - که مبارکباد بگویند - اردر حمام بود - تا یک
 پاس سردروازه نشستند - پس ازان (که در دیوان خانه بر آمد)
 آنها را طلبیده مبارکباد شنید - نشسته دست بر سر گذاشت - و گفت
 که ضرور شد برای کار ایشان جمعیت دیگر نگه داشت - و بآنها
 هیچ مدارائی نکرده (خصمت نمود - این حرف مرا یاد است - شوم
 می آید که برای بحالی منصب میرزا کوکه ایستاده تسلیم نماید
 بابا شما بنیابت از آداب بجا آرید - و در سال هیزدهم ^(۲) میرزا کوکه
 باتالیقی و همراهی سلطان دادر بخش پسر خسرو (که بصوبه داری
 گجرات نامزد شده بود) (خصمت یافت - و در احمدآباد سال
 نوزدهم سنه (۱۰۳۳) هزار و سی و سه هجری باجل طبعی
 در گذشت - بعدت ذهن و سلاست بیان یکتا بود - و در تاریخ دانی
 مستثنی - گاهی شعر هم میگفت - ازو ست *

* چون نشد حاصل مرا کام دل از ناموس و ننگ *

* بعد ازین خواهم زدن بر شیشه ناموس سنگ *

و خط نستعلیق بسیار خوش مینوشت - شاگرد میرزا باقر پسر
 ملا میرعلی ست - که باتفاق ارباب استعداد نمک قلم او از خط
 استادان مشهور هیچ کم نیست - در مدعا نویسی ید طولی داشت
 هرچند عربیت نوزیده میگفت که من در عربی داه عربیم - گویند ^(۳)

(۲) نسخه [ب] شانزدهم (۳) نسخه [ب ج] عربیم *

در مصاحبت بے نظیر بود - سخنیهای رنگین داشت - از دست *
 شخصه حرفه گفت - راست انگاشتم - چون مبالغه کرد بشبهه افتادم
 همین که سوگند خورد دانستم دروغ است - و از مطایبهای او که
 مردم دولتمند را چهار زن لازم است - یک عراقی بجهت مصاحبت
 و همزبانی - درم خراسانی برای سامان خانه - سیوم هندی بواسطه
 زناشوئی - چهارم مادر االذهری بجهت شلاق - تا دیگران عبرت گیرند
 اما در خبث و نفاق و درشت گوئی هم سرآمد ابزاری زمان بود
 و بسیار مغلوب غضب میشد - هرگاه عامل معزول به حضورش میآمد
 مستوفی زرے (که بر ذمه اش برآورد) اگر فوراً ادا کردے (هیدے
 و الا چندان میزد که تار و پود زندگی میگیسیخت - و اگر بعد ازین
 زنده ماندے دیگر مزاحمت نبود - گوهمگی لک (رپیہ بر ذمه اش
 میشد - و سالے نبود که یک دو مرتبه هزود اهل قلم را سر نمی تراشید
 گویند هنگامے اکثر اینها رخصت غسل گنگ گرفتند - بدیوان خود
 رای درک داس گفت - چرا تو نمیرری - عرض کرد که غسل گنگ
 بنده زیر قدم نواب است - فهمیده آن طریقہ را بر طرف کرد - اگرچه
 بنماز مقید نبود اما در مذهب تعصب تمام داشت - ازین جهت
 در مراسم ارتداد و زندقہ (که پادشاه وقت اختیار کرده بود) اصلاً
 تبعیت ننمود - بے محابا بزشتی و شناعت منصوب ساختے - اصلاً
 زمانه ساز نبود - در عهد جنت مکانی با آنهمه پیش آمد سلسله
 اعتماد الدوله بخانه هیچکس نرفت - حتی بر دروازه نور جهان

(مآثر الامراء) [۶۹۱] (باب الخاء)

بیگم هم - بخلاف خانخانان میرزا عبدالرحیم - که بخانه راعی
گوردهن دیوان اعتماد الدوله شتافت *

چون ذکر ارتداد اکبر پادشاه تقریبا بزبان قلم گذشت مجمل
شرح آن ناگزیر سیاق کلام افتاد - اگرچه این مقدمه از کفر ابلیس
مشهورتر است - و هرچند (که مورخین و اخبار نویسان عهد پتروس
ضرر و توهم اذیت زبان خامه بدان آشنا نکرده اند) مگر برخه بکذایه
و شیخ عبدالقادر بدارنی و امثال او بصراحت هم نوشته اند - لهذا
جهانگیر پادشاه قدغن نمود که تاریخ شیخ صحافان ممالک محروسه
بیع و شرای آن ننمایند - ازین جهت آن نسخه کمیاب است
و اخراج علما و احداث سجده و ترویج دیگر (سوم خلاف اسلام
همه از اوضح براهین این مطلوب است ^(۲) - و زیاده برین چه میباشد
که عبدالله خان اوزبک والی توران درین باب (که بیک از آحاد الناس
نمیتوان گفت - تا پادشاه عظیم الشان چه رسد) بعرض آشیانی
نوشت - در جواب تبریه ^(۳) و تزکیه بسیار بتحریر آورده باین قطعه
معذرت خواست *

* قطعه *

* قیل ان الاله ذو ولد *

* قیل ان الرسول قد کهن *

* ما نجا الله و الرسول معا *

* من لسان الرعی فکیف انا *

چنانچه در اکبرنامه و منشآت شيخ ابو الفضل مندرج است - اما
آنچه از تتبع آثار و اخبار مقرر اوراق متفرس شده و بذهن متبادر^(۲)
میکردن حاشا که دعوی الوهیت و نبوت باشد - پادشاه زمان
املا مقدمات علمی نورزیده - و مساس کتاب مطلقا نداشتن - اما
فطانت رسا و شعور تند بدرجۀ اعلی بود - هرچه بعقل پسندیده^(۳)
می نمود میخواست (رأی یابد - اکثر علما مراتب دنیوی مطمح
نظر داشته مزاج گوئی و خداوند ستائی اختیار کردند - پیش آمد
فیضی و ابو الفضل هم ازین جهت بود - که آنها برگزیده و مختار
خاطر پادشاهی را بدلیل عقلی سفسطی مدلل می نمودند - و خلع
ربقه تقلید سلف را تحقیق نامیده پادشاه را محقق زمانه و مجتهد
وقت قرار دادند - و چون فضل و کمال این دو برادر دران مرتبه
بود (که هیچ کس از هم عصران قوت سر پنجگی آنها نداشتند)
و در اصل درریش زاده و مفلوک بیش نبودند و یک دفعه
بقرب و اعتبار سلطانی اختصاص یافتند حسد پیشها (که همیشه
عالم ازین قسم مردم پر است) خصوص همچشمان از ملامی سقیفه بند
(که شک اندوزی و ناخوان بینی را حمیت دین نام نهند) چه
اراجیف و اکاذیب که شهرت ندادند - و چه هنگامها که برپا نکردند
و از عصبیت و نفسانیت جان و مال خود درین کار باختند
عفا الله عنهم •

خان اعظم ارلاد بسیار داشت - ارشد آنها جهانگیرقلی خان است که احوال او بقید قلم در آمده - دیگر میرزا شادمان - که در عهد جهانگیری به شان خان مخاطب گردیده - دیگر میرزا خرم است - که وقت عرش آشیانی حکومت جوزه گدهه مضاف صوبه گجرات (که در جاگیر پدرش مقرر بود) داشت - و در عصر جنت مکانی بکامل خان نامور شده در مهم رانا همراه پادشاهزاده سلطان خرم تعیین یافته دیگر میرزا عبدالله است - که در زمان سلطنت جهانگیری هردار خان خطاب یافته - و پادشاه اردا همراه خان اعظم بقلعه گوالیار محبوس نموده بود - پس از رهایی پدر او هم مورد ترحم گشته دیگر میرزا انور است - که صبیغه زین خان کوکه را بقید ازدواج آورده هر یک ازینها بمنصب سه وزاری و دو هزار پی رسید *

• خانخانان میرزا عبدالرحیم •

خلف الصدق بیرام خان است - والده اش از نواد خانان میوات بود - چون جنت آشیانی در سنه (۹۶۱) نهصد و شصت و یک بهدارالملک دهلی نزول اقبال نموده مرتبه ثانی سریر آرای هندوستان شد برای استمالت و تالیف زمینداران اطراف و جوانب اولیای دولت را با فرزندان آن طبقه نسبت میکرد - جمال خان عم زاده حسین خان میواتی (که از زمینداران معتبر هندوستان بود) چون بملازمت رسید دو صبیغه داشت - کلان را پادشاه در حباله عقد خود آورده درم را به بیرام خان تزویج فرمود - چهاردهم مفر سده

(۹۶۴) نهصد و شصت و چهار هجری آخر سال جلوس اکبری در بلد لاهور میرزا عبدالرحیم متولد شد - وقت (که پدرش در یقن گجرات بردست افغانی شهادت یافت) چهار ساله بود بے اعتدالان دست تاراج باردوی خان دراز کردند - محمد امین دیوانه و بابا زنبور میرزا را با والد او ازان آشوبگاه برآورده احمد آباد رویه روانه شدند - و با افغانان دنبال گرفته جنگ کنان بشهر رسیدند - پس از چهار ماه محمد امین دیوانه و برخه پرستاران میرزا را برداشته عازم حضور گشتند - در جالور فرمان طلب از پیشگاه خلافت نیز رسید - سر آغاز سال ششم سنه (۹۶۹) نهصد و شصت و نه هجری در آگره بزمین بوس عرش آشیانی استسعاد یافت پادشاه با هجوم بدگویان و بد اندیشان آثار نجابت و حقیقت از ناصیه او دریافته مشمول تربیت و پرورش خاص گردانید *

و چون بمن رشد و تمیز رسید بخطاب میرزا خانی سرفرازی یافته ماه بانو همشیره خان اعظم کوکه را بازواج او درآوردند - سال بیست و یکم سرداری گجرات بنام میرزا نامزد گشته حل و عقد مهمات بوزیر خان قرار گرفت - در سال بیست و پنجم بمیر عرضی حضور افتخار اندوخت - و سال بیست و هشتم با تالیقی شاهزاده سلطان سلیم بلند مرتبه گردید - و در همین سال بر سلطان مظفر گجراتی ظفر یافت *

تفصیلش اینکه سلطان مظفر در نخستین یورش گجرات بدست

ملازمان پادشاهي افتاده زنداني گشت - او را نزد منعم خان
 خانخانان فرستادند - چون رزگارش بسر آمد بحضور باز گردید
 و بخواجه شاه منصور دیوان حواله شد - سال بیست و سیوم از حبس
 گریخته بگجرات شتافت - و در حواشی ^(۲) چونه گدهه در حمایت
 کانهي ^(۳) آرامش گرفت - امرا سهل انگاري نموده بدر نپرداختند
 و (ین هنگام) که اعتماد خان از تغیر شهاب الدین احمد خان
 ایالت گجرات یافت (بعضی نوکران حاکم معزول در بے حقیقتي زده
 سرشورش برداشتند - مظفر نیز بآنها پیوسته بسري هنگامه آرا گشته
 احمد آباد را متصرف شد - عرش آشیانی میرزا خان را با فوج
 شایسته تعیین نمود - چون با مظفر چهل هزار سوار فراهم آمده
 و همگی مردم پادشاهي ده هزار بودند امرا مصلحت جنگ نمیدادند
 و پادشاه نیز نوشت - که تا قلیچ خان و غیره امرای کمک از مالوه
 نرسند جنگ را آماده نگردان - دولت خان بودي (که مصاحب
 و میر شمشیر میرزا بود) گفت - درانوقت فتح بشرکت است - اگر
 میخواهي خانخانان شوي تنها فتح باید کرد - والا کشته شدن به از
 بگمفامي زیستن است - میرزا خان بهمت افزائی همراهان درآمده
 همه را دل نهاد معاربه ساخت - و بسرکیچ سه کوره - احمد آباد
 سخت چپقلش رو داد - هر طرف بهادران با یکدیگر آویخته

(۲) در [بعضی نسخه] چونا گدهه - و در [بعضی] چونه گدهه (۳) نسخه

[ب] کانهي .

داد مردی میدادند - میرزا خان با سه صد جوان و صد فیل مست
ایستاده بود که مظفر با شش هفت هزار سوار در برابر آمد - بعضی
هوا خواهان جلو گرفته آهنگ برگردانیدن نمودند - میرزا خان
پای جلالت افشوده برخی را خون بخاک آمیخت - و بسیاری راه
گریز سپردند - مظفر (که ایستاده نخوت می فروخت) سراسیمه
گشته (و بهزیمت نهان - و بکهنبايت رفته) ماله از تجاران برگرفت
و باز سرشورش برداشت - میرزا خان امرای مالوه را (که بتازگی
پدوسته بودند) همراه گرفته روانه شد - و مکرر مالشے بسزا داد
و سر بطرف نادوت بر آورد - و دران ناحیه از سرنو هنگامه پیکار
گرمی گرفت - تهور منشان هر دوسو پیاپی شده کارنامهها ظاهر کردند
آخر مظفر (از جنگ گاه بر تافته سمت راج پپله ره سپر ناکامی
(۲)
گشت - میرزا خان از پیشگاه خلافت و جهانبانی بمنصب عمده
پنجزاری و خطاب والای خانخانانی مهابی گشته سر افتخار
بآسمان برین (سانید *

گویند روز فتح گجرات آنچه با او بود همه را بمردم بخشید
آخر وقت شخصی آمده گفت که بمن چیزی نرسیده - یک قلمدان
باقی مانده بود - بار داد - و پس از نظم و نسق ملک برهم خورده
گجرات قلیچ خان را درانجا گذاشته خود شرف حضور دریافت
در سال سی و چهارم وقائع بابری را (که از زبان ترکی بفارسی
(۳)
(۲) نسخه [ب] راج پله (۳) نسخه [ب] فارسی کرده بود .

بوده بود) بنظر پادشاه در آورده فراوان آفرین اندوخت - و در همین سال (که سنه (۹۹۸) نهصد و نود و هشت هجری بود) بوالا پایتخت و کالت بلند مرتبه شده چونپور باقطاع او مقرر گردید - و در سال سی و ششم سنه (۹۹۹) نهصد و نود و نه ملتان در تیولش قرار یافتند تسخیر تته و ولایت سندهه پیش نهاد همت ساخته عازم گشت - شیخ فیضی تاریخ ابن عزیمت * تصد تته * یافته *

و چون خانخانان بچالاکی و تیزدستی از پایان قلعۀ سیهوان^(۲) که سیوستان گویند گذشته لکھی^(۳) را (که دروازه آن ملک است - مثل گذهی بنگاله و باره مواله کشمیر) بدست آوردن میرزا جانی حاکم تته (که بیدش ستیز آمده بود) پس از جنگهای سخت هزیمت یافته در سال سی و هفتم باشتی گرائید - بشرط آنکه قلعۀ سیهوان را (که بر ساحل دریای سندهه است) بسپارد - و میرزا ایرج پسر خانخانان را بدامادی برگیرد - و بعد از برشکال بملازمت شتابد چون از کم آذوقی بمپاد پادشاهی هم خستگی راه یافته بود خانخانان پذیرش نموده قاعه بحمن علی عرب سپرده بیست کردهی سیهوان متوقف شد - چون هنگام بارش برآمد میرزا جانی عذرهای درنیامدن پیش آورد - ناچار خانخانان روانۀ تته شد - میرزا سه کردهی شهر برآمده فکرها داشت که یکدفعه فوج پادشاهی چیره دست گردید - ناگزیر بلبه گری درآمده تمام مملکت بمردم

(۲) تته [اب] موصوفان (۳) در [بعضی نسخه] لکی را *

پادشاهی باز گذاشته با زه و زاد همراه خانخانان بملازمت رسیده
 کامیاب عافیت گردید - ملا شکیدی (که نوکر خانخانان بود) مثنوی
 درین فتح گفته - این بیت از انجا است * * بیت *

* همائی که بر چرخ کرده خرام *

* گرفتاری و آزاد کردی ز دام *

خانخانان هزار اشرفی صاه داد - میرزا جانی نیز هزار اشرفی بملا
 داده گفت - رحمت خدا مرا هما گفتی ^(۲) - اگر شغال میگفتی زبانت
 که میگرفت *

چون شاهزاده سلطان مراد حسب الامر پادشاهی بتسخیر دکن
 از احمدآباد گجرات برآمده بانتظار لشکر کمکی در بهرنج
 نشست خانخانان (که بهمراهی شاهزاده از حضور تعیین شده بود)
 در بهیله ^(۳) محال جاگیر خود لختی بسربرده باوجین (و آرد)
 شاهزاده ازین آگهی برآشفته خشم آلود پیغامی بر گذارد - او نوشت
 که راجه علی خان مرزبان خاندیس یگانگی داستان بر میسرآید - او را
 همراه گرفته میرسد - شاهزاده بغضب در شده بهمان سپاه گجرات
 روانه دکن شد - خانخانان لشکر و توپخانه را بمیرزا شاهرخ سپرده
 خود با راجه علی خان تیزروی فرا پیش گرفت - و در قلعه چاندور
 سی گروهی احمدنکر بشاهزاده پیوست - بعد چندی بار دادند
 اما هیچ التفاتی بحالش نرفت - خانخانان باز درگی در شده دست

از کار باز کشید - اگرچه آخر ربیع الآخر سنه (۱۰۰۴) هزار و چهار
هجری احمدا نگر را گرد گرفتند و بمورچال دوانی و نقب زنی
پوداختند لیکن بهوشیاری و دلادری چاند بی بی سلطان همشیره
برهان نظام شاه زوجه علی عادل شاه بیجاپوری (که باتفاق ابدنگ
خان حبشی تحصن گرفته بود) و هم بعلمت مذاق امرا و کار شکنی
یکدیگر فتم قلعه باسانی صورت نگرفت *

چون در دنیان از دورئی سران لشکر آگهی یافتند آشتی داستان
بر سرانیدند - که بهادر پور زاده برهان نظام شاه را از زندان برآورده
آن خرد سال را خطاب نظام الملک داده نوکر والا درگاه بر سازند
و آباد ملک احمد نگر بانطاع او قرار گیرد - و ولایت برار بتصرف
پادشاهی باز گردد - هر چند کار آگهان کم آذوقی و سراسیمگی
و داستان سرائی در نشیمن برگذارند از بی اتفاق کسے گوش نکرد
و درین ضمن آمد آمد سهیل خان خواجه سرا معتمد الدوله بیجاپوری
بکمک نظام شاهیه یارر پیشین عزم گشته بوساعت میر مرتضی صلح
نموده بدالا پور برار برگشتند - و چون سهیل خان با فوج بیجاپور
در میمنه و قطب الماکیه دست چپ و نظام الماکیه در قول نخوت
افزوده عزم مبارزت اراست شاهزاده را بسج آویزش در سر گرفت
امرا از پایه شناسی^(۲) بدان نگرانیدند - خانخازان با میرزا شاهرخ
و راجه علی خان از شاه پور بموی غنیم چالش نمود - آخر

جمادی الاخری سنه (۱۰۰۵) هزار و پنجم هجری نزد قصبه اشتی
 درازده گروهی پتهری^(۲) نبرد پیدا گردید - آویزش سخت روداد
 مرزبان خاندیس با پنج سردار و پانصد کس (که در مقابلۀ عادلخانیه
 بود) مردانه فرو شد - آنها او را قول فهمیده بسر آمدن حیات میرزا
 شاهرخ یا خانخانان دانسته دست بتاراج کشادند - خانخانان نیز
 فوج دوبروی خود را برداشته دران تیره شب از یکدیگر جدا شده
 ایستادند - و هر دو گروه گمان فیروزی بخود برده شب بر پشت
 اسب گذرانیدند - بامدادان فوج پادشاهی (که هفت هزار کس بود)
 چون همه شب بتشنگی گذشت دریا سو گام برداشت - مخالف
 با بیست و پنج هزار سوار آهنگ پیکار در سر گرفته در آویزش نهاد
 سرداران بسیار از هر سه فوج غنیم دست فرسود نیستی گشتند *

گویند در امت خان لودی (که هراول خانخانان بود) هنگامی
 (که سهیل خان توپخانه و فیلان بر در داده قدم فراتر گذاشت)
 با خانخانان گفت - که همگی ششصد سواریم - پیش رو رفتن
 خود را بای دادن است - در کمر غنیم در می آیم - خانخانان گفت
 که نام دهلی بباد میدهی - جواب داد که حریف را اگر برداشتیم
 صد دهلی ایجاد کرده باشیم - و اگر مودیم کار با خداست - و چون
 خواست (که اسپان بردارد) قاسم بارهه با سادات همراه بود - گفت
 که ما و شما هندوستانی ایم - غیر از کشته شدن چاره نیست - اراده

خان باید دریافت که چیست - دولت خان برگشته بخانخانان گفت که چنین انبوه در پیش است - و فتح آسمانی - اگر شکست رو دهد جائی نشان دهید - که ما شما را دریابیم - گفت زیر لاشها - دولت خان با سادات بارهه از کمرگاه در آمده غنیم را برشورانید - و در کمتر زمانی سهیل راه فرار سپرد - گویند خانخانان درین روز از نقد و جنس هفتاد و پنج لک روبیه با خود داشت - همه را یغنائی ساخت - زیاده بر دو شتر بار همراه نمود - و با وصف چنین فتح سترگ مهمات انجام شایسته نگرفت - خانخانان حضور طلب گردید - سال چهل و سیوم به ملازمت سربلندی یافت - کوچ او ماه باذره و درین سال در گذشت *

چون عرش آشیانی کدکاش مهم دکن ازو استفسار کردند طلب شاهزاده بحضور و تفویض رتق و فتق دکن بنام خود عرض نمود پادشاه را بد آمد - از نظر انداختند - و چون شاهزاده مراد فوت کرد و سال چهل و چهارم سلطان دانیال بکشایش دکن مامور شد و عرش آشیانی خود نیز عزیمت آندیار فرمود خانخانان را مجدداً برنواخته نزد شاهزاده فرستادند - آخر شوال سال چهل و پنجم سده (۱۰۰۸) هزار و هشت هجری شاهزاده باتفاق خانخانان قوه احمدنگر را گرد گرفت - از هر جانب فرادان کوشش بکار رفت چاند بی بی عهد و پیمان در میان آورد - چیده خان خواجه سرا ازین معنی سر باز زده باتفاق برخی بدگوهران آن گزین بانو را

جان بشکود - و توپ اندازی فرا پیش گرفته مکرر از قلعه بیرون شده در آویختند - پس از آنکه بنقب سی گز دیوار بر هوا شد از برج بلبل^(۲) گنداوران درون شده بدم تیغ بسیاری را گذرانیدند - و بهادر پور ابراهیم را (که بنظام شاهي برگرفته بودند) بدست آوردند - و پس از محاصره چهار ماه و چهار روز قلعه کشایش یافت - خانخانان نظام شاه را گرفته در برهانپور بملازمت عرش آشیانی شرف اندوز گشت - و بهنگام معارفت پادشاهی بدارالخلافة خاندیس را بدان دیس موسوم ساخته بشاهزاده دانیال مرحمت فرمودند و جانا بیگم دختر خانخانان را بشاهزاده پیوند بیوگانی دادند و آن سپهسالار را بمالش راجومنا (که پور شاه علی عم مرتضی نظام شاه را بسری برداشته گرد فتنه برانگیخته بود) بسهم احمدنگر دستوری دادند - و پس از فوت عرش آشیانی فتورے عظیم بولایت دکن راه یافت - خانخانان سال سیوم جهانگیری سنه (۱۰۱۷) هزار و هفده بحضور رسیده متعهد گردید - که سوای متعینه سابق اگر درازده هزار سوار تازه کمکی شود در مدت دو سال مهم دکن بانصرام میرسد - لهذا فوراً رخصت دکن یافته شاهزاده پرویز باتالیقی آصف خان جعفر و امیرالامرا شریف خان و راجه مانسنگه کچهواکه و خانجهان لودی مرة بعد اولی بکمک تعیین گشتند - و چون ظاهر شد [که خانخانان از برهانپور در عین برشکال

(۲) در [بعضی نسخه] بلبل *

(مائراامرا) [۷۰۳] (باب الخاء)

(که موسم سکون و قرار است) شاهزاده را بهلاکيات برآدرده و از بے اتفاقی سران سپاه سررشته تدبیر از دست داده بغلای غله و سقطی دواب خستگی تمام بجنود پادشاهی راه یافت - و ناچار آشتی نازیدا (که شایان این دولت نبود) بامخالفان کرده مراجعت نمود [مهمات دکن بخانجهان مفوض گشته مهابت خان بآوردن آن کهنه عملہ روزگار تعیین شد •

چون بحضور رسید در سال پنجم بتیولدارمی کالپی و تنوج دستوری یافت - که سایر متمردان آن نواح را از بیخ و ریشه براندازد و در سال هفتم چون در دکن بعبدالله خان چشم زخم عظیم رسید و از خانجهان کارے متمشی نشد انتظام آن مهم منحصر در فرستادن خانبخنان دانسته با خواجه ابو الحسن رخصت یافت - و چون درین مرتبه نیز بارصف بودن شاهزاده پروریز : امرای عمده کارے صورت نگرفت جنت مکانی سال یازدهم سنه (۱۰۲۵) هزار و بیست و پنج هجری سلطان خرم را بخطاب شاهی (که از زمان صاحبقران تا آنوقت بهیچ شاهزاده تجویز نشده) رخصت دکن فرموده خود هم در محرم سنه (۱۰۲۶) هزار و بیست و شش بمالوه رسیده طرح انامت بماندو انداختند - و شاهزاده در برهانپور رنگ توقف ریخته مردم سخندان نزد دنیا داران دکن روانه ساخت - و در همین ایام دختر شاه نواز خان پسر خانخانان را حسب الحکم بعقد ازدواج خویش درآورد - بعد وصول مردم شاهی عادل شاه پنجاه زنجیر

(باب الهاء) [۷۰۴] (مآثر الامراء)

فیل و نقد و جواهر (که مجموع پانزده لک روپیه قیمت میشد)
پیشکش فرستاده بعدوان شایسته اظهار بندگی و فرمان پذیری نمود
چنانچه بالتماس شاهزاده بخطاب فرزندى امتیاز یافته در عنوان
فرمان بقلم خاص بدیهه این بیت مرقوم گشت * * فرد *

* شدي از التماس شاه خرم *

* بفرزندى ما مشهور عالم *

و قطاب الملک هم بار سال همین قدر پیشکش محفوف عذایت گردید
ملک عنبر نیز سر خدمت بر بقیه اطاعت در آورده کلید قلعه احمد نگر
و دیگر قلاع با سایر پرگانات بالاگهات (که متصرف شده بود)
تسليم نمود *

شاهزاده چون از نسق دکن خاطر جمع کرد صاحب صوبگی
خاندیس و برار و احمدنگر بسپه سالار تفویض فرموده شاهنواز
خان پسر کلانش را بضبط ولایت مفتوحه بالاگهات مقرر ساخت
و هر محاله را بجاگیر یکم از امرای صاحب جمعیت کمکی
تندخواه کرده سی هزار سوار موجود و هفت هزار توپچی گذاشته
سال دوازدهم در ماندو بملازمت پدر والا قدر پیوست - جنت مکانی
وقت ملاقات بے اختیار برخاسته دو سه قدم باستقبال شتافت
و منصب سی هزارى بیست هزار سوار از اصل و اضافه و خطاب
شاهجهانی و بجهت نشستن مندایی متصل تخت (که عذایتی است
مخصوص * از زمان امیر تیمور درین سلسله رسم نبود) عذایت فرموده

(مؤثر الامرا) [۷۰۵] (باب الخاء)

خود از جهز و کف پایان آمده خوانچه^(۲) از جواهر و خوان از زر بر سر
فرزند اقبال پیوند نثار فرمود - و چون در سال پانزدهم از عهد شکنی
هاک عبور و تسلط و استیلای برگیان او تهانه داران پادشاهی عذر
تماسک از دست داد (حتی داراب خان از بالا گهات برگشته
بدالاپور آمد و در آنجا نیز پای استقامت نتوانست افشرد و بدرهانیپور
آمده با اتفاق پدر نامور شهر بند گردید) شاهزاده شاهجهان با یک کرد
(ریه جهت اخراجات یساق و انعام ده کرد دام از ولایت مفتوحه
دکن مرتبه ثانی بطریق استعجال دستوری یافت *

گویند چون بیستم عرائض او از نظر پادشاهی گذشت [که کار
بر من تنگ شده - و قرار جوهر (که رسم ست مقرر) بخود داده ام]
جنت مکانی بشاهزاده ولیعهد فرمود - که چنانچه مرش آشیانی
خان اعظم را بایلغار خاص از محامره گجراتیان رعائی بخشید شما
خانخانان را ازین مهملکه نجات دهید - دکنیان بصیت آمد آمد
شاهی از هم پاشیدند - شاهزاده بدرهانیپور رسیده از سرفرو
به بندوبست دکن پرداخت - و چون سال هفدهم شاه عباس صفوی
بمحامره تلع تدهار انتهای نمود و شاهزاده بعجلت هر چه تمام تر
طلب حضور گشت خانخانان را نیز همراه گرفت - درین میان
زمانه طرح دیگر انداخت - و باغروی کوته خردان فساد خانه بجائ
رسید که بفتنه بیگانه ز پرداختند - ناچار شاهزاده با خانخانان

(۲) نسخه [ب] خوانچه جواهر *

عود نموده بماتدو اقامت ورزید - چنانکه مکانی بتحریریک نور جهان بیگم سلطان پرویز را بسپه سالاری مهابت خان تعیین فرمود - شاهزاده بعد نمک هرامی رستم خان (که پیش روی عساکر پادشاهی فرستاده بود) با خانخانان از نبرده گذشته بیرم بیگ بخشی را بکنار آب نگاهداشته درانه برهانپور گردید - درین وقت خط خانخانان (که هههان بهمهابت خان نوشته بود - و این بیعت عنوان ساخته) * بیت *
(۳)
* مدد کسی بنظر نگاه میدارندم * .

• درنه پوریدم ز بے آرامی *

بنظر شاهزاده در آمد - خانخانان را طلبیده اظهار کردند - عذر مسموع نداشت - لهذا با داراب خان پسرش نظر بند گشت - چون بحوالی قلعه آسیر گذر افتاد پدر و پسر را حواله سید مظفر خان باره نموده بقلعه فرستادند - از اینجا (که حبس داراب خان بسبب بے تقصیری بعید از انصاف بود - و گذاشتن او و نگاهداشتن پدر پسنفدیده نمود) هر دو را طلبیده بقرول و عهد وا گذاشتند - و چون مهابت خان با سلطان پرویز بکنار نبرده رسیده دید (که کشتیها را بیرم بیگ آن طرف آب برده گذرها را بتفنگ و توپ استحکام داده است) بفریب کاری در آمد - و مخفی بخانخانان نوشتها فرستاده آن دیرین سال تجربه کار را از راه برد - خانخانان بشاهزاده

عرضي نمود که فلک بر سر ناسازي است - اگر روزه چند طرح آشتي
 اندازند هر آئینه سبب امنيت بخدا خواهد بود - شاهزاده (که
 همواره همت برفع فساد مصروف داشت) سزوح اين سانحه فوز عظيم
 دانسته خانخانان را بخلوت سرا برد - و مجدداً بسوگند مصحف
 شريف خاطر ازو مطمئن ساخته روانه نمود - که اين طرف آب بوده
 در آنچه ملاح طرفين باشد صلح قرار دهد - چون از رسيدن خانخانان
 و آرازة آشتي در پاسبانی گذرها و هفت راه يافت مهابت خان
 (که مختل فرست بود) هنگام شب جمعی از جوانان کار طلب را
 از آب در گذرانيد - و خانخانان بمراسلات و زورخانه سلطان پريز
 و مهابت خان فريفته گشته از دنيا دوستي حق ناشناسي بکار برد
 و عهد و سوگند تازه نسباً و نسباً نموده بمهابت خان پيوست - ناچار
 شاهزاده شاهجهان توقف در برهانپور مناسب ندیده از راه تلنگانه
 عازم جنگاله گرديد - مهابت خان ببرانپور آمده باتفاق خانخانان
 از آب تبتي گذشته بتعاقب قدری راه نورديد - خانخانان براه
 بهيم (که از ارکان دولت شاهي بود) برگشت - که اگر شاهزاده
 فرزندان مرا را گذارد لشکر پادشاهي را بلطائف الحيل بر ميگردانم
 و الا کار بدشوازي خواهد انجاميد - راجه بهيم جواب فرستاد - که
 هنوز پنج شش هزار چانفشان در رکاب - هرگاه نزديک رسيد اولاد را
 بقتل آورده بر تو خواهيم تاخمت *

شاهزاده پس از ضبط ولایت بنگاله چون عزیمت بهار نمود
 داراب خان را از قید برآورد و حاکم آنجا ساخت - مهابت خان
 درین هنگام (که بمقابلۀ شاهزاده رهگرای آله آباد بود) خانخانان را
 (که از نیرنگ سازی و افسون طرازی او نگرانی داشت) نظر بند
 ساخت - در سال بیستم جنّت مکانی اودا از پیش مهابت خان
 بحضور طلب داشته صفح جرائم فرموده معذرت خواستند - که
 این همه از قضا و قدر سر زده - باختیار ما و شما نبود - من خود را
 شرمندۀ تر از تو می بینم - و بانعام یک لک روپیۀ و بحالی منصب
 و خطاب و جاگیر ملکوسه سرفرازی یافت - آن پیر ننگ و ناموس
 بدان دادۀ دنیا پرست این بیت در نگین نقش کرد * * بیت *
 * مرا لطف جهانگیری ز تأییدات ربانی *
 * دوباره زندگی داده دوباره خانخانانی *

مهابت خان در حین طلب حضور از معذرتها خواست - و در سامان
 و سرانجام کوتاهی ننموده بزعم خود در رفع غبار خاطرش کوشید
 بحسب اتفاق خانخانان رخصت جاگیر گرفته در لاهور متوقف بود
 که مهابت خان معائب گشته بعزم حضور بلاهور رسید - خانخانان اصلاً
 احوال پرسی هم نکردن - مهابت خان سوختۀ بیمرویی او شد - چون
 بکنار آب بهت استیلا یافت مردم تعیین کرد - که اودا از راه برگردانند
 خانخانان در دهلی لنگر اقامت انداخت - در همان ایام شعبده باز
 فلک لعبت دیگر برانگیخت - وقت مراجعت رایات پادشاهی

(مائراامرا) [۷۰۹] (باب الخاء)

از کابل مهابت خان اداره ادبار گشت - نور جهان بیگم خانخانان را
(۲) طلب داشته با فوجی بتمایب او تعیین کرد - و درازده اک (روپیه
با فیل و اسب و شتر از طرف خود رعایت نمود - و قبول مهابت
خان نیز بدو تذخواه کرد - اما زندگی فرصت نداد - در لاهور
بیمار شد - و بدهای (سیده در سن هفتاد و دو سالگی سنه (۱۰۳۶)
هزار و سی و شش هجری آخر سال بیست و یکم جهانگیری
و دیعت حیات سپرد * خان سپه سالار کو * تاریخ است
و متصل مقبره همایون پادشاه مدفون گردید *

خانخانان در قابلیت و استعداد یکتای روزگار بود - و او عربی
و فارسی و ترکی و هندی زبان داشت - شعر خوب می فهمید
و میگفت - (حیم تخلص میکرد - گویند که با کثر زبانها) که در عالم
(اجم است) حرف میزد - و سخا و همت او ضرب المثل هندی است
بلکه برخی حکایات مستبعد شمارند - گویند روزی در براتها دستخط
میکرد - هر برات بیاد بجای هزار تنگه هزار روپیه دستخط کرد
و همان بحال داشت - مکرر شعرا را در صله بزر سرخ سنجید - (روزی
(۳) ملا نظیری گفت - که لک روپیه چه قدر توده میشود - ندیده ام
فرمود از خزانه بیارند - و چون جمع کردند - لا گفت - شکر الله که
بسبب نواب من ایقدر زر دیدم - فرمود همه بملا دهند - که حالا
شکر الهی کند - همواره مبلغهای خطیر بدریشان و علما باءلان و اخفا

(۲) نسخه [ج] طلبد (۳) در [بعضی نسخه] ملا نظری *

میداد - و بدور دستها سالیانه میفرستاد - اجتماع اهل کمال از هر فن در وقت او مثل عهد سلطان حسین میرزا و میر علی شیر بود *

بالجمله در شجاعت و سخاوت و دانش و تدبیر ملکی سرآمد روزگار بود - اما کینه دري و دنیا دوستي و زمانه سازي بیشتر داشت بازگیر کلامش بود - که با دشمن در لباس دوستي دشمني نموده آید از برای او گفته اند *

* بیت *

* یک وجب قد و صد گره در دل *

* مشتکی استخوان و صد اشک *

تقریباً سی سال بدفعات در دکن ماند - هرکه از شاهزادها و امرا بکمک آمد اخلاص و اطاعت سلاطین دکن بار دیده نفاق و غدر نسبت بار میکردند - حتی شیخ ابوالفضل فتوای بغی در حق او میداد - در عهد جهانگیری بدوستی ملک عنبر متهم شده تغیر گشت - محمد معصوم نوکر معتبرش کور نمکي کرده بعرض پادشاه رسانید - که مکاتیب ملک عنبر نزد شیخ عبدالسلام لکهنوي سم که ملازم خانخانان بود - مهابن خان پسردهش آن مامور شد چندانکه بتعذیب آن بیچاره پرداخت - جان در باخته بافشا لب نکشود *

خانخانان از اعظم امرای این سلطنت بود - نام نامی او برصفحه ایام نقش درام گرفته - در عهد عرش آشیانی مصدر خدمات شایسته گردید - از انجمله سه کار نمایان کرد - فتح گجرات - و تسخیر

سندهه - و شکست مهیل خان بیجاپوری - چنانچه بتفصیل بجای
 خود ثبت افتاد - اما در زمان جهانبانی خدمت مکانی کاره از
 درائی نگرفت - با همه دانائی درست و فهمید پسنیدیده ذلتها
 کشید - و از حب جاه دست باز نداشت - گویند سخت ولعی باخبر
 دربار داشت - با آنکه دو سه کس (وزنامه را هر روز بآک چوکی
 میفرستادند جواسیس بر عدالت خانه و کچهریها و چبوتره حتی در
 چوک و کوچه و بازارها تعیین بود - که هرچه بافواه عوام می شنیدند
 بتحریر در می آوردند - شام همه را خوانده در آتش میسوخت
 گویند اکثر چیزها در آن وقت مخصوص خاندان اینها بود - چنانچه
 پرهما که بر سر کس نمیزد - مگر شاهزادهها - با آنکه پدرش امامیه
 مذهب بود خانخانان اظهار تسنن میکرد - مردم معمول بر تقیه
 میکردند - لیکن پسرانش سنی متعصب بودند - سوای شاهنواز خان
 و داراب خان پسران دیگر هم داشت - یکم میرزا رحمن داد - که
 والده اش از قوم سوده امرکوت بوده - در جوانی بحیثیات شگرف
 آراسته - پدر بسیار دوست داشت - در مهر قریب العهد بغوث
 شاهنواز خان درگذشت - که را یارا نبود که باظهار آن پردازد
 بدرخواست مردم محل حضرت شاه عید سندهی (قدس سره)
 بخانه خانخانان آمده تعزیه و تسلیم فرمود - دوم میرزا امرالله
 از بطن جاریه بود - ب تربیت مانده در جوانی زندگی بهپرد

و عمده دولت خانخانانی میان فهمیم بود - اگرچه شهرت بخلایی
 دارد اما در اصل راجپوت پسرے سم مثل فرزندان پرورش یافته
 کمال صلاح و تقوی داشت - تا دم واپسین نماز تهجد و چاشت
 و اشراق ازو قضا نشد - درویش دوست بود - با سپاه برادرانه
 بر خورد - لیکن تذم مزاج - صدای تازیانه همیشه بلند بود *

گویند درزے دید که راجه بکرماجیت شاهجهانی با داراب خان
 تکیه زده بر یک مسند نشسته - زبان بفحش کشوده گفت - مثل تو
 برهنه با نبیره بیروم خان برابر نشیند - ای کاش عوض میرزا ایرج
 این می مرد - هر دو بعد از خواهی درآمدند - چون آخر طبیعت
 خانخانان انحراف یافته بود او را بر فوجداری سرکار بیجاگده پای
 حساب آورد - او درشتی بسیار بنواب کرده طپانچه بر روی حافظ
 نصرالله (که دیوان صاحب اختیار بود) زده از شهر برآمد - گویند
 خانخانان نیم شب خود رفته برگردانید - و در شجاعت و تهور
 آیتے بود - چون مهابت خان بفکر قید خانخانان شد اول فهمیم را
 خواست که بتطبیع منصب عمده پادشاهی و انواع مواعید بفریبد
 راضی نشد - مهابت خان گفت - تا چند بر سپاهگری خود مینازي
 فهمیم هرچند بخانخانان گفت (که اینجا غدر و مکر معلوم میشود
 مبدا بذلت و خواری کشد - مسلح و مستعد گشته عزم حضور
 بناید نمود) قبول نکرد - چون نظر بندش نمودند پیشتر مردم
 پادشاهی را مهابت خان بر سر فهمیم فرستاد - او پیسر خود فیروز

خان گفت - چنده مردم را نگهدار - كه تجدید وضو كرنه دوكانه
بسلامت ایمان ادا نمایم - پس از فراغ با پسر و چهل كس از ملازمان
خود جان را فدای آبرو ساخت *

• خدمت پرست خان •

رضا بهادر نام - از اوان صبی غلامی و پرستاری شاهزاده
شاهجهان افتخار داشته بدوام خدمت و سعادت محرمیت
و مزاج دانی ممتاز گردید - گویند هنگامی (كه شاهزاده بهم رانا تعیین
شده بود) (رزے در اودیپور بتقریب پانصد كره خورد - و بر زمین
نه افتاد - و آه نكشید - این سخت جانی وسیله اعتبارش گشت
بر منصب و عزتش افزودند - بتدریج بپایه امارت تصاعد نموده
بخطاب خدمت پرست خان سر برافراخت - در وقت مراجعت
از صوبه بهار در خدمت سلطان مراد بخش اودا از افزونی اعتمادش
باتفاق سید مظفر خان باره در قلعه دوهتاس گذاشتند - چون بعد
واقع ناگزیر جنت مكاني اعلی حضرت از جنیر دكن بگجرات رسیده
از كنار تالاب كانگریه ظاهر شهر احمدآباد (كه هفت رز مخیم
سراغات اقبال بود) بجانب مستقر الخلافه آگره كوچ فرمود
از اذای راه اودا با فرمان از خط خاص نزد بمین الدوله بلاهور رفته
نمود - مشتمل برانكه زمانه آشوب طلب است - و زمین فتنه خیز
جهان را از لوٹ وجود شاهزاده چند (كه ماده فساد اند) پاك سازد
خدمت پرست خان در عرض نه رز بذاك چوكی بلاهور پیوست

(بَابُ الْخَاءِ) [۷۱۴] (مَأْثَرُ الْأَمْرَاءِ)

گویند سلطان دار بخش مشهور بسلطان بلاقی (که آصف خان باقتضای مصلحت چند روز ادرا بر تخت نشانده بود) با برادر خود سلطان گرشاسپ شطرنج می باخت - غلغلۀ رضا بهادر شنید پندرس دریافتۀ با برادر گفت - رضا نیامد - قضای ما و شما آمد یمین الدوله حسب فرمان سلطان شهریار مکهول را با سلطان بلاقی و برادرش پسران سلطان خسرو و طهمورس و هوشنگ پسران سلطان دانیال حوالۀ خدمت پرست خان نمود - و از بیعت و پنجم جمادی الاولی سنه (۱۰۳۷) هزار و سی و هفت هجری را در یک روز بعدم آباد فرستاد *

در سرآغاز جلوس باضافۀ منصب و خدمت میرتوزکی و عنایمت عصابی مرصع تحصیل مباحثات نمود - و پس ازان بتفویض میرآتشی بلند مرتبه گردید - در سال دوم چون خانجهان لودی از آگره فرار نمود از پیش از امرای متعین (که بسرداری خواجه ابوالحسن بتعاقب مامور شده بودند) باتفاق سید مظفر خان باره و راجه بیتل داس کور در حوالی دهولپور بمخالف پیوسته دستبرد مردانه نمود و بارها یکۀ خود را بر صف غنیم زده دران دار و گیر زخم تیر (که بر شقیقه اش رسید) از پا درآمد *

گویند چون خدمت پرست خان در تعاقب مصارعت بکار برده شبگیر نمود راه را غلط کرده بر قبیلۀ خانجهان (که همراه محمد شه لودی دامادش پیشتر بطارف آب چیتلی درانه بود)

رسیده جنگی عظیم در پیوست - و از طرفین بهادری و مردانگی بتقدیم
رسید - که ناسخ کارنامه رستم و اسفندیار گشت - محمد شه لودی
با دو برادر خود و درازده نفر از خویشان و نوکران معتبر خانجهان
فقد جان در باخت - و رضا بهادر با شصت نوکر عمده خود بکار
پادشاهی آمد - نعلش ادرا متصل نخاس آگره نقل نموده گنبدی
بنا یافت - دختر کوتوال خان غلام گرچی دولت خان (که خانخانان
بار بخشیده بود) در حباله نکاح داشت - و با هم محبت مفرط بود
چنانچه حرف عاشقی اینها در آنوقت بر زبانها افتاده - هرگاه
خدمت پرست خان بار میگفت (که من فدای جان نثار درگاهم
امروز فردا بکار ولی نعمت می آیم - حال تو چیست) او اقیون و زهر
که در کنار ارجه خود بسته داشت می نمود - پس از فوتش اگرچه توفیق
مردن نیافت اما ببد حالتی بر سر قبر او نشست - اعلی حضرت
ازین جهت اموال خدمت پرست خان را بدو بخشیده یومیه نیز
مقرر فرمود - سال نگشت که بزرگمستی و ساسله جنبانی بدو منشیان
شیفته سرود و رقص گشته بمی گساری افتاد - چون پادشاه خبر رسید
ادرا در عقد ازدواج قلعه دار خان چله در آردند - و پس از فوتش
سر محارق ساخته باز بر سر قبر رضا بهادر نشست - اعلی حضرت
باز آن یومیه بکار فرمود *

گویند رضا بهادر دریست کس بیش قرار نوکر داشت - که
هر روز با پنجاه کس طعام میخورد - و چوکی و صولای بانها

(باب پنجم) [۷۱۶] (مآثر الامراء)

معاف بود - پس از جلوس اعلیٰ حضرت با فوج سنگین به تنبیه
میوان میوات تعیین گشت - درانجا خون بسیار ریخت - و همه را
قه تیغ کشید - و بقیة السیف از پیر و جوان همه را محبوب ساخت
تا قطع تذاصل شود - و جم غفیر را از نسا و اطفال باسر با گره آورد
هر روز جوقه ازان از مجامعت و گرسنگی راه فنا می پیمودند *

گویند جوهری بود - دران وقت بزرگداری مشهور - بحضور افضل
خان دیوان اعلیٰ آمده بتحصیل ثواب دولک رویه بالمقطع
بچهار قسط بجهت استخلاص آنها ذمه خود قبول کرده اسارا را
سرداد - و قسط اول را بخزانة عاید ساخت - و در قسط دوم طومار
سی هزار رویه بابت حویلی و اسباب خانه - و عوض تدمه با پسران
و دختران خود آمده در کچهری نشست - چون این کیفیت بعرض
پادشاهی رسید و استفسار ازو رفت ظاهر کرد که زنان و اطفال
بیگناه هر روز از گرسنگی تلف میشدند - عوض خون بهای آنها
جان خود را با زن و اولاد خود باختم - اعلیٰ حضرت ازین حسن ادا
طومار را واپس داده باقی را هم بخشیدند - لیکن تقید شد که
متصدیان دیوانی ب تحقیق احوال کس را ضمان نگیرند *

• خانجهان لودی •

پسر درامت خان لودی شاهوخیل است - پیر خان نام داشته
در ریعان شباب با برادر کلان خود محمد خان از پدر رنجیده
به بنگاله پیش راجه مانسنگه رفتند - (رزے) که میخواستند از دریا

گذشته داخل شهر شوند) بر سر کشتیها گفتگو واقع شد - و بزد و خورد
 انجامید - اتفاقا در برادرزاده راجه کشته شدند - پس از آنکه راجه
 از احوال اینها مطلع شد بذابر سابقه معرفت سی هزار روپیه توافع کرده
 رخصت نمود - که مبادا از راجپوتیه اذیت کشند - محمد خان
 در عین جوانی در گذشت - و پیرا بیداری اقبال نزد شاهزاده سلطان^(۲)
 دانیال منظور نظر گردید - گویند بمصاحبت و قرب بجائے رسید که^(۳)
 درونی نماند - در مخاطبات بفرزندی مخاطب میگشت - پس
 از فوت شاهزاده در بیست سالگی در خدمت جنت گانی پیوسته
 بقرب و منزلت خاص اختصاص گرفت - اولا بمنصب سه هزار
 و خطاب ملاکت خانی سرفرازی یافته در ایام معدود بخطاب
 والای خانجہانی و از اصل و اضافه بمنصب پنجہزاری بلند نامی
 اندرخت - و در محرمیت و اعتبار سخن شریک و سہمی نگذاشت
 حکم نشستن غسل خانہ فرمودند - و مکرر اندرون محل بردند
 و خواستند بیک از خویشان پادشاه محل نسبت کرده مخاطب
 بساطان جهان فرمایند - او عرض کرد کہ سلطانی مخصوص
 بشاهزادہا است - و نشستن حضور و رفتن محل ہم مختص بایشان
 امیدوارم کہ این تکالیف معاف شود - و نسبت محل بمہان نیاید
 گویند جهانگیر پادشاه آقائی و نوکری با او منظور نداشته یارانه
 سلوک میکرد - اما او دست از نوکری برنداشته با از حد خود

(۲) نصحۃ [ج] شاهزادہ دانیال (۳) در [بعضی نسخہ] مصاحبت و قرب

قراٹر نمیگذاشت - چون شاهزاده پرویز با راجه مانسنگه و شریف
 خان امیرالامرا بکمک خانخانان تعیین دکن شده کارے متمشی
 نگشت در سده (۱۰۱۸) هزار و هیزده هجری خانجهان را با دوازده
 هزار سوار جرار ضمیمه عساکر منصوره ساختند - و وقت رخصت
 پادشاه خود از جهرورکه خاص و عام فرود آمده دستار خود را
 بر سرش گذاشته دست او گرفته بر اسب سوار کردند - و حکم شد
 که از حضور نقاره نواخته روان شود - ازین طرف پادشاه و ازان سو
 خانجهان بے اختیار گریه مفارقت میکردند - و بهر منزل سوغات
 و ارمغانی از حضور میرسید - خانجهان در برهانپور توقف نکرده
 عزیمت بالاکھات (که معسکر فوج پادشاهی بود) نمود - در ملاکپور
 جنگ عظیم با ملک عنبر واقع شد - سپاه هندوستان (که از برگری گری
 دکن واقف نبودند) تیز جلوی کرده بسیار ضایع شدند - پس ازان
 خانخانان آمده بتواضع تمام در خورد - و ببالاکھات برد - چون
 از حضور قرار یافته بود (که از طرف خانجهان با لشکر دکن و از
 جانب دیگر عبدالله خان زخمی با فوج گجرات بدولتآباد رفته عنبر را
 در میان گیرند - و مالش بسزا دهند) گویند ملک عنبر ازین خبر
 مضطرب شده با خانخانان ساخت - و او خانجهان را بلطائف الحیل
 چندان در ظفر نگر نگاه داشت که عبدالله خان بدولتآباد رسید
 و عزیمت یافته رجع القهقری نمود - و ملک عنبر از او پیرداخته
 بقزاقی کبی و رسد اردوی خانجهان همت گماشت - گرانی غله

بجائے رسید کہ سیرے بیک روپیہ میسر نمیشد - و سقطی دراب
 علاوه گردید - بکمال آسیمہ سری صلح گونہ کردہ بیرہانپور برکشت
 داین بدنفسی بنام خانخانان نشست - خانجہان بحضور نوشت
 کہ این ہمہ از نفاق این کہنہ عملہ بوقوع آمد - بعدہ او را بابت
 گذاشت - و الا طلب حضور شود - کہ من با سی ہزار سوار در عرض
 دو سال باقبال پادشاہی از استخلاص قلاع این ملک را پرداختہ
 بیجاپور را ضمیمہ ممالک محروسہ میکنم - و الا روی خود بہ بندہای
 درگاہ ننمایم - بنابراین مهمات دکن بخانجہان من حیث الاستقلال مفوض
 گشتہ خان اعظم کوکہ و خانعالم با امرای دیگر بر کمک سابق افزودہ
 خانخانان بحضور شتافت - اما نفاق امرا از میان نرفت - و هیچ
 بذد و بسیم صورت نگرفت - خانجہان را بہ تیواداری تھانیسر و اتامت
 ایلاچپور عاتب نمودہ سرداری بخان اعظم قرار یافت - و بعد
 سالے (کہ خانجہان بحضور رسید) همان قرب و منزلت داشت
 سرموئے تغارت راہ نیافت - تا در سال پانزدہم جاوس (کہ داعیہ
 قزلباش بتسخیر قندھار ظاہر شد) خانجہان را بصاحب موہگی
 ملتان رخصت نمودند - در مبادی سال ہفدہم (کہ شاہ عباس صفوی
 در محاصرا چہل روز قلعہ قندھار بتصرف در آورد) خانجہان
 حسب الحکم جہت شہرت این کار بمروم تمام (رانہ حضور شد
 اما مراجعت این وقت در مردم) کہ از حکم پادشاہی خبر نداشتند

(باب الحاء) [۷۲۰] (مآثر الامراء)

محمول بر خفت و نا سرداری خانجهان گردید - و یقین مردم شد
که درین مرتبه از پایه می افتد - بلکه جانبدری نیست - حال آنکه^(۲)
مکرر فرامین بار رسید - که زنده اراده قلعه نذمانی - که مقابله
با سلاطین غیر سلاطین را تجویز نکرده اند - و پس از رسیدن
حضور قرار بران یافت که تا رسیدن شهزاده خود را بملتان رسانیده
در سرانجام آن یساق کوشد *

گویند اکثر طوائف افغان حوالی قندهار بملتان آمده
بخانجهان گفتند - که بنابر حمیت همقومی اگر از سرکار پنج تنگه
یومیه بسوار و دوتنگه به پیاده مقرر شود (که از قوت ناگزیر است)
با انبوه تمام در هر ادلی شما تا صفهان ملک گرفته می دهیم - و تعهد
میکنیم که بیک روپیه پنج آثار غاه بلشکر شما تا آنوقت رسانیم
خانجهان گفت که هرگاه این قسم اتفاق پادشاه معاینه کند مرا زنده
چرا خواهد گذاشت - درین ضمن فلک انقلاب دیگر زد - که میان
پادشاه و شاهزاده ولیعهد شاهجهان برهمزدگی واقع گشته بقتال
و جدال منجر گردید - تعیین افواج بر سر قندهار موقوف شده متواتر
بطلب خانجهان احکام صادر شد - و آخر پادشاه نوشتند - که درین
وقت شیرخان سور با آن همه عداوت اگر میبود خود را میسرسانید
شما هنوز نیامدید - اتفاقا بخانجهان عارضه رو داد - که سیزده
شبانه روز هوش نداشته - و بعد از آنکه بحضور رسید جهت حفاظت

(۲) در [بعضی نسخه] جانبدر نیست *

قلعه آگره و خزائن آنجا با قنات فتحپور سيكري مامور شد
و در سال نوزدهم از انتقال خان اعظم كوكه بصوبه دارى گجرات
تعيين يافت - و چون مهابت خان را بتقريب صوبه دارى بنگاله
از اتاليقي سلطان پرديز جدا كردند خانجهان بجاي او مقرر شد
و در برهانپور بسلطان پيوست - و در سال بيست و يكم سنه (۱۰۳۵)
هزار و سي و پنج (كه سلطان پرديز وديعت حيات سپرد) تمام كارهاي
دكن بعهد او خانجهان تفويض يافت - او به تنبيه فتح خان پسر
ملك عنبر (كه بملك پادشاهي گرد شورش مي انگيخت) متوجه
بالاگهات گشته تا كهركي عذر باز نكشيد - درانوقت حميد خان
حبشي (كه زنيش فوج كشي مي كرد) مدارالمهام نظام شاه بود - لابه گري^(۲)
و چاپلوسي پيش گرفته خانجهان را فریفت - كه به پيشکش سه لک
هون ملك شاهي بعهد او وا گذاشت - چنانچه فوجداران و ته انداران
بالاگهات بموجب نوشته خانجهان مكانيهاى خود را بوكلاى نظام شاه
سپرده ببرانپور فراهم آمدند - مگر سيده دار خان كه بعذر حكم حضور
قلعه اهدنگر نداد - گویند خانجهان باتقاضای عقل دور اندیش
باين احسان نظام شاه را از خود ساخته پناه روز ناکامي انديشيد
بالجماعه داغ اين بدنامي بر چهره حال او ماند - و در همين ايام
(كه مهابت خان بانديشه كردار ناانجار خود از دربار بدر زده
بشاهجهان در جدير پيوست) جنم مكاني خطاب سيده سالارمي اورا

(۲) نسخه [ب] نظام شاهيه .

خانجهان عذایت فرمودند. و چند روزی نگذشته بود که جنیت مکانی
بمالک بقا شتافت - شاهجهان جان نثار خان را (که از معتمدان
مزاج دان بود) با فرمان عذایت و بهائی هوبه دار می دکن نزد
خانجهان فرستاده بدریافت مافی الضمیر او د استمزاج آمدن خود
از راه برهانپور نیز مامور ساختند - خانجهان با وصف اینکه
در مراسم خدمتگاری شاهزاده در حین اقامت جذیر کوتاهی نمیکرد
درینوقت باغواهی دریا خان روهله و مشورت فاضل خان دیوان
دکن [که گفت سلطان دارد بخش در اردر بر تخت نشسته و شهریار
در لاهور دعوی سلطنت میکند - با ایشان (که شما این همه خدمتگاری
کردید) پریروز مهابت خان ماحق شد - و خطاب سپه سالاری
(که از حضور بشما عذایت شده) بار دادند - نواب بفضل الهی
صاحب جمعیت د الوس اند - هرکه پادشاه شود نوکر او هستند]
چون زمان نکبت و زوال دولتش تریب رسیده بود با آنهمه دانش
و فراست (که یگانه وقت بود) غلط کرده جان نثار خان را بی آنکه
عرضداشت هم در جواب فرمان کند برگردانید *

و چون شهرت یافت [که شاهجهان از گجرات مهابت خان را
بر سر ماند و (که قبایلی خانجهان در آنجا اقامت داشت) تعیین
کرده اند] او با نظام شاه بتازگی عهد و موثیق بر وفق مطلب خود
موکد نموده سکندر دوتانی را بحراسمت برهانپور گذاشت - و خود
(۳)

با امرای کمکی بماندو آمده صوبه مالوه را از مظفر خان معموری
 صوبه دار آنجا بر گرفت - مردم پادشاهی همه گرویدگی داشتند
 اکثری گفتند اگر اراده جنگ باشد ما همه رفیقیم - چون دیدند
 (که خانجهان یگرونی نمیکند و بدنامی مفت عاید حال ما ست)
 برخاسته راه حضور گرفتند - و خانجهان تا خبردار شود (که شاهجهان
 از راه گجرات گذشت) امرا و راجها از اطراف و جوانب پیش
 ایشان فراهم آمدند - و ظاهر شد که جلوس دار بخش هم توطیه
 و تمهید سلطنت ایشان است - که آصف خان کرده - دانست
 که آنچه کردند جواب بود - اما رقتش گذشت - ندامت چه سود
 وکیل بحضور فرستاد - و بعد سربر آرای پدشکشی با سهره مروریدن ارسال
 داشت - اعلیٰ حضرت (که جهان کرم و مروت بودند) از بد سلوکی او
 اغماض کرده صوبه دار می مالوه بار مسلم داشتند - و در سال دوم (که
 از تنبیه چهار بندیده را پرداخته بحضور رسید) اگرچه بدستور
 عهد خدمت مکانی جمیع امرا پذیره نشدند اما پادشاه بر رعایت
 خاطر او (که همیشه بالا دست همه استاده میشد) مهابت خان را
 (که خانخانان شده سر بکس فرود نمی آورد) (خصت دهایی فرمودند
 لیکن * مصرع * * آن قدح بشکست و آن ساقی نماند *
 آن اعزاز و سلوک آقا کجا - و آن رجوع خاص و عام کو - و معذا
 از طرفین صفای خاطر هم نبود - حکم شد که این همه فوج در حضور
 با خود داشتن چرا - بر طرف باید کرد - و بعضی محالات سیر حامل

تقریباً از تغییر کردند - و همیشه تا هشت ماه (که در حضور بود)
 توهّم کردار خود بذخوشی و تذبذب گذرانید - شبّه در دربار
 میرزا لشکری پسر مخلص خان از شوریده سوری بهسران خانجهان
 گفت - که امروز فردا پدر شما را مقید خواهند کرد - چون این
 حرف راهی (که فرغی از راستی نداشت) بخانجهان رسید بسکه
 به عنایتها میدید بهراس و رسواس افتاده خانه نشین گشت
 اعلیٰ حضرت اسلام خان را نزد او فرستاده استفسار و استکشاف
 فرمودند - او استیلائی توهّم انحراف مزاج پادشاهی ظاهر کرده
 مسئلت نمود - که امان نامه بخط مقدس مرحمت شود - چنانچه
 بر وفق مدعای او نوشته فرستادند - و یمین الدوله آصف خان نیز
 بظاهر رتقا کرده گفت - اگر شما منزوی میشوید اوصاف این است
 که امروز ما همه رفیق شویم - چون موافک نکال و خسران آمده
 گشته بود اصلاً تشفی و طمانینت نشد - و بحکم الخائن خایف
 توهّم بر توهّم می افزود *

گویند شبّه (که میخواهد از آگره راه آدرگی پیش گیرد) آصف
 خان مطلع شده باعلیٰ حضرت رسانید - فرمودند چون عهدنامه
 مرقوم شده و پاداش پیش از صدور جریمه عقلا و شرعا جایز نه
 تعرض مناسب نیست - و هنوز حرف در میان بود که آدرگی او
 بعرض رسید - همان وقت خواجه ابوالحسن تربتی با امرای
 دیگر بمجلس تعیین شدند *

گویند نصف شب دیوایی بیست و هفتم صفر سنه (۱۰۳۹)
 (۲) هزار و سی و نه بود - که از حویلی آگره برآمد - چون بدرواز
 (۳) هتیاپول رسید جلو در گردن انداخته سر تواضع بر قاش زین انداخت
 و گفت - خدایا تو میدانی که برای حفظ آبروی خود میروم - بغی
 در خاطر نیست - و چون بده واپور رسید پیش از همه سید مظفر
 خان باره و راجه بیتهل داس و خدمت پرست خان از فوج
 پادشاهی بسر رقتش رسیدند - و جنگی عظیم در پیوست - و آویزش
 سخت در داد - همین و عظمت در پسر رشید و شمس داماد او
 با دو برادر خود محمد و محمود از نبائر عالم خان لودی (که
 از کهنه سپاهیان افغانه بود) و شخصیت کس از نوکران عمده مثل
 (۴) بهیکن خان قریشی و غیره بقتل رسیدند - خانبهان بذات خود
 (۵) چپقلشهای مردانه کرده زخمی عنان عزیمت بدریای چاندل گردانید
 و بنابر طغیان آب نتوانست مردم محل گذرانید - زوجه و دختران
 خود را با بعضی اسامی معتبر در حوضه فیلان نشانده با سیمه سری
 و اضطراب تمام گذشت *

* نیم جانیه بدر آورده ام از رادی مرگ *

* این قدر زین سفر دور ره آورد پس اسمی *

(۲) در [بعضی نسخه] هزار و چهل و نه (۳) در [بعضی نسخه] هتیاپول

و در [بعضی] هتیاپول (۴) نسخه [ب] بهنگی خان - و در [بعضی نسخه]

بهنگی خان (۵) در [بعضی جا] چیتل آمده ه

و بذابر توقف فوج پادشاهی یک شبانه روز بعبور دریا خانجهان خود را
 بجا نگلهای ملک چهار بندیده انداخت . و راههای نامسلوک
 پیش گرفته سرے بگوندوانه برآورد . بکرمآجیت پسر چهار
 عمدا اغماض کرد . و الا میتوانست دستگیر ساخت - خانجهان
 چنده در لانجی دم آسایش گرفته از راه برار بولایت نظام شاهیه
 در آمد - بهلول خان میانه جاگیردار بالاپور و سکندر دوتانی نیز
 ملحق گشتند - نظام شاه آمدنش فوز عظیم دانسته گرمجوشیها کرده
 (۲)
 از دولتا باد بیرون خیمه زد *

چون خانجهان متصل سراپرده او رسید هنوز از اسپ فرود
 نیامده بود که نظام الملک باستقبال بیرون برآمد - و برده بالای
 مسند نشاند - و خود بگوشه آن جا گرفت - و زرے برای اخراجات
 داده برگشته بیر با آنکه تهنه پادشاهی بود تنخواه کرد - و برفقا
 نیز جاگیر داده رخصت نمود - و خود بجمع فوج پرداخت - و در
 سر آغاز سال سیوم اعلی حضرت باراده استیصال او باد براهنپور را
 بورون مسعود دار السور ساختند - و سه فوج پنجاه هزار سوار
 بسرکردگی اعظم خان سارجی صوبه دار دکن کسایل کردند - و خانجهان
 با چهل هزار سوار نظام شاهیه و غیره مقابله نمود *

گویند درز جنگ در پالکی نشسته تذبذکو میکشید - عزیز خان
 پسرش گفت - اگر اراده جنگ است سوار شده باید تاخت

والا چرا عالم را بخوابی میدهند - گفت امتقاد شما این است
 که هر لشکر پادشاهی غالب شویم - حاشا و کلا - اقبال خداداد است
 میخواهم باین حرکت مذبح اصلاح رافع شود - و برای شما (رزگار)
 بهم (سد - و من (رانه مکه شوم - و ازین قبیل حرفهای خانجهان
 باعث تفرقه افغانان شد - که از هندوستان بکمال دعوی سلطنت
 هجوم آورده بودند - چون برشکال در رسید خانجهان در موضع
 (اجوری چهار کوهی قصبه بئر (که در دامن کوه رافع شده)
 اقامت گزید - و بعد انقضای برسات مقرب خان سرفوج نظام شاهی
 باتفاق بهلول خان بآمد آمد فوج اعظم خان از جالاپور خود را
 بدهار در کشید - و هنوز دریا خان رهله در نه پیوسته بود که اعظم
 خان قاپو دیده از دیول گانون (رانه شده از گنگ گذشت - و از
 منجهای گانون بر خانجهان (که زیاده بر چهار صد سوار نداشت)
 تاخت - خانجهان آماده پیکار گشته قباؤل را بکوهستان (رانه کرد
 و خود جنگ کزان برآمد - و چون بالای گهات^(۲) (اجوری رسید
 با بهادر خان لودی برادر زاده خانجهان و بهادر خان رهله
 مقابله شد - از طرفین داد مردانگی داده هرچند بهادر خان رهله
 در میدان افتاد اما فوج پادشاهی متواتر بکمک رسید - بهادر خان
 لودی دل بلی داده میخواست بدر رود - زاحه بهار سنگهه بذیل
 بآن خون گرفته رسیده از هم گذرانید - خانجهان با زنان اسپ سوار

(۲) در [بعضی نسخه] بر بالای گهات .

از سیوگانون گذشته به بیضا پور رسید - و دریا خان نیز در راه
ملحق گردید - و از آنجا بدولتآباد شتافته چندے طرح اقامت
انداخت - هر چند مبالغه میکردند که بر تخت نشیند در جواب
میگفت - پنجاه سال از عمر گذشته - معلوم نیست که بعد از من
پسران من قابل سلطنت باشند - هر مغلی یک یک افغان را از بلاد
و دیهات بخفت اخراج کند - آنوقت داه و کنیز افغانان نام مرا
گرفته کفش بر زمین میزنند - که بشومی او باین حال رسیدیم -
مرا تاب این همه پاپوش خوردن نیست - بهلول و سکندر ناخوش
شده جدا گشتند - و از نظام شاه هم چندان التفات معاینه نکرد
بلکه مفتخر و غرور دید - از دوستی غرض آلود او دل بر گرفت
و بمشورت دریا خان رهله و ایمل خان ترین و صدر خان عزیزمت
پنجاب نمود - که باعانت افغانان آنجا شورشی برانگیزد - از
دولتآباد^(۲) بانتور آمد - و از راه دهرنگان و انبه پاتر گذشته روی
عزیمت بمالوه گذاشت - عبدالله خان فیروز جنگ و سید مظفر خان
بارهه بتعاقب تعیین شدند - جائے نتوانست توقف نمود - تاراج کزان
میرفت - از نواح سررنج پنجاه فیل پادشاهی گرفته بملک بندیه
در آمد - تا بکالپی سر بر آرد - بکرماجیت پسر چهار بندیه
بتدارک تقصیر سابق خود را رسانیده بدریا خان (که چنداول او
بود) در آویخت - و دران زن و خورد دریا خان فنا پیمود

خانجهان از کشته شدن چنین رفیق قرین اندوه و تاسف گشته
 روانه پیش شد - چون بولایت بهاندیر رسید سید مظفر خان باره
 هراول فوج پادشاهی قریب گردید - خانجهان بنه و بار را روانه
 کرده با هزار سوار گرم پیکار گشت - محمود خان پسرش با جمعی
 کشته شد - خانجهان ناچار جاو گردانیده براه افتاد - و چون در حوالی
 کاندجر رسید سید احمد قلعه دار آنجا سر راه گرفت - و دران آریزش
 حسن خان پسر او دستگیر گردید - خانجهان بقائد اجل بیست کرده
 دیگر رفته کنار تالاب سپینده ^(۲) فرود آمد - و بمردم گفت که فوج
 پادشاهی دست از تعاقب برنمیدارد - پاشه کوب رسید - تا کی
 بگروزم - این همه خویش و قوم کشته شدند - من هم از زندگی
 سیر آمده ام - غیر از کشته شدن تلاجه نیست - هر که خواسته باشد
 بدرود - و آنچه مانده بون بهمه قسمت کرد - بسیار جدا شده
 رفتند - غره رجب با جمعی پای ثبات افشوده با سید مظفر خان
 باره در آریخت - و آخر پیاده گشته با عزیز خان پسر خود و ایمل
 خان تبین و صدر خان تا جان در بدن بون آریزشهای نمایان نموده
 هشت بشمشیر و پهلوی بزرگ خانجهان پیروان - بزخم تبر مار و سنگه
 بر زمین افتاد - و عبدالله خان زخمی سر او را بحضور ارسل داشت
 رفت (که اعلی حضرت در برهانپور بکشتی سیر دریای تبتی
 میکردند) از نظر گذشت - بموجب حکم در مقبره پدرش مدفون

(۲) در [بعضی نسخه] سپیده - و در [بعضی] سپیده .

گردید - طالب کلیم این رباعی گفته گذرانید * * رباعی *

* این هژده لطف از پی هم زیبا بود *

* این کیف دو بالا چه نشاط افزا بود *

* از رفتن دریا سر پیرا هم رفت *

* گویا سر این حباب آن دریا بود *

و بطریق تعمیه تاریخ این واقعه یافته اند * * مصرع *

* که آه و ناله از افغان برآمد *

مردم آن وقت در احوال خانجهان افراط و تفریط کرده اند - بعضی
برآنند که اصلاً بغی و خروج در سرش نبود - آنچه بوقوع آمد
محض برای خود داری بود - و برخه گویند همیشه مزاجش مجبول
خودسری و طغیان بود - و بے تکاشا زبان طعن و سرزنش بر دراز
کنند - قطع نظر از اقوال مخالف و موافق از احوال او که بتفوس
میرسد این است - که مرد راست و درست بود - زمانه سازی
و درونی نداشت - سیلعی روزگار نخورده بود - حرف کاهش
بگوش نرسیده محسود همه بود - و همه دست نگرش - پادشاه
هندوستان با آن همه عظمت و شان شیفته و فریفته او - از نخوت
و بے نیازی سربلک و ملک فرو نمی آورد *

روز شاهجهان تقریباً بسید خانجهان بارهه گفتند - که این

خطاب شخصیست که ما و جمیع شاهزادها آرزومند نگاه او بودیم

و او باستغنا با کسے حرف نمیزد - یکباره نیرنگی چرخ بوقلمون عالم
 تازه بر وی کار آورد - و صفی دیگر بر بساط روزگار چید - آن خصوصیت
 و محرمیت نماند - مردمی (که بار مجرای او نمی یافتند) سر
 همسری برداشتند - بل یکسر و گردن بلند تر افراشتند - و مدور
 بعضی حرکات بی اخلاصی (که در پیشگاه خلعت محمول بر بغی و فساد
 شد) باعث آن گردید که هر بیکدری بچشم حقارت می نگریست
 و هر هرزه گوئی صدای خارج آهنگی بگوش می کشید - بسکه غیور
 بود و شریف النفس متحمل نشد - طبع کبیر - و دل بر کند
 آوارگی و بیابان مرگی مرجع پنداشت - و اذا ابتایمت بدایتین
 فاختر ایسرهما - بمزاج ننگ پرستان غیرت آئین هیچ تعب و جان کنیزی
 ناگوار تر از ذات بعد از عزت نبست - لهذا خود را رسانید
 بجائی که رسانید - پس در بدو حال علت اینهمه ارتکاب متاعب
 و مهالک غیر از یاس آبرو و حفظ مرتبه نبود - بعد از آن اغراض
 دیگر هم ضم شد - بلکه ضرورت لازم وقت افتاد - مثل جمع فوج
 و اتفاق با نظام الماکیه - اگر نقشش درست می نشست و زمانه
 بر سربازی می بود حب جاه دنیا کی می گذاشت که بذوکری
 سرفرو آر *

بالجمله خانجهان بوفار و حلم متصف بود - و مجوز ضرر احمده
 نمیشد - بیشتر رغبت بصحبت اهل ایران داشت - با آنکه
 سنی مذهب بود - اگرچه پدرش بتشیع شهرت دارد - و مقوله ارسن

که شجاعت بی غلامی و تقوی علی نمی باشد - آخر (۱) از صحبت
 شیخ فضل الله برهانپوری شوق بتصوف بهم رسانید - شبها
 با دریشان و علما بسر میبرد - و اظهار تنفر از دنیا میکرد - در
 سوکارش فروغ بدعت نبود - اخراجات او گاهی سه لک روپیه در ماه
 و گاهی کمتر - و قلیله پس انداز هم میشد - خود بکارها نمی رسید
 و با هذون التفات نمیکرد - محاسبه اعمال و دیگر اکثر امور ملتوی
 بود - پسرانش بسیار بودند - چندی در معارک جان سپردند
 و اصالت خان (که سه هزاری منصب داشت) در ایام آراگي
 در دولتآباد درگذشت - و مظفر از پدر جدا شده بحضور رفت
 و فرید و جهان دستگیر گشتند - و عالم و احمد گریخته بعد مدتی
 بحضور آمدند - کسی تا حال از اولاد او ترقی نکرد *

• خان عالم میرزا برخوردار (۳) •

پسر میرزا عبدالرحمن دولتی ست - که ابا عن جد درین دودمان
 تیموریه دیرین خدمت و ثابت حقوق است - و از زمان صاحبقران
 نیاکان او پشت پشت امرا شده اند - جد کلانش میر شاه ملک
 از اعظم امرای صاحبقران بود - و بخیر اندیشی و دولتخواهی همواره
 در شناس - میرزا برخوردار تا سال چهارم اکبری دو صد و پنجاهی
 منصب داشت - در سال چهل و چهارم [که دایم اجینیه (که

(۲) نسخه [ب] فضل برهانپوری (۳) نسخه [ج] که احوالش جداگانه

(مائرا لامرا) [۷۳۳] (باب الخاء)

از سرتابان صوبه بهار بود (از زندان رهائی یافته دستوری بنگاه گرفت [میرزا بکین آنکه پدرش عبدالرحمن بآریزه آن بومی زندگانی سپرده بود با برخی در محکمه پرو ریخت - دلپت بدر رفت عرش آشیانی فرمودند که میرزا را بر بسته نزد آن زمیندار برند باستشفاع بعضی باریابان حضور موقوف شده زندانی گردید اتفاقاً در خدمت شاهزاده سلطان سلیم بسیار مربوط بود - پس از جلوس چون در فن میرشکاری کمال مهارت داشت بخدمت قوش بیگی امتیاز یافت - و در سال چهارم جهانگیری بخطاب خان عالم لوائ ناموری برافراخت - و چون در سال ششم سنه (۱۰۲۰) هزار (۲) و بیست هجری شاه عباس صفوی پادشاه ایران یادگار علی سلطان طالش را بتعزیت عرش آشیانی و تهذیب جلوس فرستاد در سال هشتم بهمراهی او خان عالم بمقارن دستوری یافت - چون شاه بدفع رومیه در سمت آذربایجان متوجه بود حسب المرضی چندگاه در هرات رقم متوقف گشت - گویند مردم بسیاری همراه داشت - دریمت نفر قوشچی و میرشکار بودند - و هزار کس از ملازمان معتبر پادشاهی بود - بذابر امتداد وقفه بیشتر را از هرات برگردانید - در سال (۱۰۲۷) هزار و بیست و هفتم (که شاه بدارالملطنت قزوین معارفت نمود) خان عالم (که همگی قریب (۴)

(۲) نسخه [ب] هشت هجری (۳) در [بعضی نسخه] طالش (۴) نسخه

[ج] قریب هشتصد نفر

هفتصد و هشتصد نفر همراه داشت) با ده زنجیر فیل قوی هیکل
 با هوضهای سیمین و زرین و زینهای گوناگون آراسته و اقسام
 جانوران از سباع و ستور جنگی و طیور و مرغان سخن گو و گاران
 گجرات و گردونهای مکلف و پالکیهای مقطع بحوالی شهر رسید
 جمعی از اعظم امرا استقبال کرده بباغ سعادت آباد فرود آوردند
 روز دوم شاه در میدان سعادت آباد سرگرم چوگان بازی و قبق اندازی^(۲)
 بود . خانعالم ملازمت نمود . شاه اعزاز و احترام بسیار بجا آورد
 و فرمود که چون میانه ما و پادشاه عالی جاه جهانگیر پادشاه طریقه
 اخوت مسلوک است و ایشان ترا برادر نامیده اند برادر برادر
 هم برادر است . برادرانه باغوش کشید . خانعالم میخواست که
 از تحف و هدایا هر روز یک چیز بنظر گذراند . شاه بشکار
 زنگول (که مخصوص ولایت مازندران است و موسم آن میگذشت) عازم
 آندیار بود . لهذا آنچه تحفگی داشت در یک روز گذرانیده
 سایر امتعه را به بیوتات سپرد . که بتدریج ملاحظه فرمایند . و شاه
 بمرتبه شیفته صحبت او شد که اگر بشرح و بسط رقمزد کلام
 گردد محمول بر اغراق میشوند . از فرط التفات در محاورات
 جانعالم میگفت . و تا درانجا بود دمی بے او بسر نمیدرد . اگر
 روزی یا شبی بحسب اتفاق نمیرفت شاه بے تکلفانه بمنزل او
 تشریف آورده عواطف و مهربانی را پایه برتر می نهاد . (روز)

(مآثر الامراء) [۷۳۵] (باب الخاء)

(که از شاه (خصمت شده بیرون شهر منزل گزید) بمشایعت آمده
عذرها خواست *

الحق که خانعالم این خدمت را بشایستگی حسن انجام بخشید
و زرهای بسیار درین کار صرف کرده نامم بپزرگی برآورد - سکندر
بیگ منشی راقم تاریخ عالم آرای عباسی مینویسد - (وزیکه خانعالم
داخل قزوين شد مشاهده تجملات ظهري او کردم - و از ثقات
استماع افتاد - که از آغاز درایت صفویه الي الان از ولایت هند
بلکه دوم هم ایامچند باین شوکت و اسباب رجاه و حشمت بولایت
ایران نیامده - معلوم نیست که در زمان سلاطین سابقه از اکسره
و کیهان نیز آمده باشد - در سر آغاز سنه (۱۰۲۹) هزار و بیست
و نهم هجری (که اواخر سال چهاردهم جهانگیری بود) هنگامی
(که مرتبه اول بعزیمت سیر کشید نهضت جنت مکانی واقع شد)
در تصبه کلان خانعالم از یوان مراجعت نموده بملازمت استسعا
یافت - پادشاه از غایت الطاف و مراحم دو شبانه روز در خوابگاه
نگاهدشته لحاف خاص بذیت فرمود - و در جلدوی تقدیم سفارت
بمذصب پنجهرزاري سه هزار سوار سربرافراخت - عجب از شیخ
عبد الحمید لاهوری که در پادشاهنامه شاهجهانی در حق خانعالم
نوشته - که چون از چرب زبانی و مزاجدانی (که ناگزیر سفیر است)
بهره نداشت ادای این شان جمیع چنانچه باید از او بتقدیم نویسن
معلوم نمیشود که چرا میگوید - و از کجا میگوید - و چون سرار

سلطنت هذروستان بجلوس صاحبقران ثاني شاهجهان مرین گشت
 خانعالم بمنصب شش هزاری پندج هزار سوار و علم و نقاره سرافرازی
 یافته بصوبه دارئی بهار از تغیر میرزا رستم صفوی رخصت یافت
 و بذابر آنکه از افزونی کوکنار بمهمات ملکی نمی توانست پرداخت
 در همین سال معزول گردید - و در سال پنجم آخر سده (۱۰۴۱)
 هزار و چهل و یک (که اعلی حضرت از برهانپور بکبرآباد علم
 معاودت افراخت) خانعالم بتقبیل سده سنیه مداهی گشت
 پادشاه بسبب کبر سن و التزام کوکنار او را از خدمت معاف
 داشته مبلغ یک لک روپیه برسم سالیانه مقرر شد - در دارالخلافه
 آگره رحل اقامت افکنده بجمعیت خاطر روزگار بسر برد - باجل
 طبعی در گذشت - لا ولد بود - برادرش میرزا عبدالسبحان فوجدار
 آله آباد بوده ضبط درست داشت - تغیر شده تعیین کابل گشت
 و در هنگامه افریدی کشته گردید - پسرش شیرزاد خان بهادر
 پر دل بود - در جنگ سپینده با خانجهان لودی بکار پادشاهی آمد
 صاحب عالم آرا نوشته - که خان عالم از جانب جهانگیر پادشاه
 بخطاب بهائی یعنی برادر سرافرازی داشت - اما در احوال نامهای
 هذروستان هیچ جا مذکور نیست - و برزبانها سایر و دایر نه
 و چون شاه هم در وقت ملاقات اظهار می باین معنی فرمود چنانچه
 در صدر گذشت دلیل واضح بر صدق مدعاست - چه بدون تحقیق
 شاه برزبان نمی آرد - واللد اعلم *

• خواجه ابوالحسن قربتي ملقب بوكن الملطنه •

قربت ألكانه ست از خراسان - قطب الدين حيدر (كه مظهر آثار غريبه و امور عجيبه بود - و حيدر يان بوى منسوب اند) از انجا ست خواجه در عهد عرش آشياني بخدمت وزارت شاهزاده دانيال و ديواني دكن اختصاص داشت - چون جنت مكاني سرپر آراي سلطنت شد خواجه از دكن حضور طلب گرديد - سال دوم (كه آصف خان - ميرزا جعفر بمنصب و كالت بلند رتبي يافت) ادرا بهمهراهي خود جهت سر رشته داري در خواست - پس ازان (كه آصف خان بهم دكن شتافت - و ديواني باعتماد الدوله باز گرديد) خواجه در ركاب پادشاهي بقرب و اعتبار امتياز يافته در سال هشتم سنه (۱۰۲۱) هزار و بيست و يك هجري بمنصب والای مير بخشىگري افتخار اندوخت - و چون اعتماد الدوله سفر گزين ملك بقا گشت خواجه را بتفويض ديواني كل و منصب پنجهزاري پنج هزار سوار امتياز و اعتبار افزودند - در هنگامه مهابت خان در آب بهت پيش روى عمارى نور جهان بيگم خواجه باتفاق آصف جاهي و ارادت خان باجمع قليل اسپان شنا كرده و يراقتها تر گشته در بوردى فوج مهابت خان آمد - ناگاه بيد شيه تير مخالف^(۲) جلو مردم بيگم بے اختيار برگشت - و هريك از امرا بطرف افناد خواجه دران اشوب گاه و دراروى ناهنجار از اسب جدا گشته

(۲) نسخه [۱] ببازعهه تير *

بمردن ملاح کشمیری جان بسلامت برد - و چون وکالت بآمنف عاھی
 قرار یافت در سال نوزدهم صاحب صوبگی دارالملک کابل بعهد
 خواجه مقرر گردید - و بنیابت او پسرش ظفر خان از حضور
 دستوزی یافت - و در عهد اعلیٰ حضرت بمنصب شش هزار
 شش هزار سوار پایه افزای دولت خود گشت - چون شب یکشنبه
 بیست و ششم صفر سنه (۱۰۳۹) هزار و سی و نهم خان جهان
 لودی از آگره فرار نمود همان شب اعلیٰ حضرت خواجه را با امرای
 قاصدار بتعاقب تعیین فرمود - اگر چه بعضی امرای جلالت کیش
 سبقت آهنگ پیش شنافتند بجنگ پرداختند و خانجهان فرار
 گزیده خود را بدریای چغیل زده درگذشت اما خواجه آخر روز
 بکذار آب رسید - و چون بدون کشتی نتوانست عبور نمود تا دو
 پاس روز دیگر متوقف گشت - خانجهان بعلمت این فاصله هفت
 پاس فرصت یافته خود را بملک بغدیده انداخت - جگراج پسر
 چهار سنگه پناه داده او را از ملک خود گذرانید - و براهبران
 لشکر پادشاهی مواضع نمود - که پی غلط کرده براه دیگر دلالت
 نمایند - بظاهرین خواجه بسوداران دیگر در جنگلهای انبوه
 جبرست تردد نا مفید داشته غیر از سرگردانی طرفه نبست - چون
 اعلیٰ حضرت بعزم استیصال خانجهان بخطه برهانپور ورود فرمود
 خواجه با سایر کمکیان آمده ملازمت کرد - و باستخلاص ولایت
 ناسک و ترمک رخصت یافت - و پس از ضبط آن الکا و تقضوه

بجاگیر سادو بهر نسله حسب الحکم پادشاهی بمکمل نصیری خان
 (که محاصره قلعه تندرهار داشت) در آورد - و از میانه راه خبر فتح
 شنیده برگشت - و بقصبة پاتور شیخ بابو (که پرگنه ایست از
 پایان گهاٹ برار) بگذار (و در آبه تنگ آب فرود آمد - میخواست
 ایام برشکال را درانجا گذرانند - که ناگاه سیلاب عظیم از سر کوه
 در بلشکر نهاد - مردم از تاریکی شب و شدت آب سراسیمه
 گشته از بیم جان بهر سو گریزان گشتند - خواجه با امرای دیگر
 بر اسپان بے زین سوار شده خود را ازان مهلکه بر آورد - و قریب
 دو هزار کس و مجموع اسباب خواجه را بالک رویه نقد آب برد
 در سال پنجم بموبه داری کشمیر سرفراز گشته ازانجا (که آتسقال
 دولت بود) اعلیٰ حضرت بے ضرورت درمی ار را (را نداشته
 ظفر خان پسرش را بظلم مهم آن ملک بذیابت رخصت فرمود
 خواجه سال ششم سنه (۱۰۴۲) هزار و چهل و دو در هجری
 در سن هفتاد سالگی مرحله پیمای عقبی گردید - طالب کلیم تاریخ
 فوتش یافته *

* ع *

۱۰۴۲

* با امیر المومنین معشور بان *

خواجه مرد راست درست کارگذار بود - لیکن بتشریفات
 و درشتی اتصاف داشت - خلف رشیدش ظفر ^ن است
 که ذکر او نقش پذیر خامه وقائع طراز میگردد - و بهر دیگر میرزا
 خورشید نظر است *

* خان زمان بهادر میرزا امان الله *

خلف رشید مهابت خان زمانه بیگ است - و والده اش از خاندادهای میوات بود - بخلاف پدر بمالکات رضیه متحالی و بخوبیها در امثال و اقربان سر برتری می افراخت - از چندان پدری چنین پسر می مردم را بشگفت می انداخت - چون در سال هفدهم جهانگیری فرقه برهمزنی دولت شاهزاده شاهجهان بنام مهابت خان افتاد جنم مکانی او را از صوبه داری کابل حضور طلب فرموده نظم آن مملکت بمیرزا امان الله بنیابت پدر تفویض یافت و بمنصب سه هزار و خطاب خاندان خانی سرافراز گردید (۲) چون چندی نام اوزبک از الوس المان نوکر نذر محمد خان والی بلخ (۳) که او در السنه عوام بیلنگتوش اشتها داشته - بجهت آنکه در جنگ سینه را تاخته بود - چه ترکان یانک برهنه و توش سینه را گویزد) پیوسته در سرحد خراسان و مابین قندهار و غزنین می گذرانیده بقزاقی نام برآورد و مکرر بر خراسان تاخته شاه ایوان ازو حساب برمی داشت و قلعه بجهت ضبط هزارجات (که یورت آنها در حدود غزنین واقع است - و از قدیم بحاکم آنجا مالگذاری می نمودند) دران نواهی اهداث کرده همشیره زاده خود را با فوج باز داشت سران الوس هزاره بخاندان خان استغاثه نمودند - او با فوج آراسته بر سر آنها شتافت - سردار با جمعی از اوزبکان در جنگ بقتل رسید

(۲) در [بعضی نسخه] خانه زاد خانی (۳) نسخه [ج] جهنی *

و آن حصار را مہدم ساخت - یانگتوش از نذر محمدخان (کہ تجویز فوج کشی بسرحد پادشاهی نمیکرد) بمبالغہ رخصت گونه حاصل کردہ در سال نوزدہم با حشرے از اوزبک و ایمانچی^(۲) بدو کرویہ غزنین رسیدہ آمادہ پیکار گردید - خانزاد خان با کمکیان آنصوبہ دران عرصہ شہامت در کشتن و بستن و تاختن کارنامہ جلالت و جانسپاری بتقدیم رسانید - گویند درین جنگ از فیلان کارے غریب شد - ہرگاہ اوزبکان حملہ می آوردند فیلان را بر سر آنها میدوانیدند بے اختیار اسپان دم میکردند - اصلا سعی اوزبکان پیشرفت نمیشد ناچار یانگتوش رو بفرار آورد - گویند درین جنگ سوارے مسلح اسیر شد - خواستند بکشند - فریاد کرد کہ من عورتم - چون برہنہ کردند زن بود - ازہر معلوم شد کہ قریب ہزار زن اینچنین درین لشکر است - کہ مردانہ شمشیرها میزدند - خانزاد خان قاشش کردہ دنبال کردہ بہ معنائی فتح و نصرت معارفت نمود •

چون صاحب صوبگی بنگالہ بمہابت خان اختصاص گرفت بالتماس او از کابل طلب شدہ نزد پدر رخصت یافت - و در سال بیستم (کہ مہابت خان بعقاب حضور طلب گردید) صوبہ داری بنگالہ بخانزاد خان نامزد شد - پس ازان (کہ مہابت خان بباد مرآہ کردار ناپسندیدہ خود از گذار دریای بہمت راہ آوارگی سپرد) او از حکومت بنگالہ معزول گشتہ بحضور رسید - و بحسن ساوک و تدبیر دست

(۲) نفعہ [ب] المانچی - و نفعہ [ج] ایمانی •

(باب الحاء) [۷۴۲] (ماکرا امرا)

پس عزت خود داشته در رضا طلبی آصف خان سرموئی تجاوز نمود
پس از واقعه ناگزیر جنم مکانی در معاملاتی که (دادن شریک
آصف خان بود - در آغاز جلوس فردوس آشیانی از لاهور بملازمین
رسیده بمنصب پنجهزاری پنجهزار سوار و خطاب خانزمان
و صوبه داری مالوه از تغیر مظفر خان معموری سر برافراخت
و در همان سال ^(۲) چون صوبه داری دکن بزام پدرش مقرر شد بنیابت
پدر از مالوه بدکن در آورد - و پس ازان در سال دوم (که نظم
دکن بارادت خان مخاطب باعظم خان تفویض یافت) خان زمان
بتقبیل سده خلافت کامیاب گردیده بجاکیر خود سنبهل شذافت
و چون اعلیٰ حضرت باستیصال خانجهان لودی متوجه دکن شد
خان زمان متعاقب رسیده بهمراهی آصف خان بیمین الدوله (که
بمالش محمد عادل شاه والی بیجاپور تعیین شده بود) نامزد گشت
و سال پنجم هنگام مراجعت پادشاهی از برهانپور بهدوستان
صوبه داری دکن و خاندیس از تغیر اعظم خان بمهابت خان (که بنظم
دهلی می پرداخت) مقرر گردید - و بیمین الدوله فرمان صادر شد
که خانزمان را با تعیناتیان آنصوبه در برهانپور گذاشته با اعظم خان
و دیگر امرا احرار از شرف ملازمت نماید - خانزمان در همان ایام
محمود خان هارس قلعه کالنه را (که سر از اطاعت فتح خان ولد
ملک منبر پیچیده بود) بنابر آنکه نظام شاه را رهگرایی عدم ساخت

و میخواست قلعه را بهاهو بهونه به سپارد مستمال نموده آن
 حصن حصین را بدست آورد - چون پدرش در سال ششم بهکاشیش
 قلعه فاک شکوه در لتاباد همت گماشت خانزمان با پنج هزار سوار
 آماده کارزار گشته بهر مورچال (که احتیاج کمک میشد) به توقف
 خود را می رسانید - در آن ایام بیست هزار گار و غله و جمعی از قایمین
 امرای کهکمی در ظفر نگر جمع شده بسبب انتشار اشقیا نتوانستند
 ملحق شد - خانزمان بدان طرف زد آورد - ساهوجی بهونسله
 و بهلول خان در چکلتخانه سه گروهی کهرکی از را دایره دار احاطه
 نمودند - خانزمان در جای خود ثابت ورزیده بیان اندازی و سردادن
 گچنال و تفنگ پرداخت - هر طرفی (که مقاهیر قدم جسارت پیش^(۲)
 می گذاشتند) سرچنگ آسا می یافتند - چون شب افتاد طرفین دست
 از جنگ باز داشتند - خانزمان در ناردگاه فرود آمده بهوشیاری
 صبح نمود - غنیم سعی پیشرفت ندیده مایوس برگشت - و از
 رسد را گرفته بهدر پیوست - و همواره در مورچال و برکه های نبردهای
 مردانه نموده لوی چیرگی می افراشت - دفعه دیگر برای آوردن
 رسد غله و خزانه و باروت پادشاهی (که بروهنکیره رسیده پیش
 نمی توانست آمد) راهی گشت - زنده لوله خان و ساهو و یاتوت حبشی
 دنبال گرفتند - که قابو یافته دست بخزانة و رسد توانند رسانند
 خانخانان ازین خبر نصیری خان را بکمک تعیین کرد - خان زمان

نیروی همت و بردی همه را همراه گرفته برگشت - چون هنگام رهگرائی فوج هراول و چنداول یک کرده از قول دورتر می بود روزیکه داخل کهرکی میشد ناگاه آنها ریختند - از طرفین آویخته سترگ رو داد - اکثره مالش بسزا یافته راه فرار پیمودند و پس از فتح آن قلعه متین بدرخواست سپه سالار شاهزاده محمد شجاع بتسخیر دژ دشوار کشای پریزده تعیین شد - خانزمان برسم منقلا روانه گشته در مراتب محاصره از دراندن نقب و نشانیدن مورچال دقیقه فرو نگذاشت - اما بذابر در رؤی امرا و بر سر رسیدن برشکال انفتاح آن حصن در عقد تعویق افتاد - شاهزاده با مهابت خان و دیگر نوئیذان عظام بے نیل مقصود مراجعت نمود *

با آنکه مهابت خان از همه پسران او را دوست تر میداشت و هرگاه سر امان الله میگفت اگر معامله لکها بودی از سر آن در گذشته لیکن از سبعیت و بد مزاجی سر دیوان دشنامهای فحش بار میداد - هر چند او کذایه و تصریحا پیغام کرد (که شرم از سن و سال کرده پاس مرتبه مرا نگاهدارند - و خفت ندهند) دی بیشتر بملیت پسر میکوشید - مکرر خانزمان میگفت که مرگ باختیار من نیست - و کشتن چه قدر کار است - اما زیان زده دین و دنیا میشوم - چون بسیار بجان آمد از گهات دره نکهیره بے رخصت بعزم حضور روانه شد - روز اول ببرهانپور رسید - در شب در میان از گذر هانکیه درگذشت - مهابت خان

(مآثر الامرا) [۷۴۵] (باب الخاء)

باندوده و آشفته‌گی در شده میگفت - اعیان حضور (که همه با من مدعی اند) اگر حرفه نکرده‌اید از من بپادشاه می‌رسانیدند محمول بر عداوت و حسد میشد - الحال [که چنین پسرے (که بهمن اخلاق و نیکوئی شیم مشهور آفاق است) این قسم برود] بد نقشی من یقین خواهد شد - درین پیرانه سالی مرا رسوا کرد آه سرد میکشید - و دست بر زانو می‌دود - و میگفت آه امان الله جوان مرگ شوی - گویند چون آمدنش بعرض رسید اطمینان حضرت خواندند •

* ع *

* آشنا را حال این است وای بر بیگانه •

اتفاقاً (روزے) (که ساعت ملازمت خانزمان بود) خبر فوت مه‌ابیت خان (سید - اعلیٰ حضرت یمین الدوله را با دیگر امرا بتعزیمت فرستاده باعزاز طلب داشت - و بانواع عواطف نواخت - چون تا آن زمان یک صوبه دار بنظم خاندیس و برار^(۴) می‌پرداخت درینولا در حصه ساخته بالاگهات را (که عبارت از دولتآباد و احمدنگر و سنگمنیر و جنیر و یغن و جالناپور و بیر و دهارور و لغتے محال برار و تمامه تلنگانه که جمع آن یک ارب و بیست کردار دام بود) بحرفوظ نمود مرخص ساخت - و چون بنابر مالش چهار سنگه بذیله صوبه داری مالوه بخاندوران بازگردید خاندیس باله دردی

(۲) یا بدنفسی باعد (۴) نسخه [ب] برار دکن - و نسخه [ج] برار دکن می‌پرداخت •

خان مقرر شده براى نیز ضمیمه بالاگهات بخانزمان متعلق گشت *

و در سال نهم (که اعلى حضرت بسير قاعه دولتاباد نهضت
دکن فرمود) خانزمان را بهر ادلى را در ستر سال و ساير راجپوت
و چند ادلى بهادر خان درهله و طایفه افغانان جهت تسخير محال
(۲)
چهار کونده وطن ساهو و ولايت کوکن (که در تصرف او بود) و نهب
و غارت مملکت بیجا پوریه (که درین سمت واقع است) کسپیل نمود
او مکرر بساهوی ادبار پوره مالشهای مستوفی داده چهار کونده
(۳)
و غیره محالات احمدنگر را تهمانه نشین پادشاهی ساخت - و تا کولار
و از انجا بمرج و ایداغ بتاخت و تاراج پرداخت - چون عادل شاه
سر بربقه اطاعت گذاشت عطف عذران نموده بخطاب بهادری
سر برافراخت - و پس ازان بکشایش قلعه جنیر (که از اعظم قلاع
نظام شاهیه است) دستوری یافت - خانزمان تذبیه ساهو و تعاقب آن
(۴)
بدخو مقدم و اهم داشته بهنبالش بکوکن شتافت - و هر جا
میرفت دست ازو برنمیداشت - ساهو بنه و بار بغارت داده بقلعه
ماهولای متحصن گشت - چون رندوله خان از جانب عادل شاه
مامور شد (که باتفاق خانزمان بهادر قلاع متصرفه ساهورا مستخلص
ساخته ضمیمه ملک پادشاهی سازد) از یک طرف خانزمان و از
جانب دیگر رندوله خان ماهولای را گرد گرفتند - ساهو ترسان

(۲) نسخه [ب] چهار کونده (۳) نسخه [ج] بساهو مالشهای (۴) نسخه

[ج] ساهو مقدم و اهم *

(مائرا لامرا) [۷۴۷] (باب الخاء)

(۲)
و هراسان گشته قلعه جنیر و ترنگلوا ری و تربنگ و هریس و جودهن
و هوسل را با خویش نظام شاه (که پیش از بود) سال دهم سنه
(۱۰۴۶) یک هزار و چهل و شش بخانزمان سپرد - و چون صوبه داری
هر چهار صوبه دکن پیداشاهزاده محمد ادرنگ زیب بهادر قرار
یافته بود خانزمان بدولت آباد معاودت نموده بخدومت آن پادشاهزاده
اقبال مند قیام داشت - بسبب امراض متباینه (که از دیر باز
طاری شده بود) گاهی ازان بهی می یافت - و باز نکس میکرد
تا در آخر سنه مذکور رخت حیات برپست * ^{۱۰۴۷} رستم زمانه مرد *
تاریخ یافته اند - گویند دم دایمین بافاده آمده این بیست
مشهور بر سخت *
* بیست *

* جان بلب دارد امانی چون چراغ مبدوم *

* چندی زان آستین خواهم که کار آخر شود *

در شجاعت و سپاهگری یگانه وقت و بصیر غضوب و غیور بود
و با وصف آن حلم و تواضع را بمرتبه درزیده که آنها را (که
با پدرش مدعی جان بودند) برای او بساط محبت و یکدلی
می گسترند - اگرچه مهابت خان میگفت - که دوستی اینها برغم
من است - بعد از من اگر این اتفاق و وفای بماند نفرین بوم
خواهی کرد - در فهم و دانش هم بی نظیر وقت بود - تاریخ
متضمن حالات جمیع سلاطین (دی زمین برشته قالیف کشیده

(۲) در [بعضی نسخه] جودهن و جود و هوسل *

مجموعه گنج باد آورد نیز جمع از سمت - امانی تخصیص میگردد
 صاحب دیوان است - از دست * قطعه *

* بر دور جام ما بنویسید نام ما *

* تا نام ما پدور بماند ز جام ما *

* دوران اگر بکام نگرید گو مگرد *

* این بس که دور جام بگردد بکام ما *

یک پسر داشت - میرزا شکرالله نام - قابل و در شناس پادشاهی بود
 در هنگامی (که خانزمان باستخلاص جنیر مامور شد) او بذیابنت پدر
 بخواست برهانپور رخصت یافت *

* خواجه جهان خوانی *

خواجه جان نام - از قدیمان فردرس آذیانی است - پس از وصول
 خبر فوت جنت مکانی چون پادشاه از جنیر مضاف دکن نهضت
 نموده متصل احمدآباد رسید ادرا (که بمنصب دو هزاره ششصد
 سوار سرفراز بود) بدیوانی گجرات سر بلند نمود - در آخر سال چهارم
 درخواست رخصت حرمین شریفین نموده بدین امنیت کامیاب
 گشت - چون پادشاه پنج لک روپیه نذر کرده بود (که باهل استحقاق
 آن دو بقعه مبارکه ارسال نماید) بکار پردازان صوبه گجرات فرمود
 که دو لک و چهل هزار روپیه را متاعی (که باب خرید و فروخت
 آن دو مکان باشد) بدام برده (که بدیانت و امانت موصوف بود)

بسیهوند . که بعد فروخت امل و سود آنرا بمحتاجان آن در بقعه
برساند . و سال نهم از انجا برگردیده بحصول ملازمت و گذرانیدن
نه اسپ عربی بطریق پیشکش سر عزت با آسمان رسانید . سال
دوازدهم از دیوانی گجرات معزول گردیده سال هفدهم مطابق سنه
(۱۰۵۳) هزار و پنجاه و سه هجری بدار بقا خرامید *

* خان دوران نصرت جنگ *

خواجه مابو نام پسر خواجه حصاری نقشبندی ست . در زمان
جنت مکانی منصب یافته تعین دکن گشت . خانخانان آثار بردلی
و کاردانی از نامیه حالش دریافته در مقام تربیت شد . از بظاهر
جهت دست از نوکری برداشته بنظام شاه پیوست . چون در انجا
وداج خرد سالان بیشتر دید خود را داخل آن گروه کرده چندان
سعی نمود که بقرب مصاحبت امتیاز یافت . و بخطاب شاه نواز
خان مخاطب گشت . باز از انجا دل برگرفته در ملازمان شاهزاده
شاهجهان منتظم شد . و بخطاب نصیری خان اعتبار ازدوخت
و در گردش فلکی همه جا ملتزم رکاب بود . از نیکو پرستاری دقیقه
فرد گذاشت نمی نمود . حتی بمقتضای وقت گاه بترتیب رین
و لحام اسپ خامه قیام می (زید) در جنگ تونس^(۲) سردار هوج
شاهی بود . چون دران روز عالمی خاک ب حقیقتی بفرق روزگار
خود بیخفت او نیز نتوانست پا افشرد . پس ازان (که عبدالله خان

(۲) نسخه [ب] تونس . و نسخه [ج] تونس *

پیوفائی گزیده از شاهزاده جدا شد) او نیز نسبت دامادی خان
مذکور منظور داشته حرمان گرا گشت - و بملک عنبر پیوست
و پس از فوتش با نظام الملک (که استقلال بهم رسانیده بود)
می گذرانید - در سال دوم فردوسی آشیانی روی نیاز بآستان خلافت
آورده بمنصب سه هزار پی در هزار سوار و خطاب قدیم نصیری خان
سر برافراخت - چون در سال سیوم اعلی حضرت از خطه برهانپور
افواج متعدده به تنبیه خانجهان و تسخیر ماک نظام شاهیه و حدود
و اطراف آن تعیین فرمود او بهمراهی راجه گچسنگه نامزد شد
از کار طلبی عرضه داشت که اگر خدمت تسخیر ماک تلنگانه و قندهار
(که او رتن بدان سمت دستوری یافته) بمن باز گردد در کمتر
مدتی بانجام میرسانم - از پیشگاه سلطنت بمنصب چهار هزار پی
سه هزار سوار تحصیل ناموری نموده بدان مهم دستوری یافت
و کشایش قلعه قندهار را (که بمتانت و دشوار کشائی اشتها دارد)
پیش نهاد همت ساخته اول سرافراز خان سر لشکر آن ملک را (که
در میان قصبه و قلعه آماده پیکار بود) مالش بسزا داده اداره نمود
پس ازان تقسیم مورچالها نموده گرد گرفت - مقرب خان و بهاول خان
و دندوله خان عادلشاهی (که بکمک قلعیان رسیده هجوم آوردند)
بتلاشهای مردانه از عذاب تاب گشتند - درین اثنا اعظم خان صوبه دار
دکن بیادری در رسید - متحصنان گرفتاری خود قریب دیده زینباری
شدند - و بعد چهار ماه و نوزده روز سال چهارم سنه (۱۰۴۰)

هزار و چهل هجری صادق داماد یاقوت خداوند خان کلید قلعه
حواله نمود . توپ ملک ضبط و بجای و عنبري مشهور از خرد و گلان
یک صد و شانزده (که هر یک برای برهم زدن لشکر و شهر
کفایت کند) با سایر اسباب قلعه داری ضبط درآمد - نصیری خان
باضافه هزار و سوار بلند پایه گردید - و در همین سال هنگام
رخصت بالاگهان دکن بالذماس از ماهی و مراتب [که به پیشین ایام
در سلاطین دهلی شیوع داشت - و ایقان بحکام دکن داده بودند
و از آن باز درین ملک اعتباری تمام گرفته سلاطین آنجا بکسی (که
شایان عنایات عظیمه باشد) میدهند] مرحمت شد . و در سال
پنجم از تغیر معتقد خان بمویداری مالوه اختصاص یافت *

گرفتند که چون آجین و سارنگپور از انتقال خواجه ابوالحسن
(که از مدت ممتد آنرا آباد ساخته بود) بجاگیر او تن شد در آن ایام
در خاندیس و دکن قحط و غلا بمرتبه بهم رسید که نان بجای^(۲)
می ارزید - مدار قوت سکنه آنجا بر غله مالوه شد - نصیری خان
خرمهای غله را بزر پر ساخت - در هیچ رفعت اینقدر زر از محاللات
مالوه وصول نشده *

چون در سال ششم مهابلی خان قلعه دولتآباد را محاصره نمود
نصیری خان بکمک تعیین گشته مصدر کارهای نمایان گردید - (روزه
(که در مورچال خانزمان نقیرا بهفتاد من داریت انباشته آتش زدند)

و بیست و هشت گراز دیوار عذبرکوت و درازده گراز از برج آن بریده
 (لحی وسیع پیدا شد - اما از ریزش تفنگ و بان قلعگیان هیچکس
 اقدام بیورش نمیکرد) مهابت خان خواست که خود پیاده شده
 در آید - نصیری خان گفت - از سران و سرداران چنین سگالش
 خلاف قانون کاردانی ست - من در می آیم - سپر حفظ ایزدی
 بر روی کشیده بقلعه درید - و از تیر و تفنگ گذشته بجنگ شمشیر
 و خنجر رسید - متحصنان از مشاهده چنین جانسپاری و سرافشانی
 لخته آریزش نموده بمهاکوت در آمدند - و چون آنرا نیز نقب زده
 برکشوند در نشینان برینهار گرائیده کلید قلعه سپردند - مهابت
 خان هرکرا بحراست قلعه تعیین میکرد بنابر آنکه آذوقه در قلعه
 نمادده بود و درین چهار ماه محاصره انواع تعب گذشت از تکفل
 سر باز میزد - نصیری خان (که دو هزار سوار نوکر داشت) از غایب
 کار طلبی پذیرای خدمت شده باتفاق سید مرنضی خان بحفاظت قلعه
 پرداخت - بیجاپوریه چند منزل بدنبال سپه سالار رفته بدولت آباد
 برگشتند - و بمورچالها (که هنوز بر جا بود) در آمده قلعه را گرد گرفتند
 چون نصیری خان آریزو ستیز بکرات نمود ناچار خائپ و خاسر
 برخاسته اداره گشتند - خان مذکور بخطاب خاندوران و منصب
 پنج هزاره پنج هزار سوار سرافرازی یافته قلعه را بموجب حکم
 بمرنضی خان حواله نموده بمالوه معادرت نمود *

و چون شاهزاده محمد شجاع در سال هفتم بتسخیر پرینده

(مائراامرا) [۷۵۳] (باب الخاء)

نامزد شد او نیز بهمراهی مامور گردید - (روزه) که در نوبت گه^(۲)
مقایر عرصه بر خانخانان تنگ ساخته نزدیک بود که چشم زخم^(۳)
عظیم برسد) خاندوران آگهی یافته بصرعت خود را رسانیده فوج
عقب خانخانان را بر فوج (که دست راست او حلقه داشت)
زده هردو قشون را بجوق مقابل رسانید - و زخمیان را برداشته
بخانخانان پیوست - غنیمت ازین دستبرد در بفرار آورد - و این کار
دست بسته در پیشگاه خلافت باعث مجرای سترگ گردید - چون
مهابت خان ازین سپنجی سرا در گذشت بالاگهات بخانزمان
تفویض یافت - و پایان گهات (که تمام خاندیس و اکثر ولایت برار
باشد) بجمع نمود و دو کرد دایم بعهده او قرار گرفت - و حکم شد
که سرکار بیجاگده و سرکار نذر بار و لخته محال سرکار هاندیه (که
آنروی آب نبرده است) از توابع خاندیس اعتبار نمایند - و چون
بکرماجیت پسر چهار سنگه هندیه (که با جمعیت پدر بهمراهی
خانزمان در بالاگهات میدود) بشاره پدر (که در خراب آباد موطن
خود اراده مرتابی نمود) فرار اختیار کرده راه ممکن گرفت خاندوران
ازان آگهی یافته از برهانپور بتکامشی در آمد - و در مقام اشته
مضاف صوبه مالوه باور رسید - نزدیک بود که گرفتار شود - زخمی
بجنگلهای دشوار گذار زده در دهامونی پدر ملحق شد - خاندوران

(۲) نسخه [ج] که نوبت - یا نوبت که باشد (۳) نسخه [ب] عرصه
خانخانان تنگ ساخته .

بانتظار حکم در مالوه توقف نمود - لهذا از حضور موبده داری مالوه بار
متعلق گشته ببرگشتن بیخ فساد آن متمرد کوفه اندیش تعیین گردید
و باتفاق عبد الله خان در تعاقب معامی شگرف بر روی کار آرد
و در سال نهم سر چهار و پهرش بریده بحضور فرستاد - و در
جمادی این حصن تردد بخطاب بهادری ناموری اندر خدمت
و در همین سال (که اعلی حضرت بهیر قلعه دولتآباد ظلال افکن
وزر و بوم دکن گردید) خاندوران را بهراولی راجه جیسهنگه و سایر
راجپوتیه و چنداولی مبارزخان نیازی با دیگر افغانه بکشایش قلعه
اردگیر و اوسه و تلخت و قاراج سرحد بیجاپور و گلکنده تعیین
فرمود - و تا درازده کمرهی بیجاپور هرجا معموری و آبادی یافت
بخاک سیاه برابر کرد - و مرکز بهاول خان^(۲) میانه و خیبریت خان
حبشی را مالش بهزا داد - چون عادل شاه بقدم عجز و انکسار
راه اطاعت و انقیاد پیمود خاندوران دست از خرابی ملک او کشیده
به سمت اردگیر عذر عزیمت انعطاف داد - و بمحاصره سه ماه
و کمره آن حصن استوار را هشتم جمادی الاولی سنه (۱۰۴۶)
یکهزار و چهل و شش از سیدی مفتاح برگرفته بتسخیر اوسه همت
گماشت - بهوجراج هارس آنجا دست و پای زده قلعه سپرد - و پس
از آن فرمان شد که فیل گجپوتی نام (که سرآمد اخیال قطب الملک
اسم) بدست آرد - او بکوت گیر (که سرحد ملک اوسه) رفته

بتقریب و تهریمپ آن فیل را با یک لک روپیه نعلبندی گرفته
 بشغور دیوگده در آمد . و کیاچرواشته را (۲) که از توابع کرماندگان
 برار است) از تصرف گوندان منغاب بر آرد . و ناگپور را بمحاصر
 چند روز برکشود . کوکیا راجه دیوگده یک لک و پنجاه هزار روپیه
 نقد و یکصد و هفتاد فیل پیشکش نموده ناگپور را باز پس گرفت *
 خاندوران بهادر در سال دهم بحضور رسیده دیبست فیل بقیمت
 ده لک روپیه با هشت لک روپیه نقد (که مرزبانان گوندوانه و دیگر
 زمینداران لخته برسم پیشکش پادشاهی و برخی باو داده بودند)
 با فیل گجموتی (که یک لک روپیه تیسمن شده پادشاه پسند
 موسوم گردید) با یراق طلا (که از جانب خود بیک لک روپیه ترتیب
 داده بود) بنظر اعلی حضرت در آرد . چون جوهر اخلاص و مردانگی او
 درین ترددات مرد آزما فروغ دیگر داد و پیشکش (که بدین کیفیت
 و کمیت در اندک رفتی هیچ یکی از نوینان والا مکان یک مرتبه
 از گردن کشان گاه نگرفته بود) او برگرفت بانواع عواطف
 و تحسین نواخته بخطاب نصرت جنگ و منصب شش هزار
 شش هزار سوار در اسبه سه اسبه (که تنخواه آن ده کرد و هشتاد
 لک دام که بقرار درازده ماهه بیست و هفت لک روپیه باشد)
 و تنخواه برگذشت شجاعت پور از خالصه در طاعت اضافه بلند مرتبه
 گردید . و چون در سال هفدهم شاهزاده محمد اوزنگ زیب بتقریب

(باب الخاء) [۷۵۶] (مآثر الامراء)

عیادت بیگم صاحب از دکن رسیده نظر ببعضی حرکات خود (که دران دیار منافعی مزاج اعلی حضرت سر زده بود) پیش ازان (که آثار بیلطفی از طرف پدر والا گوهر ظاهر شود) دست از امور دنیوی کشیده انرا گزید اعلی حضرت را ازین داعیه بی سبب ملالت افزوده نظم دکن را بنصرت جنگ (که بایالت مالوه می پرداخت) تفویض فرمود . و بمنصب هفت هزار سوار و انعام یک کرور دام (که منتهای مدارج نوکری هندوستان است) اختصاص گرفت *

گویند خاندوران در صوبه داری دکن بضوابط مختصره خود عالم کهنه را دیگر ساخت . بسیار دیسمکه و دیسپانڈیه را بمیخ کوب زده رهگرای بادیه فنا ساخت . و از سران و همت آبادی ملک گماشته منصب داران را (که متفرق جاگیر داشتند) یکجا تفتخواه نمود و تمام قلاع را دیده تجویز احشام و سرانجام آذوقه بر وجه اتم کرد و آنچه خزائن پادشاهی در قلاع و برگذات خالصه بود قریب کرور روپیه بحضور ارسال داشت . تا بعالمیان ظاهر شود که همیشه از حضور زر میرسد . من در صوبه داری خود از دکن زر فرستادم . چون از بذو بهست آن مملکت خاطر او طمانینت پذیرفت تسخیر بیجاپور پیش نهاد همت ساخت . سال هیزدهم جهمت برخه مصالح ملکی از دکن طلب حضور گشت . تا کشمیر ملتزم رکاب پادشاهی بود . از انجا دستور می

(۲) نسخه [ج] ۱۱۶۱ چوب زده (۳) در [بعضی نسخه] میرسید *

تعلقه یافته بلاهور رسید - و دو گروهی شهر فرود آمد - آخر شب در جامه خواب بود - از نیرنگی تقدیر برهمن پسر کشمیری (که ادرا باسلام آورده در سلک خدمتگاران خود منتظم ساخته بود) جمدهر کاری در شکم او زن - گویند هفده تانکه دوخته بودند - ابرو خم نکرد - با قلیچ خان حرف میزد - یک روز بهوشیاری گذرانیده از نقد و جنس بهر یک از فرزندان حصه متعین ساخته تخته جهت خالصه قرار داد - و موافق آن بخط خود عرضی نوشته روانه حضور

کرد - شب هفتم جمادی الاولی سنه (۱۰۵۵) هزار و پنجاه و پنج بهسط حیات در نوردید - اعلیٰ حضرت بهر کدام از فرزندانیش زیاده از وصیت او عنایت فرموده شصت لک روپیه بهرکار والا باز گردید چون مدفن آبای او گوالیر است آنجا برده مدفون ساختند *

خان دزدان در کار پادشاهی اصلا مداخله و مداخله نمیکرد و آزمندی و طمع درین کار نداشت - سه پاس روز و یک پاس شب در معاملات سرکار والا میگذرانید - و بدیگری نگذاشته بجزو کل مهمات خود میرسید - اما با رعایا سخت گیر بود - و با خلق خدا بدرشتی و تعدی زندگی میکرد - تیر آه مظلومان بود که کارگر افتاد - (دزے) که خبر فوتش ببهرا نپور رسید) شیرینی و قند و شکر در دوکانها نماد که مردم بشکرانه بخش نکردند - بیشتر عمارات عمده بهرا نپور در وقت او شده - مندوی زمین آباد کنار تبتی

(باب الحاء) [۷۵۸] (مائراامرا)

(۲)
زوست - و از سرونج تا برهانپور بده کروهی سراها ساخته
او ست - پسرانش سید محمد و سید محمود بعد فوت پدر هر دو
منصب هزاری هزار سوار و عبدالذبی (که خرد سال بود) پانصدی
منصب یافتند *

* خان جهان باره *

(۳)
سید مظفر خان از سادات تهنپوری ست - ابوالمظفر نام داشت
سال چهاردهم جهانگیری (که شاهزاده سلطان خرم بهم دکن رخصت
یافت) او در جنگ با دکنیان پای همت قائم کرده زخمی برداشته
در میدان افتاد - و نقش سپاهگری او دلنشین شاهزاده شد - در حین
(که شاهزاده مزبور از پدر والا قدر خود جدائی گزیده بدکن پرتو
ورد افکند - و پس از عبور نمودن مهابت خان با شاهزاده سلطان
پرویز از دریای نریده مجال توقف در بلده برهانپور متعسر دیده
از راه سیکاکول تعلقه قطب الملک متوجه موبه بنگاله گردید
و در آنجا با ابراهیم خان فتح جنگ محاربه دست داد) مومی الیه
در جنگ مذکور مصدر ترددات نمایان شد - و در تمام مدت فترات
ملتزم رکاب شاهزاده بود - مراسم خدمت گذاری و چانهپاری بظهور
آورده در خاطر شاهزاده جا بهم رسانید - و پس ازان (که شاهزاده
بتخت ماطنت بر نشست) در سال اول جلوس ادرا بعطای منصب
چهار هزاری ذات و سه هزار سوار و علم و نقاره و اسب از طویله

(۲) صفحه [ب] بهر نچه (۳) با رنجه پوری ست *

خامه با زين مطلا و انعام يك لك روپيه بين الاقربان ممتاز ساخت
و بخراسان قلعه گواليار مامور گردانیده توابع آن در تپل از
مقرر شد . و در همین سال باتفاق مهابت خان جهمت تنبيه چهار
سنگه بنديله (که هنگام بغی و فساد برپا کرده بود) دستوري يافت
و چون باستشفاع مهابت خان خانخانان مفع جراثم ار شد ديوانيان
پادشاهي منجملة ملک (که در تصرف ار بود) بقدر طلب
منصبش بار گذاشته تنه بجاگیر خان مذکور و غيره امرا تنخواه
نمودند . و در سال دوم چون خانجهان اودي بنابر توهمة (که در خاطر او
جا کرده بود) از معتق الخانه راه فرار اختيار نمود خان مزبور
بهمراهی خواجه ابوالحسن تربتي بتعاقب ار مامور گشت . و بچستي
و چالاكي همان شب بے انتظار مر کرده (رانه شد . شش گهري
روز بر آمده بر کنار دريای چنبل متصل دهواپور بدر رسیده
چپقاش مردانه نمود . و محمد شفيع نابير ار با نوزده قن از
سادات بدرجه شهادت پیوست . و پنجاه کس از رفقای ار زخمی
گردید . چون اين معني بعرض پادشاه رسید خان مذکور را از انجا
طلب داشته باضافه يك هزار سوار و اسب از طویله خامه با زين
مطلا و فیل از حلقه خامه سروراز فرمود . و در سال سيوم بمذايقي
خامت و جمدهر مرصع و اسب از طویله خامه با زين مطلا و فیل
از حلقه خامه کام اندوز گردیده بهرادای لشکر پادشاهي (که همراه
اعظم خان بنابر تنبيه خانجهان اودي مقرر شده بود) شرف

وخصمت اندوخت - و پس ازان چون مسموع شد (که خان مزبور را بهسبب ورم بالای ناف طاقت سواری نیست) جگجیون جراح را بهجهت علاج او روانه نموده حکم شد - که بعد تخفیف بحضور بیاید - ازانجا (که جراح بنابر قوت ماده موضع ورم را شکافته خلط بسیار دفع شده بود) خان مزبور چندی بنابر التیام جراحت توقف نموده خود را بحضور رسانید - پادشاه از وفور قدردانی بعنایت خلعت و جمدهر مرصع با پهل کتاره و اضافه هزاری ذات بمنصب پنجهازری چهار هزار سوار و مرحمت اسب از طویلۀ خاصه با زین مطلا بلند مرتبه گردانید *

و چون ملک نظام شاه پی « پیر افواج پادشاهی گردیده خانجهان لودی مجال اقامت تنگ دیده دل از بودن آنجا برگرفته راه مالوه پیش گرفت خان مذکور (که بقدم خدمت و شیوه شجاعت و قبیلۀ داری موصوف بود) بعنایت خلعت خاصه و شمشیر خاصه و اسب قیچاق از طویلۀ خاصه نوازش یافته بتعاقب او نامزد گردید - و ازانجا (که عبد الله خان بهادر نیز با فوج علیحدۀ بتعاقب او تعیین شده بود) حکم شد - که اگر بهادر مزبور بآن حدود رسیده باشد هر دو فوج فراهم شده خار بن فساد برکنند - سید مظفر خان بیای استعجال از گذر اکبر پور عبور آب نبرده نموده خبر گیران عرصۀ مسافت می پیمود - تا آنکه در منزل موضع تال گانون

تعلقه ماله عبد الله خان بهادر نیز ملحق بوی گردید . پس
از رسول موکب ظفر کوکب بموضع نیمی از ولایت ^(۲) باندهور (که
بانزده گروهی سپینده و سی گروهی آله آباد است) بدریافت خبر
قرب از عازم آن سمت گردید . نخست سید مظفر خان (که
هراول فوج پادشاهی بود) بار رسیده تلاشهای مردانه نمود . خانجهان
بعد بکار آمدن جمعی از برادران گریز نهاد . بهادران لشکر دست
از تعاقب برنداشته بعد دو روز باز بوی رسیده هنگامه زد و خورد
برپا ساختند . او بهراول سید مظفر خان مقابل شده کشته گردید
و سید ماکهن پسر سید عبدالله و نبهه سید مظفر خان با بیست
و هفت کس بدرجه شهادت فایز گردید . و پس از آنکه خان مذکور
بعضور رسیده شرف ملازمت دریافت باضافه هزار سوار بمنصب
پنججزاری ذات و سوار و عذایت خطاب خانجهان چهره ناموری
بر افروخت . و در سال چهارم جلوس یک هزار سوار تابین او دو اسبه
سه اسبه قرار یافته با یهمن الدوا بهتذیبه عادل شاه بیجاپوری
تعیین شد . و در سال پنجم کامیاب ملازمت پادشاهی شده یک هزار
سوار دیگر تابین او دو اسبه سه اسبه مقرر گردید . و سال ششم نیز
بهمن عذایت سر باذی اندوخت . بستر بهمراهی شاهزاده محمد
شجاع بهم پریزده رخصت پذیرفت . درین مهم مصدر ترددات
شایان و دلایری نمایان گردید . و چو تسخیر پرینده ملتوی مانده

شاهزاده حسب الحکم فردوس آشیانی عازم عتبه خلافت گشت سید
 خانجهان بسرعت سریع خود را رسانیده متصل اکبر آباد جبهه سای
 آستان خلافت گردید - و در سال هشتم ^{تتمه} سواران تابین او دو اسبه
 سه اسبه تقرر پذیرفت - و در همین سال به تذبیه چهار سنگهه بنذیله
 (که شیوه بنی ورزیده بود) با جمع از دیگر امرا تعیین شده نطق
 عزیمت بر عمر همت بست - و پس ازان [که چهار سنگهه دست
 و پای زده راه دیوگدهه (که متصل موبه برار واقع است) پیش
 گرفت - و عبدالله خان بهادر فیروز جنگ و خاندوران بتمامت او
 مامور گردیدند] سید خانجهان بر طبق حکم محکم جهت تنسیق
 ولایت مفتوحه و تفتیش دفائن آنجا متصل چورا گدهه توقف
 گزید - و پس ازان بحضور رسیده در ایامی (که فردوس آشیانی
 عزیمت سیر دولتآباد پیش نهاد خاطر ساخته از دریای نوبده
 گذشته کنار آن مخیم سرادق اقبال بود) سعادت ملازمت دریافت
 و بعنايت خلعت خاصه با چار قپ طلا دوز و جمد هر مرمع با بهول
 کتاره و شمشیر مرمع و یک لک (دوییه نقد رایت ناموری بر افراشت
 در سال نهم بعطای خلعت خاصه و شمشیر خاصه و اسب از طویانه
 خاصه فرق مباحات برافراخته با جوتی از امرا بتادیب عادل شاه
 بیجاپوری دستوری یافت - و از سمت بیر بدهارور رسیده بنه و باز
 درانجا گذاشته راه طرف شولاپور گرفت - و در اثنای قطع مصافحت

مردم تعب نموده سران هون را معمر ساخت - و بر محالات جاگیر
 دهکان شولاپوری تاخته قصبه دهاراسین را تهانه نشین گردانید
 و بکرات با بیجاپوریان زن و خوردن بمیان آمد - خان مزبور خود مصدر
 مراسم شجاعت گردیده مخالفان راه را شکست فاحش داد *

گویند در زمانه زندوله بیجاپوری زخمی شده از اسپ بر افتاد
 یکی از رفقا اسپ بار رسانیده از میدان بر آورد - پس ازان (که بعضی
 از ولایت بیجاپور ویران گردید - و موسم برسات بر سر سید) خان
 مزبور باراد چهل روزی برگشته بدهارور آمد - پستار چون عادل خان
 زنده ای شده اطاعت فردوس آشیانی اختیار نمود خان مزبور
 حسب الطلب بزمین بوس عتبه سلطنت فایز گشت - و چون
 اواخر همین سال پادشاه عزیمت مستقر الخلافه نموده ایالت
 هر چهار موبه دکن (که عبارت از خاندیس و برار و باره از ملک
 تلنگانه و قایل از ملک نظام الماکیه باشد) بعهده شاهزاده محمد
 لورنگ زیب بهادر مفوض فرمود سید خانجهان بعدایت خلعت
 خاصه مطرح التفات گردیده مقرر شد - که تا فواف خانزمان بهادر
 از تسخیر حصار جنیر و غیره بخدمت پادشاهزاده قیام نماید
 در سال دهم بحضور شتافته دستوری گوالیار (که متعلق بوی بود)
 یافت - و در سال یازدهم باز عتبه خسروانی رسیده چون عزیمت
 دار السلطنه لاهور پیش نهاد خاطر پادشاهی شد مشار الیه
 باجارت قبول کام دل اندوخت - و سال چهاردهم در دار السلطنت

(باب الخاء) [۷۹۴] (مآثر الامراء)

لاهور شرف ملازمت دریافت نموده بهطای اضافه هزارى ذات
هزار سوار بمنصب شش هزارى شش هزار سوار پنجهزار سوار
و اسپه سه اسپه سر رشته اعتبار بدست آورد *

درین ایام (که راجه جگت سنگه ولد راجه باسو سر طغیان
برداشتند بود) مشارالیه به تذبیه او و تسخیر قلاع متصرفه اش
با فوج نامزد گردید - وقت رخصت بعد از خلعت خامه و دو
اسب از طویلۀ خامه با زین طلا و مطلا و فیل از حلقۀ خامه با ماده
فیل و یک لک روپیه بطریق مساعدۀ سر بلندي یافت - مشارالیه
بموجب حکم پادشاهی موسم بارش را در لاهور گذرانیده پس ازان (که
از کتل بهلوان و مچھی بهون گذشته نیم کروهی قلعه نور پور معسکر
ساختم) مساعی جمیلۀ از تعین مورچالها و کندن نقب بتقدیم رسانید
اگرچه برج از قلعه پرید اما چون محصوران پس هر برج دیوار
کشیده بودند راه درآمد پیدا نشد - پستر بر طبق فرمان پادشاهی
تسخیر قلعه مؤ وجهت همت ساخته جوهر شجاعت را بر روی کار آورد
و به نبردهای متواتره کار بر محصوران چنان تنگ ساخت که افواج
پادشاهی از جوانب دیگر بقلعه درآمدند - و جگت سنگه راه فرار
پیمود - در جلدوی آن یک هزار سوار دیگر از تابین او در اسپه سه اسپه
قرار یافت - پستر (که راجه جگت سنگه باظهار ندامت پرداخته
منفع جرائم او از پیشگاه عنایت منظور شد) خان مشارالیه همراه

(مأثور الامرا) [۷۶۵] • (باب الخار)

شاهزاده مراد بخش بحضور آمد - چون درین سال خبر آمدن شاه
(۲)
مفیی دارای ایران جهت تسخیر قلعه قندهار بر زبانها افتاده بود
شاهزاده دارا شکوه برای دفعه او دستوری یافت - خان مزبور
هم بعطای خلعت خامه و شمشیر مرصع و در اسب از طوایف خامه
با زین طلا و مطلا و فیل از حلقه خامه مورد عنایات گردیده در همراهیان
شاهزاده مزبور تعیین گشت *

درین اثنا خبر فوت شاه مفیی شیوع گرفت - در سال شانزدهم
خان مزبور برخاست گوالیار محل جاگیر خود مورد التفات شد - و در
سال هفدهم باز بملازمت پیوسته در ابامی (که فردرس آشدانی سمت
احمیر متوجه گردید) ادرا بهراست اکبر آباد گذاشت - پس از معارفت
موکب خسروانی چندی در حضور بوده در سال هیزدهم رخصت
محل جاگیر یافت - و در سال نوزدهم جلوس حسب فرمان طالب
عازم گشته در دارالملک لاهور در امت آستانبوس حاصل نمود
در اواسط همین سال مطابق سده (۱۰۵۵) هزار و پنجاه و پنج
هجری مفلوج گشته در ماه صاحب فراش بوده سفر آخرت گزید
پادشاه قدر شناس تاسف نموده در باره پسرانش هید منصور
خان و هید شیر زمان و سید منور (که آخرها بخطاب هید مظفر
خان و سید لشکر خان مخاطب شدند - و احوال هر یک درین صحیفه
تذکره کلک وقائع نگار گردیده) توجه مرعی داشمی *

(۲) نسخه [ب] مذری •

خان مزبور نامی بزرگی و کثرت جمعیت و سخاوت برآورد
تا زیست بآبرو بسر برد - نوکران بیش قرار داشت - و هر که از
• لازم پادشاهی بوی متوسل میشد ساوک خوب نموده دیهات
در جاگیر او میداد - هاجیم و متواضع بسیار بود - گویند روزی
فردوس آشیانی بر دستار خوان نشانیده شریک طعام ساخت
پس از آنکه پادشاه برخاست سید خانجهان دویده جفت پاپوش را
زیر پا گذاشت - پادشاه بر آشفته فرمود - که شما را شرم این خطاب
عالی باید کرد - شخصی (که بدین خطاب مخاطب بود) امرای چه
که ما و جمیع شاهزادگان محتاج نگاه او بوده اند - و باستغنا با کسی
حرف نمیزد - او عرض کرد که بنده فدوی درگاه است - پادشاه
فرمود - که من بعد در جمیع امور رعایت تو را و ضابطه باید کرد
اما گویند که بمعاملت دنبوی نمی رسد - و بر کاربردان خود
اعتماد نمیگرد - خدمت گران هموطنی خود را بسیار دوست
میداشت - گفته آنها پیش او معتبر بود - روزی عاملی (که پنجهزار
روپیه عین المال جاگیرش بتصرف خود آورده بود) معرفت
خدمتگاری سه هزار روپیه را اشرافی پیش خان مزبور آورد - که این
حق دیوان و مستوفی است - اما میترسم که فردا فتوای قتل من
خواهند داد - خان مزبور خوش شده اشرافها برگرفت - بعد ازین
هر چند متصدیان ظاهر نمودند (که پنجهزار روپیه عین المال نماند) او
باقی است قبول نکرد *

● خسرو سلطان ●

در مې پسر نذر محمد خان والى بلخ و بدخشان است - چون
در سنه (۱۰۵۱) يک هزار و پنجاه و يک خطبه ماراء الزهر بنام
نذر محمد خان خواندند خان مزبور باتفاق پسر کلان خود عبدالعزیز
خان در بخارا بکمال استقلال مسند نشين خاني گشته مهمات
فرمانروائي را بنهج استقامت جاري گردانيد - و در سنه (۱۰۵۵)
هزار و پنجاه و پنج بقرشي رفته ارکنج را (که حاکم اشغنديار
خان در گذشته بود) بتصرف درآورد - و با اوزبکيه (که برادر کلانش
امام قاي خان ساوک تمام مرعي داشته و ضبط محصول و بندوبست
ماراء الزهر بران قوم را گذاشته خود محض باسم خاني خرسند
بود) باز خواست آن ايام درميان آرد - آن قوم خايغ العذار
مطلق العنان رنجيده خاطر و رميده دل گشته بران شدند که او را
با پسرش از ميان بردارند - خان مذکور استشمام را بکثائى آن
بدانديشان نموده باقتضای مصلحت سنگ تفرقه در جمعيت آنها
انداخت - هر يک را بجائى تعيين کرد - سمرقند را با توابع بعبدالعزیز
خان داده بيگ اوغلي را اتاليق و خسرو بيگ را ديوان بيگى او
ساخت - و تاشکند را با مضافات بهرام پسر سيوم خوه داد
و باقى يوز را اتاليق او نمود - و نذر بيگ اتاليق امام قلي خان را (که در
اوزبکيه اعتبار تمام داشت - و او را سرخيل فتنه انگيزان ميدانست)
به حکومت بلخ نامزد گردانيد - و قندوز را (که حاکم مشين بدخشان

(باب الخاء) [۷۶۸] (مأثرا لامرا)

است (بخسرو سلطان مذکور داد - و کهورد را با لواحق و توابع
(۲)
و هزارجات) که از دیر باز تعلق به یلنگتوش داشت) بے سابقه
تقصیر تغیر نموده بسبحان قلی پسر چهارم سپرده تردی عالی
قطان را اتالیق او نمود - و تیول اکثری در خالصه ضبط نموده آنها را
نقدی ساخت - و اکثر مدد معاش و سیورغال قدیمه را بلباس اسنان
متمم ساخته خود متصرف شد *

ازانجا (که ایام دولتش بسر آمده بود - و اقبال او در بادبار
گذاشته) همگی خواجگان توران را (که رضیع و شریف آنجا حلقه
ازادت شان در گوش دارند) بسبب وقوع برخی امور آزرده ساخت
و ازین رو (که هرجا چراگاه بود برای دراب خود قرق نموده دیگرے را
خصمت نمیداد) تمام احشام بهم برآمده دل دگرگون کردند
عبد العزیز خان (که خلف ارشد و ولی عهدش بود) هر چند
وسائل انگیخت (که خود بدستور امام قلی خان بخارا را دارالخلافه
ساخته بلخ را بمن عطا کنند) او چون چهل سال در بلخ گذرانیده
آب و هوای آنجا با طبعش سازگار بود و دل کندن ازان مکان
دشوار می نمود و نقل و تحویل اندوخته چندین ساله دشوار تر
پسر را نیز بعدم انجام مرام رنجانید - و با سران و سرداران بلخ
(که مدتی مدت در تقدیم مراتب عبودیت سر موئے فرو گذاشت
نموده توقع احسان و چشم نوازش داشتند) از حقیقت نشناستی

چشم پوشی بکار برد - و یکدست مراسم حزم و کار آگهی از دست
 واهشته هرکه از روی هوا خواهی حرفی از بد اندیشان مخفی بار
 میگفت از تذکبه ظرفی بافشای آن او را شرمسار و بے اعتبار
 میگردانید - تا آنکه دفعه تمام توران و همه تورانیان بر شورییدند
 و یکبارگی طبل مخالفت فرد کوفته خطبه مادر اء النهر بنام عهد العزیز
 خان خواندند - و المان فرست جو دست بذهب و تاراج بر آورده
 اکثر کارخانجات را یغمائی ساختند - ^(۲) آخر الامر نذر محمد خان با پسر
 بمصالحه پرداخت - که فرمان ردائی مادر اء النهر بخود متعلق ساخته
 بلغ و بدخشان بار بگذارند - و خود بعد آشتی از پیکار و تروند
 بر آسود - اما از درنگی اوزبکای و خود سرئی المان بیم جان و مال
 هر روز می افزود - ترک مید و شکار نموده چنده درون حصار
 بلغ خانه نشین گشت - و چون بعد وقوع حادثه ناگزیر جنت مکانی
 ز بودن وارث تخت و تاج یعنی صاحبقران ثانی بر بعد مسافت
 در جنیر (که اتصای دکن است) عرصه خالی پنداشت از شورش طلبی
 و غرور جوانی لشکر گران بتسخیر کابل کشید - هر چند کار
 پیش نبرده از صولت لشکر فیروزی رجعت قهقری نمود اما دست
 تعدی و تطاول دراز ساخته از سکنه شهر و رعایای نواحی و اطراف
 هرچه اوزبکان تهنی دست یافتند بنهب و غارت بردند - و ابواب
 بیداد و ستم هر روی اهل آندیار فراز نمود - ازان وقت مرکوز

(۲) در [اکثر نسخه] اکثر کارها را (۳) در [بعضی نسخه] شناخته *

ناظر اعلیٰ حضرت بود - که بمقتضای *
* مصرع *

* کلوخ انداز را پاداش سنگ است *

(۲)

فوجی جرار بر سر بلخ و بدخشان فرستاده آن ملک موردئی را
انتزاع نمایند - بهسبب اشتغال مهمات ماکبی اراده مذکور از مکمن
بطون بر منصه ظهور نرسید - درین وقت (که خود بخود دران
ولایت هرج و مرج افتاد - و المانان بے دین آتش ظلم افروخته
در قتل و اسراهل اسلام و هتک استار ناموس اشراف و اختیار خود را
مستحق انواع سیاست ساختند) شاهزاده مراد بخش را با پنجاه
هزار سوار بتسخیر آندیار و مالش آن گروه نا هنجار در نوزدهم سال
باستعجال رخصت فرمود - و چون شاهزاده از کتل طول گذشته
بمیدان سرا منزل نمود اوزبک و المان (که قری و مواضع بدخشانات را
بجارب غارت پاک رفته کار بر خسرو سلطان تنگ ساخته بودند)
از آوازه موکب منصور بیای سرعت راه فرار پیمودند - خسرو
سلطان بر وفق مصلحت دید خرد با پسر خود بدیع سلطان
و دو هزار خانه دار از احشام و اهل قندوز (که بیشتر رعایای
جور کشیده نالان دیده بودند) احرام ملازمت شاهزاده بست
و چون نزدیک باندرا ب (سید امیرالامراء علی مردان خان پذیره شده
بر پشت اسب دریافت - و پس از آنکه داخل خیمه شاهزاده شد
آن قاعده دان بر طبق حکم پادشاهی تا منتهای بساط رفته معانقه

نموده همراه آورد - و نزدیک بمسند نشانده گوناگون عاطفت
 و دلجوئی بکار برد - و انواع عطایا و پنجاه هزار روپیه نقد تواضع
 نموده روانه حضور ساخت - از پیشگاه خلافت مرحمت خان ولد صادق
 خان مرحوم با چهار اسب عربی و عراقی با زین طلا و بیش قیمت پارچه
 از نوادر اقمشه هندوستان و یک پالکی و چهار درای با چوبهای
 نقره و غلافهای مخملی برای سواری عورات و دو دست پیشخانه
 مکمل تعبیر گردید - که اشیای مذکور را بمسلطان مزبور رسانیده
 همه جا بمرافعت او بوده بدرگاه رساند - بیست و پنجم ربیع الآخر
 سنه (۱۰۵۶) یک هزار و پنجاه و شش هنگامیکه بظاهر کابل رسید
 مدار المهم سعد الله خان و میر جلال صدر الصدور استقبال نموده
 بملازمت رسانیدند - او التماس قدمبوس نمود - باجارت آن امتیاز
 بخشیدند - پس ازان سرش را اعلیٰ حضرت از راه قدر شناسی
 بدو دست برداشته باغوش عاطفت در آوردند - و بحکم نشستن
 مباحات اندوخت - و باقسام عذایات و نوازش و انعام پنجاه هزار
 روپیه نقد کامیاب گشته بمنصب شش هزاری در هزار سوار اختصاص
 یافت - و منزل خاندوران بهادر را با فروش و اسباب تجمل
 برای او آراسته قرار یافت - و بدیع سلطان پهرش (که همراه
 پدر بود) بصالیانه دراز ده هزار روپیه نوازش یافت - و چون حضور
 سلطان مرد ضعیف بنیه افیونی (که مدت ها بتعدي و اشتل
 اوزبکيه روی بهبود ندیده بود - و از بیم و هراس دسمی انداز المانان

(باب الخاء) [۷۷۲] (مآثر الامراء)

دو نه آسوده) يك دفعه بے رنج و تعب بدولت خدا داد رسيد
بفرغانه بال و ترفه حال بهره باب لذت زندگاني گشت - تكاپوی نوکري
درميان نبود - گاه در دارالسلطنت لاهور و گاه در شاهجهان آباد
و اچيانا در رکاب بھر ميبره - و در سال بيست و ششم ادرا از منصب
باز داشته باک روپيه مشاھره موظف گرديد - و درين سال پسرش
بديع سلطان بمنصب هزاري دو صد سوار سرافرازي يافت - و تا آخر
سلطنت اعلیٰ حضرت بمنصب در هزار و پانصدي رسیده بود *

• خواجه عبدالهادي •

پھر کلان مقدر خان خواجه قاسم است - اداؤل سلطنت
فردوس آشياني در قصبه سرونج^(۲) قبول پدر خود مي بود - سال
چهارم (که خانجهان لودي باتفاق دريا خان دهله از دکن بمالوه
شتافته بقصبه مذکور (سيد) از بحراست آنجا از قرار واقع پرداخت
تا سال بيستم بمنصب نهصدي شش صد سوار فايز شده سال
بيست و يكم از اصل و اضافه پايه هزار و پانصدي هشت صد سوار
مرتقي گشته سال بيست و سيوم باضافه دويست سوار چهاره عزت
برافروخته سال بيست و ششم همراه بادشاهزاده دارا شکوه (که بتهخير
قلعه قندهار نامزد شده) دستوري پذيرفته وقت رخصت از اصل
و اضافه بمنصب دو هزاري هزار سوار و عطای خلعت و اسب با زين
نقره و سال بيست و هفتم بعنايت علم لواي بلند رتبي برفراخت

(۲) در [بعض نسخ] پورنج *

سال سیم مطابق سنه (۱۰۶۶) یک هزار و شصت و شش هجری
با در عدم خانه گذاشت . پسرش خواجه جان تا سال سیم هزار
چهار صد سوار منصب داشت *

* خوشحال بیگ کاشغری *

سال نوزدهم جاوس فردوس آشیانی بمنصب هزاره چهار صد
سوار چهاره عزت بر افروخته با سلطان مراد بخش بتهخیر بلخ
و بدخشان رخصت پذیرفت . و پس از فتح بلخ و مراجعت شاهزاده
مذکور به بدوستان چون جمله الملک سعد الله خان به بدو بهمن
آنجا تعیین شد ادرا با دیگر کاشغریان بتهانه داری شیرپور و سام چاریک
مقرر نمود . سال بیستم حسب تجویز جمله المالکی از اصل و اضافه
بمنصب هزار و پانصدی پانصد سوار عز امتیاز اندوخت . و سال
بیست و دوم همراه سلطان محمد اورنگ زیب بهادر بصوب
قندهار مرخص گشته از آنجا همراه رستم خان و قایم خان در محاربه
تولباشان پای قیام مستحکم داشته مصدر تردد گردیده سال بیست
و سیوم از اصل و اضافه بمنصب دو هزاره هزار و در بیست سوار
هر رشته اعتبار بدست آورده سال بیست و پنجم باز همراه شاهزاده
مذکور بهمهم مصطور شتافت . و سال بیست و هشتم همراه جمله الملک
بر سر چیتور کسپیل شده گام جلالت برداشت . پسر همراه خلیل خان^(۳)
بتادیب زمیندار سری نگر شتافته اواخر سال سی و یکم با مهاراجه
(۲) نسخه [ب] هزار و شصت هجری (۲) نسخه [ب] خلیل الله خان .

جسونت سنگهه جهت سد راه بودن بر فوج دکن (که عزیمت سلطان محمد ادرنگ زیب بهادر بحضور بتقریب عیادت پدر والا قدر زبان زد شده بود) بصوبه مالوه دستوری یافته دامن همت بر کمر عقیدت زد - پس ازان در جنگ سموگدهه برکاب سلطان داراشکوه بود باقی احوالش بنظر نرسید *

✽ خواص خان بختیار خان دکنی ✽

در عهد جنت مکانی در سالک ملازمان انتظام یافته سال هشتم جلوس فردوس آشیانی بخدمت فوجداری لکهی جنگل و تهاره از (۲) تغیر سردار خان چهره اعتبار برافروخته سال دوازدهم (که پادشاه بمرحد پنجاب ورن فرمود) از احرار سعادت ملازمت نمود و سال چهاردهم از انجا معزول شده در کومکیان صوبه بهار قرار یافته سال شانزدهم بفوجداری ترهت مضاف صوبه بهار عزامتیار اندوخته سال بیستم بعزایت خلعت و اسپ سرفراز گشته ببدخشان دستوری پذیرفته سال بیست و یکم بحضور رسیده دولت بار یافت و بفوجداری و تیولداری مندسور مضاف مالوه لوای کمرانی برافراشت. سال بیست و سیوم چون صوبه داری مالوه بشاهنواز خان و مندسور بمیرزا محمد پسر میر بدیع مشهدی (که خویش خان مزبور میشد) قرار گرفته او از انجا تغیر شده پستر داخل کومکیان دکن گردیده در محاصره گلکنده همراه سلطان محمد ادرنگ زیب بهادر

مصدر ترددات بود - و پس ازان (که زمام سلطنت باختیار شاهزاده
مزبور در آمد) از اصل و اضافه بمنصب درهزاری هزار و پانصد
سوار و خطاب خواص خان بر نواخته شد - و در حروب متواتر (که
خلد مکان را با مهاراجه جسونت سنگه و شرکای سلطنت (در داد)
در رکاب پادشاهی بوده بتعییناتی صوبه بهار بدان حدود شتافت
و چون قبل از جاوس ثانی قاعه چنار از دست سید ابو محمد
نام نوکر سلطان شجاع مستخلص گردید او بحراست آنجا اعتبار
اندوخت - و سال دوم از آنجا عزل پذیرفت - بر مال حالش
اطلاع نیست *

* خلیل الله خان *

برادر خرد اصالت خان میر بخشی ست - حمیده بانو بیگم
صبیه سیف خان و صبیه زاده آصف خان یمین الدوله در عقد
ازدواج داشت - در عهد جانت مکانی هنگام استیلای مهابت خان
همراه آن آصف مرتبت در قید مهابت خان افتاد - و در سال سیوم
جاوس اعلیٰ حضرت ب خطاب خانی سر برافراخت - پستر بخدمت
میر ترکی اختصاص گرفت - و در سال ششم سنه (۱۰۴۲) هزار
و چهل و در هجری بخدمت میر آتشی مباحات اندوخت - و در
سال نهم بمنصب دو هزار و مید مراد بدام آرد - و فرادل بیگی
گردید - و در سال هیزدهم بمنصب سه هزار و دو هزار سوار سرفروزی
یافت - و بخدمت قور بیگی کمرو خدمت بر بهمت - و در سال نوزدهم

بسمراهی شاهزاده مراد بخش بتسخیر بلخ و بدخشان رخصت یافته بسرداری فوج طرح دست چپ متعین گردید - شاهزاده خلیل الله خان را باتفاق چین قلیچ خان و میرزا نوزر صفوی^(۲) از چاریکاران براه آبدرة بانتزاع قلعه کهمرد و غوری روانه نمود خان مزبور از چستی و کارطابی با میرزا نوزر یک منزل پیش افتاده چون از کتل گندک (که سرحد صوبه کابل و ولایت کهمرد است) گذشت جمع را به سرعت هرچه تمامتر بر سر کهمرد تعیین کرد - اوزبکان بمجرد وصول بهادران منصور مضطر گشته از حصار برآمده هریک بطرف بدرزد - بعضی از آنها اولاً ثبات قدم ورزیده آخر کار زینهار پرتو شده قلعه را سپردند *

خلیل الله خان خاطر از استحکام آن را پرداخته باز باتفاق میرزا نوزر یک منزل از قلیچ خان پیش راهی گشته بدستور کهمرد جوت را به سوی غوری کسایل نمود - آنها با قباد میر آخور محافظ غوری (که فوج منصوره را مردم هزارجات پنداشته از قلعه برآمده بود) در آریختند - او بکمتر آریزه ده سپر فرار گردید - دلیران چالاک پاشنه کوب با او جنگ کنان بحصار درآمدند - قباد بارک پناه جسته بعهد و پیمان خلیل الله خان را دید - خان مسطور قلعه را باعتماد خان سپرده خود با قباد بشاهزاده پیوست - و پس از درآمدن آن مملکت بتصرف اولیای دولت قاهره و وصول علامی سعد الله خان

(۲) نسخه [ب] نوزر - یا نودر باشد *

ببلدا باخ جهتي بندوبست آنديار خليل الله خان متعلقان
نذر محمد خان را همراه گرفته بحضور پادشاهي آورد - و در سال
بيستم در ركاب شاهزاده فتح نصاب ظفر نصيب محمد ارننگ زمين
باز رخصت يهاق باخ يافت - بمنزل ضحاك رسيده بود كه از واقعه
باخ در گذشتن امالت خان موضح پيوست - او از فرط محبت
و افروزي و داد دل از اسباب تعلق برگرفته زاويه گزيني اختيار نمود
با آنكه پادشاهزاده بتعزيت شتافته مواظب شكميب افزا فرموده گفت
ا كه در چنين مهي خود را از كارهاي پادشاهي باز داشتن منافي
طريقه عقيدت و ارادت است) بخان مذكور درنگرفت - لهذا از پيشگاه
فرمانروائي بعزل منصب و جاگير معاتب گشت - و در سال بيستم
ويكم نقوش ندامت و يشيماني از صيمای حالش بر خوانده بدستور
سابق بمنصب چهار هزار ي ذات سه هزار سوار و آيدول ميوات
و فوجداري آن از تغير شاه بيگ خان سرانزد گردانیده امر شد - كه
دولت ملازمت نا يافته از لاهور روانه تعلقه گردد - و در سال بيستم
و درم بديده بخشگري دوم مرتقي گرديد - و در سال بيستم و هيوم
از تغير جعفر خان بتفويض خدمت والای مير بخشگري پايد
دولت برتر افراخت - و در سال بيستم و چهارم باضافه هزار سوار
كامياب گشته از انتقال مكرمت خان بصوبه داري شاهجهان آباد
مورخص شد - و در سال بيستم و ششم بمنصب عمده پنجهزاري
چهار هزار سوار تحصيل بلند نامي نمود - و بهمهراهي عالي مردان

(باب الخاء) [۷۷۸] (مائرا الامرا)

خان امیر الامرا بحراسه کابل (که نظم آن بشاهزاده دارا شکوه و پسرش متعلق بود . و شاهزاده درین سال بمحاصره قندهار عازم شد) با فوج بسیار تعیین گشت . و پس ازان [که مرزبان سري نگر (که در کوهستان شمالی دارالخلافه است) باستظهار مصائب مکان و مضائق کوهستان از زمان سریر آرائی اعلی حضرت دولت تقبیل عقبه خلافت در نیافته سر نخوت می افراشت] خایل الله خان بهالش آن خود سر مقرر گشته حکم شد . که به تیمول خود رفته و خاطر از نظم و نهق آن را برداشته در بمقصد نهد . ^(۲) در سال بیست و نهم از انطاع خود بدار الخلافه آمده در ماه صفر سنه (۱۰۶۵) هزار و شصت و پنجم با هشت هزار سوار نبردگار برة نوردي در آمد . زمیندار سرمور (که سرکوه است شمالی دارالخلافه - و پنج ازانجا بشاهجهان آباد آرند) بخایل الله خان پیوسته که ارادت بخدمتگاری بر بیست و چون بدرون [که جاگائے ^(۳) ست بیرون کوه سري نگر بدرازی بیست کرده و پهنائی پنج کوره (که بطول یکسر آن بجون پیوسته - و دیگر بگنگ) و در اطراف مواضع و محال آباد دارد] (سید از نزدیک کهیلاگهر شروع بتهانه بندي نمود - تا ساحل گنگ هر جا مناسب دانست گالین قلعه اهداث نموده جمعی را باستحکام آن برگماشت و چون بماحل گنگ (که ازان عبور نموده بکوه در می آیند)

(۲) در [اکثر نسخه] سال (۳) نسخه [ب] جنگل است (۴) در [بعضی

نسخه] مثبت کرده *

رسید جمع عبیره نموده تهانۀ چاندنی را (که از توابع سرنی نگر اسمت - و خارج دون و کهیلا گهر) بتصرف در آورند - بهادر چند مرزبان کماؤن بازاد خدمتگذاری بلشکر ملحق گشت *

ازان (و [که برسات نزدیک رسید - و موسم یساق آن سرزمین و هنگام درآمد کوهستان درگذشت - معبذا گرفتنی آن هیچ مصلحت نبود - و آب و هوای آن مکان جز سکنۀ آنجا را (که از قبیل دیو و داند) سازگار نیست) خلیل الله خان بر طبق یرلیغ والا مهم کوه را موقوف داشته دون را (که حامل آن هنگام معموری یک لک و پنجاه هزار روپیه است بشصت لک دام موافق درازده ماه) بطریق وطن در قبول چترپوج چوهن (که هزار و پانصدی هزار سوار منصب داشت) مقرر نموده و تهانۀ چاندنی را بکرداری هر دراز سپرده بحضور موفور السردر معارفت نمود - و مکرر باضافۀ سواران در اسبه سه اسبه سوافرازی یافت - و در سال سی و یکم (که بعد طریان عارضه باعلی حضرت و حمل تخفیف در عوارض کوفت بذابر تغیر مکان حرکت لازم گردید - و در محرم سنه (۱۰۶۸) هزار و شصت و هشت هجری از دار الخلافه متوجه مستقر الخلافه اکبر آباد شدند) خان مزبور بهراست شاهجهان آباد مامور گشت و چون اواخر دولت اعلی حضرت دارا شکوه محمد امین خان میر بخشی را باتهم نظربند نمود آن خدمت والا بخان مشارالیه باز گردید - و پس ازان (که دارا شکوه تصمیم مقابله عالمگیری

بخود قرار داد) از فرط اعتماد و وفور فدوییت (که بآن عمده بارگاه
(۲)
خلافیت گمان داشت) ادرا با فوج جرار برسم منقلا از اکبرآباد
بدهولپور رخصت نمود . در روز جنگ با سایر تورانیه و امرای
پادشاهی بمرداری میمده قیام داشت . و چون پنهانی عهد و پیمان
بندگی و درست اخلاصی استوار ساخته بود در وقت گرمی کارزار
با پانزده هزار سوار تیغ زن نیزه گذار از جای خود حرکت ننمود
مگر بقدر مدافعه جنود ازبکیه (که با او بودند) دست جرأت
برکشودند . و پس از هزیمت دارا شکوه چون ظاهر اکبرآباد
مضرب خیام عالمگیری گردید فاضل خان خانسامان مکرر از جانب
اعلی حضرت سلسله جنبان شوق گشته دراعی ادراک ملازمت
برانگیخت . جناب عالمگیری سخن او بهمع رضا امغانموده ثانیاً
بتحریک مصلحت کیشان خود کام از قدمبوس پدر والا قدر
ابا آرد . اعلی حضرت خلیل الله خان را بانفاق فاضل خان
بگذارش پیغام فرستاد . خان مذکور بذابر سابقه یکتائی پیش از
فاضل خان باریاب خلوت گشته چندان براه عکس مدعا شتافت که
وحشت و کلفت شاهی از یک بصد رسیده خلیل الله خان را نزد
خود نگاهداشته فاضل خان را بی نیل مقصود هر گردانیدند . اگرچه
میربخشی گری بدستور سابق بمحمد امین خان بحال فرمودند
اما عمده الملک خلیل الله خان را بمنصب والای شش هزاری

(مائراامرا) [۷۸۱] (باب الطوار)

(۲) شش هزار سوار در اسبه سه اسبه مشمول التفات خسروانه ساخته از اعز آباد دهلي پيشليقي جيوش منصور بتعائب دارا شكوه مرخص کردند . و خان مذکور باتفاق بهادر خان كوكه تا ملتان عنان مسارعت بازيس نكشيد . و در همان ايام مبادي سنه (۱۰۶۹)

هزار و شصت و نهم هجري خليل الله خان بصوبه دارى پنجاب مباحي شد . و در سال چهارم در لاهور عارضه بر مزاج او طاري گشت چون كوفت او بامتداد كشيد بدار الخلافه آمده از شدت ضعف و لازميت ناكرده بسر منزل خويش فرود آمد . تقرب خان و ديگر حكماى پايه سرپر خلافت بحكم والا بمعالجه او پرداختند . بسبب ازمان مرض فتور قوى بمرتبه كمال رسيده بود . بازديك نقصه (۳) كه از بديري غذا و دواى كارش از مودا در گذشت . دوم رجب سنه (۳)

(۱۰۷۲) يك هزار و هفتاد و در هجري روزگار حياتش بسر آمد خلدكان بمقتضاي قدرشذاسي سايه عاطفت پايه بر سر بازه افندهاى آن مرحوم افكنده بانواع تسليه و دلجوئي نوازش فرموده ميرخان و روح الله خان و عزيز الله پسران او را و افندخار خان و ملتفت خان و بهاء الدين برادر زاده ها و سيف الله صفوي دامادش را بعطاي خلاص فاخره بر نواخته از كدورت مانم رسيدگي و آردند . و زوجه و صبيه اش را بساليانه پنجاه هزار روپيه كامياب گردانيدند . و پسران

(۲) در [بعضى نسخه] شش هزار سوار چهار هزار سوار دو اسبه سه اسبه

(۳) در [بعضى نسخه] دفعه (۴) نسخه [ج : هفتاد هجري]

(باب الطاء) [۷۸۲] (مائراامرا)

و دامادش باضافه مناصب مطرح انظار خسروانه گشتند *^(۲)

خلیل الله خان با علو حسب و بزرگی نژاد درین سلطنت
عایه عالیہ دیوین خدمت و قدم بذدگی داشت - و آخر عمر را
در خیر اندیشی و هوا خواهی خلیفه زمان سپری ساخت - ازین رو
اخلافش هر یک بدولت و کامرانی کوس بلذنامی بر نواختند - گویند
خلیل الله خان نسبت برادر کلان امالت خان درشت خوی تندگو
بود - چون هر دو برادر بهمراهی شاه شجاع بهمهم پریزده تعیین گشتند
مهابت خان سپه سالار آنقدر که از امالت خان راضی و خرسند گشت
همانقدر از خلیل الله خان آزرده و گله مند گردید - و آصف خان
نیز از ناسازی مزاجش همیشه از دخیروا خاطر داشت *

• خان دوران •

سید محمود پسر میانه خاندوران نصرت جنگ است - بعد
فوت پدر بمنصب هزاره سوار سرافرازی یافت - و بدستیاری
اقبال و پایمردی نیکو خدمتی در تلاش جاه و دولت از برادر کلان
سید محمد سبقت گرفت - در سال بیست و دوم بمنصب دو هزاره
سر برافراخت - و در یساق قندهار متلزم رکاب شاهزاده محمد
اورنگ زیب بهادر بود - سال بیست و سیوم بهنگام معارفت بهمراهی
سعد الله خان (که در استلام سده سلطنت و جهانبانی پیش آهنگی
کرد) شرف بار یافت - و باولین خطاب پدر نصیری خان چهره

(۲) نسخه [ج] انظار عدایت خسروانی *

نامردی بر افروخت . و پس از آن بدهیذاتی موبه مالوه و تپولداری
و قلعه داری رایحین دستوری یافت . و در سال سیم بمراقبت
موبه دار مالوه (که با جمیع کمکیان آن ناحیه تعیین شاهزاده محمد
اورنگ زیپ ناظم دکن بنا بر تعریک عبدالله قطب شاه شده)
بدانجا شتافت . و پس از آن ۴۰ (که بآئین شایسته انجام گرفت)
بمکان خود مرادت نمود . و در همین سال باز بر طبق حکم حضور
بدکن رفته بهمراهی شاهزاده مذکور در تاخت و تاراج ولایت
آبادشاهیه جوهر مردی نمایان ساخت *

و چون سیوا و مناجی بهرنسله باشاره بیجاپوریه در حوالی
احمدنگر سر بشورش برداشته برخه محال را تاختند نصیری خان
با سه هزار سوار پانفاق جمعی از امرا مثل کار طلب خان و ایرج خان
بدان سو در آورده دست و بازوی جرأت برکشاد . و بسیاری را
از مردم سیوا علف تیغ بیدریغ گردانید . و خود پانذیه بیروگانون^(۲) را
اقامت جا بر ساخت . تا آسیب آن مفتدان بمحالات پادشاهی
نرسد . و پس از کشایش قلعه بیدر و کلایان مسامی هریک از امرای^(۳)
کمکی از نوشته پادشاهزاده بعرض اعلیٰ حضرت رسیده هر کدام
از پیشگاه نوازش باضافه درخور کامیاب گردید . خان مذکور نیز
از اصل و اضافه بمنصب سه هزار و پانصد سوار بلندپایگی

(۲) در [بعضی نسخه] پیرگازن (۳) در [اکثر نسخه] بدر . اما در

[اکثر جا] بیدر آمده *

یافت - و چون در یساقهای متوالیه بصدر نیکو خدمتی و فدویت
شایان گوناگون عاطفت شاهزاده گردید رشته عقیدتش با اخلاص
قاب یافته و مشام ارادتش از شمامه یکجبهتی معطر بوده بعد
محاربه راجه حسونست چون نواحی گوالیار مضرب خیام آن شاهزاده
ظفر نصیب گشت نصیری خان از قلعه رایسین بر طبق یرلیغ طالب
جبهه سالی عتبه عالمگیری شده بخطاب والای خانددرانی کله گوشه
مباهات باوج اعزاز رسانید - و در جنگ دارا شکوه بمرداری فوج
طرح میسر اخلاص گرفته بعد از فتح بمنصب پنج هزار
پنجهزار سوار دو هزار سوار دو اسبه سه اسبه کلاه نشاط بر افلاک
انداخت - و او با برخی از عساکر پادشاهی بنظم موبه آله آباد
و تسخیر قلعه مذکور (که در زمانت و حصانت شهر ایام است
و سید قاسم بارهه از جانب دارا شکوه بحکومت آن جانب قیام
داشت - و با وجود آگهی بر فرار دارا شکوه تصمیم دولتخواهیش
بخود داده سر بر خط انقیاد نهاده بر استحکام آن قلعه افزود)
دستوری یافت - خان مذکور از کار طلبی چست و چالاک شتافته
بمحاصره آن پرداخت - پس ازان (که شجاع بقصد کارزار و پیکار
از بنارس گذشته نزدیک بآله آباد (سید) خان دوزان دست از
محاصره قلعه باز کشیده بشاهزاده سلطان محمد (که بطریق منقلا
بحوالی قلعه رسیده بود) پیوست - و چون شجاع اسباب تجمل
و جاه بدان نهم و غارت داد و فوج بباشلیقی محمد سلطان

(مآثر الامراء) [۷۸۵] (باب الطاء)

بتکامشی آن اداره دشمنی ناکامی تعیین گشتی خاندوران نیز کمکی
شاهزاده گردید *

درین وقت سید قاسم باره قلعه دار آله آباد (که بفروشته
دارا شکوه ضمیمه لشکر شجاع گردیده بود) بعد هزیمت یافتن او
از پخته کاری برسم ایلغار پیش از شجاع بقاعه رسیده داخل شد
و از مال اندیشی ابواب تصرف بر روی آن یاس زده روزگار بر بست
و از صواب بینی بزدگی پادشاهی برگزید - و پس از وصول سلطان
محمد بقرب آله آباد بخاندوران (بمذاسبت آنکه قبل ازین حکومت
آنجا یافته بمحاصره قیام داشت) ملتجی گشت - و او را وسیله
مفح جرائم خود ساخت - خان مذکور بامر پادشاهی او را مستمال
عواطف پادشاهانه نموده قلعه را بتصرف درآورد - و بحکومت
و ایالت آن صوبه همت برگماشت - و در سال دوم چون صاحب صوبگی
آن ولایت بپادار خان کوکه تفویض یافت خاندوران بارسال فرمان
صوبه داری اراده پذیرای سعادت گردیده بدان سمت شتافت
و مدتی در آن آلهای دور دست گذرانید - و در سال دهم سده
(۱۰۷۷) هزار و هفتاد و هفت هجری باجل طبعی همانجا بساط
هنستی در نور دید *

* خان زمان *

* میر خلیل - پسر دوم اعظم خان جهانگیری سمی - و داماد

(۲) در [بعضی نسخه] یاس زده *

همین الدوله آصف خان خانخانان سپه سالار - به همراهی پدر بزرگوار
 کارهای نمایان و تدریجی شایان بمنصه ظهور آورد - و میر شمشیر
 و صاحب مدار پدر او بود - در ایام حکومت جونپور (که باعظم
 خان متعلق بود) بمنصب در متمدن افکنی و سرش براندازی کوشید
 که نام مفید در آن ناحیه نماند - و هر جا گدھے مستحکم شدند
 یا به نیروی تدبیر یا بدستیاری دلیری و دلاوری مذهب ساخت - اکثر
 قلعهها (که مملو به بندوق و تفنگ بود - و حکام سابق ایام متمدن
 صرف کشایش آن نمودند) او باندک روز از بن برانداخته نشان
 نگذاشت - و چون پدر فوت کرد از پیشگاه خلافت و جهانگیری
 بمنصب هزاری همتصد سوار سرعزت برافراخت *

گویند در فوجدارتی نازنول (که مفسد زارے ست مقرری قریب
 دارالخلافه) کارهای رستمانه کرده نامی بشجاعت و مردانگی برآورد
 و در ظاهر آن قصبه خلیل ساگر تالاب بساخت - که تال شاه قلی خان
 محرم را (که چهل ساله جاگیر دار آنجا بود) پیش او آورد نماند
 و در سال سیم باضافه پانصدی سرافرازی یافته با برادر کلان خود^(۲)
 ملکنمت خان تعیین دکن گشت - و در همین سال خدمت داروغگی
 توپخانه دل دکن حسب التماس شایسته خان ناظم آنجا بدر
 مفوض گردید - آنچه او بخند بست در بن کارخانه نمود از موبه داران
 نشده بود - خود را بهمه قلاع رسانید - و بفقییر و قطمیر هر قلعه

را رسیده در خور هر مکان از غاه و سرب و باروت ذخیره نمود - و کهنه
 عمله و فعله احشام را (که سالها بحمايت و رعایت بکار مازي
 و (۲) باشي بعوض و بلاعوض گذرانیده بودند) همه را موجودي
 ساخت - و دیوار سه گز دراز و پهنا را نشانه قرار داده از هرتفنگچی
 سه - رتبه از فصل چهل قدم امتحان گرفت - تیر هر که یکبار هم
 بدشانه نرسید او را برطرف کرد - و برخی ضعیف و زبون را علوفه
 کم کرده نگاهداشت - و بدین میغه در یک و نیم ماه مبلغ پنجاه
 هزار روپیه کفایت پادشاهی نمود - و دیانت و جزای و گردانی
 و معامله فهمی خود را بعالمیان ظاهر ساخت - و در سال بیست
 و هفتم از اصل و اضافه بمنصب در هزاري هزار سوار و خطاب مفتخر
 خان چهره افتخار برافروخت - و از انتقال عرب خان مرحوم
 بقلعه دارئی فتح آباد و دهاردر - امور شد - و چون درین مدت اقامت
 دکن باظهار بذکي و فدویت نقش حرف یکجہتی و اخلاص خود
 دلنشین پادشاهزاده محمد اوزنگ زیب بهادر صاحب اختیار دکن
 ساخته بود در ایام برهم خوردگی و آشوب سلطنت (که شاهزاده را
 عزیمت مستقر الخاند اکبرآباد بانتضای دمت واجب گردید)
 او نیز کمر مرافقت بذطاق همت چمت همت - پس از وصول
 بمحلہ برهانپور دهانہ هزاري هزار سوار بمنصب سه هزاري در هزار

(۲) فعله [ب] موی و بلا موی و فعله [ج] موی و بلا موی

(۳) فعله [ب] فتح آباد دهاردر *

هزار و خدمت میر بخشیکری و خطاب سیددار خانی امتیاز یافت . و بعد جنگ جسرمت خطاب خانزمانی و بعد از طوغ و نقاره باند آرازه گردید . و پس از نگون ساری اعلام داراشکوهی و وزیدن نسائم از صهب عنایت ایزدی بر شفق رایت عالمگیری مهر بخشیکری بمحمد امین خان خاف محمد معظم خان باز گردید و خانزمان را از مصالح دکن دانسته باضافه هزار و بمذنب چهار هزار و در هزار سوار مورد نوازش فرموده بقلعه داری ظفرآباد بیدر (که بصرف توجه آن شاه جهان ستان عالمگیر قریب العهد ضمیمه ممالک محروسه شده بود) مرخص گشت . و پستتر بنظم مهم احمد نگر مامور گردید . و در سال نهم از تغیر داود خان قریشی بصوبه داری خاندیس رایت اعتبار برافراشت . و در سال هیزدهم بمذنب پنجهزاری سه هزار سوار بصوبه داری برار مورد مرام گردید و در سال بیستم بانتظام صوبه ظفرآباد بیدر و حراست قلعه مذکور اعزاز اندوخت . و بهمراهی شاه عالم سال بیست و چهارم از دکن باجمیر رسیده استقام سده خلافت نمود . و روز چند برکاب شاهزاده بتعاقب اکبر باغی و بمالش راجپوتیه ضلالت کیش پرداخته در همین سال مجددا خدمت صوبه داری برهانپور تر تغیر ایرج خان مقرر گشت . و بافرایش یک هزار سوار بمذنب سرائری یافت *

اتفاقات در همین سال [که سنین هجریه (۱۰۹۱) میلادی و نو

و یک بود پیش از ورود خان مزبور سندی سوانی از سی و پنج
 گروه شبگیر نموده دفعه بر بهادر پوره دو گروهی برهانپور ریخته
 دست تصرف بناموس و مال اهل اسلام و کفره بر کشاد - برخی از
 شرفا را قویمت جوهر کردن اهل و عیال بدست آمد - و بسیاری
 به سر و پا دست آنها گرفته اداره گشتند - کاکر خان افغان (که
 بنیادین خانزمان حواسمت شهر می نمود) بصد دشواری شهر را
 از آسیب آن ستمگر محفوظ نگاهداشت - و چون فضلا و مشائخ
 آن بلده ترک نماز جمعه داده محضر استیلائی کفار (که عرض
 و مال مسلمین دستخوش تاراج آنها گشته) بحضور ارسال نمودند
 از اجدید عزیمت دکن تصمیم یافت - و درازدم ذیقعد سال
 بیست و پنجم بلده برهانپور بوزن مرکب پادشاهی رونق
 پذیرفت - خانزمان ناظم آنجا نامیه بدگی را باستانهوس خلافت
 نورانی ساخت *

و چون درین سال غره ربیع الاول سنه (۱۰۹۳) هزار و نود و سیوم
 هجری جانب اورنگ آباد نهضت پادشاهی اتفاق افتاد شاهزاده
 محمد معزالدین باقامت برهانپور مامور شده از بهادر پوره
 ریختن یافت - خانزمان در خدمت شاهزاده مذکور متعین
 گردید - و در همین ایام از تغیر مختار خان ^(۲) بایالمه سوبه مالوه
 بخشی به دست واند - و در آخر سال بیست و هفتم سنه (۱۰۹۵)

یکهزار و نود و پنج هجری همانجا رخت اقامت بعالم بالا کشید
از هر عام بهره و در حسن خط بهره داشت - انشا پر داز درست سلیقه
دانشور - عامه فهم بود - در تمشیت مهم برهنه مونی غیره محتاج نه
و خوش اوضاع پسنذیده اطوار جوهر شناس بود - مردم خوب فراهم
آورد - خصوص تفنگچیان قدر انداز او (که دیدم مار در شب تار
به تیر آتشبار میدوختند) مشهور آفاق است - و در فن موسیقی
مهارت تمام داشت - و با دوام انهماک در کارهای دنیوی مراع
و شیفته راگ و رنگ بود - پری چهرگان خوش آواز و مغنیات
عشوه ساز در خانه داشت - (زین آبادی مشهور) که محبوبه
و مرغوبه ایام پادشاهزادگی خلد مکان بود (ازان زمرة است - گویند
مدخوله اوست *

ز زه شاهزاده بداغ عالم آرای زین آباد برهانپور معروف
بآهو خانه با اهل محل تشریف فرود - و با مخصوصان بزم الفت
گشت و واگشت می نمود - (زین آبادی در نغمه سانجی هوش ربا
و در شیوه دلبری یکتا بود - همراه اهلیه محترمه خانزمان (که
حاله شاهزاده میشد) آمده در عین سیر درخت انبه پر بار دیده
بے آنکه پاس ادب شاهزاده نماید از شوخی و شنگی پیش رفته
ترجمت - و دانه ازان بدست آورد - این انداز (که سراسر انداز
دایری و دایرایی بود) شاهزاده را از خود برده هوش را

و پارسائی را در باخت *

* مرد *

* عجب گیرنده دامی بود در عاشق ربائیها *

* نگاه آشنای یار بیش از آشنائیها *

بهرام و ساجات او را از خاله مکرمه گرفته بآن همه زهد و ورع خشک و تفقه بحث شیفته و دل داده او شد - و پیاله^(۲) شراب بدست خود پر کرده بار میدان *

گویان روز - او هم قدح داده بدست شاهزاده داد - و تکلیف نمود - هر چند عاجز و نیاز بکار برد بر سر دم نیامد - شاهزاده ناچار خواست در نوشد - آن عیاره جادو طراز خود پیاله در کشید - و گفت غرض استدعان محبت بود - نه تلخ کامی شما باین آب پر شر و شور و این شش بازی بمرتبه سر کشید که باعلی حضرت رسید - دارا شکوه (که عذوب دای داشت) این حکایت را دستمایه سعادت و غمازی ساخته باعلی حضرت میگفت - که آن مزور ربائی چه ملاح و تقوی ساخته - خود را برای یک کنیز خاله بر باد داد - مضارا در عین بهار گل زندگیش پژمرد - و شاهزاده را بدافع هجران بدی مبتلا ساخت - مقبره اش در اورنگ آباد است متصل ناماب کلان از آنجا (که فقدان محبوب طاعت ربی مردان است) روز موتش طرئه تغیر حال بشاهزاده شد - از فرط قن بسوزنی شکار توجه فرمود - میر عسکری عاقل خان در جلو بود - خاموت یارانه بعرض

(باب الحاء) [۷۹۲] (مائراامرا)

(سایید - که باین حالت اختیار شکار مصلحتی خواهد بود
در جواب خواند * بیت *

* ناله‌های خانگی دل را تسلی بخش نیست *

* در بیابان میتوان فریاد خاطرخواه کرد *

عاقل خان مناسب مقام دیده این بیت خواند * بیت *

* عشق چه آسان نمود آه چه دشوار بود *

* هجر چه دشوار بود یار چه آسان گرفت *

شاهزاده بے اختیار رقتها نموده بیت را یاد گرفت - خانزمان در
جنوبه‌داری برار موضع هرم را (که سه کوره‌ی ایلچپور حاکم نشین
آنصوبه است) اقامتجا بر ساخته خانزمان نگر نامید - و عمارات
عالیه طرح الداخت - هنوز آثار آن نمودار است - در برهانپور هم
حویلی دارد - از پسرانش هیچکدام ترقی نکرده در گذشتند *

* خواجه عبدالرحیم خان *

وطن نیاکانش اندجان متعلقه ولایت فرغانه است - پدرش
خواجه ابوالقاسم از مشائخ آنجا بود - در عهد فردوس آشیانی دارد
هندوستان گردید - خان مذکور در ایام شباب برفاقت سلطان
دارشکوه امتیاز داشت - پس از سرپر آرائی خادمکان حصول ملازمت
نموده چون مراجش بتشرع آشنا بود در خدمت پادشاه مذکور
اختصاص پذیرفته بمنصب در خور و خطاب خانی لوائ کامیاب
بر افرشته سال بیست و ششم بعدحاجت بیجاپور تعیین گردید - و بعد

معادرت از آنجا به عای فیل مباحات اندوخت . و سال سی و دوم از تغیر محسن خان بتفویض خدمت بیوتانی چهارم عزت برافروخت و چون سال سی و سیوم قلعه راهیری مفتوح گشت برای ضبط اموال آنجا متعین شد . پستر از انتقال معتمد خان داروغگی داغ و تصحیح نیز بنام او قرار یافت . سال سی و ششم مطابق سنه (۱۱۰۳) هزار و یکصد و سه هجری شریعت واپسین در کشید چندان پسر داشت . دوم آنها میر نعمان خان است . که پهرش میر عبدالمنان بدکن رسیده چندی بخدمات خانگی نظام الملک آصف جاه میپرداخت . آخر خانه نشین گردید . شعر میگفت
(۲)
و عذرت تخلص میکرد . از دست *

* آهوی رهشی چشم تو چسب زام کدم *
* پیچ و تاب دل خود را مگرش دام کنم *

از پسرانش کلانی معتمد الدوله بهادر سردار جنگ . که در عمل ملابت جنگ دیوان سرکارش گشته مطابق سنه (۱۱۸۸) هزار و یکصد و هشتاد و هشت هجری رحلت نمود . درمین میر نعمان خان که در عمل ملابت جنگ در جنگ مرهته بکار آمد . سیومین میر عبدالقادر که در جوانی بمرض درگذشت . چهارمین احسن الدوله بهادر شوره جنگ و پنجمین مفوض الله خن بهادر بکه تاز جنگ هر دو بقید حیات اند . و با مقرر سطور دوستی دارند •

• خان زمان شیخ نظام •

حیدرآبادی - از شیخزاده‌های سپاهی پیشه دکن است - از پردلی و جگر داری نصیب^(۲) دافر داشت - و در دولت ابوالحسن والی تلنگانه رتبه افزای امارت گشت - و بمرداری و سرکردگی و صف آرائی و صیبه کشی نام برآورد - در ایام محامره گامکنده بسری عساکر قطب شاهیه سر برافراخته بیرون قاعه با افواج پادشاهی زد و خورد می نمود - در بر سر مور چال با خان فیروز جنگ در چار شده شور قیامت ریخت - کوشش و کشش سترگ از طرفین بکار رفت هر چند پردلان فوج پادشاهی از روی جلالت خواستند (لاش یکم از مردهای خود بدست آزند) میسر نیامد - و آنها لاشهای مردم خود با لاش چندی ازین طرف برداشته بردند *

و چون اقبال و نیک اختری از ابوالحسن رو تافته آثار تباهی و بیدولتی هر روز در تزايد بود ازین رو دل از همراهی و دولتخواهی او برکنده بذریعه رسوخ عقیدت باستان عالمگیری ملتجی گردید چون نوکران عمد ابوالحسن از آزوری و حرص اندوزی بامید منصب و حکومت خاک بے حقیقتی برفرق روزگار خود بیخته بملازمت پادشاهی پیوستند و تا آن وقت دیگر غیر از صاحب فوج نماند افتراق از موجب کار شکنی ابوالحسن پنداشته بیشتر^(۳) باستمالت خان مذکور پرداختند - و پس از ادراک ملازمت بتفویض

(۲) نسخه [مج] وافی (۳) یا بیشتر باشد *

منصب شش هزارى پنجهزار سوار و خطاب مقرب خان و عطای
 علم و نقاره و انعام لك روپيه نقد با اسپان عربى و عراقى و فيلان
 تومند و دیگر مواهب شایان مورد التفات خسروانى گردید - و پهران
 و اقربای او بمناصب نمایان (که چنده از آنها از چهارهزارى کم نیست)
 همگی بمنصب بیست و پنجهزارى بیست و یک هزار سوار ممتاز گشت
 و پس از تسخیر حیدرآباد چون مرتبه ثانی سواد بیجاپور مضرب
 خیام پادشاهى شد اردا (که در فون سپاهگرى و سردارى یکتائى
 داشت) بکشایش قلعه پرناله (که در تصرف غنیم بود) مامور فرمود
 خان مذکور باقتضای درامى هوشیارى و خبردارى جواسیس خود را
 بآوردن اخبار سنبها (که بعد فوت پدر سر راجگى و سردارى دکن
 مى افراشت) مقرر داشت - ناگهان خبر رسید که او بذاپ نرائ
 با قوم بیدراگى (که نسبت خویشى بآنها دارد) از راهیرى بقلعه کهیلده
 رسیده بعد دار و مدارى بآن طایفه و را پرداختن خاطر از ذخیره
 قلعه در سنگمذیر نام جائے (که پیشکار او کب کلس آنجا عمارات و باغات
 عالیہ بذا گذاشته) آمده ببسط بساط لہو و نشاط اشتغال دارد
 خان شجاعت نشان از کولاپور (که تا آنجا چهل و پنج کره بود
 و عقبات معب و هولناک هایل) در راه نمک خوارگى رابى نعمت
 دست از جان برداشته با معدودے از فدائیان ناموس برسمت
 ایلغار کرد - هرچند جاسوسان بسنبها خبر کردند که فوج مغل رسید

آن سمیت باده سفاهت و غرور بایمائی ابرو سر از تن آنها برداشت
و بر زبان بطالت بیان گذراند - بیخبران دیوانه شدند - فوج مغل
درینجا می تواند رسید - تا آنکه خان شهابت آثار پس از تحمل
فردان محن و مشاق (که اکثر جا خود پیاده شده راه میرفت)
بصرمت برق با سه صد سوار بسرودقت او رسید - آن سرشار دو بالای
نشئه رعونت و باده نوشی باعتضاد چهار پنج هزار سوار دکنی
نیزه گذار حمله آورد شد - قضا را تیرے از شست تقدیر بکمپ کلس
رسید - و باندک زد و خورد آن حزب ادبار طریق فرار گزید - و او
در حویلی کب کلس در خزید - و خودش با کمپ کلس و بیست
(۲)
و پنج کس از عمدهای او با زنان و دختران سوای رام راجه برادر
خردش (که در یک از قلاع بود) دستگیر گردید - ازان میان راجه ساهو
پسر کلانش هفت هشت ساله بود - و چون این نوید در مقام ایکاوج
پادشاه رسید آن مکان بسعدنگر موسوم شد - و پس ازان (که خان
فیروزمزد بتدبیر صائبه ازان دیوالاخ برآمد) هیچکس از اعوان
و انصارش دست و پا نتوانست زد - در بهادر گدده بحضور
رسید - او را زندانی مکافات کردند - همان زمان خلد مکان از تخت
فرد آمد - و گوشه قالین شکسته بادای سجدات شکر سر نیاز
پور زمین ابتهال آورد *

* مصرع *

۱۱۰۰

* با زن و فرزندی شد سنبها اسیر *

تاریخ است - خان منصور در جلدوی این شگرف خدمتی بخطاب خانزمان فتح جنگ و از امل و اضافه بمنصب هفت هزار و هفت هزار سوار و انعام پنجاه هزار درپیه نقد و دیگر انواع عطایا و مواهب سر مباحات بچرخ برین سود - و پسران و رفقای او بفزونی مناصب و عطیه خلایع سرافرازی یافتند - پس ازان خانزمان مدتی متعینه فوج پادشاهزاده محمد اعظم شاه بود - در سال سی و هفتم شاهزاده بسبب عارضه استسقا بحضور رسید - خانزمان شرف ازدوز ملازمت گشته با پسران و اقربا گرانبار عنایت و انعام پادشاهی شده بهمراهی شاهزاده بیدار بخت به تنبیه غنیم لئیم رخصت یافت - و گویا در سال چهارم باجل طبعی و دیعت حیات مستعار سپرد - کثیرالاولاد بود - پسرانش خانعالم و منور خان از ناموران دهر بودند - از احوال آنها معلوم توان کرد - و دیگری فرید صاحب - که همراه برادران در جنگ اعظم شاه مردانه کشته شد - و احوال امین خان نیز جدا بتحریر آمده - دیگری حبیب منور خان بود - که سکونت حیدرآباد اختیار نمود - و از سرکار آصف جاه عاملی مرتضی نگر گرفت - و در سنه (۱۱۵۸) هزار و یکصد و پنجاه و هشت درگذشت - پسرانش زیر محاسبه سرکاراند - و دیگر نظام الدین خان - که حضرت خلد مکان بومیت پدرش از راه خانه زاد نوازی در حضور تربیت فرمود و همشیرا راجه سامورا (که پمذد افتاده بود) بنکاح او در آورد - اوضاع مغای داشت - هیچ پسر و برادران مانا نبود - در خدمت بنیان

طرح اقامت ریخت - خالی از نام و نشان نبود - بخست میگذرانید
(۲)
در سنه (۱۱۵۵) هزار و صد و پنجاه و پنج هجری بمزل خاموشان
شتافت - پسران (که باهم علایق بودند) در دعوی ترکی پدر مدعی
با یکدیگر منازعت داشتند *

• خانبهان بهادر طفرچنگ کوکلتاش •

میر ملک حسین نام - پدرش میر ابوالمعالی خوافی ست
سید بود موصوف بصلاح و تقوی - بعنوان درویشانه میگذرانید
چون حلیله جلیله او بشرف رضاعت فیض اشاعت شاهزاده محمد
اورنگ زیب بهادر رسید پسرانش میر مظفر حسین و میر ملک حسین
بمنصب مناسب سرافرازی یافته ارج پیمای دولت و امارت گشتند
نشور نمای اولین در حضور فردرس آشیانی بود - چنانچه از احوال
او پر تو وضوح میدهد - دومین از مغرسن در خدمت شاهزاده
تربیت یافته بقرب و اعتبار اختصاص گرفت - در سال بیست
و هفتم از خدمت شاهزاده گران خاطر گشته جدائی گزید - و بقصد
بندگی پادشاهی از دکن بحضور شتافت - اعلی حضرت بمنصب
هفت صدی صد سوار کامیاب عزتش فرمود - و چون ترک
رفاقت او پسندید شاهزاده نبود در سال سیم از جناب پدر
والا قدر فوجداری هوشنگ آباد هندیه بنام او التماس نمود
بدین تقریب او را بجانبه عاطفت بدکن کشیدند - و در سال سی

و یکم چون شاهزاده بعد تسخیر قلعه بیدر همت بکشایش حصن
 کایان برگماشت ادر را بگرفتن حصار نیلنکه^(۲) مامور گردانید - پس از
 وصول بمقصد باوجود آنکه متخصصان در مدافعت و ممانعت کوشیدند
 سر سواری قلعه را بقهر و غلبه بدست آورد - و محافظان را
 با تمامی اسب و اسلحه مقید ساخته نزد شاهزاده فرستاد - در آن
 هنگام (که شاهزاده لوی جهان کشائی از برهانپور بصوب اکبرآباد
 برافراخت) ادر را بخطاب بهادر خانی نامور ساخت - از آنجا (که جرأت
 و جلالت او دلنشین شاهی بود) در محاربه جسونت از پیش آهنگان
 مقدمه الجیش گردید - و در صف آرائی داراشکوه بسرداری طرح
 دست راست معین گشت - و از غایت کار طلبی پیش رفته قریب
 بهراول پیوست - ناگاه رستم خان دکنی با همگی فوج جرانغار
 مخالف بار برخورده بجنگ و پیکار پرداخت - خان مذکور
 آنچه نهایت مرتبه تلاش و سپاهگری بود بتقدیم رسانیده زخمی
 برداشت - و بعد ازین فتح چون موکب عالمگیری از اکبرآباد به سمت
 دارالخلافه باعثراز آمد ادر باضافه هزاری پانصد سوار برنواختند
 و بتعاقب داراشکوه (که بقصد سرانجام اسباب تدارک بلاهور
 شتافته بود) دستوری یافت - خان مذکور بچستی و چالاکي از آب
 ستلج (که مردم مخالف باستحکام آن پرداخته بودند - و عبور
 از آن بآسانی صورت نداشت) گذشته بهطورت و صوت حمله بران

(باب الخاء) [۸۰۰] (آثار الامراء)

بیخه این ادبار گرفته آورد - آنها عذر تماسک از دست داده
راه فرار سپردند - داراشکوه در لاهور هم پای تمکن^(۲) نیفشوده روی
آوارگی بجانب بهکر گذاشت - بهادر خان باتفاق خلیل الله خان
تاجملتان دنبال از دست نداد - و در جنگ کهجوه (که با شجاع اتفاق
افتاد) بهادر خان بهسرکردگی التمش پادشاهی انتظام داشت
به نیروی همت داد پردلی داد - چون داراشکوه بار دیگر در اجمیر
طرح کارزار انداخته فرار بجانب گجرات نمود بهادر خان باتفاق
راجه جیسنکجه بتکامشی آن رمیده همت گام سرعت برداشت - و چون
آن آواره دشت سرگشتگی بولایت کچه رفته راه بهکر پیش گرفت
و از دریای سنده گذشته بذابر سابقه معرفتی (که با ملک جیون
دهادهر داشت) نزد او شتافت و روزی چند از تعب راه بر آسوده
بعزم قندهار برآمد آن زمیندار حق ناشناس صلاح کار خویش در
دستگیر ساختن او دیده سراهش گرفته دستگیر ساخت - و حقیقت
حال ببهادر خان برنوشت - خان مذکور بهمعدانی تعجیل خود را
بدان حدود رسانید - و او را بدست آورد با راجه جیسنکجه از راه
بهکر بر جناح استعجال روانه حضور گردید - و شانزدهم ذی الحجه
سال دوم جلوس بدارالخلافه رسیده زمین بوس دریافت - و آنروز
داراشکوه را با بهرش سپهر شکوه در حوضه سرکشاده بر ماده فیل
نشاند از راه میان شهر و بازار بدلهی کهنه برده بخضر آباد

(۲) نسخه [ب ج] تمکین *

در جای محفوظ نگاهداشته شد . (روز دوم بیستم و یکم شهر ذی الحجه سنه (۱۰۶۹) هزار و شصت و نه هجری چراغ زندگانش خاوش گردانیده در مقبره جنم آشیانی مدفون گشت . خان مزبور بعطای یکصد (اس اسپ) که بکثرت ایامگار اسپ بسیار از تلف شده بود) نوازش یافت . و پس از آن بقلع فساد بهادر ^(۲) بچگوتی (که بصمت بیدواره سر بفساد برداشته بود) مامور شد . و بعد انصرام آن مهم با ارسال فرمان موبه داری آله آباد از تغیر خاندوران و منصب پنجهازری پنجهازر سوار چهره عزت افروخت . و مدتها بصاحب موبگی ولایت مذکور گذرانید . و در سال دهم موبه داری گجرات از تغیر مهابت خان بار تفویض یافت . از آله آباد عازم آندیار گردید . و مدتی به بندر بست آنصوبه قیام نمود . و در سال شانزدهم از اصل و اضافه بمنصب شش هزار و شش سوار دوا سپه سه اسپه مرتقی مدارج دولتی و اقبال گشت . و بعطای خطاب خنجهان بهادر و تفویض موبه داری دکن از تغیر دکالی شاهزاده محمد معظم لوی بلند نامی افراخت . و خلعت خاصه و جوده مرصع مصحوب گرز برداران بخان مذکور مرسل شد . و حکم شد که ماهی مراتب مرحمت فرمودیم . خود بسازد . از کار طایبها در همین سال بایلغار شصت کرهی سیوای بهونسله را (که در آن ایام قناعت و تازاج از حد گذرانیده آرامگاه و جمعیت ربی سکنة دکن بود) بشکست

(۲) در [بعضی نسخه] بچگوتی *

(باب الخاء) [۸۰۲] (مائرا لامرا)

(۲) فاحش مغلوب و منكوب ساخت - و غنیمت فراران بدست آوردن پس ازان (که بتاختهای متواتر و قطره و بویه زیاد سرپرشور و شر سیوا را پست و نگون ساخت) در سرزنش و مالش دیگر سرکشان ممالک دکن سعی نمایان بظهور آورد - و پیشکش از والیان بیجاپور و حیدرآباد بتحصیل در آورده مرارا بحضور ارسال داشت - پادشاه (۳) قدر شناس در جایزه کارهای دست بسته آن پیش قدم معرکه زم و پیکار را در حال هیزدهم سده (۱۰۸۶) هزار و هشتاد و شش هجری بخطاب خانجهان بهادر ظفرچنگ کوکلتاش و از اصل و اضافه هفت هزار و هفت هزار سوار و انعام کور و دم بر امثال و اقوان سری و برتری بخشید - و در سال بیستم سده (۱۰۸۸) هزار و هشتاد و هشت هجری قلعه نلدرک را (که از معظم قلاع ولایت بیجاپور است) بصرف اسباب قلعه گیری و جنگ و پیکار مورچال از دست داؤد خان پنی (که طفل چهار ساله بود) انتزاع نموده بتصرف اولیای دولت در آورد - و در جنگ مورچال این قلعه محمد محسن نام پسرش بکار آمد - ازانجا (که عمدگی و عالیجاهی بخود رانی و خود آرائی میکشد - و کار سرکردگی و کامیابی باستغنا و رعونت می انجامد - بل از کار طلبی بکهنه عملگی می برد) در پیشگاه خلافت برخی تقصیرات بوی اثبات یافته طامع حضور شده بعزل خدمت

(۲) نسخه [ب] مغلوب ساخت (۳) در [بعضی نسخه] که بتحصیل (۴)

در [اکثر نسخه] مورد

و منصب و مقام خطاب و ضبط اموال از صامت و ناطق معاتب
 گردید و چون نقش سرداریش در جانب و اجانب درست نشسته
 و نام عمدگی او بدور و نزدیک رسیده و دیرین بندگان و نیکوخدمتیا
 علاوه داشت پس از چند سال بیست و یکم بدستور سابق
 ببحالی منصب و خطاب و تفویض رتبه علیا و اعاده دولت عظمی
 آب رفته بجویش درآمد و چون سال بیست و دوم مهاراجه جسونت
 به نیستی سرا در شد و خاف و جا نشین نداشت جهت ضبط ملکش^(۲)
 خانجهان تعیین یافت و رایات پادشاهی بسیر جانب اجمیر
 باهتر از در آمد و خان مذکور تکتک پای نموده در جودهپور^(۳)
 (که حاکم نشین آندیار است) بانهدام بتخانها پرداخت و چندین
 ارايه بار اصنام (که اکثر مرمع بطلا و نقره بود) بعد معارفت اعلام
 خسروانی بدار الخلافه آورد و بحکم پادشاهی در جلوخانه در بار
 زیر زینهای جام جهان نما انداختند و مدتها پامال مترددین^(۴)
 شد تا نام و نشان از آن نماند اما بحد و بسمت آن ضاع چنانچه
 باید صورت نبست و شورش راجپوتیه و سرکشی رانا سرکشین
 و مانجر بنهضت پادشاهی گردید و خانجهان در سال بیست و سیوم^(۵)
 سنه (۱۰۹۱) هزار و نود و یک هجری از حوالی چیتور رانا از تدبیر
 شاهزاده محمد معظم بنظام موبه دکن رخصت یافت و او در عین
 (۲) در [بعضی نسخه] خلفه جا نشین (۳) یا تکتک پائی باشد (۴) در
 [اکثر نسخه] جامع جهان نما (۵) نسخه [ج] جهت زوره

(باب الخاء) [۸۰۴] (مآثر الامراء)

برشکال همت بمحاصره قلعه سالهیر (که رفیع ترین قلاع بگلانه است - و بتصرف غنیم در آمده بود) همت گماشت - و انواع تعب و معوبت کشیده بے نیل مقصود برخاسته بخجسته بنیان شتافت - میر محمد رضا لاهوری شارح مثنوی معنوی بعنوان منصب داری همراه^(۲) او بود - این یساق را منظوم ساخته در کثرت گل ولا گفته *

* شده گار بیچاره گار زمین *

القصة در همین سال ماه محرم سنه (۱۰۹۱) هزار و نود و یک هجری سنبهای سوانی از سی و پنج کورهی شبگیر کرده بیدخبر بر بهادر پوره (که در کورهی برهانپور معموره عظیم بود) ریخته غارت کرد - کاکر خان نایب خانزمان صوبه دار برهانپور با معدودی در شهر متحصن گردید - آن شقی بخاطر جمع پورههای معتبر اطراف شهر را آتش زده بخاک سیاه برابر کرد - و دران حادثه بر اکثر شرفا بے ناموسیها رو داد - برخی از غیرت قبیلہ را ته تیغ آورده کشته شدند - خانجهان ازین آگهی از خجسته بنیان ایلغار نموده در یک شبانه روز خود را بکتل فرداپور (که سی و دو کوره مسافت دارد) رسانید - و درانجا بتقریب عبور کتل چهار پاس متوقف گزید - بر زبانها افتاد که بر جوع وکیل سنبها و تعهد مبلغ خطیر این درنگ بیوقت واقع شد - و درین فرصت سنبها با هرچه

(۲) نسخه [ج] همراه بود *

توانست بر داشته با جمع از اسیران راه چوپره برگرفته بقلعه سالمیر
 شتافت . خانجهان (که می بایست از عرض راه بجانب اردان تاب
 میشد) راه راست گرفته ببرهانپور رسید . و این انماض یادر
 سوء الظن مردم گشت . و باعث تغیر مزاج پادشاهی بتازگی شد
 و فرمان عذاب آمیز سرزد . و دران سال آنچه تجویز او از منصب
 و اضافہ بحضور رفته بود بکلم نامنظور گردید . اتفاقاً در همان ایام
 شہزادہ محمد اکبر سال بیست و چهارم روی فرار بجانب دکن
 گذاشت . احکام بجمیع حکام رسید . کہ اکبر ابتر ہر طرف سر بر آرد
 سد راہ او گشتہ تا ممکن زندہ دستگیر نمایند . و الا بقتل رسانند
 چون از متصل کوہ سلطان پور میگذشت خانجهان (کہ بارادہ
 گرفتنش گرم روی نمودہ نزدیک (سیدہ بود) عمان بازکشید . تا آنکہ
 اکبر از کوہستان بکلانہ گذشتہ باعانت بہیل و کولی براہیری
 رسید . و روزی چند در پذہ سنبہا بیداسود . ہر چند اخبار نویسان
 از تحریر این مراتب خود را باز داشتند اما میر نور اللہ پسر میر
 اسد اللہ فوجدار تھانیر (کہ مرد بیباک بود) باعتبار خانہ زادہ
 و اعتماد کہ داشت مفصل بر نوشتہ برنخوارہ خاطر پادشاهی افزود
 و کہانہ مملکی و عیاری خانجهان بر ہمگان ظاہر شد .
 و چون مالش سنبہا و گوشمال اکبر ہریک بانفرادہ داعی توجہ
 پادشاهی بود سال بیست و پنجم سرزمین دکن مطرح راہ
 ،الہگیری گشت . خانجهان بتاخیر قلعه رام سیج متعلقہ گاشن آباد

(باب الخاء) [۸۰۶] (مآثر الامراء)

(که در تصرف سنبها بود) مامور گردید - و هرچند در کشایش آن سعی زیاد بکار برد از خبرداری و دیدبانی قلعه دار (که از مرهت‌های آزموده کار بود) پیش نرفت - ناچار از پای قلعه برخاست و روز کوچ بمصالح مورچال از چوب و غیره (که بمبلغ خطیر فراهم آمده بود) آتش زد - مردم قلعه بشوخی تمام برکنگرهای اطراف برآمده طبل و نقاره زده ناگفتنیها میگفتند - چون بمه گروهی ادرنگباد رسید از پیشگاه خلافت بارسال خلعت خرسند ساخته حکم شد که ملازمت درنیافته سمت بیدر رفته اقامت نمایند - و هر طرف خبر آوارگی اکبر برسد بتعاقب پردازد - و چون دران ایام اکبر از حدود سنبها برآمده بصواری جهاز عازم ایران دیار گردید خانجهان تذبیه اشقیا وجهه همت ساخته در سال بیست و هفتم از سی کوه تاخته باویزش سخت سلسله جمعیت مقهوران را (که بارادۀ فاسد بر کنار آب کشنا فراهم آمده بودند) گسیخت - و بهیارے از کفار اشرار را عرضه تیغ بیدریغ نمود - و مال و ناموس را دست خوش تاراج ساخت - و بجایزه آن فرمان تحسین و آفرین از حضور امداد یافته پسرانش مظفر خان بخطاب همت خان و نصیری خان بخطاب سپهدار خان و محمد سمیع بخطاب نصیری خان و محمد بقا بخطاب مظفر خان و برادر زاده و داماد او جمال الدین خان بخطاب صفدر خان مورد مراحم و الا شدند *

و چون شاهزاده محمد اعظم شاه بمقامه بیجاپور قیام داشتن

(مأثرا لمر) [۸۰۷] (باب الخاء)

اورا بانامت^(۲) تھانہ ایزدی بجهت رسانیدن رسد بلشکر شاهزادہ
محکوم گردانیدند . و از همانجا آخر سال بیست و هشتم بہمراہی
شاهزادہ محمد معظم (کہ بتادیب ابوالحسن حیدرآبادی رخصت
یافتہ بود) متعین شدہ با دہ ہزار سوار پیش آہنگ شاهزادہ گشت
و با خلیل اللہ خان سر لشکر و حصینی بیگ علی مردان خان^(۳)
(کہ با سی ہزار سوار جرار در مقابل عساکر پادشاہی سر نخوت^(۴)
می افراشتند) کارزار ہای سترگ نمود . (رزم از ہنگام دمیدن
سپیدہ صبح کوس و کونای رزم بلند آوازہ گشتہ تا سہ بہر بازار پیکار
گرمی داشت . بہادران از تیر و تفنگ گذشتہ دست و گریبان
بجمدہر گشتند . و ہر طرف از کشتہا پشتہا نمودار گردید . دران
ہنگام بر پھرش ہمت خان کہ ہراول بود عرصہ جنگ تنگ تر گردید
ہرچند از پدر طائب کمک نمود اعادی آنچنان ہجوم نمودہ اورا
ہالہ وار در میان گرفتند کہ نمی توانست یک قدم برداشت . و دران
اثناء پرب خان^(۵) ملقب بہات پتھر (کہ از مبارزان جانباز قطب شاہیہ
بود . و سنگ دستش از دور کار تیر و تفنگ میکرد) اسپ تازان
نیزہ در دست بمقابلہ فیل خانجہان رسیدہ فریاد کرد کہ سردار کدام
اسمت . و خواست نیزہ حوالہ نماید . خانجہان بنہیب تمام بانگ

(۲) نسخہ [ب] تھانہ بزدی - و نسخہ [ج] تھانہ ایزدی (۳) نسخہ

[ج] حصینی بیگ خانسامان کہ (۴) نسخہ [ب] - وار در مقابل (۵) نسخہ

[ج] بڑی خان یا پری خان باشد *

برزد - که سردار منم - و اورا فرممت نیزه اندازی نداده به تیر
 ترکش از زمین بر زمین انداخت - و آخر کار مومک افزائیهای مخالف
 بجائے رسید که نزدیک بود که آثار هزیمت پدیدار گردد - ناگاه اتبال
 عالمگیری بصورت دیگر جلوه نمود - که فیل مستی از لشکر پادشاهی
 بمیان آنها در آمد - و اسبان را به چراغ پائی در آردن - و دران ته و بالا
 اسپ و آدم دو سه سردار نامی بزمین سرنگون افتاده فوج
 حیدرآبادی رو برگریز آردن - و با وصف چذین صف آرائیها (که کرة
 بعد اولی و مره بعد اخری افواج گران را از پیش (ر زده برداشتم)
 و بدست آردن حیدرآباد *

۱۰۱۷ (۲)

* شد فتح بجنگ حیدرآباد *

تاریخ این واقعه است - و متحصن شدن والی آنجا در قلعه گلکنده
 چون در اصل مزاج پادشاهزاده و خانجهان بر استیصال ابوالحسن
 نبود و اول وهله میخواستند واسطه صام شده عفو جرائم او از جناب
 خلافت نمایند هر چند که امرای جهالت کیش او به جنگ و پرخاش
 رسانیدند در مراسم تعاتیب و مراتب تاخت و تاراج همه جا اغماض
 و خود داری بکار می رفت - و این معنی در پیشگاه سلطنت علاوه
 بر دعاغیهای سابق گشت - خانجهان را بحضور طلبیدند - چون
 او با پادشاه همبازی بود و سرباری آن نسبت رضاعت (که
 نسبتی است رعونت افزا) و باز پندار تفرد بخود در کار دانی

و سرکردگی خصوصاً مهمات دکن (که میدانست بے او متمشی نخواهد شد) و با این همه زبان و دستش باختیار او نبود (و جزو گستاخانه عرض می نمود - و در غیبت سردیوان ناگفتنی میگفت و در کارهای ملکی هر چه می خواست بے محابا میکرد - اگر حکم حضور هم میرسید موثر نمیشد - چنانچه منوعات و منہیات^(۲) تمام یافته - مکرر ارشاد اعتراض آیدز رفت - اصلاً در منع آن نمیکوشید - روزی در جلو خانه بر سر بالکی گذاشتن میان مردم او و معظم خان مغوی خانه جنگی عظیم برپا گردید - خانجهان را رخصت کردند که رفته مردم خود را از شورش و پرخاش باز دارد او بعد برآمدن از خود سری بمردم خود گفت - که بازار معظم خان قاراج نمایند - و این معنی سر باری سرگرانیهای پادشاه گردیده^(۳) ملامت بر ملامت افزود - ناچار بعد ازین در نخوت شکنی او قدبیر اندیشیده بصوبه داری هرجا که تعیین میگردید هفوز تمتع از فصل سالم بر نمیداشت که تغیر میشد - و زیر بار خسارت سفیدی می آمد *^(۴)

بالجماع آخر سال بیست و نهم به تذبذب جات و فسادان موبه^(۵)

(۲) در [اکثر نسخه] رفع منوعات و منہیات که مزاج پادشاهی مصرف آن بود (۳) نسخه [۱] سر باری و سرگرانیهای پادشاه (۴) نسخه [بهج] سفیدی (۵) نسخه [ب] جات فسادان *

(باب الخاد) [۸۱۰] (متأثر الامرا)

اکبر آباد دستوري يافت . و بانعام در کرور دام مباحث اندوخت
و سواي هممت خان (که تعيين مهم بيدجاپور شده بود) ديگر پسران
بمرافقت پدر مرخص گرديدند - و چون آن مهم دشوار انجام بے لشکر
فرادان و کوشش بے پايان سر نميشد شاهزاده بيدار بخت نخستين
خلف محمد اعظم شاه را نيز در پی آن کار تعيين نمودند - و پس
از ان بمساءعی جمیاء شاهزاده و اهتمام خانجهان سنه (۱۰۹۹)
يک هزار و نود و نه هجري راجا رام جات سرکرد مفسدان آن نواحي
بزخم تفنگ در گذشت . شاهزاده بانتزاع سانسني^(۲) و ديگر مکانهای
احداث کرده آن شقي رعب افزای آن موز و بوم گشت - خانجهان
بصوبه داری بنگاله متعين گرديد - و در سال سي و سيوم بنظم
صوبه آله آباد مامور شد - و در سال سي و چهارم بايالت صوبه پنجاب
رخش عزيمت دراند - و در سال سي و هفتم حسب الطاب از لاهور
بسجود قدسي آستان خلافت ناصيه بزدگي آراست - و باز از حضور
بجای ديگر نشتافت - تا در سال چهل و یکم در چهارمی اسلام آباد
برمبوري نوزدهم جمادي الاولی سنه (۱۱۰۹) هزار و یکصد و نه
هجري جهان گذاشتني^(۴) را را گذاشت - چون مرغ او اشتداد داشت
خلد مکان وقت معارفت از شولاپور بنگاه ادرا بشرف عیادت نوازش
فرمود - چون صاحب فراش بود از بستر نتوانست برخاست

(۲) نسخه [ب] مینيني و نسخه [ج] ملسي (۳) نسخه [ج] یکصد

هجري (۴) نسخه [ج] گذاشتني را *

زار زار گریست - که نمیتوانم دولت قدمبوس دریافت - و آرزوی
خود ظاهر کرد - میخواستم که در معرکه بکار بیایم - بر زبان پادشاه
گذشت - تمام عمر در بندگی و اخلاص جان نثار بوده اید - مگر
درین عمر آرزو باقی ست - قاپوت اورا بقصبه نکودر درآبه^(۲) پنجاب
(که گورخانه اش آنجا بود) نقل نمودند - از پسرانش احوال
همت خان و سپهدار خان بجای خود مرقوم گشته - دیگر پسرانش
چندان رشادتی نداشتند - نصیری خان مرد دیوانه^(۳) بترتبه بود
و ابوالفتح خان کهین پسرش تا مبادی جلوس محمد شاهی در قید
حیات بود - و پدربشانی میگذرانید *

خانجهان بهادر سپه سالار سردار ممالک مدار بود - بعلو
شان و سمو مکان و کثرت اسباب جاه و دولت و افزونی مواد
ثروت و صوامت در نوئیان و لا قدر عدیل و نظیر خود نداشت
و خلیق و مهربان و مستجمع مراتب بر و احسان بود - و محفل او
شایه عالی داشت - جز او کم که حرف میزد - آنچه او میخواست
خود میگفت - دیگران را جز نعم جواب نبود - زیاده گوئی
خوش نداشت - بیشتر ذکر مجلس او نظام و نثر و شمشیر و جواهر
و اسب و فیل و ادویه مہبی بود - فراست غریب داشت - روزی
در ایام موبداری دکن با جد کلان مقرر این سطور امانت خل
میرک معین الدین مغفور (که در انوقت دیوان مستقل دکن بود

(۲) نسخه [ب] نکودر درآبه پنجاب *

نقل میکرد - که پادشاه بوقت رخصت بمن فرمود - که اگر بشنوی
 (که محمد معظم علم بغی و طغیان برافراشته) قبول خواهی کرد - اگرچه
 ازو متمشی نخواهد شد - و اگر بفام محمد اعظم شهرت دهند زنیهار
 دار نخواهی کرد - هر چند که می تواند پیش برد - و محمد اکبر
 طفل است - اما آنچه من متفرض شده ام این راه ناهنجار را
 غیر از اکبر دیگر نخواهد پیمود - و دران وقت املا از سرداری
 اکبر و ارادهای او اثری و خبری نبود - بعد از شش ماه این
 کچه گل کرد - و دریافت درسم خانجهان مطابق واقع گردید
 و پندار سوي و سرداری هم طرفه دوسر داشت - بلند پروازیها
 و کله برزنیهای او مثل عالم گیر پادشاهی را (که با عزم و همت خود
 دیگر را نمی سنجید) به پای و تاب می آورد - ازین جهت بود
 که آخرها او را بے جاگیر و بے کار در حضور نگاهداشتند - و برغم او
 تعریف سپاهگزی و سپه کشی برخه از خانه زادان تازه بعومده آمده
 می نمودند - چنانچه تهور خان پسر ملابت خان و جان نثار خان
 خواجه ابوالمکارم قضا را در همان ایام اینها را با سختی شقی
 اتفاق جنگ افتاد - تمام فوج و توپخانه بغارت داده جان نثار خان
 نیم جان بکنک یا بدر برد - و تهور خان زخمی خود را میان
 مردها انداخته عمر در باره یافت - چون این سرگذشت بعرض
 پادشاه رسید فرمود اینها همه از مقدرات است^(۲) - باختیار کسی

نیست . خان جهان این کلام را شنیده گفت . خیر در عالم بالا عرض مکرر نمی باشد . که بدهند و باز ستانند . چرا در سرداری مدتها بمن چشم زخمی نرسید . حرفهای دروغ و حکایات مبالغه (که عقل از قبول آن آبی سم است . و از قبیل خرافات است) مشهور و زبانزد مردم است . اگرچه در خوبیها و بزرگیهای خانجهان حرفه نیست که قریب بذواتر رسیده اما نظر بانصاف سبکی مزاج هم فطری داشت . و چرا نباشد . که از هفتصدی یک دفعه بمرتبه پنجهزاری رسید . و بر مراتب شتی (که درین میانه عبور واقع می شود) نگذشته بود . اما چنین پادشاهی را (که از غضب و غیرت سرزنده نمیخواست) این قسم نوکر بے محابای گستاخ از حکمتها بود *

در آخرها روزه در عدالت گاه آفتابه خورد چینی مدرر^(۲) از نظر پادشاهی گذرانید . و گفت آفتابه حضرت موسی است علی نبینا و علیه الصلوة والسلام . خلد مکان بران نگاه انداخته بشاهزاده محمد معزالدین و محمد معظم داد . در سطر نقشه مانا^(۳) بخط در گردن آن مرقوم بود . شاهزادها گفتند . این خط عبرانی خواهد بود . بیاد در طور حرف دریافته گفت . عبرانی مبرانی نمیدانم . کسیکه فروخت همچو نشان داد . پادشاه فرمود این که^(۴) حرفه سم چنیک بد نیست *

(۲) نسخه [۱] در آخر روزه (۳) در [اکثر نسخه] محمد عظیم

(۴) در [بعضی نسخه] خشک *

* خدا بنده خان *

پسر شایسته خان امیرالامرا ست - در حیات پدر والا قدر
از پیشگاه خلافت در سال سی و ششم عالمگیری بمذنب هزاری
و فوجداری بهراج^(۲) مضاف صوبه اوده سرافرازی یافته بود - بعد
از فوت پدر در سال سی و نهم^(۳) عالمگیری از محال فوجداری
بمحور رسیده حسب الارشاد خسروانی و علمت خان مذکور با صبیحه
جملة الماک اسد خان قرار یافت *

۱۱۰۱

* سعدین کرده اند بدرج اسد قران *

تاریخ است - در سال چهل و یکم از تغیر مرید خان بمیر بخشگیری
احدیان اختصاص گرفت - و در سال چهل و یکم بخدمت بیوتاتی
رکاب پادشاهی امتیاز یافت - و در سال چهل و چهارم از تغیر
عسکر خان حیدرآبادی بنظم صوبه بیدر مامور شد - و در سال
چهل و ششم از تغیر چین قلیچ خان بفوجداری کرناٹک بیجاپور
دستوری یافت - و در سال چهل و هشتم از انتقال روح الله خان
ثانی بخدمت خانسامانی پایه افزای اعتبار گردید - دو هزار
و پانصدی هزار سوار منصب داشت - آخرها در احمدنکر پانصدی
دو صد سوار اضافه یافت - در همان ایام واقعه ناگزیر خلد مکان اتفاق
افتاد - از اخلاف خلافت محمد اعظم شاه (که بصوبه داری مالوه
مخصف یافته بیست گروهی لشکر رفته بود) فوراً از سنوح این

(۲) نسخه [ب] بهر دو نسخه (۳) نسخه [ج] در سال نهم *

سانحه باردوی معای برگشته سریر آرای سلطنت گردید - اعیان
و ارکان عالمگیری کام و ناکام بل از طوع و رغبت (که بظاهر طرف
غالب می نمود) مرافقت او برگزیدند - و خان مذکور نیز همراهی
نمود - در جنگ بهادر شاه (که بعد از سه ماه و بیست روز از واته
خلد مکان رو داد - و دران معرکه مرد آزما محمد اعظم شاه با دو
پسر و بسیاری از امرای پادشاهی و مردم شاهی دلیران شربت
و اسپین نوشیدند) مشارایه نیز زخمهای کاری برداشت - و باکبر آباد
(۲)
رسیده با آنکه زخم رو بدی آردده بود و ملازمت خادم منزل هم نمود
اما بد پرهیزها بکار برده زخمها عود نموده در گذشت *

گویند از میدان جنگ او را با مطاب خان چون برداشته بردند
علی مردان خان کوکلتاش بسر وقت آنها حاضر شده سرزنش (که
لازمه چنین اوقات است - و مردم طرف غالب بمصیبت زدهای
طرف ثانی میکنند - و نمک بر جراحتها می پاشند) میکرد - مطلب
خان از ضعیف نالیها میگفت که ما مجبور بودیم - و باکرا آمدیم
خدا بنده خان (که بسبب زخمها پاره غشی داشت) می شنید
یک دفعه دران حالت نذر شد - و گفت خیر ما بشوق تمام آمده بودیم
که زن و بچه شما را اسیر کنیم - و شما را قتل نماییم - خدا نخواست
این سر حاضر است - بهر کیده که خواسته باشد بدترین ای
خود باندازد - پسران داشت - اما از بطن صبیۀ اسد خان نبودند

یکی از آنها خطاب پدر یافته بخلاف امیرزاده (که بلبه و لعب مشغول می باشد) در کمال صلاح و تقوی ست - و بوظائف و اوزار اشتغال دارد - در حالت تحریر بدیوانی سرکار آصف جاه اختصاص یافت - و جوهر دیانت خود را (که همیشه در عالم کمیاب بوده است) بر همگان ظاهر ساخت - از ناقدان آنها بذارسائی منسوب شده معزول گردید *

✱ خاندان اخلاص خان ✱

پسر ارشد خانزمان شیخ نظام است - سال بیست و نهم جاوس خلد مکان همراه پدر بدوامت ملازمت پیوسته بمنصب شایسته قامت لیامت آراست - و سال سی و دوم چون پدرش در گرفتار ساختن سنبها جهد بلیغ نموده خدمت نمایان بظهور آوردن او نیز درین تردد با پدر شریک بود - از امل و اضافه بمنصب پنج هزاره چهار هزار سوار و خطاب خاندان سرمایه ناموری اندوخت - و سال سی و نهم باغافه هزاره هزار سوار بلند رتبهگی یافت - سال چهل و سیوم در جنگی (که محمد بیدر بخت را با رانا بهونسله رد داد) مصدر کشش و کوشش بسیار گردید - سال پنجاهم بحر است صوبه مالوه نامزد شده با محمد اعظم شاه (که چند روز پیش از ارتحال پادشاه رخصت مالوه یافت) تعیین گردید - پس از وقوع آن قضیه ناگزیر برفاقت محمد اعظم شاه تن در داده درز جنگ با بهادر شاه بمقابله سلطان عظیم آشان

شتافته دلیرانه همراه آورد - و جرأت‌های سترگ نمود - بزخم تیر از پا در افتاد - پسرانش یکی خان‌عالم ثاني - که بعد از پدر بهر داری رسید - برگشته بسمت صوبه بیدر ارثاً در جاگیر داشت - و بطور وطن قرار داده بود - با منکوحه خود محبت بسیار داشت - کار بار جاگیر بار گذاشته بود - از نیرنگی تقدیر مهمات مذکوره فوت کرد ام بسیار برز طاری گردیده بفاصله چهار ماه خود هم منتقل گشت (۲) بجمع جواهر و سلاح حریص بود - با آنکه استعمال نمیکرد - نقد هم معتدبه فراهم آورده بود - پس از زیاده بر نصف بضبط سرکار در آمد - پسر نداشت - در مین احتشام خان - که در اوائل حال بعالم بقا خرامید - پسرش احتشام خان ثاني با عم خود خان‌عالم میگذرانید - و صبیۀ او در خانه داشت - ازو یک پسر ماند - که بعد سعی بسیار بخطاب خان‌عالم و تیولداری محال ارثی مذکور کامیاب (۳) شد - اما به نیرنگ سازی فاک کج رفتار در اوائل ایام شباب کوس سفر بماک آخرت نواخت *

* خانبهان بهادر کوکلتاش خان طغرچنگ *

علی مراد نام کوکه سلطان جهاندار شاه است - و بنحایت خاندان موصوف - در اران شاهزادگی بمزاج آقا جا کرده در صوبه دار ، ملتان راتق و فاتق مهمات سرکار او گشت - و در عهد بهادر شاهي بخطاب کوکلتاش خان مخاطب گردید - پس از ارتحال خلد منزل

(۲) نسخه [۱ ب] بجمع جواهر (۳) نسخه [۲ ب] از محاله

و بقتل رسیدن هر سه پادشاهزاده (که شاهد سلطنت هندوستان در آغوش جهاندار شاه در آمد) از اصل و اضافه بمنصب نه هزاره نه هزار سوار و خطاب خانجهان بهادر ظفر جنگ و خدمت میربخشیکری پایه عزت برافراخت . و محمد ماه برادر کوچک او (که بظفر خانی مخاطب بود) و خواجه حصین خان یزنه او هریک بمنصب هشت هزاره و اولین باعظم خانی و نظامت اکبر آباد و دومین بخاندورانی و بخشیکری دوم لوامی اعتبار برافراختند و این همان خاندوران است که اتالیق محمد اعزالدین پسر جهاندار شاه مقرر شده بمقابل محمد فرخ سیر شتافته - و از غودلی (۲) و بیجگویی بدون آنکه شمشیر از نیام بر آید و خونی از بیضی اهدا بریزد باتفاق شاهزاده مذکور وقت شب از لشکر برآمده راه اکبر آباد گرفت *

بالجمله کولتاش خان در مساعی فدویت کوتاهی نمی ورزید اما چون فیما بین او و ذوالفقار خان هم چشمی واقع شده مواد حسد در جوش بود و در مشورت خلاف یکدیگر گفتن و باندریشه مال کار نپرداختن شیوه لازم و طریقه واجب گردیده علاوه پادشاه وقت (که بعشق لعل کنور مبتلا بود) (سوم خبرداری و هوشیاری را خیرباد گفته بلوازم سلطنت و مراسم جهانداره نمی پرداخت گل مراد نشگفت - و چمن آرزو رنگ خزان گرفت - در جنگه) که

با محمد فرخ سیر در سنه (۱۱۲۳) هزار و یکصد و بیست و سه هجری متصل اکبر آباد (رو داد) او ثبات قدم و رزیده بکار وای نعمت در آمد *

• خاندوران امیر الامرا *

خواجه عاصم نام - از خاندان نجابت بود - نیاگانش از روستاق بدخشان بهندوستان وارد شده در اکبر آباد سکونت گزیدند - بعضی از آنها بزی سپاهگری و برخی باباس درویشی میگذرانیدند - برادر کلانش خواجه محمد جعفر از منزویان با اعتبار بود - قضیه شیخ عبدالله واعظ ملتانی با او بتقریب مناقب خوانی ایمة دین (که سال سیوم سلطنت محمد فرخ سیر پادشاه (رو داده) بر زبانها ست - خواجه محمد باسط پسر خواجه محمد جعفر است - نام برده ابتدا بمنصب قایل در والا شاهیان سلطان عظیم الشان انسلک یافته - در وقتی (که بعد فوت خلد مکان حسب الطلب پدر خود از بنگاله عزیمت اکبر آباد نمود - و پسر خود محمد فرخ سیر را در صوبه مذکور گذاشت) او را نیز تعینات پسر ساخت - از آنجا (که سلیقه درست داشت - و بارقه لیتیم از نامه حالش می یافت) در چند روز ساز موافقت با مزاج محمد فرخ سیر کوک کرده دخیل مهمات جزوی و کای گردید - تعلقه داران دیگر شدت او آنقدر نوشتند که سلطان عظیم الشان او را بحضور خود طلبداشت درین مکن (که خلد منزل طبل رحل بعالم بقا کوفت - و سلطان

عظیم الشان با برادران جنگ نموده کشته شد . و محمد فرخ سیر
 بر تخت جهانداري پا گذاشته با اتفاق سادات بارهه کمر عزیمت
 بجنگ عم خود جهاندار شاه بر بسمت (مشار الیه خود را نزد محمد
 فرخ سیر رسانیده نظر بر قدم ارتباط و افزونی اعتماد بداروغگی
 دیوان خاص و امانت شایسته و خطاب اشرف خان اختصاص گرفت
 و چندی میر آتشی هم ضمیمه داروغگی دیوان خاص سر برآه میکرد
 و پس از آنکه محمد فرخ سیر بر عم خود ظفر یاب گشت بعد رسیدن
 شاهجهان آباد سال اول جلوس نامبرده از اصل و اضافه بمذمت
 هفت هزار و هفت هزار سوار و علم و نقاره و خطاب مصام الدوله
 خاندوران بهادر منصور جنگ لوای ترفع بر افراشت . پستر (که
 مابین پادشاه و سادات بارهه بذاب در اندازی مردم سبک مزاج
 و ناتجربگی والی وقت و خود دائی سادات بارهه صحبت یکرنگی
 مبدل بدر درئی شد) مشار الیه (که سیر فکری ضمیمه سنجیدگی
 داشت) هر چند با پادشاه شریک مصلحت بود اما با سادات
 (۲) شکست - سال دوم (که امیر الامرا حسین علی خان بنظم صوبه دکن
 از تغییر نظام الملک فتح جنگ بهادر دستوری پذیرفت) او به نیابت
 میربخشگیری چهره اعتبار برافروخت . و در همان ایام ببخشگیری
 دوم از تغییر محمد امین خان بهادر سرافرازی یافت . پستر
 بصوبه داری گجرات سربلند گشته حیدر قلی خان (که بمتصدیگری

بذکر سورت از حضور مقرر بود) به نیابت او تعلقه مذکور را
سراانجام میداد *

چون سلطنت بفردوس آرامگاه رسید و سال اول جلوس حسین
علی خان کشته گردید و فوج همراهی او جوق جوق و سید غیرت
خان همشیره زاده او با فوج خود رو بعرا پردۀ پادشاهی آوردند
پادشاه بتجویز دولت خواهان بر فیل سوار شده پیش دولتخانه
ایستاد - نامبرده در عین گرمی هنگامه با جمعیت خود رسیده
بمثل^(۲) هراولی تعیین یافت - و پس از کشته شدن غیرت خان و فرونشستن
هنگامه بخطاب امیرالامرا و تفویض میربخشگیری درجه اعتلا
پیدمود - مدتها باستقلال بتعلقه مذکور پرداخت - خوش وضع
و خوش مداره بود - بصحبت علما و فضلا رغبت بسیار داشت
و همواره در مجلس او فصوص الحکم مذکور میشد - با غربا
بخلق پیش می آمد - و با همپشمان بر خود می پیچید - هرچه
از جاگیرش می آمد صرف سپاه (که همه بپیش قرار بودند) می نمود
و در معاملات پادشاهی رسم کارسازی مطلق نداشت *

گویند چون جعفر خان صوبه دار بنگاله فوت کرد و شجاع الدوله
خویش خان مذکور بجای او مقرر گردید مبالغه (که تعبیر بالکوک
توان کرد) برای او سوای پیشکش پادشاهی فرستاد - او مبلغ
مذکور را همراه پیشکش مزبور داخل خزانه پادشاهی ساخت

(باب الخاء) [۸۲۲] (مؤثر الامور)

راجها اکثر با او قوسل داشتند - چون شورش مرهتهای دکن در صوبه مالوه (و داد سال (۱۱۴۷) هزار و یک صد و چهل و هفت هجری) باتفاق راجها جهت گوشمال آن فرقه ضاله حسب الحکم روانه شد - و فوج دیگر بسرداری اعتماد الدوله قمرالدین خان بود و مقابل خاندوران ملهار راجه هاگر - اما کاره که باید صورت نبست صلح گونه نموده بحضور برگشت - سال (۱۱۴۹) هزار و یک صد و چهل و نه هجری (که باجی راجه بدور دار الخلافه هنگامه آراست) از از بلده برآمد - باجی راجه عطف عذر نمود - و سال (۱۱۵۱) هزار و یک صد و پنجاه و یک هجری (که نادر شاه بهندوستان رسید و پادشاه وقت بعزیمت مقابله تا کرنال^(۲) نهضت فرمود) برهان الماک سعادت خان صوبه دار اوده (که عقب مانده بود) منزل طولانی کرده بهلازمیت پیوست - و باستماع خبر تاراجی بهیر خود بمقابله فوج ایران شتافت - خاندوران نیز با جمعیت خود بنابر کومک از عقب رسید - فوج متقابل بطریق قزاقی بمیدان کشیدند - نامبرده پا قایم داشته تا مقدور در زد و خورد کوشید - همراهانش اکثره بکار آمدند - خود هم بزخم تفنگ مجروح گشته بخیمه آوردند (رزفردای آن بدیار باقی خرامید - سه پسر او (که همراه بودند) و مظفر خان برادر او (که بعمدگی نام برآورده بود - و چند صوبه داری اجمیر داشت) درین جنگ (ه سپر رادی عدم گردیدند

(مآثر الامراء) [۸۲۳] (باب الخاء)

خواجه عاشوری^(۲) نام پسر او (که اسیر مخالف گردیده بود) در عهد
محمد شاه پادشاه بخطاب پدر امتیاز اندوخته سنه (۱۱۶۷)
هزار و یکصد و شصت و هفت هجری بمیر آتشی و در عصر
عالمگیر ثانی بامیرالامرائی عالم بلند رتبه‌گی افراخته پس از چند
در گذشت *

چون مذکور نادر شاه بزبان قلم گذشته تحریر پاره احوال او نیز
ناگزیر خامه اخبار طراز است - او از ایل قرقلو (که صنفی از افشار
ترکمان است) بود - در قدیم الایام ممکن این قوم ترکستان - و در ایام
استیلای مغولیه توران از آنجا برآمده در آذر بایجان توطن گزید
در عهد شاه اسمعیل صفوی بتقاریب کوچ کرده در سرچشمه مذات^(۳)
کونکان محال انیورد متعلقه خراسان^(۴) (که در سمت شمالی مشهد
مقدس بفاصله بیست فرسخی قرب جوار مرز واقع شده) اختیار
سکنیت نمود - تولد او در سال (۱۱۰۰) هزار و صد هجری
بوقوع آمده بنام جد خود نذر قلی موسوم گردید - از آنجا [که
ادخر ساطنت سلطان حسین صفوی بنابر وفور علم و عدم
سیاست (که لازمه ریاست است) نسق عملداری برهم خورده
در هر سرے سودای حکمرانی و در هر خاطره تمنای فرمانروائی
جا کرد - چنانچه در خراسان و قندهار افانده ابدالی و غلزه
(۲) نسخه [ب] عاشور نام (۳) نسخه [ب] کولپکان - یا کولکان باشد
(۴) در [بعضی نسخه] اهیورد *

(باب الخاء) [۸۲۴] (مآثر الامراء)

دست تصرف یافتند . و اهل روم بر اماکن سرحد مستوای شدند [از در وطن خود سکه خروج زده اول با هم قومان خود (که با او طریق معاندت می پیمودند) جنگ کرده غالب شد - پستتر بصف آراییهای متواتره افغانه را بقتل رسانیده دست تصرف آنها را بکوتاه ساخت و پس از آن بتسخیر مشهد مقدس پرداخته در سال (۱۱۴۱) هزار و یکصد و چهل و یک هجری اصفهان را گرفت . و سال (۱۱۴۵) هزار و یک صد و چهل و پنج هجری افواج روم را شکست داده مصاحبت را بقبول پنج شرط مقرر نمود - اول اینکه علماء روم طریقه امامیه را مذهب خامس شمارند - دوم اینکه ارکان اربعه مسجد الحرام (که بایمه اربعه متعلق است) مردم این مذهب هم در یک کن با ایشان شریک بوده بآئین جعفری نماز گذارند - سیوم هر سال از جانب ایران میر حاج تعیین شود - و باعزاز و احترام او پردازند چهارم اینکه اسارای مملکت ایران و روم نزد هر کس که باشد مطلق العنان شود - و بیع و شرای آنها روا نباشد - پنجم اینکه وکیل همدیگر در پای تخت هر یک حاضر باشد - که امور هر مملکت بآئین بهین فیصل میداده باشد - و سال (۱۱۴۷) هزار و یکصد و چهل و هفت هجری بر تخت سلطنت نشست - و سنه (۱۱۵۱) هزار و یکصد و پنجاه و یک هجری بهندوستان آمد - و فردوس آرامگاه آخر بدر ملح زده مبلغ خطیر و جنس بیکران و تخت طاووسی (که ساخته اعلی حضرت بود) سپرد - و سال (۱۱۵۲) هزار و یکصد

و پنجاه و در هجری معارفت نمود - و تمام ممالک ایران و بلخ و خوارزم بتصرف درآمد - و سال (۱۱۶۰) هزار و یکصد و شصت هجری مردم کشک باش وقت شب در سراپرده در آمده کار او را باتمام رسانیدند - پس ازو چندی پسرانش بهری برخاستند آخر از آنها هم جزنامه باقی نماند *

• خدا یار خان •

مرزبان سزدهه مشهور بایق در نسب عباسی است - و لقب عشیره او بزبان سزدهه کلهره است - و اتباع او را سرائیان گویند زیرا که اکثر این قوم از سرا اند - که ضاعه مابین بهکر و ملتان را سرا گویند - اجدادش در لباس دریشی بهر میبردند - و سلسله طریقت از سید محمد جونپوری مهدوی نیز داشته اند - یکی از اسلاف او بر رئیس قوم ابره (که از قدیم الایام مرزبانان ولایت سزدهه بودند) پیوست - و پاره اراضی بطریق مدد معاش حاصل کرد - اولادش بدان مستظهر شده قوت گرفتند - و مریدان و معتقدان بسیار بهم رسانیدند - و آخر بصیغه زمیذاری برآمده محصول بحکام ادا میکردند - و رفته رفته بر قوم ابره غالب آمده اکثر مواضع ایشان را در تحت تصرف آوردند - تا آنکه نوبت بشیخ نصیر رسید - و او استقلال کبی در امر زمیذاری بهم رسانید - و بعد فوت او پسر کلانش شیخ دین محمد بریاست نشست - و در عهد خلد مکان چون شاهزاده معزالدین بحکومت

صوبه ملتان قامت مباحث برافراخت و رایات شاهزاده بهیوستان
 رسید دین محمد سر از اطاعت پیچیده بملازمت نیامد - و آخر
 قرآن در میان داده دین محمد را با دو کس دیگر از اقربای او
 طلبداشتند - و بعد از آنکه هر سه تن بدرگاه رسیدند شاهزاده فوج را
 تعیین کرد - تا باقی ماندگان را با عیال و اطفال بسته بیاورند
 یار محمد برادر خرد دین محمد بصحرت تمام قبائل را در شعاب
 جبال گذاشته مستعد بجنگ شد - و بعد از محاربه فوج شاهزاده
 شکست یافت - و یار محمد قوی دل شده بدرهای کوه متروصد
 جنگ نشست - و شاهزاده بقید آن سه تن اکتفا کرده رایت معادرت
 بصوب ملتان برافراخت - و در ملتان حکم فرمود تا آن هر سه
 کس را بقتل رسانیدند - و پس ازین یار محمد بتدریج استقلال تمام
 گرفت - و سیوستان را بقبض آورد - و سیوی دره (که مملکت
 وسیع از سنده و بقندهار پیوسته است) و دیگر محلات را
 از تصرف زمینداران قدیم برآورده بتصرف خود در آورد
 و روز بروز اختر طالعش عروج داشت - و ظاهرا در عهد محمد
 فرخ سیر بخطاب خدا یار خان و منصب سرافرازی یافت
 و در اواخر عهد فرخ سیر رخت سفر بآن عالم کشید - از جمله اولادش
 دو فرزند رشید بودند - شیخ نور محمد و شیخ دارن - روزی چند

(۲) نسخه [ب] هر سه تن را (۳) در [بعضی نسخه] سیو و دهادر - و در

[بعضی] سیوی و دهادر (۴) نسخه [ب] رخت سفر بآن عالم کشید .

در میان هر دو برادر غبار محاربه مرتفع بود - آخر شیخ نور محمد
غالب آمده بجای پدر نشست - و برادر را بصلح طابیده پارا
اقطاع مقرر کرد - شیخ نور محمد از پیشگاه خلافت بخطاب پدر
یعنی خدا یار خان و منصب سر بارج عزت برافراخت - و قوت
و شوکتش از جمیع اسلافش در گذشت - و دبدبه امارت و کوبه
ایالت باتصی الغایه مهیا شد - اکثر زمینداران اطراف را مدقار خود
ساخت - و در اداتل حکومت خود با جماعه داد پوتره زمینداران
شکار پور و غیره جنگهای معب نموده غالب آمد - و آن جماعه را
از مواعن اصلی خودها با عیال و اطفال قریب شش هفت هزار
مرد و زن را اخراج نمود - جماعه داد پوتره در عهد شاهزاده
معزالدین بزمیندارانی شکار پور قایم شده بودند - سببش آنکه
چون شاهزاده بر بختیار خان زمیندار شکار پور فوج فرستاد جماعه
داد پوتره در رکاب فوج و آلات و ادوات نمایان بظهور رسانیدند - و سر
بختیار خان را بریده آوردند - شاهزاده بجلدوری این خدمت
آن ضلع را بآن جماعه مرحمت فرمود - و عبدالله خان بردهی مرزبان
(۲)
کلات (که حصن حصین است مابین سنده و قندهار) همیشه
در مالک خدا یار خان تاخت می آرد - و هر سال پیشکش میگرفت
خدا یار خان در سنه (۱۱۴۳) هزار و یکصد و چهل و سه ^۵ تری
قصد عبد الله خان نمود - و از نشیمن خود (که خدا آباد است)

(۲) حرکت نموده بلاد گانه آمده نشست - و فوج جرار پیش فرستاد
 محمد الله خان (که در شجاعت و مردانگی یگانه بود) با فوجی تللیل
 از کلات بر آمده و سرحد ملک خود گذاشته استقبال این فوج نمود
 و جنگی معیب انداخته بقضای الهی در معرکه کشته گردید - و خدا یار
 خان هر چند بعضی مضافات کلات را متصرف شد اما بهسبب
 معیوبت شعاب جبال کلات را نتوانست بدست آورد - و بعد ازین
 فتح از پیشگاه خلافت بخطاب خدا یار خان بهادر ثابت جنگ
 و منصب پنجهزاری با اصل و اضافه و عطیه نوبت و خلعت فاخره
 پیرایه امتیاز پوشید - و در سنه (۱۱۴۹) هزار و یک صد و چهل و نه
 هجری حکومت موبه تنه و سرکار بهکر نیز بوی مقرر شد - و جمیع
 مملکت ترخانیان مع شی زاید در قبضه اقتدار او درآمد *
 و چون نادر شاه قصد هندوستان کرد بخدا یار خان نوشت - که
 از جانب ملک خود راه دهد - خدا یار خان سراپا باز زد - و در راهی
 کوه را مضبوط ساخت - ناچار نادر شاه از راه کابل به هندوستان رفت
 و بعد معاودت کابل چون غبار خاطره از خدا یار خان داشت
 قوسن عزیزم را جانب سنده معطوف العنان ساخت - و هرگاه
 خبر وصول نادر شاه بدایره غازی خان (که از ملتان سی کوه
 مفاصله دارن) بخدا یار خان رسید خواست که از ممالک خود
 کفاره کند - و بطرف دشم و ریگستان (که عبور لشکر جرار درانجا

محال باشد) انتقال نماید - بارادۀ آنکه هرگاه نادر شاه از ملک سندهه بگذرد باز هر ملک خود قایم شود - باین. کنکاش با جمیع اهل و عیال و قبائل کلهره و سرداران معتبر خود از خدا آباد و سیوستان کوچ کرده بامرکوت (که قاعۀ مستحکم است) رسید - و نادر شاه از استماع این خبر ایلغار کرده خود را بامرکوت رسانید - خدا یار خان جز اطاعت چاره ندیده آمده ملازمت نمود - نادر شاه بعد از عتاب و خطاب گفت - چرا از ما گریختی - خدا یار خان جواب داد - که ما از آبا و اجداد نوکر پادشاه هندوستان بودیم اگر با شما موافقت میکردیم شما را هم بر ما اعتماد نمی ماند این حرف معقول و مقبول افتاد - و در همان مجلس مرزۀ بشارت تفویض ملک بدستور سابق داد - و بعد از اخذ اموال و امتعه نادر شاه سیوم حصۀ آن ملک باو باز گذاشت - و یک حصه بقوم واوره ووتره و یک حصه بزمینداران بهکر سپرد - و قبیل از هالمن تحریر غلام شاه نامی و سرافراز خان پسرش (که نهبت قوابت با خدا یار خان داشتند) بحکومت این صوبه می برداختند درین اوان هم بهمان مردم متعلق است *

* خانزمان میواتی *

پدرش شیخ غلام مصطفی کار طالب خان والا شاهمی بهادر شاهی که از قاضی زادهای فیروز پور میوات است - بقدرے طالب علمی داشت - برخی نسخه متداوله گذرانیده بود - آغاز کار در سرکار

تلاشهای نمایان آراستگی یافته بود بخطاب خانزمان بهادر و منصب
عالي مشمول نوازش پادشاهی گردید - و پستو بهوبه داری ملتان
رخصت یافته رایت بلند نامی برافراخت - در عهد خاقان زمان
چندان عزت و اعتبارش نماند - چنانچه بعد از سانحه نادرشاهی
(که نواب آصف جاه عزیمت دکن فرمود) محاللات قبول خویش
(که در هندوستان تن شده بود) سپرد او نمود - آخر سائیمی
گاه فروشی سمت - در همین کار پیمانه حیاتش لبریز گردید *

• خواجه ممدالله خان •

املش از مملکت توران است - ابتدا نام برده باتفاق برادر
خود خواجه رحمت الله خان در وفات عمادالملک مبارزخان بود
هر دو عاملی سیکاکول و راجندری^(۲) داشتند - چون پس از کشته شدن
مبارزخان نظام الماک آصف جاه بکیدر آباد آمد هر دو پیش
نوفین مذکور رسیده او بخدمت خانسامانی بانضمام تعلقه میجان
راجندری و برادرش بخدمت دیوانی سرکارش امتیاز یافتند
خواجه رحمت الله خان زود در گذشت - و پس از فوتش او
بدیوانی سرکار آن امیر چهره بخت افروخته در ایامی (که نوبت
درم آصف جاه عزیمت دارالخلافه نمود) او را اتالیق فامر جنگ
شهید نموده در دکن گذاشت - و پس از آنکه آصف جاه مراجعت
بدکن نمود او همیشه جایس راز دار بود - چون سعادت الله خان

(۲) نسخه [ب] راجندری - یا راجندری باشد •

(مائراامرا) [۸۳۳] (باب الخاء)

تعلق دار کرناٹک حیدرآباد فوت نمود و دوست علی خان
برادرزاده اش با مقدر علی خان بتفصیل (که در احوال
سعادت اللہ خان مرقوم شدہ) بکار آمدند و قلعہ ترچناپای (کہ
از مشاہیر قلاع آن الکا سمٹ) بتصرف مرار (اد کھوربرہ) رفت
آصف جاہ تعلقدار می کرناٹک مذکور بنام بردہ مقرر نموده خود
بمحاصرہ قلعہ مرہور ہمت گماشت . و پس از تسخیر هنگام
مراجعت جانب محن بنیاد ار بعطای نقارہ بلند آوازہ گشتہ
دستوری تعلقہ یافت . و همان شب سنہ (۱۱۵۷) ہزار و یکصد
و پنجاہ و ہفت ہجری ^{۱۱۵۷} بمرگ مفاجات از مکارہ دنیا باز رست
نقارہ آخر تاریخ است . مرد ولایت زای آرمیدہ مزاج بود . بجز
و نان دہی متصف . اما مغلوب الغضب . ہر گاہ بر یکے غصہ میشد
و دیگرے حسب الاتفاق وارد میگردید با ار ہم بعنف و درشتی
پیش می آمد . ارشد ارلادش خواجہ نعمت اللہ خان . بمد فوت
پدر چندی بماملی راجپندری مامور شد . و در عمل ملابت جنگ
بہ نیابت موبہ داری بیجاپور و خطاب تہور جنگ بہادر افتخار
اندوخت . و بعد چندی مادہ سودا برد ماغش ریختہ بساط
زندگی را در پیچید . دیگر اخلافتش خواجہ عباد اللہ خان و خواجہ
سعد اللہ خان بنوکری شجاع الماک امیر الامرا بس می برند
دومی با علم مناسبتہ دارد *

(۲) د [بعض جا] راجپندری آمدہ *

* خواجه قلی خان بهادر *

پھر نذر ہے سمٹ - کہ از عمدہای توران دیار بود - و بسفارت
 از انجا پیش عالمگیر پادشاه آمد - و بعد معاودت یولبارش خان
 پسر کلان خود را برای نوکری بہندوستان فرستاد - بعد فوتش
 پھر دوم او بیگلر بیگی خان با توابع و لواحق پیش برادر کلان
 خود آمد - خان مذکور در انوقت سن رضاعت داشت - بیگلر بیگی
 خان در ایام استقلال سادات بارہہ بفوجداری و قلعه داری ماند و
 از تغیر مرحمت خان سر بر افراخته بود - او نیز با برادر
 ہمراہی داشت - سنہ (۱۱۳۶) ہزار و یکصد و سی و شش ہجری
 (کہ نظام الملک آصف جاہ پس از تقرر وزارت از فردوس آرامگاہ
 درخواست رخصت نمودہ بدکن روانہ گردید) او را از اثنای راہ
 ہمراہ گرفت - و پس از جنگ مبارز خان تیول از صوبہ برہانپور
 یافتہ بفوجداری سرکار کھرکون صوبہ خاندیس اوقات را بسر می برد
 در عمل اول ناصر جنگ شہید نیابت نظامت برار بڈام او تقرر
 پذیرفت - و بعد چند ماہ معزل گردید - و پس از ان گاہ
 بفوجداری بکلانہ و کرۂ بعد اولی بہ نیابت صوبہ داری برہانپور
 مامور گشت - و در عمل ملابت جنگ بتخطاب ذوالفقار الدولہ
 قائم جنگ سرمایۂ ناموری اندوخت - چون اُلکای خاندیس بتصرف
 مرہتہ رفت او بعسرت و پریشانی پیش ملابت جنگ بتعین آباد

(مآثر الامرا) [۸۳۵] (باب الخاء)

آمد - و پرگنده جلگانو صوبه برار در اقطاع یافته راهی آنصوب
(۲)

گردید - و بعد چند روز در سنه (۱۱۷۹) هزار و یکصد و هفتاد

و نه هجری رخت سفر بدار عدم بر بهمت - آصف جاه با وی

سلوک بامتداز می نمود - و وقت مجرا دست بمر می گذاشت
(۳)

اما او بسیار بر خود می چید - شعر ساده میگفت - و موزون تخص

می نمود - از دست *

* بیت *

* بیتی هر گه که بگلشن گذری بود مرا *

* نکبت غنچه و گل درد سری بود مرا *

از پسرانش هیچ یک ترقی نکرده - و بعد بدر بفاصله کم و زیاد پای

بدیار عدم گذاشتند - مگر خواجه قدرت اله خان بقید حیات است *

* تمام شد *

* جلد اول از مآثر الامرا *

B. I. 27

V. 1

B. F. V. E.

THE
MAASIR-UL-UMARA

BY

NAWAB SAMSAMUD-DOWLA SHAH
• NAWAZ KHAN

VOL. I

EDITED FOR THE ASIATIC SOCIETY OF BENGAL

BY

MAULAVI ABD-UR-RAHIM
ARABIC PROFESSOR CALCUTTA MADRASAH.

CALCUTTA.

PRINTED BY MAULAVI KABIR-UD-DIN AHMAD KHAN BAHADUR, AT
THE URDU GUIDE PRESS AND PUBLISHED BY THE ASIATIC SOCIETY
NO. 57 PARK STREET, CALCUTTA.

1888.

81.110.030505

Br
I
x
2
I
2

